FRATRIS

PETRI MARIÆ GAZZANIGA

ORD. PRÆD.

PRÆLECTIONES THEOLOGICÆ

HABITÆ

IN VINDOBONENSI UNIVERSITATE

NUNC VERO METHODO DISPOSITÆ

EMENDATÆ ET AUCTÆ

ACCEDIT TRACTATUS DE SACRAMENTIS EJUSDEM AUCTORIS

TOMUS VIII. PARS I.

DE SACRAMENTIS IN GENERE, DE BAPTISMO ET
DE CONFIRMATIONE

BASSANI 1831.

SUIS TYPIS REMONDINI

EDIDIT

PRÆFATIO.

Fidem, quam olim anceps, timidusque dederam, nunc lætus, Deo opt. max. favente, liberare aggredior. Optaveram enim quam vehementer, ac pene spoponderam, Prælectionibus meis theologicis, quæcumque eæ sint, si tantum vitæ, et virium divina ope consecutus essem, ultimum quasi complementum addere, scilicet Tractatum de re Sacramentaria. Quod opus, quanquam incommoda semper valetudine usus, eo libentius suscepi, quo nobilissimam semper reputavi hanc totius Theologiæ partem, multisque nominibus ita utilem, et necessariam, ut nihil scitu dignius, ac præstantius in sanctissima nostra Religione inveniri queat. Agitur enim hic de iis divinis mysteriis, quæ nos sanctificant, nos roborant, nutriunt, perficiunt, atque ad vitam æternam perducunt; quibus nostra fides gignitur, spes excitatur, charitas inflammatur, ac copiosissima septiformis Spiritus dona nobis conferuntur uberrime. Quanta igitur esse debet hac in re nostra cura, et sedulitas?

Sed postea majorem adhuc hujus materiæ copiose, accurateque pertractandæ necessitatem nobis imposuit pertinax Novatorum perfidia, qui Patrum nostrorum ævo Romanam, et Catholicam Ecclesiam, omnium fidelium matrem, atque magistram, suis hæresibus oppugnare, atque impie dilacerare ausi sunt, neque adhuc insanire cessant; nihil enim acrius evertere, aut fœdius corrumpere conantur, quam orthodoxam de numero, institutione, essentia, efficacitate, sanctitate, ac de ministris Sacramentorum ejusdem Ecclesiæ doctrinam. Vix sine animi horrore legi, vel audiri possunt blasphemiæ, quas Lutherus, Calvinus, et infelices eorum discipuli, contra hæc sacrosancta, et divina mysteria sacrilege evomuerunt. Vix sine fastidio recenseri queunt subtiles eorum argutiæ, artificiosæ fallaciæ, et aperta putidissima mendacia, quibus prodigiosa confidentia sperarunt, se posse hæc tam pretiosa nostri divini Redemptoris beneficia de medio tollere, aut inutilia reddere. Baptismum agnoscere se dicunt; sed dum omnimodam ipsius necessitatem confiteri nolunt, intrinsecam vero ejusdem efficaciam ad delenda peccata non agnoscunt, quam soli fidei tribuendam esse obstinate contendunt, quid nisi vacuum Baptismi nomen nobis relinquunt? Eucharistiæ Sacramentum magnificis verbis extollunt; reipsa autem omnem ab eo dignitatem removent, dum realem sanctissimi Corporis Christi præsentiam inficiantur, transubstantiationem negant, adorationem eliminant; omne insuper ejusdem emolumentum evacuant, dum incruentum Missæ sacrificium, quo nihil est in christiana religione pretiosius, aut divinius, impie abrogarunt. Reliqua vero, nempe Confirmationem, qua ad pugnam cum animæ nostræ hostibus roboramur; Pœnitentiam, quæ baptismus est laboriosus, et secunda post naufragium tabula; sacrum Ordinem, quo Religionis ministri instituuntur, et a laicis distinguuntur; Extremam unctionem, qua infirmi mirifice adjuvantur; ac Matrimonium, quo Christianorum nuptiæ sanctificantur, uno veluti flatu expunxerunt. Quodnam unquam excitatum fuit contra Ecclesiam bellum atrocius, ut pretiosissimis Dominicæ redemptionis beneficiis exspoliaretur? Quænam prodire poterat ab orco pestis Christifidelibus perniciosior, quam ista, qua ipsa salutaria infirmitatum nostrarum pharmaca vel corrumpuntur, vel prorsus rejiciuntur? Et quænam proinde major nobis esse potest pro nobis ipsis, et pro nostra Religione tam execrandis hostium conatibus resistendi necessitas?

Quid? quod ex ipso Ecclesiæ sinu quosdam nuperrime erupisse dolemus, qui vanam sacræ

antiquitatis venerationem affectantes, aut potius prætexentes; novos errores contra Pœnitentiæ, Matrimonii, atque Ordinis sacramenta spargere, et legitimam, atque ipsa vetustate firmatam Ecclesiæ Pastorum, imprimis autem supremi eorum capitis Romani Pontificis potestatem labefactare, minuere, ac prorsus evertere omni molimine conati sunt; et cum æquum esset difficillimis istis Christianæ reipublicæ temporibus, omnes conjunctis viribus cum Religionis hostibus, qui ubique grassantur, strenue pugnare, eosdem videmus (proh dolor!) arma contra ipsam Religionem impie convertere; itaque incredulis spectaculum exhibere jucundissimum, nobisque novam belli molem imponere. Cui tamen intrepide sustinendo novam a Deo nobis opem adfuturam, certo speramus: neque enim ulla unquam justior fuit pugnandi causa.

Sed quorsum hæc omnia? Ut nos ipsos excitemus ad indefessam curam, omnemque diligentiam in re tam necessaria sedulo impendendam. Hoc autem nos præcipue facere oportet, nos inquam, qui ecclesiastico cœtui adscripti eorumdem Sacramentorum non solum participes, sed dispensatores, et ministri esse debemus, atque hæc invisibilis gratiæ visibilia symbola nedum ipsi sumere, sed aliis etiam propinare, ut proinde eo sublimior in nobis requiratur harum rerum scientia, et peritia, quo excellentiorem gradum, et dignitatem obtinemus.

His, aliisque de causis nos in hac extrema Theologiæ parte perspicue exponenda, firmiter stabilienda, ac strenue contra multiplices hostes vindicanda, omnem nostram operam, atque industriam locavimus; brevitati tamen, quod fieri potuit, semper studentes, ne tyrones, quorum gratia hunc laborem suscepimus, nimia rerum copia obruantur, atque animum despondeant. Qui autem hæc profundius perscrutari, et latius in hac tam excellenti Theologiæ parte vagari cupiunt, facile, sin minus firmiora, saltem copiosiora invenient apud celebratissimos Scriptores, qui a duobus et amplius seculis hanc materiam uberius, et accuratius, quam veteres Scholastici, pertractarunt. Inter hos maxime excelluerunt Vener. S. R. E. Cardinalis Robertus Bellarminus, qui inter primos hanc spartam feliciter exornavit, atque aliis plura addendi quasi viam constravit; Car. Witassius; Honoratus Tournely, Gaspar Juenin, Nicolaus l' Herminier; tres ex Dominicana Familia præstantes Theologi, Card. Lud. Gotti, Car. Renatus Billuart, et qui alios duos hac in parte longo post se intervallo reliquit, Renatus Hyac. Drouven, ac demum doctissimus, et sacra, ac profana eruditione cumulatissimus P. Jo. Laur. Berti, Augustiniani Instituti magnum decus, et ornamentum. Ex istorum laboribus me profecisse, gratus confiteor. Sed in iis, quæ ad perdifficilem hanc materiam dilucide exponendam pertinent, sanctissimi Præceptoris nostri Thomæ Aquinatis doctrinam propriis ipsius verbis attuli, exemplum secutus celebratissimi, et sæpius ab Apostolica Sede probati Catechismi Romani, qui in explicandis œcumenicæ Tridentinæ Synodi decretis, nedum sententiis, sed persæpe etiam verbis ejusdem S. Doctoris usus est.

Quantum vero ad rerum ordinem, a vestigiis laudatæ mox Tridentinæ Synodi recedere piaculum duxi. Quemadmodum ergo illi sapientissimi Patres in VII. Sessione doctrinam catholicam de Sacramentis in genere, de Baptismo, et Confirmatione compluribus editis canonibus, et anathematismis a Novatorum erroribus purgarunt; postea autem in aliis Sessionibus de reliquis Sacramentis egerunt; ita et ego in prima hujus Tractatus parte pro Sacramentis in genere, eorumque ministro, tum pro Baptismo, ac Confirmatione, potissimum contra profanos hæreticorum conatus dimicavi; de scholarum dissidiis parum sollicitus. In altera autem parte sacramenta Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Ordinis, Extremæ unctionis, et Matrimonii pro virili explicanda, confirmanda, et tutanda suscepi, omnia infallibili totius Ecclesiæ, ac visibilis ipsius capitis Romani Pontificis judicio, qua fidelem, devotumque filium decet, obedientia, ac docilitate humiliter subjiciens.

INDEX

CAPITUM ET PROPOSITIONUM

QUÆ

IN HOC VOLUMINE VIII. CONTINENTUR

****

DISSERTATIO I.

DE SACRAMENTORUM NATURA, NECESSITATE, EXISTENTIA, EFFICACIA, ET EFFECTIBUS.

Antequam de singulis Sacramentis novæ legis agamus, qui præcipuus est hujus Tractatus scopus, quædam de Sacramentis in genere præmittere apud omnes Theologos consuetum est; quam methodum, utpote opportunissimam, etiam nos sequemur. Ut autem servetur, quoad fieri potest, rectus doctrinæ ordo, quo unum ex altero fluat, post datam, & breviter explicatam Sacramenti definitionem, statim agemus de Sacramentis, quæ ante Christum instituta fuerunt, ut umbra essent, & figuræ nostrorum. Deinde operosius disputabimus de numero, auctore, partibus essentialibus, efficacia, atque effectibus Sacramentorum novæ legis. Sit itaque

CAPUT I.

De nomine, ac definitione Sacramenti.

1. *Quoniam universe*, inquit apposite Catechismus Romanus P. II. cap. I. *de toto genere Sacramentorum agendum est, ab ipsius nominis vi, atque notione oportet incipere, ejusque ambiguam significationem explanare; ut quæ hujus verbi sententia hoc loco propria sit, facilius intelligatur*. Primum igitur qui hujus vocabuli usus, deinde quæ apud ecclesiasticos scriptores ejusdem significatio fuerit, dicendum est.

2. Multiplex, & varia invenitur apud veteres Latinos *Sacramenti* acceptio; sed duæ præcipuæ: una apud Militares, altera apud Jurisconsultos. Prima erat illud juramentum, quo milites ad sua servitia fideliter, constanterque præstanda obligabantur, de qua Vegetius Lib. II. *De re militari* cap. 5. *Milites*, inquit, *jurare solent, & ideo militiæ Sacramenta dicuntur* (*a*).

3. Alteram *Sacramenti* significationem explicat Varro Lib. V. *De lingua latina* cap. 36.: nempe qui litigare volebant, adigebantur ad certam pecuniæ summam apud Pontifices in loco sacro, tanquam pignus deponendam, ea lege, ut qui victus causa caderet, in pœnam injustæ litigationis eamdem pecuniam amitteret, ritibus sacris impendendam; quæ propterea *Sacramentum* appellabatur. Hinc illa Tulliana phrasis *Sacramento contendere*. Immo solemnes erant illæ siglæ, seu notæ S. N. S. Q., idest, *Si Negas, Sacramentum Quærito*. Sed missis profanis *Sacramenti* significationibus, ad ecclesiasticas transeamus (*b*).

4. *Sacramenti* nomen latinum est, ac propterea in originali, tam veteris, quam novi Testamenti textu non invenitur: inveniuntur tamen res ipsa per nomen *Mysterii* significata, quo vocabulo etiam Patres Græci usi sunt. Latini autem scriptores frequentissime nomen *Sacramenti* usurparunt, sed vario, ac diverso sensu. *Primo* enim *Sacramentum* dixerunt quamcumque rem sacram ad Deum pertinentem. Sic S. Augustinus epist. CXXXVIII. olim V. cap. 7. T. II. *Signa*, inquit, cum

(*a*) Quanquam T. Livius Lib. XXII. 38. *juramentum* militum a *sacramento* aperte distinguit, inquiens: „Milites tunc, quod nunquam antea factum erat, *jurejurando* ab Tribunis militum adacti, jussu Consulum conventuros, neque injussu abituros: nam ad eam diem nil præter *sacramentum* fuerat". Qui de hac re plenius instrui cupit, adeat Dempsterum Lib. X. *Antiquit. Rom.* cap. 3. Justum Lipsium *de militia Rom.* Lib. I. Dial. 6. & Lib. V. Dial. 15., tum Dissert. Ratboldi Hermanni Schelii: quæ inserta Tomo X. *Thesauri Graviani*, & Gronovium in notis ad *Noctes Atticas* Auli Gellii Lib. XVI. cap. 4. Formulas autem Sacramenti Militaris collegit Barn. Brisonius Lib. VI. *De formulis*.

(*b*) In Jure etiam Ecclesiastico *Sacramentum* pro *Juramento* aliquando usurpatum fuisse discimus ex cap. *Qui Sacramento* P. II. causa 22. cap. 11., aliisque ex locis. Sed bene S. Thomas adnotavit 3. P. q. 60. art. 1. ad 3. *Juramentum* quadam ratione, seu analogice dici *Sacramentum*, quia habet quamdam habitudinem ad res sacras, *inquantum scilicet est quædam contestatio facta per aliquid sacrum*.

cum ad res divinas pertinent, Sacramenta appellantur.

5. *Secundo* adhibitum est hoc vocabulum magis stricte ad designandam rem sacram, non quamcunque, sed *arcanam*, & *reconditam*, cujusmodi sunt altissima Religionis nostræ mysteria; unde illud Apostoli Eph. I. 9. *Ut notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ*; & cap. III. 9. *Quæ sit dispensatio Sacramenti absconditi a sæculis*; nempe Incarnationis Dominicæ. Eodemque sensu apud veteres Patres, Tertullianum, Cyprianum, aliosque nomen *Sacramenti* sæpe occurrit. *Nobis autem*, inquiebat Lactantius Lib. I. *Divinarum Institutionum* cap. 1., *qui Sacramentum veræ religionis accepimus* &c. Et S. Ambrosius Librum inscripsit *de Incarnationis Dominicæ Sacramento*. Et sic promiscue nomen *Sacramenti*, & *Mysterii* apud latinos Patres invenimus (*a*).

6. *Demum* propria hujus vocabuli notio apud Christianos est illa, ut indicetur res sacra visibilis, ac sensibilis, qua invisibilis Dei gratia confertur: unde aliqui *Sacramentum* dictum esse volunt a re, qua *sacramur*; sicut indumentum, quo induimur, & ornamur. Sed S. Thomas repugnat 3. P. qu. 60. art. 1. ad 1. & Sacramentum denominatum esse vult a *sanctitate*, quam in nobis producit *per modum causæ formalis, vel finalis*. Et sic illa vox restricta fuit ad illos septem sacros ritus, quos proprie *Sacramenta* nominamus. Quod nomen etiam Protestantes admittere coacti sunt, quamvis in sacris litteris, ut supra innuimus, non reperiatur (*b*). Et hæc quantum ad nomen (*c*).

7. Quantum vero ad rem ipsam spectat hoc nomine designatam, variæ suppetunt Sacramenti definitiones. Aliquæ generaliores sunt, & tam veteris, quam novi fœderis sacramenta comprehendunt; ut illa communis: *Sacramentum est signum sensibile rei sacræ*; tum illa in Jure Can. Dist. II. *De consecrat.* cap. *Sacrificium: Invisibilis gratiæ forma visibilis*; hæ enim definitiones conveniunt etiam Sacramentis, quæ fuerunt ante Christum, in quibus sub visibilibus quibusdam signis gratia invisibilis conferebatur, quanquam non ex intrinseca Sacramentorum virtute, sed ex fide in venturum Messiam, ut suo loco explicabitur.

8. Aliæ sunt magis restrictæ, & nonnisi Sacramentis novæ legis conveniunt; ut illa, quam tradit S. Thomas in Opusculo V. inquiens: *Sacramentum novæ legis est invisibilis gratiæ visibilis forma, ut ejus similitudinem gerat, & causa existat* (Quæ definitio est Magistri Sententiarum Lib. IV. Dist. I.), tum etiam illa ejusdem S. Doctoris 3. P. qu. 60. art. 2. ubi Sacramentum dicit esse *signum rei sacræ, inquantum est sanctificans homines*. Hanc autem definitionem ita Angelicus exponit art. 3., ut Sacramentum sit & *signum rememorativum* ejus, quod præcessit, scilicet passionis Christi: & *demonstrativum* ejus, quod in nobis efficit per Christi passionem, scilicet gratiæ, & *prognosticon*, idest prænunciativum futuræ gloriæ.

9. Hoc triplex Sacramentorum signum Catechismus Romanus P. II. cap. 1. luculenter exponit, atque ex sacris litteris confirmat in Sacramento Baptismi, quo rememoratur Christi mors; unde Apostolus Rom. VI. 3. *Quicumque*, ait, *baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus*. Est etiam signum *demonstrativum* cœlestis gratiæ in nobis diffusæ, qua in novam vitam regeneramur, dicente eodem Apostolo in eodem loco vers. 4. *Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*. Postremo est signum *prognosticon* vitæ æternæ, quod idem Apostolus inquit, eum ibidem vers. 5. dicit: *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus*. Sic etiam in Eucharistia hæc tria signa breviter, & eleganter complexus est S. Thomas in illa pulcherrima antiphona: *O*

(*a*) Nomine *mysterii* solebant Græci indicare quidquid sub externa sensibili specie aliquid admirabile, & divinum continebat, quodque in vulgus propalare haud decebat; unde etiam Sacerdotes μύσται vocabantur ἀπὸ τοῦ μύειν, quod est *claudere*, & στόμα, latine *os*, quod oporteret τοὺς μύστας μύειν τὸ στόμα, καὶ μὴ ἐκφαίνειν ἃ μεμύηνται, nempe *Claudere os, nec ea patefacere, quæ docti erant*, ut ait Eustatius. Hinc celebris etiam apud Christianos priorum seculorum *Disciplina Arcani*, de qua multa egregie disseruit Emmanuel a Schelestrate, patria Antuerpiensis, sed Romæ mortuus anno 1692. ubi Custodis Bibliothecæ Vaticanæ munere fungebatur. Eamdem *Arcanam disciplinam* nuper illustravit, ac vindicavit P. Hermannus Schollner Ord. S. Bened. in *Dissert. theolog. histor.* contra Dallæum, Albertinum, Tenzelium, Binghamum, Bohemerum, aliosque Tiguri 1756. in 4.

(*b*) Excipiendus est Andr. Carlostadius, qui *Sacramenti* vocem, utpote non biblicam, explodendam esse pertinaciter contendebat. Ipsum acriter castigavit implacabilis ejus hostis Mart. Lutherus in Libro *Contra cælestes Prophetas, seu fanaticos*; quamquam ipse Lutherus antequam factus esset Carlostadii inimicus, a *Sacramenti* nomine abhorrebat; & postea eo non *signum rei sacræ*, sed *ipsam rem sacram, secretam, & absconditam* designari volebat, quod nemo unus ante ipsum somniavit. Ulricus etiam Zwinglius in suo impio Libro *De vera, & falsa religione* ægre ferebat, hanc vocem fuisse receptam. Sed haud ita censuerunt veteres Ecclesiæ latinæ scriptores, & Patres, Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, Gregorius &c., qui quæ a Græcis appellata fuerant *Mysteria*, latine dicere *Sacramenta* non dubitarunt. Ac demum ipsi Novatores fasces submittere debuerunt, ut nulla amplius sit nos inter & illos de hoc nomine controversia.

(*c*) De quo plura habent Isidorus Lib. VI. *Etymologiarum* cap. postr. Ger. Jo. Vossius in *Etymologicis*, & Matth. Martinius in *Lexico philosophico* voce *Mysterium*.

O sacrum convivium, in quo Christus sumitur: recolitur memoria passionis ejus: mens impletur gratia; & futuræ gloriæ nobis pignus datur.

10. Sed ut redeamus ad definitiones Sacramentorum novæ legis, hæ multæ quidem sunt, in eumdem tamen sensum conspirant. Catechismus Rom. P. II. cap. 1. n. 4. *Sacramentum*, inquit, *est invisibilis gratiæ visibile signum ad nostram justificationem institutum*. Post autem n. 11. hanc aliam uberiorem tradit definitionem, quæ ab omnibus fere recepta est, dicens, Sacramentum *rem esse sensibus subjectam, quæ ex Dei institutione sanctitatis, & justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet*. Quæ definitio sic breviter exponitur.

11. Dicitur *primo*, esse *rem sensibus subjectam*, quia Sacramenta debent esse aliquid sensibile, cum sint Religionis nostræ externi ritus quibus fideles visibiliter simul coadunantur. *Secundo* subditur, esse *ex institutione Dei*, tum quia solus Deus est auctor gratiæ, quæ in Sacramentis continetur, & confertur: tum etiam quia Sacramenta non sunt signa naturalia, ut fumus est signum ignis, & vestigium pedis, sed signa, quæ ex sola Dei voluntate gratiam invisibilem significant. Sic in Baptismo externa corporis ablutio, internam, & spiritualem animæ emundationem significat: Debent tamen hæc signa aliquam analogiam habere cum effectu, quem significant (*a*). *Tertio* additur, illam rem, seu sacram cæremoniam *habere vim sanctitatis, & justitiæ tum significandæ; tum efficiendæ;* quibus verbis docetur, Sacramenta esse signa non *speculativa*, sed *practica*, quæ ex divina institutione in se virtutem habent gratiam producendi in eo, qui obicem non ponit. Unde illæ sacræ cæremoniæ, quæ hac virtute, & efficacia præditæ non sunt, *sed tantum significant dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur Sacramenta;* ut inquit Angelicus 3. P. quæst. 60. art. 2. ad 3.

12. Denique omittere nolumus pleniorem illam Sacramenti definitionem, quam tradit Guill. Estius in IV. *Sentent.* Dist. I. §. 1. his verbis. *Sacramentum est externum quoddam, & sensibile signum interioris, atque invisibilis gratiæ, & quidem ex divina institutione efficax: id est per quod Deus certo atque infallibiter gratiæ salutarem effectum operatur in suscipiente, dummodo ad id rite præparatus accedat, aut certe obicem non ponat* (*b*).

Referuntur definitiones Sacramenti traditæ ab Hæreticis.

13. Jo. Gherardus, celebris olim apud Lutheranos Thelogus Tomo VIII. *Locorum Theolog.* Loco XIX. cap. 5. non multum primo aspectu a nostris definitionibus abludere videtur, solum negans, *signum* esse proximum, & adæquatum Sacramenti genus; & pro *signo* vult ponendam esse in definitione *actionem*, quam proprium, & propinquum genus esse contendit. Illi fere consentiens Jo. Franc. Buddeus, qui ex recentioribus Lutheranis *Institutiones Theologicæ Dogmaticæ* edidit, Lib. IV. cap. 1. §. 16. per Sacramentum vult intelligi *actionem quamdam divinitus mandatam, & circa elementum aliquod externum, & visibile occupatam, per quam, accedente verbo institutionis, gratia Evangelii de remissione peccatorum ad vitam æternam confertur, & obsignatur*. Tria igitur ad veram Sacramenti notionem requiri, docet, *primo* actionem externam, & visibilem: *secundo* elementum visibile a Deo præscriptum: *denique*, ut ea, quæ in Evangelio hominibus promittuntur, per hanc actionem iis conferantur.

14. Porro si Lutherani isti aliud contenderent, quam in conficiendis, & administrandis Sacramentis *actionem* requiri, nemo eis repugnaret, dummodo tamen concederent, ipsam actionem corporalem non aliter ad Sacramenti rationem pertinere, nisi quia & ipsa actio est signum alterius actionis invisibilis, quæ in nobis gratiam producit. Sic in Baptismo actio abluendi corpus est signum ablutionis invisibilis, qua Deus per Baptismum animam a peccati sordibus interius emundat (*c*).

15. Sed & illud est serio animadvertendum, quod suo loco contra Lutheranos operose demonstrabitur, Sacramentum Eucharistiæ, etiam cessante actione, permanere, & tamdiu permanere, quamdiu permanent visibilia ejus signa, scilicet species Sacramentales panis, & vini.

16. Verum in alio capite vehementius errant Lutherani, quod velint, Sacramenta esse signa vacua, a Deo instituta dumtaxat ad excitandam in nobis fidem, a qua *sola* nostram justificationem pendere autumant; non autem signa *efficacia*, quæ gratiam non solum significent, & obsignent, sed & contineant, & virtute sua conferant, dummodo ex parte suscipientis obex non ponatur. Unde in Con-

(*a*) S. Augustinus epist. LXXXVIII. ad Bonifacium olim 23. num. 9. T. II. *Si enim*, inquit, *Sacramenta quamdam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent*. Advertit autem Angelicus 3. P. quæst. 64. art. 2. ad 2., *Deum prælegisse quasdam res aliis ad significationes Sacramentales, non quia ad eas contrahatur ejus affectus, sed ut sit convenientior significatio*.

(*b*) Quidam Scholastici inficiati sunt, Sacramenta proprie ad Logicæ regulas definiri posse. Sed fortasse tota hæc ipsorum dissensio non in re ipsa, sed in verbis est posita. Et aliqui eos conciliari posse putant, dicendo, Sacramenta non *physice*, sed *moraliter* definiri.

(*c*) S. Thomas 3. P. quæst. 60. art. 6. ad 2. *Sub rebus*, inquit, *comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles, puta ablutio, inunctio, & alia hujusmodi; quia in his est eadem ratio significandi, ac in rebus*.

Confessione Augustana art. 13. dicitur: *Sacramenta sunt instituta, ut sint signa, & testimonia voluntatis Dei erga nos, ad excitandam, & confirmandam fidem in his, qui utuntur, proposita*. Hinc Mart. Kemnitius in *Apologia Confessionis Augustanæ* non aliam efficaciam tribuit Sacramentis, quam quæ est in prædicatione Evangelii. Et Lutherus ipse. *De captivitate Babylonis* cap. *de Baptismo* inquit: *Baptismus neminem justificat, nec ulli prodest, sed fides in verbum promissionis, cui additur baptismus: hæc enim justificat*. Unde etiam nostra Sacramenta comparat quibusdam signis veteris Testamenti, quibus usus est Deus ad excitandam populi sui fidem; cujusmodi erant arcus cœlestis, Gedeonis vellus, aliaque hujus generis multa. Hic est Lutheranorum, immo omnium Novatorum, capitalis error in definitione Sacramentorum. Sed in hoc solum conspirant.

17. Nam aliam Sacramenti notionem tradit Calvinus in Lib. IV. *Institutionum* c. 14. inquiens: *Sacramentum externum est symbolum, quo benevolentiæ erga nos suæ promissiones conscientiis nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidei nostræ imbecillitatem, & nos vicissim pietatem erga eum nostram tam coram Deo, & Angelis, quam apud homines testamur*. Tum majore compendio utens aliam subdit, Sacramentum vocans *divinæ in nos gratiæ testimonium, externo signo confirmatum, cum mutua nostræ erga ipsum pietatis significatione*.

18. Fatetur autem, hanc suam Sacramenti notionem contrariam omnino esse illi, quam Doctores Scholastici a multis seculis communiter tradiderunt. „ *Magno consensu*, inquit n. 14., *sophysticæ scholæ tradiderunt*. Sacramenta novæ „ legis, hoc est quæ nunc sunt in usu Christianæ Ecclesiæ, justificare, & conferre gratiam, „ modo non ponamus obicem peccati mortalis. „ Quæ sententia dici non potest, quam sit exitialis, ac pestilens; eoque magis, *quod multis ante seculis*, magna Ecclesiæ jactura in bona orbis parte obtinuit. Plane certe diabolica est; „ nam *dum justitiam citra fidem pollicetur* (quasi nos in Sacramentorum susceptione fidem excludamus, quæ putidissima hujus obtrectatoris (a) calumnia est) animas in exitium præcipites agit " Inde postea infert n. 23., *Scholasticum illud dogma, quo tam longum discrimen inter veteris, ac novæ legis Sacramenta notatur, perinde ac si illa non aliud, quam Dei gratiam adumbrarint, hæc vero præsentem conferant, penitus explodendum esse*. Hæc Calvinus partim Lutheranis consentiens, & partim ab illis dissentiens (b).

19. Multo pejus hac in parte aberrarunt Carlostadius, et Zvvingliani contendentes, Sacramenta nihil aliud nobis præstare, quam externam quamdam ab Judæis, & Paganis distinctionem, quomodo olim pallio distinguebantur Philosophi, toga Senatores Romani, annulo equites &c. *Quod si*, inquit Bucerus in Præfat. *Commentar.* in Matthæum sec. edit., *ii, qui baptizantur, prædestinati sunt, tunc Sacramentum non solum est signum, quod illi dent nomen Christo, & recipiantur in externa Ecclesia, sed etiam affert quandam consolationem. Si vero non sunt prædestinati, tunc Sacramentum est nudum signum, quod illi recipiantur in Externa Ecclesia, non autem a Deo*. Et Zvvinglius ipse Lib. *De baptismo*. P.II. Operum: *Quosdam*, inquit Calvinianos indicans, *in ea opinione fuisse cernimus, ut signa* (Sacramentalia) *in hunc finem data esse docuerint, ut fidem internam confirment, & id, quod edocti sumus, aut quod nobis promissum est, ceu sigillo quodam infallibili obsignent. Qui hæc tradidere, a vero quamlongissime aberrant*. Frustra autem eum Rud. Hospinianus in P. altera *Hist. Sacramentariæ* pag. 55. excusare conatur, quasi hunc tantummodo Sacramentorum effectum commemorans, alios minime excluserit. Exclusit profecto, dum Calvinistas *a vero quamlongissime aberrare, asserit*.

20. Eademque est perversa Socinianorum sententia, quorum nomine Smalcius contra Smiglecium *De satisfactione* cap. 9. pronunciabat: *Sacramentum, quod vocant Baptismi, professio tantum publica nominis Christi est; Cœna vero Domini mortis Christi commemoratio, & annuntiatio*. Hinc Baptismo eos dumtaxat indigere asserit, qui ex Pagana, vel Judaica superstitione ad Christi religionem veniunt, non autem qui ex Christianis parentibus nascuntur. Quem portentosum, & ante inauditum errorem tradit ipse Socinus in epist. 127. ad Radecium: ac post ipsum omnes impiæ ipsius hæresis sectatores.

21. Socinianis, ut in pluribus aliis, ita in absurdissima hac Sacramenti definitione utroque pollice subscribunt Arminiani, ut videri potest in eorum Confessione cap. 23. sect. 3., & apud Sim. Episcopium Disput. XXIX. thesi 8. Multoque magis subscribunt Anabaptistæ, qui *indocti Sociniani* olim appellati sunt: unde illud apud Protestantes effatum: *Anabaptistam esse indoctum Socinianum*,

(a) Catechismus Concilii Trid. P. II. cap. 1. n. 24. declarat, *magnam vim habere Sacramenta, non solum ad fidem in animis nostri excitandam, & exercendam, sed etiam ad charitatem inflammandam*; imo ad ceteras quasque virtutes fovendas, atque augendas.

(b) Neque vero fidendum est illi, quando alicubi videtur aliquam Sacramentis efficaciam concedere; ut cum in *Antidoto Concilii Trid.* ad Sess. VII. can. 5. Sacramenta vocat *instrumentales causas conferendæ nobis gratiæ*, & Can. 6. illos *improbare se dicit*, *qui negant, in Sacramentis contineri gratiam, quam figurant*. Consuetæ sunt apud hunc vaferrimum Hæresiarcham hujusmodi æquivocationes, ut incautos decipiat.

num, & Socinianum esse doctum Anabaptistam (*a*).

CAPUT II.

De Sacramentorum necessitate ad humanam salutem.

22. Non hic agitur de vera, & proprie dicta necessitate respectu Dei: quis enim ita amens sit, ut neget, Deo fuisse alia media, quibus homines ad suum cultum simul admoneret, eosque sanctificaret, atque ad æternam felicitatem perduceret? *Virtus divina*, inquit S. Thomas 3. P. quæst. 72. art. 6. ad 1., *non est alligata Sacramentis*. Sed quando Theologi necessaria esse docent Sacramenta, nihil aliud volunt, quam adversus quorumdam non minus stultum, quam perniciosum errorem evincere, attenta qua Deus nos regit, suavissima providentia; *necessarium fuisse*, seu *conveniens*, ut Deus aliqua sensibilia Sacramenta institueret, per quæ & a peccatis liberaremur, & ad æternam salutem promoveremur (*b*).

PROPOSITIO

Sacramenta sunt hominibus ad salutem necessaria.

23. Hæc propositio ab Angelico Præceptore nostro 3. P. quæst. 61. art. 1. probatur *primo* auctoritate magistri sui Augustini, qui Lib. XIX. *contra Faustum* cap. 11. inquit: *In nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, seu sacramentorum visibilium consortio colligentur.* „Sed „ necessarium est, subdit Angelicus, ad humanam „ salutem homines adunari in unum veræ religio- „ nis nomen: ergo Sacramenta sunt necessaria ad „ humanam salutem."

24. Postea autem hanc veritatem tribus rationibus confirmat: „ quarum prima sumitur ex con- „ ditione humanæ naturæ, cujus proprium est ut „ per corporalia, & sensibilia in spiritualia, & „ intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad divi- „ nam providentiam, ut unicuique rei provideat „ secundum modum suæ conditionis, & ideo con- „ venienter divina Sapientia homini auxilia salu- „ tis confert sub quibusdam corporalibus, & sen- „ sibilibus signis, quæ Sacramenta dicuntur."

25. Hanc rationem etiam adhibet in Lib. III. *contra Gent.* cap. 119.; eamdemque attulit multo prius S. Jo. Chrysostomus Hom. LXXXIII. in Matth., ita hominem alloquens: *Nam si tu incorporeus esses, nuda ipse* (Deus) *dona, & incorporea tradidisset tibi; quoniam vero corpori conjuncta est anima tua, in sensibilibus intelligenda tibi traduntur.*

26. „ Secunda ratio, pergit Angelicus, sumenda „ est ex statu hominis, qui peccando se subdidit „ per affectum corporalibus rebus. Ibi autem de- „ bet medicinale remedium homini adhiberi, ubi „ patitur morbum. Et ideo conveniens fuit, ut „ Deus per quædam corporalia signa homini spi- „ ritualem medicinam adhiberet. Nam si spiritua- „ lia nuda ei proponerentur, ejus animus appli- „ cari non posset, corporalibus deditus." „ Aliquid simile habet etiam S. Gregorius Papa Lib. XXVI. *Moralium* cap. 12. inquiens de homine: *Ut quo casu anima venit ad infima, eo gradu revertatur ad summa, atque iisdem, quibus corruit, passibus surgat.*

27. „ Tertia ratio sumenda est ex studio actio- „ nis humanæ, quæ præcipue circa corporalia „ versatur. Ne ergo esset homini durum, si tota- „ liter a corporalibus actibus abstraheretur, pro- „ posita sunt ei corporalia exercitia in Sacramen- „ tis, quibus salubriter exerceatur, ad evitanda „ superstitiosa exercitia, quæ consistunt in cultu „ dæmonum, vel qualitercumque noxia, quæ con- „ sistunt in actibus peccatorum. Sic igitur per Sa- „ cramentorum institutionem homo convenienter „ suæ naturæ eruditur per sensibilia; humiliatur, „ se corporalibus subjectum cognoscens, dum sibi „ per corporalia subvenitur; præservatur etiam a „ noxiis actionibus per salubria exercitia Sacra- „ mentorum." Vid. Libr. IV. *cont. Gent.* cap. 56.

28. Objicies *primo* verba Apostoli dicentis 1. ad Timoth. IV. 8.: *Corporalis exercitatio ad modicum utilis est:* Sacramenta ergo, quæ in quibusdam

(*a*) Nos minime infeciamur, Catholicos per Sacramenta, veluti per tesseras, ac notas quasdam, non solum ab Ethnicis, & Judæis, sed etiam ab Hæreticis distingui, negamus tamen, hunc solum esse Sacramentorum effectum. Catechismus Rom. P. II. c. 1. n. 14. inter alias causas necessitatis instituendi Sacramenta hanc etiam affert, *ut scilicet notæ quædam, ac Symbola essent, quibus fideles internoscerentur.*

(*b*) Referente S. Epiphanio *Hæresi* XL. fuere olim quidam Hæretici, qui Divina Sacramenta rejiciebant, dicentes, *non oportere divina mysteria per res, quæ videntur, peragi, nec incorporea per sensibilia, & corporea.* Hos hæreticos laud. S. Epiphanius appellat *Archonticos*; Theodoretus autem Lib. I. *Hæret. fabularum* eos vocat *Ascondritas*, vel *Ascodrupetas*. In hanc amentiam inciderunt etiam Hæretici Manichæi, ut observat S. Thomas IV. *Contra Gent.* cap. 56., quia opinabantur, *omnia visibilia ex sui natura mala esse, & ex malo auctore producta*. Hunc insanum errorem jam obsoletum, & quasi oblitum revocare nisus est Gaspar Schwenkseldius, nobili in Silesia sanguine natus, & primum Lutheranæ factionis homo, sed postea ab ipso Luthero, & ab aliis ejusdem sectæ acriter confutatus; ut videre est apud Christoph. Matth. Pfaffium *Introduct. in Hist. Theol. litter.* P. II. Lib. III. ad §. 11. litt. dd & seq. Mitto dicere de infelicis nostri ævi Pseudophilosophicis, qui omnem externum Dei cultum rejicientes, consequenter omnem Sacramentorum usum procul a religione ablegant.

dam corporalibus actionibus consistunt, ad modicum utilia sunt.

29. Respondet S. Thomas laud. quæst. 61. art. 1. ad 1., exercitationem per usum Sacramentorum non esse *pure corporalem*, *sed quodammodo spiritualem*, *scilicet per significationem*, *& causalitatem*. Idem autem S. Doctor in expositione hujus loci Lect. II. vult, Apostoli intentum fuisse Timotheum exhortari, ut magis se exerceret in operibus pietatis, quam in abstinentia, & castigatione sui corporis, cui virtuti videtur fuisse plus æquo addictus; unde totus contextus sic habet: *Exerce autem te ipsum ad pietatem; nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia utilis est*.

30. Dices. Idem Apostolus 2. Corinth. XII. 9. refert, sibi roganti, ut a seipso auferretur stimulus carnis, fuisse a Domino responsum: *Sufficit tibi gratia mea;* non autem hæc gratia sufficeret, si essent necessaria Sacramenta.

31. Respondet idem S. Doctor ad 2., gratiam Dei esse sufficientem causam humanæ salutis; sed Deum dare hominibus gratiam secundum modum eis convenientem: ac propterea necessaria esse hominibus Sacramenta ad gratiam consequendam.

32. Dices *secundo*. Passio Christi est sufficiens causa nostræ salutis, dicente Apostolo Roman. V. 10. *Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus: multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius*.

33. Respondet ibid. S. Thomas ad 3., „ quod passio Christi est sufficiens causa humanæ salutis; „ nec propter hoc sequitur, quod Sacramenta non „ sint necessaria ad humanam salutem, quia operantur in virtute passionis Christi; & passio Christi quodammodo applicatur hominibus per Sacramenta, secundum illud Roman. VI. 3. *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus*. "

34. Et hæc quidem satis sint de necessitate, vel congruentia Sacramentorum in genere; nam de necessitate Sacramentorum in nova lege dicemus postea. Aliquæ autem Pseudo-philosophorum objectiones contra cultum Dei externum, quæ possunt etiam contra Sacramenta excitari, solutæ jam fuere in primo Tomo nostr. Prælect. Dissert. 2. c. 2.

CAPUT III.

De Sacramentis ante Christi passionem.

35. Ut ordine procedamus, antequam agamus de Sacramentis a Jesu Christo Domino nostro institutis, aliqua dicenda sunt de antiquis Sacramentis, quæ ante Christum fuerunt. Cum autem tres distinguantur status, nempe primo innocentiæ, deinde sub lege naturæ, postea vero sub lege Mosaica, de singulis inquirunt Theologi, an, & quæ Sacramenta in iis fuerint? Sit igitur

PROPOSITIO I.

In primævo innocentiæ statu nulla fuerunt proprie dicta Sacramenta (a).

36. Hanc propositionem a multis ex eo probari video, quod istorum Sacramentorum nullum prorsus inveniatur in sacris litteris vestigium. Sed cum admodum pauca de primævo nostrorum protoparentum statu a Moyse commemorata sint, ex solo sacrarum scripturarum silentio nonnisi infirmum trahi potest argumentum, quod nulla fuerint tunc Sacramenta. Suspicari enim non immerito quis poterit, id simul cum aliis multis, quæ ad illam historiam pertinebant, fuisse a Scriptoribus Σειπτιόςοις præteriissum.

37. Omissa itaque hac ratione, S. Thomas 3. P. quæst. 61., art. 2. ita probat, nulla fuisse in felici innocentiæ statu proprie dicta Sacramenta. Sacramenta sunt quædam spirituales medicinæ, ad sananda peccati vulnera; at vero tunc nulla erant alicujus peccati vulnera; ergo tunc nulla erat Sacramentorum necessitas; ut enim inquit Christus Dominus Matth. IX. 12. *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus*.

38. Id ulterius S. Doctor confirmat „ ex rectitudine status illius, in quo superiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant „ ab eis. Sicut enim mens suberat Deo, ita menti suberant inferiores animæ vires, & ipsi animæ corpus. Contra hunc autem ordinem esset, „ si anima perficeretur vel quantum ad scientiam, „ vel quantum ad gratiam per aliquid corporale, „ quod fit in Sacramentis. Et ideo in statu innocentiæ homo Sacramentis non indigebat, non „ so-

(a) Communis fere est hæc Doctorum sententia, cui ex Catholicis unus, quod sciam, refragatur recentior Augustinianæ Scholæ Theologus Fulg. Bellelli Lib. 1. *Mentis Augustini* cap. 29., innixus potissimum auctoritate, ut ipse putat, magni Parentis sui. Ex Acatholicis autem refragantur non pauci ut Hermannus Witsius in Lib. 1. *De œconomia Dei cum hominibus*; quatuor enim in beatissimo illo statu Sacramenta sibi adinvenisse visus est, scilicet *paradisum*, *arborem vitæ*, *sabbatum*, *&* *arborem scientiæ boni & mali*. In hac arbore *ingens*, *& singulare Sacramentum* agnoscit etiam Sam. Puffendorsius, in *Jure speciali divino* §. 25. Jo. Braunius in *Doctrina fœderis* Vol. I. P. III. cap. 2. *paradisum*, *&* *arborem vitæ* duo vult esse Sacramenta status innocentiæ. Ac demum Jo. Volf. Jægerus Lutheranus in *Jure Dei fœderato delineato* Quæst. V. arborem vitæ pro Sacramento habet. Hi pauci neque inter se, neque cum aliis Novatoribus consentiunt, qui hac in parte Catholicis minime repugnare solent.

„ solum inquantum Sacramenta ordinantur ad remedium peccati, sed etiam inquantum ipsa ordinantur ad animæ perfectionem."

39. Hæc S. Thomæ ratio, ut bene Salmanticenses observant, probat quoque, nulla futura fuisse Sacramenta in statu naturæ innocentis, etiamsi diutius ille status perdurasset. Hac tamen de re non una est opinio Scholasticorum, quorum fortasse aliqui nimium suis divinationibus indulgent, quid in eo statu, si diutius perdurasset, futurum fuisset, curiosius indagantes (a).

40. Obj. *primo*. S. Paulus Eph. V. 32. matrimonium Adami cum Eva appellat *Sacramentum magnum*.

41. Respondet S. Thomas cit. art. 2. ad 3., matrimonium utique fuisse institutum in statu innocentiæ, non tamen ut Sacramentum, sed secundum quod est *in officium naturæ:* fuisse autem ab Apostolo vocatum *magnum Sacramentum in Christo, & Ecclesia*, quia præfigurabat arctissimam conjunctionem Christi cum Ecclesia. Sane non solum in felici illo innocentiæ statu, sed etiam in lege Mosaica matrimonium non erat veri nominis Sacramentum; solummodo enim in lege nova fuit a Christo Domino ad hanc Sacramenti dignitatem elevatum.

42. Ob. *secundo* nonnulla S. Augustini testimonia. Nam in Libro I. *De nuptiis, & concupiscentia* cap. 23. connubium Adami cum Eva vocat *Sacramentum*. Præterea Lib. VIII. *De Genesi ad litteram* cap. 4. *Nec sine mysteriis*, inquit, *rerum spiritualium corporaliter præsentatis voluit hominem Deus in Paradiso vivere; erat ei ergo in lignis ceteris alimentum, in illo autem* (ligno vitæ) *Sacramenum*. Ulterius cap. 5. eidem ligno vitæ tribuit *inspirationem salubritatis occultam*, ut proinde appellari posset *visibile signum invisibilis gratiæ*, quæ propria est Sacramenti definitio. Item Lib. XI. cap. 40. idem lignum vitæ *rem visibilem* fuisse dicit, *virtutis invisibilis, & Sacramentum visibile invisibilis Sapientiæ*.

43. Resp., nomen *Sacramenti* in Lib. *De Nuptiis & concupiscentia* fuisse a S. Augustino tributum matrimonio, prout nunc est a Christo Domino institutum, non vero prout erat in statu innocentiæ, immo nec in statu legis Mosaicæ quasi diceret: matrimonium, quod nunc est Sacramentum novæ legis, fuit etiam ante peccatum; unde inferebat contra Pelagianos, non esse condemnandas nuptias, quamvis ex ipsis nascentur pueri peccato originali infecti; quia propagatio peccati non a bonis nuptialibus provenit.

44. In aliis autem locis objectis S. Pater nomen *Sacramenti* sensu latiore sumit, prout in ligno vitæ significabatur Sapientia, de qua dictum est Prov. III. 18. *Lignum vitæ est amplectentibus eam*. Quod si eidem ligno *occultam* tribuit *salubritatis virtutem*, vel *invisibilem Sapientiam*, non propterea etiam tribuit invisibilem illam gratiam, quæ verus, & proprius est effectus Sacramenti. Sane eodem loco S. Pater lignum vitæ comparat illi Petræ, de qua fluxerunt aquæ in deserto, & de qua ab Apostolo dictum est: *Petra autem erat Christus;* unde tamen nemo inferet, illam petram, ex qua fluxerunt aquæ in deserto, fuisse creditam ab Augustino verum Sacramentum.

45. Ob. *tertio*. Eadem est natura hominis ante peccatum, & post peccatum; atqui, ut dictum est num. 24. naturæ humanæ proprium est, ut *per corporalia, & sensibilia ad spiritualia, & insensibilia ducatur:* ergo &c.

46. Resp. Angelicus ad 2., eamdem quidem esse naturam hominis ante, & post peccatum; non tamen eumdem esse ejusdem naturæ statum; *nam post peccatum anima, etiam quantum ad superiorem partem, indiget accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem: quod in illo statu homini necesse non erat*.

47. Ob. ultimo. In statu innocentiæ Deo offerri debebant Sacrificia, quia, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 85. art. 1., oblatio Sacrificii pertinet ad jus naturæ: ergo etiam fuissent Sacramenta, quamvis rebus sensibilibus constent. Hinc S. Augustinus Lib. X. *de Civit. Dei* cap. 5. *Sacrificium visibile*, inquit, *est invisibilis Sacrificii Sacramentum*.

48. Resp. Omissa opinione Dominici a Soto, aliorumque paucorum, qui, ut Sacramenta; ita etiam Sacrificia, a felici illo statu ablegant, Neg. Cons.; alia est enim Sacrificiorum, alia Sacramentorum ratio. Illa quippe instituta sunt ad debitum Deo cultum exterius reddendum; qui cultus exterior sine rebus, & signis sensibilibus exhiberi non potest. Sacramenta vero instituta sunt, ut homo per sensibilia a Deo aversus per eadem sensibilia ad Deum iterum revertatur, & vel gratiam amissam recuperet, vel eamdem recuperatam conservet, & augeat. Illa sunt signa nostri cultus erga Deum; ista sunt signa gratiæ nobis a Deo collatæ; seu, ut innuit S. Thomas 1. 2. quæst. 101. art. 4., *Sacrificia ad cultum Dei, Sacramenta ad sanctificandum Dei cultores referuntur*.

49. S. Agustinus autem in ipso objecto loco se ex-

(a) Adversantur Salmanticensibus quidam non ignobiles Theologi, ut Jo. Franc. Suarez in 3. P. S. Thomæ quæst. 61. art. 2. disput. 3. Sect. 3. Isambertus de *Sacramen. in genere* ad quæst. 61. disp. 1. art. 2., Honor. Tournely Tom. VII. quæst. 2. art., ubi confitetur, S. Thomam sibi esse contrarium, ab eo tamen fidenter recedit, quia, inquit, hæc quæstio ex earum numero est, quæ *pondere rationem, non vero auctoritate* definiendæ sunt; quasi vero tantus Ecclesiæ Doctor & summus Theologus rationes non accurate ponderaverit. Doctissimus P. Laur. Berti lib. XXX. *De Theol. Discipl.* c. 2. quæstionem hanc Academicorum more resolvit, utriusque patris fundamenta referens, & refellens. Magna tamen Scholasticorum pars nobis, ac S. Thomæ consentit. Vide-sis Vinc. Contensonium in *Theol. mentis, & cordis* Lib. XI. P. I. Diss. I. c. I.

explicat, quod scilicet *Sacramentum* sumat latiore significatione, statim subdens: *idest sacrum signum*. Quanquam enim omne Sacramentum sit sacrum signum, non tamen vicissim omne sacrum signum est Sacramentum.

PROPOSITO II.

In statu legis naturæ fuerunt vera, & proprie dicta Sacramenta.

50. Antequam ad hanc propositionem probandem accedamus, notandum est, statum legis naturalis totum illud tempus comprehendere, quod a peccato Adami usque ad legem scriptam digito Dei, & Moysi datam effluxit; & in quo homines ad nulla alia præcepta adstricti erant, quam ad illa, quæ ex jure naturæ fluunt, quæque *naturalia* dicuntur, & a præceptis *positivis* distinguuntur. Hæc autem præcepta juris naturæ ante legem scriptam fuerunt a Deo insculpta in cordibus hominum. Dici etiam solet status ille *Patriarchalis*, quia in eo celebres illi Petrarchæ floruerunt, quibus Deus identidem apparuisse legitur. Et id quidem respectu populi Israelitici, cui soli postea data fuit Lex Mosaica. Nam Gentes, quæ præceptis Legis Mosaicæ non adstringebantur, fuerunt in lege naturæ usque ad Christum, cujus lex Evangelica omnes homines comprehendit, juxta illud præceptum Marci XVI. 15. *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ*.

51. Notandum alterius, consentire ferme omnes Theologos, in illo statu fuisse aliquod remedium ad delendum peccatum originale, non solum pro adultis, sed etiam pro parvulis. Sed an remedium istud fuerit Sacramentum aliquod, nempe aliquod signum exterius parvulis applicatum, an vero sola fides parentum sine ullo externo signo ejusdem fidei protestativo, libere controvertitur inter Scholasticos (*a*); quandoquidem, ut ait S. Augustinus *De peccato orig.* cap. 30., *ante Abraham utrum aliquo corporali, & visibili Sacramento justi, vel eorum parvuli signarentur, Scriptura non exprimit*. Nostra, & multorum sententie est, aliqua etiam ante legem extitisse vera Sacramenta. Hoc aliquibus argumentis, sin minus omnino certis, saltem admodum probabilibus, ita evincitur.

52. *Primo* auctoritate S. Augustini, qui Lib. V. *contra Julianum* c. 11. de parvulis loquens, ita scribit: *Nec ideo tamen credendum est, & ante datam circumcisionem famulos Dei, quandoquidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis, quamvis quid illud esset, aliqua necessaria causa, Scriptura latere voluerit*. Et Lib. II. *De nuptiis, & concupiscentia* cap. 11. postquam dixisset, circumcisionem in parvulis valuisse ad *significationem purgationis originalis, veterisque peccati*, subdit, etiam ante circumcisionem per fidem in Jesum Christum venturum salvos fuisse, *pusillos cum magnis*. Magni justificabantur per fidem actualem in Jesum venturum: pusilli autem, hujus actualis fidei incapaces, debebant utique per aliquod Sacramentum justificari (*b*).

53. *Secundo*. Id ipsum evincitur ex fideli S. Augustini discipulo, nostroque Magistro S. Thoma, qui 3. P. quæst. 70. art. 4. cum eodem S. Patre, docet, in circumcisione fuisse collatam gratiam justificantem; *non ex virtute circumcisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cujus signum erat circumcisio*. (Quam Augustini, & Thomæ sententiam cap. seq. data opera propugnabimus). In resp. autem ad 2. loquens de tempore ante Circumcisionem, *probabile est*, inquit, *quod parentes fideles pro parvulis natis, & maxime in periculo existentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro se ipsis preces, & Sacrificia offerebant*.

54. Dices. Idem Angelicus in laud. loco inquit: Ante circumcisionem *non requirebatur aliquod signum protestativum hujus fidei*; at vero sine signo nullum esse potest Sacramentum.

55. Resp., S. Thomam ibidem suam mentem explicare, cum hanc sui asserti rationem subdit, *quia nondum homines fideles seorsim ab infidelibus cœperant adunari ad cultum unius Dei*. Non itaque requirebatur aliquod signum *protestativum fidei*, quo homines fideles ab infidelibus secernerentur, quemadmodum postea factum est instituta Circumcisione; *probabile tamen est*, inquit,

(*a*) Huic secundæ opinioni favent Durandus in IV. *Sent.* Dub. 1. quæst. 2., Domin. Soto in IV. Dist. I. quæst. v. art. 4. col. 3., Vasquez, aliique. Sed Thomistæ ut plurimum alique vere Sacramenta in lege Naturæ admittunt, saltem pro parvulis. Ita Melchior Canus Relect. *De Sacram.* P. III., Jo. Bapt. Gonet. Disput. II. art. 2., Card. Gotti Quæst. I. Dub. IV., Vinc. Contensonius Lib. XI. Theolog. *Mentis, & cordis* P. I. Dissert. I. c. I., Vinc. Patuzzi *Ethica Christ.* Tom. VI. Tract. X. cap. 4., Drouen *De re Sacram.* Lib. I. c. 2.

(*b*) Affertur ab aliquibus in hanc rem illustre, & decretorium testimonium, tamquam S. Cypriani, quod legitur apud Auctorem *de Cardinalibus Christi operibus* cap. *De Circumcisione Christi*, ubi hæc leguntur: *Sane Originale peccatum, quod ex primis Parentibus in totam generis hujus successionem defluxit, aliquibus remediis oportuit expiari, licet vim plenam justificandi non habuerint, donec ad rem ipsam ventum est*. Verum acutiores Critici illud opus S. Martyri jamdiu abjudicarunt, ut Card. Bona Lib. II. *de rebus Liturgicis* cap. 14., Rem. Ceillier *de Auctor. Eccl.* Tom. III. pag. 160., Dupinius in *Biblioth. Nova* Tom. I., ex Acatholicis Guill. Cave in *Hist. Litt. Scriptor. Eccles.* Tom. I., aliique. Modo dubium non est, hunc Tractatum pertinere ad Arnoldum Carnotensem, Abbatem Bonæ Vallis, qui Sæc. XII. floruit.

quit, aliquod signum *protestativum fidei* fuisse a fidelibus parentibus adhibitum, ad obtinendam pueris justificationis gratiam.

56. Id ulterius expresse docet Angelicus aliis in locis, ut in IV. *Sentent.* Dist. 1. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 5. ad 2. inquiens: *Ante legem scriptam erant quædam Sacramenta necessitatis, sicut illud fidei Sacramentum, quod ordinabatur ad deletionem originalis peccati.* Et Quæst. IV. *De Malo* art. 8. ad 21. *Fides*, inquit, *antiquorum cum aliqua protestatione fidei valebat parvulis ad salutem.*

57. Demum ad hunc naturæ statum ante legem certe pertinent omnes illæ rationes, quibus Angelicus qu. 61. art. 1. probavit Sacramentorum necessitatem ad salutem obtinendam. Vide supra n. 23. Et quidem cum in lege scripta, ac postea in lege gratiæ omnimoda sit Sacramentorum necessitas, admodum consequens esse videtur, ea etiam fuisse in lege naturæ necessaria. *Cum parvuli*, inquit disertissimus Canus, *in lege gratiæ & scripta sine Sacramentorum ope salutem minime consequantur*, *non est*, *cur eos in lege naturæ sine Sacramentorum auxilio salvemus.*

58. Neque solum pro parvulis, sed etiam pro adultis fuisse in statu naturæ aliqua Sacramenta, sine quibus sola fides in venturum Messiam minime sufficiebat, iisdem fere momentis evincitur. S. Thomas in IV. Dist. 1. art. 2. quæst. 5. ad 2. id expresse docet, inquiens: *Ante legem scriptam erant quædam Sacramenta necessitatis, sicut illud fidei Sacramentum, quod ordinabatur ad deletionem peccati originalis; & similiter pœnitentiæ, quæ ordinabatur ad deletionem actualis.* Et de pœnitentia 3. P. qu. 84. art. 7. ad 1. hæc habet: *De jure naturali est*, *quod aliquis pœniteat de malis*, *quæ fecit*, *quantum ad hoc quod doleat ea fecisse*, *& doloris remedium quærat per aliquem modum*, *& quod etiam aliqua signa doloris ostendat; sicut & Ninivitæ fecerunt*, *ut Jonæ III. legitur.* Item quæst. 61. art. 3. ad 3. Sacrificium panis a Melchisedecho oblatum non dubitat appellare *Sacramentum:* illudque dicit fuisse in materia *magis assimilatum Sacramento novæ legis* scilicet Eucharistiæ: erant ergo, judice S. Thoma, in lege naturæ Sacramenta etiam pro adultis. His addenda, quæ S. Doctor habet eodem art. 3. ubi probat, oportuisse ante Christi adventum esse quædam *signa visibilia*, *quibus homo fidem suam protestaretur de futuro Salvatoris adventu; & hujusmodi signa dicuntur Sacramenta.*

59. Contra hanc doctrinam non paucæ, nec parvæ objiciuntur difficultates. *Primo* objicitur Tertullianus, qui in Libro *de Baptismo* cap. 13. *Fuerit*, inquit, *salus retro per fidem nudam ante Domini passionem*, *& resurrectionem ejus: addita est ampliatio Sacramenti*, *obsignatio baptismi*, *vestimentum quodammodo fidei*, *quæ retro erat nuda.* *Secundo* S. Gregorius Papa Lib. IV. *Moralium* cap. 2. *Quod*, inquit, *apud nos valet aqua baptismi*, *hoc egit apud veteres*, *vel pro parvulis sola fides*, *vel pro adultis virtus Sacrificii.* *Tertio* S. Bernardus in Tract. *de Baptismo* (olim epist. 77.) cap. 1. *Quis nesciat*, inquit, *& alia præter baptismum contra originale peccatum remedia antiquis non defuisse temporibus? Abrahæ quidem*, *& semini ejus Circumcisionis Sacramentum in hoc ipsum divinitus traditum est.* *In nationibus vero quotquot inventi sunt fideles*, *adultos quidem fide*, *& sacrificiis credimus expiatos*, *parvulis autem solam profuisse*, *immo & suffecisse parentum fidem.* Hæc testimonia non leve facessunt nostræ sententiæ defensoribus negotium; præcipue cum S. Thomas auctoritate Gregorii permotus in IV. Sent. Dist. I. quæst. 2. art. 6. *probabilius* esse dicat, quod *parvulis sufficiebat sola fides in solo motu interiore sine exteriori signo.*

60. Resp. Tertullianum non ex propria sententia, sed per liberalem, & indebitam concessionem ita fuisse locutum. Ejus enim scopus erat contra Quintillam hæresi Caianitarum infectam (*a*) Baptismi necessitatem demonstrare; cumque illa justos priscæ ætatis fideles objiceret, qui sine baptismo salutem sunt consecuti, Africanus Doctor, ne a proposita quæstione diverteret, *fuerit*, inquit, *salus retro* &c. quasi diceret, hoc etiam dato, non propterea sequitur, baptismum in nova lege necessarium non esse.

61. Testimonia vero S. Gregorii, S. Bernardi, & si quæ sunt alia ejusdem generis, ita explicari debent, ut pro parvulis in lege naturæ necessario non fuerint signa protestativa fidei, quæ essent a Deo determinata, ut factum postea est in lege scripta, tam Mosaica, quam Christiana. *Sicut*, inquit S. Thomas 3. P. qu. 60. art. 5. ad 3., *in statu legis naturæ homines nulla lege exterius data*, *sed solo interiori instinctu movebantur ad Deum colendum*, *ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis*, *quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur.* *Postmodum vero necesse fuit etiam exterius legem dari*, *tum propter obscurationem legis naturæ ex peccatis hominum*, *tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi*, *per quam humanum genus sanctificatur: & ideo etiam necesse fuit res determinari*, *quibus homines uterentur in Sacramentis.* Quia ergo non erant a Deo determinata signa externa protestativa fidei, sed ab hominum arbitrio pendebant, ideo aliqui Sancti Patres dixerunt, solam, & nudam fidem tunc suffecisse. De S. Thoma

(*a*) Tertullianus de hac Quintilla *monstruosissima* ibidem hæc habet c. 1. *Quædam de Caina hæresi vipera venenatissima doctrina sua plerosque rapuit*, *in primis baptismum destruens &c.*

ma vide dicta superius n. 53. seq. quamquam non desunt, qui credant, fuisse a S. Doctore in *Summa Theol.* hanc opinionem in melius mutatam.

62. Dices. Una ex conditionibus Sacramentorum hæc est, ut sint signa a Deo constituta, quia Deus solus est Sacramentorum auctor: si ergo illa signa protestativa fidei ex solo hominum arbitrio pendebant, non erant illa vera Sacramenta.

63. Resp. etiam illa signa protestativa fidei dici posse instituta a Deo, quatenus fideles nonnisi ex Dei instinctu ea adhibebant, & parvulis applicabant, ut mox cum Angelico dicebamus. Qui etiam 1. 2. qu. 103. art. 1. ita ratiocinatur. *Quia ante legem fuerunt quidam viri præcipui, prophetico spiritu pollentes, credendum est, quod ex instinctu divino, quasi ex quadam privata lege inducerentur ad aliquem certum modum colendi Deum, qui & conveniens esset exteriori cultui, & etiam congrueret ad significandum Christi mysteria.* Vid. S. Thom. in IV. *Sent.* Dist. I. qu. 1. art. 2. quæstiunc. 4. ubi rationem affert, cur oportuerit Sacramenta in lege scripta *in speciali* determinari, non autem in lege naturæ.

64. Obj. *secundo*. Difficillime creditur, fuisse in lege naturæ aliquod signum externum ad delendum peccatum originale, cujus nulla prorsus mentio habeatur, neque in Scripturis, neque in traditione Hebræorum, qui utique illo signo usi fuissent ad sanctificandos pueros periclitantes, qui ante diem octavum circumcidi non poterant, tum etiam puellas, pro quibus circumcisio instituta non erat (*a*).

65. Resp. id mirum videri non debere, quia, ut dictum est, hoc signum protestativum internæ fidei, non erat aliqua certa lege determinatum, sed pendebat ab interno Dei instinctu, adeoque varium, & diversum esse poterat. Judæi autem recentiores, sicuti primævam suorum Patrum traditionem de peccato originali abjecerunt, ita etiam ejusdem peccati remedium ignorant. Et si hoc argumentum valeret, valeret etiam contra Circumcisionem, quam fuisse verum Sacramentum ad delendam culpam originalem, ipse Dominicus Soto post Sanctos Augustinum, & Thomam, aliosque Theologos, ut certissimum habet.

66. Quænam autem, & quot fuerint ante Circumcisionem legis naturæ Sacramenta, haud facile est certo definire. S. Thomas 3. P. q. 61. art. 3. ad 3. Sacrificium Melchisedech nominat *Sacramentum*; & q. 65. art. 1. ad 7. oblationes, & decimas, quæ erant tam in lege naturæ, quam in lege Moysi, dicit fuisse *Sacramenta, quia erant ordinatæ non solum in subsidium Ministrorum, & pauperum, sed etiam in figuram* (*b*).

PROPOSITIO III.

In lege Mosaica vera fuerunt Sacramenta.

67. Hæc de re dubitari minime potest, postquam eam ut certissimam supposuerunt duo œcumenica Concilia, Florentinum, & Tridentinum, quando suis decretis statuerunt, quid inter illa, & nostra intersit; & illud quidem in decreto pro Armenorum instructione, istud autem Sess. VII. can. 2.

68. Perfacile autem esset plura ex sanctis Patribus testimonia afferre, potissimum vero S. Augustini Lib. XIX. *contra Faustum* cap. 13. & *De vera religione* cap. 17. & *de Doctrina Christiana* cap. 16. & epist. CXVIII. Sed in re manifesta, cui etiam consentiunt Novatores (*c*), nolumus esse longi.

69. Hæc Sacramenta erant ritus, & cæremoniæ, quas Deus stabili lege usque ad Christum duraturas instituerat, & quæ gratiam quidem non conferebant *ex opere operato*, ut conferunt nostra, sed eamdem præfigurabant. S. Thomas 1. 2. qu. 102. art. 5. postquam dixisset, Sacramenta veteris legis illa *proprie* dici, *quæ adhibebantur a Dei cultoribus ad quamdam consecrationem*, duplex eorum genus distinguit, scilicet quædam, quæ pertinebant communiter ad totum populum, & alia,

quæ

(*a*) P. Dom. Soto, qui nobis adversatur, maximam vim ponit in hoc argumento in Comment. ad Lib. IV. *Sentent.* Dist. II. qu. 1. art. 4., additque se interrogasse plures Hebræos, & Neophitos in Hispania, Germania, Venetiis, & Romæ, utrum aliquod signum ad modum Sacramenti legis naturæ applicent suis famellis, eosque ridentes respondisse, nunquam talem ritum apud eos fuisse auditum, sed tantum eas offerre nullo signo certo servato.

(*b*) Quænam fuerint Sacramenta legis naturæ ante Circumcisionem, Catholici Doctores definire non audent, quemadmodum constat ex hactenus dictis. Sed aliqui ex Protestantium secta ejectionem hominis ex Paradiso, atque intersaeptum ei aditum ad arborem vitæ pro Sacramento habuerunt, ut refert Herm. Witsius in Lib. IV. *de œconomia fœderum Dei* cap. 7. §. 8., qui hanc sententiam explodit; & loco fictitii hujus Sacramenti substituit tunicas, quas Deus Adamo, ejusque uxori fecit post peccatum Gen. III. 21.; tum postea Sacrificia omnia in Sacramentorum numerum refert. Balt. Bebelius in *Hist. Eccl. Ante-diluviana* mysticas quasdam nominum impositiones pro Sacramentis habet. Henr. Heideggerus in *Hist. Patriarch.* P. I. exercit. 3. Sabbato nomen, & vim Sacramenti tribuit. Et nullus esset dicendi finis, si omnia, quæ Novatores sibi in sacris litteris invenisse visi sunt Sacramenta, recensere, & confutare vellemus. Sancti Patres, & Doctores Ecclesiæ Catholicæ ut sapientiores, ita etiam temperatiores fuerunt in iis determinandis, quæ sacræ litteræ expresse non tradiderunt.

(*c*) Qui tamen in iis assignandis mira dissentiunt. Lutherus *de Captiv. Babyl.* agens de baptismo omnia Vet. Test. signa, Iridem, Vellus Gedeonis, retrogressionem solis, aut ejus umbræ &c. pro veris Sacramentis habet. Communiter tamen ejus asseclæ nonnisi duo agnoscunt; scilicet Circumcisionem, & esum agni Paschalis.

quæ specialiter ad Sacerdotes, & Levitas, qui erant ministri cultus Dei.

70. „ Et circa utrosque, pergit S. Doctor, tria „ erant necessaria; quorum *primum* est institutio „ in statu colendi Deum: & hæc quidem institutio communiter quantum ad omnes fiebat per „ circumcisionem, sine qua nullus admittebatur „ ad aliquid legalium: quantum vero ad Sacerdotes per Sacerdotum consecrationem. *Secundo* „ requirebatur usus eorum, quæ pertinent ad divinum cultum: & sic quantum ad populum erat esus paschalis convivii, ad quem nullus incircumcisus admittebatur, ut patet Exodi XII., „ & quantum ad Sacerdotes oblatio victimarum, „ & esus panum propositionis, & aliorum, quæ „ erant Sacerdotum usibus deputata. *Tertio* requirebatur remotio eorum, per quæ aliqui impediebantur a cultu divino, scilicet immunditiarum; & sic quantum ad populum erant instituta quædam purificationes a quibusdam exterioribus immunditiis, & etiam expiationes a „ peccatis: quantum vero ad Sacerdotes, & Levitas erant instituta ablutio manuum, & pedum, „ & rasio pilorum ".

71. Quatuor vero Angelicus enumerat veteris legis Sacramenta, quæ præfigurabant, scilicet Circumcisionem, cui correspondet Baptismus; unde Apostolus ad Coloss. II. 11. de Christo ajebat: *In quo & circumcisi estis circumcisione non manufacta in exspoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi consepulti ei in baptismo*. Alterum Sacramentum erat convivium agni paschalis, cui correspondet in nova lege Sacramentum Eucharistiæ. Tertium Sacramentum erant purificationes, quibus correspondet Sacramentum Pœnitentiæ. Postremum erat consecratio Pontificis, & Sacerdotum, cui respondet Sacramentum Ordinis.

72. Observat deinde, nullum fuisse in veteri lege aliorum trium Sacramentorum typum, scilicet Confirmationis, Extremæ unctionis, & Matrimonii; cujus rei hanc reddit rationem ad 3: „ Sacramento Confirmationis quod est Sacramentum „ plenitudinis gratiæ, non potest respondere in veteri lege aliquod Sacramentum, quia nondum „ advenerat tempus plenitudinis, eo quod *nihil ad perfectum adduxit lex*, Hebr. VII. 19. Similiter autem & Sacramento Extremæ unctionis, „ quod est quædam immediata præparatio ad introitum gloriæ, cujus aditus nondum patebat in „ veteri lege, pretio nondum soluto. Matrimonium „ autem fuit quidem in veteri lege, prout erat in „ officium naturæ, non autem prout est Sacramentum conjunctionis Christi, & Ecclesiæ, quæ „ nondum erat facta: unde & in veteri lege dabatur libellus repudii, quod est contra Sacramenti rationem ".

CAPUT IV.

De efficacia Sacramentorum veteris legis.

73. Calvinus Lib. IV. *Instit.* cap. 14. n. 22. totus est, ut contra nos evincat, Sacramenta vetera eodem modo suscipientibus contulisse gratiam, ac nostra; unde ita concludit n. 23. *Quidquid ergo nobis hodie in Sacramentis exhibetur, id in suis olim recipiebant Judæi, Christum scilicet cum spiritualibus suis divitiis. Quam habent nostra virtutem, eam quoque in suis sentiebant: ut scilicet essent illis divinæ erga se benevolentiæ sigilla in spem æternæ salutis.* Malignus autem Hæresiarchæ scopus non est, eamdem veteris legis Sacramentis tribuere virtutem, atque efficaciam, quam Catholici tribuunt Sacramentis novæ legis; sed potius utraque simul conjungendo, negare nostris vim continendi gratiam, eamque *ex opere operato* producendi, quemadmodum illis hanc ipsam vim negamus (*a*).

74. Idem autem ante Calvinum docuerat Lutherus, quem non puduit Catholicam nostram doctrinam *errorem* appellare. *Error est*, inquit *De Captiv. Babyl.* cap. *de baptismo*, *Sacramenta novæ legis differre a sacramentis veteris legis penes efficaciam significationis; idest quod nostra efficaciter significent, faciendo, quod figurant, non illa.*

75. Theologi orthodoxi impiam Novatorum doctrinam uno ore condemnant, quantum ad eam partem, quæ respicit novi fœderis Sacramenta, quibus efficax gratiam conferendi vis sine hæresi denegari non potest, ut infra suo loco videbimus. Sed quantum spectat ad veterum Sacramentorum efficaciam, inter se non omnino consentiunt. Magister enim *Sententiarum* Lib. IV. Dist. I. Sacramentis Mosaicis omnem justificandi virtutem denegavit, etiamsi in *fide, & charitate* susciperentur, quia instituta erant, non ut justificarent, sed solum ut umbra essent futurorum.

76. Hanc Magistri doctrinam temperavit Hugo de S. Victore, docens, fuisse quidem Sacramenta Mosaica *primo*, & *per se* instituta ad significandum, *per accidens* autem, & *secundario* habuisse vim justificandi, quatenos in eorum susceptione publica fiebat protestatio fidei in futurum Reparatorem, quæ fidei protestatio vim justificandi ha-

(*a*) Hunc, & non alium fuisse Calvini scopum, patet etiam ex iis ipsius verbis: *Scholasticum autem illud dogma, quo tam longum discrimen inter veteris, ac novæ legis sacramenta notatur, perinde ac si illa non aliud, quam Dei gratiam adumbrarint, hæc vero præsentem conferant, penitus explodendum est ... Nec vero baptismo nostro plus tribuere fas est, quam Paulus alibi circumcisioni tribuit, quam vocat sigillum justitiæ fidei*. Calvino subscribit Franc. Turrettinus loco XIX. qu. 9. multoque argumentorum apparatu falsam magistri sui doctrinam confirmare satagit.

habebat. Hugoni adstipulatus est Seraphicus Doctor S. Bonaventura in IV. Dist. I.: unde in hac sententia totum discrimen inter nostra sacramenta, & Mosaica hoc est, quod nostra sacramenta *per se & primario* justitiam, & gratiam conferaut; Mosaica vero *per accidens*, *& secundario*. Hæc sententia, sin minus aperte vera, saltem commodior visa est Guill. Estio ad conciliandu quædam S. Scripturæ, ac S. Patrum loca, quibus videtur tribui veteribus Sacramentis justificandi virtus.

77. Sed Angelicus noster Præceptor, cui adhæret bona, & melior Theologorum pars, omnino denegat Sacramentis Mosaicis, immo & ipsi Circumcisioni virtutem justificandi *ex opere operato*; concedit tamen hanc virtutem *ex opere operantis*. Ad ipsius igitur mentem sit

PROPOSITIO.

Sacramenta Mosaica gratiam non conferebant ex propria virtute, sed solum ex fide in Jesum Christum venturum.

78. Prob. *primo* ex sacris litteris. Brevitatis autem gratia plurima prætermittimus veteris testamenti loca, in quibus Deus testatus est se victimis, & holocaustis minime placari; ut cum David pœnitens Ps. L. Deum sic orat... *Si voluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis: sacrificium Deo spiritus contribulatus*; ubi totam suæ justificationis causam ab interna cordis contritione, non autem ab externa sacrificiorum oblatione repetiit. Prætermissis inquam his locis, ita nostra propositio ex novo testamento luculenter evincitur. S. Paulus ad Gal. IV. 9. vet. legis Sacramenta vocat *infirma & egena elementa*, non alia de causa, nisi quia gratiam, & sanctitatem ex se minime conferebant, sed solum ex operantis fide, & pietate. Similiter ad Hebr. VII. 18. de veteri lege loquens, *Reprobatio quidem*, inquit, *fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus, & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex*. Cap. autem IX. 9. *Munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt juxta conscientiam perfectum facere servientem*; & cap. X. 1. *Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum; per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere*. Et postea: *Impossibile enim est, sanguine taurorum, & hircorum auferri peccata*. Quæ omnia S. Augustinus perpendens Tract. XLI. in Jo. T. III. inquiebat: *In quibus sacrificiis non erat expiatio peccatorum, sed umbra futurorum*.

79. Difficultatem in his Pauli locis cum suis dogmatibus conciliandis sensit Calvinus, & confessus est. Ne tamen victas daret manus, post multas ambages eo tandem devenit n. 25., ut fingeret, „ Paulum in his omnibus locis non simpliciter, „ sed per contentionem loqui. Quoniam illi cer„ tamen erat cum pseudoapostolis, *qui in cæremoniis solis, nullo Christi respectu*, pietatem sitam „ ex volebant, ad eos confutandos satis erat duntaxat tractare, quid per se valeant cæremoniæ. „ Hunc quoque scopum secutus est auctor epistolæ ad Hebræos &c." Unde suam solutionem in hac summa concludit: „ *Primo* totum illum cæremoniarum apparatum, qui in lege Mosaica „ fuit, nisi ad Christum dirigatur, rem esse evanidam, ac nihili. *Deinde* sic in Christum respexisse, ut eo demum in carne manifestato, „ complementum suum habuerint. *Postremo* ejus „ adventu oportuisse abrogari, non secus atque umbra in perspicua solis luce evanescit".

80. Frustra tamen elabi conatur acutus, & subtilis Calvinus. Si enim S. Paulus, ut ipse fingit, nihil aliud voluisset docere, quam vetera Sacramenta sine fide nihil suscipientibus profuisse, nullum attolisset inter ipsa, & nostra discrimen. Quis ignoret, aut quis inficietur, etiam Sacramenta Jesu Christi sine fide, debitisque dispositionibus susceptа, nihil ad animæ sanctificationem prodesse? Ut ergo fixum, ratumque maneat allatum, & toties inculcatum ab Apostolo discrimen, duo necessario constituenda sunt: *Primo* vetera Sacramenta nonnisi umbras, figuras, & typos fuisse novorum; quemadmodum ergo umbræ distant a corporibus, ac figuræ, & imagines a prototypo, ita & illa Sacramenta in efficacia distabant a nostris. *Secundo*, cum S. Paulus loquens de nostris Sacramentis dicat, ipsa nos *lavare*, *mundare*, *sanctificare*, *renovare*, *regenerare*, *salvare*, ut suo loco ostendemus: de aliis vero quod sunt, *elementa egena*, *infirma*, *inutilia*, *umbræ*, *& non posse expiare peccata*, totum discrimen in hoc situm esse debet, quod nostra Sacramenta vere contineant gratiam, eamque conferant *ex opere operato*; quod ab illis non præstabatur.

81. Non minus absurda est Calvini, ejusque pedissequi Turrettini interpretatio Paulini testimonii, quod scilicet intelligi debeat de Sacramentis veteris legis post ejusdem legis abrogationem; tunc enim vacua, & egena facta sunt. Absurda, inquam, interpretatio. Nam Sacramenta veteris legis post ejusdem abrogationem Paulus non potuisset appellare *umbram futurorum*; hoc ipso enim quod abrogata fuerint, umbra, & figura nostrorum Sacramentorum esse amplius non poterant. Præterea Apostolus non loquitur de suo tempore, sed de præterito, ut luculenter apparet.

82. Pueriliter postea Turrettinus nugatur, subtiliter contendens, vetera Sacramenta non fuisse umbras, figuras, & typos novorum, sed Christi, quia Apostolus ad Coloss. II. 17. de iis inquit: *Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi*.

83. Puerilis, inquam, est hæc observatio; nam simul & semel vetera Sacramenta erant typi, & figuræ novorum, & Christi ipsius, qui hæc Sacramenta instituit, iisque sua passione, suoque sanguine vim nos emundandi, & sanctificandi tribuit.

84.

84. Prob. *secundo* nostra propositio ex sanctis Patribus, quorum nonnisi quædam testimonia seligemus, quæ ad rem nostram plane sufficiunt. S. Basilius in Lib. *de Spiritu Sancto* cap. 14. lavacra Hebræorum cum nostri Baptismatis lavacro *solam nominis appellationem habere communem* dicit; *rerum vero tantam esse differentiam, quanta est inter somnia & veritatem, inter umbras, imaginesque, & inter ea, quæ revera subsistunt*.

85. S. Jo. Chrysostomus in Orat. *de Baptismo Christi* num. 2. conferens Baptisma Judaicum cum nostro, illud dicit *sordes corporum, non peccata, quæ in conscientia resident, abluisse; neque enim si quis adulterium perpetrasset..... neque si quis aliud quidpiam sceleris admisisset, eum criminibus explabat: sed si quis mortuorum ossa tetigisset ..... lavabatur &c.* Et post pauca subdit: *Judaica illa quidem expiatio nequaquam a peccatis liberabat, sed a corporeis sordibus tantum. Nostra vero talis non est, sed multo major, ac multa gratia referta; nam & liberat a peccatis, & animam emundat, & Spiritus gratiam largitur*.

86. Sed præstat audire S. Augustinum, qui & sæpe, & perspicue hoc discrimen inter utriusque fœderis Sacramenta agnovit. Insignis est locus in Ps. LXXIII. num. c. Tom. IV., ubi duo Testamenta discernit, tum in promissis, tum in Sacramentis, inquiens: *Sacramenta non eadem, quia alia sunt Sacramenta dantia salutem, alia promittentia Salvatorem. Sacramenta novi testamenti dant salutem: Sacramenta veteris testamenti promiserunt Salvatorem ..... Mutata sunt Sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora*. Item Tract. XLI. in Jon. num. 5. Tom. III. loquens de Sacrificiis, quæ Deus jusserat offerri pro peccato, ita obiter notat: *In quibus Sacrificiis non erat expiatio peccatorum, sed umbra futurorum*. Et Lib. IV. *Quæst. in Numeros* quæst. 25. T. III. de Sacrificiis iisdem loquens, *quæ*, inquit, *si per se ipsa attendantur, nulli peccato possunt mederi: si autem res ipsæ, quarum hæc Sacramenta sunt, inquirantur, in eis inveniri non poterit purgatio peccatorum*.

87. Quid ad hæc Calvinus, qui se magni Augustini hac etiam in parte discipulum inaniter jactat? Respondet, has & similes dicendi figuras *hyperbolicas* esse; non enim aliud voluit Augustinus, si ipsum audiamus, quam *Sacramenta Mosaicæ legis Christum prænunciasse, nostra vero annunciare;* concludit postea, S. Doctorem non de *efficacia* Sacramentorum, sed *de modo significandi* locutum esse. Ita Lib. IV. *Instit.* c. 14. n. 26., ubi nonnulla affert Hipponensis Doctoris testimonia, quæ mox explicabimus.

88. Miranda porro est incredibilis Heresiarchæ cæcitas, qua veram tanti Patris doctrinam videre non potuit, aut potius noluit. Equidem Ecclesiæ Doctor Augustinus asserit Sacramenta veteris legis *prænunciasse, & significasse* Christum venturum. Sed simul etiam addit discrimen, quod nostra *dent salutem*, secus ac illa; quod in illis esset *umbra futurorum, non expiatio peccatorum;* quod *per seipsa nulli peccato poterant mederi*. Quod autem hæc *hyperbolice* ab accuratissimo, & diligentissimo Ecclesiæ Doctore prolata sint, non solum temere, sed audacissime Calvinus commentus est.

89. Prob. *tertio* ex solemnibus Ecclesiæ definitionibus. Nam Eugenius IV. in celebri illa Instructione Armenorum postquam septem enumerasset novi testamenti Sacramenta, *hæc*, inquit, *multum a Sacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant: hæc vero nostra & continent gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt*. Concilium vero Tridentinum, licet non ita perspicue hanc veritatem definierit, eamdem tamen haud obscure insinuavit Sess. VII. can. 2. his verbis: *Si quis dixerit, ea ipsa novæ legis Sacramenta a Sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi, anathema sit*. Et cum postea addidit, Sacramenta novæ legis & gratiam continere, & eam *ex opere operato* digne suscipientibus conferre, aperte significavit discrimen potissimum, quo utriusque testamenti Sacramenta discernuntur (a).

90. Prob. *Demum* ratione S. Thomæ 3. P. quæst. 62. art. 6.: „ Non potest dici, quod Sacramenta „ veteris legis conferrent gratiam justificantem per „ seipsa, idest propria virtute, quia sic non fuis- „ set necessaria passio Christi, secundum illud Gal. „ II. 21. *Si enim per legem justitia, ergo gra-* „ *tis Christus mortuus est*."

91. Præoccupat deinde S. Doctor aliquorum responsionem, quod illa Sacramenta ex passione Christi futura haberent virtutem conferendi gratiam. Hanc, inquam, responsionem ita præoccupat: „ Quia virtus Passionis Christi copulatur nobis per „ fidem, & Sacramenta, differenter tamen: nam „ continuatio, quæ est per fidem, fit per actum „ animæ; continuatio autem, quæ est per Sacra- „ menta, fit per usum exteriorum rerum. Nihil „ au-

(a) His tamen non obstantibus aliqui Theologi contendunt, nostram sententiam, utut verissimam, ad fidem proprie non pertinere, quia Concilium Tridentinum damnat quidem eos, qui solis cæremoniis, & ritibus nostra Sacramenta a veteribus differre dicunt, expresse tamen non statuit, quodnam sit istud discrimen. Eugenius autem Papa in sua *Instruct. ad Armenos* non sola fidei dogmata proposuit, sed aliqua etiam addidit, quæ ad communes Theologorum opiniones pertinebant. Ita Honoratus Thournely T. VII. Quæst. III. art. 3. Confer. Nicol. L' Herminier *De Sacram. in genere* Cap. 5. Lud. Habert. cap. 5., & Guill. Estius in IV. Dist. I. §. 28.

„ autem prohibet, id quod est posterius tempore, „ antequam sit, movere secundum quod præcedit „ in actu animæ; sicut finis, qui est posterior tem„ pore, movet agentem, secundum quod est ap„ prehensus, & desideratus ab ipso: sed illud, „ quod nondum est in rerum natura, non movet „ secundum usum exteriorum rerum: unde cau„ sa efficiens non potest esse posterior in esse, or„ dine durationis, sicut causa finalis. Sic ergo „ manifestum est, quod a passione Christi, quæ „ est causa humanæ justificationis, convenienter „ derivatur virtus justificativa ad Sacramenta no„ væ legis, non autem ad Sacramenta veteris le„ gis." Ex quibus concludit, Sacramenta veteris legis non habuisse in se aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam justificantem, sed solum significasse fidem, per quam antiqui Patres justificabantur. Eadem ratione ad idem comprobandum usus erat Angelicus 1. 2. quæst. 103. art. 2.

92. Ob. *primo* nonnulla S. Scripturæ loca, in quibus tribuitur Sacrificiis Leviticis, quæ pro peccato offerebantur, effectus justificationis. Levit. IV., ubi præcipitur sacrificium offerendum pro peccatis ignorantiæ, vers. 26. dicitur: *Rogabitque pro eo Sacerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei*. Similis promissio remissionis peccati habetur Numer. XV., aliisque in locis bene multis. Porro hujusmodi phrasis, quando invenitur in novo testamento de nostris Sacramentis, aperte significat, ipsa nobis conferre gratiam virtute propria, seu *ex opere operato*: ergo pariter &c.

93. Respondet S. Thomas 1. 2. quæst. 102. art. 5. ad 4., per sacrificia veteris legis fuisse homines mundatos a peccatis, *non quod sacrificia illa carnalia haberent ex seipsis virtutem expiandi peccatum; sed quia significabant expiationem peccatorum futuram per Christum, cujus participes erant etiam antiqui, protestantes fidem Redemptoris in figuris sacrificiorum*. Idem repetit Angelicus quæst. 103. art. 2., observans ea verba: *Orabitque pro eo Sacerdos, & dimittetur ei*, quæ indicant, peccatum dimitti non vi sacrificiorum, sed ex fide, & devotione offerentium. Sacrificia igitur per se, & virtute sua duntaxat valebant ad pœnam ex lege præscriptam evitandam, non autem ad peccata vere & proprie coram Deo expianda. Hæc responsio S. Thomæ apertissime fuit a S. Paulo insinuata in epist. ad Hebr., ubi cap. X. 4., & 11. exprese dicit, sanguine taurorum, & hircorum non potuisse *auferri peccata*: cap. autem IX. 13. dixerat, *sanguinem hircorum, & taurorum, & cinerem vitulæ aspersum inquinatos sanctificare ad emundationem carnis*. Ubi duplex distinguitur emundatio, & sanctificatio: altera legalis, & hanc præstabant sacrificia; altera animæ interna, & coram Deo; & hanc Sacramenta vetera præstare non poterant, sed a sola fide in Redemptorem venturum repetenda erat.

94. Observatione etiam dignum est, quod hujusmodi sacrificia erant a Deo instituta diversa pro diversis peccatis; ut patet ex primis capitibus Levitici; at vero si singulis istis sacrificiis tributa fuisset intrinseca vis mundandi a culpa, sequeretur, iis potuisse unam culpam tolli sine aliis; quod absurdum est, quia culpa non tollitur sine infusione gratiæ sanctificantis; hæc autem infundi non potest, nisi omnibus expiatis peccatis. Sacrificia ergo necessaria erant, ad legalem emundationem; sed ad peccatorum expiationem non sufficiebant, quæ uni fidei tribuebatur.

95. Dices. De Sacramento extremæ unctionis eadem omnino phrasis in sacra Scriptura adhibetur, qua vetera sacrificia dicuntur expiasse peccata: in epist. enim Jacobi Cap. V. 14. ita dicitur: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum ..... & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei*; at vero Catholici, qui extremam unctionem in numero Sacramentorum habent, peccata infirmi remitti docent *ex opere operato*, seu virtute ejusdem Sacramenti: ergo &c.

96. Resp. *primo*, Calvinistas, Lutheranos, aliosque heterodoxos, contra quos potissimum disputamus, non posse hoc argumento uti, cum ipsi extremam unctionem e numero Sacramentorum expungant.

97. *Secondo* notandum est insigne inter verba Levitici, & Jacobi discrimen. In illis enim non agitur, nisi de uno, vel altero peccato, scilicet de peccato *ignorantiæ* Sacerdotis, Principis, & multitudinis, ut patet Cap. IV., vel de peccatis contra cæremonias, aliaque ex lege prescripta, ut in Cap. V. habetur: vel etiam de peccatis contra proximum, ut Cap. VI.; & hæc dimitti dicuntur per orationem Sacerdotis, non utique quantum ad culpam, quia hac ratione non potest unum peccatum sine aliis dimitti, sed quantum ad pœnam legalem, & temporalem. Contra vero in Sacramento extremæ unctionis generaliter dicitur: *& si in peccatis sit, remittentur ei*.

98. Neque vero obstat, quod in eodem Levitico Cap. VI. 7. generaliter dicitur: *Dimittetur illi pro singulis, quæ faciendo peccavit*; quamvis enim id videatur generaliter dictum, restringendum est tamen ad illa *singula*, quæ in versiculis præcedentibus posita fuerant scilicet de negato deposito, de re inventa, & non reddita, ac de obtentis per fraudem. Accedit, quod pro peccatis gravioribus homicidii, blasphemiæ, aut idololatriæ nulla leguntur instituta sacrificia, quia pro his nulla erat a pœna comminata legalis remissio.

99. Dices *secundo*. Multa in sacris litteris memorantur sacrificia, quibus non solum remissa fuit legalis pœna, sed ipsa etiam ira Dei placata. Nam David Lib. II. Regum cap. ult. pestis cessationem sacrificiis obtinuit: Helidoro profuit oblatum pro ipso sacrificium Lib. II. Machab. III.; & ibid. Cap. XII. Judas sacrificia obtulit pro militibus defunctis, *ut a peccatis solverentur*.

100.

100. Resp., dubium non esse, an sacrificia, & sacramenta in veteri testamento prodessent; sed an prodessent *ex opere operato*, vel *ex opere operantis?* Allata autem exempla, & multa alia, quæ afferri possent, evincunt quidem, utiliter fuisse sacrificia Deo oblata, non autem ipsa gratiam virtute sua contulisse.

101. *Secundo* objicit Calvinus achilleum, ut putat, ad Scholasticos feriendos telum, ex illis Apostoli verbis in prima ad Cor. X. 3., ubi de Israelitis dicitur: *Omnes eamdem escam spiritualem* (nobiscum) *manducaverunt: & omnes eumdem potum spiritalem biberunt*. Quibus verbis, inquit Calvinus, Paulus Israelitas in Sacramentis nobis pares facit: quam habent nostra virtutem, eam quoque Hebræi in suis sentiebant, ut scilicet essent illis divinæ erga se benevolentiæ sigilla, in spem æternæ salutis.

102. Resp. *primo*, frustra nos ad hunc locum provocari, in quo sermo non est de Sacramentis Mosaicis. Sacramenta enim ipsis fatentibus adversariis debent esse signa permanentia, & perennia, cujusmodi certe non fuerunt manna, & aqua, quæ fluxit de petra: erant igitur figuræ nostrorum Sacramentorum, non ipsa Sacramenta Mosaica; cujusmodi fuisse infra dicemus circumcisionem, sacrificia, expiationes, & agnum paschalem. *Deinde* Calvinus addidit de suo illam vocem *nobiscum*, quæ non solum deest textui Paulino, sed ipsi repugnat. Loquitur enim Paulus de solis Israelitis, qui omnes eamdem escam spiritualem manducaverunt, scilicet manna, eumdemque potum spiritualem biberunt, nempe aquas de petra scaturientes, & tamen non *in pluribus eorum beneplacitum fuit Deo*, quia non omnes cum fide in Dominum Jesum Christum manducaverunt, & biberunt, & propterea *in deserto prostrati sunt*.

103. Neque refert, ibi escam, & potum vocari *spiritualem;* ita enim utrumque vocavit Apostolus ratione originis, quia manna stupendo miraculo pluit de cœlo; unde etiam in Psalm. LXXXVII. vocatur *panis Angelorum*, quia Angelorum ministerio data est: aqua vero ad percussionem Moysis de petra durissima erupit. Vel, ut Liranus exponit, Apostolus vocavit escam & potum *spiritualem*, quia mystice nostrum Sacramentum Eucharistiæ præsignabant, in quo caro Jesu Christi comeditur, ejusque pretiosissimus sanguis bibitur; quod Apostolus infra vers. 16. & seq. declarat: ubi etiam notandum est, non ipsam aquam, sed potius petram, unde aqua fluxit, fuisse Christi figuram, & typum: *Petra autem erat Christus;* hoc est petra Christum præfigurabat, ex quo saluberrima fluxit aqua Baptismi.

104. Denique qua fronte asserere audet Calvinus, *Paulum fecisse Israelitas in Sacramentis nobis pares*, cum Christus Dominus maximam disparitatem assignaverit inter illum cibum, & potum, quem Deus dedit Israelitis in deserto, & illum, quem ipse nobis daturus erat in augustissimo Sacramento Eucharistiæ? *Ego*, inquit Jo. VI. 43. seq., *sum panis vitæ*. *Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt*. *Hic est panis de cœlo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur .... Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*.

105. Inst. S. Augustinus Tract. XXVI. in Joan. n. 12. Tom. III. explicans verba Jesu Christi mox relata, *Hunc panem*, inquit, *significavit manna, hunc panem significavit altare Dei*. *Sacramenta illa fuerunt: in signis diversa sunt, in re, quæ significatur, paria sunt*. Post autem adducens verba Apostoli 1. Corinth. X. superius objecta, subdit: *Omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt: spiritalem utique eamdem; nam corporalem alteram; quia illi manna, nos aliud: spiritalem vero, quam nos .... & omnes eumdem potum spiritalem biberunt*. *Aliud illi, aliud nos, sed specie visibili, quod tamen, hoc idem significaret virtute spiritali*. Idem repetit S. Pater in Ps. LXXVII. num. 2. T. IV., ubi explicans qui eumdem cibum spiritalem manducaverunt &c., expressius dicit: *Cum essent omnia communia Sacramenta, non communis erat omnibus* gratia, quæ *Sacramentorum virtus est*. Hinc plura concluduntur contra nos: *primo*, manna, & aquam de petra fuisse Sacramenta Mosaica, quia hoc nomine illa S. Pater appellat: *secundo*, Israelitas eumdem cibum, & potum habuisse *nobiscum:* quod colligit S. Doctor ex eo, quod Apostolus dixerit: *Patres nostri, non patres illorum: tertio* Sacramenta illa, quamvis in signis diversa sint, *in re* tamen significata *& virtute paria esse: postremo*, gratiam fuisse veterum Sacramentorum *virtutem*, seu effectum, ut in nostris contingit.

106. Resp., perperam Calvinum, ejusque sectarios ex hoc solo S. Augustini loco triumphum canere, cum in aliis locis bene multis (Vid. sup. num. 86.) perspicue docuerit, nostra Sacramenta non eadem esse cum Sacramentis Mosaicis, quia nostra *dant salutem*, *illa promittebant Salvatorem*, in illis nulla erat *expiatio peccatorum*, nec poterant illa *peccatis mederi*. Quomodo igitur eadem, aut paria sunt?

107. Ne itaque S. Doctorem secum ipso pugnare fingamus, dicendum est *primo*, ibi minus proprie *Sacramenti* nomen tribuisse mannæ, & aquis de petra erumpentibus; nam ibidem conjungit *nubem*, sub qua Israelitæ fuerunt, & *mare*, quod transierunt; quæ duo certe veris Sacramentis accenseri nequeunt; quorum signa permanentia esse debent, non transitoria, ut illa fuerunt.

108. *Secundo* vult quidem, *Patres* ibi ab Apostolo commemoratos dici *nostros;* verum nomine Patrum nostrorum non intelligit eos omnes, qui manna comederunt, aut aquas biberunt, sed illos solos, qui comederunt, & biberunt *spiritualiter*, idest cum fide in Redemptorem nostrum, quæ fides

dem etiam nos vivificat; unde observat discrimen inter verba Christi Jo. VI., & Apostoli 1. Corinth. V.; Christus enim dicit: *Patres vestri manducaverunt &c.*, Apostolus autem: *Patres nostri omnes sub nube fuerunt .... & omnes eamdem escam &c.:* loquitur ergo Apostolus de iis, qui materialiter manducaverunt, & biberunt, & hos appellat *omnes* Israelitas; sed non omnes isti etiam spiritualiter cum fide manducaverunt, & biberunt, ut dici possit, eos *nobiscum* manducasse, ut vult Calvinus, verba S. Augustini male connectens: *Patres nostri, non patres illorum: quibus nos similes sumus, non quibus illi similes fuerunt.*

109. *Tertio paritatem* constituit magnus Augustinus in *re significata*, idest Christo, quem præfigurabant ea omnia, quæ in vet. testamento contingebant, non autem in Sacramentorum virtute, & efficacia; hanc enim non minus quam *signa* diversam esse, multis aliis in locis docuerat. Propterea etiam non dixit, potum Israelitarum idem *præstitisse;* ac nostrum, sed *idem significasse virtute spiritali.*

110. *Quarto*, hanc ipsam explicationem adaptandam esse verbis S. Patris in Ps. LXXVII., ubi etiam clarius dicit, eumdem fuisse *Mysterium cibum, & potum illorum, qui noster, sed significatione eumdem, non specie: quia idem ipse Christus illis in petra figuratus, nobis in carne manifestatus*. Quod autem subdit *gratiam esse Sacramentorum virtutem*, verissimum est de utriusque fœderis Sacramentis, sed cum hoc discrimine, quod vetera gratiam caussabant *ex opere operantis*, nostra *ex opere operato*.

111. Instit. *secundo*. Idem S. Pater Augustinus Lib. III. in Levit. quæst. 84. C. III. expendens illud Levit. XXI. 15. *Ego Dominus, qui sanctifico eum*, & conferens cum iis verbis Exodi XXIX. 24., quibus Deus jussit Moysi, ut Aaron, & filios ejus *sanctificaret, Quomodo ergo*, inquit, *& Moyses sanctificat, & Dominus? Non enim Moyses pro Domino, sed Moyses visibilibus Sacramentis per ministerium suum; Dominus autem invisibili gratia per Spiritum Sanctum, ubi est totus fructus etiam visibilium Sacramentorum.*

112. Resp., nullam in his verbis, aliisque, quæ ibidem subnectit Augustinus, inveniri difficultatem, si mens, & scopus S. Patris attendantur: volebat nimirum ostendere, visibilem Sacramentorum susceptionem nihil omnino ad animæ sanctificationem sine invisibili gratia prodesse. Hinc statim subdit: *Nam sine ista sanctificatione invisibilis gratiæ visibilia Sacramenta quid prosunt?* Addit postea, invisibilem gratiam etiam sine Sacramentis visibilibus ad sanctificationem aliquando conferri, hujusque veritatis adducit exempla, tum Moysis, qui sine sacrificiis, & oleo invisibiliter sanctificatus fuit; tum Joannis Baptistæ, qui prius baptizator, quam baptizatus apparuit; & qui certe invisibiliter sanctificatus fuit, antequam ad ministerium baptizandi veniret. Hæc verissima sunt; non tamen nostram quæstionem definiunt, an Sacramenta illa Mosaica invisibilem Dei gratiam continerent, eamque *ex opere operato* conferrent; de qua re ibi S. Pater nullam movet quæstionem.

113. Ob. *tertio* nonnulla Sanct. Patrum testimonia. S. Ambrosius Lib. VII. in Lucam num. 166. *Venit Dominus*, inquit, *ad Abraham, venit ad Moysem, venit ad Mariam; hoc est venit in signaculo, venit in lege, venit in corpore. Adventum ejus ex beneficiis recognoscimus. Alibi purificatio, alibi sanctificatio, alibi justificatio est. Circumcisio purificavit, sanctificavit lex, justificat gratia. Unus in omnibus; & in uno omnia.* S. Leo Serm. XXII., qui est tertius in *Nativ.* Domini cap. 4. *Hoc*, inquit, *magnæ pietatis Sacramentum, quo totus jam mundus impletus est, tam potens etiam in suis significationibus fuit, ut non minus adepti sint, qui illud credidere promissum, quam qui suscepere donatum.* Et Serm. LXXVI., seu secundo in Die Pentec. cap. V. *Non ambigamus*, inquit, *quod cum in die Pentecostes Discipulos Domini Spiritus Sanctus implevit, non fuit inchoatio muneris, sed adjectio largitatis: quoniam & Patriarchæ, & Prophetæ, & Sacerdotes, omnesque Sancti, qui prioribus fuere temporibus, ejusdem sunt Spiritus sanctificatione vegetati; & sine hac gratia nulla unquam instituta Sacramenta, nulla sunt celebrata mysteria: ut eadem semper fuerit virtus charismatum, quamvis non eadem fuerit mensura donorum.*

114. Resp., mirum esse, nobis S. Ambrosium opponi, qui in eodem Opere non aliam agnoscit in veteribus Sacramentis sanctificationem, quam legalem. Lib. enim V. num. 21. *Etsi*, inquit, *est in lege justitia, non est tamen per legem justitia: si enim per legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est.* Et Lib. VI. num. 23. *Lex enim*, inquit, *nescit peccatorum remissionem; lex mysterium non habet, quo occulta mundentur.* Quid clarius pro nostra sententia? Alia igitur erat *purificatio, & sanctificatio* per circumcisionem Abraham, & per legem Mosaicam; alia justificatio per Sacramenta gratiæ: illa *ex opere operantis;* ista *ex opere operato*.

115. Ad *secundum*, manifestum est, S. Leonem loqui, non de Sacramentis Mosaicis, sed de Sacramento incarnationis Dominicæ, cujus beneficii etiam antiquos justos participes fuisse docet. Eorum enim querelas compescit, qui de Dominicæ nativitatis tarditate obloquebantur, *tanquam præteritis temporibus non sit impensum, quod in ultima mundi ætate sit gestum;* & contra eos asserit, *a constitutione mundi unam, eamdemque omnibus causam salutis esse institutam*, nempe fidem in venturum Redemptorem, *ut non minus adepti sint, qui illud credidere promissum, quam qui suscepere donatum.* Ceterum cum S. Pontifex fateatur, gratiam Dei, Christo nascente, *fuisse auctam*, manifeste innuit, majorem Sacramentis ab

ipso

ipso Christo institutis virtutem fuisse datam, quam in veteri lege.

116. Alio autem in loco, cum scribit, sine Spiritus Sancti gratia *nulla unquam fuisse instituta Sacramenta*, *nulla fuisse celebrata mysteria*, nihil aliud vult, nisi in institutione Sacramentorum, & mysteriorum celebratione, nunquam defuisse Spiritus Sancti gratiam, quod verissimum est; an autem hæc Spiritus Sancti gratia in veteri testamento virtute Sacramentorum conferretur, an potius per fidem in Redemptorem venturum, ibi non discutit S. Leo magnus; dum tamen dicit, *non eamdem fuisse mensuram donorum*, aliquod innuit inter vetera, ac nova Sacramenta discrimen, quamvis totum, & integrum non expendat, quod ad ejus scopum minime pertinebat.

117. Ob. *quarto*. Sacramenta novæ legis suam efficaciam trahunt ex fide passionis Christi; sed hæc fides fuit in veteri lege, sicut & in nova; *habemus enim eumdem spiritum fidei*, ut dicitur 2. ad Corinth. IV. 13.: sicut ergo nostra Sacramenta conferunt ex se gratiam, ita & vetera.

118. Respondet S. Thomas hic 3. P. qu. 62. ad 1., *quod antiqui Patres habebant fidem de passione Christi futura, quæ secundum quod erat in apprehensione animæ, poterat justificare: sed nos habemus fidem de passione Christi præcedenti, quæ potest justificare etiam secundum realem usum sacramentalium rerum*. Vide rationem ex S. Thoma supra allatam n. 90. & seq.

119. Dices contra rationem Sancti Thomæ una cum Estio. Quamvis ex passione Christi nondum existente non potuerit virtus aliqua in Sacramenta vet. legis effluere, eo quod effectus non possit esse prior sua causa efficiente, ut recte probat Sanctus Thomas, potuit tamen Deus respiciens in passionem Christi futuram, Sacramentis virtutem tribuere justificandi, & sanctificandi, sicut modo respiciens in passionem Christi jam præteritam, Sacramentis novæ legis eamdem virtutem tribuit.

120. Resp., controversiam præsentem non in eo esse, an Deus potuerit, sed an Deus voluerit intuitu futuræ passionis Jesu Christi veteribus Sacramentis intrinsecam justificandi virtutem tribuere; ut nihil a nostris different. Deum id noluisse, tam ex sacris litteris, quam ex sanct. Patrum doctrina compertum est. Hoc autem supposito, Sanctus Thomas validam, & communi fere Theologorum suffragio probatam rationem addidit; quæque validissima, & invicta evadit, si alia ejus doctrina fere communiter pariter recepta stet, quod Sacramenta sint physica quædam instrumenta, per quæ virtus passionis Christi in nos derivatur, de qua S. Thomæ sententia agemus inferius.

121. Dices. Si antiqua Sacramenta gratiam non conferebant, nisi fidei intuitu, fides in veteri testam. majorem habuisset efficaciam, quam in novo; tunc enim fides ad justificationem suffecisset, cum modo sine Sacramentis non sufficiat; hoc autem videtur absurdum; quia tunc facilior fuisset justificationis via, quam modo sit.

122. Resp., in iis, quæ a libera Dei voluntate pendent, non esse audienda nostra ratiocinia. Placuit Deo, ut ad justificationem in novo testamento fidei adjungerentur Sacramenta: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*. Nullatenus vero inde sequitur, faciliorem fuisse Judæis, quam nobis viam salutis. Hæc enim major facilitas non tam ex operibus, quam ex abundantia gratiæ est repetenda, hanc autem in nova lege, quæ lex gratiæ nuncupatur, multo copiosiorem, & fortiorem esse, nemo negaverit.

123. Dices 2. Non apparet, quid in nostra sententia veteribus profuerint Sacramenta: totum enim emolumentum proveniebat a fide, quæ etiam sine Sacramentis excitari poterat, & aliis piis operibus foveri, confirmari, atque etiam extrinsecus declarari. At vero dici nequit, supervacanea, atque inutilia Sacramenta fuisse a Deo optimo maximo Israelitis data: dicendum est igitur, suam fuisse illis inditam virtutem ad purificandas animas, & gratiam inducendam.

124. Resp., minime inutilia fuisse vetera Sacramenta; quia *primo* sin minus spiritualem, saltem legalem munditiem, & sanctificationem producebant, ut patet in sacrificiis adhibitis ad legales immunditias removendas, & ad consecrationem Sacerdotium, ac Levitarum: *secundo*, quia illis sacrificiis, & Sacramentis magis excitabatur fides in venturum Reparatorem, ad quem præfigurandum erant instituta, *non quod sacrificia illa carnalia* (idem dicendum de Sacramentis) *haberent ex seipsis virtutem expiandi peccatum, sed quia significabant expiationem peccatorum futuram per Christum; cujus participes erant etiam antiqui protestantes fidem Redemptoris in figuris sacrificiorum*, ut inquit Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 102. artic. 5. ad 4. Hinc multiplex dabatur Israelitis per Sacramenta, & sacrificia occasio fidem excitandi, ac sæpius renovandi in venturum Messiam, cujus vita, passio, mors, resurrectio, & cetera mysteria erat præfigurata. *Demum* erat etiam non exiguum obedientiæ meritum, dum præcepta a Deo Sacramenta, qua par erat fide, & pietate, a Sacerdotibus ministrabantur, & a fideli populo suscipiebantur: unde Angelicus Doctor 1. 2. quæst. 103. art. 2. ad 2. *Sacerdotes*, inquit, *placebant Deo in cæremoniis, propter obedientiam, & devotionem, & fidem rei præfiguratæ, non autem propter ipsas res secundum se consideratas* (a).

Quæres, *an vetera Sacramenta dici debeant vera Sacramenta?*

125. Resp. Affirmative: quia, ut inquit Dom. Soto

(a) Perdoctus ac diligens S. Thomæ discipulus Car. Renatus Billuart Dissert. III. art. 6. una cum paucis Thomistis, quos allegat, contendit, vetera Sacramenta gratiam causasse non omnino ex opere operantis,

Soto in IV. Dist. I. quæst. 1. art. 2., *conferre gratiam non est de essentia Sacramenti in genere*. Et quamquam in iis non erat certa forma determinata, *utebantur tamen in veteri lege aliquibus verbis in his, quæ ad cultum Dei pertinent, tam Sacerdotes, qui erant Sacramentorum illorum ministri .... quam etiam illi, qui illis Sacramentis utebantur*, inquit Sanctus Thomas 3. P. quæst. 50. art. 6. ad 3. Antequam vero hanc de veteris legis Sacramentis materiam dimittamus, aliqua addenda sunt de Circumcisione, quæ potissimum locum in iis obtinebat.

CAPUT V.

De Circumcisione. Primo eius origo inquiritur. Deinde ejus effectus.

§. I.

Origo circumcisionis apud Hebræos.

126. Sacræ litteræ adeo aperte primam Circumcisionis originem in populo Hebræo nobis tradunt, ut mirari subeat, potuisse aliquos Christianos hac de re dubium movere (*b*). Ita enim Gen. XVII. Deus Abrahæ locutus est: *Hoc est pactum meum, quod observabitis inter me, & vos, & semen tuum post te: circumcidetur ex vobis omne masculinum: & circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me, & vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerit de stirpe vestra: eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum. Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Hæc prima apud Hebræos circumcisionis origo.

127. Sed postea Deus per Moysem circumcisionis legem renovavit Levit. XII. 3. Quamobrem circumcisio inter Sacramenta Mosaica recensetur, quamquam longe ante Moysem fuerit instituta: unde Christus Dominus Jo. VII. 22. dicebat Judæis: *Moyses dedit vobis circumcisionem, non quia ex Moyse est, sed ex Patribus*, scilicet Abraham, Isaac, & Jacob. Atque hoc erat primum inter Mosaica Sacramenta, adeo ut qui circumcisi non erant, aliorum Sacramentorum participes esse non poterant; quemadmodum apud nos Baptismus aliorum Sacramentorum janua dicitur, ut qui baptizatus non sit, non possit ad alia Sacramenta accedere. His breviter præmissis sit.

PROPOSITIO

Circumcisionis, quæ apud Hebræos usque ad Christum religiose servata fuit, divina est origo, nempe ex fœdere, quod Deus cum Abraham pepigit, Gen. XVII.

128. Et primum quidem hujus propositionis argumentum, illudque firmissimum, nobis suppeditat Moyses, qui utpote scriptor θεόπνευστος apud Christianos, & apud Judæos divina pollet auctoritate, apud profanos autem cuicumque alteri præferri meretur cum ob antiquitatem, qua ceteris omni-

sed partim etiam ex *opere operato*; quia si censessent tantum gratiam *ex opere operantis, sic ut tota gratiæ causalitas competeret merito operantis, & nulla Sacramento, nullatenus differrent a non Sacramentis: quodvis enim opus bonum, quod non est Sacramentum, eodem prorsus modo confert gratiam*. Hæc porro eximii Theologi ratio penitus elisa fuit ex nostra responsione. Ulterius ipsius opinio non videtur posse cum doctrina S. Thomæ conciliari, præcipue autem cum illa ratione, qua probat, non potuisse Sacramenta vet. legis esse causas instrumentales passionis Christi, quæ nondum peracta fuerat. Vid. sup. num. 91.

(*b*) Primus id ausus fuit Jo. Marshamus (qui sæculo elapso non solum generis nobilitate, sed multæ, & reconditæ eruditionis gloria apud Anglos claruit) in *Canone chronico, ægyptiaco, hebraico, græco* Sec. V., Lond. 1672. in fol. Hic Herodoti, Diodori, & paucorum aliorum veterum auctoritate deceptus, putavit, Hebræos circumcisionem, aliasque cæremonias sacras fuisse ab Ægyptiis mutuatos. Hunc ducem secutus est ejusdem gentis illustris scriptor Jo. Spencerus in opere, *De legibus Hebræorum ritualibus* Lib. I. cap. 5. Sect. 4. (edit. Tubing.), ubi quamquam in utramque partem disputando incertus videri velit, in Marshami tamen sententiam manifeste inclinat. Utriusque vestigia presserunt postea alii Angli, ut Matth. Tyndalius, & Conyar. Midletonius. Ex Remonstrantibus autem Jo. Clericus in suis Comment. ad Genesim pro certo habens, circumcisionem apud Ægyptios ante Abrahamum fuisse usitatam, sive ad munditiem, sive ad alium finem, vult, *hanc consuetudinem divino præcepto occasionem dedisse*. Hermannus Von der Hardt in *Prodromo juris Canonici Jud.* cap. 1., distinguendum esse dicit inter usum *privatum*, ac *medicum* circumcisionis, & *publicum* ac *communem*; primum ante Abrahamum obtinuisse apud Ægyptios, aliosque vicinos populos, non autem secundum. Mitto alios heterodoxos minoris nominis tum nostri ævi Incredulos, ac præcipue Voltairium, quem pro meritis castigavit auctor *Epist. quorundam Judæorum Lusitanorum, & Germanorum*. Tom. II.

Nova tamen non est horum recentiorum sententia, sed multis antea sæculis a Celso Philosopho pagano invecta, quam refutavit Origenes in Lib. I. & V. contra eumdem Celsum. Julianus etiam Augustus, non minus Judaicæ, quam Christianæ religionis osor, idem objiciebat apud S. Cyrillum Alex. Lib. X. *Contra Julianum*. Marshamum, & Spencerum multi inter Acatholicos refutarunt, ut Herm. Witsius Lib. III. *Ægyptiacorum* cap. 6., Th. Ittigius in *Sel. Capit. Hist. Eccl.* Sec. I., Frid. Spanhemius in *Hist. Eccl. V. T.*, aliique. Sed absit verbo invidia, multo copiosius, & solidius hanc spartam adornarunt inter Catholicos Nat. Alexander in *Hist. V. T.* in III. *Mundi ætate* Dissert. VI., August. Calmet Dissert. I. in Genesim, Honoratus a S. Maria T. II. *De usu criticæ* Lib. III. Dissert. III., & nonnulli alii.

mnibus longe præcellit, tum quia de rebus scripsit ad suam gentem pertinentibus, quas proinde omnino perspectas habere debebat; tum etiam quia in ipsa Ægypti Regia educatus, *& eruditus omni sapientia Ægyptiorum*, ut dicitur Act. VII. 22., eorum mores ignorare non poterat. Jam vero sacer & vetustissimus, omnique fide dignus hic scriptor primam Circumcisionis originem accurate exponit, eamque a Deo datam Abrahamo dicit, ut *pactum*, ut *fœdus*, ut signaculum, quo omne genus Abrahamiticum sibi peculiariter addictum a ceteris gentibus distingueretur. Si autem circumcisio jam tunc apud Ægyptios, vel apud alias nationes obtinuisset, quomodo nota, & tessera populi a Deo electi esse potuisset?

129. Neque hæc fortissima ratio eluditur, dicendo, circumcisionem jam antea usitatam, potuisse dari populo electo in pactum, vel signum; quomodo Gen. IX. 12. legimus, arcum cælestem fuisse a Deo datum hominibus *ut signum fœderis;* quin tamen inferri possit, tunc *primo* fuisse cælestem Iridem creatam.

130. Non inquam: longe enim dispar est ratio; quia arcus cælestis non erat signum fœderis cum aliquo peculiari populo, sed cum toto genere humano; nec per hoc signum, aut fœdus aliqua distinctio in hominibus ponebatur. Circumcisione vero voluit Deus stirpem Abrahamiticam ab omnibus aliis populis secernere, sibique ut propriam dicare, quod fieri nequaquam potuisset, si alii populi jam antea circumcisione fuissent usi.

131. Præterea fuisse Circumcisionem præcipuum populi Dei characterem, quo a ceteris distingueretur, probatur ex multis aliis veteribus scriptoribus, tam profanis, quam sacris. Inter profanos citatur a Josepho Lib. I. *contra Apionem* quidam Theodorus auctor ethnicus, & vetustissimus, qui primam Circumcisionis originem a Deo repetit. Tacitus quoque Lib. X. *Historiarum*, quanquam ad minuendam Judaicæ gentis gloriam multa de ejusdem origine impudentissime mentiatur, hoc tamen ingenue fateri debuit, Judæos instituisse, *circumcidere genitalia, ut diversitate noscantur*.

132. His duobus scriptoribus profanis addo Josephum Flavium ex gente Judaica, qui utpote suarum rerum peritissimus omnem fidem meretur. Lib. I. *Antiquitatum Judaic.* c. 10. *Deus*, inquit, *jussit genus ipsius* (Abrahami), *quod nollet cum aliis permixtum, circumcidi, idque octava die nativitatis*.

133. Addo etiam nonnullos veteres Patres, quorum testimonium gravissimum esse debet. S. Justinus in *Dial. cum Tryphone* Judæo nu. 16. de Circumcisione loquens, *Hæc*, inquit, *ab Abrahamo accepta secundum carnem circumcisio in signum data est, ut ab aliis gentibus, & a nobis discreti sitis... Nulla enim re alia a ceteris hominibus dignoscimini, nisi vestra in carne Circumcisione* (a).

134. S. Jo. Chrysostomus Hom. XXXIX. in Genesim multa habet in hanc rem, & præcipue notat, Circumcisionem datam fuisse Hebræis, quia in Ægypto servituri erant. *Ne igitur*, inquit, *gentibus se commiscerent in Ægypto, Circumcisionem signi gratia juste præcipit &c.:* non itaque putavit hic magnus Ecclesiæ Doctor, Circumcisionem fuisse in Ægypto eo tempore usitatam, quo Hebræi ibi servierunt.

135. Accedit & S. Hieronymus hebraicarum litterarum scientissimus. Libro autem II. in ep. ad Gal. de Abraham loquens, *Quia*, inquit, *ex semine ejus erat Christus oriundus ..... & ab Abraham usque ad Christum multa erant sæcula transitura, providens Deus, ne soboles dilecti Abrahæ ceteris nationibus miscerentur; & paulatim familia ejus fieret incerta, gregem Israeliticum quodam Circumcisionis cauterio denotavit, ut viventes inter Assyrios, Babylonios, atque Chaldæos hoc signaculo distinguerentur*. Ubi etiam notat, iis 40. annis, quibus soli in deserto morati sunt, nullum fuisse circumcisum, quia nulla erat distinctionis causa; quando autem Jordanem transgressi in Palæstinam commigrarunt, Circumcisionem fuisse necessariam, propter commixtionem cum gentibus. Quod etiam postea alii notarunt, ut Theodoretus Quæst. II. in Jesu Nave, & S. Jo. Damascenus Lib. IV. *De fide orthod.* c. 16. Quamquam S. Augustinus Quæst. VI. in Josue non omnes filios natos in deserto incircumcisos fuisse putat, sed quosdam tantummodo, quorum parentes id *contempserunt*, *quod inobedientes erant legi Dei*.

136. Porro hos omnes scriptores, & Patres, aliosque plures, quos brevitatis causa illaudatos dimisimus, maximo in errore versatos fuisse oportet, si Ægyptii, aliique populi jam tempore Abrahami, aut Moysis, non minus quam Hebræi *generaliter* mutilatum habuissent præputium; tunc enim falsissima foret causa Circumcisionis ab iisdem magno consensu assignata, ut nempe Abrahamitica posteritas ab aliis nationibus distingueretur. Dixi autem *generaliter*; nam etiamsi aliqui in Ægypto tempore Patriarchæ Joseph Circumcisionem accepissent, quod non est inverisimile, distinctio tamen adhuc fuisset servata.

137. Dices cum Spencero. Si aliquo visibili signo

(a) Equidem ibidem addit datam fuisse *in signum ut ab aliis gentibus, & a nobis discreti soli pateremur, quæ merito patiebantur*. Quam sententiam imitatus videtur Tertullianus in Libro adv. Judæos Cap. 3. inquiens: *Hæc igitur providentia fuit, dandi Circumcisionem Israeli in signum, unde dignosci posset, cum adveniret tempus, quo meritis suis supradictis in Hierusalem admitti prohiberetur*. Hæc tamen utriusque Patris sententia non inficiatur, quod nos asserimus, Circumcisionem fuisse notam, ac tesseram, qua Israelitæ ab aliis hominibus secernerentur.

gno voluisset Deus, Abraham, ejusque posteros a ceteris nationibus distingui, præstabat, hoc signum poni in fronte, vel in alia corporis parte oculis omnium patente, potius quam in eo membro, quod propter pudorem solet caute celari.

138. Resp., Circumcisionem, quamvis in tecta corporis parte factam, fuisse tamen sensibile, & perenne signum, quo Israelitæ sciebant, & recordabantur, se esse peculium Dei, & a ceteris omnibus populis separatos. Et quamvis perversa dæmonis arte fuerit postea Circumcisio ad alias etiam gentiles nationes propagata, diversi tamen apud Judæos semper servati sunt hujus sacræ cæremoniæ ritus, quibus Circumcisio Judaica a ceteris distinguebatur (a). Præterea Deus non hanc solam secretioris notam populo suo dedit; sed cibis legalibus, sacrificiis, præcipue autem severa omnis superstitiosi cultus prohibitione voluit Israelitas a gentibus omnino separatos (b).

139. Quare autem signum Circumcisionis datum fuerit in membro generationis, explicat Angelicus 3. P. quæst. 70. art. 3. ad 1., hanc ipsam Spenceri objectionem quasi præoccupans. *Primo*, inquit, *quia signum erat fidei, qua Abraham credidit, Christum ex suo semine nasciturum. Secundo, quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. Tertio, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ, quæ præcipue in membris illis viget*. Idipsum antea docuerat 1. 2. Quæst. 102. art. 5. ad 1.

140. Objectio potissima sumitur ex Herodoto (quem historiæ parentem Græci appellabant, quod primum omnium res multarum gentium novem libris complexus sit, cum alii fuerint suarum tantummodo rerum descriptione contenti). Hic autem vetustissimus Historicus Lib. II. *Thaliæ* cap. 15. Ægyptios in omnibus suis ritibus ab aliis populis se discernere, & *solos* ab initio circumcisionem adoptasse scribit. Et cap. 104. *Soli omnium hominum*, inquit, *Colchi, & Ægyptii, & Æthiopes ab initio pudenda circumcidunt: Phœnices autem, & Syri, qui sunt in Palæstina, ipsi fatentur, ab Ægyptiis hæc se accepisse*. Herodoto consentiens Diodorus Siculus Lib. I. de Colchis, & Judæis loquens, affirmat, *iis in usu esse perantiquam traditionem, ut circumcidant pueros apud se natos, ritu ab Ægyptiis ad se derivato*. Et Lib. III. *Genitalia*, inquit, *ritu Ægyptiorum universi Troglodita circumcidunt*. Non absimilia scribit Strabo *Geogr.* Lib. XVII. Atque his omnibus antiquior Sanchuniathon (si tamen auctor iste unquam extitit, de quo post Henr. Dodwellum dubitant aliqui eruditi) in sua Phænicum historia apud Eusebium Lib. I. *Præparationis Evangelicæ* refert, Saturnum omnium *primum* sibi, sociisque pudenda circumcidisse (c). His testibus fidens Marshamus communem Christianorum, ac Judæorum opinionem de divina Circumcisionis origine convellere nisus est.

141. Resp. *primo*, non eam esse horum scriptorum auctoritatem, ut Moysis testimonium valeat infirmare. Nam, ut supra diximus, seposita etiam divina ejus inspiratione, solisque sanioris criticæ regulis adhibitis, Moyses omnes objectos scriptores antiquitate multo præcellit; fuit enim Herodoto decem & amplius seculis prior. *Secundo* eosdem multo magis auctoritate præcellit; fuit enim Moyses natus, & educatus in Ægypto, cujus proinde regionis omnes consuetudines, ritus, & cæremonias melius perspectas habere debuit, quam scriptores græci. Qua fronte autem Moyses ausus fuisset primam Circumcisionis originem Deo tribuere, si eam apud Ægyptios jam obtinere propriis oculis inspexisset? *Tertio* Moyses scribebat Hebræis, qui recens Ægyptum deseruerant post longam 250. annorum ibi factam moram: quomodo vero eorum indignationem effugisset, si tam splendido mendacio eos decipere tentasset? His de causis Origenes Lib. I. n. 22. Celsum jure reprehendebat, quod maluerit Ægyptiis fidem adhibere, quam Moysi.

142. Ulterius non multam esse Herodoti in hac re auctoritatem, pluribus argumentis ostendi potest. *Primo* enim a Manethone Ægyptio sæpius ignorantiæ in rebus Ægyptiacis accusatum scimus apud Josephum Lib. I. *contra Apionem* (d); quod Herodoto exprobravit etiam Diodorus Lib. I. *Secun-*

(a) Aliqui non ignobiles Interpretes putarunt, Filiam Pharaonis novisse Moysem esse ex hebraica gente ex signo Circumcisionis. Conjectura est hæc non improbabilis, quamvis sacra historia Exodi II. eamdem non indicet.

(b) Tacitus Lib. V. *Histor.* de Hebræis loquens, *Apud ipsos*, inquit, *fides obstinata, misericordia in promptu; sed adversus omnes alios hostile odium, separati epulis, discreti cubilibus*. Quod tamen ut calumniosa dictum ab hoc Judæorum inimico accipiendum est, scilicet sumpta separatione ab aliis pro odio adversus omnes. Multoque magis falsum est quod scripsit Juvenalis Sat. XIV. scilicet solere Judæos,

Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti:
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.

(c) Sanchuniathonis verba apud Eusebium Lib. 1. c. 10. hæc sunt: *Sibi ipsi* (Saturnus) *verenda præscindit, sociosque omnes ad simile factum per vim adigit*; quæ potius evirationem, quam Circumcisionem indicare videntur. Sed hoc totum ut fabulosum ab emunctæ naris Criticis exploditur. Huetius in *Demonstrat. Evangel.* Propos. IV. cap. 13. vult, hanc Saturni amputationem esse ipsam Abrahami Circumcisionem ex sacris Moysis libris haustam.

(d) Hæc sunt Josephi verba: *Manethon genere vir Ægyptius græca disciplina eruditus; sicut palam est, (scripsit enim sermone græco) paternæ religionis historiam ex sacris (sicut ipse ait) interpretatus libris, frequenter arguit Herodotum in Ægyptiacis ignoratione mentitum*.

cundo redarguitur ab eodem Josepho Lib. VIII. *Antiquit.* Cap. 2. erroris in recensendis Pharaonibus Ægypti; & Cap. 4., quod falso scripserit, Phœnices, & Syros, qui sunt in Palæstina, Circumcisione fuisse usos, quia soli Judæi in Palæstina circumcidebantur. Idemque Flavius Lib. XII. *Antiq.* Cap. 17. narrat. Idumæos a Jo. Hircano fuisse ad Circumcisionem adactos, atque ex eo *primum* tempore inter Judæos recenseri cœpisse. Quis autem sanæ mentis suspicetur, Palæstinorum mores melius cognitos fuisse Herodoto homini græco, quam Josepho in ipsa Palæstina nobili genere nato, & educato? *Tertio* multo magis falsus est Herodotus, dum scribit, ipsos Syros (nempe Judæos) fateri, se Circumcisionem accepisse ab Ægyptiis; quasi vero potuisseut Judæi ea ignorare, vel respuere, quæ Moyses sanctissimus eorum Legislator, & Propheta de Circumcisionis origine scripserat. Herodotus ergo a vanis Ægyptiorum sapientibus, qui res suas amplificare studebant, decipi se passus est, atque aliis posterioribus, Diodoro, Straboni, Celso, Juliano, erroris occasio fuit; quorum fides, labefactata Herodoti auctoritate, ex seipsa corruit.

143. Sed ut luculentius appareat, Hebræos non fuisse ab Ægyptiis sacrum Circumcisionis ritum mutuatos, breviter notanda sunt discrimina, quæ inter utriusque populi Circumcisionem erant. *Primo* enim Circumcisio non erat in Ægypto communis, si Origeni credimus Lib. II. *Comment.* in epist. ad Romanos, sed soli illi eam suscipiebant, qui geometriæ, aut astronomiæ dabant operam; Sacerdotes item, Aruspices, Prophetæ, Hierophantes, Vates &c. (*a*). Hebræi vero omnes sine ulla exceptione ex lege Moysis circumcidebantur; & quidem sub severa illa excidii a populo suo comminatione. *Secundo* Hebræis hæc dura cæremonia præcepta erat octava post nativitatem die; Ægyptii vero, ut Sanctus Ambrosius refert Lib. II. de Abraham cap. 11., nonnisi anno 13. præputium deponebant. *Tertio* apud Hebræos soli masculi hac lege adstringebantur: in Ægypto autem, & apud alios populos Orientales etiam puellæ (*b*). *Quarto* Circumcisio Judæorum ab aliis maxime distabat ex fine. Abraham enim eam a Deo accepit, & posteris suis observandam reliquit, ut cultum religiosum, seu ut signaculum fidei, ut pactum, & fœdus sempiternum. Alii vero populi potius externæ munditiei causa, si Herodoto credimus, qui etiam addit, eadem de causa *Sacerdotes tertio quoque die totum corpus erasisse, ne quis pediculus Deos colentibus, aut alia sordes crearetur* (c).

144. Dices. Cum certum sit, Circumcisionem non solum apud Hebræos, sed etiam apud alios populos non paucos, maxime vero apud Ægyptios obtinuisse, aut dicendum erit, hos omnes ab Hebræis hunc morem didicisse, aut Hebræos ab aliis. Primum nullatenus est verisimile, cum Hebræi essent aliis populis admodum invisi; potissimum vero Ægypiiis, ut testatur Josephus Lib. I. contra Apionem; unde etiam ab ipsis ut vilissima mancipia despiciebantur: secundum ergo dicendum est, quod eo fit verosimilius, quo non insuetum erat populo Hebraico, relicta patria religione, superstitiones idololatrum sequi. Vel demum Spencero assentiendum erit, qui ut alias cæremonias, ita etiam Circumcisionem, a Gentilibus derivatas esse, atque a Deo ut sacras approbatas suspicatus est (*d*).

145. Resp. Theodoretus Interrogat. LXVIII. in Genesim sine hæsitatione affirmat, Ægyptios didicisse ab Hebræis circumcidi. Sed quamvis ostendi

(*a*) Refert Clemens Alexandrinus Lib. I. *Stromatum*, Pythagoram, cum Ægyptiaca mysteria edoceri cuperet, debuisse se duræ Circumcisionis legi subjicere. Hanc autem legem ideo positam fuisse, aliqui arbitrantur, ut homines peregrini, quibus exsectio ista probrosa videbatur, a suis mysteriis arcerentur. S. Ambrosius autem epist. LXXII. ad Constantium n. 5. aliam, eamque superstitiosam hujus rei causam allegat, quia nempe stolide putabant, *neque magici carminis sapientiam, nec geometriam, nec astronomiam vim suam obtinere sine Circumcisionis signaculo.*

(*b*) Jo. Chardinius suis per Asiam itineribus celebris, Tom. III. narrat, in aliquibus Orientis partibus morem circumcidendi puellas adhuc servari, sed non ante pubertatem, quia tunc solum Circumcisioni aptæ sunt: masculis vero post quintum, aut sextum annum, aut etiam serius circumcidi.

(*c*) Philo Judæus in brevi suo libro *De Circumcisione*, ut eos refellat, qui hanc Judaicam cæremoniam irridebant, probat, eam in honore fuisse apud gentes alias, nec verisimile esse *temere circumcidi tam multa hominum millia, perferreque cruciatus mutilationis in suis, & carissimorum pignorum corporibus.* Deinde varias affert hujus moris apud Gentiles causas; *unam, ut caveatur morbus curatu difficilis, quem vocant carbunculum ... alteram, ut totum corpus sit purius, nec impediat officia Sacerdotalis ordinis ... tertiam, quod cordis similitudinem quamdam habet circumcisa hæc pars* (quod ipse allegorice interpretatur) .... *Quarta porro causa*, ait, *summe necessaria est cura fecunditatis, & numerosæ sobolis.* Illius cuticulæ abscissionem sanitatis ergo fuisse ab aliquibus populis factam tradunt Medici insignes, Paulus Ægineta Lib. VI. cap. 70. & Vestingus *Syntagm. Anat.* cap. 6.

(*d*) Audacius progressus est Jo. Clericus ita scribens: *Parum credibile multis videtur, ritum ejusmodi incommodum, & quando a grandioribus suscipiebatur, parum honestum, qui denique neque ad bonos mores quidquam conferre potest, a Deo opt. max. primum institutum. Suspicatur, Abrahamum, qui hoc viderat in Ægypto fieri, & forte a servis Ægyptiis, quos plures in Chananæam ex Ægypto duxerat, rationes, quas Ægyptii tam absono alioqui per se ritui prætendebant, edoctum in illorum sententiam ivisse, quod cum animadverteret Deus, qui summa συγκαταβάσει sese nostræ imbecillitati attemperat, idem Abrahamum jussit facere, quod in aliis probabat.* Quamquam vero Clericus hanc impiam sententiam aliis tribuere videatur, ab eadem tamen se minime alienum ostendit.

id non posset, Ægyptios, aliosque populos ab Hebræis Circumcisionem esse mutuatos, certum tamen esse debet, Hebræos non ab alio, quam ab ipso Deo, Circumcisionem, ut pactum, ut fœdus, ut tesseram distinctionis, accepisse, ut supra num. 128. seq. luculenter ostensum est. Sane quis unquam sibi persuadeat, aut Abrahamum, aut Moysem, quorum prior patriam, & totam cognationem suam deseruit, ut ab idololatris longe recederet, alter autem in suis legibus nihil magis curavit, quam ut populum ab omni Gentilis superstitionis umbra præcaveret, quis inquam sibi persuadeat, sanctissimos hos viros voluisse hanc characteristicam legem a Gentilibus mutuare? Multo autem absurdius est, voluisse Deum id permittere, vel approbare, cum nihil magis aut frequentius suo populo inculcaverit, quam ut a viis gentium quamlongissime recederet? Sed audiatur hac in re etiam Tacitus, qui in laud. supra Lib. V. *Historiarum* ita Judæos describit: *Profana illis omnia, quæ apud nos sacra: rursus concessa apud ipsos, quæ nobis incesta*. Et pergit ulterius exponere, quomodo Judæi a ceteris omnibus distingui satagerent, ut proinde inverisimile omnino sit, totam Judaicam nationem una cum Moyse, & sanctissimis Patriarchis Abraham, Isaac, & Jacob, voluisse hanc sacram cæremoniam ab Ethnicis mutuari.

146. Qua vero ratione Circumcisio ab Hebræis ad alias gentes fuerit derivata, haud facile dictu est. Habemus tamen documentum illustre Sichimitarum Gen. XXXIV., qui a suo Principe coacti sunt circumcisionem recipere, quia filii Jacob non alia conditione voluerunt sororem suam Dinam ipsi in uxorem promittere, quam ut se, suosque circumcideret. *Non possumus*, inquiebant ... *dare sororem nostram homini incircumciso, quod illicitum, & nefarium est apud nos*. Scimus, Josepho referente Lib. XIII. *Antiquit. Judaic.* cap. 17. Idumæos ab Hircano adactos fuisse ad Circumcisionem accipiendam (*a*). Multi populi Circumcisione utentes ab Abraham originem trahebant, ex filiis scilicet, quos S. Patriarcha ex Agar, & Cetura suscepit, ex quibus multæ, & populosæ ortæ sunt nationes. Demum, quamvis Ægyptii Hebræos contemnerent, eosque ut vilia mancipia haberent, non est tamen impossibile, ipsorum Sacerdotes Circumcisionis ritum, ut aliquod mysterium, quo se a ceteris distinguerent, ab iisdem Hebræis mutuatos esse. Sane Artapanus apud Eusebium Lib. IX. *De Præparat. Evangel.* cap. 27. narrat, Æthiopes, quanquam Judæorum hostes, *tam propenso tamen in Moysem fuisse animo, ut ipsius quoque Circumcisionis ab eo ritum acciperent*. Cur non potuissent similiter eum recipere etiam Ægyptii? Et sin minus eo tempore, quo Hebræi in Ægypto, tanquam vilia mancipia serviebant, saltem quando Joseph fuit a Pharaone *constitutus Dominus domus suæ, ... ut erudiret principes ejus*, ut dicitur in Ps. CIV. Nihil facilius, quam a viro tam celebri, atque in tanta dignitate constituto Ægyptios nonnullas Hebræorum cæremonias didicisse; tunc enim Hebræi carissimi erant Ægyptiis. Tum etiam postea id contingere potuit, quando regnum Israel florebat, & quando mutua viguerunt inter utrumque populum commercia; nam & Salomon accepit in uxorem filiam Pharaonis regis Ægypti 3. Regum III. 1., & fœdus iniit cum Hiram rege Tyri, Ibid. c. V., & regina Saba ad eum invisendum venit, Ibid. c. X.

147. Addunt aliqui ex Origene Lib. V. *contra Celsum* num. 43., fortasse usurpatam fuisse Circumcisionem propter Angelum quemdam, qui incircumcisos occidebat, circumcisos autem lædere non poterat; cujus exemplum suppeditat sacra historia Exodi IV. 24., ubi Angelus dicitur voluisse occidere Moysem, propter filium ejus Eliezer, qui incircumcisus erat (*b*). Hujus ergo rei fama, & postea cruenta occisio omnium primogenitorum Ægypti, exceptis filiis Hebræorum, qui circumcisi erant, potuit esse aliqua Circumcisionis invehendæ causa. Et hæc quidem de Ægyptiis, de quibus potissima est difficultas. Nam Ismaelitæ, seu Arabes, Idumæi, & Moabitæ, utpote ab Abraham, ex Agar, & Cetura, aut ab Esau descendentes, hunc ritum a patribus suis didicerunt.

148. Sed quidquid sit de prima origine Circumcisionis apud Ægyptios, aliosque populos, nullatenus verisimile videtur, eam fuisse tempore Abrahami in usu: quia tunc non potuisset esse certa distinctionis Hebræorum tessera. Non desunt etiam, qui multo serius apud Ægyptios, aliosque populos fuisse Circumcisionem invectam colligunt ex iis verbis Jeremiæ IX. 25. seq.: *Visitabo super omnes, qui circumcisum habent præputium, super Ægyptum, & super Juda, & super Edom, & super filios Ammon, & super Moab ... quia omnes gentes habent præputium: omnis autem domus Israel incircumcisi sunt corde*: quorum verborum hunc esse volunt sensum: Visitabo in ira mea, tam filios Israel, qui circumcisi sunt carne, non autem corde, quam omnes gentes, Ægyptum scilicet, Edom, Ammon, Moab, quæ habent præputium; unde sequeretur, tempore Jeremiæ hos populos incircumcisos fuisse. Similia leguntur apud Ezechielem XXXI. 18., & XXXII. 19.

149.

(*a*) Seu potius ad hunc usum restituendum; cum enim Idumæi ab Esau circumciso originem traherent, sine dubio aliquando circumcisione usi sunt; nisi forte illud verum sit, quod aliqui suspicantur, Esau avitam hanc legem violasse.

(*b*) S. Augustinus Lib. II. in Exodum quæst. 11. T. III. putavit, Angelum voluisse occidere Eliezer incircumcisum; permittit tamen, ut idem etiam de ipso Moyse intelligatur: *Quamquam*, inquit, *& si de Moyse accipere quisquam voluerit, non est magnopere resistendum*. Et quæst. 12. *Post illum, quæ ab Angelo futura erat, intersectionem Moysi, vel infantis*.

149. Spencerus tamen ex hoc eodem Jeremiæ loco conjectatur, non solum Ægyptios fuisse circumcisos, verum etiam hunc Circumcisionis ritum adhibuisse ante Hebræos, quia ante ipsos nominantur: ita enim vertit textum hebraicum: *Ecce prope adsunt dies, cum animadvertam in omnes, qui circumcisi sunt cum præputio, in Ægyptum, & Juda &c.*

150. Sed *primo* perperam Spencerus inficiatur, hunc textum hebraicum על בלרמול כערלת verti posse *super omnem circumcisum, & præputiatum*; idest in obvio sensu *super omnes circumcisos*, nempe Judæos, & *præputiatos*, scilicet Gentes non circumcisas. Ulterius si tam Spenceri interpretatio admitteretur, quæ est quoque Car. Houbigant, & aliorum quorumdam, ut scilicet intelligantur illi, qui carne circumcisi sunt, non autem corde, frivola tamen est ejusdem Scriptoris observatio, ideo Ægyptios primo loco nominari, quia ipsi primi fuerunt, qui sibi præputium exscinderent. Potius enim conjectandum est, Prophetam primo loco nominasse Ægyptios, quia potentiores erant ceteris, atque in eis Judæi suam fiduciam reposuerant.

151. Objicit ulterius Spencerus verba, quæ leguntur Josue V. 9.; postquam enim præcepisset Deus Josue, ut omnes Israelitæ circumciderentur, ita concludit: *Hodie abstuli opprobrium Ægypti a vobis*; idest, ut Spencerus, & post eum Jo. Clericus commentantur, quia Ægyptii exprobrabant Judæis, quod qui nati erant in deserto, nondum essent circumcisi.

152. Resp., ineptum esse horum duumvirum commentarium. Quomodo enim Ægyptii tam longe dissiti, & quibuscum Israelitæ eo tempore nullum habebant commercium, potuissent ipsis omissionem circumcisionis exprobrare? Sensus itaque illorum verborum est, ablatum tunc fuisse opprobrium Ægypti, quia omissa Circumcisione, Ægyptiis præputiatis similes facti erant; ea vero peracta hoc similitudinis cum Ægyptiis opprobrium sublatum fuit.

153. Dices. Eccur soli Ægyptii nominantur, & non potius dictum fuit *opprobrium gentium*, cum præputium esset omnibus gentibus commune?

154. Resp., causam fortasse fuisse, quia populus non ita pridem de Ægypto exierat, ejusque regionis mores magis quam aliorum populorum noti erant.

Quæri hic solet, *an Circumcisio iterari posset?*

155. Resp. una cum Rabbinis in *Gemara* Babyloniensi ad tit. *Jabimoth* cap. 4., non potuisse, quando Circumcisio inter Hebræos facta erat; bene vero si eb Ægyptiis, vel Arabibus, aut aliis populis circumcisis fuisset recepta; tunc enim pars cuticulæ superstitis abscindebatur, aut aliquæ guttæ sanginis educebantur.

156. Id etiam docet S. Augustinus Lib. I. *contra Cresconium* cap. 31. T. IX. tum etiam Quæst. VI. in Josue T. III., ubi eos refellit, qui Sacramentum Baptismi iterari posse contendebant, quia Josue V. 2. jussit Deus, ut filii Israel *secundo* circumciderentur. Hunc autem Scripturæ locum ita explicat S. Pater: „ Non unus homo bis circumcidendus erat; sed quia populus erat in quibusdam circumcisus, in quibusdam non circumcisus, ideo dictum est *iterum*: ut circumcisus iterum circumcideretur, non homo, sed populus." Vult ergo S. Pater, ut ii solum debuerint a Josue circumcidi, qui antea circumcisi non fuerant; & hic videtur planus, & obvius illius divini mandati sensus.

157. Sed eruditissimo August. Calmet *subtilior*, quam verior visa est hæc sanctissimi Doctoris expositio; ipse vero contendit, hoc Circumcisionis *secundæ* mandatum nihil aliud indicare, quam morem Circumcisionis interruptum, esse iterum resumendum. Ita etiam sentiunt nonnulli alii Interpretes, ut Bonfrerius, Tirinus, & Menochius. Mihi tamen magis arridet explicatio Dominici Soto in IV. Dist. I. quæst. 2. art. 4., qui censet illam circumcisionem vocari *secundam*, quia solemnis fuit, & totius populi, qualis nunquam facta fuerat post illam *primam*, quia Abraham seipsum, & universam familiam suam circumcidit.

158. Alii vero putant, verba illa: *Circumcide iterum*, ita spectare ad Josue, ut ipse semel & iterum filios Israel circumciderit. Primo enim volunt, circumcisas fuisse illas duas Tribus Ruben, & Gad cum dimidia Manasse; quæ in regnis Og, & Sehon terram promissam obtinuerunt citra Jordanem; neque enim poterant Israelitæ terram Chanaan ex fœdere promissam possidere, nisi ipsi conditionem fœderis servassent, nempe Circumcisionem. Hæc itaque *prima* fuit Circumcisio facta a Josue; altera vero facta fuit in *colle præputiorum* trans Jordanem. Ita opinatur Car. Houbigant; & quamquam fateatur, hanc suam opinionem non esse certam, vult tamen esse illa verisimiliorem, quæ verbis illis: *Iterum circumcide*, hunc tribuit sensum: *Circumcisionis usum revocato*.

159. Etsi autem in expositione hujus loci non consentiant Interpretes, nemo tamen eorum putat, Circumcisionem fuisse iteratam, aut iterari potuisse; quia, ut inquit Estius in IV. Dist. I. §. 32. *sicut nunc per Baptismum, ita quondam per Circumcisionem inserebantur homines populo Dei, & adscribebantur in societatem Sanctorum, & jus acquirebant ad participationem aliorum Sacramentorum... Et velut consecratione quadam quam nefas sit iterari, deputabantur homines religioni unius veri Dei, sicut nunc baptismo.*

160. Addunt alii rationem physicam, quia cuticula semel ablata iterum auferri non poterat. Sed hæc ratio non videtur efficax: nam putant aliqui Medici non ignobiles, tam veteres, quam recentiores, ut Celsus Lib. VII. c. 25., Galenus *Meth. Med.* Lib. XIV. cap. 16., aliique laudati a Buxtorfio filio in epist. ad Bartholinum, potuisse aliquo instrumento, quod *Spatisterem* vocant, pel-

pelliculam iterum trahi, ut nullum præteritæ circumcisionis signum appareret. Sane Josephus Lib. XII. *Antiquit. Judaic.* c. 6. narrat apostasiam nonnullorum sub Antiocho Rege, qui ita circumcisionis signum deleverant, *ut nudi quoque Græcis non essent dissimiles*. Et S. Epiphanius hebraicarum rerum peritissimus in Lib. *de ponderibus & mensuris* refert, Symmachum, cum samaritana secta relicta ad Judæos transisset, fuisse secundo circumcisum. Subdit postea, id mirum videri non debere; fuisse enim *detestabile* aliquod artificium, quo id fieret. Talmudistæ propterea docent, eos apostatas, qui sibi *faciebant præputia*; si ad avitam religionem reverterentur, fuisse ad circumcisionem *iterato* adactos.

161. Atque in hac sententia litteraliter explicatur, quod de quibusdam iniquis filiis Israel dicitur in primo Machab. Lib. I. 16. *Et fecerunt sibi præputia, & recesserunt a testamento sancto, & juncti sunt nationibus &c.* Tum etiam illud Apostoli Pauli in prima ad Corinth. VII. 18.: *Circumcisus aliquis vocatus est? Non adducat præputium*. Quamvis non negaverim, hæc loca posse etiam commode in alio sensu explicari.

Quæres *secundo*, *quo in loco, & a quibus circumcisio perageretur?*

162. Resp., nihil hac de re inveniri in sacris libris præscriptum. Nec multum tribuendum videtur hodiernæ Judæorum praxi, in qua nonnulla superstitiosa adhiberi perhibetur. Neque etiam peculiarem invenimus cæremoniam pro circumcisione proselytorum, qui populo Dei aggregabantur, & poterant postea ingredi in atrium templi, & simul cum Israelitis comedere agnum paschalem. Solummodo certum est, circumcisionem in pueris fuisse octavæ diei affixam, ut antea fieri non posset. Putant tamen aliqui, potuisse eam differri, quando sine periculo mortis infantis exsecutio fieri nequibat; non tamen propter sabbatum, ut colligitur Joan. VII. 25. (*a*).

§. II.

De Circumcisionis effectibus.

163. Præter illum præcipuum circumcisionis finem supra a nobis expositum, distinguendi scilicet populum, quem sibi Dominus de stirpe Abraham elegerat, a ceteris terræ nationibus, multi alii esse potuerunt hujus Sacramenti fines, & effectus. *Primo* enim, ut S. Thomas 1. 2. quæst. 102. artic. 5. ad 1. recte observat, ratio principalis circumcisionis fuit *ad protestationem fidei unius Dei. Et quia Abraham fuit primus, qui se ab infidelibus separavit, exiens de domo sua, & de cognatione sua, ideo ipse primus Circumcisionem accepit .... Et ut hæc protestatio, & imitatio fidei Abrahæ firmaretur in cordibus Judæorum, acceperunt signum in carne sua, cujus oblivisci non possent*. Alter hujus sacræ cæremoniæ finis erat, ut per carnis Circumcisionem excitarentur homines ad spiritualem circumcisionem cordis, & ad Deum amandum; unde Moyses Deut. XXX. 6. populo dicebat: *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, ut diligas Dominum Deum tuum*. *Tertio*, ut Philo bene animadvertit, circumcisio erat *symbolum* debitæ abstinentiæ a noxiis voluptatibus, præcipue autem carnis. *Quarto* circumcisio erat figura, & typus Baptismi, ut quemadmodum per hoc novæ legis Sacramentum nos Christo consecramur, & jus ad alia Religionis Sacramenta acquirimus, ita per Circumcisionem homines Deo consecrabantur, atque convivii paschalis, omniumque veteris legis mysteriorum participes fiebant.

164. Hæc & alia multiplicis generis beneficia populo Abrahamitico contulerat Deus per Circumcisionem. Sed præcipuus tamen hujus Sacramenti effectus communiter reputatur remissio peccati originalis; qua de re agit noster Doctor Angelicus in 3. P. quæst. 62. art. 6. ad 3., & copiosius quæst. 70. artic. 4., quo postremo loco hæc habet verba: „ *Ab omnibus communiter ponitur, quod in* „ *Circumcisione peccatum originale remittebatur*. Quidam tamen dixerunt, quod non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, quod Magister ponit. Sed hoc non potest „ esse, quia culpa non remittitur, nisi per gratiam secundum illud Roman. III. 24. *Justificati gratis per gratiam ipsius* (*b*)."

165. „ Et ideo alii dixerunt, quod per Circumcisionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remissionis culpæ, sed non quantum ad effectus positivos; ne cogerentur dicere, quod gratia in Circumcisione collata sufficiebat ad implendum mandata legis, & ita superfluus fuerit adventus Christi. Sed hæc etiam positio stare non potest. Primo quidem quia per Circumcisionem dabatur pueris facultas suo tempore perveniendi ad gloriam, quæ est ultimus effectus positivus gratiæ. Secundo quia priores sunt naturaliter secundum ordinem causæ formalis effectus positivi, quam privativi, licet secundum ordinem causæ materialis sit e converso; forma enim non excludit privationem, nisi informando subjectum."

166. „ Et ideo alii dixerunt, quod in Circumcisione conferebatur gratia, etiam quantum ad a-

(*a*) De Circumcisione apud Judæos usitata copiose commentatus est Moses Maimonides in Jad Chasaka seu in *Manu-forti* P. I. Lib. II. tract. 6., qui liber Argentorati prodiit in 4. an. 1661. cum versione latina Seb. Schmidii.

(*b*) Hinc apparet, quomodo S. Thomas paucis prædamnaverit errorem, quem Novatores nostrorum temporum postea suscitarunt, scilicet posse peccata nostra deleri sine gratiæ infusione. Vid. Tom. VI. nostrarum Prælect. P. II. Diss. II. cap. 3.

„ aliquem effectum positivum, qui est facere di„ gnum vita æterna, sed non quantum ad omnes „ effectus: quia non sufficiebat reprimere concu„ piscentiam fomitis, nec ad implendum manda„ ta legis: quod etiam aliquando mihi visum est „ (in IV. Distinct. I. quæst. 2. art. 4. quæstiunc. „ 3.). Sed diligenter consideranti apparet, hoc „ non esse verum, quia minima gratia potest resis„ tere cuilibet concupiscentiæ, & vitare omne pec„ catum mortale, quod committitur in transgres„ sione mandatorum legis: minima enim charitas „ plus diligit Deum, quam cupiditas millia au„ ri, & argenti (a)," His refutatis falsis opinionibus, ita demum suam doctrinam proponit Angelicus.

167. „ Dicendum est, quod in Circumcisione „ conferebatur gratia quantum ad omnes gratiæ „ effectus; aliter tamen quam in Baptismo. Nam „ in Baptismo confertur gratia *ex virtute ipsius* „ *Baptismi*, quam habet, inquantum est instru„ mentum passionis Christi jam perfectæ (scili„ cet *ex opere operato*); in Circumcisione au„ tem conferebatur gratia, *non ex virtute Cir*„ *cumcisionis*, sed ea virtute fidei passionis Chri„ sti, cujus signum erat Circumcisio: ita scilicet „ quod homo, qui accipiebat Circumcisionem, „ profitebatur, se suscipere talem fidem: vel a„ dultus pro se, vel alius pro parvulis. Unde A„ postolus dicit Roman. IV., 11. quod *Abraham* „ *accepit signum circumcisionis*, *signaculum ju*„ *stitiæ fidei*: quia scilicet justitia erat ex fide „ significata, non ex Circumcisione significante." Alii legunt: *non ex Circumcisione justificante*. Eademque habet Angelicus Lect. II. in c. IV. epist. ad Rom.

168. Hanc doctrinam ætate S. Thomæ *communiter omnes* probabant. Sed postea aliqui docere cœperunt, gratiam in Circumcisione ad delendum peccatum originale conferri virtute ejusdem circumcisionis, seu *ex opere operato*, non secus ac in Baptismo. Ita Scotus in IV. Dist. I. quæst. 6., quem Durandus Dist. I. quæst. 5., aliique secuti sunt, putantes soli Circumcisioni, utpote Sacramento Abrahamatico, non autem aliis Sacramentis Mosaicis, hanc virtutem producendi gratiam ex seipsis fuisse a Deo collatam. Hanc sententiam acriter impugnat Card. Bellarminus Lib. II. *De Sacram.* c. 13., ac seq., & quamvis S. Thomæ, & Thomistarum opinionem (quod gratia justificans in Circumcisione conferretur, quatenus fidei protestatio erat, & fidem in Christum venturum applicabat) *probabiliorem* dicat, ita tam disputat, ut videatur contendere, nulla prorsus ratione fuisse Circumcisionem remedium contra peccatum originale. Bellarminum sectatur Honoratus Tourne'y T. VII. quæst. 3. art. 3., ubi fatetur, se ab Augustino, *salva*, *quæ ipsi debetur reverentia*, *recedere*. Nostra erga nostrum S. Præceptorem, ejusque magistrum S. Augustinum reverentia dictat ab eorum doctrina nec vel latum unguem discedere. Propterea sit

PROPOSITIO.

Circumcisio fuit instituta ad delendum peccatum originale: non tamen illud delebat sua virtute, seu ex opere operato, sed prout signum erat externum protestativum fidei.

169. Prob. Prima pars ex ipsis verbis institutionis Gen. XVII., ubi quamvis expresse non dicatur, per eam expiari peccatum, & justificationis gratiam conferri, haud obscure tamen id insinuatur vers. 11., ubi dicitur: *Circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit signum fœderis inter me, & vos .... eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum*. Porro Deus pactum, & fœdus cum peccatoribus inire non potest; *quæ enim participatio*, inquit Apostolus 2. Corinth. VI, 14., *justitiæ cum iniquitate? ...... Quæ autem conventio Christi ad Belial?* Abraham quidem, quando Dei mandato obtemperans seipsum præputio mutilavit, justus jam erat, sed idem dici non potest de infantibus ex ejus semine nascituris, aut de gentilibus proselytis, qui per hanc Circumcisionis legem populo Dei consociabantur. Tacitè ergo insinuatur, per Circumcisionem originale peccatum in pueris fuisse deletum, in adultis vero etiam peccata actualia; nisi dicere velimus, Circumcisionem non fuisse nisi signum civile, & politicum, quo Israeliticus populus distingueretur ab aliis, cum potius certum sit, eam simul etiam continuisse sacrum, & religiosum fœdus, quo Deus voluit populum a se prædilectum sibi consecrare, eumdem a peccatis mundando. Ulterius Circumcisionem non fuisse tantummodo signum civile, & politicum, sed etiam ritum religiosum, manifestum fit ex ea lege Exodi XII. 43., & seq.: *Hæc est religio Phase: omnis alienigena non comedat ex eo ... Quod si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum ejus, & tunc rite celebrabit &c.* Erat igitur ritus sacer, quo aditus aperiebatur ad reliqua Legis Mosaicæ Sacramenta, quorum unum, & præcipuum erat usus agni paschalis.

170. Prob. *secundo* eadem prima pars a S. Thoma laud. quæst. 70. art. 4. auctoritate S. Augustini, qui Lib. II. *De nuptiis, & concupiscentia* c. 11. *Ex quo*, inquit, *instituta est circumcisio in populo Dei*, *quæ erat signaculum justitiæ fidei*, i-

(a) Quæ verba postrema desumpta ex Ps. CXVIII. ita explicat S. Augustinus in fine Serm. XVII. in eumdem Ps. *Ut amplius diligat charitas legem Dei*, *quam diligit cupiditas millia auri*, *& argenti*. Unde quilibet conscientiam suam diligenter excutiens aliquatenus cognoscere poterit, an habeat in se charitatem Dei saltem in infimo gradu.

ita ad justificationem purgationis (sic legebat S. Thomas, sed Maurini legunt *ad significationem purgationis*) *valebat & in parvulis originalis, veterisque peccati, sicut & baptismus ex illo valere cœpit ad innovationem hominis, ex quo est institutus*. Quam doctrinam S. Pater multis aliis in locis ita constanter repetit, ut de ejus veritate certissimum se fuisse ostendat. Vid. in epist. CLXXXVII. ad Dardanum c. 11., ubi inquit: *Circumcisio antiquis Sanctis pro Baptismo fuisse creditur*. Et Lib. II. contra litteras Petiliani c. 72. *Certe*, inquit, *antiquus populus Dei circumcisionem pro Baptismo habebat;* nempe quantum ad remedium contra peccatum originale, quamvis quantum ad efficaciam operandi aliquod, magnum discrimen inter utrumque Sacramentum sit, ut postea duce Angelico ostendemus (*a*).

171. Neque vero peculiaris hæc fuit solius Augustini sententia, ut quidam nimis confidenter asserunt. Nam saltem post exortam hæresim Pelagianam, quæ dogmati transfusionis peccati originalis illustrando, & confirmando occasionem dedit, multi Sancti Patres, præcipue latini, omnesque fere Theologi Scholastici in Augustini sententiam manibus, pedibusque iverunt, statuentes, Circumcisione, tam in adultis, quam in parvulis fuisse peccatum originale expiatum; ut mox patebit. Inter veteres tamen pro eadem sententia non immerito laudatur S. Ambrosius, cujus Augustinus frequens fuit auditor. Hic enim in Lib. II. *De Abraham* c. 11. „ Egregie autem, *inquit*, in„ fantiæ in primis vagitibus circumcidi mares lex „ jubet, etiam vernaculos; quia sicut ab infan„ tia peccatum, ita ab infantia circumcisio. Nul„ lum tempus vacuum debet esse tutelæ, quia „ nullum est culpæ vacuum .... Non senex ergo „ proselytus, nec infans vernaculus excipitur, „ quia omnis ætas peccato obnoxia est, & ideo o„ mnis ætas Sacramento idonea (*b*) ".

172. Sed postea magnum Augustinum secuti sunt duo fidissimi ejus discipuli Prosper, & Fulgentius, auctor item incertus Lib. *De promissionibus*, & *prædictionibus Dei* in Append. Operum S. Prosperi; & auctor Lib. *De vocatione omnium gentium*, aliique passim.

173. Sed præ ceteris audiri meretur S. Gregorius Papa, qui Lib. IV. *Moralium* c. 3. inquit: *Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus Sacrificii, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circumcisionis*. Quæ verba inveniuntur etiam in Decreto Gratiani P. III. *De Consecr.* Dist. IV. can. 5.

174. Accedit vener. Beda, qui in c. II. Lucæ Circumcisionem dicit *præcipue* significasse *donum remissionis, quod solveret a peccato prævaricationis Adæ*. Quod probat una cum S. Augustino ex illa comminatione: *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit anima illa de populo tuo, quia pactum meum irritum fecit*. Quam comminationem comparat cum illa Salvatoris nostri Joan. III. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*.

175.

(*a*) S. P. Augustinus ad hanc sententiam comprobandam utebatur etiam iis verbis Gen. XVII. 15., quæ ex greca LXX. Interpr. versione ita legebat: *Masculus, qui non circumcidetur carne præputii sui octavo die, interibit anima illa de genere suo, quia testamentum meum dissipavit*. Ex hoc textu plura S. Doctor colligebat: *primo* illatam legem non respicere adultos, sed infantes, propter illa verba: *Octavo die*: *secundo* illam interminationem: *interibit anima illa de genere suo*, significare mortem æternam: *tertio*, cum infantes non possent esse rei violatæ legis Circumcisionis, recte inferebat, eos non alia de causa morte æterna damnari, quam propter originale peccatum, quod sine circumcisione deleri non poterat; ea ferme ratione, qua in Lege nova pueri non baptizati damnantur, non propter violationem legis Baptismi, sed propter peccatum originis, quod sine Baptismo non tollitur. Hinc illa postrema verba: *Quia testamentum meum dissipavit*, non de pacto, vel testamento Abrahamitico intelligebat, sed de testamento primo, seu de pacto Adamitico, quod omnes homines in Adamo dissiparunt. Hæc est celebris illa expositio, qua S. Doctor contra Pelagianos ex Circumcisione probabat transfusionem peccati originalis, & ex qua eruitur, Circumcisionem fuisse datam Abrahamo, ejusque posteris in remedium peccati originalis. Ea pluribus in locis usus est S. Pater, sed præcipue Lib. XVI. *De Civ. Dei* cap. 27.: quamvis ibidem permittit, illa verba: *quia testamentum meum dissipavit*, posse etiam referri ad testamentum Abrahamiticum, dummodo animadvertatur, animam parvuli incircumcisi juste interire non posse, *nisi originalis obligatione peccati*.

Nos hac magni Augustini ratione usi non sumus, *primo* quia S. Thomas studiosissimus S. Doctoris discipulus, eamdem nunquam adhibuit; nec etiam iis verbis: *Masculus, cujus præputii caro* &c. usus est, ut ostenderet, Circumcisionem fuisse datam ad delendum peccatum originis. *Secundo*, quia expositio S. Augustini deducta ex græco fonte multis, & non levibus obnoxia est difficultatibus, quæ longiorem sermonem exigerent. Verumtamen si quis eas multa eruditione solutas, & S. Augustini doctrinam apprime vindicatam videre cupit, adeat doctissimum P. Jo. Laur. Berti Lib. XXX. *De Theol. Discipl.* c. 4.

(*b*) Video laudari inter eos veteres, qui ante S. Augustinum docuerunt, circumcisione deletum fuisse peccatum originale, Isychium, seu Hesychium Jerosolymitanum, qui in fine Libri III. in Leviticum (Tom. XII. Biblioth. maximæ SS. PP. Lugd. pag. 98.) scribit, infantem incircumcisum perire debuisse de populo, *quia ante circumcisionem abominabilem habet carnem, & immundam .... Mundatur autem per circumcisionem, quæ imaginem gerit resurrectionis mortuorum*. Sed fatendum est, incertam esse hujus Scriptoris ætatem. Hos libros latine scriptos fuisse apparet, quia in ipsis communiter adhibetur latina versio Scripturæ sacræ a S. Hieronymo adornata, quæ nonnisi post S. Gregorium M. in usu esse cœpit. Vid. Rem. Ceillier *De auctor. eccels.* Tom. XVII. cap. 20.; item Phil. Labbeus Tom. I.° in Bellarm. *De Scriptoribus ecclesiasticis*.

175. Accedit item S. Bernardus sanct. Patrum postremus, qui non uno in loco eamdem doctrinam amplexus est, præcipue Serm. I. *De cœna Domini*; ubi loquens de gratia Baptismi, *quæ est purgatio peccatorum*, *hujus quidem gratiæ Sacramentum*, inquit, *prius erat Circumcisio, ut originalis rubiginem culpæ, quæ manaverat a parentibus primis, cultellus eraderet*.

176. Demum, ne longiores simus, sufficiat oraculum Innocentii III., qui in c. *Majores* extra. de Baptismo L. III. tit. 4. *Baptisma*, ait, *successit Circumcisioni .... Sicut sine distinctione quælibet Mosaica lex clamabat: Anima, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo; ita nunc indistincta intonat vox evangelica: Nisi quis renatus fuerit, &c.* Addit postea aliquod discrimen inter circumcisionem, & Baptismum, nimirum, quod *etsi originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum cælorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum: sed per Sacramentum Baptismi Christi Sanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cælorum etiam pervenitur*.

177. Ex his autem, aliisque momentis, quæ ne justo prolixiores simus, prætermittimus, manifestum fit, Circumcisionem stirpi Abrahamiticæ, non tantum in tesseram, & distinctionem datam fuisse, sed etiam in remedium contra peccatum originale, quo solo infantes octo dierum polluti erant.

178. Nunc autem probanda est *secunda* nostræ propositionis pars, scilicet circumcisione fuisse deletum peccatum, non ex *opere operato*, seu virtute ipsius Circumcisionis, sed *ex opere operantis*, prout Circumcisio erat quoddam externum signum protestativum fidei in venturum Messiam.

179. Hanc doctrinam expresse tradit S. Thomas loco superius num. 167. allato, ubi tacite revocat, quod junior docuerat in Lib. IV. *Sent.* Dist. 1. qu. 2. artic. 4. quæstiunc. 2. dicens: „ Peccatum, quod „ ex alio contrahitur, conveniens est, ut per alium tollatur: & ideo in quolibet statu post peccatum fuit aliquod remedium, per quod originale peccatum ex virtute passionis Christi tolleretur. Et iterum, quia non poterat puer natus, antequam haberet usum liberi arbitrii, se ad gratiam præparare, ne omnino sine religione relinqueretur, oportuit aliquod remedium dari, quod *ex ipso opere operato* peccatum aboleret, & tale remedium fuit Circumcisio. Et ideo ab omnibus conceditur, quod peccatum auferebat, sicut signabat ablationem, *& in hoc cum Sacramentis novæ legis quodammodo conveniebat, quia efficiebat hoc, quod figurabat* “.

180. Prob. autem hæc secundæ nostræ propositionis pars omnibus iis argumentis, quibus supra cap. præc. ostendimus, vetera Sacramenta non contulisse gratiam ex indita ipsis efficacia, seu *ex opere operato*, sed tantummodo ex fide operantis. Si enim de omnibus veteris legis Sacramentis id verum est, idipsum affirmari etiam debet de Circumcisione, quæ erat unum ex eorumdem numero. Et sicut remedium ad liberandos infantes a peccato originali ante datam Circumcisionem erat aliquod signum externum *protestativum fidei* in venturum Messiam, ut supra n. 52. & seq. probatum est, ita etiam per Circumcisionem culpa originalis in iisdem infantibus delebatur, ut inquit Angelicus, *non ex virtute Circumcisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cujus signum erat Circumcisio: ita scilicet quod homo, qui accipiebat Circumcisionem, profitebatur, se suscipere talem fidem, vel adultus pro se, vel alius pro parvulis*.

181. Et de Circumcisione peculiariter dicit Apostolus Rom. IV. 11. Abraham accepisse *signum Circumcisionis, signaculum justitiæ fidei*; quia, inquit Angelicus, hæc verba commentans, *Circumcisio non erat causa justitiæ, sed signum*: effectum autem fidei dicit esse *remotionem culpæ, quæ signatur per remotionem superfluæ pelliculæ*. Et postquam varias opiniones Theologorum sui ævi de effectu Circumcisionis refutavit, ita demum concludit: „ Circumcisio ex ipso opere operato non „ habebat virtutem effectivam, neque quantum ad „ remotionem culpæ, neque quantum ad operationem justitiæ, sed erat solum justitiæ signum, „ ut hic Apostolus dicit: sed per fidem Christi, cujus circumcisio signum erat, auferebatur peccatum originale, & conferebatur auxilium gratiæ „ ad recte agendum “.

102. Atque cum hac Angelici nostri Præceptoris doctrina facile conciliantur, quæ sibi opposita videntur Sanctorum Patrum dicta; quorum aliqui, ut jam vidimus, præcipue post S. Augustinum, aperte docent, Circumcisionem fuisse institutam ad delendum peccatum originale; alii vero, ut mox videbimus, id omnino negant. Conciliantur, inquam, dicendo cum S. Thoma, in Circumcisione fuisse vere ablatum peccatum originale, non tamen virtute ipsius Circumcisionis, seu *ex opere operato*, sed ex fide, cujus signum protestativum erat ipsa Circumcisio. Ut autem id magis pateat, proponenda, & solvenda est prima, & potissima objectio contra primam partem.

183. Ob. *primo*. Tam in sacris litteris, quam ex Sanctis Patribus unica Circumcisionis causa hæc affertur, ut populus Judaicus a ceteris quibuscumque nationibus distingueretur. Vid. sup. num. 151. & seq. Et ne dicatur, Patres non esse intelligendos in sensu exclusivo, quasi scilicet voluerint, Circumcisionem datam quidem fuisse in tesseram distinctionis, attamen una simul etiam in remissionem peccati originalis; ne, inquam hoc dicatur, nonnulla afferuntur Patrum testimonia, quæ intelligi non possunt, nisi in sensu exclusivo. S. Justinus in Dial. cum Tryphone *Abraham*, inquit, *Circumcisionem accepit in signum, non ad justitiam*; quod postea ostendit ex eo, quod *genus* mu-

muliebre Circumcisionis carnalis capax non est. *Secundo* S. Irænens Lib. IV. c. 16. *Circumcisionem*, inquit, *non quasi justitiæ consummatricem*, *sed in signo eam dedit Deus*, *ut cognoscibile perseveret genus Abrahæ*. *Tertio* S. Jo. Chrysostomus Hom. XXVII. in Gen. legem Circumcisionis statutam dicit, *non quod ad animæ salutem perficere hæc possit aliquid; sed ut hoc grati animi indicium*, *quasi signum*, *& sigillum circumferrent Judæi*, *& ne liceret eis commisceri gentium congressibus*. *Quarto* Tertullianus Lib. cont. Judæos c. 5. *Si Circumcisio*, inquit, *purgat hominem*, *Deus Adam incircumcisum cum faceret*, *cur eum non circumcidit; vel postquam deliquit*, *si purgat Circumcisio?* Denique S. Ambrosius epist. LXXIV. ad Irenæum *Signum*, inquit, *Circumcisio corporalis*, *veritas autem Circumcisio spiritualis*.

184. His addi possunt etiam duo doctissimi Hebræi, Philo, & Josephus Flavius; quorum prior omnes Circumcisionis effectus numerans in brevi Tract. *De Circumcisione*, nihil prorsus indicat de peccati deletione. Alter vero Lib. I. *Antiquit.* cap. 10., ut vidimus sup. num. 152. unicam Circumcisionis causam assignat, populi Abrahamitici distinctionem. Moderni etiam Rabbini, qui originala peccatum non agnoscunt, non possunt doctrinæ nostræ adscribere. Immo R. Menasse ben-Israel Lib. II. *De resurrect. Mort.* cap. 12. infantes sine Circumcisione mortuos quadam beatitudine perfrui docet, quod etiam traditur in Talmud Tract. *Sanedrin.* c. 11.; quod nunquam Rabbini asseruissent, si Circumcisio fuisset necessaria ad peccatum originale delendum.

185. Resp., quantum ad sacras litteras, sin minus *explicite*, saltem *implicite* indicari, gratiam, quæ eis conferebatur, qui eum debita fida circumcidebantur, quia fœdus, quod Deus cum Abraham, ejusque posteris per amputationem præputii sanciebat, non erat mera carnale, & politicum, sed religiosum, & sanctum: erat fœdus, quod promittebat Circumcisis benedictiones, non solum terrenas, sed etiam cælestes. *Statuam*, inquit Deus Abraham vers. 7., *pactum meum inter me*, *& te*, *& inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno*, *ut sim Deus tuus*, *& seminis tui post te*. En quale est pactum, quod Deus cum Abraham, ejusque posteris per Circumcisionem inibat; ut nempe essent veri ipsius cultores, & ab omni idololatrica superstitione prorsus alieni. Hoc uberius declarat S. Paulus Rom. IX. 7. seq.; postquam enim dixisset, non omnes, qui semen sunt Abrahæ, esse filios, subdit: *Idest, non qui filii carnis*, *hi filii Dei; sed qui filii sunt promissionis*, *æstimantur in semine*. Semen ergo Abrahæ, cum quo Deus fœdus sancivit, est populus sanctus. Præterea in ipsa Circumcisione haud obscura significabatur futura carnalis generatio Messiæ, in quo benedicendæ erant omnes gentes, ea utique benedictione, qua ab omni culpa liberarentur. Unde fides futuri liberatoris in eadem Circumcisione continebatur: quamobrem ab Apostolo Roman. IV. 11. Circumcisio vocatur *signaculum justitiæ fidei*.

186. Dices. S. Paulus Rom. III. & IV., item ad Gal. VI., & alibi Circumcisionem nihil ad justitiam profuisse pluribus ostendit, totamque ejusdem utilitatem in hoc constituit, quod populo circumciso *credita sunt eloquia Dei* Roman. III. 1. & seq., designans nempe divinas Scripturas solis Hebræis concreditas. Nihil autem S. Paulus hoc loco, qui certe erat omnium opportunissimus, de utilitate Circumcisionis ad remissionem peccatorum profert.

187. Resp. *primo*, generaliter S. Paulum ad reprimendam Judæorum superbiam, qui ceteris se præferebant propter prærogativam Circumcisionis, recta, & sæpe docuisse, Circumcisionem per se nihil valuisse sine fide in venturum Messiam, unde tota ejus virtus pendebat. *Secundo*, quando ad Rom. III. 1. quærit: *Quid ergo amplius Judæo est; aut quæ utilitas Circumcisionis?* duas quæstiones movet; ibi autem non respondet nisi primæ, quid scilicet amplius Judæo esset? Et dicit, *multum per omnem modum*, quamvis postea nonnisi unam, eamque præcipuam Judæorum prærogativam recenseat, quod scilicet *iis credita sint eloquia Dei*. Alteri deinceps quæstioni respondet Paulus c. seq. eadem repetens iis verbis: *Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem?* idest *secundum Circumcisionem carnalem*, ut S. Thomas explicat (*a*). Respondet autem vers. 10. & seq. Abraham fuisse justificatum ex fide, antequam Circumcisionem reciperet (quomodo Cornelius justificatus fuit prius ex fide in Jesum Christum, & postea *accessit Sacramentum regenerationis in lavacro baptismi*, ut loquitur S. Augustinus Lib. IV. *de Bapt.* contra Donatistas cap. 24.) Ex quo autem Abraham non fuerit justificatus per Circumcisionem, & tantummodo acceperit *signaculum*, seu sigillum *justitiæ fidei*, non sequitur quod alii non justificarentur; sed solum, ut inquit S. Thomas hunc locum commentans, quod Circumcisio *ex ipso opere operato non haberet virtutem effectivam*, neque quantum ad remotionem culpæ, neque quantum ad operationem justitiæ: *Sed per fidem Christi*, *cujus Circumcisio signum erat*, *auferebatur peccatum originale*, *& conferebatur auxilium gratiæ ad recte agendum*.

188. Quantum vero ad Patres attinet, *primo* certum est, eos qui videntur asserere, Circumcisionem fuisse datam *solummodo* ad populum Israeliti-

(*a*) Quamvis alii illud *secundum carnem* referant ad priora verba: *patrem nostrum secundum carnem*; sed parva hæc est differentia, cum certum sit, Apostolum sibi respondere quæstioni antea motæ: *quæ utilitas Circumcisionis?*.

liticum discernendum ab aliis, non posse intelligi presse, & omnino in sensu exclusivo: alias excluderentur multa alia beneficia, a Deo in Circumcisione collata. *Ulterius*, si hæc fuisset unica Circumcisionis ratio, quando postea Circumcisio facta est Ægyptiis, aliisque populis gentilibus communis, jam omnis hujus sacræ cæremoniæ finis cessasset; & multo magis hodie cessare deberet apud Hebræos, qui in Orientalibus partibus vivunt, cum populosissima, & latissime extensa Turcarum natio eodem ritu utatur. *Tertio*, cum alii Patres bene multi non solum dicant, Circumcisionem fuisse ritum sacrum ad Dei cultum pertinentem, sed etiam primarium Mosaicæ legis Sacramentum, quo per fidem homines justificabantur, istorum testimonia, utpote affirmativa, aliis negativis præponenda sunt. Demum aliorum testimonia facile possunt explicari de Circumcisione facta sine fide, quæ utique ad remedium peccati originalis inutilis erat; sicuti inutilis est ad justificationem Baptismus, si absque debitis internis dispositionibus fiat externa tantum aquæ ablutio.

189. Quod si duo doctissimi Judæi Philo, & Josephus nullam gratiæ in hoc Sacramento collatæ mentionem fecerunt, mirandum non est. *Primus* enim cum Circumcisionis defensionem non apud suos, sed apud Gentiles suscepisset, omnes eas caussas allegavit, quæ hunc ritum non esse ab ipsis Gentilibus contemnendum probare poterant, sacras, & veras reticuit; ita ut aliquibus visus sit Circumcisionis, non Judaicæ, sed Ægyptiacæ apologiam adornasse. Josephus pariter ut historiam suam Romanis, quibus serviebat, probabilem redderet, a Mosaica veritate non semel recessit, & multa studiose reticuit. Sic veram Circumcisionis originem sub Patriarcha Abrahamo silentio pressit, eamdemque Circumcisionem solum ut legem Mosaicam commemoravit, cum tamen ignorare minime posset, eam 400. & amplius annis fuisse ante Moysem a Deo institutam.

190. Multoque minus mirandum est, posteriores Rabbinos non cognoscere gratiam justificationis, quæ olim in Circumcisione conferebatur; quandoquidem etiam ipsum originale peccatum stupenda cæcitate passim ignorant, aut non credunt. Vid. quæ hac de re dicta sunt in Tom. IV. Diss. 5. cap. 5. n. 73.

191. Dices cum Tournelio, S. Augustinum a communi Sanct. Patrum doctrina *primum* recessisse, *a cujus propterea sententia*, *salva*, *quæ ipsi debetur*, *reverentia*, *recedere nobis fas est*.

192. Resp., non ab omnibus concedi, *primum* omnium ex sanctis Patribus Augustinum docuisse in Circumcisione peccatum originale fuisse expiatum. Deinde, etiamsi hoc verum esset, mirabile videri non debere, cum primus omnium debuerit profundum illud peccato Originalis dogma contra recens exortam hæresim Pelagianam confirmare, illustrare, ac vindicare, quod tanta, ac tam mirabili doctrinæ, argumentorumque copia ita feliciter perfecit, ut eum postea, tanquam ducem, & invictum Pelagianæ impietatis debellatorem alii, Patres, & Theologi magno consensu sibi delegerint. Quamobrem Tournelius licentiam petens recedendi ab Augustini doctrina, facile videre debuisset, se una simul licentiam petere recedendi a doctrina Prosperi, Fulgentii, Gregorii Magni, Ven. Bedæ, Bernardi, atque ipsius Summi Pontificis Innocentii III., qui omnes Augustinum ut magistrum secuti sunt. Ulterius recedendi a doctrina Petri Lombardi, Sanct. Thomæ, & Bonaventuræ, Scoti, aliorumque catholicarum scholarum Principum, qui omnes *communiter*, teste S. Thoma num. 164. docuerunt, in Circumcisione deleri peccatum originale. *Salva* igitur *reverentia* fas erit a tam magno, & tam venerando Patrum, & Theologorum choro recedere? Si unice contendat adversarius, hoc *fas esse*, hoc est, sine hæresis nota, libenter assentimur, cum nullum hactenus prodierit solemne Ecclesiæ, aut Rom. Pontificis oraculum; sed patienter ferri non potest consueta illa dicendi formula: *Salva*, *quæ debetur S. Augustino reverentia &c.*, qua ii soli utuntur, qui, quoad possunt, tanti Doctoris auctoritatem imminutam cupereut.. Recolantur, quæ Tom. VI. Dissert. V. c. 1. de Augustini auctoritate disputata sunt.

193. Ob. secundo ex ratione. Si Circumcisio fuisset in remedium originalis noxæ instituta, *primo* debuisset esse communis masculis, & feminis; erat autem solum pro maribus instituta: *secundo* pueris ante octavum diem periclitantibus dari oportuisset; quod tamen non fiebat: *tertio* nullo unquam tempore prætermitti debuisset; scimus autem, fuisse prætermissam totis illis 40. annis, quibus populus Israeliticus in deserto erravit, quo tempore innumeros natos esse pueros, certum est.

194. Resp., non ita nos asserere, Circumcisionem fuisse institutam in remedium peccati originalis, quasi ante ipsam nullum fuerit ad hoc peccatum delendum institutum remedium (Vid. quæ ex S. Augustino supra diximus de Sacram. legis naturæ num. 52. & seq.). Illo igitur Sacramento, quodcumque fuerit, utebantur Hebræi, & pro feminis, & pro infantibus, qui ante octavum diem peribant (*a*).

195. Tertium ita diluit S. Thomas laud. quæst. 70.

(a) Cur Deus non subdiderit feminas austeræ Circumcisionis legi, certa ratio afferri non potest. Communiter tamen dicitur, Deum pepercisse femineo sexui, quia multis aliis incommodis obnoxius est; noluisse autem parvulos ante octavum diem circumcidi, ne in ætate minus solida eorum vita periclitaretur. Hinc etiam ostenditur, non potuisse Circumcisionem præveniri propter periculum mortis, quia vulnus sectionis sine dubio illud periculum auxisset. Dubitandum autem non est, Deum infinite misericordem tam feminarum, quam infantium saluti æternæ aliquo remedio prospexisse; quamvis *quid illud esset*, *aliqua necessaria causa Scriptura latere voluerit*, ut inquit Augustinus Lib. V. cont. Jul. cap. 11.

70. art. 4. ad 3.: „ Populus in deserto praetermittens mandatum Circumcisionis excusabatur, „ tum quia nesciebat, quando castra movenda erant, tum quia, ut Damascenus dicit Lib. IV. „ *De fide orthod.* cap. 26., non necesse erat, eos „ aliquod signum distinctionis habere „ cum seorsim ab aliis populis habitabant: & tamen, ut „ Augustinus dicit Quaest. in Josue, inobedientiam „ incurrebant, qui ex contemptu praetermittebant. „ Videtur tamen, quod nulli incircumcisi mortui „ fuerint in deserto, quia ut in Ps. CIV. dicitur, „ *non erat in tribubus eorum infirmus*; sed illi „ videntur mortui in deserto, qui fuerant in Ægypto circumcisi. Si tamen aliqui incircumcisi „ mortui sunt, eadem ratio est de his, ut de illis, qui moriebantur ante Circumcisionis institutionem: quod etiam intelligendum est de pueris, qui moriebantur ante octavam diem tempore legis. "

196. Ob. contra secundam partem. Testimonia allata ex S. Augustino, S. Gregorio, Beda, Bernardo, & Innocentio III., quibus supra n. 170. & seq. probavimus, Circumcisionem fuisse institutam in remedium peccati originalis, si quid valent, ea valent etiam, ut evincant, id factum fuisse *ex opere operato*; praecipue quia laudati Patres utuntur exemplo Baptismi, in quo infunditur gratia sanctificans ex ejusdem Sacramenti virtute, tamquam ex causa instrumentali passionis Christi: ergo &c.

197. Resp. neg. maj.; tum quia S. Augustini fidelis interpres, & discipulus S. Thomae contrarium apertissime docet; tum etiam quia idem S. Pater aliis in locis virtutem producendi in nobis gratiam justificantem soli Sacramentis novae legis tribuit, non autem Sacramentis veteris testamenti. *Alia*, inquit Enarrat. in Ps. LXXIII., *sunt Sacramenta dantia salutem, alia promittentia Salvatorem &c.* Vide supra num 86. Et praeterea insignis est locus ejusdem S. Patris Lib. II. *De nuptiis, & Concupisc.* cap. 21. ubi inquit: „ Ex „ quo instituta est Circumcisio in populo Dei, „ quod erat tunc signaculum justitiae fidei, ita ad „ *significationem purgationis valebat* & in parvulis originalis, veterisque peccati, sicut & Baptismus ex illo *valere coepit ad innovationem* „ *hominis*, ex quo est institutus. " Ubi aperte Circumcisioni tribuit *significationem justitiae fidei*; Baptismo autem *innovationem hominis*. Postea loquens de fide, qua justificatus fuit Abraham, ita prosequitur: *Eadem fides Mediatoris justos faciebat antiquos, pusillos cum magnis, non vetus testamentum, quod in servitutem generat &c.* Agnovit ergo S. Augustinus, & cum eo agnoverunt alii Patres discrimen inter Sacramenta novae, & antiquae legis &c.

198. Obj. secundo. Sacramenta conferre gratiam *ex opere operato* nihil est aliud, quam eam conferre, non propter opera meritoria, quae sive a ministris, sive a suscipientibus exercentur, sed propter virtutem ipsis Sacramentis a Deo institutore inditam; atqui hujusmodi erat Circumcisionis effectus, scilicet a ministris, aeque ac a suscipientibus independens; infantes enim erant cujuscumque meriti incapaces; ministri autem fides necessaria non erat, saltem *formata*, ut docet S. Thom. in IV. Dist. I. q. 2. art. 6. ad 3.; ergo &c.

199. Resp. cum S. Thoma 3. P. qu. 70. art. 4. ad consequendam remissionem peccati originalis fuisse necessariam fidem; in adultis quidem propriam, in parvulis autem fidem parentum, vel ministrorum. *In Baptismo*, inquit S. Doctor, *confertur gratia ex virtute ipsius Baptismi, quam habet, inquantum est instrumentum passionis Christi jam perfectae; in Circumcisione autem conferebatur gratia, non ex virtute Circumcisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cujus signum erat Circumcisio: ita scilicet quod homo, qui accipiebat Circumcisionem, profitebatur se suscipere talem fidem, vel adultus pro se, vel alius pro parvulis.* Et in resp. ad 2. *Sicut*, inquit, *ante institutionem Circumcisionis, sola fides Christi futuri justificabat tam pueros, quam adultos, ita etiam Circumcisione data.* Hinc sequitur, in Circumcisione non fuisse collatam gratiam *ex opere operato*, quemadmodum confertur in Baptismo ad cujus valorem non requiritur fides, ut inferius docebitur.

Quaeres, *utrum in Circumcisione adultorum expiarentur etiam peccata actualia?*

200. Resp. S. Thomas laud. q. 70. art. 4. ad 3. *quod adulti, quando circumcidebantur, consequebantur remissionem non solum originalis peccati, sed etiam actualium peccatorum: non tamen ita quod liberarentur ab omni reatu poenae, sicut in Baptismo, in quo confertur copiosior gratia.* Hoc idem docuerat Petrus Lombardus in Lib. IV. Sentent. Dist. I. ubi postquam Augustini, & Bedae testimonia attulisset, ita concludit: *Hoc aperte traditur, per Circumcisionem, ex quo instituta fuit, remissionem peccati originalis, & actualis, parvulis, & majoribus a Deo praestitam, sicut nunc per baptismum datur.* Angelicus autem hunc locum commentans qu. 2. art. 4. *Circumcisio*, inquit, *directe contra originale ordinata fuit; sed ex consequenti etiam actuale tollebat, ubi inveniebat. Sed tamen Sancti de hoc non loquuntur, quia ad hoc non erat Circumcisio principaliter instituta.*

Hactenus de Circumcisione, & Sacramentis veteris testamenti. Nunc sermonem nostrum convertimus ad Sacramenta novae legis, quorum necessitatem, numerum, auctorem, partes essentiales, investigare debemus.

CA-

CAPUT. VI.

De necessitate Sacramentorum in novo testamento ad hominum salutem:

201. Meminisse oportet eorum, quæ supra nn. 22. diximus, scilicet non hic agi de vera, & propria necessitate, qua Deus debuerit instituere Sacramenta ad nostram salutem; cum nemo dubitet, Deum etiam sine Sacramentis posse remittere peccata; ut molieri peccatrici remisit. Lucæ VII. 47. homines simul in vera religione coadunare, sanctificare, atque ad æternam, beatamque vitam feliciter perducere (a). Agitur ergo solum de quadam congruentia, seu late sumpta necessitate, de qua disserit S. Thomas 3. P. q. 61. art. 4.; ad cujus mentem sit

PROPOSITIO

Conveniens fuit, ut Christus Dominus abolitis veteribus Sacramentis nova institueret.

202. Hanc autem propositionem Angelicus *primo* probat auctoritate S. Augustini, qui Lib. XIX. *contra Faustum* c. 13. *Prima Sacramenta*, inquit, *quæ observabantur, & celebrabantur ex lege, prænuntiativa erant Christi venturi; quæ cum suo adventu Christus implevisset, ablata sunt; & ideo ablata, quia impleta: & alia sunt instituta, virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.*

203. Deinde addit hanc theologicam rationem: „ Sicut antiqui Patres salvati sunt per fidem Christi venturi, ita & nos salvamur per fidem Christi jam nati, & passi. Sunt autem Sacramenta quædam signa protestantia fidem, qua justificatur homo. Oportet autem aliis signis significari futura, præterita, & præsentia. Ut enim Augustinus dicit XIX. contra Faustum cap. 16., *eadem res aliter annuntiatur facienda, aliter facta; sicut ipsa verba passurus*, & passus non *similiter sonant*. Et ideo oportet, quædam alia Sacramenta esse in nova lege, quibus significentur ea, quæ præcesserunt in Christo, præter Sacramenta veteris legis, quibus prænuntiabantur futura ".

204. Respectu autem hominum veram quorumdam Sacramentorum necessitatem Patres Tridentinæ Synodi Sess. VII. in Proœmio decreti de Sacramentis inquientes, consentaneum sibi visum esse, *de sanctissimis Ecclesiæ Sacramentis agere, per quæ omnis vera justitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur.* Et can. 4. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto, per solam fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci,* licet omnia singulis necessaria non sint, *anathema sit*. Quibus verbis diserte asseritur, supposita Sacramentorum institutione, horum aliqua esse nobis omnino necessaria. Et quidem duo, scilicet Baptismus omnibus, & Pœnitentia iis, qui post Baptismum in peccata lethalia lapsi sunt, dicuntur necessaria *necessitate medii*, ut sine illis aut actu, aut saltem in voto susceptis homines justificari, & salvari nequeant; alia vero tria, Confirmationis, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis sunt necessaria, tantum necessitate præcepti: demum reliqua duo Ordinis, & Matrimonii sunt libera, quia hæc non pro singulis hominibus instituta sunt; sed Ordo pro Ecclesiasticis muniis, quæ debent esse in societate Christiana; Matrimonium vero in officium naturæ ad licitam humani generis propagationem.

205. Obj. *primo*. Sacramenta sunt quædam signa corporea invisibilis gratiæ spiritualis; sed adveniente veritate debent signa, & figuræ cessare: postquam ergo *gratia, & veritas per Jesum Christum facta est*, ut dicitur Jo. I. 17., Sacramenta nulla esse debent.

206. Resp. Angelicus laud. art. 4. qu. 61. ad 1. „ quod sicut Dionysius dicit in V. cap. *Eccl. Hier.* „ status novæ legis medius est inter statum veteris legis, cujus figuræ implentur in nova lege, „ & inter statum gloriæ, in qua omnis nude, & „ perfecte manifestabitur veritas: & ideo tunc nulla erunt Sacramenta; nunc autem, quamdiu „ *per speculum, & in ænigmate* cognoscimus, „ ut dicitur 1. ad Corinth. XIII., oportet nos per „ aliqua sensibilia signa in spiritualia devenire; „ quod pertinet ad rationem Sacramentorum ".

207. Obj. *secundo*. Sacramenta consistunt in quibusdam elementis; atqui Apostolus non vult nos in statu legis gratiæ esse sub elementis; inquit enim ad Gal. IV. 3.: *Cum essemus parvuli* (nempe in veteri lege) *sub elementis mundi eramus servientes; at ubi venit plenitudo temporis &c.* ergo &c.

208. Resp. Angelicus, Apostolum ibi indicare Sacramenta veteris legis, quæ vers. 9. vocat *infirma, & egena elementa*, quia gratiam nec continebant, nec causabant. „ Et ideo utentes illis „ Sacramentis dicit Apostolus, sub elementis mundi Deo servisse, quia scilicet nihil aliud erant, „ quam elementa hujus mundi. Nostra autem Sacramenta gratiam continent, & causant; & ideo „ non est de eis similis ratio ".

209. Obj. *tertio*. Si Deus abrogatis veteris legis

(a) S. Thomas in IV. Dist. I. qu. 1. art. 2. declarat, Sacramenta non fuisse necessaria *necessitate absoluta*, cum ex sola divina bonitate instituta sint; sed *necessitate, quæ est ex suppositione finis*. *Non ita tamen, quod sine his Deus homines sanare non posset, quia Sacramentis virtutem suam non alligavit*.

gis Sacramentis nova instituisset; alicujus mutationis accusari posset.

210. Respondet S. Thomas ad 3. „ quod sicut „ Paterfamilias non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem, quod diversa præcepta familiæ suæ proponit pro temporum varietate, „ non eadem præcipiens hyeme, & æstate, ita „ non ostenditur aliqua mutatio esse circa Deum „ ex hoc, quod alia Sacramenta instituit post Christi adventum, & alia tempore legis: quia illa „ fuerunt congrua gratiæ præfigurandæ: hæc autem sunt congrua gratiæ præsentialiter demonstrandæ ".

211. Obj. *quarto*. Christus Dominus Matt. XIX. 17. homini interroganti, quid factu opus esset, ut vitam haberet æternam, respondit: *Si vis ad vitam ingredi serva mandata;* quæ ibi enumerat, nulla facta Sacramentorum mentione.

212. Resp. quanquam eo in loco Sacramentorum usus inter mandata observanda non memoretur, memoratur tamen tot aliis in locis, ut ineptum plane sit de hoc dubitare. Marci ult. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*. Jo. VI, 54. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis &c.* Addo, ipsa legis naturalis præcepta non posse sine divinæ gratiæ auxilio, ut oportet, servari; hæc autem gratia nobis potissimum per Sacramenta a Deo conceditur. Quamobrem Patres Tridentini recte dicebant, per Sacramenta *veram justitiam vel incipere, vel cœptam augeri, vel amissam reparari*.

213. Obj. *quinto*. Christiana Religio debet tota esse spiritualis, dicente Christo Jo. IV. 23. *Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate:* non ergo in ea debent esse Sacramenta, quæ partim sint spiritualia, & partim corporea.

214. Resp., hoc dictum fuisse a Jesu Christo, non ad excludenda a sua Religione Sacramenta, sed primo ad excludendas cæremonias carnales Judæorum, quæ umbræ erant futurorum; unde dicit: *In spiritu; secundo* etiam ad excludendos superstitiosos Gentilium ritus; propterea subdit: *& veritate*. Ceterum bene admonet S. Thomas 2. 2. qu. 84. art. 2. ad 1., *quod etiam adoratio corporalis in spiritu fit, inquantum ex spirituali devotione procedit, & ad eam ordinatur*.

CAPUT VII.

De numero Sacramentorum novæ legis.

215. Lutherus, ejusque asseclæ solita Novatorum inconstantia in numero Sacramentorum determinando sæpe variantur. Aliquanto minus inconstantes visi sunt Calviniani (*a*). Sed modo simul omnes conspirare videntur in duobus solis admittendis, videlicet Baptismo, & Sacra cœna. Fatendum est, etiam veteres quosdam Catholicos inter se non omnino consensisse de numero Sacramentorum, quanquam nonnisi pauci a communi omnium sententia discrepabant, quæ septem novi Test. vera Sacramenta numerabat (*b*). Modo vero nemo unus Catholicorum dissentire potest, postquam sacrosancta Tridentina Synodus Sess. VII. can. 1. definivit septem omnino esse Sacramenta a Christo Domino instituta, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium.

PROPOSITIO I.

Septem sunt novæ legis Sacramenta, videlicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Ordo, Matrimonium, & Extrema Unctio.

216. Singulas hujus propositionis partes probaturi sumus, quando de singulis Sacramentis agetur. Modo solum generaliter eamdem ostendemus unico, sed invictissimo argumento ex *præscriptione* ducto; ex eo scilicet quod omnes, quotquot in orbe terrarum modo sunt, Christianæ Communiones,

(*a*) Lutherus semper varius, & incertus in sua nova doctrina, modo unum Sacramentum admisit; & tria *Sacramentalia*, ut in Lib. *De Captiv. Babylonica*; modo duo, scilicet Baptismum, & Panem, rejecta Pœnitentia, quam prius admiserat. Immo etiam addidit, se non hoc dicere, *quod damnet septem Sacramenta, quod e Scripturis ea probari neget*. In *Apologiâ* Confessionis Augustanæ Phil. Melanchton. tria agnovit vera Sacramenta, Baptismum, Eucharistiam, & Pœnitentiam; postea addidit etiam Ordinem. Immo observante Jac. Ben. Bossueto Lib. III. *Variet.* num. 48., hæc *Apologia* non multum a doctrina Ecclesiæ circa numerum Sacramentorum abhorret. Calvinus magis in suis erroribus constans fuisse videtur; nam Lib. IV. *Institut. Christ. Relig.* cap. 19. operæ pretium se facturum dicit, si convellat *illam de septem Sacramentis opinionem, omnium fere sermone tritam; scholasque, & conciones omnes pervagatam, & quæ vetustate ipsa radices egit*. Solis ergo Baptismi, & Eucharistiæ Sacramentis contentos nos esse vult; & quamvis postea n. 28. Presbyterii munus loco Sacramentorum se libenter habere testetur, non vult tamen *tertium* Sacramentum dici, quia *non ordinarium, nec commune est apud omnes fideles*. Sed hac de causa, ut mihi videtur, potuisset Calvinus etiam Eucharistiam e numero Sacramentorum expungere, quia parvulis Baptizatis communis non est.

(*b*) Negari non potest, fuisse hac in parte erratum etiam a quibusdam Catholicis, qui ante Concilium Tridentinum scripserunt. Nam Durandus in IV. Dist. 26. quæst. 3. putat, Matrimonium nonnisi *æquivoce* dici posse Sacramentum. Alexander Alensis P. IV. *Summæ* quæst. 24. art. 1. Confirmationem vult fuisse in quodam Concilio Meldensi primo institutam. Hoc idem Sacramentum neque a Christo, neque ab Apostolis traditum esse scripsit etiam S. Bonaventura in IV. Dist. VII. art. 1. qu. 1. Sed istis paucis parcendum est, quod multo ante duo Concilia generalia Florentinum, & Tridentinum vixerint.

nes, etiam hæreticæ, & schismaticæ, nobiscum conveniunt in hoc septenario Sacramentorum numero; ut proinde Novatores, qui Sæc. XVI. ab Ecclesia Romana discesserunt, in hac parte etiam a doctrina omnium Christianarum Communionum recesserint, ac soli inveniantur catholici dogmatis hostes, & impugnatores.

217. Ut autem hujus argumenti tota vis percipiatur, præ oculis habendum est illud Tertulliani principium *De Præscr. Hæret.*: *Quod apud omnes unum invenitur, non est erratum, sed traditum*; tum illud simile S. Augustini Lib. IV. contra Donatistas cap. 24. T. IX.: *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate apostolica traditum rectissime creditur*. Jam vero in hoc septenario Sacramentorum numero confitendo omnes Christiani nominis nationes, quamvis locis inter se disjunctas, moribus, & linguis diversas, atque in pluribus aliis articulis sibi ipsis contrarias semper convenisse, ita demonstratur.

218. *Primo*. Quando semel, iterum, & tertio actum est de extinctione illius teterrimi schismatis, quo Ecclesia græca a Romana omnium matre infeliciter separata erat, nunquam de numero Sacramentorum disputatum fuisse legimus. Photius, Mich. Cerularius, eorumque schismatis pertinacissimi defensores omnia etiam minutiora dissensionum capita exposuerunt, & quantum poterant, exaggerarunt: nullibi tamen aliquod vestigium reperire est accusationis circa numerum Sacramentorum, vel in Barensi, vel in Lugdunensi, & in Florentina Synodo (c); neque postea. Quod utriusque partis silentium nobis suppeditat patentissimum argumentum, plenam, perfectamque fuisse hec in parte utriusque Ecclesiæ consensionem. Addo etiam argumentum positivum ductum ex Simeone Thessalonicensi celebri, & probatissimo inter suos populares Theologo, qui scripsit ante Concilium Florentinum, & septem Sacramenta, qualia apud nos sunt, distincte enumeret, ut videri potest apud Petrum Arcudium Lib. I. *De concordia Ecclesiæ Orient. & Occid. in septem Sacr. administr.* cap. 2.

219. Ulterius Græci ignorare non poterant, quæ in Concilio Florentino post sancitam cum ipsis concordiam ab Eugenio Papa pro Armenorum instructione decreta fuerunt; nec tamen quisquam contra septenarium Sacramentorum numerum ibidem contentum mussitavit. Immo & quando in patriam reduces renovato schismate, omnes ad suæ perfidiæ infamiam abstergendam prætextus undique quæsiverunt, nec Marcus Ephesius, nec Sylvester Sguropolus, nec ullus alius schismaticus Eugenium, aut ejus Synodum novitatis hac in parte accusavit.

220. Ad hæc, vetusta Græcorum Euchologia a nostro Jac. Goario, ab Isaaco Habert, ad Edm. Martena, a Leone Allatio collecta, non solum aperta omnium, & singulorum Sacramentorum mentionem faciunt, sed etiam eorum ritus, ac cæremonias exponunt; in quibus non leves sunt (quamquam non substantiales) a nostris differentiæ, ut magis, magisque appareat, Sacramentorum doctrinam nec ad Græcos ex Ecclesia latina, nec vicissim ad latinam Ecclesiam a Græcis fuisse derivatam; sed ex Apostolica traditione ad utramque Ecclesiam descendisse.

221. Huic argumento majus robur accedit ex iis, quæ Sæc. XVI., & XVII. hac in re contigerunt. Cum anno 1559. Demetrius quidem Ecclesiæ Constantinopolitanæ Diaconus integro semestri Wirtembergi inter Lutheranos commoratus in patriam rediret, Phil. Melanchthon ipsi Confessionem Augustanam græce versam Josaphato (a) Patriarchæ deferendam dedit. Cum autem nihil omnino fuisset a Græcis responsum, anno 1573. Mart. Cursius, & Jac. Andreas ex Tubingensi Academia commercium litterarium instituerunt cum Jeremia Patriarcha Constantinopol. per Stephanum Gerlachium, qui cum Cæsareo Legato Constantinopoli morabatur, eamdemque Confessionis Augustanæ græcam versionem ad illum transmiserunt. Jeremias porro re mature cum suis discussa, tandam respondit, & fere omnes ejus Confessionis articulos, qui contra Ecclesiæ Romanæ fidem constituti erant, aperte rejecit. Cap. autem VII. de Sacramentis ita scripsit: *In ea item ipsa catholica, & orthodoxa Ecclesia septem divina Sacramenta sunt, Baptismus scilicet, Sacri Unguenti unctio, Sacra Communio, Ordo, Matrimonium, Pœnitentia, & extremæ unctionis Oleum*. Et in secunda resp. ad eosdem Theologos fatetur quidem, inter Sacramenta Baptismum, & divinam Communionem potiora esse, *cum sine iis salus nullo modo contingat*, subdit tamen, *& reliqua, quæ cum iis septenarium numerum implent, tradita esse ab Ecclesia*. *Tradita*, inquam, non instituta; ut male quidam sunt interpretati (b).

222.

(c) Videri possunt contra quæstiones inter Latinos, & Græcos agitatæ apud eruditissimum Mich. Le Quien in *Hist. schism. Græc.* sub fictitio nomine Stephani de Altimura Ponticensis. Immo provocamus ad ipsum Sylvestrum Sguropolum, qui calamo schismatico *Arcanam Historiam* Synodi Florentinæ exaravit; in qua de controversia septenarii Sacramentorum numeri ne γρῦ quidem occurrit. Quis autem credat, cavillosos Græcos, qui de minutissimis diversitatibus nostræ Ecclesiæ a sua litigiose conquerebantur, in re tanti momenti mutos esse potuisse, si aliqua extitisset nos inter ac ipsos discrepantia?

(a) Hottingerus in *Hist. Eccl.* Sæc. XVI., Melchior Adamus in *Vita Melanchthonis*, Jo. Franc. Buddeus in *Isagoge &c.* pag. 1222., aliique Lutherani hunc Patriarcham nominant *Josephum*. Sed Leo Allatius in his rebus multo peritior, eos corrigit Lib. III. *De Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis perpetua Consensione* cap. 8. §. 2.

(b) Hæc omnia videri possunt in *Actis*, & *scriptis*

222. Idem Ecclesiæ græcæ cum latina consensus postea adhuc magis apparuit, quando famosus Cyrillus Lucaris Calvinistica lue infectus ad Thronum Constantinopolitanum Legati Hollandici opera evectus fuit. Simulac enim sacrilegus ille Calvinianos errores spargere cœpit, ab illius Ecclesiæ Proceribus duce Georgio Coressio, accusatus, damnatus, depositus, atque in exilium amandatus fuit; quamvis ejusdem Legati opera, & pecuniis suam sedem non multo post recuperaverit; donec tandem an. 1638. meritas suæ impietatis pœnas dedit, iterum exauctoratus, & laqueo suffocatus (*a*).

223. Interim vero quænam fuerit ante, & post Cyrillum Lucarem Ecclesiæ græcæ fides, palam factum est sub duobus ejus Successoribus, Cyrillo Berrhoensi, & Parthenio seniore; quorum prior collecta Synodo Cyrilli Lucaris errores omnes, & præcipue illum, quo septem Ecclesiæ Sacramenta respuebat, ejusque personam expresse, & distincte anathematizavit. Aderant autem huic Synodo, præter Episcopos tres supra viginti, duo Patriarchæ, Alexandrinus, & Jerosolymitanus (*b*).

224. Parthenius autem senior, qui Cyrillo Berrhoensi successit, quamvis fuisset cum Cyrillo Lucari amicitia junctus, non potuit tamen ejus doctrinam approbare; sed eamdem proscribere coactus est in Synodo plurium Metropolitarum, Episcoporum, multorumque Sacri Ordinis hominum; qui, ut ait Arsenius Hieromachus in epist. eidem Synodo præfixa (apud Leonem Allatium *De Consensu &c.* Lib. III. cap. 8.) *Calvini hæresim, & omnia illius dogmatica capitula, quæ Cyrillus quasi Ecclesiæ græcæ nomine professus erat, confirmaveratque, damnarunt, & æterno anathemati, condemnationique subjecerunt.* Nulla tamen in hac Synodo facta est mentio Synodi præcedentis, aut Cyrilli Lucaris; quia Parthenius ad tuendam amici sui famam contendebat, eum per calumniam fuisse hæresis Calvinianæ accusatum.

225. Decretoria demum hac in re esse debet auctoritas celebris *Orthodoxæ Confessionis catholicæ, atque apostolicæ Ecclesiæ Orientalis*, quæ anno 1642. confecta fuit, & postea ab omnibus Orientis Patriarchis, scilicet Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Jerosolimitano, plurimisque Metropolitis approbata, & tandem in Hollandia, & alibi impressa, ac ubique divulgata. Ibi autem Quæst. XCVIII. septem recensentur Ecclesiæ mysteria, seu Sacramenta; quæ sunt *Baptismus, Unguentum Chrismatis, Eucharistia, Pœnitentia, Sacerdotium, Honorabile conjugium, & Oleum consecratum*, seu extrema unctio; ibique citatur Jeremias Patriarcha in libro, *quem convertendis Lutheranis scripsit*. In sequentibus autem quæstionibus quæritur, & explicatur, quid sit Sacramentum? Quæ res ad Sacramentum requiruntur? Quem in finem instituta sint Mysteria? Et postea singulorum Sacramentorum doctrina, & liturgia exponitur.

226. Cum tam liquido constet totius Ecclesiæ græ-

Theologorum Wirtenbergensium & Patriarchæ Constantinopol. Jeremiæ &c. græce, & latine editis Wirtembergæ 1584. in fol.; in quorum *Actorum* præfat. frustra laboratum est, ut hæc Ecclesiæ græcæ cum nostra consensio labefactaretur. Ex nostris consulantur Stanisl. Socolovius, qui primus Jeremiæ responsum nactus est, & cum adnotationibus edidit Cracoviæ 1582. in fol. sub hoc titulo: *Censura Orientalis Ecclesiæ contra hæreticos nostri sæculi*. Emman. a Schelestrate in *Actis Ecclesiæ Orientalis contra Lutheri hæresim*. Romæ 1739., Guill. Lindanus Episc. Ruremondanus, celebris ejus ætatis Controversista, aliique, qui hac Patriarchæ Jeremiæ Confessione contra Sectarios feliciter usi sunt. In ea enim Jeremias Catholicæ Ecclesiæ doctrinam non solum in hac parte, sed in multis aliis capitibus de transubstantiatione, de cultu Sanctorum, eorumdemque reliquiarum, & imaginum, ac de vita Monastica profitetur; & Lutheranos temeritatis redarguit, quod omnia hæc dogmata melius se intelligere præsumant, quam vetus, & nova Roma.

(*a*) Quis, & qualis fuerit Cyrillus Lucaris, primum Patriarcha Alexandrinus, postea Constantinopolitanus, narrat Leo Allatius in Lib. III. *De Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis perpetua consensione* cap. 8., ubi etiam refert litteras, quibus Gerasimus Patriarcha Alexandrinus respondit Comiti Hagio Oratori Hollandico, non posse se cum Calvinistis communionem inire propter diversa religionis capita, in quibus ipsi non minus a Græca, quam a Romana Ecclesia dissentiunt. Frustra autem hunc Æthiopem lavare nisus est Thomas Smith in *Brevi, & succincta narratione de vita, studiis, gestis, & martyrio Cyrilli Lucaris Patr. Constantinop.* Scripta Cyrilli Lucaris recenset Jo. Alb. Fabricius Tom. X. *Biblioth. græca* pag. 499. seq., ubi recte concludit, *a Cyrillo sinceram græcæ Ecclesiæ de dogmatibus sententiam petendam non esse*. Ejus confessio, Calvinistica lue infecta, publici juris facta fuit Genevæ græco-latina anno 1633., cum ante quadriennium solum latine prodiisset. In ejusdem art. 15. mendacissime asseritur, *Græcorum perpetuam, & constantem esse doctrinam, duo tantum Sacramenta, Baptismum, & Eucharistiam, a supremo Legislatore Christo sancita.*

Prætermittere hic non debemus, Cyrilli Lucaris errores fuisse a Jo. Caryophilo defensos, sed infaustis avibus. Ipse enim Caryophilus eamdem damnationis sententiam subiit anno 1691. a Patriarcha Callinico; solide autem confutatus fuit a Dositheo Patriarcha Constantinopolitano in Tractatu impresso Jassii in Moldavia anno 1694.

(*b*) Ita habet canon ille: *Anathema Cyrillo nova dogmata fabricanti, & credenti non esse ex institutione J.C. neque ex Apostolorum traditione, praxique perpetua septem Ecclesiæ Sacramenta, Baptismum scilicet &c.* Neque vero audienda est illa quorumdam exceptio, quod iste Cyrillus Berrhoensis fuerit Romanæ Ecclesiæ addictus, eaque de causa a Sede Patriarchali dejectus, & interemptus. Etiamsi enim id verum sit, non tamen inde minuitur apud Græcos Synodi ab eo celebratæ auctoritas; tum quia nihil in ea definitum fuit de articulis eos inter & illos controversis; tum etiam quia alii Patriarchæ, atque Episcopi, qui eidem interfuerunt, aperte schismati favebant; ac demum quia eadem doctrina fuit postea in Synodo sequenti confirmata, suppresso tantum Cyrilli Lucaris nomine, ad invidiam ipsi minuendam.

græcæ cum Romana de numero Sacramentorum consensio, supervacaneum est, multa addere de Ruthenis, qui a Græcis in fide minime differunt, quanquam a Patriarchæ Constantinopolitani obedientia se subtraxerint. Una sufficiat celebris Ruthenorum Echtesis, seu Catechismus a Petro Mogila Metropolita Kioviensi, adhibito consilio Jesajæ Trophimi, Connovicii, & Kenovicii Russorum, tum etiam Porphyrii Nicæensis Metropolitæ, & Meletii Syrigi, qui nomine Patriarchæ Constantinopolitani, ejusque Synodi aderat, confectus, & anno 1646. Kioviæ editus; & qui antea a quatuor Patriarchis græcis anno 1642. probatus fuerat. In eo autem non solum asseritur septenarius Sacramentorum numerus, sed singulorum Sacramentorum materia, forma, atque Minister determinantur (*a*).

227. Nimis porro longum esset dicere de aliis Communionibus Orientalibus, quæ tam a Græca, quam a Romana Ecclesia sunt separatæ; nimirum de Armenis, Melchitis, seu Syris, de Nestorianis, Jacobitis, Maronitis, Cophtis, Æthyopibus &c. Constat autem, nunquam ipsis vel a Græcis, vel a nostris fuisse aliquem errorem de numero Sacramentorum exprobratum. Præterea ex eorum Liturgiis, atque ex relationibus Missionariorum apparet, eosdem septem Sacramenta agnoscere, quamvis in quorumdam administratione a nobis valde discrepent, salva tamen eorumdem substantia. *Tertio*. Plura alia sunt indubia eorum fidei monumenta, scilicet Synodorum, Patriarcharum, Metropolitarum, Episcoporum, Monachorum, aliorumque testimonia, tum Confessiones fidei, & Catechismi; quæ omnia diligentissime collecta fuere ab auctoribus Operis immortalis *Perpetuitatis fidei* (*b*).

228. Ex his omnibus, aliisque monumentis, quæ necessaria brevitas nos coegit omittere, ita contra Sectarios colligimus. Hæc universarum nationum, atque sectarum in septenario Sacramentorum numero perfecta consensio non aliunde oriri potuit, quam ex primæva Apostolorum traditione; neque enim Ecclesia græca id a Latina accepit, cum nota omnibus sit antiqua ipsius æmulatio, quæ tandem in apertum schisma erupit; & cum in omnium fere Sacramentorum administratione diversi sint ritus, quamvis eadem sit substantia. Neque etiam Orientales Communiones a Græcis, vel Latinis hunc Sacramentorum numerum discere potuerunt, cum ab utrorumque fide jam ab antiquissimis temporibus longe recesserint, & adhuc pertinaciter recedant. Non alia ergo hujus universalis omnium consensionis causa afferri potest, quam primigenia, atque Apostolica doctrina, in qua Deo sic disponente, unanimes omnes permanserunt, usque ad illa Lutherana, & Calviniana tempora in quibus Novatorum rabies, & furor omnia susdeque confudit. *Constat*, concludo cum Tertulliano *De Præscript. c. 21.*, *omnem doctrinam*, *quæ cum Ecclesiis Apostolicis*, *matricibus*, *& originalibus fidei conspiret*, *veritati deputandam*, *idest sine dubio tenentem*, *quod Ecclesiæ ab Apostolis*, *Apostoli a Christo*, *Christus a Deo suscepit: reliquam vero omnem doctrinam de mendacio præjudicandam &c.*

Solvuntur Novatorum Cavillationes.

229. Vix dici potest, quantum hoc argumento torqueantur Novatores: quamobrem illud labefactare omni molimine conantur; atque *primo* contendunt, verisimile esse, Græcos a Latinis de septenario Sacramentorum numero fuisse edoctos; quando scilicet Latini anno 1204. Constantinopoli potiti sunt, atque Imperium Græcum 60. & aliquot annis gubernarunt. Sane, observante Jo. Dallæo Calvinista, ante illud tempus nulla apud Græcos, atque Orientales invenitur septem Sacramentorum mentio. Immo nec apud Latinos ante Hugonem Vi-

(*a*) Hic Catechismus Russorum est ipsa *Orthodoxa Confessio* num. super. memorata, & catechetica methodo exposita, cujus historiam præmisit Jo. Jac. Korn suæ editioni Wratislaviensi 1751. in 8. Petrus Mogilas fuit unus ex præstantioribus Theologus Ecclesiæ Græcæ, quem frustra contemnit Th. Smith, eum vocans *ferocullum*, *& indoctum Monachum*. Extat etiam Collectio *De Russorum Religione* facta Spiræ 1582., & altera *De rebus Moscoviticis* Francofurti 1600. Non pauci alii doctrinam Ruthenorum nobis exposuerunt, ut Ant. Possevinus in sua *Bibliotheca*, Eduinus Sandi Anglus in *Speculo Europæ*, Eduardus Brerewoodus, Jo. Hoornbeckius, Jo. Henr. Hottingerus, & Sigis. Baro in Herbestain in *Commentariis rerum Moscovitarum*, quibus inseruit librum Pauli Jovii *De legatione Moscovitarum ad Clementem VII.*, ubi postquam omnes eorum errores enumerasset, *in ceteris*, inquit, *eadem*, *quæ a nobis de religione sentiuntur*, *constantissime credunt*. In eodem opere Sigismundi Bar. in Herbestain continentur etiam XII. Quæstiones Claudii Card. Gnisani, & totidem Græcorum responsiones, ex quibus eorum consensio cum Ecclesia Catholica in parte manifeste apparet.

(*b*) De Armenis fusissime agit celebris P. Clemens Galanus Clericus Regularis, qui diu apud eos Præconis fidei munere functus est, in sua *Conciliatione Ecclesiæ Armenæ cum Romana*, Latino, & Armeno idiomate Romæ edita ann. 1690. tribus volum. in 4. Ibi omnes ipsorum errores diligentissime inquirit, & confutat, quin aliquid de Sacramentorum numero ipsis exprobret. De Melchitis, vel Syris videri potest Abr. Echellensis Maronita in Præfat. ac notis ad *Catalogum Librorum Chaldæorum* Hebed Jesu; quod opus Bartholdus Nihusius in *Concordia Nationum Christianarum &c.* Moguntiæ recudi curavit anno 1655. in 8., postquam e Lutheranis castris ad nostræ Ecclesiæ vexilla feliciter migravit. De hoc scriptore (quem Bælius appellat *fameux converti*, *& fameux convertisseur*) vide dicta in præf. Tom. II. Sed Jos. Simonius Assemanius in sua *Bibliotheca Orientali Clementino-Vaticana* multo uberius has materias pertractavit.

Victorinum, & ante Petrum Lombardum. Hoc autem utriusque Ecclesiæ silentium manifeste indicare hujus dogmatis novitatem, dicunt.

230. Resp. *primo*, nihil minus verisimile esse, quam Græcos tunc a Latinis aliquod doctrinæ nostræ caput acceptasse, quando Latini ipsis maxime invisi erant: eo nempe tempore, quo se a Latinis injuste oppressos esse conquerebantur, omnemque dabant operam, ut Latinorum jugum excuterent; quod ipsis tandem pro voto successit. *Deinde* illud Latinorum Imperium non fuit admodum longum; idest ab anno 1204., quo a Gallis, & Venetis Constantinopolis capta fuit, & direpta; usque ad annum 1261; quo Balduinus II. a Cæsare Alexio Strategopulo ab Urbe pulsus fuit. *Tertio* hoc ipso paucorum annorum intervallo major Græcorum pars in Vallachia, aliisque bene multis Europæ Provinciis, quas Latini occupare non potuerunt, suis legibus, ac consuetudinibus tuta vivebat; reliqui autem in Asia, quo Theodorus Lascaris Imperium Orientale transtulerat, procul a Latinis erant separati. Nihil magis a vero alienum, quam durante bello sacro Latinorum doctrinam de Sacramentis fuisse in Græcam Ecclesiam invectam. His addo, magnam esse inter duas Ecclesias in aliquorum Sacramentorum administratione rituum diversitatem, quæ sacrorum rituum diversitas manifeste ostendit, nec Latinos a Græcis, nec rursus istos ab illis Sacramenta accepisse, sed omnes ab antiquissima Apostolorum traditione, quantum ad substantiam; quamvis postea ad majorem his mysteriis reverentiam conciliandam, multæ successivis temporibus additæ sint cæremoniæ, & quædam in utraque Ecclesia admodum diversæ.

231. Neque etiam obest veterum scriptorum silentium de aliquibus Sacramentis; eorum enim institutum non erat de re omnibus notissima verba facere. Ceterum nullum horum Sacramentorum fuisse ab iis ignoratum, vel neglectum, suis locis patebit, quando de singulis agemus. Impræsentiarum satis est monere, vix ac ne vix quidem inre tanti momenti novitatem potuisse sine turbis, disputationibus, ac Conciliorum definitionibus invehi, ut semper contigit, quando aliquod dogma novum furtim invehi cœptum est. Dicant autem Adversarii, si possunt, quandonam ante illorum Ecclesiæ pseudoreformationem de numero Sacramentorum disputatum fuerit? *Secundo* tempus, & locum determinent, quibus hæc doctrina de septenerio Sacramentorum numero in Ecclesia Occidentali spargi cœpit; quomodo aucta, & facta universalis? *Tertio* quomodo in Græciam penetraverit; deinde in Asiam, & communis tandem apud omnes Christiani nominis sectas evaserit. Hæc omnia constare deberent, si, ut adversarii blaterant, non fuit ab Apostolis derivata. Præcipue quia hic agitur non de aliqua speculativa, & abstrusa veritate, quæ rudes populos latere potuisset, sed de Sacramentis, quæ publice fidelibus administrentur, ad justificationem vel obtinendam, vel conservandam, & augendam; quorum propterea ignorantia, nec in ipsis de trivio mulieribus fingi potest.

232. Inst. Aliqui ex nostris ipsis Catholicis, præcipue autem Missionerii, Græcos accusant, quod quædam Sacramenta non agnoscant. Inter alios Græcorum accusatores citantur Æneas Episcopus Parisiensis, Ratramnus Monachus, Anselmus Hevespergensis, Cardin. Humbertus, Guido Carmelita, Gabr. Prateolus, Thomas a Jesu, & Ant. Caucus Archiepiscopus Corcyrensis, qui in *Hist. De Græcorum recentiorum hæresibus* ad Gregorium XIII. Græcis multos errores objicit circa Sacramenta; præcipue autem quod nec Confirmationem admittant, nec Extremam Unctionem. Quod idem de Æthiopibus ut certum asserit Jobus Ludolphus *in Hist. Æthyop.* Lib. III. c. 5., rejiciens ut fabulosam illam relationem, quam de Abyssinorum religione ediderat Damianus a Goez nobilis Lusitanus deceptus narratione Matthæi Armeni, qui primus ex Æthiopia ad Emmanuelem Lusitaniæ Regem Legatus advenerat (a).

233. Resp. His omnibus, & si quis sunt alii, nos opponimus multo firmiora monumenta, quibus de recta Græcorum, atque Orientalium fide circa septem Sacramenta omnino convincimur. Hujusmodi sunt Libri Symbolici illarum gentium, nempe Euchologia, & Catechismi; publicæ Patriarcharum, Metropolitanorum, aliorumque Præsulum responsiones, Synodorum etiam iteratæ definitiones. His inconcussis monumentis addimus quoque Scriptorum Græcorum illustria testimonia, quales apud ipsos sunt Simeon Tessalonicensis, qui suos libros de Sacramentis ante Concilium Florentinum edidit, Gabriel Metropolita Philadelphiensis, cujus Tractatus de Sacramentis impressi sunt Venetiis anno 1600., Gregorius Protu-Syncellus in *Epitome divinorum Mysteriorum*, & Meletius Piga Patriarcha Alexandrinus, cujus extant duæ dogmaticæ epistolæ editæ anno 1709. His inconcussis fundamentis frustra opponuntur testimonia Missionariorum, aut aliorum scriptorum, qui facile decipi potuerunt; vel quod viderent ritus in administrandis Sacramentis a nostris longe diversos: vel quod

(a) Vid. idem Jobus Ludolphus in Comment. ad suam Hist. pag. 3., & 267.; tum etiam Jo. Alb. Fabricius in *Salutari luce Evangelii* pag. 716. seq., ubi refert responsiones Abba Gregorii ad *Quæsita Ludolphiana*; & cap. 6. ita respondisse dicitur: *Mysteriorum* (i. e. Sacramentorum) *certus numerus non est. Constat tamen illos* (Æthiopes) *dicere: Mysterium Baptismi, Mysterium S. Cœnæ; Mysterium Confessionis. Alia Mysteria, vel Sacramenta non sunt in usu.* Sed ignoti hujus Gregorii nullam esse auctoritatem, ejusque ignorantia fuisse Ludolphum abusum ad suæ sectæ præjudicia confirmanda, pluribus ostendit Eusebius Renaudotius.

quod errores quorumdam imperitorum toti genti injuste adscriberent; vel quod a testibus ignaris, & facile credulis innocenter decepti fuerint. Sic etiam nullam a nobis meretur fidem Jobus Ludolphus, dum testimonio nescio cujus Gregorii Abyssini innixus, contendit, nec Confirmationis, nec Extremæ unctionis Sacramenta a gente Æthiopica agnosci. Tutiora, majorique fide digna, habemus testimonia de illis populis, qui Patriarchæ Alexandrino Jacobitæ obediunt, ejusque hæresi adhærent. Jam vero Patriarchas Alexandrinos, ut ut Monophysitarum erroribus infectos, in Sacramentorum numero a ceteris Orientalibus communionibus non discrepare, supra ostensum est n. 225. (*a*). Vid. Leo Allatius Lib. III. *De Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis perpetua consensione* c. 16.

234. Dices *secundo*. Omnes, qui hactenus laudati sunt Græci, nempe Jeremias Patriarcha Constantinopol., aliique post ipsum, erant λατινόφρονες, hoc est in partes Latinorum inclinati, aut pecuniis corrupti, quorum propterea fides suspecta est. Potius Cyrillo Lucari fidendum, qui in sua fidei confessione art. 15. testabatur: *Græcorum perpetuam, & constantem esse doctrinam, duo tantum Sacramenta, Baptismum, & Eucharistiam a supremo legislatore Christo sancita*.

235. Resp., meram hanc esse cavillationem, quæ nullo negotio dissipatur. Nam *primo* difficile creditu est, tot primarum sedium Præsules, Patriarchas, Metropolitas, aliosque Episcopos fuisse omnes Latinis partibus addictos. *Deinde*, etiamsi fuissent, non tamen propterea testimonii illorum fides nutaret, quando asserunt, Ecclesiam Græcam, sin minus in Sacramentorum liturgiis, saltem in eorum numero cum Latina convenire. *Tertio*, si falsum perhibuissent testimonium, mirabile certe foret, ac pene prodigium, alios non reclamasse. Certe quando Cyrillus Lucaris ausus est, avitæ Græcorum fidei Calvinisticas blasphemias substituere, omnes facto agmine contra eum insurrexerunt, eumque semel, atque iterum condemnarunt. Quidni igitur aliquid simile contigisset, si Jeremias, aut alii Patriarchæ, & Episcopi suarum Ecclesiarum doctrinam subdole immutassent? Quod vero de corruptione pecuniis facta aliqui temere suspicantur, ut vanum effugium, seu potius, ut mendacium putidissimum, ac teterrimam calumniam contemnere debemus (*b*).

236. Dices *tertio*. Si Græcorum testimonio hæc controversia finiri debeat, non septem tantummodo, sed multo plura admittenda erunt Sacramenta. Quidam enim eorum inter Sacramenta numerabant etiam Professionem religiosam. Ita in primis Dionysius vulgo Areopagita in Lib. *De Eccles. Hierarchia*. Ita etiam Monachus Jobius, cujus librum recenset Photius *in Bibliotheca* Cod. CCXXII., & Theodorus Studita, & nonnulli alii; quorum aliqui eamdem religiosam professionem ipsi Baptismo compararunt. Horum nomina, & testimonia exhibet Leo Allatius sup. laud. num. 233., qui Græcos erroris manifesti hac de causa insimulat. Etiam preces pro defunctis fuisse aliquando *Sacramenta* appellata, discimus ex Damasceno Studita apud Arcudium.

237. Resp. *primo*, non hic quæri, an alia adhuc Sacramenta admitti debeant præter septem; de hoc enim agemus postea. Sed impræsentiarum confutamus Protestantes, qui nonnisi duo agnoscunt, reliqua temere, & pervicaciter repudiant. Ad eos autem revincendos satis est ostendere, ab omnibus, quotquot ubique sunt, Christianis septem nostra Sacramenta admitti. *Secundo*, ideo, inquit Simeon Thessalonicensis cap. 52., ab aliquibus fuisse professionem religiosam in Sacramentis numeratam, quia censebatur tanquam pars Sacramenti Pœnitentiæ; quæ vocari solet *Baptismus laboriosus*: unde & vestes Monachorum appellari consueverunt *vestes Pœnitentiæ*. Aliqui hyperbolice locuti sunt, ut vitam Monasticam, quoad poterant, collaudarent, cujusmodi similia encomia facile est reperire etiam apud Latinos; ut illud celebre dictum Theodorici Cantuariensis in *Pœnit. de profess. Monach.* n. 2., professionem Monasticam esse *secundum Baptisma, & omnia peccata in illa deleri, sicut in Baptismo;* quæ per exaggerationem prolata esse, nemo non intelligit.

238. Preces pro defunctis, quæ solemniter Deo of-

(a) Non innitimur illi *Fidei Æthiopum*, quæ Lovanii prodiit anno 1540., & postea inserta est secundo Volumini *Hispaniæ illustratæ*: utpote quæ absurdis, & ineptiis tota plena est, & tribuitur cuidam Tzaga-Zaabi, homini doloso & insulso, quem forte non inepte appellatum fuisse *Bestiam Campi*, refert Ludolphus. Hic autem Ludolphus, quanquam vir doctus, atque Æthiopicarum rerum peritus, sectæ tamen Lutheranæ præjudiciis præoccupatus, veram Æthiopum religionem aut non novit, aut noscere noluit. Consul. Eusebius Renaudotius in Tom. IV. *De la Perpetuité de la foi &c.* Lib. I. cap. 11. & seq. edit. Lausannæ 1782. Idem judicium ferendum est de Maturino Veyssierio la Croze, qui in sua *Historia Christianismi Indorum*, edita Hagæ Comitum 1724. in 8., incertis testimoniis innixus Sacramenta Confirmationis, & Extremæ-unctionis apud multas gentes Orientales non haberi fidenter scripsit.

(*b*) Audiatur breviter Hugo Grotius ex Calvinianis Remonstrantibus, qui in *Discussione Rivetiani Apologetici* T. IV. Operum pag. 681. *Sumenda est*, inquit, *Ecclesia græca, non qualem ex suo capite Cyrillus nuper inductus pretio confinxerat, sed qualis est revera; qualem nobis exhibent scripta Jeremiæ, & decreta nuper facta, Patriarcha Parthenio cœtui præsidente &c.* Ceterum in Ecclesia Græca fuisse, & esse omnia Sacramenta nostra recepta, multi alii Heterodoxi vel inviti fateri debuerunt, ut Mart. Crusius in epist. ad Chytræum, & Elias Vejelius *De hodierna græcanica Ecclesia*, qui tamen ne victas manus dent, fidenter Græcos accusant, quod ab avita majorum suorum fide discesserint.

offeruntur, & partem liturgiæ conficiunt, aliquo latiore sensu potuerunt a quibusdam appellari *mysteria*, vel *Sacramenta*, non autem *proprie*; quasi *ex opere operato* in defunctis gratiam producant, qui Sacramentorum novæ legis præcipuus effectus est. Ceterum non a quibusdam ignobilibus scriptoribus, sed a libris Græcorum symbolicis, a definitionibus Synodorum, aliisque probatis monumentis, quænam sit Ecclesiæ græcæ fides de numero, & efficacia Sacramentorum, eruendum est, ut nos fecimus supra num. 222. seq. Ita etiam Ecclesiæ Catholicæ quis frustra objiceret quorumdam paucorum errores circa Sacramenta, quos supra in nota ad num. 215. retulimus? Non enim ab istis, sed a concordi Theologorum cœtu, & potissimum a libris nostris Symbolicis, & ab oraculis Pontificum, & Conciliorum Ecclesiæ Catholicæ fides pendet.

239. Objiciunt *secundo* Novatores (& hoc est maximum, & pene totum illorum fundamentum): In sacris novi test. libris clara, & aperta est mentio duorum Sacramentorum Baptismi, & Eucharistiæ: horum institutio describitur, necessitas inculcatur, ac gratiæ promissio diserte habetur. Aliorum autem quinque nulla est mentio: nonnisi ergo duo sunt admittenda. Nisi forte quis fingat, septem Sacramenta adumbrata fuisse in illa visione Bestiæ, quæ portabat mulierem, matrem fornicationum, quæ habebat capita *septem*; & cujus *Sacramentum* Angelus Joanni aperuit Apocal. XVII. 5. seq.

240. Resp. *primo*, hoc argumentum falsissimo Protestantium principio inniti, scilicet ex solis libris sanctis dogmata nostræ Religionis esse depromenda, non autem ex traditionibus apostolicis, quæ in tota Ecclesia receptæ sunt. Nihil igitur habet roboris apud nos, qui duplicem nostrorum dogmatum fontem agnoscimus, verbum scilicet Dei scriptum, & verbum Dei traditum: unde quamvis sacræ litteræ de aliis quinque Sacramentis omnino silerent, nobis sufficeret universalis traditio, quæ non solum in Latina, sed etiam in Græca Ecclesia, & in omnibus remotissimis, & diversissimis Christiani nominis nationibus semper viguit, prout supra demonstratum est. Unde illud S. Hieronymi dictum in *Dial. adv. Luciferianos* merito usurpare possumus: *Etiamsi Scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret*.

241. Resp. *secundo*, sacras Scripturas non omnino silere de quinque Sacramentis, quæ a Protestantibus immerito exploduntur. Confirmationem enim post Baptismum fuisse ab Apostolis collatam, colligitur ex cap. VIII. 17. Act., ubi dicitur: *Tunc imponebat manus super illos* (scilicet Baptizatos), *& accipiebant Spiritum sanctum*. Pœnitentiæ Sacramentum instituit Christus Dominus, quando Jo. XX. 22. dixit Apostolis: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Jacobus Apostolus meminit Unctionis extremæ, quando in sua epist. cap. V. 14. inquit: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei*. Ordinis Sacramentum memorat Paulus in prima epist. ad Timoth. IV. 14. dicens: *Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum Presbyterii*; & in 2. epist. cap. I. 6. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*. Matrimonium denique approbavit Christus Matth. XIX. 6. inquiens; *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Quamobrem etiam nuptias celebratas in Cana Galileæ sua præsentia sanctificavit. Et Apostolus ad Ephes. V. 32. Matrimonium vocat *Sacramentum magnum*. Sed hæc modo indicasse sufficiat; suis enim locis uberius tractanda sunt, & a pravis ac distortis Hæreticorum interpretationibus vindicanda (*a*).

242. Nihil vero ineptius afferri potest visione illa mulieris peccatricis, sedentis super bestiam habentem capita septem, & cornua decem. Hujus *misterii* explicatio data est ab Angelo ibidem vers. 7., & seq.; nec quidquam commune habet cum sacrosanctis Ecclesiæ nostræ Sacramentis (*b*).

243. Ob. *tertio*. Ex Sanct. Patrum traditione septenarius Sacramentorum numerus erui nequit, quia nullibi apud veteres scriptores invenitur hujus sacri numeri mentio: quanquam aliqui eorum de Sacramentis data opera scripserint. Justinus Martyr in sua Apologia II. (quæ tamen prima nominari deberet) de Baptismo agit, ac de Eucharistia, de aliis silet. Silent pariter Tertullianus, Irenæus, Cyprianus, aliique trium priorum seculorum Patres. Silent etiam alii subsequentes; & quod maxime mireris, Cyrillus Jerosolymitanus, qui XXIII. nobis reliquit Catecheses, quarum quinque postremæ dictæ sunt mystagogicæ, de Baptismo, Eucharistia, & Confirmatione ea tradit, quæ rudi populo instruendo erant necessaria; de ceteris Sa-

(*a*) Hugo Grotius pacis amicus in *Discussione Rivetiani Apologetici* T. IV. Operum pag. 698. mentionem septem Sacramentorum in locis S. Scripturæ allegatis fieri, confessus est; immo hæc addit: *Eminere inter ea, quæ veterum more Sacramenta dici possunt, illa septem, agnoscunt & Luterus, & Melanchton*.

(*b*) Pudet referre verba Mart. Kemnitii, qui II. P. *Examinis Conc. Trid.* ita scurriliter hunc locum commentatur: *Per capita septem significatur septenarius numerus Sacramentorum, pertinens ad bestiam, scilicet ad antichristum*. Mirum est, hominem non indoctum non vidisse, hoc suo Commentario duo quoque Sacramenta Baptismi, & Eucharistiæ in capitibus bestiæ numerari. Sed insanus in Rom. Ecclesiam furor ipsos etiam doctiores inter Hæreticos sæpius obcæcavit.

Sacramentis ne verbum quidem. Idem facit Ambrosius, vel quilibet alius vetustus auctor libri *De initiandis*; & aliorum sex Librorum *De Sacramentis*. Immo in Lib. IV. cap. 2. se nihil de hoc argumento prætermisisse significat, dicens: *Ergo accepisti de Sacramentis, plenissime cognovisti omnia*. Denique S. Gregorius Papa non solum de septenario Sacramentorum numero nihil habet in suo celebri *Sacramentario;* sed nonnisi tria recenset apud Gratianum in cap. *Multi secularium* dicens: *Sunt autem Sacramenta Baptisma, Chrisma, Corpus, & Sanguis Domini*.

244. Resp., parum nostra referre, quod apud veteres non inveniatur materialis hæc vox *septem Sacramenta;* fatemur enim hunc numerum fuisse postea a Theologis determinatum, non ex arbitrio, sed ex antiquissima Ecclesiæ praxi, quæ hæc, & non alia suis fidelibus administravit Sacramenta. Neque est mirandum, quod prisci Ecclesiæ Patres distinctam omnium, & singulorum mentionem non fecerint, partim quod eorum scopus id non exigeret, partim etiam, quod necesse non habuerint de rebus notissimis verba facere; ac demum quia quædam occultiora palam fieri vetabat *Disciplina-arcani*. Sic Justinus debuit necessario loqui de Baptismo, & de Eucharistia ad repellendam Gentilium calumniam de Atheismo, & de epulis Thiestæis impactam Christianis; de aliis Sacramentis dicere opus non habuit. Idem contingit aliis Patribus. S. Cyrillus in primis duabus *Catechesibus* agit de Baptismo, & Pœnitentia, in aliis 16. sequentibus explicat Symbolum, quod a Baptizandis recitandum erat: in prima, & secunda *mystagogica* exponit cæremonias, quæ præcedebant, & subsequebantur Baptismum, tertia est de Sacro Chrismate, quarta de Eucharistia, & postrema de Liturgia, & Communione. Ideo autem de his solis Sacramentis tunc populum instruendum putavit S. Antistes, quia hæc solebant in solemnitate Paschali fidelibus distribui; & hic unicus erat ipsius scopus in his *Catechesibus*, quas ante Pascha, & diebus immediate sequentibus ad populum habuit. Idem etiam fuit scopus S. Ambrosii, qui memoratas mox S. Cyrilli *Catecheses mystagogicas* pene exscripsisse videtur, ut suos fideles ad tria Sacramenta disponeret, quæ in solemnitate Paschali distribuebantur; & respectu horum vere dicere potuit: *Plenissime cognovisti omnia*. His omnibus addendum, non pauca prisca monumenta nunc desiderari; atque inter alia XII. Libros de Sacramentis ab Eusebio Cæsareensi conscriptos. Postremum, quod ex S. Gregorio objectum est, facile expeditur, dicendo, S. Pontificem in suo *Sacramentario* potissimum fuisse complexum sacram Liturgiam pro celebratione Missæ solemnis; non autem quæ ad aliorum Sacramentorum administrationem pertinebant. In loco autem ex Gratiano laud. S. Pontifex tria quidem Sacramenta memoravit, cetera vero minime exclusit. Eruditi tamen testantur, ea verba, quæ Gratianus refert, in S. Gregorii operibus frustra fuisse quæsita.

245. Dices *primo*. Frequentissima, & aperta occurrit apud veteres Patres duorum Sacramentorum Baptismi, & Eucharistiæ mentio: cur ergo etiam aliorum quinque Sacramentorum mentionem non fecissent, si eadem cognovissent? Majus autem robur huic objectioni accedit ex eo, quod S. Augustinus Serm. I. in Ps. CIII. num. 14. T. VI., dicit, hæc duo sola Sacramenta fuisse per *disciplinam arcani* profanis abscondita: *Quid est, inquit, quod occultum est, & non publicum in Ecclesia? Sacramentum Baptismi, Sacramentum Eucharistiæ. Opera enim nostra vident & Pagani, Sacramenta vero occultantur illis*. Si ergo non obstante hac lege *arcani* Patres tam sæpe de his duobus Sacramentis locuti sunt, multo magis fuissent locuti de aliis, si ea cognovissent.

246. Resp., etiamsi hujus diversitatis nequeat certa causa afferri, non posse tamen ex hoc concludi, a Sanctis Patribus non fuisse agnita alia Sacramenta præter Baptismum, & Eucharistiam: nam etiam aliorum aliquam mentionem, licet non tam celebrem & expressam, certe fecerunt; præsertim Confirmationis, & Pœnitentiæ, quorum primum statim post Baptismum conferri solebat; alterum autem & frequens, & solemne erat in iis, qui gratiam Baptismalem peccatis actualibus infeliciter amittebant. Ceterum si hoc argumentum valeret, posset etiam contra nonnulla alia dogmata valere, quorum non tam expressa & frequens mentio apud veteres invenitur, nisi postquam exortæ hæreses coegerunt Patres apertius & frequentius Ecclesiæ doctrinam exponere. Id similiter factum est in casu nostro. Simulac enim Novatores contra Sacramentorum numerum blasphemare cœperunt, omnes Christiani nominis communiones, Latina, Græca, Orientalis, schismaticæ, hæreticæ septenarium Sacramentorum numerum professæ sunt, & adhuc profitentur; non alia certe de causa, nisi quia omnes a majoribus suis hunc numerum perpetua traditione acceperant.

247. S. Augustinus autem laud. in loco memorat quidem duo Sacramenta Baptismi, & Eucharistiæ; non tamen cetera excludit; nam in eodem Sermone paulo superius num. 9. dixerat: *Respice ad munera ipsius Ecclesiæ. Munus Sacramentorum in Baptismo, in Eucharistia, in ceteris sanctis Sacramentis; quale munus?* Ecce, quomodo S. Pater alia Sacramenta indigitat præter Baptismum, & Eucharistiam. Parum autem interest, quod *septenarium* numerum arithmeticis notis non determinet; nam locis opportunis modo unum nominat, modo alterum, quod Deo dante declarabimus, cum de singulis agemus.

248. Dices *secundo* S. P. Augustinus sæpius nomen *Sacramenti* sumit latiore significatione. Exempli loco sit, quod habet in Lib. II. *De peccatorum meritis, & remissione* cap. 26. T. XIII. inquiens: *Catechumenos secundum quemdam modum*

dum

dum suum per signum Christi, & orationem manus impositionis puto sanctificari, & quod accipiunt, quamvis non sit corpus Christi, sanctum est tamen, & sanctius quam cibi, quibus alimur, quoniam Sacramentum est; ubi Sacramenti nomen latissime sumitur. Ex quo ergo aliquando S. P. præter Baptismum, & Eucharistiam nonnulla alia nominet Sacramenta, inferri non potest, hæc, quæ nominat, esse Sacramenta vere, & proprie talia.

249. Resp., nos minime inficiari, nomen *Sacramenti*, tam a S. P. Augustino, quam ab aliis priscis Ecclesiæ Doctoribus, aliquando sumi in latiore significatione: sed hæc exceptio locum non habet, quando S. Doctor dicit, Confirmationem, & Ordinem esse duo Sacramenta, quæ iterari non possunt, quia imprimunt in anima indelebilem characterem, quemadmodum imprimit ipse Baptismus. Libro enim II. *Contra epist. Parmeniani* cap. 13. §. IX. de Baptismo, & Ordine dicit: *Utrumque Sacramentum est, & quadam consecratione homini datur ..... ideoque in Catholica utrumque non licet iterari*. Et Lib. II. *Cont. Litt. Petiliani* cap. 104. T. XII. *Sacramentum Chrismatis*, inquit, *in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus, sed potest esse & in hominibus pessimis*, scilicet propter characterem. En duo alia vera, & propria Sacramenta præter Baptismum, & Eucharistiam, quæ propter characterem impressum iterari nequeunt. Pœnitentiam ut verum, & proprium novæ legis Sacramentum agnoscit Augustinus in fine Lib. I. *De adulterinis conjugiis* T. VIII. inquiens: *Quæ Baptismatis, eadem reconciliationis est causa*. Matrimonium pariter vocat in sensu proprio *Sacramentum* in Lib. *De bono conjugali* cap. 18. T. XI., & quidem sæpius; atque ita concludit: *In nostrorum quippe nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quam fœcunditas uteri*. Ac deinque Extremam unctionem indigitat Lib. V. *De Baptismo* c. 20. numerans inter Sacramenta, quæ a malis ministris valide conficiuntur, *benedictionem Olei tenebræ*, quo scilicet ungebantur infirmi.

250. Dices *tertio*. Idem Sanctus Augustinus Lib. III. *De doctrina Christiana* cap. 9. T. III. conferens Sacramenta nostra cum Sacramentis veteris legis: *Quædam pauca*, inquit, *pro multis, eademque factu facillima, & intellectu augustissima, & observatione castissima ipse Dominus, & Apostolica tradidit disciplina; sicuti est Baptismus, & celebratio corporis, & sanguinis Domini*. Ubi nonnisi duo memorat novæ legis Sacramenta; alia vero saltem tacite excludit, asserens, nonnisi *pauca pro multis* fuisse a Christo instituta Sacramenta; quod non esset verum, si in Lege Mosaica nonnisi quatuor erant (V. sup. n. 71.), & in nostra essent septem (a).

251. Resp., S. Doctorem eadem fere verba repetere in Epist. LIV. ad Januarium, alias 118. T. II., & postea hæc alia addere notatu dignissima: *Et si quid aliud in scripturis canonicis commendatur:* quorum verborum sensus non est, quasi dubitaverit S. Pater, aut ignoraverit, alia esse Sacramenta in Scripturis canonicis commemorata; quis enim suspicetur, ignorasse magnum Augustinum, quot, & quænam essent Sacramenta in Scripturis commemorata? Sed sensus est: *Et quidquid aliud* &c.; quod tradidit expressius Serm. I. in Ps. CIII. n. 9. ita recensens munera Ecclesiæ, *Munus Sacramentorum in Baptismo, in Eucharistia, in ceteris sanctis Sacramentis:* qua additione aperte ostendit, se non solum hæc duo memorata, sed alia etiam sacramenta agnoscere, quorum alibi meminit, quando opportuna illi sese obtulit occasio. Nostra vero Sacramenta recte appellantur *pauciora*, quia unicum pœnitentiæ Sacramentum correspondet illis omnibus tam multis, & tam difficilibus observantiis veteris Legis, quæ erant ad expiationem peccatorum necessariæ, ut supra n. 71. cum S. Thoma observavimus; unde vere dicere potuit S. Doctor, *pauca pro multis, eademque factu facillima* fuisse a Christo Domino instituta Sacramenta. *Sacramenta*, inquit S. Thomas 3. P. qu. 65. art. 1. ad 4., *in veteri lege plura fuerunt numero, propter diversitatem sacrificiorum, & cæremoniarum*.

252. Dices *quarto*. Sancti Patres illa verba apud Jo. XIX. 34.: *Unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit sanguis & aqua*, explicant de duobus Sacramentis Eucharistiæ, & Baptismi, quæ mystice ex aperto latere Christi prodierunt. Ita inter alios S. Augustinus Tract. CXX. in Joann. n. 2. T. IV. inquiens: *Ut illic quodammodo vitæ ostium panderetur, unde Sacramenta Ecclesiæ manaverunt*. Adhuc clarius S. Cyrillus Alexandr. Lib. XII. in Joan. *Lancea*, inquit, *latus ejus perfodiunt, unde cruor aqua mixtus scaturiit, quod eulogiæ mysticæ, & sancti Baptismatis imago quædam erat*. Facile esset alia aliorum Patrum testimonia agglomerare, quibus duorum tantummodo Sacramentorum ex Christi latere profluentium fit mentio.

253. Resp., non omnes Patres in mystica hac il-

(a) Hoc maxime Augustini loco exultat Calvinus Lib. VI. *Instit.* cap. 19. ita nos interrogans: *Cur nullam hic sacri numeri, hoc est septenarii mentionem facit? An verisimile est, prætermissurum fuisse, si tunc fuisset in Ecclesia institutus: præsertim quum sit alias in observandis numeris curiosior, quam necesse foret* &c. Futilis interrogatio, quæ si vim haberet, etiam veteris Testamenti Sacramenta explodenda forent, quia eorum arithmeticum numerum neque in sacris litteris, neque a scriptoribus Ecclesiasticis determinatum habemus. Præterea æquo jure possemus & nos a Calvino sciscitari, cur Augustinus nullibi dixerit, duo tantum esse *vera*, & *germana* Domini Sacramenta, cum tam fuerit in observandis numeris curiosior?

illius loci explicatione convenire. Aliqui enim, ut S. Ambrosius Lib. X. in Lucam n. 135., S. Leo in Epist. IV., & ipse S. Augustinus loco mox citato, per sanguinem intelligunt pretium nostræ redemptionis. Alii, ut Hieronymus Epist. LXXXIII., & Cyrillus Jerosol. Catech. III., intelligunt martyrium. Si ergo ex latere Christi pretioso manarunt Sacramenta, unum tantummodo juxta expositionem istorum Patrum erit Sacramentum. Verior itaque illius loci interpretatio, & doctrinæ Ecclesiæ omnino consentanea est, ex latere Christi omnia fluxisse Sacramenta, quia omnia suam virtutem, & efficaciam ex Christi passione accipiunt. Et quando aliqui eorum solum Baptismum, & Eucharistiam nominant, non propterea alia excludunt.

254. Dices *quinto*. Dionysius vulgo Areopagita nonnisi tria Sacramenta agnoscit. Nam in Cap. IV. *Eccl. Hier.* triplicem Sacramentorum *Deiformem* consecrationem distinguit, primam, qua profanos expiat, mediam, qua expiatos illuminando initiat, postremam, quæ jam sacris initiatos consummat, ac perficit; & postea ita concludit: *Triplex ergo mysteriorum sanctæ consecrationis virtus commendata est &c.*

255. Respondet S. Thomas 3. P. quæst. 65. art. 1. ad 3., S. Dionysium loqui non de Sacramentis, sed potius de sacris officiis, quæ ab Episcopis, & Sacerdotibus in mysteriis tum conficiendis, tum administrandis exercentur cum quadam consecratione. *In actionibus autem hierarchicis*, inquit S. Doctor, *considerantur & agentes, & recipientes, & actiones. Agentes autem sunt Ministri Ecclesiæ, ad quos pertinet Ordinis Sacramentum; recipientes autem sunt illi, qui ad Sacramentum accedunt, qui producuntur per matrimonium; actiones autem sunt purgatio, illuminatio, & perfectio &c.* In his autem implicite contineri septem Ecclesiæ Sacramenta ibidem S. Doctor ostendit; nam *purgatio, & illuminatio simul, secundum eumdem Dionysium c. 3. pertinent ad Baptismum, & propter recidivum secundario pertinent ad Pœnitentiam, & extremam unctionem. Perfectio autem, quantum ad virtutem quidem, quæ est quasi perfectio formalis, pertinet ad Confirmationem; quantum autem ad consecutionem finis, pertinet ad Eucharistiam.* Ita Angelicus admodum versatus in operibus hujus antiqui auctoris quem citatum reperimus anno 533. in quadam Collatione habita inter catholicos, & Monophysitas Severianos.

PROPOSITIO II.

Sacramenta novæ legis non sunt plura, quam septem.

256. Id fuerat semper in Ecclesia Catholica creditum. Nam Londinense Concilium anno 1237. inter triginta & unum decreta sibi ab Othone Gregorii IX. Legato proposita hoc etiam approbavit, quod septem sint Sacramenta, scilicet Baptismus &c. Concilium autem generale Constantiense anno 1415. septem Sacramenta agnovit, & solum damnavit articulum VIII. Jo. Hus, quod Sacerdos criminose viventes eadem valide administrare non possent. Clarius autem Eugenius IV. in Concilio Florentino anno 1439. omnia, & singula Sacramenta recensuit in Decreto *Unionis*. Ac tandem idipsum fuit a Concilio Tridentino expresse definitum, ut dogma fidei ab omnibus credendum his verbis Sess. VII. can. 1. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis ..... esse plura, vel pauciora, quam septem ..... anathema sit* (a); ut proinde nemini Catholicorum liceat amplius de hac re dubitare.

257. Idipsum Græci confessi sunt in monumentis supra num. 221. seq. allatis; ubi non alia veri nominis Sacramenta admittere se profitentur, quam septem nostra. Immo Dositheus Patriarcha Jerosolymitanus in suo *Enchiridio* anathema dicere non dubitavit omnibus iis, qui septenarium Sacramentorum numerum vel minuunt, vel augent. Nonnullæ tamen sunt difficultates, præcipue de lotione pedum, quæ tam ex sacris litteris, quam ex quorumdam Patrum auctoritate videri potest Sacramentis accensenda.

258. Ob. itaque *primo*. In sacris litteris, habetur divina lotionis pedum institutio, significatio, & promissio gratiæ, ac demum præceptum; immo & ipsum Christi exemplum. Nam Jo. XIII. 4. & seq. institutio accurate describitur iis verbis: *Surgit a cœna ..... cœpit lavare pedes discipulorum &c.*; deinde significatio, & promissio gratiæ iis aliis verbis ad Simonem Petrum: *Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea .... si non lavero te, non habebis partem mecum*. Præceptum vero continetur expresse in iis verbis: *Debetis alter alterius lavare pedes*. Exemplum denique cum dixit: *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis*.

259. Resp., ex universali Ecclesiæ praxi, quæ optima est interpres, aperte constare, lotionem pedum nunquam habitam fuisse ut verum Sacramentum; immo nec agnitum fuisse ejusdem præceptum,

(a) Non quasi Novatores assererent, Sacramenta esse plura, quam septem, cum iste error apud neminem eorum, quod sciam, inveniatur: sed ne in posterum aliquis Sacramentorum numerum augeret, in eorum censu omnia illa signa reponens, quibus in sacris scripturis adjecta est promissio gratiæ, ut sunt eleemosyna, & oratio.

ptum. Nullus enim reperiretur antiquus Canon, qui hujus præcepti observantiam inculcaverit. Et quanquam Pastores Ecclesiæ, immo & summi Principes, ad humilitatis exercitium soleant semel in anno exemplum Christi imitari, non tamen hoc unquam factum fuisse legimus a singulis fidelibus, immo nec etiam a singulis Sacerdotibus, aliisque Ecclesiæ ministris. Quis autem suspicetur, tantam fuisse ab ipsis primis Ecclesiæ incunabulis negligentiam, ut divinum Sacramentum, immo & præceptum ubique contemneretur? Præcepta generaliter est humilitas; non tamen præceptum fuit determinatum hoc humilitatis exercitium. *De lavandis vero pedibus*, inquit S. Augustinus Epist. LV. ad Januarium cap. 18. T. II., *cum Dominus hoc propter formam humilitatis, propter quam docendam venerat, commendaverit ... multi hoc in consuetudinem recipere noluerunt, nonnulli etiam de consuetudine auferre non dubitarunt &c.* Itane vero, si lotio pedum fuisset Sacramentum, & quidem a Domino præceptum?

260. Itaque dicendum est, ad divinam alicujus Sacramenti institutionem minime sufficere, quod a Jesu Christo habeat originem, & exemplum; sed requiri etiam materiæ consecrationem certa forma ab ipso institutore præscriptam, ut in Baptismo, in Eucharistia, & ceteris Sacramentis factum est.

261. Neque etiam hic habetur expressa significatio gratiæ conferendæ, qualis habetur in Baptismo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*; & in Eucharistia: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*. Nec movere nos debet comminatio Petro facta: *Si non lavero te, non habebis partem mecum*; hæc enim facta fuit ad vincendam Petri obstinationem: *Non lavabis mihi pedes in æternum*; in qua obstinatione si Pervicaciter perseverasset, culpæ utique fuisset obnoxius, qua a Christi regno meruisset excludi. Quanquam fortasse magis obvius illorum verborum sensus hic esse potest: Petrum non habiturum partem in cœna, qua Christus erat suum corpus, & sanguinem Discipulis daturus. Si enim aliorum Evangelistarum textus simul conferantur, videtur lotio pedum facta ante Eucharistiæ institutionem.

262. Neque hæc comminatio cum ea comparari potest, qua Christus Dominus Jo. III. dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*. *Primo* enim hæc comminatio generalis est, & ad omnes homines pertinet, alia vero ad solum Petrum pertinebat: *deinde* in Baptismo, sicut etiam in Eucharistia habetur expressa promissio gratiæ, quæ non invenitur in lotione pedum. Quæ omnes nostræ animadversiones maximam & demonstrativam vim accipiunt ex eo, quod Ecclesia lotionem pedum ut pium quidem humilitatis exercitium semper habuit, numquam tamen ut Sacramentum.

263. Dices. S. Ambrosius in Libro *De mysteriis* cap. 6. num. 32. *Mundus*, inquit, *erat Petrus, sed plantam lavare debebat; habebat enim primi hominis de successione peccatum, quando eum supplantavit serpens, & persuasit errorem: ideo planta ejus abluitur, ut hæreditaria peccata tollantur: nostra enim propria per Baptismum relaxantur*. Et Lib. III. *De Sacramentis* cap. 1. num. 4. seq. *Accinctus*, inquit, *summus Sacerdos pedes tibi lavit. Quid est istud mysterium? ... vide humilitatem, vide gratiam, vide sanctificationem. Nisi lavero tibi pedes, non habebis mecum partem .... Aliud est humilitatis; aliud est sanctificationis. Denique audi, quia mysterium est, & sanctificatio: nisi lavero te, non habebis partem mecum*. Et postea: *Ideo lavas pedes, ut in ea parte, in qua insidiatus est serpens, majus præsidium sanctificationis accedat, quo postea te supplantare non possit: lavas ergo pedes, ut laves venena serpentis. Ad humilitatem ergo proficit*: non igitur lotio pedum ad solum humilitatis exercitium, sed etiam ad gratiam producendam instituta fuit (*a*).

264. Resp. Verba allegata ex Libro *de mysteriis*, qui sine dubio genuinus est S. Antistitis fœtus, non possunt certe litteraliter intelligi de peccato *hæreditario* Adami, quod per Baptismum omnino ablatum fuerat, & nullatenus tollitur per ablutionem pedum. Textus valde obscurus est, & negotium non leve facessit eruditis; quorum nonnulli maluerunt propterea hoc opus, ut spurium rejicere (*b*). Sapientissimi editores Maurini in not. ad hunc locum non incongrue putarunt, per *peccata hæreditaria*, quæ lotione pedum absterguntur, intelligi concupiscentiam, cujus motus rebelles ex peccato Adami facti sunt nobis hæreditarii; minuuntur autem hi motus piis humilitatis exercitiis, cu-

(*a*) Ex hoc S. Ambrosii loco potissimum eruditus Jos. Vicecomes Lib. III. *De Sacramentis* c. 1. confirmare nititur ritum abluendi pedes baptizatorum. Sed vid. de hoc ritu doctissimus D. J. Crysost. Trombelli *De Sacram.* Tom. I. Dissert. V. Sect. 8.

(*b*) *Quidam* Heterodoxi hoc opus S. Ambrosio abjudicarunt, potissimum ex eo, quod doceat peccata *propria*, idest *actualia* per Baptismum relaxari, *hæreditaria* vero, nempe *Originale* per lotionem pedum. Ita inter alios Jo. Dallæus Lib. III. *De Confirmat.* cap. 8. Verumtamen Ambrosianum esse fœtum alii Critici melioris notæ judicarunt; atque inter ipsos Calvinistas David Blondellus *De primatu*, & Jo. Forbesius *Instruct. Historico-Theolog.* Tom. II. Sane Augustinus, ut dogma peccati originalis contra Pelagianos ex traditione evinceret, S. Ambrosii, quem venerabatur ut Patrem, sæpius auctoritate usus est, ut vidimus T. IV. *Prælect.* quæ certe nullius ponderis pro doctrina Ecclesiæ fuisset, si hoc hæreditarium ex Adamo peccatum sola lotione pedum, non autem Baptismi Sacramento deleri docuisset.

cujusmodi est lotio pedum. Hujus interpretationis fundamentum nobis suppeditat Ambrosius ipse in Exposit. Psal. XLVIII. num. 9. inquiens: *Unde reor, iniquitatem calcanei magis lubricum delinquendi, quam reatum aliquem nostri esse delicti: meritoque Dominus ..... Lavemus, inquit, & pedes, ut calcanei lubricum possimus auferre, quo fida statio possit esse virtutum; & ne paterno quis errore labatur, qui suo paratus est stare proposito: & non metuat lubricum hæreditatis, qui cupit vestigium tenere virtutis*. Putavit igitur S. Pater, concupiscentia minui per quamdam gratiam a Deo in lotione pedum collatam.

265. Eademque explicatio adhibenda est aliis verbis ex Lib. III. *De Sacram.* depromptis; quamvis de horum Librorum auctore merito dubitetur. Sed illud hic notandum maxime venit, quod ibidem num. 5. dicitur, Ecclesiam Romanam non habere *hanc consuetudinem*, lavendi scilicet pedes recens baptizatis. At vero si lotio pedum esset Sacramentum vere, & proprie tale, & a Jesu Christo præceptum, estne credibile, id fuisse a Romana Ecclesia prætermissum, quæ semper habita fuit ut omnium aliarum mater, & magistra? Quanquam non sola Ecclesia Romana, sed etiam Africana, & fere omnes aliæ, paucis exceptis, hanc consuetudinem nunquam habuerunt. Quæ Ecclesiarum varietas in ritibus, cæremoniis, & quibusdam sacramentalibus salvo unitatis vinculo esse potest, in Sacramentis autem esse nullatenus potest.

266. Dices iterum. S. Cyprianus, vel quilibet alius antiquus auctor Libri *De Cardinalibus Christi operibus* olim Cypriano adscripti, in Serm. *De ablut. pedum* explicans illa verba: *Si non lavero te, non habebis &c. Paulatim*, inquit, *hujus mysterii declaratur necessitas .... Hoc lavacrum quotidianis excessibus est destinatum*.

267. Resp., hujus operis auctorem, qui communiter creditur Arnoldus Carnotensis Abbas Bonæ vallis Sec. XII., solum nobis inculcare necessitatem imitandi Christi exemplum, quo in lotione pedum singulare humilitatis, & charitatis reliquit præceptum. Nec tanta est hujus scriptoris auctoritas, ut in ejus mente investigande, & declaranda multam insumamus operam. Vide not. ad num. 52.

268. Ob. *secundo* aliquos textus S. Bernardi, qui omnes veri Sacramenti notas lotioni pedum disertissime tribuit in Serm. *in Cœna Domini*, ubi *primo* ita fatur: *Appropinquans passioni Dominus de gratia sua curavit investire suos, ut invisibilis gratia signo aliquo visibili præstaretur*. En vera, & proprie Sacramenti definitio. Post ita pergit, ipsam definitionem applicans lotioni pedum, eadem ratione, qua applicetur aliis Sacramentis: *Ad hoc*, inquit, *instituta sunt omnia Sacramenta; ad hoc Eucharistiæ participatio; ad hoc pedum ablutio; ad hoc denique ipse Baptismus, initium Sacramentorum omnium*. Quid clarius? *Secundo* ibidem sibi objicit, quod Christus Dominus non dixerit Apostolis, se in lotione pedum illis relinquere *Sacramentum*, sed solum *exemplum*, quam objectionem ut diluat, „ Vis autem „ nosse, inquit, quia pro *Sacramento* illud est, „ non pro *solo exemplo* factum? Illud attende, „ quod Petro dictum est, *si non lavero te, non* „ *habebis partem mecum*. Aliquid igitur latet, „ quod necessarium est ad salutem; quando sine „ eo nec ipse Petrus partem haberet in regno Chri„ sti, & Dei. " *Tertio* declarat, lotionem pedum esse institutam ad abstergenda peccata venialia; quod colligit ex iis Christi verbis: *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet*. Reipsa cum nullum aliud Sacramentum inveniatur ad delenda peccata venialia (Baptismus enim est institutus in remedium peccati originalis, & Pœnitentia contra peccata mortalia) pronum est assentiri Mellifluo Doctori asserenti, lotionem pedum esse Sacramentum ad abstergende peccata venialia.

269. Resp. Theologos hoc in loco valde laborare, non ad tuendum de septenario Sacramentorum numero catholicum dogma; quod non nutaret; etiamsi splendissimum Ecclesiæ Gallicanæ sidus aliquam eclipsim passum esset (a); sed ad assequendum verum, & germanum objectorum verborum sensum, eumdemque cum infallibili Ecclesiæ doctrina conciliandum. Communis omnium responsio est, S. Bernardum lotionem pedum appellasse *Sacramentum* minus proprie, & in latiore significatione; non presse, & stricte. Hujus interpretationis aliquod fundamentum suppeditare videtur Bernardus ipse in eodem loco, ubi hanc tradit Sacramenti definitionem: *Sacramentum dicitur signum sacrum, sive sacrum secretum*: quæ definitio certe minus propria est, & mirifice convenit lotioni pedum, de qua dicit Jesus Petro: *Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea*. Tradit quidem S. Doctor etiam veram, & propriam Sacramenti definitionem, eamque accommodat lotioni pedum; immo hanc ipsam lotionem pedum simul ponit cum Baptismo, & Eucharistia, quæ vera sine dubio sunt Sacramenta. Sed hæc emollienda sunt; neque enim Mellifluus Doctor ignorabat, Baptismum, & Eucharistiam ab omnibus, & ubique in tota Ecclesia, ut vera Sacramenta ad salutem omnino necessaria administrari; secus vero lotionem pedum, quæ nonnisi alicubi, & apud aliquos in usu erat. Hinc ipse Bernardus nonnisi semel in hoc sermone de lotione pe-

(a) Apposite S. Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 12. *Maximam*, inquit, *habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda; quia & ipsa doctrina Catholicorum Doctorum ab Ecclesia auctoritatem habet. Unde magis standum est auctoritati Ecclesiæ, quam auctoritati vel Augustini, vel Hieronymi, vel cujuscumque Doctoris*.

pedum verba fecit; cum de aliis duobus Sacramentis frequentissime, & locupletissime locutus inveniatur.

270. Postremum, quod nempe S. Bernardus dixerit, lotionem pedum esse institutam ad remissionem peccatorum venialium, non solum non officit nostræ interpretationi, sed etiam potius confirmat. Nam *primo*, probat ea Christi verba: *Si non lavero te, non habebis partem mecum*, non posse intelligi de necessitate hujus lotionis, quia peccata venialia non excludunt a regno cœlorum. *Secundo* cum ignorare non potuerit S. Doctor, ad remissionem venialium sufficere *Sacramentalia*, hoc ipso quod S. Bernardus lotionem pedum solum ad venialium remissionem valere docuerit, indicium nobis præbet, se illam non inter vera Sacramenta, sed solum inter sacramentalia voluisse reponere; quidquid ejus verba litteraliter significare videantur. Audiatur S. Thomas, qui 3. P. qu. 65. art. 1. ad 8. simili argumento respondens, inquit: *Ad deletionem venialis peccati non requiritur infusio gratiæ. Unde ..... nullum Sacramentum novæ legis instituitur directe contra veniale, quod tollitur per quædam sacramentalia, puta per aquam benedictam, & alia hujusmodi*.

271. Ob. Postremo. Plura alia præter nostra septem, tum a veteribus Patribus, tum a recentioribus Theologis enumerantur Sacramenta. Nam Tertullianus *De Præscrip.* virginitatem, & martyrium nominat Sacramenta. Etiam S. Hieronymus eodem nomine martyrium appellat, & dicit, ex Christi latere percusso Baptismi, ac martyrii Sacramenta fluxisse. *Secundo* Hugo Victorinus ingentem Sacramentorum copiam in scholas invexit, nempe aquam lustralem, Cineres in capite jejunii benedictos, Paschales cereos, alios item cereos, quos *Agnus Dei* vocamus; aliosque similes Ecclesiæ ritus. *Tertio* Græci quamplurimi Professionem religiosam; & alii preces, quas pro defunctis Ecclesia offert, Sacramentis accensent. *Quarto*, apud nos triplex distinguitur Baptismus, scilicet aquæ, sanguinis, & voti, seu desiderii: septem item sunt Ordines sacri, quorum singuli sunt Sacramenta; ac denique Extrema unctio omnibus & singulis infirmi sensibus cum materia, & forma applicata quintuplex efficit Sacramentum.

272. Resp., nomen Sacramenti fuisse sæpius in latiore significatione tributum quibusdam sacris ritibus, vel heroicis virtutibus, quibus gratiæ Dei augmentum promeremur: ex nomine autem solo non est desumenda vera, & germana Sacramenti notio, sed ex omnibus aliis adjunctis. Ad primum autem negamus a Tertulliano fuisse virginitatem, aut martyrium appellata Sacramenta: sed cum ibi diaboli fraudes detegeret, quibus Sacramenta nostræ religionis superstitiosis suis ritibus æmulari studebat, solum addit, habere eum & Virgines, & Martyres. Hieronymus vero potuit aliqua ratione nomen Sacramenti martyrio imponere, quatenus ab intensissima charitate procedit, quæ animam plene justificat. Non tamen vere, & proprie est Sacramentum, cum in martyrio nullum sit proprie signum, nec ulla verborum forma, & minister ejusdem sit crudelis, & impius carnifex.

273. *Secundum* ita explicat Doctor Angelicus 3. P. quæst. 65. art. 1. ad 6. inquiens: *Aqua benedicta, & aliæ consecrationes non dicuntur Sacramenta, quia non perducunt ad Sacramenti effectum, qui est gratiæ consecutio: sed sunt dispositiones quædam ad Sacramenta, vel removendo prohibens, sicut aqua benedicta ordinatur contra insidias dæmonum, & contra peccata venialia: vel etiam idoneitatem quamdam faciendo ad Sacramenti perfectionem, & perceptionem, sicut consecratur altare, & vasa propter reverentiam Eucharistiæ*. De his, aliisque ejusdem generis agit Hugo a S. Victore; & quanquam hæc aliquando vocet *Sacramenta*, seipsum tamen explicat P. IX. cap. 1. dicens: *Sunt quædam Sacramenta in Ecclesia, in quibus etsi principaliter salus non constet, tamen salus ex eo augetur, inquantum devotio exercetur*.

274. Ad *tertium*. Plures quidem ex nostris Græcos accusarunt, quod Professionem Monachalem ut Sacramentum haberent; sed solertissimus Renaudotius rebus melius, & intimius perspectis comperit, eos falso hujus criminis accusari; partim quod aliqui austeritates Monachorum ad Sacramentum Pœnitentiæ referrent; partim quod alii magnificentius sanctitatem illius status extollentes, occasionem præbuerint credendi, eos religiosam professionem ut verum Sacramentum habuisse. Attamen etiamsi aliqui hac in re errassent, iniquum foret, paucorum errata toti Ecclesiæ Græcæ tribuere; cujus fides non ex privatis opinionibus, sed ex Conciliorum decretis, ex publicis Euchologiis, & ex aliis libris symbolicis pendet. Vide sup. n. 237.

275. *Quartum* facile diluitur. Verum sacramentum non est nisi Baptismus aquæ debite administratus. Votum Baptismi, & martyrium non sunt sacramenta, nisi per quamdam analogiam, quia scilicet defectu Baptismi valent ad justificationem a Deo impetrandam, non *ex opere operato*, sed *ex opere operantis*; seu, ut loquitur S. Thomas 3. P. quæst. 66. art. 11., *utrumque aliorum Baptismatum nominatur Baptismus, inquantum supplet vicem Baptismi aquæ*. Insuper nec votum, nec martyrium imprimit characterem.

276. Septem Ordines, quanquam specie inter se differant, unum tamen genus constituunt; & sic unum efficiunt Sacramentum toto genere ab aliis distinctum. *Divisio Ordinis*, inquit S. Thomas in Supplem. quæst. 37. art. 1. ad 2., *non est totius integralis in suas partes, neque totius universalis, sed totius potentialis; cujus hic est natura, quod totum secundum completam rationem est in uno, in aliis autem est aliqua participatio ipsius. Et ita est hic: tota enim pleni-*

tu-

tudo Sacramentum hujus est in uno Ordine, scilicet Sacerdotio, sed in aliis est quædam participatio Ordinis .... Et ideo omnes Ordines sunt unum sacramentum.

277. Denique diversæ inunctiones, quæ fiunt in diversis infirmi partibus, non tendunt nisi ad unum, adeoque nonnisi unum efficiunt sacramentum.

Quæres *primo*, *cur septem tantummodo*, *nec plura*, *nec pauciora sint Sacramenta?*

278. Resp., veram hujus sacri numeri rationem non esse nisi divinam voluntatem; nemo enim inficias iverit, potuisse Deum, si voluisset, aut plura, aut pauciora Sacramenta instituere. Variæ tamen a quibusdam Doctoribus allatæ sunt rationes, quarum aliquas Protestantes non solum contemnunt, & irrident, sed etiam novo cavillandi genere ita impugnant, perinde ac si iis inniteretur firmissimum nostrum dogma. Nos cæteris missis, eam afferemus, quam Catechismus Romanus ex S. Thoma 3. P. quæst. 65. art. 1. ita proponit P. II. *De Sacram. in gen.* cap. 1. num. 20. inquiens: *Cur autem neque plura, neque pauciora numerentur, ex iis etiam rebus, quæ per similitudinem a naturali vita ad spiritualem transferuntur, probabili quadam ratione ostendi poterit. Homini enim ad vivendum, vitamque conservandam, & ex sua, reique publicæ utilitate traducendam, hæc septem necessaria videntur; ut scilicet in lucem edatur, augeatur, alatur; si in morbum incidat, sanetur, imbecillitas virium reficiatur: deinde quod ad rempublicam attinet, ut magistratus nunquam desint, quorum auctoritate, & imperio regatur; ac postremo legitima sobolis propagatione seipsum, & humanum genus conservet; quæ omnia, quoniam vitæ illi, qua anima Deo vivit, respondere satis apparet, ex iis facile Sacramentorum numerus colligetur.* Haud dissimili ratione congruum esse septenarium Sacramentorum numerum observavit Concilium Florentinum. Alii alias afferunt rationes, quas longius persequi non vacat.

Quæres *secundo*, *an æqualis sit omnium Sacramentorum necessitas*, *& dignitas?*

279. Respondet Catechismus Rom. P. II. *De Sacram. in gen.* cap. 1. n. 22. his verbis: „ Illud „ vero maxime animadvertendum est, quamvis o- „ mnia Sacramenta divinam, & admirabilem vir- „ tutem in se contineant, tamen non parem o- „ mnia, & æqualem necessitatem, aut dignita- „ tem, aut unam, eamdemque significandi vim „ habere. Atque ex iis tria sunt, quæ tametsi „ non eadem ratione, tamen præ ceteris necessa- „ ria dicuntur. Baptismum enim unicuique sine „ ulla adjunctione necessarium esse, Salvator his „ verbis declaravit Jo. III. *Nisi quis renatus fuerit &c.* Pœnitentia vero illis tantummodo ne- „ cessaria est, qui se post Baptismum aliquo mor- „ tali peccato obstrinxerunt; neque enim æternum „ exitium effugere poterunt, nisi eos admissi pec- „ cati rite pœnituerit. Ordo præterea, etsi non „ singulis fidelibus, toti tamen Ecclesiæ omnino „ necessarius est. Verum si dignitas in sacramen- „ tis spectetur, Eucharistia sanctitate, & myste- „ riorum numero, ac magnitudine longe ceteris „ antecellit."

280. Hæc doctrina sumpta est ex S. Thoma, qui 3. P. quæst. 65. art. 4. postquam observasset, dupliciter aliquid dici necessarium; uno modo *simpliciter*, sicut cibus est necessarius vitæ humanæ; alio modo *non simpliciter*, sicut equus necessarius est ad iter, ita pergit: „ Primo modo neces- „ sitatis sunt tria Sacramenta necessaria: duo qui- „ dem personæ singulari: Baptismus quidem *sim-* „ *pliciter*, *& absolute;* Pœnitentia autem, sup- „ posito peccato mortali post Baptismum; Sacra- „ mentum autem Ordinis est necessarium Eccle- „ siæ; quia *ubi non est gubernator*, *populus cor-* „ *ruet*, ut dicitur Prov. XI. 14. Sed secundo mo- „ do sunt necessaria alia sacramenta. Nam Con- „ firmatio quodammodo perficit Baptismum, Ex- „ trema Unctio Pœnitentiam; Matrimonium vero „ Ecclesiæ multitudinem per propagationem con- „ servat." Vide dicta superius n. 204.

CAPUT VIII.

De Auctore Sacramentorum novæ legis.

281. Sanctus Thomas 3. P. quæst. 64. art. 1. agens de causa Sacramentorum, *primo* observat, interiorem eorumdem effectum, qui est gratia, non posse esse, nisi a Deo, quia, ut dicitur Roman. VIII. 33., *Deus, qui justificat;* tum etiam quia *solus Deus illabitur animæ*, *in qua sacramenti effectus existit.* Non inficiatur tamen Angelicus, *etiam hominem posse operari ad interiorem effectum Sacramenti*, *inquantum operatur per modum ministri; nam eadem ratio est ministri, & instrumenti; utriusque enim actio exterius adhibetur: sed sortitur effectum interiorem ex virtute principalis agentis, quod est Deus.* Cohærenter ad hæc in art. 2. statuit, *solum* Deum esse Sacramentorum institutorem, quia a solo Deo est virtus Sacramenti: neque enim hæc virtus potest esse ab homine, qui utitur sacramento: *quia homo non operatur, nisi per modum ministerii.*

282. Tota hanc doctrinam postea declarat, & confirmat in art. 3. quærens, utrum Christus, secundum quod homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum Sacramentorum? Respondet autem, Christum interiorem Sacramentorum effectum operari, & secundum quod est Deus, & secundum quod est homo; *aliter tamen, & aliter.* „ Nam secundum quod est Deus, operatur in Sa- „ cramentis *per auctoritatem:* secundum autem „ quod est homo, operatur ad interiores effectus „ Sacramentorum *meritorie*, *& efficienter*, sed „ *instrumentaliter* ..... Sed quia est instrumentum „ conjunctum divinitati in persona, habet quam- „ dam principalitatem, & causalitatem respectu „ in-

„ instrumentorum extrinsecorum, qui sunt ministri Ecclesiæ. Et ideo sicut Christus inquantum „ est Deus, habet potestatem auctoritatis in Sa„ cramentis, ita inquantum homo, habet potesta„ tem ministerii principalis, sive *potestatem ex„ cellentiæ*, quæ quidem consistit in quatuor. „ *Primo* quidem in hoc; quod meritum, & vir„ tus passionis ejus operatur in Sacramentis. Et „ quia virtus passionis copulatur nobis per fidem, „ secundum illud Roman. III. 25. *Quem propo„ suit Deus propitiatorem per fidem in sangui„ ne ipsius*; quam fidem per invocationem no„ minis Christi protestamur: ideo *secundo* ad po„ testatem excellentiæ, quam Christus habet in „ Sacramentis, pertinet, quod in ejus nomine San„ cramenta sanctificentur. Et quia ex ejus insti„ tutione Sacramenta virtutem obtinent, inde est, „ quod *tertio* ad excellentiam potestatis Christi per„ tinet, quod ipse qui dedit virtutem Sacramen„ tis, potuit instituere Sacramenta. Et quia cau„ sa non dependet ab effectu, sed potius e con„ verso, ideo *quarto* ad excellentiam potestatis „ Christi pertinet, quod ipse potuit effectum Sa„ cramentorum sine exteriori Sacramento confer„ re;" ut reipsa contulit mulieri peccatrici Lucæ VII. 48., & nonnullis aliis. Hæc S. Thomæ doctrina lucem plurimam affert iis, quæ dicenda sunt.

283. Jam vero certum fidei dogma est, omnia novæ legis Sacramenta, fuisse a Christo Servatore nostro instituta; ita enim infallibiliter sancivit sacrosancta Trid. Synodus Sess. VII. Can. 1. his verbis: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta ..... anathema sit*. Sed quæstio enata est, an omnia Sacramenta fuerint a Christo *immediate* instituta, an solum *mediate*, nempe per Apostolos, aut Ecclesiam, potestate ipsi a Christo Domino concessa. Ita quidem visum olim fuit quibusdam antiquis (a). Sed modo tanto consensu omnes docent Theologi omnia Sacramenta fuisse a Servatore nostro *immediate* instituta, ut id negare, sin minus hæreticum, saltem temerarium reputetur.

PROPOSITIO.

Omnia novæ legis Sacramenta fuerunt a Christo Domino immediate instituta.

284. Prob. *primo* ex communi, & antiquo Patrum, & Doctorum consensu. Nam ante Hugonem de S. Victore, aliosque paucos Theologiæ Magistros, qui Sec. XII. floruerunt, nullus hac de re dubitasse legitur. Ulterius qui hanc communem aliorum doctrinam de Sacramentorum immediata institutione a Christo facta secuti non sunt, admodum paucos habuerunt sectatores; immo iis aperte repugnavit S. Thomas omnium Scholasticorum princeps, ita ut ipsorum sententia penitus postea obsoleverit.

285. *Secundo* aliqui Patres omnia Sacramenta fuisse *immediate* a Christo instituta satis aperte indicant, ut Sanct. Ambrosius, vel alius antiquus scriptor sex Librorum *De Sacramentis* (b). Hic enim Lib. IV. cap. 4. *Auctor*, inquit, *quis est, nisi Dominus Jesus? De cœlo ista Sacramenta venerunt*. Et S. Augustinus *De vera religione* cap. 7. Tom. I. *a Christo Domino*, inquit, *pauca Sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem Christiani populi continerent*.

286. *Tertio* certum est, Sacramenta veteris legis fuisse *omnia* a Deo *immediate* instituta: ergo multo magis id credendum de Sacramentis novæ legis, quæ illis in dignitate, & efficacia multo præcellunt. Rursus nemo dubitat, Baptismum, Eucharistiam, & nonnulla alia fuisse a Jesu Christo *immediate* instituta: cur ergo idem non dicatur de ceteris? Neque enim ulla satis probabilis ratio reddi potest, ob quam voluerit Christus aliqua Sacramenta per se ipsum instituere, alia vero per Apostolos, aut per Ecclesiam.

287. *Quarto*. Si quod est Sacramentum, de quo dubitari possit, an fuerit a Jesu Christo *immediate* institutum, illud profecto erit Sacramentum Extremæ Unctionis; & reipsa Hugo de S. Victore, ac Magister sententiarum opinati sunt, hoc Sacramentum non a Christo, sed ab Apostolis originem suam trahere. Atque id modo a nemine catholicorum asseri, aut in dubium revocari potest, postquam sacros. Trident. Synodus Sess. XIV. can. 1. sic expresse definivit: *Si quis dixerit, extremam unctionem non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino nostro institutum, & a B. Jacobo Apostolo promulgatum .... anathema sit*. Ubi *institutio* a *promulgatione* distinguitur: prima tribuitur soli D. N. Jesu Christo; altera autem Apostolo Jacobo.

288. Ob. *primo*. Aliquorum Sacramentorum, ut Confirmationis, Extremæ Unctionis, & Matrimonii, nulla est in sacris litteris mentio: ergo videtur, hæc postea fuisse ab Apostolis, vel ab Eccle-

(a) Hugo de S. Victore Sæc. XII. Lib. II. *De Sacramentis*, & Magister *Sententiarum* in IV. Dist. XXIII. aperte negarunt, extremam unctionem fuisse a Christo institutam. Id ipsum de Confirmatione sensit Alexander Alensis P. IV. *Summæ* quæst. 24. membro 1., putans, hoc sacramentum fuisse institutum ab Ecclesia in quodam Concilio Meldensi, quod a vero procul abest. S. autem Bonaventura in IV. Dist. VII. art. 1. quæst. 1. asserit, hoc sacramentum Confirmationis non fuisse a Christo nec institutum, *nec dispensatum, quia solum post ascensionem suam decebat Apostolos confirmari*. Postquam vero Apostoli defecerunt, *instituit*, inquit, *Spiritus Sanctus hujus sacramenti formam, cui etiam virtutem sanctificandi dedit*.

(b) Visum est Casimiro Oudino in Comment. *De scriptor. Eccles.* Tom. I. cap. 6., hos libros tribuendos esse cuidam Ambrosio Episcopo Caturcensi Sæc. VIII.; sed Remigius Ceilliee Tom. VII. *De auctoribus Eccles.* pag. 486. eorum auctorem fuisse Sæc. VIII. multo vetustiorem, censet.

clesia post Apostolorum obitum constituta ex potestate sibi a Jesu Christo relicta.

289. Resp. neg. cons., quæ nullatenus sequitur ex antecedenti apud nos Catholicos, qui præter verbum Dei scriptum, agnoscimus etiam verbum Dei traditum, ut fidei nostræ regulam. Ita respondet S. Thomas 3. P. quæst. 64. art. 2. ad 1. inquiens: *Ea, quæ sunt de necessitate Sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt, qui est Deus, & homo. Et licet non sint omnia tradita in Scripturis, habet tamen ea Ecclesia ex familiari Apostolorum traditione*. Sane, ut S. Lucas testatur Act. I. 3., cum Christus Dominus post suam resurrectionem sæpius apparuerit Discipulis suis, *loquens de regno Dei*, nempe de sua Ecclesia instituenda, & gubernanda, sine dubio etiam de Sacramentorum administratione locutus est, quæ ad fundamenta hujus spiritualis ædificii pertinet. *Non ergo*, inquit apposite S. Leo Serm. I. de Ascensione Domini, *ii dies, qui inter resurrectionem Domini, ascensionemque fluxerunt, otioso transiere decursu: sed magna in his confirmata Sacramenta, magna sunt revelata mysteria*.

290. Dices, Scripturæ sacræ satis innuunt, Christum hanc instituendorum Sacramentorum potestatem tribuisse Apostolis. Nam Jo. XX. 21. iis dixit: *Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos*: & Matth. ult. 18. *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra: euntes ergo docete omnes gentes &c.*; quibus verbis manifeste declaravit, se Apostolos mittere cum omni ea potestate, quam ipse a Patre acceperat, adeoque etiam cum potestate instituendi ea Sacramenta, quæ ipse non instituerat.

291. Resp., potestatem a Christo Apostolis communicatam non esse omnino eadem, aut æqualem illi, quam ipse ut homo a Patre acceperat; illius enim potestas erat *excellentiæ*, ut loquitur S. Thomas sup. num. 282., quæ soli Christo Deo, & homini competit; potestas autem Apostolorum erat *ministerialis*, qua Sacramenta a Jesu Christo jam condita aliis dispensare debebant. Unde S. Joannes in prima sua epist. I. 3. se annuntiare dicit, quæ a Christo audivit, & S. Paulus 1. Corinth. IV. 1. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Immo idem Apostolus in epist. 1. ad Corinth. cap. XI. postquam exposuit ea omnia, quæ pro Sacramento Eucharistiæ a Domino Jesu instituta fuere, concludit caput his verbis: *Cætera autem, cum venero, disponam*; quæ nempe spectant ad dignam hujus Sacramenti dispensationem.

292. Dices *secundo*. Sanctus Paulus 2. ad Cor. II. 10. se personam Christi gerere, aperte significat, inquiens: *Nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi*, nempe perinde ac si Christus donasset: ergo etiam auctoritate sibi a Christo data potuit &c.

293. Respondet S. Thomas 3. P. quæst. 64. art. 2. ad 3.: *Apostoli, & eorum successores, sunt vicarii Dei, quantum ad regimen Ecclesiæ constitutæ per fidem, & fidei Sacramenta. Unde, sicut non licet eis constituere aliam Ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia Sacramenta: sed per Sacramenta, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata Ecclesia Christi*. Ceterum nullibi neque in sacris litteris, neque in veneranda Patrum traditione legitur, aliquod Sacramentum ab Apostolis, & multo minus post Apostolorum mortem fuisse ab Ecclesia institutum.

294. Ob. *secundo*. S. Augustinus in Lib. III. *De doctrina christiana* cap. 9. T. III. loquens de Sacramentis novæ legis, ea dicit *Dominus ipse, & Apostolica tradidit disciplina*. Non solum igitur Christum, sed etiam Apostolos agnoscit Sacramentorum auctores. Præterea in epist. LIV. olim 118. ad Januarium T. II. postquam dixisset, D. N. Jesum Christum *Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis societatem novi populi colligasse*, subdit: *sicuti est baptismus Trinitatis nomine consecratus, communicatio corporis, & sanguinis ipsius, & si quid aliud in Scripturis commendatur ... Illa autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe servantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata, atque statuta retineri*. Censet igitur Augustinus, nonnisi Baptismum, & Eucharistiam, quorum est in Scripturis expressa mentio, fuisse a Christo Domino instituta; cetera autem *Apostolica disciplina* esse ad nos derivata; vel etiam a plenariis Conciliis statuta.

295. Resp., in primo loco S. Doctorem voluisse primum declarare, Sacramenta novæ legis comparatione Sacramentorum veterum esse *pauca, eademque factu facillima, & intellectu augustissima &c.* Hic enim est ejus scopus, ostendendi scilicet, quam leve esset Christi jugum in comparatione gravis servitutis veteris testamenti. Postea addens, eadem ab ipso Domino, & ab apostolica disciplina esse tradita, opportune significat, non omnia esse in sacris litteris quærenda, sed aliqua etiam sola apostolica traditione teneri, eaque maxime, quæ ad ritus, & cæremonias Sacramentorum attinent; quorum certe plurima ad majus Sacramentorum decus, tum ad excitandam nostram devotionem ab Apostolis, eorumque successoribus addita, ac determinata fuere.

296. Et pariter de hujusmodi ritibus, ac cæremoniis explicandum esse alterum Augustini testimonium ex eadem epist. ad Januar., ipse S. Pater diserte significat, statim addens: *Sicut quod Domini passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, & adventus de cælo Spiritus sancti anniversaria solemnitate celebrantur; & si quid aliud tale occurrit, quod servatur ab universa, quocumque se diffundit, Ecclesia*.

297.

297. Objiciunt aliqui verba, quæ habentur in quodam Sermone de *ablutione pedum* inter Opera S. Cypriani: *Ipse sumus Sacerdos* (Christus) *sui est sacramenti* (nempe Eucharistiæ), *institutor; in ceteris homines Spiritum sanctum habuere doctorem*.

298. Sed omnium criticorum judicio ille sermo non est genuinus S. Martyris fœtus; & communiter tribuitur Arnoldo Abbati Bonæ vallis, qui floruit Sæc. XII. Ulterius si hujus auctoris verba presse accipiantur, illud consequetur, nec Baptismum fuisse a Christo Domino institutum, sed solam Eucharistiam. Verum probabile est, hunc incelebrem scriptorem nomine *sui sacramenti* omnia intellexisse Christi Sacramenta; per *cetera* vero ea intellexisse, quæ in Sacramentorum administratione ex Spiritus sancti instinctu Ecclesia addidit.

Quæres, *an fidè catholica certum sit, Christum Dominum fuisse omnium Sacramentorum immediatum auctorem?*

299. Resp., non deesse multos, gravesque Theologos, qui id sine dubio affirment. Quamvis enim Synodus Tridentina suo decreto non addiderit vocem illam *immediatum*, contendunt tamen non contemnendis argumentis eam subintelligi debere, nec aliam potuisse esse illorum Patrum mentem. Ita Card. Bellarminus, Becanus, Vasquez, & non pauci alii. Verumtamen dissentiunt ab his Guill. Estius, Suarezius, Tournelius, Juenius, Cardin. Gotti, Drouvenius, aliique passim, bene advertentes, non casu, sed consulto prætermissam fuisse illam vocem *immediatum*, ne scilicet hæresis nota inureretur illi opinioni, quam Hugo Victorinus, Petrus Lombardus, Alexander Alensis, S. Bonaventura, aliique Scholasticorum coriphæi innocenter olim adoptaverunt. Vid. hac de re celebratissimus P. Jo. Laur. Berti, qui allegat etiam duos gravissimos testes Jodocum Ravestein, & Ruardum Tapperum Theologos Lovanienses, qui Synodo Tridentinæ interfuere. His duobus addimus Dom. Soto, qui & ipse Concilio interfuit, & tamen in IV. Dist. I. quæst. 5. art. 1. Concl. 3. hæreticum esse non censet negare, Sacramenta Confirmationis, & Extremæ Unctionis fuisse ore Christi proprio instituta.

Quæres secundo, *an potuerit Christus Jesus Apostolis, & Ecclesiæ potestatem instituendi Sacramenta communicare?*

300. Respondet S. Augustinus Tract. V. in Joan. num. 7. T. IV. agens de Baptismo, *potuisse Dominum Jesum Christum, si vellet, dare potestatem alicui servo suo, ut daret Baptismum suum, tanquam vice sua, & transferre a se baptizandi potestatem, & constituere in aliquo servo suo, & tantam vim dare Baptismo translato in servum, quantam vim haberet Baptismus datus a Domino. Hoc noluit ideo, ut in illo spes esset Baptizatorum, a quo se baptizatos agnoscerent. Noluit ergo, servum ponere spem in servo ... Intendite. Et potuit hanc potestatem servis dare, & noluit.*

301. Cohærenter ad hanc S. P. Augustini auctoritatem ejus fidelis sectator S. Thomas 3. P. quæst. 64. artic. 4. ita quæstionem resolvit: „ Christus in Sacramentis habuit duplicem potestatem: „ unam *auctoritatis*, quæ competit ei, secundum „ quod est Deus; *& talis potestas nulli creaturæ potuit communicari, sicut nec divina essentia*. Aliam potestatem habuit *excellentiæ*, „ quæ competit ei, secundum, quod est homo; „ *& talem potestatem potuit ministris communicare*, dando scilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad Sacramentorum effectus, ut ad invocationem nominum ipsorum sanctificarentur Sacramenta, & „ ut ipsi possent Sacramenta instituere; & sine ritu Sacramentorum effectum Sacramentorum conferre solo imperio. Potest enim instrumentum „ conjunctum, quanto fuerit fortius, tanto magis „ virtutem suam instrumento separato tribuere, „ sicut manus baculo ".

502. In resp. autem ad 1. negans cum S. Augustino voluisse Christum hanc suam auctoritatem *excellentiæ* Ecclesiæ ministris communicare, id noluisse dicit, propter fidelium utilitatem, ne in hominem spem ponerent, & ne essent diversa Sacramenta, ex quibus divisio in Ecclesia oriretur, sicut apud illos, qui dicebant 1. ad Corinth. 1. 12. *Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo: ego vero Cephæ: ego autem Christi.*

503. Atque hæc est duorum Ecclesiæ, & Theologiæ luminum Augustini, & Thomæ sententia; cui nedum Thomistæ, & Augustiniani subscribunt, sed etiam non pauci aliarum scholarum Theologi, repugnantibus Scoto cum suis asseclis, Gabriele Biel, Durando, Vasquezio &c.

CAPUT IX.

De materia, & forma Sacramentorum.

504. Quando Theologi nominant *materiam*, & *formam* Sacramentorum, intelligunt partes illas, ex quibus eorum essentia constituitur: nimirum ea res materialis, & sensibilis, quæ adhibetur tanquam subjectum, ex. gr. aqua in Baptismo, vocatur *materia*; verba autem, quæ Minister addit, dicuntur *forma*; quæ voces licet sint ex Philosophia Peripatetica deprompta, generaliter tamen a Theologis usurpari solent, quia aptissimæ visæ sunt ad designandas partes Sacramentorum essentiales; ut quemadmodum in compositis naturalibus materiæ nomen significat id, quod per se indifferens est, & ad certam speciem determinatur per formam, ita in Sacramentis materiæ nomine venit res sensibilis, quæ per se incapax est ad producendum certum aliquem effectum spiritualem, ad id vero determinatur per verba a Ministro prolata; quæ propterea aptissimo vocabulo dicuntur *formæ*. Sic

Sic in Baptismo aqua, qua corpus abluitur, dicitur *materia*, verba autem abluentis: *Ego te baptizo &c.* dicuntur *forma* baptismi; quia his verbis ex Christi institutione ablutio illa corporea ab usu communi elevatur ad significandam, & efficiendam internam, & spiritualem emundationem animæ a peccatis (*a*).

305. Haud inficiamur, has voces *materiæ*, & *formæ* fuisse ex Aristotelica Philosophia depromptas, & veteribus Patribus inusitatas: quia tamen inventæ sunt admodum idoneæ ad explicandas Sacramentorum partes essentiales, non solum a Scholasticis adoptatæ fuerunt, sed etiam ab Eugenio IV., in toties commemorata Instructione Armenorum, ubi inquit: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum*, Concilium etiam Trident. Sess. XIV. cap. 2. nominat *materiam*, & *formam*, *quibus Sacramenti essentia perficitur;* & cap. 3. *de Sacram. Pœnitentiæ* nos docet hujus Sacramenti *formam* positam esse in illis Ministri verbis: *Ego te absolvo &c.;* actus autem pœnitentis esse *quasi materiam* ejusdem Sacramenti. Immo & ipsam Ecclesiam græcam has voces, utpote valde accommodas, tandem adoptasse apparet, non solum ex celebri responsione Jeremiæ Patriarchæ Constantinop. ad Lutheranos anno 1575., sed etiam ex Gabriele Philadelphio in libello *de Sacramentis:* ac denique ex Synodo Jerosol. habita anno 1672. sub Patriarcha Dositheo.

306. Verum tota novitas est in solis vocibus: nam de re ipsa, seu de duabus partibus Sacramentorum essentialibus nulla esse potest controversia. Notum est illud S. Augustini Tract. LXXX. in Jo.: *Detrahe verbum: & quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum;* ubi nomine *elementi* intelligit aquam, quam nos dicimus *materiam* Baptismi; per *verbum* autem sine dubio verba consecrationis intelligit, quæ nos *formam* nominamus. Cavendum est tamen, ne philosophicis ideis, quas scholastici termini in nobis excitant, nimis presse insistamus; isti enim termini prudenter fuerunt e scholis hausti, quia alii magis proprii ad res divinas explicandas desunt; quique propterea nobis utiliter inservire possunt ad ea intelligenda, quæ Deus pro salute nostra instituere, & revelare dignatus est.

307. Erraret tamen, qui has voces in ea propria significatione acciperet, qua usurpantur in scholis ad explicanda composita naturalia, vel artificialia. Quamobrem non sine causa Eugenius Papa in *Instruct. Armenorum* mox laudata dicit, res esse *tanquam materiam*, & verba *tanquam formam;* tum etiam Concilium Trid. actus pœnitentis vocavit *quasi materiam* Sacramenti. Et utroque multo antiquior S. Thomas, 3. P. quæst. 60. art. 6. ad 2. observat, ex materia, & forma in Sacramentis fieri *quodammodo unum;* & art. 7. „ *In Sacramentis*, inquit, verba se habent *per* „ *modum formæ;* res autem sensibiles *per mo-* „ *dum materiæ*, " indicans inter Sacramenta, & compositum physicum latum esse discrimen. His breviter prænotatis, multisque aliis subtilioribus Scholasticorum speculationibus prætermissis, nonnullas resolvemus quæstiones.

Quæres *primo*, *an materia*, & *forma Sacramentorum fuerit a Deo determinata?*

308. Respondet S. Thomas 3. P. quæst. 60. art.

5.

(*a*) Novatores, qui studiose quærunt occasiones Ecclesiæ Romanæ doctrinam carpendi, hac etiam in parte nobis litem intentant, quod profana philosophiæ Aristotelicæ vocabula ad Religionis dogmata explicanda transtulerimus. Reipsa fatendum est, apud veteres sanctos Patres hæc vocabula non inveniri; primusque qui ea usurpaverit, creditur fuisse Guillelmus Antisiodorensis circa annum 1215. Plura de harum vocum novitate habet Jo. Morinus in *Comment. Histor. de Pœnit.* Lib. VI. cap. 24., addens, „ Scholasticorum de Sacramen- „ tis Ecclesiæ philosophandi methodum Græcis omni- „ bus, etiam doctissimis, prope esse incognitam. Ideo „ nunquam apud eos legas, hæc est sacramenti mate- „ ria, hæc forma, si paucos forsan ab annis 80. ex- „ cipias, qui in Collegio Romano operam litteris theo- „ logicis navaverunt; aut cum iis aliisque latinis ver- „ sati sunt. Id antiquorum, & recentiorum scriptorum „ lectio non modo docet, in quibus ista nunquam oc- „ currunt, verum etiam Petrus Arcudius, græcus Theo- „ logus, Philosophiæ, ac Theologiæ Scholasticæ peri- „ tissimus, & qui cum Græcis schismaticis in Italia, „ Græcia, & Russia sæpissime congressus est cap. 2. „ Lib. IV. *Concordiæ Ecclesiæ Orientalis cum Occiden-* „ *tali*. Scribit enim *Græcos passim ne quidem scire*, „ *quod sibi velint hujusmodi termini*, *materia & for-* „ *ma in Tractatu de sacramentis*. " Ibidem tamen fatetur Morinus, Hieremiam Patriarcham Constantinopolit. in celebri responso ad Theologos Wirtembergenses mentionem fecisse *materiæ*, & *formæ* in sacramentis. Eadem repetit Morinus *De Sacris Ordinat.* P. II. Exercit. I. cap. 3. Idem docet Gaspar. Juenin. in *Comment. Histor. & Dogmat. De Sacram.* Dissert. I. quæst. 3. cap. 2., notans, ante Guill. Antisiodorensem, nihil de vocibus *materiæ*, & *formæ* legi apud Lanfrancum, Guitmundum, Anselmum, Yvonem, Abailardum, Bernardum, Hugonem a S. Victore; immo nec apud Lombardum, seu Magistrum Sententiarum Scholasticorum Principem, qui, circa annum 1150. scripsit; neque apud Petrum Pictaviensem, qui primus Magistrum commentatus est. Hæc tamen omnia non impediunt, quin Theologi unanimi consilio, & multo magis Ecclesia, novas voces adhibere possint ad antiqua dogmata clarius exponenda; cujusmodi certe sunt illa vocabula *materiæ & formæ*, quæ multo clarius explicant partes sacramentorum essentiales, quam antiquæ voces *signi*, *& rei invisibilis; rerum*, *& verborum*, aut *Sacramenti*, *& rei Sacramenti*, aliæque similes, quibus sancti Patres, & veteres Theologi olim utebantur. Quod si nonnunquam *formam* sacramentorum nominarunt, aliud quid intellexerunt, quam modo nos intelligamus; intelligebant scilicet illum cæremoniarum apparatum, quibus sacramenta administrantur, ut Morinus probat *De Sacris Ordinat.* P. III. Exerc. 1. cap. 3.

5. & seq. *affirmative*; & *primo* id de materia ita probat: „ In usu Sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus divinus, & sanctificatio „ hominis; quorum primum pertinet ad hominem „ per comparationem ad Deum; secundum autem „ e converso pertinet ad Deum per comparationem ad hominem. Non pertinet autem ad aliquem determinare illud, quod est in potestate „ alterius, sed solum id, quod est in sua potestate. Quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo judicio assumere res, quibus sanctificetur; sed hoc debet esse ex divina institutione „ determinatum. Et ideo in Sacramentis novæ legis, quibus homines sanctificantur, secundum „ illud 1. ad Corinth. VI. 11. *Abluti estis, sanctificati estis*, oportet uti rebus ex divina institutione determinatis ".

309. In art. autem 6. generaliter ostendit, in significatione Sacramentorum requiri verba, quia, ut dicit S. Augustinus in II. *De doctrina Christ.* cap. 3. T. III., *verba inter homines obtinuerunt principatum significandi* (a). „ Et ideo, subdit „ Angelicus, ad perfectionem significationis Sacramentalis necesse fuit, ut significatio rerum sensibilium per aliqua verba determinaretur. Aqua „ enim significare potest & ablutionem propter „ suam humiditatem, & refrigerium propter suam „ frigiditatem. Sed cum dicitur, *Ego te baptizo*, „ manifestatur, quod aqua utimur in Baptismo ad „ significandam emundationem spiritualem ".

310. Sed postea in art. 7. evincit, hanc formam verborum debere esse *determinatam:* & quidem ex eo, „ quod Dominus determinata verba protulit in consecratione Sacramenti Eucharistiæ, dicens Matth. XXVI. 26. *Hoc est corpus meum.* „ Similiter etiam mandavit discipulis, ut sub determinata forma verborum baptizarent, dicens „ Matth. ult. 19. *Euntes docete omnes gentes*, „ *baptizantes eos in nomine Patris, & Filii*, „ *& Spiritus Sancti* ".

311. Addit deinde hanc rationem. „ In Sacramentis verba se habent per modum formæ, res „ autem sensibiles per modum materiæ. In omnibus autem compositis ex materia, & forma principium determinationis est ex parte formæ, quæ „ est quodammodo finis, & terminus materiæ; & „ ideo principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quam determinata materia; materia „ enim determinata requiritur, ut sit proportionata determinatæ formæ. Cum igitur in Sacramentis requirantur determinatæ res sensibiles, „ quæ se habent in Sacramentis sicut materia, „ multo magis requiritur in eis determinata forma „ verborum (b).

312. Difficultas præcipua, quam sibi Angelicus objicit de materiæ determinatione, inde oritur, quod in Sacramentis legis naturæ non requirebantur aliquæ res determinatæ: ergo videtur, multo minus has res determinari debuisse in lege Christi, ne homini difficilior via salutis reddatur.

313. Hanc difficultatem ita solvit Doctor Aquinas laud. art. 5. ad 3. *Sicut in statu legis naturæ homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu movebantur ad Deum colendum; ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur. Postmodum vero necesse fuit etiam exterius legem dari, tum propter obscurationem legis naturæ ex peccatis hominum, tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur. Et ideo etiam necesse fuit, res determinari, quibus homines uterentur in Sacramentis. Nec propter hoc arctatur via salutis, quia res, quarum usus est necessarius in Sacramentis, vel communiter habentur, vel parvo studio adhibito haberi possunt*..

314. Similis exsurgit difficultas contra usum verborum in Sacramentis, seu *formam*, quia in Sacramentis veteris legis nulla requirebatur verborum forma. Sic Gen. XVIII. ubi describitur institutio Circumcisionis, nulla præscribitur verborum forma. Et pariter in Sacramento agni paschalis Exodi XII. nihil innuitur in verbis proferendis, quanquam omnes cæremoniæ accurate præscribantur. Sic etiam Levit. VIII., ubi ritus statuitur sacerdotes consecrandi.

315.

(a) Nimis pulchra sunt verba S. Doctoris, ut propterea omitti non debeant: „ Signorum, inquit, quibus inter se homines sua sensa communicant, quædam pertinent ad oculorum sensum, pleraque ad aurium, paucissima ad ceteros sensus. Nam cum innuimus, non damus signum, nisi oculis ejus, quem volumus per hoc signum voluntatis nostræ participem facere. Et quidam motu manuum pleraque significant: & histriones omnium membrorum motibus dant signa quædam scientibus, & cum oculis eorum quasi fabulantur; & vexilla, draconesque militares per oculos insinuant voluntatem ducum: & sunt hæc omnia quasi quædam verba visibilia. Ad aures autem quæ pertinent, ut dixi, plura sunt, in verbis maxime. Nam & tuba, & tibia, & cythara dant plerumque non solum suavem, sed etiam significantem sonum. Sed hæc omnia signa verbis comparata paucissima sunt. Verba enim prorsus inter homines obtinuerunt principatum significandi quæcumque animo concipiuntur, si ea quisque prodere velit.

(b) En quomodo Angelicus insanam Lutheri hæresim multo antea confutaverat. Hic quippe Hæresiarca consentanee ad suum capitalem errorem, justificationem non esse a Sacramentorum efficacia repetendam, sed a fide, quæ ab eis in homine excitatur, in Lib. *De captiv. Babylonica*, docuit, posse formas Sacramentorum mutari, aliis substitutis verbis ad eamdem fidem suscitandam idoneis. Pœnituit quidem eum postea hujus doctrinæ, eamdemque revocavit; sed jure fuit a Zwinglio, Brentio, aliisque inconstantiæ & inconsequentiæ accusatus.

315. Respondet S. Doctor art. 6. ad 3. ex S. Augustino Lib. XIX. *Contra Faustum* cap. 16. & 17. T. X., „ alia debere esse Sacramenta rei præsentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem „ veteris legis prænuntia erant Christi venturi; & „ ideo non ita expresse significabant Christum, „ sicut Sacramenta novæ legis, quæ ab ipso Christo effluunt, & quamdam similitudinem ipsius „ in se habent. Utebantur tamen aliquibus verbis „ in his, quæ ad cultum Dei pertinent, tam Sacerdotes, qui erant Sacramentorum illorum ministri, secundum illud Num. VI. 23. *Sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus &c.*; quam etiam illi, qui illis „ Sacramentis utebantur, secundum illud Deuter. „ XXVI. 3. *Profiteor hodie coram Deo tuo, quod &c.* " Et hæc de prima quæstione satis, quæ enim pertinent ad singulorum Sacramentorum materiam, & formam, opportunius explicabuntur, quando erit de singulis Sacramentis disputandum.

Quæritur *secundo*, *an Christus Dominus Sacramentorum materiam, & formam non tantum* in genere, *sed etiam* in specie *determinaverit?*

316. Resp., dubitari minime posse, materiam aliquam, & formam fuisse a Christo Sacramentorum auctore præscriptam, cum sine hisce duabus partibus Sacramenta esse nequeant. Scholastici tamen subtilius inquirere cœperunt, an istæ duæ partes fuerint tantum *in genere*, an vero etiam *in specie*, a Christo ipso in *omnibus* Sacramentis determinatæ. Dixi *in omnibus*; quia certissimum est, in Sacramentis Baptismi, & Eucharistiæ tam materiam quam formam fuisse ab ipso Christo institutas. Solum ergo quæritur de materia, & forma aliorum quinque Sacramentorum.

317. Non pauci, cum veteres, tum recentiores arbitrati sunt, *quorumdam* Sacramentorum materiam, & formam nonnisi *in genere* fuisse a Christo Domino constitutas, relicta Ecclesiæ suæ sponsæ potestate easdem sub perenni Spiritus Sancti assistentia *in specie* determinandi. Et hæc sententia commodior visa est, ad conciliandam simul diversam Ecclesiæ græcæ, & latinæ praxim in quorumdam Sacramentorum administratione (*a*).

318. Sed opposita sententia, scilicet Christum Jesum, ut omnia & singula Sacramenta, ita etiam omnium partes essentiales, materiam nempe, & formam, in specie instituisse a plerisque multo probabilior judicatur. Primo enim videtur conformior menti Patrum Tridentinorum, qui Sess. XXI. cap. 2. declararunt, *hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret.* Porro apposita restrictio *salva illorum substantia*, manifeste indicat, non esse in Ecclesia auctoritatem aliquid statuendi circa materiam, & formam, quæ ad Sacramentorum substantiam pertinent.

319. Præterea, cum certum sit apud omnes, Christum determinasse *in specie* Baptismi, atque Eucharistiæ materiam, & formam, argumentum satis probabile ducunt, id etiam in aliis Sacramentis præstitisse. Neque referre putant, quod Scriptura, & Patrum traditio nullam hujus determinatæ materiæ, ac formæ mentionem faciant apertam; ad id enim sufficere ajunt antiquam Ecclesiæ praxim. Plenius hac de re tractabitur, cum de singulis Sacramentis agemus.

Quæres *tertio*, an *verba formæ sint vere consecratoria?*

320. Resp. *affirmative* contra Novatores, qui eadem solum *concionatoria* esse contendunt, ad excitandam in suscipientibus fidem, a qua sola gratiam Sacramentalem repetunt (*b*); quem eorum errorem inferius cap. 10. operose confutabimus. Sed refelluntur *primo* ex puerorum Baptismo, qui concionis, aut fidei actualis capaces non sunt: *secundo* ex Baptismo collato ab hæreticis, quorum certe fides, ac proinde etiam concio recta non est, Baptismus tamen est validus, si fuerit Evangelica forma collatus; *tertio* ex eo, quod aliud sit *concionandi*, aliud *baptizandi* ministerium, quod Apostolus Paulus declarat 1. ad Cor. I. 17. inquiens: *Non enim misit me Christus Baptizare, sed Evangelizare: quarto*, quia idem Apostolus in eadem Epist. cap. X. 16. Eucharistiam vocat *Calicem benedictionis, cui benedicimus: demum*, quia ipse S. Augustinus, cui plurimum, licet incassum, fidunt Novatores, Lib. III. *De Baptismo* cap. 10. T. XII. *Baptismus Christi*, inquit, *verbis Evangelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est.*

321.

(*a*) Id docuerunt S. Bonaventura in IV. *Sentent.* Dist. VII. art. 1. quæst. 1., Alexander de Ales in IV. P. *Summæ*, Innocentius IV. in cap. *Presbyter de Sacramentis non iterandis*, aliique veteres; quibus subscribunt ex recentioribus Card. Bellarminus *De Ordine, & Extrema unctione*, Franc. Halier *De sacris ordinationibus* P. II. Sect. II. cap. 2., & Natalis Alexander *Theol. dogm. & moralis* Lib. II. cap. 3. prop. 2., ubi nonnullos alios ejusdem sententiæ patronos nominat, addens, *plerosque Parisienses Theologos doctissimos* idipsum sentire.

(*b*) Lutherani profitentur, se verba *consecratoria* admittere; ita enim eorum nomine scribit Jo. Gerhardus Theologus Jenensis in *Locis Theolog.* T. VII. Loco XIX. cap. 5. Sect. 4.: *Consecrationem, sive εὐλογίαν ἢ ἁγιασμὸν dicimus, non esse tantum instructionem auditorum ... sed etiam symbolorum ad usum sacramentalem efficacem dedicationem, ac sanctificationem, ut cum illis vi divinæ institutionis, ordinationis, ac promissionis res cælestes distribuantur, exhibeantur, & sumantur, atque hac ratione symbola illa terrena in novum, & meliorem statum, videlicet ad usum mysticum, & sacrum transferantur. Proinde consecratio ... est sacra, & efficax actio, per quam symbola Sacramentalia vere*

521. Ex hactenus dictis infertur, Sacramenta irrita, atque inania esse, in quibus *sola* concio adhiberetur, prætermissa forma consecratoria. Hanc formam in Baptismo omittere non solent Protestantes; quamobrem hoc eorum Sacramentum validum est. Dicitur tamen, eosdem in sacra cœna solis verbis concionatoriis occupatos aliquando verba consecratoria omittere; & tunc Eucharisticum Sacramentum nullum esset, etiamsi a Sacerdote rite ordinato perficeretur, cujusmodi apud ipsos esse posset aliquis noster Sacerdos infelix apostata.

Quæres *quarto*, *quænam materiæ*, *ac formæ mutatio irritum reddat Sacramentum?*

522. Resp., solam mutationem *substantialem*, non autem *accidentalem*. Mutatio autem substantialis materiæ est, quando adhibetur res sensibilis specie diversa ab ea, quam Christus præscripsit, ut si aqua artificialis, aliusve liquor ad Baptismum adhiberetur; vel panis hordeaceus, aut farinæ massa non cocta loco panis triticei in Eucharistia consecraretur. Mutatio vero accidentalis materiæ dicitur, quando alteratur quidem, non autem specie mutatur: ut si aquæ admisceatur sal, vel cinis; vel Baptismus conferatur aquis mineralibus &c.

523. Mutatio substantialis formæ, definiente S. Thoma 3. P. quæst. 60. art. 7. ad 3. tunc fit, quando *corruptio tanta est*, *ut omnino auferat sensum locutionis*. Sic S. Irenæus Lib. I. cap. 18., & ex S. Irenæo Eusebius Lib. IV. *Hist. Eccl.* cap. 11. refert, quosdam Hæreticos ita baptizasse: *In nomine ignoti omnium Patris*, *in veritate omnium matre; in eâ*, *qui descendit in Jesum*. Accidentalis autem mutatio reputatur, quando idem verborum sensus permanet; ut si quis in forma Baptismi omitteret pronomen *ego*, vel diceret: *ego te abluo &c.* Sed de his consulendi sunt Theologiæ Moralis Tractatores, ac præcipue Nat. Alexander, qui in I. Tomo *Theol. Dogmatico-Moralis* Lib. II. cap. 5. nonnullas regulas tradit, quibus facile potest mutatio substantialis ab accidentali distingui.

Quæres *quinto*: *an materiæ applicatio*, *& formæ prolatio debeant simul conjungi in administratione Sacramenti?*

524. Resp. *affirmative*, quia hæ duæ partes ad sacrum illud compositum constituendum ex divina institutione determinatæ sunt; & quia ad gratiam, quam continent, & conferunt, significandam neutra sufficit, sed ambæ requiruntur. Sic in Baptismo nec sola aquæ ablutio sine verbis, nec verba sine ablutione gratiam sanctificantem significare possunt; utraque ergo debent simul conjungi. Quia tamen Sacramentum non est compositum physicum, sed morale, aliqua brevis interpolatio Sacramenti essentiam non tollit, dummodo notabilis non sit.

525. Excipitur ab hac regula generali sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum, quod forma pertranseunte, solisque speciebus panis, & vini remanentibus, perdurat; unde hoc illi peculiare est, quod solum *in fieri*, ut philosophico verbo utamur, constet materia, & forma. Quamobrem cum duo Concilia Florentinum, & Tridentinum supra n. 305. allata dicunt, Sacramenta perfici materia, & forma, hoc respectu Eucharistiæ debet intelligi de actuali consecratione, in qua adest *materia* panis, & vini, & *forma*, qua panis, & vini substantia in verum corpus, & sanguinem Christi transmutatur.

Quæres *sexto*, *quid sentiendum sit de formula conditionata?*

526. Resp. Fere omnes eruditi fatentur, septem prioribus Ecclesiæ sæculis nullum formulæ conditionatæ in Ecclesiasticis monumentis inveniri vestigium, unde colligunt Theologi, toto illo temporis intervallo fuisse inusitatam. Prima ejusdem mentio apparet in capitularibus Caroli Magni, Sæc. VIII. Libro enim VI. cap. 184. ita præcipitur: „ De quibus dubium est, utrum sint baptizati, „ an non, absque omni scrupulo baptizentur, his „ tamen verbis præmissis: *Non te rebaptizo; sed* „ *si nondum baptizatus es*, *baptizo te in nomine &c.*" Apud Baluzium Tom. I.

527. Sed postea Sæc. XIII. formæ conditionatæ usus apud Latinos ubique invaluit, quando scilicet Gregorius IX. Decretales a S. Raymundo de Pennafort compilatas evulgavit. In iis enim Extra *de Baptismo* c. 2. continetur Decretalis Alexandri III., in qua sic de Baptismo statuitur: „ De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizentur his verbis præmissis: *Si baptizatus es*, *non* „ *te baptizo; sed si nondum baptizatus es*, *ego* „ *te baptizo &c.*" Post hoc jus Canonicum evulgatum, & ubique receptum, omnes Canonistæ, & Theologi forma conditionata utendum esse docuerunt, quotiescumque aliquod fundatum dubium exoritur, an subjectum sit Sacramenti capax; vel an Sacramentum fuerit prius valide collatum. Quod etiam confirmatum fuit a Joanne XXII. apud Odor. Raynaldum ad annum 1333. num. 42.

528. Rituale Romanum de forma Baptismi agens, postquam modum explicavit, quo conditio exprimenda est, hoc monitum subdit: *Hac tamen conditionali forma non passim*, *aut leviter uti li-*

sanctificantur, *hoc est profanis usibus eximuntur*, *& usui Sacramentali destinatur*. Ne tamen Catholicis consentire videatur, negat subinde consecrationem esse magicam, & *superstitiosam quamdam actionem*, *ex dignitate & qualitate personæ*, *hoc est ex potestate*, *& charactere ministri pendentem*, *qui si intentione sua Sacramentum conficiat*. Quæ postrema verba ipsam consecrationis notionem evertunt; neque enim aliter vera dici potest, verba formæ Sacramentorum esse *consecratoria*, nisi quia materiam ex se indifferentem determinant ad *conficiendum* Sacramentum: *accedit verbum ad elementum*, *& fit Sacramentum*.

licet; sed prudenter, & ubi re diligenter pervestigata, probabilis subest dubitatio, infantem non fuisse baptizatum. Quod monitum maxime attendendum est in tribus Sacramentis, quæ propter characterem impressum iterari non possunt. Immo in iis solis olim forma conditionatâ adhiberi consuevit: & nonnisi post Concilium Tridentinum in aliis etiam adhiberi cœpit, quando prudenter dubitatum est, an subjectum capax sit Sacramenti; vel an Sacramentum fuerit rite collatum. Vid. Benedictus XIV. *De Synodo Diœcesana* Lib. VII. c. 7., ubi aures præbendas esse vult Estio, moneuti, ne ob quamcunque levem in contrarium suspicionem, vel scrupulum aliquis sub conditione baptizetur. Legatur Catechismus Rom. P. II. *De Sacram. Baptism.* num. 57.

Quæres *septimo*, *quid dicendum sit de ritibus, & cæremoniis in Sacramentorum administratione adhiberi solitis?*

329. Resp. Synodus Tridentina Sess. VII. can. 13. *De Sacramentis* ita definivit: *Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libitu omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, anathema sit*. Hanc etiam in Piana fidei professione positum est: *Receptos quoque & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solemni administratione recipio, & admitto*.

330. Omissio tamen harum cæremoniarum, & solemnitatum Sacramenta irrita non facit, quia ad ipsorum substantiam proprie non pertinent, sed ab Ecclesia additæ sunt ad majorem ipsis Sacramentis reverentiam conciliandam. Quamobrem varii olim in diversis Ecclesiis, & in diversis temporibus hujusmodi ritus invaluerunt; *tamen sapienter Ecclesia declaravit*, ut inquit Zegerus Bern. Van-Espen P. II. *Juris Eccl.* Sect. 1. c. 2. num. 10., *eos non posse arbitrio quorumcumque inferiorum Pastorum, vel Ministrorum mutari, aut de novo introduci; ne alias sub specie religionis, & pietatis, superstitio, aut avaritia, vel irreverentia in Sacramentorum administratione sensim immisceantur; quod aliquot ante Synodum Tridentinam sæculis non infrequens fuit; ipsisque hæreticis ritus Ecclesiasticos explodendi, ac generatim rejiciendi prætextum dedisse videtur*. Atque his de causis editum fuit Rituale Romanum, in cujus præfatione Paulus V. *Restabat*, inquit, *ut uno etiam volumine comprehensi sacri, & sinceri Ecclesiæ Catholicæ ritus, qui in Sacramentorum administratione, aliisque Ecclesiasticis functionibus servari debent ab iis, qui curam animarum gerunt, Apostolicæ Sedis auctoritate prodirent, ad cujus voluminis præscriptum, in tanta Ritualium multitudine sua illi ministeria, tanquam ad publicam, & obsignatam normam peragerent, unoque, ac fideli ductu inoffeso pede ambularent cum consensu*. Fuit autem hoc Rituale a cl. Jos. Catalano tribus volum. in fol. illustratum Romæ ann. 1738. Sed hac de re aliquanto uberius agemus cap. postr.

Quæres *ultimo*, *an ad nutriendam fidelium pietatem satius foret Sacramenta, & eorum cæremonias vulgari idiomate celebrare?*

331. Resp. *negative*, & quidem multis de causis. *Primo* enim veneranda linguæ latinæ antiquitas, qua Ecclesia Occidentalis in suis incunabilis usa est, a nobis exigere videtur, ut eadem lingua non immutetur. Hac de causa etiam in Ecclesia Orientali liturgiæ eodem ipso idiomate, quo primitus institutæ fuere, conservatæ sunt, licet illud primum idioma a rudi populo non amplius intelligatur. Sic nec hodierni græci vulgares doctam linguam Græcam callent, nec Syri antiquam linguam Syriacam, nec Cophti Alexandrini Ægyptiacam; quod injustis Protestantium querelis sopita sua eruditione opposuit Eus. Renaudotius in Dissert. I. *De liturgiarum Orientalium origine, & auctoritate* cap. 6. *Secundo* ad uniformitatem observandam id est necessarium. Cum enim in Ecclesia Occidentali multa regna, multæque provinciæ comprehendantur, quæ diversis omnino linguis utuntur, liturgiæ vernaculæ nimis multiplicari, & variari deberent. Immo cum ipsæ ejusdem provinciæ, & regni linguæ sensim immutentur, nova semper liturgiarum versio fieri deberet, ut a rudi populo intelligeretur (*a*). *Tertio* ad majorem conciliandam sacris mysteriis reverentiam, & devotionem satius visum est, quod illa celebrentur formulis non vulgaribus, quæ possent sensim verti in contemptum. Atque hac etiam de causa ab Ecclesia statutum fuisse, ut quædam a Sacerdotibus in Missa secreto recitarentur, *ne scilicet sacrosancta verba vilescerent*, asserit Innocentius III. *De Sacro Altaris mysterio* Lib. III. cap. 1. (*b*). Ne tamen rudis populus debita, & necessaria sacrorum mysteriorum intelligentia pri-

(*a*) Id proprio periculo cognoscere debuissent Novatores. Quam enim carmine gallico olim ediderunt Psalmorum versionem, jam adeo obscura facta est propter linguæ vernaculæ mutationem, ut vix a doctis intelligatur, & risum potius, quam devotionem in multis excitet. Rursus si Calvinistæ Galli in Angliam, vel Germaniam commigrent, aut vicissim Angli, vel Germani in Galliam, certe liturgiæ sensum minime percipient.

(*b*) Cum D. de Voisin ann. 1660. Parisiis vulgasset Missale Romanum in gallicam linguam conversum, florentissimæ illius Ecclesiæ Episcopi hanc novitatem illico improbarunt; postea autem Alexander VII. apostolica Constitutione edita ann. 1661. Missale præfatum gallico idiomate conscriptum perpetuo damnavit, & interdixit.

privetur, Sacros. Trid. Synodus Sess. XXIV. de reform. cap. 7. ita providentissime decrevit: *Ut fidelis populus ad suscipienda Sacramenta majori cum reverentia, atque animi devotione accedat, præcipit S. Synodus Episcopis omnibus, ut non solum cum hæc per seipsos erunt populo administranda, prius illorum vim, & usum pro suscipientium captu explicent; sed etiam idem a singulis Parochis pie, prudenterque etiam lingua vernacula, si opus sit, & commode fieri poterit, servari studeant &c.*

CAPUT X.

De Sacramentorum N. L. efficacia.

532. Relatæ superius cap. 1. Sacramentorum definitiones traditæ ab Hæreticis, quamvis multum inter se discrepent, in hoc tamen puncto capitali conveniunt, Sacramenta non esse signa gratiæ efficacia, sed inania, & vacua, neque a Sacramentis veteris legis, quæ gratiam tantummodo significabant, esse diversa. Communis autem hic Novatorum error a perversa illorum doctrina descendit, quam exposuimus, & confutavimus Tomo VI. *Prælect.* Theol. Diss. II. c. 11. scilicet justificationem nostram *soli fidei* divinarum promissionum esse adscribendam. Inde enim manifeste fluit, Sacramenta ad justificationem consequendam nihil valere, aut si quid valent, solum valere ad fidem earumdem promissionum in nobis excitandam, fovendam, atque augendam. Hinc consequenter docent, Sacramenta non esse nisi pignora, arrhas, atque sigilla divinarum promissionum, unde certi reddimur, easdem promissiones in nobis esse completas (*a*).

PROPOSITIO I.

Sacramenta novæ legis non sunt nuda quædam signa, vacua, & sterilia, quæ gratiam tantummodo præfigurent, sed sunt signa efficacia, quæ gratiam continent, eamque in nobis producunt, nisi obex ex parte nostra opponatur.

533. Id vero ostenditur *primo* apertissimis sacr. Scripturarum oraculis, quæ Religionis nostræ Sacramentis efficacem justificandi, & sanctificandi vim tribuunt. Joan. III. 5., dixit Jesus Nicodemo: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, significans scilicet regenerationem spiritualem, quam nobis tribuit Baptismus per virtutem Spiritus Sancti. Ephes. V. 25. *Christus*, inquit Apostolus, *dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ*, nempe per Sacramentum Baptismi. Ad Titum III. 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti.* Item S. Petrus Act. II. 38. dicebat Judæis: *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus Sancti.* Ac demum Ananias Saulum a Christo Jesu mirabiliter vocatum ita allocutus est Act. XXII. 16.: *Quid moraris? Exsurge, & baptizare, & ablue peccata tua.* Hinc recte jubentur Fideles in Symbolo Costantinopol. confiteri inter alios articulos *unum Baptisma in remissionem peccatorum.* Quod autem brevitatis causa dictum est de solo Baptismo, potest facile demonstrari etiam de aliis Sacramentis, quibus sacræ litteræ virtutem tribuunt emundandi, & sanctificandi animas, non minus quam Baptismo.

534. Sane ad significandam vim, & efficaciam passionis Jesu Christi ad diluenda nostra peccata, non aliis phrasibus Scripturæ sanctæ utuntur; ut cum Joannes in sua prima epist. I. 7. dicit: *Sanguis Jesu Christi filii ejus emundat nos ab omni peccato*; negabuntne adversarii sanguini Jesu Christi veram, & efficacem virtutem nos emundandi? Non puto. Neque igitur negare possunt hanc eamdem virtutem Baptismo, per quem Deus Ecclesiam mundat, & sanctificat; & sic etiam nec aliis Sacramentis.

535. Præterea non esse institutum Baptismum solummodo ad excitandam fidem, luculenter evincitur ex Act. VIII. 36. seq. ubi Eunuchus a Philippo de nostræ religionis mysteriis satis edoctus petiit baptizari: *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* Respondit autem Philippus: *Si credis ex toto corde, licet.* Erat ergo in eo fides jam excitata: & tamen baptizari petiit, & reipsa baptizatus est, non certe alia de causa, nisi quia per Sacramentum Baptismi debebat a peccatis emundari. Similiter in eodem cap. v. 13. legitur de Sa-

(*a*) Neque vero iisdem Novatoribus fidendum est, cum aliquando vocant Sacramenta *signa efficacia*, vel *causas instrumentales* gratiæ. Nihil enim aliud intendunt, quam per sacramenta, tamquam per divinarum promissionum sigilla in nobis excitari fidem, quam solam justificationis nostræ causam agnoscunt. Testis sit Mart. Kemnitius, qui P. II. *Examinis Concil. Trident.* postquam multa disseruisset de Sacramentorum efficacia, ne a Catholicis via dissentire videretur, ita demum concludit: *Verbum igitur* (nudum, & prædicatum) & *Sacramenta monstrant nobis, ubi fides debeat credere, & ubi possit invenire Christum mediatorem, Patrem, & Spiritum sanctum, ita ut nobiscum agant, exhibeant, applicent, & obsignent beneficia, quæ Christus promeruit, & de quibus Evangelium concionatur.* Quamobrem assentire non possum doctissimis Fratribus Petro, & Adriano de Walemborch, qui Tomo II. *Controvers.* Tract. I. cap. 21. hanc controversiam de Sacramentorum efficacia meram esse logomachiam crediderunt. Idem fuit persuasum perdocto Le-Favre in *Addition. ad motiva invincibilia* §. 4., aliisque non multis, qui hæreticorum fraudes, & æquivocationes non bene olfecerunt.

Samaritanis, quod *cum credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Jesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres;* ut nempe intelligamus, fidem quidem in adultis praecedere debere, justificationem autem per Sacramentum obtinendam esse. Huc denique spectant verba Christi Domini Marci XVI 16.: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit*. Ubi ad salutem non fidem solam sufficere, sed praeter fidem etiam Sacramentum Baptismi requiri, manifeste docetur.

336. Prob. *secundo* nostrum dogma veterum Ecclesiae Patrum auctoritate. Nam antiquissimus Tertullianus Lib. *De Baptismo* cap. 1. *Felix*, ait, *Saramentum aquae nostrae, qua ablutis delictis pristinae caecitatis, in vitam aeternam liberamur*. Plura similia habet in eodem libro, ad probandam Baptismi efficaciam. Et in Lib. *De resurrect. carnis* cap. 8. *Caro*, inquit, *abluitur, ut anima emaculetur: caro ungitur, ut anima consecretur; caro signatur, ut anima muniatur; caro manus impositione adumbratur, ut anima spiritu illuminetur; caro corpore, & sanguine Christi vescitur, ut & anima de Deo saginetur*.

337. S. Cyprianus in epist. LXXII. ad Stephanum dicit, Catechumenos *plene sanctificari*, & *esse filios Dei*, cum Sacramento Baptismi renascuntur.

338. Sed praestat audire S. Augustinum, quem obtorto collo adversarii in suas partes trahere satagunt (*a*). In Ps. LXXIII. num. 2. docet, non eadem esse Sacramenta veteris, & novi testamenti, quia *alia sunt Sacramenta dantia salutem, alia promittentia Salvatorem. Sacramenta novi testamenti dant salutem: Sacramenta veteris testamenti promiserunt Salvatorem*. In Enchiridio cap. 64. Baptismum dicit, non solum originalem culpam, *sed activa quoque peccata, quaecumque corde, ore, opere commissa invenerit, tollere*. In Lib. XIX. contra Faustum cap. 11. *Sacramentorum vis*, inquit, *inenarrabiliter valet plurimum; & ideo contempta sacrilegos facit*. Ac demum Tract. LXXX. in Joan. *Unde*, inquit, *tanta vis aquae, ut corpus tangat, & cor abluat?*

339. Neque praetermittendus est ex Patribus latinis S. Leo Papa, qui in Serm. XXIV., seu IV. in Nativ. Domini c. 3. *Omni homini*, inquit, *renascenti aqua Baptismatis instar est uteri virginalis, eodem Spiritu Sancto replente fontem, qui replevit & Virginem, ut peccatum, quod ibi vacuavit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio*. Nescio, an aliquid magis energicum excogitari possit ad declarandam summam efficaciam Baptismi ad delenda peccata.

340. His Patribus latinis tres graecos adjungamus ad cognoscendam utriusque Ecclesiae perfectam in hoc dogmate consonantiam, scilicet Basilium, Gregorium Nyssenum, & Cyrillum Jerosolymitanum. Horum primus Hom. XIII. per Baptismum dicit *renovari animam*. Et postea: *Baptismus ergo peccati mors, animae regeneratio, adoptionis gratia*. Ejus autem frater Gregorius Nyssenus Orat. in Christi Baptismum, postquam dixisset, Baptismum esse *expiationem peccatorum, remissionem delictorum, renovationis & regenerationis causam*, ita subdit: *Aqua, cum nihil sit aliud, quam aqua, superna gratia benedicente, in eum, quae mente percipitur, hominem renovat generationem. Quod si quis mihi dubitando, negotium exhibeat, interrogans, qua ratione aqua regeneret? Dicam optimo jure ad eum: ostende mihi modum nativitatis, quae fit secundum carnem, & ego tibi vim regenerationis, quae secundum animam fit, exponam*. Denique S. Cyrillus Jerosolym. Catechesi III. *Per aquam*, inquit, *gratia datur &c.*

341. Hae, aliaeque similes, saepius repetitae, sanct. Patrum locutiones quid aliud significant, quam latentem, & invisibilem Dei gratiam nobis per Sacramenta infundi, ad peccatorum expiationem, animaeque sanctificationem? Non ergo Sacramenta novae legis sunt signa vacua, sterilia, & inania, quae gratiam tantummodo praefigurant; sed signa sunt plena, & efficacia, quae gratiam continent, eamdemque in anima nostra producunt, nisi obicem inveniant.

342. Quid ad haec Sectarii? Frigide respondet Calvinus Lib. IV. *Instit.* cap. 14. num. 26., haec omnia ad amplificandam Sacramentorum dignitatem *paulo magnificentius a veteribus scripta fuisse, ac figuras esse hyperbolicas*. Frigide, inquam, & imperite. Si enim hanc regulam explicandorum veterum Patrum arripiamus, nihil erit in sacra traditione adeo solide, constanterque fundatum, quod similiter convelli non possit. Adde locutiones allatas priscorum Ecclesiae Patrum esse locutioni Scripturae sacrae omnino similes, quae ut supra num. 333. vidimus, aquae Baptismi virtutem tribuunt nos *mundandi, renovandi, regenerandi, sanctificandi, & salvandi*.

343. Prob. ulterius catholica veritas ex definitionibus Ecclesiae. Concilium enim Florentinum sub Eugenio IV. anno 1433. suffragantibus etiam Graecis in *Decreto Unionis* ita definivit: *Novae legis Sacramenta multum a Sacramentis differunt antiquae legis: illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam figurabant. Haec vero nostra & continent gratiam, & ipsam digne sumentibus conferunt*. Et quanquam Graeci in patriam reduces foedissimo renovato schismate ab unionis decreto in multis recesserunt, in hac tamen Sacramentorum efficacia confitenda constantes permanserunt.

Qua-

(*a*) *Quem*, inquit Calvinus Lib. IV. *Institut.* cap. 14. in fine, *ut optimum, ex tota antiquitate, & fidelissimum testem saepius citamus*.

Quemobrem cum anno 1575. Lutherani Wirtembergenses missa legatione ad Jeremiam Patriarcham Constantinopolit. fœdus cum schismaticis contra Ecclesiam Romanam pangere voluissent, repulsam tulerunt, atque de Sacramentis Jeremias nomine omnium respondit, *Ideo Sacramenta dici*, *quia sub externis*, *sensibilibusque symbolis arcanum*, *& spiritualem effectum continent*. In qua Patrum suorum doctrina etiam moderni Græci constanter permaneut (*a*).

544. Synodus autem Tridentina Sess. VII. can. 5. ita definivit: *Si quis dixerit*, *hæc Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse*, *anathema sit*. Et can. 6. *Si quis dixerit*, *Sacramenta novæ legis non continere gratiam*, *quam significant*, *aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre*, *quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ*, *vel justitiæ*, *& notæ quædam Christianæ professionis*, *quibus*, *apud homines discernuntur fideles ab infidelibus*, *anathema sit*. Et can. 7. *Si quis dixerit*, *non dari gratiam per hujusmodi Sacramenta*, *semper*, *& omnibus*, *quantum est ex parte Dei*, *etiamsi rite ea suscipiant*, *sed aliquando*, *& aliquibus*, *anathema sit*.

PROPOSITIO

Sacramenta non constituuntur ex verbis concionatoriis, *quibus in suscipientibus fides excitetur*, *sed constituuntur per verba vere consecratoria* (*b*).

545. Præter allata superius invicta argumenta, quibus demonstratum fuit, tam ex libris sanctis, quam ex veteribus Patribus, atque Ecclesiæ definitionibus, Sacramenta in se continere gratiam, eamdemque in nobis producere, facile probatur *primo*, justificationem non esse repetendam a fide, sed a Sacramento, quia etiam infantes, & amentes, in quibus certe ex verbis concionatoriis nulla potest excitari fides, Baptismi capaces sunt, & in Baptismo recipiunt gratiam sanctificantem, qua ex filiis iræ fiunt filii Dei adoptivi. De parvulis nullum est dubium, cum ipsi Novatores, paucis exceptis Anabaptistis, eos baptizent. Adultis etiam rationis usu carentibus fuisse Baptismum collatum, testatur Sanctus Augustinus Lib. IV. *Confessionum* cap. 4. referens, adolescentem suum amicum, cum jaceret *sine sensu*, fuisse *nescientem* baptizatum. Et in Lib. *De adulterinis conjugiis* c. 26. baptizandos esse docet Catechumenos in hujus vitæ ultimo constitutos, si morbo, vel casu aliquo oppressi respondere non possint.

546. Quod si ita est, ut certissime est, nemo non videt, ineptam omnino esse Calvini, ejusque sectariorum querelam, quod Sacramenta apud nos lingua latina, ac submissa voce consecrentur, & administrentur; cum eorum virtus non ab intelligentia suscipientis, sed a forma a Jesu Christo servatore nostro præscripta dependeat. Et sicut insulse, ac sacrilege quis Christum irridet, quod Lazarum mortuum vocaverit, dicens, *Lazare veni foras*, Joann. XI. 43. & adolescenti pariter mortuo præceperit, *Adolescens tibi dico*, *surge*, Luc. VII. 14., ita impie, & insipienter Hæretici criminantur nostram Ecclesiam, quod in forma Sacramentorum lingua utatur a suscipientibus non intellecta.

547. Levissimum pariter est, quod aliqui reponunt, verba consecratoria esse vernaculo idiomate,

(*a*) Hugo Grotius in *Adnotatis ad consultationem Cassandri* art. 13. suos improbat, quod scissionem cum Ecclesia Catholica, causa Sacramentorum fecerint, *cum eadem omnia*, *etsi non plane cum iisdem ceremoniis*, *habeat Ecclesia Orientis*.

(*b*) Hæc propositio est contra eosdem Sectarios, qui nostram justificationem a sola fide, non autem a Sacramentis pendere volunt. Præcipue autem est contra Calvinum, qui Lib. IV. *institut. Christ. Relig.* cap. 14. totus est, ut Rom. Ecclesiæ doctrinam impugnet, qua, ut ipse garrit, statuitur, Sacramentum consistere in verbo, *quod sine sensu*, *& fide insusurratum solo strepitu*, *veluti magica incantatione consecrandi elementi vim habeat*. Ipse autem vult, Sacramentum consistere in verbo, *quod prædicatum intelligere nos faciat*, *quid visibile signum sibi velit*; nimirum dimissa nobis esse peccata; quam fidem *justificantem* appellat. Mitto calumnias, & injurias, quas contra fideles Romanæ Ecclesiæ filios odio impotenti evomit, quos fingit, *putasse*, *satis esse*, *si Sacerdos populo sine intelligentia obstupente*, *consecrationis formulam demurmuraret*. *Immo id data opera cavisse*, *ne quid doctrinæ inde ad plebem perveniret*: *omnia enim latine pronunciarunt apud homines illiteratos*. *Postea eo usque prorupisse* dicit *superstitionem*, *ut consecrationem nonnisi rauco murmure*, *quod a paucis exaudiretur*, *rite peragi crederent*. Hac arte Calvinus, his dicteriis, ac pestifera sua eloquentia, populos a recta fide avertebat; eisque persuadere nitebatur, justificationem præcedere usum Sacramenti, & Sacramentum non esse, nisi *sigillum*, vel *arrhabonem* justitiæ jam adeptæ. Et fidus ejus discipulus Theodorus Beza in Libro *Summa doctrinæ de re sacramentaria* causam formalem Sacramentorum vult esse explicationem Evangelii, non autem pronuntiationem verborum consecrationis. Aliqui tamen inter Calvini sectatores verba Sacramentorum *consecratoria* esse concedunt, ut Franc. Turretinus in *Institut. Theol. Elenchticæ* Loco XIX.

Est etiam nostra propositio contra Lutheranos, qui concedunt quidem, justificationem non præcedere Sacramenti usum, Calvinianis tamen in eo consentiunt, quod non a Sacramento ipso, sed a fide per Sacramentum excitata eamdem justificationem repetunt. Quamobrem Mart. Kemnitius in *Examine Concilii Trident.* P. II. *De usu*, *& efficacia Sacram.* non aliam Sacramentis tribuit efficaciam, quam Evangelio. Buddeus unus ex recentioribus, & doctioribus Lutheranis, in *Instit. Theol. dogm.* Lib. IV. cap. 1. §. 16. idem docet. Quanquam Jo. Gerhardus celebris inter priscos Lutheranos Loco XIV. cap. 7. sect. 4. num. 51. fatetur, consecrationem non esse tantum instructionem, sed etiam *Symbolorum ad usum sacramentalem efficacem dedicationem*, *& sanctificationem*.

te, & alta voce proferenda, quia instructionem continent, quæ toti Ecclesiæ innotescere debet. Id, inquam, levissimum est, quia ex mandato Concilii Trid. Sess. XXIV. cap. 7. *de reform.* instructio fit, & fieri debet in publicis catechesibus, quæ coram toto populo habentur, non in administratione Baptismi, quæ plerumque nonnisi patrinis, aut paucis aliis adstantibus, & aliquando etiam sine ullo teste fieri solent. Deinde instructio ista utilis quidem semper erit, sed ad Sacramenti valorem minime necessaria. Ut enim inquit S. Augustinus Lib. III. *De Baptismo* c. 14. num. 19., *cum de Sacramentis integritate, & sanctitate tractatur, non interest, quid credat, & quali fide imbutus sit ille, qui accipit Sacramentum. Interest quidem plurimum ad salutis viam, sed ad Sacramenti quæstionem nihil interest.* Sed hæc obiter. Nunc ad institutum redeamus.

348. Huic invicto argumento Calvinus Lib. IV. *Institut.* cap. 16. num. 9. seq. respondet, non inutilem esse pædobaptismum, in quo nulla excitatur in suscipiente fides, *primo*, quia piis parentibus divinam promissionem confirmat: *secundo*, *quia pueri in corpus Ecclesiæ insiti, aliis membris sunt aliquanto commendatiores: tertio*, quia cum adoleverint, *Baptismo ad serium Dei colendi studium non mediocriter adjuvantur: quarto*, quanquam velit Calvinus, verbum Dei concionatorium esse spiritualis generationis semen unicum, negat tamen, *non posse regenerari infantes Dei virtute, quæ nobis incomperta sit: quinto* aliam responsionem insinuat, quanquam subdubitanter, nempe eos pueros extraordinaria œconomia, fidei *exigua scintilla irradiari. Demum* asserit, pueros baptizari *in futuram pœnitentiam, & fidem, quæ etsi nondum in illis formatæ sint, arcana tamen Spiritus operatione utriusque semen in illis latet.* Ita Calvinus in omne se latus vertit, ut rimam aliquam, qua elabatur, inveniat; sed frustra.

349. Quod enim *primo* de parentibus affert, prorsus vanum est. Quam enim consolationem ex divina promissione illi habebunt, si Baptismum filiis suis administrari videant, quem sine fide nullam posse gratiam, & justificationem conferre existimant? Futile item est, quod *secundo* addit de insitione Baptizati membris Ecclesiæ; cum hæc insitio sine gratia regenerationis haberi nequeat. *Tertium* commentitium pariter est, infantes scilicet cum adoleverint, ex inutili Baptismi cæremonia adjuvari ad serium Dei colendi studium. Quod autem *quarto*, & *quinto* loco respondet, mera divinatio est, non solum temeraria, sed falsa, & opposita clarissimis S. Scripturæ verbis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, Jo. III. 5. Fictitia vero omnino est, & ante Calvinum inaudita *exigua illa scintilla fidei*, qua pueros vix natos a Deo irradiari somniat; & quam simili fingendi jure potuisset etiam illis pueris concedere, qui in utero matrum infeliciter decedunt (*a*). Postremum Calvini responsum, si quidem admitti posset, nonnisi eos salvaret, qui ad adultam perveniunt ætatem, non autem illos, qui ante usum rationis ex hac vita rapiuntur; in iis enim nulla *futura est pœnitentia, & fides.*

350. Prob. *secundo* nostra propositio ex absurdo, quod ex hoc Novatorum errore manifeste consequitur; nempe si Sacramenta solum essent instituta ad excitandam in nobis fidem, & essent tantummodo sigilla quædam ad confirmandas divinas promissiones, sequeretur, eorum usum minime esse fidelibus necessarium; quia etiam sine ipsis posset in nobis fides excitari, & sine hoc externo sigillo firmæ starent divinæ promissiones (*b*). At vero Sacramenta esse nobis omnino, & simpliciter necessaria, dubitari non potest, dicente Domino Jo. III. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei:* & iterum Jo. VI. 54. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.* Unde Synodus Tridentina Sess. VII. Can. 4. eum anathemate percutit, *qui dixerit, Sacramenta novæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint.*

351. Sequeretur etiam ex perversa Hæreticorum sententia, unumquemque hominum ne fæminis quidem exceptis, esse idoneos omnium Sacramentorum ministros, dummodo idonei sint ad excitandam in suscipientibus fidem, tunc etiam jocando, & ridendo posse eadem conferri, ac denique nullo opus esse ministro, cum quilibet possit sola lectione, ac meditatione fidem, quam Novatoses justificantem appellant, in seipso excitare. Has consecutiones vidit Lutherus, easdemque admittere non dubitavit. Sed quam absurdæ sint, totique ve-

(*a*) S. Augustinus Epist. CLXXXVII. num. 25. T. II. hanc opinionem, quæ postea Calvino in mentem venit, adeo absurdam putavit, ut nec refelli mereretur. *Nescire autem*, inquit, *divina parvulos, qui nec humana adhuc noverint, si verbis velimus ostendere, vereor, ne ipsis sensibus nostris facere videamur injuriam quando id loquendo suademus, ubi omnes vires, officiumque sermonis facillime superat evidentia veritatis.*

(*b*) Id minime diffitetur Calvinus loco sæpius cit. num. 14., ubi *justificationem in uno Christo repositam nihilo minus Evangelii prædicatione, quam Sacramenti obsignatione nobis communicari, ac sine hac posse in solidum constare*, asserit. Verba autem Jesu Christi: *Nisi quis renatus fuerit &c.* quidam Calvinistæ ausi sunt interpretari de introitu in Ecclesiam, quæ est regnum Dei visibile; quasi scilicet Sacramentum Baptismi non ob aliud sit institutum, quam ut quis cœtui fidelium aggregari queat. Vah putidissimum commentum!

venerandæ antiquitati, ac perpetuæ Ecclesiæ praxi contrariæ, etiam videre debuisset. Quamobrem Tridentini Patres Sess. VII. can. 10. ita sapientissime statuerunt: *Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.*

Solvuntur Hæreticorum objectiones.

352. Objiciunt *primo* Sectarii bene multa sacræ Scripturæ loca, in quibus justificatio, quæ fit in Baptismo, non ipsi Baptismi Sacramento, sed fidei tribuitur. Act. XV. 7. seq. S. Petrus postquam narrasset, Gentes audivisse verbum Evangelii, & credidisse, subdit: Deus *nihil discrevit inter nos, & illos, fide purificans corda eorum*, nulla facta mentione Baptismatis, quod certe susceperant. *Deinde* Paulus ad Rom. X. salutem, & justitiam adscribit *verbo fidei, quod prædicabat*, nulla pariter facta Baptismi mentione. *Tertio* idem Paulus Eph. V. 26. Baptismum quidem memorat, virtutem tamen mondandi non ipsi tribuit, sed *verbo vitæ*, inquiens: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ;* idest *verbo doctrinæ*, ut explicat S. Hieronymus in Comment. Tom. VII.

353. Resp. cum Synodo Trident. Sess. VI. cap. 8. his, aliisque similibus Scripturæ sacræ locis nil aliud indicari, quam fidem ad salutem, & justificationem requiri, cum *sine fide impossibile sit placere Deo* Hebr. XI. 6.; non autem solam fidem sufficere. *Cum vero*, inquiunt Patres, *Apostolus dicit, justificari hominem per fidem, & gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit, & expressit: ut scilicet per fidem ideo justificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum ejus consortium pervenire.* Unde etiam S. Augustinus *De prædest. sanctorum* cap. 7. *Ex fide*, inquit, *ideo dicit* (Apostolus) *justificari hominem, quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cetera.*

354. Sic ergo S. Petrus dicit, Deum purificasse corda Gentilium *per fidem*, quatenus per fidem eos ad Baptismum perduxit; quomodo Philippus egit cum Eunucho Act. VIII., quem prius de fide in Jesum Christum instruxit, & postea baptizavit. Eadem ratione intelligendus est S. Paulus Roman. X. qui tamen alibi Baptismum vocat *lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti* ad Titum III. 5. Quod si ad Eph. V. addidit: *In verbo vitæ*, seu *doctrinæ*, ut exponit Hieronymus, certe indicare noluit, fide sola adhibita verbo divino nos justificari; hoc enim e diametro opponeretur aliis ejusdem Pauli sententiis supra n. 333. relatis; sed voluit significare nos justificari fide conjuncta Sacramento Baptismi.

355. Inst. *primo*. S. Petrus in sua priori epist. cap. III. 21. postquam dixisset, in Arca Noe octo animas salvas factas esse *per aquam*, subdit: *Quod & vos nunc similis formæ salvos facit Baptismus; non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi.* Quibus verbis omnem justificandi vim Baptismo adimit, solique fidei in Jesum Christum attribuit. Hoc pariter idem Apostolorum Princeps indicaverat cap. I. 23. vocans nos *renatos per verbum Dei vivi*. Et explicat postea de quo verbo loquatur, subdens: *Est autem verbum, quod evangelizatum est in vos*. Similiter S. Jacobus cap. I. 18. nos *genitos* dicit *verbo veritatis*.

356. Resp., hunc Apostoli Petri locum valde obscurum esse, nec in eo exponendo una simul conspirare Interpretes; non tamen favere Novatoribus; quia illa *carnis depositio sordium*, cui vim justificandi Apostolus denegat, non est ablutio illa corporis, quæ fit in Baptismo, & quæ non est instituta ad deponendas sordes carnis, sed sordes animæ. Voluit ergo Apostolorum Princeps indigitare illas purificationes, & ablutiones, quæ in usu erant apud Judæos, & quæ certe non valebant, ad animam purificandam a sordibus peccati. Immo quando ibidem comparat Baptismum Arcæ Noe, in qua octo animæ salvæ factæ sunt, manifeste nos docet, talem esse virtutem Baptismi, ut animas nostras justificet, & salvet, quemadmodum Arca Noe octo animas ab interitu salvavit. Et hæc clara sunt.

357. Tota vero obscuritas est in verbis subsequentibus: *Sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum*. Admodum probabilis est explicatio Bedæ, qui post aliquos Patres græcos intelligit illas interrogationes, quæ fieri solent suscipientibus Baptismum; nempe: *Credis in Deum? Abrenuntias Satanæ?* &c. Quas interrogationes perantiquas esse, colligitur ex Tertulliano in Lib. *De corona* cap. 3., ubi de suscipiente Baptismum ait: *Sub Antistitis manu contestatur se renuntiare diabolo, & pompæ, & angelis ejus* (a). Huic interpretationi favere videtur vox græca ἐπερώτημα, quam latinus Interpres vertit *interrogatio*, sed usu forensi significat *pactum*; quod notavit etiam Lutherus, quamvis hanc significationem verbis S. Petri haud recte adaptaverit. Est ergo sensus, salutem, quæ nobis in Baptismo confertur, non esse tantummodo repetendam ab externa Sacramentali ablu-

(a) Abrenuntiatio, quæ in Baptismo fieri consuevit, a græcis dicitur ἀποταγὴ, vel ἀπόταξις, & describitur in Lib. VII. *Constitut. Apostolic.* cap. 41. Ejusdem mentio reperitur apud Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, aliosque veteres. Eamdem ex apostolica traditione descendere, nonnulli credunt. Antiquissima certe est.

lutione corporis, sed etiam, immo potissimum a fide in Jesum Christum hujus Sacramenti auctorem, & a pacto, quo renuntiamus Satanæ ut Christo penitus consecremur.

558. Quod ut recte percipiatur, adnotanda est doctrina Angelici 3. P. quæst. 68. art. 8., ubi quærit, an fides requiratur ex parte baptizati? & respondet: „ rectam fidem *ex necessitate* requiri ad „ Baptismum, quia sicut dicitur Rom. III. 22. *Ju-* „ *stitia Dei est per fidem Jesu Christi.*" Hoc autem præsupposito idem Angelicus art. 9. ad 3. ita explicat objectum S. Petri textum: „ Sicut puer „ cum baptizatur, non per seipsum, sed per a- „ lios credit, ita non per seipsum, sed per alios „ interrogatur; interrogati confitentur fidem Ec- „ clesiæ in persona pueri, qui huic fidei aggre- „ gatur per fidei Sacramentum. Conscientiam au- „ tem bonam consequitur puer etiam in seipso, „ non quidem actu, sed habitu per gratiam justi- „ ficantem." Hinc si quis hypocrita ficto animo ad Baptismum accedat, Sacramentum quidem suscipit, non autem ejus effectum, nempe gratiam sanctificantem; non quia Sacramentum ex se efficax non sit, sed quia suscipiens obicem ponit. Apposite ergo dicit Apostolorum Princeps: *Vos salvos facit baptisma: non carnis depositio sordium*, seu ablutio externa corporis, *sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum:* nempe fides sincera, quæ a bona conscientia procedit, qua Dæmoni renuntiantes vos Deo integre consecrastis. Quo eodem sensu dicebat Apostolus Paulus Hebr. X. 22. *Accedamus cum vero corde, in plenitudine fidei, aspersi corda a conscientia mala, & abluti corpus aqua munda;* tunc enim solum Baptismus nos salvat (a).

559. Haud absimiliter dicitur in aliis Scripturæ sacræ locis nos renasci, & regenerari *verbo vitæ, seu doctrinæ*, quia in adultis requiritur fides ad gratiam Sacramentalem consequendam; adeo ut sine fide, saltem habituali, homo non possit justificationem, & salutem adipisci. Dixi *in adultis;* nam de infantibus alia ratio est; pro ipsis enim sufficit fides Ecclesiæ, ut mox exponetur n. 475. seq.

560. Inst. *secundo*, & hoc est præcipuum Calvini argumentum. S. Augustinus Tract. LXXX. in Joan. num. 3. Tom. IV. laudata Scripturæ sacræ testimonia ita explicat, ut a sola fide vim justificandi in Sacramentis repetat. Expendens enim illud a Christo Apostolis dictum Joan. XV. 3. *Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis*, inquit: „ Quare non ait: mundi „ estis propter Baptismum, quo loti estis, sed „ ait, *propter verbum, quod locutus sum vobis;* „ nisi quia & in aqua verbum mundat? Detrahe „ verbum; & quid est aqua, nisi aqua? Accedit „ verbum ad elementum, & fit Sacramentum; „ etiam ipsum tanquam visibile verbum ...... Unde „ de ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & „ cor abluat, nisi faciente verbo, *non quia di-* „ *citur, sed quia creditur?* Nam & in ipso ver- „ bo aliud est sonus transiens, aliud virtus ma- „ nens. *Hoc est verbum fidei, quod prædica-* „ *mus*, ait Apostolus; *quia si confessus fueris* „ *in ore tuo, quia Dominus est Jesus, & cre-* „ *dideris in corde tuo, quia Deus illum suscita-* „ *vit a mortuis, salvus eris; corde enim credi-* „ *tur ad justitiam, ore autem fit confessio ad* „ *salutem* Roman. X. Unde in actibus Apostolo- „ rum legitur XV. 9. *Fides mundans corda eo-* „ *rum*. Et in epistola sua (prima cap. III. 21.) „ beatus Petrus *Sic & vos*, inquit, *baptisma sal-* „ *vos facit, non carnis depositio sordium, sed* „ *conscientiæ bonæ interrogatio*. Hoc est ver- „ bum fidei, quod prædicamus, quo sine dubio, „ ut mundare possit, consecratur & Baptismus. „ Christus quippe nobiscum vitis, cum Patre a- „ gricola dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit „ pro ea. Lege Apostolum, & vide, quid adjungat „ (Ephes. V. 26.): *Ut eam sanctificaret*, in- „ quit, *mundans eam lavacro aquæ in verbo*. „ Mundatio igitur nequaquam fluxo, & labili tri- „ bueretur elemento, nisi adderetur *in verbo*."

561. Porro ex prolixo hoc S. Doctoris loco colligunt in rem suam Adversarii. *Primo* objecta superius testimonia S. Scripturæ ita esse intelligenda, ut sola fides in Sacramentis justificet; ipsa vero Sacramenta signa sint vacua, nullinsque efficaciæ. *Secundo* verbum illud, quod dicitur *Sacramentale*, & cui tribuitur justificandi vis, non esse verbum *consecratorium*, sed verbum *concionale*, quod *prædicatur, & creditur;* & per quod Christus testatur, mundatos fuisse Apostolos: *Jam vos mundi estis &c.*

562. Resp., perperam Sectarios in magno Augustino quærere sui erroris patrocinium, qui non minus sæpe, quam aperte Baptismi, atque adeo aliorum Sacramentorum valorem, & efficaciam a solis consecratoriis verbis repetit. Ex pluribus locis, quæ afferri possent, pauca seligam. In epist. XXIII. olim CCIII. num. 4. Maximinum Episcopum Donatistam hortatur, ut una cum Catholicis in hanc erumpat exultantem, & liberam vocem: *Ego unum baptismum novi, Patris, & Filii, & Spiritus sancti nomine consecratum, atque signatum. Hanc formam ubi invenio, necesse est, ut approbem.* Et Lib. III. *De Baptismo contra Donatistas* cap. 15. Baptisma evangelicis verbis consecratum vocat *integrum Sacramentum*, quamvis a Marcione, aut Valentino, aut Ario, aut Euno-

(a) S. Augustinus in Ps. LXXVII. num. 2. T. V. *Omnibus*, inquit, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizatis commune est lavacrum regenerationis, sed ipsa gratia, cujus ipsa sunt Sacramenta, qua membra corporis Christi cum suo capite regenerata sunt, non communis est omnibus. Nam & hæretici habent eumdem baptismum, & falsi fratres in communione Catholici nominis.*

nomio, aut a quocumque alio hæretico collatum. At vero ab hæreticis expectandaue sunt verba concionatoria, quæ veras contineant Dei promissiones, & quibus vera fides in nobis gignatur? Quomodo igitur S. Doctor in Sacramentorum collatione exigere potuit verbum fidei a Ministris prædicatum, quo suscipientes fidem divinis promissionibus adhibeant? Sed ne ab ipso loco nobis objecto recedamus, valde notanda sunt hæc, quæ ibidem addit: „ Hoc verbum fidei tantum valet in „ Ecclesia Dei, ut per ipsam credentem, offe„ rentem, benedicentem, tingentem etiam tantil„ lum mudet infantem, *quamvis nondum valen„ tem corde credere ad justitiam*, & ore con„ fiteri ad salutem. Totum hoc fit per verbum, „ de quo Dominus ait: *Jam vos mundi estis pro„ pter verbum, quod locutus sum vobis*." Audis, quale sit verbum mundans, & justificans? Illud scilicet, quo etiam infans mundatur, qui nondum valet *corde credere ad justitiam*, nec ore confiteri ad salutem. Istudne, quæso, erit verbum concionatorium, quo fides excitetur, augeatur, ac corroboretur? Propositam vero difficultatem sic solvimus.

363. Angelicus noster Præceptor, fidus S. Augustini discipulus, & securus interpres 3. P. quæst. 60. art. 7. ad 1. hunc locum ita exponit, ut verbum mundet in Sacramentis, non quia dicitur, sed quia creditur, *idest non secundum exteriorem sonum vocis, sed secundum sensum verborum, qui fide tenetur*. Porro hac Angelici doctrina facile omnia explicantur, quæ ex allato textu S. Augustini nobis Adversarii objiciunt. *Primo* vere dicit S. Pater, Apostolos fuisse mundos non propter Baptismum, sed propter verbum, quia *& in aqua verbum mundat;* neque enim aqua vim mundandi haberet, nisi accedente verbo consecratorio; unde subdit: *detrahe verbum, & quid est aqua nisi aqua? ..... Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur*, scilicet externo labiorum sono, *sed quia creditur*, idest secundum sensum verborum, qui fide tenetur. Propterea distinguens sonum a sensu addit: *nam in ipso verbo* (scilicet consecratorio) *aliud est sonus transiens, aliud virtus manens*.

364. Pergit vero S. Pater, & dicit, hoc verbum esse illud ipsum *verbum fidei, quod prædicatur;* idque multis S. Scripturæ testimoniis confirmat. Veruntamen non propterea excludit verbum consecratorium, quo accedente ad elementum, sive materiam, proprie fit Sacramentum; sed solummodo vult, hoc verbum consecratorium Baptismi esse illud ipsum, quod jubente Domino prædicarunt Apostoli: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris &c.* Hanc esse Augustini mentem declarant verba subsequentia: *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus, quo sine dubio, ut mundare possit, consecratur & Baptismus*. Verba ergo consecratoria in Baptismo ea ipsa sunt, quæ prædicanda esse omnibus gentibus Christus præcepit; quæque ex hoc præcepto vim mundandi accipiunt. Id demum adhuc manifestius declarat illa postrema conclusio, scilicet tantam esse hujus verbi consecratorii vim, ut mundet etiam infantes, *qui credere, & confiteri* nondum valent. Hæc nobis planior videtur hujus Augustiniani loci explicandi ratio; quamvis alias minime contemnamus, quæ a gravissimis Theologis afferri solent (a).

365. Dices. Idem S. Doctor Lib. XV. *De Trinit.* c. 26. n. 49. T. XI. negat, Spiritum sanctum datum fuisse ab Apostolis; atqui illi Sacramenta ministrabant: ergo per Sacramenta Spiritus sanctus non datur; adeoque &c.

366. Resp., Apostolos non dedisse Spiritum sanctum eo modo, quo datus fuit a Christo Domino, a quo procedebat; fuisse tamen datum, vel potius impetratum super credentes per impositionem manuum. *Orabant*, inquit Augustinus, *ut veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant*. Ex quo eruebat, Spiritum sanctum vere a Filio procedere, quia ab ipso vere datur: *Accipite Spiritum sanctum &c.* Eodemque sensu ibid. concludit: *Nos accipere quidem hoc donum possumus pro modulo nostro; effundere autem super alios non utique possumus; sed ut hoc fiat, Deum super eos, a quo hoc efficitur, invocamus*.

367. Ob. *secundo* nonnullos sanctos Patres, qui a sola fide totam Sacramentorum efficaciam repetunt. S. Ambrosius in Lib. *De mysteriis* cap. 3. num. 14. *Aqua*, inquit, *sine prædicatione Dominicæ Crucis ad nullos usus futuræ salutis est: cum vero salutaris fuerit crucis mysterio consecrata, tunc ad usum spiritualis lavacri, & salutaris populi ad usum spiritualis lavacri, & salutaris poculi consecratur:* putat ergo hic S. Antistes, totam virtutem aquæ baptismalis a prædicatione Dominicæ Crucis, seu Evangelii derivari. Præterea S. Hieronymus in cap. 4. Isa. *Homo*, inquit, *tantum aquam tribuit, Deus autem Spiritum sanctum, quo & sordes abluuntur, & sanguinis peccata purgantur:* non igitur virtus sanctificandi est aquæ baptismatis insita. *Tertio* S. Bernardus Serm. in cœna Domini n. 2. Tom. III. postquam definivisset Sacramentum *sacrum signum*, omnia Sacramenta comparat diversis signis, qui-

(a) Facilior videtur eorum responsio, qui contendunt, S. Augustinum ibi agere de Baptismo adultorum, in quibus certe requiritur fides, sin minus ad valorem, saltem ad fructum Sacramenti recipiendum. Veruntamen cum manifestum sit, ibi S. Doctorem comprehendere etiam parvulos *non valentes credere*, hac faciliore responsione omissa aliam S. Thomæ explicationem amplexi sumus, quæ solidissima est, licet aliquanto obscurior.

quibus diversæ traduntur *investituræ*: v. g. inquit, *investitur Canonicus per librum*, *Abbas per baculum*, *Episcopus per baculum*, *& annulum simul*; atqui certo certius est, hujusmodi signa esse vacua, & inania: ergo pariter Sacramenta &c. Quarto S. Basilius Lib. *De Spiritu sancto* cap. 12. *Præcedit quidem*, ait, *professio ad salutem perducens*, *sequitur autem baptisma consignans pactum nostrum*. *Demum* frequentissime sancti Patres Sacramenta appellarunt *signa*, *sigilla*, *symbola*, *pignora &c.* Immo S. Paulus Roman. IV. 11. *signum circumcisionis* memorat (græce σφραγῖδα), eam vocans *signaculum* pacti a Deo initi cum Patriarcha Abraham.

568. Resp. ad *primum*, S. Ambrosium ibi loqui de consuetudine jam suo tempore vigente, quæque adhuc religiose servatur, ut aqua baptismatis certis benedictionibus præparetur; non quod in causa necessitatis etiam aqua communis, & non benedicta non valeret; sed quia hic erat consuetus in solemni Baptismo mos. Non autem loquitur S. Pater *de prædicatione crucis*, seu Evangelii in proprio sensu, quasi per hanc prædicationem consecratur aqua. Fortasse etiam S. Antistes per *prædicationem Dominicæ Crucis* intellexit ipsam consecrationem, quæ fit a Ministro, dum aquam infundit. Propterea initio illius capitis, *Quid vidisti?* inquit, *aquas utique*, *sed non solas*. *Levitas illic ministrantes*, *summum Sacerdotem interrogantem*, *& consecrantem*. Ceterum fidem, quæ per crucis prædicationem, sive per concionem excitatur, ad justificationem minime sufficere, aperte ibidem tradit Ambrosius num. 20. inquiens: *Credit autem Catechumenus in crucem Domini Jesu*, *qua & ipse signatur*: *sed nisi baptizatus fuerit in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus sancti*, *remissionem non potest accipere peccatorum*, *nec spiritualis gratiæ munus haurire*.

569. Ad *secundum*. In textu S. Hieronymi nulla est difficultas; nemo enim inficias iverit, virtute Spiritus sancti animam a sordibus peccatorum purgari; hoc tamen non impedit, quin hæc Spiritus sancti virtus indita sit ipsis Sacramentis.

570. *Tertium* ex S. Bernardo leve est: mellifluus enim Doctor eas similitudines attulit, solum ut aliquo modo explicaret suam definitionem Sacramenti, quod sit *signum sacrum*, seu rei sacræ. Magnum tamen inter memorata signa, & Sacramenta discrimen ibidem affert, subdens: *Divisiones gratiarum diversis sunt traditæ Sacramentis*. Et Baptismum dicit fuisse institutum, *ut inveteratam rubiginem* (peccati originalis) *cum unctione sancti Spiritus aqua dilueret*.

571. *Quartum* ex S. Basilio solum probat, in adultis fidem præcedere debere, non autem illi *soli* esse justificationem adscribendam. Immo oppositum ibidem S. Basilius aperte docet, inquiens: *Fides*, *& Baptisma duo sunt modi parandæ salutis inter se cognati*, *& inseparabiles*. *Nam fides perficitur per Baptismum*, *Baptismus vero fundamento fidei nititur*. Dicitur autem Baptismum obsignare pactum cum Deo, quatenus per eum renuntiamus Satanæ, & filii Dei per adoptionem efficimur.

572. *Postremum* nihil continet difficultatis; neque enim cum Protestantibus litigamus de nomine, sed de re; non an Sacramenta dici possint *signa*, *symbola*, *pignora*, *arrhæ &c.*; sed an sint signa vacua, inania, atque omni careant efficacia, ita ut tota justificandi vis non ipsis Sacramentis, sed soli fidei sit tribuenda. Hoc nobiscum negent Protestantes, & nos cum ipsis appellabimus Sacramenta *signa*, *symbola*, atque *pignora* gratiæ, quam positis debitis conditionibus in nobis producunt.

573. Sed illud addendum, Patres non vocare Sacramenta *sigilla*, *symbola*, aut pignora *promissionum*, scilicet ad excitandam fidem promissionum divinarum, sed potius signa gratiæ, quæ in iis confertur. Sic etiam Apostolus Rom. IV. Circumcisionem vocavit *signaculum justitiæ*, *& fidei*; quanquam, ut supra vidimus n. 78. seq. latum est inter Circumcisionem, aliaque Sacramenta veteris legis, & Sacramenta Jesu Christi discrimen.

574. Multo minus ad rem nostram pertinent alia signa, quibus Calvinus ineptissime comparat nostra Sacramenta; ut arcus cœlestis signum erat promissionis de non immittendo diluvium: manna erat signum Eucharistiæ: serpens æneus figura crucis Christi: transitus maris rubri præfigurabat Baptismum &c. Hæc enim omnia non erant, nec dici poterant Sacramenta, nisi latissimo sensu, ut sint a nostris immenso intervallo distantia. Immo etiam in novo fœdere multi sacri ritus, ut aqua benedicta, signum crucis, aliaque bene multa, quæ ad excitandam devotionem pie, & religiose sunt instituta, quæ tamen gratiam non continent, nec illam virtute sua infundunt, Sacramenta proprie non sunt.

575. Ob. *tertio*. Postremum nostrum argumentum contra Sectarios desumitur ex Baptismo parvulorum, in quibus verba concionatoria ad excitandam fidem inutilia essent. At vero hoc argumentum a S. Augustino penitus eliditur, qui haud semel docet, etiam ipsis esse necessariam fidem, sin minus propriam, saltem Ecclesiæ. Lib. VI. contra Julianum cap. 10. num. 29. *Pertinet*, inquit, *ad parvulum*, *etiam quod per alterum gessit*, *idest credidit ... alienum quippe opus est*, *cum credit per alterum*, *sicut alienum opus fuit*, *cum peccavit in altero*. Et Lib. III. *De peccat. merit. & remis.* cap. 2. docet, parvulos baptizatos esse in credentium numero deputandos, quia eorum, *per quos renascuntur*, *justitiæ spiritus responsione sua trajicit in eos fidem*, *quam voluntate propria nondum habere potuerunt*.

576. Resp., totam hanc doctrinam verissimam esse; ex ea autem minime consequi, verba Baptismi

smi esse concionalia ad fidem excitandam vel in ministris, vel in parentibus, aut in susceptoribus infantis, vel in adstantibus. Si enim hi omnes vel hæretici essent, vel etiam infideles, adhuc tamen ratum esset, & integrum Sacramentum; quia in hoc casu Ecclesia est, quæ puerum per suam fidem Deo offert; *& per ipsam credentem, offerentem, benedicentem, tingentem* infans nondum valens corde credere ad justitiam mundatur, ut inquit S. Augustinus sup. num. 462. Quis autem dicat, per verba concionalia fidem Ecclesiæ generari, aut excitari? Concludo cum eodem S. Doctore, quod infantibus *credere est, baptizari, non credere autem, non baptizari* Lib. I. *De peccat. mer. & remis.* cap. 19. 20., & 27. Tom. XIII. Hæc quidem infra disentientur uberius, ubi de Sacramento Baptismi; sed ea modo attingere coacti sumus, ut objectionibus Hæreticorum satisfaciamus. Vid. S. Thomas 3. P. quæst. 68. art. 8., & 9.

577. Ceterum hic serio animadvertendum est, non per fidem Ecclesiæ infantes mundari, sed per ipsum Sacramentum Baptismi in nomine sanctissimæ Trinitatis collati; neque cæremonias, aut interrogationes, & responsiones patrinorum, vel circumstantium pertinere ad ipsius baptismi valorem; nam puer etiam sine illis Baptizatus ex ipso *opere operato* effectum Sacramenti recipit, & justificatur: unde nec fides parentum, vel patrinorum absque Baptismo sufficit; nec sine illa Baptismus suo caret effectu.

CAPUT XI.

Quo sensu Sacramenta contineant gratiam; eamque in nobis producere dicantur?

578. In Concilio Tridentino Sess. VII. can. 6. duo definita fuere; scilicet primo Sacramenta novæ legis *continere gratiam, quam significant, & gratiam ipsam non ponentibus obicem conferre*. Postea can. 8. additum fuit, hanc gratiam conferri *ex opere operato*. Quæ duo nobis breviter exponenda sunt, & contra Hæreticos vindicanda.

579. Primum jam fuerat ab Eugenio IV. post Synodum Florentinam statutum in Decreto pro unione Armenorum his verbis: *Septem sunt Sacramenta novæ legis, quæ multum ab antiquis differunt. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam figurabant. Hæc vero nostra & continent gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt.*

580. Quo autem sensu Sacramenta dicantur *continere gratiam*, non uno modo intelligitur a Theologis; neque enim putandum est, in Sacramentis contineri gratiam, ut liquor continetur in vase. Audiendus S. Thomas, qui hanc rem ita explicat 3. P. quæst. 62. art. 3.: „ Duplici modo gratia „ est in Sacramentis: uno modo, *sicut in signo;* „ nam Sacramentum est signum gratiæ: alio mo„ do sicut *in causa:* nam Sacramentum novæ le„ gis est instrumentalis gratiæ causa: unde gratia „ est in Sacramento novæ legis, non quidem se„ cundum similitudinem speciei, sicut effectus est „ in causa univoca: neque etiam secundum ali„ quam formam propriam, & permanentem, & „ proportionatam ad talem effectum, sicut sunt ef„ fectus in causis non univocis, puta res generatæ „ in sole, sed secundum quamdam instrumentalem „ virtutem, quæ est fluens, & incompleta in esse „ naturæ. " Et in resp. ad 1. „ Gratia, inquit, „ non dicitur esse in Sacramento, sicuti in sub„ jecto, neque sicut in vase, prout vas est locus „ quidem, sed prout vas dicitur instrumentum a„ licujus operis faciendi, secundum quod dicitur „ Ezech. IX. 1. *Unusquisque vas interfectionis* „ *habet in manu sua.*

581. Ex hac doctrina intelligitur, quo sensu ab Hugone de S. Victore *De Sacram.* P. IX. cap. 3. dictum fuerit, in Sacramentis, veluti in quibusdam *vasculis* antidota spiritualia homini porrigi. Ab aliis etiam eodem sensu Sacramenta appellata fuerunt *vasa gratiæ*, scilicet instrumenta gratiæ. Et hæc quidem de primo.

582. Alterum vero aliquanto operosius declarandum est. Atque primo loco fatemur, hæc verba *ex opere operato* neque in sacris litteris, neque in vetustis monumentis ecclesiasticis inveniri. Nam primus, qui hanc vocem usurpaverit, communiter citatur Innocentius III. Lib. III. *De sacro altaris mysterio* cap. 5. (a). S. Thomas, qui Sæculo XIII. paulo post Innocentium floruit, eamdem phrasim *a quibusdam* fuisse usurpatam dicit in IV. *Sentent.* Dist. I. q. 1. art. 5.; sed ipse in *Summa theol.* eam nunquam adhibuit. Postea vero Scholastici passim illa usi sunt, potissimum ut discrimen notarent inter Sacramenta veteris legis, & nostra.

583. Ex quo autem hæc locutio *ex opere operato* neque in sacris litteris, neque apud veteres Patres inveniatur, ansam sumpserunt Protestantes Concilium Trident. carpendi, quod profanam vocem in suis fidei decretis consecraverit Sess. VII. can. 8. ita definiens: *Si quis dixerit, per ipsa novæ legis Sacramenta ex opere operato non con-*

fer-

(a) Putant nonnulli, Innocentium eo in loco nihil aliud voluisse innuere, quam Sacramenti effectum non dependere a sanctitate ministri contra Donatistarum hæresim. Loquitur enim de Sacramento Eucharistiæ, cujus effectum impedire non potest iniquitas Sacerdotis, *quia non in merito Sacerdotis, sed in rebus conficitur Creatoris.* Unde postea concludit: *Quamvis igitur opus operans aliquando sit immundus, semper tamen opus operatum est mundum.* Alii tamen contendunt, summum Pontificem de suscipiente Sacramentum esse locutum, & *opus operatum* accepisse in eo sensu, quo illud postea acceperunt Scholastici.

ferri gratiam, *sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere*, *anathema sit*. Criminationem autem duplici ex capite intentant: *primo*, quod hæc vox, utpote nova, & barbara, non esset fidei decretis inserenda: *secundo*, quod eadem significetur, nullam ex parte nostra ad Sacramenta suscipienda præparationem requiri (a).

384. Facile tamen utraque ex parte criminatio repellitur. Nam primo multis exemplis ostenditur, novas voces fuisse ab Ecclesia adoptatas, sacrisque decretis insertas, quando ad hæreses condemnandas id necessarium visum fuit, quod in Concilio Nicæno contra Arianos, & in Ephesino contra Nestorium factum fuisse, nemo ignorat. In veterum autem Patrum scriptis, immo in ipsis libris sanctis, sin minus litteræ, & syllabæ, saltem sensus hujus vocis apertissime reperitur, ut supra ostensum est: eccur ergo non potuerunt Tridentini Patres hanc vocem de novo cudere ad catholicum dogma contra Novatorum cavillationes luculentius exprimendum? Parum autem refert, *operatum* in passiva significatione apud probatos latinos scriptores non inveniri. Ecclesia enim, ut non semel monuit Augustinus, non tam ad grammaticæ leges, quam ad auditorum captum attendere solet. Sic etiam noster vulgatus Interpres in epist. ad Hebr. XIII. 16. verbum deponens *promereri* passive usurpavit, inquiens: *Talibus enim hostiis promeretur Deus*. *Et nihil contentiosius est*, inquit Sanctus Augustinus epist. CCXXXVIII. n. 4., *quam ubi de re constat*, *litigare de nomine*.

385. Quantum ad alteram partem, ipsi Patres Tridentini Protestantium ora ita obstruere satagerunt Sess. XIV. cap. 4.: *Quamborem falso quidam calumniantur catholicos scriptores*, *quasi tradiderint*, *Sacramentum pœnitentiæ*, *absque bono motu suscipientium gratiam conferre*; *quod nunquam Ecclesia Dei docuit*, *neque sensit*. Et antea Sess. VI. cap. 6. dispositiones hominis ad justificationem acquirendam mirabili ordine iidem Patres descripserunt; in quo ordine primum locum occupat fides, *qua credimus*, *vera esse*, *quæ divinitus revelata*, *ac promissa sunt*.

386. Jam vero putida hac Protestantium calumnia breviter repudiata, facile est explicare, quid intellexerint veteres Doctores Scholastici, & quid post ipsos Synodus Tridentina definiens can. 8., novæ legis Sacramenta gratiam conferre *ex opere operato*. Nempe magis, magisque confirmare voluerunt dogma fidei ab Hæreticis proterve oppugnatum, quod Sacramenta sint signa gratiæ, non vacua, & speculativa, sed *practica*, & *efficacia*; non quatenus actiones quædam naturales sunt, quia non modo vanum, sed plane superstitiosum foret, ab operibus naturalibus, ut talia sunt, effectum supernaturalem expectare; sed quatenus divinitus institutæ sunt, atque ex Christi passione ad gratiam in nobis producendam infallibiliter ordinantur. Hæc igitur phrasis *ex opere operato*, licet minus latina, apud Theologos significat, Sacramenta conferre gratiam, non propter opera pia, quæ sive a ministris, sive a suscipientibus exercentur, sed propter virtutem ipsis a Deo institutore inditam. Id apparet in Baptismo rite collato infantibus, dormientibus, perpetuo furiosis, & amentibus, quibus certissime confertur gratia baptismalis, quamvis in eis nulla dispositio præcedat; & etiamsi Baptismus a ministro hæretico, vel peccatore administretur.

387. In homine quidem adulto, & rationis compote ad recipiendam gratiam Sacramenti haud exiguus requiritur virtutum apparatus, quas Tridentina Synodus enumerat Sess. VI. cap. 6., nimirum *fides*, qua creduntur, quæ divinitus revelata, ac promissa sunt; *timor*, quo peccatores utiliter concutiuntur; *spes*, qua confidunt, Deum sibi propitium futurum; *amor*, quo Deum omnis justitiæ fontem diligere incipiunt; *detestatio*, & *odium* peccatorum; ac denique *propositum* inchoandæ novæ vitæ, & servandi divina mandata. Sed hæc omnia neque merentur, neque producunt illam gratiam, quæ tota a Sacramenti virtute dependet; adeo ut si ex duobus adultis æqualiter ad suscipiendum Baptismum sic dispositis unus baptizetur, alter non, ille gratiam, & justificationem consequetur, iste autem non consequetur, quamvis idem in utroque sit *opus operantis*.

388.

(a) Calvinus in *Antidoto* Sess. VII. cap. 4. solita sua procacitate vocat hanc Concilii Trid. definitionem *monstrum verborum*; & cap. 5. de Catholicis ait: *Fingunt subesse vim magicam Sacramentis*, *quæ sit extra fidem efficax*. Lutherus pariter *De captivit. Babylon.* ubi de Baptismo agit, ita nostris calumniose imponit: *Hinc impulsi sunt tantam vim tribuere Sacramentis novæ legis*, *ut ea statuerent prodesse etiam iis*, *qui in peccatis mortalibus sunt*, *nec requiri fidem*, *aut gratiam*. Primum verum est de Baptismo, & Pœnitentia quæ vocantur Sacramenta mortuorum, & conferunt primam gratiam. Alterum putidissima calumnia est. Solemnius adhuc mentiti sunt Lutherani in *Apologia Confess. Augast.* art. 13., ubi *Damnamus*, inquiunt, *totum populum Scholasticorum*, *qui docent*, *quod Sacramenta non ponenti obicem conferunt gratiam ex opere operato sine bono motu utentis* ... *Hæc impia*, *&* *perniciosa opinio magna auctoritate docetur in toto regno Pontificio*. Non defuerunt tamen inter ipsos Catholicæ religionis hostes, qui tam apertum mendacium publice rejicerent. Hugo Grotius in *Adnotatis ad consultationem Cassandri* art. 13. *Opus operatum*, inquit, *intelligitur Dei efficacia ad honorandam Ecclesiam*, *&* *ejus unitatem nobis commendandam Sacramentis attributa*. *Ceterum non negant Catholici requiri ad salutarem usum in adultis fidem*, *&* *Dei amorem*: *&* *hæc ita ajunt requiri*, *ut efficacia honos Deo salvus sit*. *In his omnibus nihil est controversiæ*, *si dextera interpretatio accedat*. *Si qui minus recte locuti sunt eorum imprudentia alios non involvit*. Alios Heterodoxos hoc idem ingenue confitentes allegavit Jo. Fabricius in *Consideratione controversiarum*, *quæ Evangelicos inter*, *&* *Romano-Catholicos*, *Reformatosque agitantur* pag. 60.

588. Ad id declarandum adhibetur exemplum aptissimum ignis; licet enim ad comburendum lignum necessariæ sint quædam naturales dispositiones in ipso ligno, ignis tamen vere dicitur vi, & natura sua lignum comburere. Ita quamvis ad digne, & fructuose suscipienda Sacramenta in adulto requirantur fides, timor, spes, pœnitentia, aliæque piæ dispositiones, gratiæ tamen productio non istis dispositionibus, sed ingenitæ Sacramentorum virtuti, & efficaciæ tribuitur.

589. Hisce expositis, facile est probare, dogma a Patribus Tridentinis definitum perspicue contineri, sin minus totidem verbis, saltem aliis æquivalentibus, tum in sacra Scriptura, tum in sanctorum Patrum doctrina; ut luculenter patet ex pluribus testimoniis supra num. 533. & seq. congesti. Cum enim dicitur, hominem ex aqua baptismatis *renasci*, Ecclesiam *mundari lavacro aquæ*, per Baptismum *ablui peccata*, baptizari homines *in remissionem peccatorum*, & per ipsum *sanctificari*, quid aliud innuitur, quam talem esse efficaciam baptismi, atque adeo aliorum Sacramentorum, ut rite suscepta ex vi ipsis a divino institutore indita gratiam producant? Hoc autem est, quod dicitur *gratiam conferre ex opere operato;* quod definivit Ecclesia.

590. Dices. Sacræ litteræ eodem prorsus modo loquuntur de pretioso Christi sanguine. S. Joannes in priori sua epist. l. 7. *Sanguis Jesu Christi*, inquit ... *emundat nos ab omni peccato*. Et Apoc. I. 5. *Lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo*. Et multa ejusdem generis sæpe occurrunt, quæ pretiosissimo sanguini Jesu Christi vim, & efficaciam mundandi nos tribuunt, quin tamen dicamus, id præstari a Christi sanguine *ex opere operato;* sed requiritur *opus operantis*, seu fides nostra ad obtinendum super nos fructum passionis ejus. Unde S. Paulus Roman. III. 25. de Christo loquens, *Quem*, inquit, *proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius:* similiter ergo idem dicendum de Sacramentis, quod non *ex opere operato*, sed *ex opere operantis*, seu per fidem operantis gratiam producunt.

591. Resp. cum S. Thoma 3. P. quæst. 62. art. 5., tam Jesu Christi sanguinem, ejus passionem, & mortem, quam Sacramenta ab eodem Jesu Christo instituta, esse in nobis causas gratiæ *instrumentales*, sed diverso modo. „ Est enim duplex „ instrumentum: unum quidem separatum, ut baculus; aliud autem conjunctum, ut manus. Per „ instrumentum autem conjunctum, movetur instrumentum separatum, sicut baculus per manum. Principalis autem causa efficiens gratiæ „ est ipse Deus, ad quem comparatur humanitas „ Christi, sicut instrumentum conjunctum, Sacramentum autem, sicut instrumentum separatum. „ Et ideo oportet, quod virtus salutifera a divinitate Christi per ejus humanitatem in ipsa Sacramenta derivetur ... Unde manifestum est, quod „ Sacramenta Ecclesiæ specialiter habent virtutem „ ex passione Christi, cujus virtus quodammodo „ nobis copulatur per susceptionem Sacramentorum ". Quia ergo Sacramenta non propter nostra opera, vel merita, sed unice per virtutem passionis Christi in nobis gratiam producunt, dicuntur eamdem producere *ex opere operato*. Sanguis autem, aut passio Domini nostri Jesu Christi non dicitur in nobis producere gratiam immediate, & *ex opere operato*, quia ejus fructus debet nobis applicari per Sacramenta.

592. Addit vero S. Paulus Roman. III. *per fidem;* quia fides ad nostram sanctificationem est dispositio omnino necessaria; sola tamen non sufficit: unde Christus ipse Marci XVI. 16. utrumque conjungens *Qui crediderit*, inquit, *& baptizatus fuerit*, *salvus erit*. Noster autem Angelicus 3. P. quæst. 49. art. 1. ad 5. ita Apostoli verba commentatur; *Fides, per quam a peccato mundamur, non est fides informis, quæ potest esse etiam cum peccato, sed est fides formata per charitatem; ut sic passio Christi nobis applicetur, non solum quantum ad intellectum, sed etiam quantum ad affectum.* Vid. totus ille articulus, in quo S. Thoma mirifice explicat, quomodo per passionem Christi liberemur a peccato.

593. Dices *secundo*. In Sacramentis major, vel minor gratia confertur pro majore, vel minore suscipientium dispositione, prout etiam Synodus Tridentina definivit Sess. VI. cap. 7.: non ergo confertur *ex opere operato*, sed *ex opere operantis*.

594. Resp. neg. cons.; Gratia enim sanctificans quantum ad substantiam eadem omnibus confertur, qui rite, & sine obice Sacramenta suscipiunt; ut patet in Baptismo puerorum. Sed si adulti majores afferant animi dispositiones, tunc gratiæ Sacramentali, quæ *ex opere operato* confertur, additur etiam illa, quæ a Deo summe bono obtinetur per opus operantis. Ulterius sicut ignis vehementius urit materiam magis dispositam, ita etiam virtus intrinseca Sacramenti majorem effectum producit in suscipiente magis disposito. Unde idem Concilium Trident. Sess. VI. cap. 7. dicit, justitiam Dei in Sacramentis recipi *secundum propriam cujusque dispositionem, & cooperationem*.

Quæres *primo*, *quomodo Sacramenta sint causa gratiæ?*

595. Resp. Cum certum sit apud omnes Catholicos, Sacramenta esse veras causas gratiæ *instrumentales* (nam causa principalis gratiæ non est nisi Deus), non parva postea est inter Theologos controversia, cum subtilius quæritur, qua ratione hanc gratiam in nobis producant. Quamvis autem variæ, ac diversæ sint Scholasticorum explicationes, possunt tamen brevitatis gratia ad duas præcipuas revocari (*a*). Prima est Thomistarum, qui physicam instrumenti rationem in Sacramentis agnoscunt,

(*a*) Doctissimus noster Melchior Canus in *Relectionibus de Sacramentis* P. IV. has opiniones diversas ita

scunt. Thomistis vero præter fidos eorum socios doctissimos Salmanticenses adhærent Suarezius, Sylvius, aliique.

396. Plerique autem tam veteres, quam recentiores, negant virtutem aliquam creatam Sacramentis inesse, qua gratiæ effectum in suscipientibus operentur; sed ea tantum ratione volunt Sacramenta esse signa gratiæ efficacia, quia virtus infallibiliter præsto est ad eamdem gratiam producendam positis Sacramentis, ac propterea dicunt, Sacramenta esse causas *morales*, quæ Deum moveant ad gratiam conferendam; vel potius habere rationem causæ *sine qua non*, cum sine iis non moveatur ad dandam gratiam. Huic opinioni subscribunt Scotus, S. Bonaventura, Henr. Gandavensis, aliique non pauci, nec ignobiles Theologi. Qui tamen minime inter se conveniunt, an hæc moralis causalitas sit per modum *impetrationis*, aut vi pacti cujusdam, quo Christus in Sacramentorum institutione se ad gratiam largiendam obligaverit; an instar chirographi, Christi sanguine obsignati, quo suscipiens Sacramentum promissam sibi gratiam *ex opere operato exigat*.

397. Sed nos prætermissis his omnibus Scholasticis dissidiis, quæ ad ipsam substantiam fidei non pertinent (a), solidissima S. Thomæ doctrina contenti erimus. Ita enim 3. P. quæst. 62. art. 1. ratiocinatur: „ Necesse est dicere, Sacramenta novæ
„ legis per aliquem modum gratiam causare. Ma-
„ nifestum est enim, quod per Sacramenta novæ
„ legis homo Christo incorporatur; sicut de Ba-
„ ptismo dicit Apostolus Gal. III. 27. *Quotquot in*
„ *Christo baptizati estis, Christum induistis*. Non
„ autem efficitur homo membrum Christi, nisi per
„ gratiam.

398. „ Quidam tamen dicunt, quod non sunt
„ causa gratiæ aliquid operando, sed quia Deus
„ Sacramentis adhibitis in anima gratiam opera-
„ tur: & ponunt exemplum de illo, qui afferens
„ denarium plumbeum, accipit centum libras ex
„ Regis ordinatione; non quod denarius ille ali-
„ quid operetur ad habendam prædictæ pecuniæ
„ quantitatem, sed hoc operatur sola voluntas Re-
„ gis ... Sed si quis recte consideret, iste modus
„ non transcendit rationem signi. Nam denarius
„ plumbeus non est, nisi quoddam signum regiæ
„ ordinationis de hoc, quod pecunia recipiatur ab
„ isto ... Secundum hoc igitur Sacramenta novæ
„ legis nihil plus essent, quam signa gratiæ; cum
„ tamen ex multis Sanctorum auctoritatibus ha-
„ beatur, quod Sacramenta novæ legis non solum
„ significant, sed causant gratiam ".

399. „ Et ideo aliter dicendum, quod duplex
„ est causa agens, principalis, & instrumentalis.
„ Principalis quidem operatur per virtutem suæ
„ formæ, cui assimilatur effectus, sicut ignis suo
„ calore calefacit: & hoc modo nihil potest cau-
„ sare gratiam, nisi Deus; quia gratia nihil est
„ aliud, quam quædam participata similitudo di-
„ vinæ naturæ, secundum illud 2. Petri I. 4. *ma-*
„ *xima nobis, & pretiosa promissa donavit, ut*
„ *divinæ simus consortes naturæ*. Causa vero in-
„ strumentalis non agit per virtutem suæ formæ,
„ sed solum per motum, quo movetur, princi-
„ pali agente. Unde effectus non assimilatur in-
„ strumento, sed principali agenti; sicut lectus
„ non assimilatur securi, sed arti, quæ est in men-
„ te artificis. Et hoc modo Sacramenta novæ le-
„ gis gratiam causant ".

400. Ibidem postea in resp. ad 2. explicat Angelicus, quomodo Sacramenta, quæ sunt signa materialia, agere possint in anima, producendo gratiam, quæ res est spiritualis, inquiens: „ instru-
„ mentum habet duas actiones, unam instrumen-
„ talem, secundum quam operatur, non in vir-
„ tute propria, sed virtute principalis agentis: a-
„ liam autem habet actionem propriam, quæ com-
„ petit sibi secundum propriam formam: sicut se-
„ curi competit scindere ratione suæ acuitatis, fa-
„ cere autem lectum, inquantum est instrumentum
„ artis: non autem perficit instrumentalem actio-
„ nem, nisi exercendo actionem propriam; scin-
„ dendo enim facit lectum. Et similiter Sacramen-
„ ta corporalia per propriam operationem, quam
„ exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt
„ operationem instrumentalem ex virtute divina
„ cir-

recenset. „ Quidam asserunt, Sacramenta esse causas
„ *dispositivas* gratiæ ex eo quod producant characte-
„ rem, vel ornatum nescio quem, videlicet qualitates
„ interius disponentes ... Alii affirmant, Sacramenta
„ esse quidem causas dispositionis, sed extrinsecus op-
„ positas, ut annulum, aut sigillum regium, quibus o-
„ stensis, atque exhibitis id nobis præstatur, quod ex
„ Regis beneficio quæritur. Opinantur alii, Sacramen-
„ ta non esse causas per se gratiæ, sed per accidens,
„ sine quibus videlicet effectus non sequitur; quæ ta-
„ men nihil vere agant, atque producant. Sunt con-
„ tra, qui existimant, Sacramenta virtute supernatu-
„ rali recepta, ipsam etiam qualitatem, quæ gratia est,
„ attingere, instrumentalique actione facere. Ac de-
„ mum alii, qui propius accedunt ad veram hujus rei
„ intelligentiam, Sacramenta censent causas esse gra-
„ tiæ veluti motivas divinæ voluntatis: sunt enim ra-
„ tio, propter quam Deus gratiam confert: ut quia
„ puer baptizatus est, Deus illum salvat: quia est con-
„ firmatus, datur ei spirituale robur. „ His autem e-
numeratis, illud Tullianum usurpat: *Quorum opinio-*
nes, cum tam variæ sint, tamque inter se dissidentes,
alterum profecto fieri potest, ut earum nulla; alterum
certe non potest, ut plus una vera sit. Eo autem do-
ctissimus iste Theologus propendet, ut nullam veram
esse existimet, eadenque omnes breviter quidem, sed
nervose refellit, ac denique docet Sacramenta esse cau-
sas efficientes gratiæ, non *physicas*, sed *morales*. Qua
de re legendum consulo ipsum Cenum, Theologum non
solum latinissimum, & elegantissimum, sed etiam e-
ruditissimum.

(a) Patres Concilii Trident. non voluerunt consecra-
re nisi illas communes Theologorum locutiones, *Sacra-*
menta gratiam continere, eamque conferre, studiose au-
tem abstinere a scholasticis controversiis.

„ circa animam: sicut aqua Baptismi, abluendo „ corpus secundum propriam virtutem, abluit a- „ nimam, inquantum est instrumentum virtutis di- „ vinæ; nam ex anima, & corpore unum fit. Et „ hoc est, quod Augustinus dicit Tract. LXXX. „ in Joan. quod aqua *corpus tangit*, *& cor abluit* ".

401. Ex quo autem Sacramenta sint causæ instrumentales gratiæ, idem noster S. Præceptor art. 4. infert, *esse in iisdem aliquam virtutem causativam gratiæ*. Ita enim ratiocinatur: „ Illi, „ qui ponunt, quod Sacramenta non causant gra- „ tiam, nisi per quamdam concomitantiam, po- „ nunt, quod in Sacramento non sit aliqua virtus, „ quæ operetur ad Sacramenti effectum, est ta- „ men virtus divina Sacramento assistens, quæ „ Sacramentalem effectum operatur ".

402. „ Sed ponendo, quod Sacramentum est in- „ strumentalis causa gratiæ, necesse est simul po- „ nere, quod in Sacramento sit quædam virtus in- „ strumentalis ad inducendum Sacramentalem ef- „ fectum. Et hæc quidem virtus proportionatur „ instrumento, unde comparatur ad virtutem ab- „ solutam, & perfectam alicujus rei, sicut com- „ paratur instrumentum ad agens principale. In- „ strumentum enim non operatur, nisi inquantum „ est motum a principali agente, quod per se o- „ peratur: & ideo virtus principalis agentis habet „ permanens & completum esse in natura: virtus „ autem instrumentalis habet esse transiens ex uno „ in aliud, & incompletum; sicut & motus est a- „ ctus imperfectus ab agente in patiens ".

403. Postea in resp. ad 1. uberius exponit, quomodo in instrumento corporeo, cujusmodi sunt Sacramenta, possit esse aliqua virtus spiritualis causativa gratiæ, inquiens: „ Virtus spiritualis non „ potest esse in re corporea per modum virtutis „ permanentis, & completæ. Nihil tamen prohi- „ bet, in corpore esse virtutem spiritualem instru- „ mentaliter, inquantum scilicet corpus potest mo- „ veri ab aliqua substantia spirituali ad aliquem „ effectum spiritualem inducendum: sicuti & in „ ipsa voce sensibili est quædam vis spiritualis ad „ excitandum intellectum hominis, inquantum pro- „ cedit a conceptione mentis. Et hoc modo vis spi- „ ritualis est in Sacramentis, inquantum ordinan- „ tur a Deo ad effectum spiritualem ".

404. Quanquam vero hæc tota Angelici doctrina minime pertineat ad fidem, ut supra innuimus num. 397., mirifice tamen facit ad ipsum fidei dogma de efficacia Sacramentorum intelligendum. Est etiam consentanea verbis sanctorum Patrum supra num. 336. seq. allatis ad nostri dogmatis confirmationem. Quibus alia addi possent bene multa, ut S. Cyrilli Alexandrini, qui Lib. II. in Joan. cap. 42. dicit: *Quemadmodum virtute ignis non aliter quam ignis urit aqua, sic operatione Spiritus sancti aqua illa, qua baptizati corpus aspergitur, in divinam reformatur virtutem, & potentiam*. Alius autem Cyrillus, nempe Jerosolym. *Catechesi III. Ut illa*, inquit, *quæ in aris offeruntur, cum natura sint pura, invocatione dæmonum impura efficiuntur: sic contra aqua simplex per sancti Spiritus, Christi, & Patris invocationem accepta virtute sanctitatem consequitur*. Et S. Joan. Chrysostomus Hom. XXV. in Joan. *Nunquam*, inquit, *aqua Baptismi purgare peccata credentium posset, nisi tactu Dominici corporis fuisset sanctificata*.

405. Sed hæc satis sint pro nostro instituto, sobrie scilicet quæstiones scholasticas pertractandi, cujusmodi ista est, de qua poterunt curiosi consulere commentatores Libri IV. Sententiarum, Dist. I. utriusque Scholæ. Illud tamen monendum, ne Protestantes audiamus, qui ex his domesticis nostris dissidiis inaniter concludunt, Sacramenta non esse signa efficacia gratiæ, quia Catholici certo determinare non possunt modum, quo id efficiant, quod significant, dissidentibus de eo ipsis primis Scholarum ducibus, & principibus.

406. Non, inquam, audiendi sunt; si enim hoc eorum ratiocinium valeret, valeret etiam ad alia convellenda nostræ sanctæ Religionis mysteria, in quibus explicandis admodum raro Theologi inter se consentiunt.

407. Deinde quamvis Scholastici plurimum dissideant de modo, quo Sacramenta continent, & causant gratiam, quilibet tamen hoc catholicum dogma cum suo systemate conciliare studet. Sic qui influxum duntaxat moralem defendunt, adhuc contendunt, Sacramenta esse signa efficacia gratiæ, quomodo Regis chirographum est signum efficax beneficii ab ipso concessi; anulus, & baculus signum est pariter efficax dignitatis Episcopalis, quæ per hujusmodi instrumenta confertur (a). Qui vero putant, Sacramenta esse causas gratiæ physice instrumentales, nihil omnino laborant in explicanda eorum efficacia.

408. Haud me latet, quam difficile sit intellectu, elementa corporalia ad tantam virtutem attolli; ut gratiam, quæ spirituale donum est, contineant, & producant. Patres tamen, qui hanc difficultatem non ignorarunt, id Deo impossibile esse arbitrati non sunt. *Nonne mirandum*, inquit Tertullianus *De Bapt.* cap. 2., *lavacro dilui mortem?* Et Sanctus Cyrillus Alex. Lib. I. in Joan. *Spiritus efficacitate*, inquit, ... *aqua ad divinam quamdam & ineffabilem vim transformatur*. Atque ut ceteros omittam, S. Gregorius Nazianzenus in Orat. *De Baptismo*, cuidam hujus mirabilis divinorum Sacramentorum efficaciæ rationem poscenti ita respondet: *Ostende mihi modum nati-*

(a) Eos tamen magnam habere cum sensu Lutheranorum, & Calvinistarum affinitatem, haud inepte demonstrat P. Renatus Hyac. Drouven *de re Sacramentaria* Lib. I. quæst. 4. cap. 2. ubi Thomistarum opinionem multiplici argumentorum genere confirmat.

vitatis, *quæ fit secundum carnem*, *& ego tibi eam regenerationis*, *quæ fit secundum animam*, *exponam: ubique divina vis*, *& efficacia incomprehensibilis est*, *nullaque vel ratione*, *vel arte explicari potest*.

409. Hinc recte ita monuit Catechismus Rom. P. II. cap. 1. num. 27. „ Quo autem pacto tanta „ res, & tam admirabilis per Sacramentum efficiatur, ut quemadmodum Augustini sententia „ celebratum est, *aqua corpus tangat*, *& cor „ abluat*, id quidem humana ratione, atque in„ telligentia comprehendi non potest. Constitutum „ enim esse debet, nullam rem sensibilem sua„ pte natura ea vi præditam esse, ut penetrare „ ad animam queat. At fidei lumine cognoscimus, „ omnipotentis Dei virtutem Sacramentis inesse, „ qua id efficiant, quod sua vi res ipsæ natura„ les præstare non possunt ". Ex hac autem inexplicabili virtute producendi gratiam, quam sancti Patres tribuunt Sacramentis, novum argumentum desumunt Thomistæ, ut credant, eadem non *moraliter* tantum, sed *physice* esse causas instrumentales gratiæ. Nam hoc secundum, non autem primum est humanæ intelligentiæ incomprehensibile (*a*).

Quæres *secundo*, *cujus generis sit gratia illa*, *quæ in Sacramentis confertur?*

410. Resp. *primo* in duobus Sacramentis, quæ dicuntur *mortuorum*, scilet Baptismo, & Pœnitentia, conferri gratiam habitualem, & sanctificantem, qua homines antea peccatores, & inimici Dei, fiunt justi, & adoptionem filiorum Dei recipiunt, quæ gratia dicitur *prima*. Quamvis contingere potest, ut etiam hæc duo Sacramenta *per accidens* non producant *primam* gratiam, sed *secundam*. Si enim homo adultus accedat ad hæc duo Sacramenta jam justificatus per actum perfectæ contritionis, & charitatis, tunc gratiam recipiet sanctificantem, non *primam*, qua jam exornatus est, sed *secundam*, seu novum gratiæ habitualis augmentum, juxta illud Apoc. XXII. 11. *Qui justus est*, *justificetur adhuc*. Hanc etiam *secundam* gratiam conferunt alia Sacramenta, quæ dicuntur *vivorum*, quia ad illa digne suscipienda requiritur status gratiæ habitualis.

411. Fieri tamen potest, *per accidens*, ut etiam Sacramenta vivorum conferant *primam* gratiam. Nam Sanctus Thomas 3. P. quæst. 79. art. 3. aperte docet, Sacramentum Eucharistiæ operari remissionem peccati in eo, qui ejusdem peccati *conscientiam*, *& affectum non habet: forte enim*, subdit, *primo non fuit sufficienter contritus; sed devote*, *& reverenter accedens consequetur per hoc Sacramentum gratiam charitatis*, *quæ contritionem perficiet*, *& remissionem peccati*. Idem asserit Angelicus de Sacramento Confirmationis 3. P. quæst. 72. art. 7. ad 2. inquiens: *Si aliquis adultus in peccato existens*, *cujus conscientiam non habet; vel si etiam non perfecte contritus accedat*, *dummodo non fictus accedat*, *per gratiam collatam in hoc Sacramento consequetur remissionem peccatorum*. Eamdemque doctrinam tradit de Extrema Unctione in IV. Dist. XXIII. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 1. Atque hæc Angelici sententia, sin minus undequaque certa, contradicentibus aliquibus Theologis, saltem admodum probabilis est, tum propter tanti Doctoris gravissimam auctoritatem, tum etiam propter rationes, quas Thomistæ afferunt.

412. Sed præter hanc gratiam sanctificantem, certum est, a singulis Sacramentis conferri aliam gratiam, quæ dicitur *Sacramentalis*, quæ, ut inquit S. Thomas 3. P. quæst. 52. art. 2., *addit super gratiam communiter dictam*, *& super virtutes*, *& dona quoddam divinum auxilium*, *ad consequendum Sacramenti finem*.

413. Diversos omnium Sacramentorum effectus ita Concilium Florentinum exposuit: „ Septem Sa„ cramentorum prima quinque ad spiritualem u„ niuscujusque hominis in seipso perfectionem, „ duo ultima ad totius Ecclesiæ regimen, multi„ plicationemque ordinata sunt. Per Baptismum „ enim spiritualiter renascimur, per Confirmatio„ nem augemur in gratia, & roboramur in fide; „ renati autem, & roborati nutrimur divinæ Eu„ charistiæ alimonia. Quod si per peccatum æ„ gritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam „ spiritualiter sanamur; spiritualiter etiam, & cor„ poraliter (prout animæ expedit) per Extre„ mam Unctionem. Per Ordinem vero Ecclesia „ gubernatur, & multiplicatur spiritualiter; per „ Matrimonium corporaliter augetur. " Et certe supervacaneum fuisset, tot, & diversa Sacramenta a Deo instituti, si eamdem gratiam Sacramentalem omnia conferrent. Vide dicta superius num. 278. Et hic primus est, & generalis omnium Sacramentorum effectus. Nunc dicendum est de altero effectu non omnium, sed trium dumtaxat novæ legis Sacramentorum, nempe de Charactere.

CA-

(a) Doctissimus P. Laur. Berti Lib. XXX. *De Theol. Discipl.* cap. 20. enumeratis pro solita sua solertia, & eruditione variis, & multis Theologorum opinionibus, conatur ostendere, Sacramenta esse causas *physicas* instrumentales gratiæ, non tamen *directas* ut instrumenta artificum sunt; sed *indirectas*, quomodo agricolæ sunt causa segetum, quia ea faciant, quibus positis Deus dat segetibus incrementum, & medicus porrigens infirmo medicamentum causa est instrumentalis, sed indirecta sanitatis; quæ duo exempla sunt S. Augustini Lib. IX. *De Genesi ad litt.* cap. 15. Hic explicandi modus iis non displicebit, ut reor, qui Sacramenta esse causas gratiæ tantummodo morales cum Scotistis defendunt.

CAPUT XII.

De Charactere, quem aliqua Sacramenta animæ indelebiliter imprimunt.

414. Character, si solam nominis vim attendere velimus, definiente S. Thoma 3. P. quæst. 63. art. 3. *proprie est signaculum quoddam, quo aliquid insignitur, ut ordinatum in aliquem finem, sicut charactere insignitur denarius ad usum commutationum, & milites insigniuntur ad militiam deputati.*

415. Si vero loquamur de charactere Sacramentali, definiri potest cum eodem S. Doctore ibid. *signaculum, quo deputatur quisque fidelis ad recipiendum, vel tradendum aliis ea, quæ sunt divini cultus.* Quæ S. Thomæ doctrina sine ulla difficultate a Theologis recipitur. Sed postea magnæ inter eos controversiæ oriuntur, quando hujus characteris natura ad penitius examen revocatur.

416. Sed nos prætermissis domesticis dissidiis, de solo Ecclesiæ dogmate solliciti erimus contra Acatholicos, qui hunc quorumdam Sacramentorum effectum, ut commentitium, pertinaciter rejiciunt (a). Contra quos sit

PROPOSITIO

Certum, & indubitatum fidei dogma est, in tribus Sacramentis Baptismo, Confirmatione, & Ordine indelebilem imprimi characterem.

417. Sanctus Thomas 3. P. quæst. 63. art. 1. id probat *primo* de Baptismo verbis Apostoli Pauli, qui epist. 2. ad Cor. I. 21. seq. inquit: *Qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*: hujusmodi autem signum, judice S. Thoma, aliisque claris Interpretibus, non est nisi spiritualis character animæ nostræ indelebiliter impressus. Quod etiam magis declarat primigenius textus græcus ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς a verbo σφραγίζω, quod significat *signare, sigillare, & nota quadam impressa insignire*. Sic idem Paulus Roman. IV. 11. signum Circumcisionis, quod certe erat carni impressum, vocat σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης *signaculum justitiæ*. Eodemque sensu S. Apostolus ad Eph. I. 13. dicit, *credentes signati estis* (ἐσφραγίσθητε) *spiritu promissionis sancto*; tum cap. IV. 30. *Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis*. Quem utrumque locum S. Hieronymus videtur intelligere de Baptismo, quo recipimus *illam imaginem, & similitudinem, ad quam in exordio conditi sumus*, ac subdit, *hoc signaculum Sancti Spiritus Deo imprimente signari*. Idemque sentit S. Thomas Lect. X. explicans illud: *In diem redemptionis*, idest *Baptismi*.

418. Non me quidem latet, nonnullos Catholicos Interpretes in citatis testimoniis nonnisi Spiritus sancti dona intelligere; cum tamen aliqui Sancti Patres, ut Chrysostomus, Hieronymus, Ambrosius, & nonnulli alii infra laudandi signum indelebile intellexerint, videtur hoc argumentum grave pondus habere. Luculentius vero admodum dogma ostenditur ex Sanctorum Patrum traditione. Et ut exordiamur a græcis.

419. S. Cyrillus Jerosolym. Præfat. in Catecheses vocat Baptismum *signaculum sanctum indelebile*; & Catechesi IV. *Spiritus sanctus*, inquit, *tempore baptismatis animam obsignat*, nempe signaculo indelebili.

420. S. Basilius Hom. XIII. fideles exhortans ad Baptismum, eum comparat *tesseræ militari*, qua Duces utuntur ad suos discernendos. Postea eumdem comparat sanguini illi, quo, Deo jubente, Israelitæ domos suas signarunt, ut signo illo viso Angelus primogenitorum Ægypti occisor, primogenitis Hebræorum parceret, Exodi XII.; ac demum ovibus, quas Pastor signat, ne a grege separentur.

421. S. Jo. Chrysostomus Hom. II. In epist. ad Ephes. explicans verba S. Pauli supra num. 157. allata, Deus, inquit, *charactere nos insignivit*. Et postea: *Signati sunt etiam Israelitæ, sed circumcisionis nota, ut pecora; nos autem ut filii, signati sumus Spiritu sancto*.

422. S. Epiphanius *Hæresi* VIII. Circumcisioni comparat Baptismum, *quo nos a peccatis præcidimur, & in Dei nomine signamur*.

423. S. Gregorius Nazianzenus Orat. XL. n. 4. inter varia Baptismi nomina eum vocat *sigillum, quia conservatio est, ac dominationis obsignatio*.

424. Denique S. Jo. Damascenus, qui Ecclesiæ Græcæ Patrum doctrinam complexus est. Lib. IV. *Orth. fidei* cap. 9. *Nunc*, inquit, *Spiritus sancti primitias per Baptismum accipimus, & regeneratio alterius nobis vitæ initium, & signaculum, & præsidium, & illuminatio efficitur*.

425.

(a) Primus, qui Sacramentorum characterem in universa Ecclesia receptum, impugnare ausus fuerit, creditur Jo. Wiclefus in Lib. IV. *Trialogi* cap. 15., ut refert Thomas Waldensis in *Doctrinali Antiquitatis fidei Catholicæ* T. II. cap. 109., ubi eum confutat. Famosum hunc Sæc. XIV. Hæresiarcham, sicuti in aliis multis, ita in hoc errore secuti sunt Sæc. XVI. Novatores. Lutherus enim *De captivitate Babylonica* asseruit, characterem indelebilem esse *figmentum*. Calvinus autem in *Antidoto Conc. Trid.* Sess. VII. can. 9. *Quod*, inquit, *de charactere indelebili fabulantur* Pontificii, ... *veteribus ignotum fuit, & magis consentaneum est incantationibus magicis, quam sanæ Evangelii doctrinæ*. Hunc magistrorum suorum errorem postea adoptarunt Mart. Kemnitius in II. P. *Exam. Conc. Trident.*, Tilmannus Heshusius in mendacissimo Libro *De erroribus Pontificiorum* tit. 5., Jo. Franc. Buddeus in *Instit. Theol. dogmat.* Lib. IV. 1. §. 16. &c. &c.

425. Non minus luculenta afferri possunt Patrum latinorum testimonia; sed brevitatis causa duo nobis sufficiant, Ambrosius, & Augustinus. Horum primus Lib. I. *De Spiritu sancto* cap. 6. utrumque locum Apostoli supra num. 517. allatum ex 2. Corinth. I., & Eph. I. explicat de signo, quod in Baptismo accipimus, *quod est utique*, ait, *spiritale signaculum. Nam etsi specie signemur in corpore, veritate tamen in corde signamur, ut Spiritus sanctus exprimat in nobis imaginis cælestis effigiem*.

426. Multo autem clarius locutus est magnus Augustinus, qui in disputationibus cum Donatistis sæpius hac de re loquendi occasionem habuit. In epist. ad Bonifacium XCVIII., alias 23. num. 5. Tom. II. loquens de consecratione Baptismi facta ab hæretico: *Quia consecratio*, inquit, *reum quidem facit hæreticum, extra Domini gregem habentem dominicum characterem, corrigendum tamen admonet sana doctrina, non iterum similiter consecrandum*. En conceptis verbis ab Augustino agnitum Baptismi characterem, qui neque in hæresi deletur.

427. Præterea S. Antistes in baptizatis gratiam distinguit a charactere, ut illa nonnisi fide integra acquiri possit, bene vero character; unde sæpius inferebat contra Donatistas, Baptismum ab hæreticis collatum iterandum non esse, quia Baptismum, quem intus in Ecclesia acceperunt *amittere utique foras exeundo non possunt*. Ita Lib. III. *De Baptismo* cap. 11.; & cap. 14. *Manifestum est*, inquit, *fieri posse, ut fide non integra integrum in quoquam maneat Baptismi Sacramentum*; scilicet quantum ad characterem, qui indelebilis est, non quantum ad gratiam, quæ cum fide non integra sociari non potest.

428. Accedit, quod ipsi Donatistæ rebaptizantes aperte fatebantur, Baptismum rite, & legitime in Ecclesia catholica collatum non amitti propter apostasiam, vel hæresim; sed solum contendebant, baptizatos ab hæreticis esse rebaptizandos, quia putabant, non posse ab hæreticis baptismum rite, & valide conferri; unde tota moles illius magnæ controversiæ non erat de indelebili charactere Baptismi rite collati, sed de hujus Sacramenti idoneo ministro, cujusmodi esse hæreticum a Donatistis negabatur. Insignis est S. Augustini locus Lib. I. *De Baptismo contra Donatistas*, cap. 1. T. XII., ubi inquit: *Nullus illorum* (Donatistarum) *negat, habere Baptismum etiam apostatas, quibus utique redeuntibus, & per pœnitentiam conversis, dum non redditur, amitti non potuisse, judicatur &c.* Pergit postea magnus hujus hæresis debellator Augustinus contra eos demonstrare, Baptismum etiam extra Ecclesiam dari posse, quamvis *recte*, idest legitime non detur. Qua autem de causa non solum Augustino, sed etiam Donatistis, & omnibus persuasum erat, Baptismum semel susceptum amitti non posse, nec propter apostasiam, nec propter hæresim, nisi quia character ab eo impressus deleri non poterat?

429. Neque solum in Baptismo indelebilem hunc characterem agnoscit Augustinus, sed etiam in duobus aliis Sacramentis Ordinis, & Confirmationis. Nam Lib. II. *contra epist. Parmeniani* cap. 13. n. 28. T. XII. de Baptismo, & Ordine inquit: *Utrumque Sacramentum est, & quadam consecratione utrumque homini datur: illud cum baptizatur, istud cum ordinatur: ideoque in Catholica* (Ecclesia) *utrumque non licet iterari*. Deinde subdit eos, qui deserto schismate ad Ecclesiam redeunt, iterum non ordinari, quia *sicut Baptismus in eis, ita Ordinatio mansit integra*. De Confirmatione autem Lib. II contra litteras Petiliani c. 104. T. XII. *Sacramentum*, inquit, *Chrismatis in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse baptismus, sed potest esse & in hominibus pessimis &c.*

430. Poro hanc sanct. Patrum doctrinam omnes postea Theologi secuti sunt, qui magno consensu a Sæc. XIII. usque ad nostra tempora pro certo habuerunt, in tribus Sacramentis Baptismi, Confirmationis, & Ordinis indelebilem imprimi characterem, ut iterari nunquam possint. Hos prævit Innocentius III. *Extrav. de Bapt. & ejus effectu* cap. *Majores* Lib. III. *Decretalium* Gregorii IX., non quasi ipse primus fuerit *characteris* Sacramentalis inventor, ut frustra sectarii effutiunt, quibus postea os obstruemus; sed quia post Innocentium Theologi Scholastici varias quæstiones de hujus characteris indole, & natura excitarunt; quas nunquam profecto movissent, nisi de ejusdem characteris existentia, certa, & explorata Ecclesiæ doctrina fuisset.

431. His de causis Sacros. Tridentinæ Synodi Patres Sess. VII. can. 9. ita sapientissime definiverunt: *Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit*; & in Sess. XXIII, cap. 4. *Quoniam vero in Sacramento Ordinis, sicut & in Baptismo, & Confirmatione character imprimitur, qui nec deleri, nec auferri potest &c.* Et ib. can. 4. *Si quis dixerit, per sacram Ordinationem ...... non imprimi characterem, vel eum, qui Sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse, anathema sit*. Et ante Concilium Tridentinum Eugenius IV. in Decreto unionis Armenorum dixerat, *inter Sacramenta tria esse* (*Baptismum, Confirmationem, & Ordinem*), *quæ characterem, idest spirituale quoddam signum a ceteris distinctivum imprimunt in anima indelebile: unde in eadem persona non reiterantur*. Quibus Ecclesiæ catholicæ definitionibus addi potest & Ecclesiæ Orientalis hac in parte plenus consensus, qui tunc manifestatus est, quando Lutherani eamdem, ut cum ipsis fœdus iniret, frustra sollicitarunt. Vide sup. n. 221. seq.

432. Objectio prima, & potissima Adversariorum inde repetitur; quod in Scriptura sacra nullum

lum inveniatur characteris Sacramentalis vestigium; quæ enim testimonia supra n. 417. ex S. Paulo allata sunt, possunt facile explicari de gratia in Sacramentis recepta, ut reipsa a multis Patribus, & Interpretibus explicantur, unde graves Theologi facile concedunt, hoc Ecclesiæ nostræ dogma ex sacris libris minime probari. Sed neque invicta demonstratio potest ex verbis sanct. Patrum desumi; quod Scotus confessus est in IV. Dist. VI. qu. 9., addens, se illud credere ob solam Ecclesiæ auctoritatem. Hinc Mart. Kemnitius concludit in II. P. *Examinis Concilii Trid.*, Innocentium III. novum hoc dogma efformasse, illudque postea fuisse a Scholasticis receptum; quanquam quid proprie character sit, quænam ipsius proprietates, quinam effectus, & quodnam ejusdem subjectum determinare unquam valuerint, sed perpetuo inter se dimicarunt, etiam in ipso Concilio Tridentino, si credimus Paulo Sarpio Lib. II. *Hist. Concil. Trid.*

433. Resp. nolle nos pugnaciter defendere probationem superius allatam ex verbis S. Pauli, tanquam omnino demonstrativam; eam enim proposuimus tantummodo ut valde probabilem, maxime propter auctoritatem aliquorum Patrum, atque Theologorum, qui ea verba de charactere Sacramentali intellexerunt. Ceterum etiam Scriptura tacente posse ex sola Patrum traditione aliquod dogma fidei ab Ecclesia proponi, illudque esse ab omnibus fidelibus indubie profitendum, regula est apud Catholicos certissima, alibi a nobis demonstrata, & quæ nova non indiget confirmatione. Jam vero traditionem sanct. Patrum supra exposuimus, ipsorum verbis in medium allatis, quæ luculentiora sunt, quam ut possint adversariorum cavillationibus, & subtilitatibus eludi. Quod si Scoto, vel alicui alteri privato scriptori ante solemnes Ecclesiæ definitiones aliter visum est, eorum auctoritas a longe majore aliorum Theologorum auctoritate omnino suffocatur & penitus eliditur. Nec facile sibi constant, qui dicunt, propter *solam* auctoritatem Ecclesiæ se aliquid credere, quod neque ex sacra Scriptura, neque ex Traditione eruitur. Ecclesia enim nova dogmata non cudit, sed sacrum revelationis depositum per verbum Dei aut scriptum, aut traditum ad se derivatum suis filiis explicat, atque ad credendum proponit (*a*).

434. Qui autem Innocentio III. novum hoc characteris Sacramentalis inventum tribuunt, a veritate quamlongissime aberrant. Innocentius enim doctrinam characteris ut certam, & in Ecclesia omni memoria antiquiorem habuit; ac solum ex ea respondit ad quæsitum sibi factum, *an dormientibus & amentibus Sacramenti saltem character in baptismate imprimatur?* Diversis autem relatis opinionibus ita quæstionem generaliter resolvit: *Tunc ergo characterem Sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.*

435. Ceterum ante Innocentium characteris Sacramentalis mentionem fecit Petrus Lombardus in IV. *Sententiarum* Dist. VII. docens, Baptismum, Confirmationem, & Ordinem iterari non posse, quia juxta Augustinum *quadam consecratione dantur*. Quod enim de effectu gratiæ intelligi non possit, intelligi debet de altero effectu, scilicet charactere. Et Dist. XXIV. ipsam characteris vocem usurpat, inquiens: *Character ergo spiritualis, ubi fit promotio potestatis, Ordo vel gradus vocatur.*

436. Similiter quoque Gratianus Innocentio antiquior (floruit enim sæc. XII.) *De consecrat.* Distinct. XXIV. cap. 41. *Ovem dicit, quæ foris errabat, & dominicum characterem foris accipiebat, venientem ad Christianæ unitatis salutem, ab errore corrigi* (debere) *characterem autem Dominicum in ea agnosci potius, quam reprobari*. Petrus etiam Pictaviensis, qui primus Libros Sententiarum commentatus est, & initio sæc. XIII. obiit, antequam Innocentius ad summum Pontificatus fastigium eveheretur, ad Dist. XXIV. Lib. IV. characterem animæ impressum distincte memorat. Corrigendi itaque sunt, qui ante Innocentii tempora nullam putant factam fuisse Sacramentalis characteris mentionem.

437. Demum quod Sarpius de dissidiis Theologorum in Concilio Tridentino sine teste affirmat, luculenter explicatur a Card. Pallavicino Lib. IX. *Hist. Conc. Trid.* cap. 5. de controversiis excitatis, non circa impressionem characteris, quæ fit in tribus Sacramentis, sed circa indolem, & naturam ejusdem characteris, de qua Præsules illi prudentissime nihil pronunciare voluerunt. Alia profecto quæstio est, an character, seu *signum quoddam spirituale, & indelebile* in anima imprimatur, quod reipsa imprimi infallibili Trident. Pa-

(*a*) Inter eos paucos, qui videntur negasse, characteris doctrinam vel ex sacris litteris, vel ex Patrum traditione esse derivatam, recensetur etiam doctissimus Card. Cajetanus, in cujus Commentariis ad 3. P. q. 63. art. 2. hæc *olim* legebantur: „ Adverte hic duo: „ primum, quod Sacramenta imprimere characterem „ ex sacra Scriptura non habetur, sed ex Ecclesiæ auctoritate, & non multum antiqua, ut patet ex sacris „ canonibus, & priscis quæstionibus Patrum de reiteratione baptismi quæ locum non haberent, si Ecclesia jam determinasset, imprimi in anima characterem per baptismum &c. Hæc certe non scripsisset religiosissimus Cardinalis post Synodi Trident. definitionem. Quamobrem S. Pius V. in editione Operum S. Thomæ cum commentariis Cajetani hæc omitti jussit, quæ in editionibus prioribus legebantur, ut in duabus Venetis per Juntam anno 1523. & anno 1567. Video ab aliquibus ejusdem erroris accusari B. Albertum magnum; sed injuria; nihil enim aliud voluit celebris iste non solum Philosophus, sed etiam Theologus, quam examinare duas characteris definitiones, quarum, neutra, inquit, *habet robur auctoritatis, nisi quantum fuit usus Magistrorum; quia de charactere ea sensu, quo Magistri disputant, de eo parum invenitur in dictis Sanctorum*. In IV. Dist. VI. art. 4.

Patrum judicio definitum fuit; aliud subtilius, & curiosius investigare, quænam sit hujus signi natura, & in qua animæ potentia imprimatur, quod iidem Præsules Scholasticorum disputationibus libere permissum voluerunt (a). Et nisi hæc distinctio admittatur, non hoc unum Ecclesiæ dogma, sed multa alia simul cum eo in dubium revocanda erunt; fere enim nunquam inter Theologos omnino convenit de modo, & natura mysteriorum, quamvis de eorumdem existentia summa sit omnium consensio.

438. Obj. *secundo*. S. Augustinus, cujus patrocinio nos potissimum gloriamur, non agnovit illum characterem, quem nos defendimus, invisibiliter animæ impressum, sed alium exteriorem, & visibilem. In Serm. enim ad Cæsariensis Ecclesiæ plebem Tom. XII. *Ego*, inquit, ... *attendo fidem in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: iste est character Imperatoris mei. De illo charactere militibus suis, vel potius comitibus suis, ut hunc imprimerent eis, quos congregabant castris ejus, præcepit dicens: Ite, baptizate gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti &c.* Non igitur S. Pater alium agnoscit in nobis characterem, quam rectam fidem, & etiam Baptismum collatum in nomine Sanctissimæ Trinitatis.

439. Resp., S. Doctorem in verbis objectis voluisse potius indicare causam characteris, quam ipsum *formaliter* characterem: causa autem characteris, qui in Baptismo imprimitur, est Sanctissimæ Trinitatis invocatio. Itaque S. Pater recte dicebat, ad cognoscendos milites Christi se attendere ad characterem, quo insigniti fuerant, nempe ad formam Baptismi; si enim datus fuerat in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, tunc agnoscebat characterem Imperatoris sui; non quod illa invocatio, aut fides esset ipse character, sed quia ex ipsa invocatione character imprimebatur, sicuti ex sigillo in cera imprimitur ejus imago. Invocatio illa transit, character autem indelebiliter permanet, etiam in iis, qui foris exeunt, & veram fidem amittunt; unde ibidem n. 2. dixerat: *In errante, & deserente milite crimen est desertoris, character autem non est desertoris, sed Imperatoris.* Et postea de iis loquens, qui a schismaticis baptizati fuerant, inquit: *A desertoribus signati sunt, non tamen signo desertoris, sed signo Imperatoris: non enim desertor characterem suum fixit.* En character impressus sub invocatione Sanctissimæ Triadis, qui manet etiam in desertoribus.

440. Dices. Ibidem S. Pater ita pergit: *Si Donatus quando schisma fecit, in nomine Donati baptizaret, desertoris characterem infigeret. Ego quando vocarem ad unitatem, si invenirem desertoris characterem, exterminarem, delerem, abolerem, abjicerem, non approbarem, respuerem, anathematizarem, damnarem &c.:* putavit ergo S. Doctor, characterem esse aliquod signum externum, & visibile, quod etiam exterminari, deleri, & aboleri possit.

441. Resp., Augustinum loqui in hypothesi impossibili, si nempe Donatus in nomine suo baptizaret, & non in nomine Trinitatis, & sic baptizans *characterem desertoris infigeret*, quod utique fieri non potuisset: infigere enim animæ characterem solus Deus potest. Nec aliud voluit ex tota hac dicendi formula indicare, quam se Baptismi a Donato collati valorem, & perennem characterem agnoscere, quia Donatus baptizabat in nomine Trinitatis; quod si in nomine suo baptizasset, nullum potuisset imprimere characterem. Et si potuisset imprimere (quod tamen impossibile erat), illum vanum, & fictitium characterem S. Pater improbasset, anathematizasset, damnasset: immo etiam energico dicendi modo addebat, se illum *exterminaturum*, *deleturum*, *aboliturum*.

442. Obj. *tertio* Sacramentum a Catholicis communiter definitur *signum sensibile, quod ex institutione divina continet, & causat gratiam*, nulla facta characteris mentione. Immo hæc mentio fieri non potuit: neque enim character pertinet ad signum externum Sacramentale, quod non potest internum aliquod signaculum perenne, & indelebile producere. Neque pertinet ad gratiam, quam significant, & conferunt Sacramenta, quia gratia amitti potest, secus ac character; commentitius est ergo hic quorundam Sacramentorum effectus.

443. Resp. characteris impressionem esse ex institutione divina. Nimirum Deus ob altissimos suos fines voluit aliquibus Sacramentis virtutem tribuere, ut præter primarium effectum conferendi gratiam, qui aliis Sacramentis communis est, signum indelebile animæ infigerent. Id voluisse Deum, manifeste colligitur ex Sanct. Patrum traditione, & præcipue ex constanti, & universali Ecclesiæ praxi, quæ hæc Sacramenta rite collata nunquam reiterari permisit, hac potissimum de causa, quia character ab ipsis impressus est indelebilis. Dixi *ex praxi universali*: quamvis enim inter Africanos, & Orientales fuerint olim plures, qui baptizatos ab hæreticis rebaptizabant, ut suo loco videbimus, illi tamen id faciebant, non quia *verum* Baptismum iterari posse crederent, sed quia putabant, Baptismum in hæresi acceptum non esse *verum*,

(a) Eminentissimus Concilii Trident. Historiographus fuisse quidem memoret aliquos Theologos, qui sententiam impressionis characteris solum ut *probabiliorem* tenendam esse consulebant, egente autem Card. Seripando Concilii Præside, fuisse ut articulum fidei receptam, potissimum propter auctoritatem S. Augustini ab eodem Seripando adductam. Sed hæc frustra objicimtur. Licuit enim Theologis ante definitionem Concilii disputere; veruntamen firmitas definitionum Ecclesiæ non ex Theologorum opinionibus, sed ex Spiritus sancti assistentia desumi debet; opiniones Theologorum proponitæ, & ventilatæ fuerunt ante Sessiones Conciliares, in quibus certissima fidei dogmata definiebantur.

rum, ac legitimum, ut proinde posset characterem imprimere. Hoc semel constituto, supervacanee quæritur, undenam character proveniat, an a materia, an a forma, an a signo, an a gratia? Dico provenire ex divina institutione, & recepto Sacramento statim indelebile signaculum in anima imprimi. Ideo vero in definitione Sacramenti non ponitur character, quia non est omnibus Sacramentis communis.

444. Inst. *primo*. Cui bono voluit Deus, hujusmodi indelebile signaculum imprimi? Anne ut euos signatos discerneret? Sed, ut inquit Apostolus 2. ad Timoth. II. 19. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: cognovit Dominus, qui sunt ejus*. Anne propter Angelos? Sed isti vident omnia in Verbo divino, nec indigent aliqua tessera ad homines baptizatos a non baptizatis discernendos. An fortasse propter homines ipsos? Sed tunc debuisset esse signum externum, & corporeum, cujusmodi fuerat Circumcisio, non spirituale, & internum, quod ab hominibus videri nequit.

445. Resp., omnem difficultatem evanescere, si consideretur cum S. Thoma 3. P. qu. 63. art. 1. & seq. non imprimi characterem ad solam distinctionem, sed ut homines deputentur ad cultum Dei, secundum ritum Christianæ religionis; ut ostendunt ejus verba supra relata n. 415. Hinc trium Sacramentorum characteri diversus tribuitur effectus: in Baptismo enim fideles accipiunt jus civitatis, seu familiæ Christi; in Confirmatione confertur character militiæ Christianæ; & in Ordine character potestatis, seu ministerii ecclesiastici, ut bene Estius observavit.

446. Verba autem Apostoli ita explicat S. Doctor ibidem art. 1. ad 1. *Fideles Christi ad præmium quidem futuræ gloriæ deputantur signaculo prædestinationis divinæ; sed ad actus convenientes præsenti Ecclesiæ deputantur quodam spirituali signaculo eis insignito, quod character nuncupatur*.

447. Sed neque supervacanea est distinctio, quam character affert respectu hominum. Quamvis enim ipse in seipso invisibilis sit, visibilis tamen est Sacramento, quod suscipitur; unde baptizatus novit, se esse a non baptizato perenni signaculo discretum, ut ita suarum promissionum memor vitam Christiano homine dignam degat: tum ut per Confirmationem confortatus, armis, & viribus sibi aliunde suppeditatis ad fidem publice profitendam, ac defendendam paratus sit; tum etiam ut ad inciti nobis hostis insidias detegendas, & repellendas sit fortior: ac denique per Sacramentum Ordinis supra ceteros elevatus, ut ecclesiastica munia exerceat, ac Sacramenta aliis dispenset. Accedit, quod & ceteri homines, quanquam internum animæ signaculum non videant, norunt tamen, quinam sint iis Sacramentis Deo peculiariter consecrati, & ad ea, quæ sunt divini cultus vel recipienda, vel aliis tradenda, spirituali potestati donati.

448. Immo Doctor Angelicus art. 5. ad 3. indubitanter asserit, *quod quamvis post hanc vitam non remaneat exterior cultus, remanet tamen finis illius cultus. Et ideo post hanc vitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam, sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam, & in his, qui vicerunt, ad gloriam, & in his, qui sunt victi, ad pœnam*.

449. Inst. *secundo*. Eccur non etiam Sacramenta veteris legis, quæ certe ad cultum divinum pertinebant, characterem conferebant?

450. Respondet S. Thomas art. 1. ad 3., *quod Sacramenta veteris legis non habebant in se spiritualem virtutem ad aliquem spiritualem effectum operandum: & ideo in illis Sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character, sed sufficiebat ibi corporalis Circumcisio, quam Apostolus signaculum nominat Rom. IV*. Vid. etiam qu. 72. art. 5. ad 3. (a).

451. Inst. *tertio*. Quare non omnibus novæ legis Sacramentis hæc virtus imprimendi characterem competit; præsertim vero Eucharistiæ, quæ alia Sacramenta in dignitate præcellit?

452. Respondeo iterum cum S. Thoma, nonnisi ea Sacramenta imprimere characterem, quæ conferunt potestatem aliquid recipiendi, vel aliis tradendi, quod pertinet ad divinum cultum; quæ potestas ut supra declaratum est n. 445. nonnisi per Baptismum, Confirmationem, & Ordinem confertur. Eucharistia autem non imprimit characterem, quia, ut observat S. Doctor art. 6. „ per hoc Sacramentum non ordinatur homo ad aliquid ulterius agendum, vel recipiendum in Sacramentis, „ cum potius sit *finis, & consummatio omnium* „ *Sacramentorum*, ut Dionysius dicit cap. 3. *Eccl.* „ *Hierarchiæ* ". Et cum sibi objecisset, hominem per omnia Sacramenta fieri participem Sacerdotii Christi, ex quo Sacerdotio character Sacramentalis dimanat, ita respondet ad 1.: *Per omnia Sacramenta fit homo particeps sacerdotii Christi, utpote percipiens aliquem effectum ejus: non tamen per omnia Sacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid, vel recipiendum, quod pertineat ad cultum sacerdotii Christi: quod quidem exigitur ad hoc, quod Sacramentum characterem imprimat*.

453. Inst. *quarto*. Gratia sanctificans reddit homines idoneos ad verum cultum Dei, non autem character, qui in nostra sententia etiam impiis imprimitur, & in apostatis remanet, qui certe apti non sunt ad Deum, ut par est, rite colendum: supervacaneus ergo est character.

454. Resp. cum Angelico art. 6. ad 2., *quod per*

(a) Scotus in IV. Dist. VI. qu. ult. dici posse concedit, Circumcisionem contulisse characterem; sed Angelicus, nullo facto discrimine, id negat de omnibus Sacramentis veteris legis.

per omnia Sacramenta sanctificatur homo, secundum quod sanctitas importat munditiem a peccato, quæ fit per gratiam; sed specialiter per quædam Sacramenta, quæ characterem imprimunt, homo sanctificatur quadam consecratione, utpote deputatus ad divinum cultum: sicuti etiam res inanimatæ sanctificari dicuntur, inquantum divino cultui deputantur. Gratia autem sanctificans facit hominem idoneum, ut cultum Deo *dignum* reddat; sola autem non sufficit, ut potestatem tribuat cetera Sacramenta ministrandi; & Sacerdos impius hac potestate carebit. Quod utrumque ab Ecclesia damnatum est, ut suo loco videbimus.

455. Obj. *quarto*. Potissima ratio, cur dicamus, aliqua Sacramenta imprimere characterem, deducitur ex doctrina S. Augustini, & totius Ecclesiæ, etiam vetustioris, quod hæc Sacramenta iterari non possint; atqui hujus doctrinæ, vel potius disciplinæ aliæ potuerunt esse rationes, etiamsi dicatur, nullum ab istis Sacramentis imprimi characterem: ergo &c. Prob. minor. *Primo* Calvinus Lib. IV. *Instit.* cap. 18. n. 19. Mart. Kemnitius in P. II. *Examinis Concilii Trid.* Franc. Turretinus *Loco* XIX. qu. 10. aliique Novatores, qui nullum agnoscunt in Baptismo characterem, multis rationibus ostendunt, ipsum iterari non posse. *Secundo* id ipsum S. Thomas 3. P. qu. 66. art. 9. quatuor argumentis evincit: ex quo igitur aliqua Sacramenta iterari nequeant, non sequitur, ea characterem imprimere.

456. Resp. *primo*, nos ex S. Augustino demonstrasse, characterem in Baptismo imprimi, quia Baptismus numquam amittitur, nec per apostasiam, nec per schisma, aut hæresim, unde redeuntes ad Ecclesiam nunquam rebaptizantur. Jam vero non alia de causa Baptismus *amitti* non potest, nisi propter characterem, qui indelebiliter permanet. Vid. sup. num. 526. seq. Præterea, quanquam possint aliquæ rationes afferri non improbabiles, quare Baptismus iterandus non sit, præcipua tamen ratio, atque invicta est illa, quæ desumitur ex charactere impresso. Unde etiam Angelicus hoc potissimum argumento utitur ex S. Augustino deprompto, qui Lib. II. *cont. epist. Parmeniani* cap. 13. T. XII. adducto exemplo characteris militaris, qui in desertore revertente *non repetitur, sed agnitus approbatur*, infert, *non minus hærere Sacramenta christiana*, scilicet propter characterem impressum in anima. Rursus idem Angelicus 3. P. qu. 72. art. 5., ut probet in Sacramento Confirmationis imprimi characterem, ita ratiocinatur: *In omni Sacramento, quod non iteratur, imprimitur character; sed hoc Sacramentum* (Confirmationis) *non iteratur .... ergo in Confirmatione imprimitur character*, ut apud ipsum valeat reciproca illatio: *Quædam Sacramenta non iterantur, quia imprimunt characterem*; & rursus: *Quædam Sacramenta imprimunt characterem; ergo iterari non possunt*. Unde etiam in Professione fidei Pii IV. nulla facta mentione expressa characteris, solum credere jubemur, *Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse*; hoc enim posito, etiam sequitur, in iis Sacramentis characterem imprimi (*a*).

457. Dices. Hæc est manifesta petitio principii. Si enim quæratur ratio, ob quam Sacramenta quædam imprimant characterem, respondetur, quia iterari non possunt. Et rursus cum quæritur, quare iterari nequeant, respondetur circulo vitioso, quia imprimunt characterem.

458. Resp. ex regulis Dialecticorum nullum esse vitium in argumentatione, quando effectus demonstratur per causam, & vicissim causa per effectum; quia effectus, & causa a se mutuo dependent, & reciprocantur. Sic Cicero *De Divinat.* Lib. I. ista reciprocari dicebat, *ut si divinatio sit, dii sint; & si dii sint, sit divinatio*. Præterea nos ex sacra traditione Patrum, & Theologorum consensu primum discimus in tribus Sacramentis indelebilem imprimi characterem, quo fit, ut iterari non possint, quia characteri jam impresso, & permanenti fieret injuria. Post autem considerantes perpetuam, & universalem Ecclesiæ praxim, qua hæc Sacramenta rite collata nunquam repetita fuerint, inde etiam ab effectu confirmamur, in his Sacramentis imprimi characterem, quamvis fortasse aliæ sint rationes congruæ, ut hæc Sacramenta in eadem persona non repetantur (*b*).

459. Dices iterum. Matrimonium cum eadem persona iterari nequit, quin tamen inferri possit, in matrimonio imprimi characterem: ergo similiter ex quo aliqua Sacramenta iterari nefas sit, inferri non potest &c.

460. Resp., diversam esse rationem. Matrimonium enim cum eadem persona repeti nequit, quia est indissolubile, atque ex utroque conjuge fit una caro: mortuo autem alterutro conjuge, potest a superstite iterari.

461. Et hæc quidem de dogmate ab Ecclesia de-

(*a*) Conati sunt quidem Calvinus, aliique ex Protestantium grege aliquas reddere rationes, quare baptismus iterari non possit. Sed quasdam ex S. Thoma laud. q. 66. art. 9. mutuati sunt; alias autem non esse satis firmas, ostendit Card. Bellarminus ll. *De Sacram.* cap. 23. Porro necesse non est hac de re funem contentionis longius trahere. Nobis enim sufficit, quod S. Augustinus, ejusque fidus discipulus S. Thomas; nec non alii Doctores ideo *etiam* baptismum iterari non possa docuerint; quia indelebilem imprimit characterem.

(*b*) Ut proinde audiendus non sit Jo. Franc. Buddeus, qui in *Instit. Theol. Dogm.* Lib. IV. cap. 1. §. 16. scribit, nostros Theologos, cum non alias possent afferre rationes, cur hæc tria Sacramenta non sint iteranda, *ad illepidum illud Scholasticorum de charactere indelebili commentum se recepisse*. Hæc scribere certe ansus non fuisset, si nostros Theologos, ac potissimum eorum Principem S. Thomam vel leviter pervolvisset.

definito. Postea vero multæ, & implexæ occurrunt quæstiones a Scholasticis excitatæ, quas nonnisi breviter indicabimus, ut tempus, ac diligentiam nostrum in rebus utilioribus impendamus (a).

Quæres *primo*, *in quo sita sit natura*, *vel essentia characteris Sacramentalis?*

462. Resp., admodum difficile esse id certo determinare, cum inter se valde discrepent scholastici Doctores, quorum præcipuas sententias hic referemus. Scotus in IV. Dist. VI. quæst. 10. vult, characterem non esse nisi relationem quamdam realem extrinsecus animæ advenientem, velut effectum Sacramenti. Cum enim character dicatur *signum*, signum autem sit quid relativum ad rem significatam, colligit Doctor subtilis, characterem non esse, nisi relationem realem.

463. Durandus in IV. Dist. IV. qu. 1. a Scoti sententia in eo recedit, quod velit characterem nihil esse reale, sed solam relationem rationis, seu denominationem externam, per quam homo deputatur ad aliquid agendum, vel recipiendum: sicuti cum Princeps aliquem deputat ad officium, vel nummismatis valorem auget, nihil reale eis confert; sed nudam extrinsecam relationem, vel denominationem: hæc enim explicant quidem aliquem actum ex parte Principis; nullam tamen intrinsecam mutationem in moneta, vel io homine deputato. Ab hac sententia non omnino se alienum fatetur Dominicus Soto io IV. Dist. I. quæst. 4. art. 2.

464. Alii alias inierunt vias, ut essentiam characteris Sacramentalis determinarent, eamque ad aliquod prædicamentum reducerent; *ut tot sint sententiæ*, *quot capita*, *suppudeatque omnium opiniones recensere: eo potissimum*, *quod quæstio est in visceribus Metaphysices abstrusa*, *& ideo cunctis molestior*, *quam Theologis necessaria*. Verba sunt celebris Hispani Theologi mox laudati. Nos iis prætermissis solam Magistri nostri sententiam explicabimus.

465. Sanctissimus noster Præceptor 3. P. quæst. 63. art. 2. ponit, characterem esse spiritualem potestatem: quod probat in argum., *sed contra*, ratione philosophica; quia secundum Philosophum II. *Ethic.* tria sunt in anima, potentia, habitus, & passio; character autem neque passio est, neque habitus: ergo debet esse potentia. Non est passio, quia hæc cito transit, character autem est indelebilis. Non est habitus, quia nullus habitus est indifferens ad bonum, vel ad malum; charactere autem potest quis uti, bene, vel male: ergo potentia.

466. In corpore autem articuli hoc idem evincit argumento theologico: quia „Sacramenta novæ legis imprimunt characterem, inquantum per „ea deputantur homines ad cultum Dei, secundum ritum christianæ religionis ... Divinus autem cultus consistit vel in recipiendo aliqua divina, vel in tradendo aliis. Ad utrumque autem horum requiritur quædam potentia: nam „ad tradendum aliquid aliis requiritur quædam „potentia activa; ad accipiendum autem requiritur potentia passiva. Et ideo character importat quamdam potentiam spiritualem ordinatam „ad ea, quæ sunt divini cultus".

467. Postea in resp. ad 3. refellit duas supra relatas opiniones Scoti, & Durandi, qui characteris naturam in sola relatione intrinseca, aut tantummodo extrinseca reponebant, inquiens: „Relatio, quæ importatur in nomine signi, oportet, quod supra aliquod fundetur. Relatio autem hujus signi, quod est character, non potest fundari immediate super essentiam animæ, „quia sic conveniret omni animæ naturaliter. Et „ideo oportet, aliquid poni in anima, super quod „fundetur talis relatio: & hoc est essentia characteris: unde non oportebit, quod sit in genere „relationis, sicut quidam posuerunt. *Et rursus* „*ad* 4. Character, *inquit*, habet rationem signi „per comparationem ad Sacramentum sensibile, „a quo imprimitur, sed secundum se consideratus habet rationem principii".

468. Similitudines autem deputationis ad aliquem magistratum, vel determinationis valoris in nummis, & aliæ hujus generis nihil evincunt ad rem nostram: ideo enim hæc non sunt nisi externæ quædam relationes, vel denominationes, quia Princeps non valet aliquid intrinsecum homini, vel nummo imprimere: bene autem id potest Deus omnipotens: quamobrem character ab eo impressus veram tribuit homini potentiam ad res divinas vel accipiendas, vel aliis tradendas; quæ potentia est indelebilis.

469. Observat insuper Doctor art. 3., characterem Sacramentalem esse specialiter characterem Christi, quia homo per characterem deputatur ad recipiendum, vel tradendum aliis ea, quæ pertinent ad cultum Dei: totus autem ritus christianæ religionis derivatur a Sacerdotio Christi; & ideo character Sacramentalis specialiter est character Christi. Unde Apostolus 1. Cor. IV. 1. inquiebat: *Sic nos existimet homo*, *ut ministros Christi*, *& dispensatores mysteriorum Dei*. Jesu autem Christo non competit habere characterem, ut ipse S. Thomas docet art. 5., *quia Christus habet plenam spiritualis sacerdotii potestatem: & potestas sacer*do-.

(a) *Quid enim juvat*, inquit doctissimus P. Ren. Hyac. Drouven. Lib. I. *De re sacram.* cap. 12., „ad defensionem catholici dogmatis importune, & ad ravim „usque in scholasticis exercitationibus quæritare sitne „character substantia, vel accidens, ens reale, aut „rationis? Utrum in prædicamento debeat collocari „directe, tanquam genus, aut species, vel indirecte „tantum, & reductive, ut ajunt? Sitne relatio aliqua realis, an denominatio pure extrinseca, an e „contrario res absoluta? Et denique ad quam speciem qualitatis pertineat?

dotii ejus comparatur ad characterem, sicut id, quod est plenum, & perfectum ad aliquam sui participationem. Atque hæc de natura, & essentia characteris satis sint. Plura cupientibus plene satisfacient Scholastici, ac præcipue doctissimi, & copiosissimi Salmanticenses.

Quæres secundo, *quodnam sit characteris subjectum?*

470. Resp. Nemo dubitat, characterem recipi non exterius in corpore, sed interius in anima, quemadmodum in definitionibus Synodi Trid., & Eugenii IV. supra expressum est. Sed quæstio instituitur, an character imprimatur in ipsa animæ essentia, an vero in ejus potentiis. Imprimi autem in potentiis animæ, potius quam in animæ essentia, ita breviter ostendit S. Thomas art. 4. „ Character imprimitur ad ea exercenda, vel suscipienda, quæ sunt divini cultus; qui divinus „ cultus consistit in quibusdam actibus: ad actus „ autem proprie ordinantur potentiæ animæ, sicut essentia ordinatur ad esse: & ideo character „ non est, sicut in subjecto, in essentia animæ, „ sed in ejus potentia ". Postea in resp. ad 3. statuit, characterem non esse in potentia animæ *appetitiva*, sed in *cognoscitiva*, in qua est fides, scilicet in intellectu.

471. Ex hactenus dictis colligimus, nonnisi tria esse in hac materia ab Ecclesia solemniter definita, atque ab omnibus certa fide credenda. *Primum*, characterem esse *signum quoddam spirituale, & indelebile, quod in anima imprimitur*. *Alterum*, hoc signum imprimi a tribus Sacramentis, Baptismo, Confirmatione, & Ordine. *Tertium*, hæc Sacramenta iterari non posse. Reliqua, quæ ingeniose, & subtiliter a Scholasticis in controversiam vocantur, utilia quidem esse possunt, ad fidem tamen minime pertinent.

CAPUT POSTR.

De cæremoniis Sacramentorum.

472. Antequam hanc primam Dissertationem claudamus, aliqua dicenda supersunt de cæremoniis, quas adhibet Ecclesia in cultu divino, præcipue autem in administratione Sacramentorum. Eas enim variis titulis culpare solent Protestantes, quamvis in aliquibus earum retinendis, vel abjiciendis non minus a se ipsis, quam a nobis dissentiant (*a*). Prius tamen quid cæremoniæ ipsæ sint, breviter explicandum.

473. S. Thomas 1. 2. quæst. 99. art. 3. de præceptis cæremonialibus legis veteris agens hæc habet: „ Ordinatur homo in Deum, non solum per „ interiores actus mentis, qui sunt credere, sperare, & amare, sed etiam per quædam exteriora opera, quibus homo divinam servitutem profitetur: & ista opera dicuntur ad cultum Dei „ pertinere, qui quidem cultus *cæremonia* vocatur quasi *munia*, idest dona *Cæreris*, quæ di„ cebatur Dea frugum, eo quod primo ex frugibus oblationes Deo offerebantur; sive ut Maximus Valerius refert Lib. I. cap. I. num. 10., „ nomen *cæremoniæ* introductum est ad significandum cultum divinum apud latinos a quodam „ oppido juxta Romam, quod *Cære* vocabatur, „ eo quod Roma capta a Gallis illic Sacra Romanorum oblata sunt, & reverendissime habita. „ Sic igitur illa præcepta, quæ in lege pertinent „ ad cultum Dei specialiter, *cæremonialia* dicuntur (*b*) ".

474. Definiri autem possunt cæremoniæ, de quibus loquimur, *ritus sacri ad Sacramenta decentius, & utilius administranda*. Harum cæremoni-

(*a*) Lutherani magna nostrarum cæremoniarum partem retinuerunt. Nam in *Confessione August.* art. 15. aliquos Ecclesiæ nostræ ritus conservandos esse, insinuatur: & Phil. Melanchthon in c. XIV. Epist. ad Rom. *Non probo*, ait, *petulantiam illorum, qui ritus, & traditiones sine probabili causa ubique violant, seu studio novitatis, seu quadam contumacia. In his enim non solum pietas, sed etiam humanitas desiderari potest*. Jo. Franc. Buddeus in *Instit. Theol.* Lib. V. cap. 1. §. 9. nobis fidem facit, in Lutheranorum secta multas Ecclesiæ Romanæ cæremonias fuisse retentas, ut in Baptismo *ἀναδόχους*, nempe *sponsores*, seu *patrinos*, formulam renuntiandi diabolo, signum crucis, & exorcismos. Aliquos tamen sacros universæ Ecclesiæ ritus & ipsi sustulerunt. Calvinus multo ferocius contra sacros nostros ritus; tanquam non solum inutiles, sed etiam perniciosos sæpe debacchatur, præcipue vero Lib. IV. *Instit.* cap. 12. nos mendacissime calumnians, quasi præcipuum Dei cultum in his cæremoniis reponamus; unde prætextu antiquam Ecclesiæ simplicitatem revocandi omnes fere sacras cæremonias a cultu Dei resecavit. Cap. autem 15. a Baptismo remotam esse vult aquæ benedictionem, cereum cum chrismate, exsufflationem, sputum, aliamque similem *nugarum farraginem*, ut impuro ore blasphemat; quamvis negare non audeat, hæc omnia esse in Ecclesia admodum *vetusta*. Non omnes tamen Calvinistæ sui antesignani vestigiis pressius institerunt, ut videre est in Calvinistis Anglis, qui *Episcopales* nominantur. Hugo Grotius Calvinista mollior ex *Remonstrantium* grege in *Adnotat. ad Consult.* Cassandri, aliisque in locis, a nostris cæremoniis minime abhorret. Uno verbo hac etiam in parte, sicut in pluribus aliis, frustra unitatem, & consensionem ab iis requiras, qui se ab unitate Ecclesiæ Christi luctuoso schismate separarunt. Duæ etiam Erasmi propositiones in hac materia a Sorbonica Parisiensi Facultate condemnatæ fuerunt; altera quidem ut erroribus Wiclefi, & Lutheri consona, quæ dicebat: *Plus nos inhæremus sensibilibus cæremoniis, plus ad Judaismum tendimus*. Altera ut temeraria his verbis concepta: *Optaram, omnes homines tales esse, ut his cæremoniis non indigerent, aut tantam ipsis virtutem non attribuerent*.

(*b*) Eadem fere habet Aulus Gellius Lib. IV. c. 9. addens, ob honorem a Cæretanis Romanorum Sacris delatum, a Romanis fuisse institutum, ut *omnis divinus cultus cæremonia a Cære diceretur*. Sanctus Augustinus Lib. II. *Retract.* cap. 37. postquam observasset,

niarum aliæ consistunt in verbis, ut exorcismi in Baptismo: aliæ in actionibus, & corporis motibus, ut signa crucis, genuflexiones, tunsiones peccatoris, elevatio oculorum, & manuum extensio: aliæ in externarum quarumdam rerum usum, & aquæ benedictæ, olei, salivæ, salis, luminum, vestium &c. Rursus aliquæ istarum cæremoniarum Christum ipsum habent auctorem, qui aliquando non est dedignatus & verbis, & rebus uti in suis miraculis edendis; ut cum sua voce mortuos ad vitam revocavit; cum lutum fecit ex sputo ad illuminandum cæcum; cum saliva tetigit linguam muti; & cum manum extendit ad mundandum leprosum. Aliæ fuerunt post Christi ascensionem ab Apostolis institutæ; & quædam etiam ab Ecclesia, potestate sibi a Christo facta ad augendam Sacramentorum majestatem, postea additæ.

475. Hæ postremæ, aut sunt ubique receptæ, & tunc a sola universali Ecclesia tolli, vel mutari possunt; aut nonnisi in quibusdam Ecclesiis vigent, & in his auream regulam nobis præscribit S. Augustinus epist. LIV., olim CXVIII. ad Januarium num. 2., ut gravis, prudensque Christianus *eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam forte devenerit*. Quod confirmat auctoritate S. Ambrosii, quem tanquam cæleste oraculum se accepisse ait. Ita nimirum sibi dixisse refert: *Cum Romam venio, jejuno sabbato: cum hic sum, non jejuno. Sic etiam tu ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi* (a). His breviter præmissis sit

PROPOSITIO

Cæremoniæ in solemni Sacramentorum administratione ab Apostolis traditæ, aut etiam ab Ecclesia institutæ, omnino sunt retinendæ (b).

476. Prob. Ab Apostolis fuisse aliquas cæremonias in Sacramentorum administratione institutas, luculenter eruitur ex epist. 1. ad Corinth. XI.; ubi cum de sacrosanctæ Eucharistiæ Sacramenti institutione, & necessariis ad illud cum fructu sumendum dispositionibus disseruisset, postea sic concludit vers. 34.: *Cetera autem, cum venero, disponam*; certe nihil aliud innuens, quam se constituturum quosdam ritus, ad majorem tanti Sacramenti decorem, & sumentium profectum. Hoc probe animadvertit S. Augustinus epist. IV. ad Jan. cap. 6. ita Apostoli locum commentans: *Unde intelligi datur, (quia multum erat, ut in epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quem universa per orbem servat Ecclesia) ab ipso ordinatum esse, quod nulla morum diversitate variatur*. Et S. Thomas Lect. VII. in hunc locum, *ex quo patet*, inquit, *quod Ecclesia multa habet ex dispositione Apostolorum, quæ in sacra Scriptura non continentur*.

477. Reipsa autem vel ab Apostolis, vel ab Ecclesia fuisse in ipso Christianæ Religionis exordio institutas, quæ vel Sacramenta præcederent, vel ipsa comitarentur, aut subsequerentur, indicat antiquissima ejusdem Ecclesiæ praxis, quam apud primos nostrarum rerum scriptores invenimus. Nam S. Justinus Martyr in altera sua *Apologia* nonnullarum cæremoniarum meminit, quæ in Baptismi, & Eucharistiæ administratione adhiberi solebant.

478. Tertullianus autem in Lib. *De corona militis* cap. 3. varias recenset cæremonias, quæ in Baptismi collatione observabantur, nempe *primo* contestationes, quibus baptizandus declarabat, *se renuntiare diabolo, & pompæ, & angelis ejus; secundo* trinam immersionem in aqua: *tertio* prægustationem lactis, & mellis: *quarto*, abstinentiam a lavacro quotidiano per totam hebdomadam. Postea enumerat alias sacras cæremonias, scilicet oblationes pro defunctis, & ritum frequenter signandi frontem signaculo crucis, & postea concludit: *harum & aliarum hujusmodi disciplinarum, si legem expostules Scripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix*. Quæ vetustissimis hujus sacri scriptoris verba clariora sunt, quam ut aliquo glossemate indigeant, ad confirmandam Ecclesiæ auctoritatem in quibusdam religionis nostræ cæremoniis instituendis, & retinendis, vel etiam immutandis, si id ad fidelium emolumentum expedire judicaverit.

479. Exorcismos, qui ante Baptismum adhiberi solent, memorat S. Cyprianus antiquissimus Ecclesiæ Africanæ Pater in epist. LXXVI. ad Magnum. Qui etiam in alia epist. nempe LXIII. ad Cæcilium mentionem facit ritus miscendi aquam cum vino in Sacrificio Missæ.

480. Ecclesiæ quoque græcæ varios ritus in collatione Sacramentorum recenset S. Cyrillus Jeroso-ly-

hoc vocabulum *non esse in usu litterarum sanctarum* (nempe secundum Versionem LXX. nam in nostra vulgata sæpissime invenitur) putavit illud esse derivatum a *carendo*, quasi *caremoniæ* dicerentur, *eo quod observantes careant his rebus, a quibus se abstinent*. Quam explicationem sequitur etiam S. Isidorus Lib. V. *Etymolog.* Alii alias hujus vocis origines assignant, fere omnes incertas. Videndus in primis Eminentiss. Card. Jo. Bona *De Divina Psalmodia* c. 19. §. 3., tum Ger. Jo. Vossius in *Etymologia linguæ latinæ*.

(a) Ab hac regula excipiendæ sunt duæ Ecclesiæ latina, & græca: neque enim fas est Latinis se Græcorum cæremoniis accommodare, aut vicissim Græcis latinos ritus usurpare.

(b) Posita est illa restrictio: *in solemni Sacramentorum administratione*, quia existit etiam in Concilii Tridentini definitione Sess. VII. can. 13., ut infra videbimus num. 582.; & quia Baptismus, necessitate urgente, etiam sine cæremoniis conferri potest.

lymitanus in suis *Catechesibus* l. II. IV., & V., ac concludit monens fideles, ut *retinerent has traditiones*.

481. Adhuc clarius, & omnino apposite ad confundendos nostri aevi Novatores loquitur S. Basilius in Lib. *De Spiritu Sancto* cap. 27. inquiens: *Si consuetudines, quae scripto proditae non sunt, tanquam haud multum habentes momenti, conemur rejicere, imprudentes gravissimum detrimentum in Evangelio inferemus; immo potius ipsam fidei praedicationem ad nudum nomen contrahemus*. Addit etiam, nonnullos Sacramentorum ritus *ex non publicata, & arcana traditione* derivari. Sed supervacaneum est, hanc veritatem prolixius demonstrare, cum ipse Calvinus fateri debuerit, *fere inter ipsa Evangelii exordia* fuisse sacras caeremonias receptas, quas hic Haeresiarcha omnium mortalium audacissimus non veretur *Satanae imposturas* vocare.

482. Sacrilegas hujus iniquissimi hominis blasphemias aeterno anathemate proscripsit sacrosancta Trid. Synodus, quae antiquae, ac venerandae sanctorum Patrum doctrinae inhaerens Sess. XXI. cap. 2. declaravit, *hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quae suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret*. Vid. sup. n. 329.

483. Denique eadem Tridentina Synodus Sess. XXII. cap. 5. necessitatem caeremoniarum hac solidissima ratione comprobavit. *Cum natura hominum ea sit, ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli, propterea pia Mater Ecclesia ritus quosdam .... instituit. Caeremonias item adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa, ex Apostolica disciplina, & traditione; quo & majestas tanti sacrificii* (Eucharistici) *commendaretur, & mentes fidelium per haec visibilia religionis, & pietatis signa ad rerum altissimarum, quae in hoc sacrificio latent, contemplatione excitarentur*.

Solvuntur Haereticorum objectiones praecipuae.

484. Nimis multa sunt, quae Haeretici, ac potissimum Calvinistae contra varias Ecclesiae caeremonias objiciunt; inde enim solent praetextum suae ab Ecclesia secessionis sumere, & fucum imperitis facere, quasi se a corrupta Babylone separaverint. Nos autem, ut breviores simus, nonnisi praecipuas eorumdem difficultates expediemus. Una ex his praecipua ea est, quam ducunt ex veneranda antiquae Ecclesiae simplicitate, quando sine tanto caeremoniarum apparatu, immo sine ulla rituum pompa fideles adorabant Deum in spiritu, & veritate: nunc autem, inquiunt, Religio Christiana tot mundanis, ac profanis prorsus ornamentis circumvestita est, ut ad sensibilem quamdam admirationem, potius quam ad pietatam excitandam, & nutriendam, apta esse videatur. Hic amplus Catholicae Ecclesiae osoribus se aperit campus, ut contra nostrorum templorum magnificentiam, contra aurum, & argentum in eis resplendens, contra sacrificiorum pompam, & generaliter contra totum externum cultum procaciter debacchentur; ut inter alios facit Minister Claud. in *Defens. Reform.* c. 4.

485. Resp., praesentem nostram controversiam esse restrictam ad caeremonias, quae in solemni Sacramentorum celebratione adhiberi solent, & debent: attamen ne adversariis terga dare videamur, dicimus hanc omnem Religionis nostrae pompam non esse *mundanam, & profanam*, ut Sectarii blaterant, sed *ecclesiasticam, & sacram*; cum templa, vasa, & omnia nostra ornamenta sint Deo, ejusque cultui dicata; & in his omnibus Ecclesia non suam, sed Dei gloriam unice quaerat, illud repetens Ps. CXIII.: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*. Exemplum regis Salomonis, qui Deo jubente templum omnium magnificentissimum erexit, illudque omnis generis supellectili pretiosissima ornavit, satis esse deberet ad ora eorum omnium obstruenda, qui simul cum ethnico illo Poeta audent interrogare:

Dicite Pontifices, in templo quid facit aurum? (a)

486. Neque vero mirandum est, hunc externum cultum non fuisse in Ecclesiae nascentis exordio adeo splendidum, ut modo conspicitur. Non inquam mirandum, quia id non patiebatur infelix eorum temporum conditio, quando fideles metu persecutionum cogebantur latere, & secreto suas preces, suaque sacrificia Deo offerre in cryptis, in coemeteriis, aliisque locis occultis. Semel ac vero potuit Ecclesia sua libertate frui, illico etiam coepit pietas, & devotio fidelium divitiarum suarum partem Deo consecrare in magnifica templorum structura, in sacrorum vasorum pretio, aliisque donariis ad Dei cultum, & honorem dicatis. Id autem providentissime fuisse factum ad majorem erga Deum reverentiam excitandam a S. Thoma 1. 2. quaest. 102. art. 4. hac ratione ostendi-

(a) Templi Salomonis originem esse a Dei Opt. Max. consilio, afflatu, atque auctoritate, & a Davidis, ac Salomonis pietate repetendam, invicte demonstravit Natalis Alexander Dissert. I. in *Hist. Sacram. V. T.* quintae mundi aetatis, contra Jo. Spencerum, & Jo. Marshamum, qui illam ruditati, & moribus Gentium tribuendam esse, probare conati sunt. Videri etiam potest Opus D. Brueys, cui titulus *Defense du culte extérieur de l' Eglise Catholique* in 12. Paris 1686.

ditur, quia *habet hoc humanus affectus, ut ea, quæ communia sunt, & non distincta ab aliis, minus revereatur; ea vero, quæ habent aliquam excellentiæ discretionem ab aliis, magis admiretur, & revereatur. Et inde etiam hominum consuetudo inolevit, ut Reges, & Principes, quos oportet in reverentia haberi a subditis, & pretiosioribus vestibus ornentur, & etiam ampliores, & pulchriores habitationes possideant.*

487. Sic etiam Deus egit cum Israelitis. Quamdiu enim peregrini erant in deserto, & quamdiu fuerant perpetuis bellis occupati, Dei Arca habitabat in tabernaculo, & in tentorio. Postquam vero debellatis hostibus eorum respublica in pace florebat sub regibus Davide, & Salomone, Deus voluit, ut sibi templum erigeretur, quod amplitudine, structura, auro, argento, gemmis, & cujuscumque generis ornamentis omnium admirationem, & stuporem attraheret; & omnes inde conjicerent, quanta esset majestas, sapientia, omnipotentia Dei summi, cujus honori cuncta erant dicata (a).

488. Inst. cum Jo. Spencero Lib. III. *De legibus Hebræorum ritualibus* Dissert. VI. Negari non potest, primam templorum originem esse ab idololatria repetendam; neque enim apud antiquos Patriarchas, immo neque ab Israelitis post Moysem ullum fuit exstructum templum usque ad tempora Regis Salomonis: at vero apud gentes innumera propemodum erant Deorum fana, & delubra, præcipue apud Ægyptios, quos scribit Herodotus in *Euterpe* cap. 4. *primos Diis & aras, & simulacra, & templa statuisse*; cui consonat Lucianus in Lib. *De Dea Syria*, inquiens: *Primi homines Ægyptii dicuntur & Deorum notitiam accepisse, & templa condidisse*. Idem de aliis ritibus, quibus Judæi Deum colebant, dici potest, scilicet eosdem fuisse a profana gentilitate mutuo acceptos; qui postea in ipsam religionem Christianam sensim, ac sensim commigrarunt. At vero, inquiunt, nostrorum sacrorum rituum osores, hæc tolerari utcumque potuerunt in populo hebraico carnali, & duræ cervicis, cui proinde Deus quadam συγκατάβασει *condescendentia* multa sæpe permisit; nullatenus vero tolerari possunt in religione Christiana, in qua veri adoratores Deum adorare debent *in spiritu, & veritate*, ut dicitur Jo. IV.

489. Resp., nos minime inficiari, ritus *multos* religionis Christianæ a religione Judaica, & rursus in religionem Judaicam ex Gentilium moribus esse derivatos; sed dicimus eosdem ritus ab omni profana superstitione fuisse purgatos, ut possent externo Dei cultui applicari. *In multis*, inquit Cardinalis Baronius in notis ad Martyrologium Rom. 2. Febr., *in multis Gentilium institutis contigit, ut superstitionis eorum usus sacris ritibus expiatus, & sacrosanctus redditus in Dei Ecclesiam laudabiliter receptus sit*. Et ad diem 5. Augusti post explicatum vocabulum *Basilicæ* ita subdit: *nam Basilicæ illæ Gentilium in Ecclesia Christianorum aliquando commutabantur*. Vid. etiam ad an. Christi 58. num. 28. Sed audiatur sapientissimus Pontifex Benedictus XIV. *De Synodo Diœcesana* Lib. XIII. c. 17. num. 4. ubi comprobat, *quod ab aliis quoque animadversum est, de quibusdam Gentilium, Hebræorumque ritibus, quos Ecclesia sanctificatos adoptavit, quo faciliorem illis viam sterneret, ad veri Numinis cultum amplectendum: tum etiam innumeræ res profanæ, quæ olim ethnicæ superstitioni inservierunt, deinde vero in sacros Ecclesiarum usus, & ornamenta translatæ fuerunt, ut novissime multa eruditione demonstravit Jo. Marangonius in suo opere* (*Delle cose Gentilesche profane trasportate ad uso ed ornamento delle Chiese*, Romæ 1744.). Et ante omnes magnus Augustinus hoc ipsissimum argumentum a Fausto Manichæo sibi objectum similiter refellit toto Lib. XX. contra ipsum T. X.

490. Dixi autem *multos*, non omnes; nam veteres Patriarchæ etiam ante legem Mosaicam externis quibusdam ritibus Deum verum colebant, quos certe a Gentilibus non acceperant: quin potius verisimile est, eosdem ritus fuisse postea ab impiis in usus profanos, & superstitiosos conversos, quando a vera religione (quæ superstitione paganica multo est antiquior) deficere cœperunt. Sic ex. gr. oblatio primitiarum, & decimarum; sacrificia item, & aræ oleo consecratæ, in Genesi sæpe memorantur, antequam idololatria ex inferno erupisset. Moyses etiam plurimas cæremonias Deo jubente instituit; quæ ad præfigurandum venturum Messiam erant ordinatæ, & quæ certe a Gentilibus depromi non poterant.

491. Demum esse illud addendum, nonnullos ex sacris ritibus fuisse Dæmonis instinctu ab hostibus veræ religionis in falsum idolorum cultum impia superstitione detortos. Insigne hujus rei testimonium nobis suppeditat Tertullianus in Lib. *De Præscriptionibus Hæretic.* cap. 40., ubi inquit: *Diabolus, cujus sunt partes invertendi veritatem, ipsas quoque res Sacramentorum divinorum idolorum mysteriis æmulatur*; & multa hujus rei ibidem exempla recitat (b).

492. Neque vero quis objiciat celebrem S. Jo. Chrysostomi locum in Hom. VI. in Matth. ubi agens de stella, quæ Magis Messiæ ortum indicavit,

(a) Hoc primum fuit templum vero Deo erectum; nam quod dicitur Lib. I. Regum cap. 1. 9. Sacerdotem Heli sedisse *ante postes templi Domini*, de tabernaculo intelligi debet. Non defuerunt etiam, qui contenderent, Templum Salomonis aliquot annis præcessisse illa, quæ Belus primus Assyriorum rex falsis Diis ædificavit.

(b) Hæc generaliter dicta sufficiant: neque enim hoc loco data opera confutandum suscipimus paradoxum illud Jo. Spenceri, qui notissimo opere *De legibus He-*

vit, *ne opineris*, inquit, *Deo indignum*, *quod Magi per stellam vocantur*. *Hoc enim modo omnes Judæorum cæremonias*, *omnesque ritus*, *&* *sacrificia*, *atque purificationes*, *&* *neomenias*, *&* *arcam*, *templumque ipsum reprobabis: siquidem hæc omnia originem a gentium ruditate traxerunt*.

495. Respondet enim Nat. Alexander, nec ipsum Spencerum eloquentissimo Patri hac in re plenam fidem adhibere. Nam ægre creditur, inquit Spencerus, Circumcisionem, Sabbatum, Festum Paschatis, & alia nonnulla Judæorum instituta huic origini tribuenda esse. Sacrificia certe, quæ Gentium ruditati, & mori inolito S. Chrysostomus accepta refert, longe alium habuere auctorem, nempe Deum ipsum, cujus instinctu a veteribus Patriarchis oblata fuere, quod & ipse Chrysostomus agnoscit Hom. XVII. in Genesim, inquiens: *Neque Cain doctorem habuit aliquem*, *neque Abel suggestorem*, *&* *consiliarium*, *sed uterque conscientiæ suæ magisterio*, *&* *sapientia divinitus humano generi suppeditata ad hanc oblationem incitatur*. Non itaque Chrysostomi verba ad litteram sunt accipienda, sed cum debita restrictione, ac limitatione. Eademque restrictio adhibenda est nonnullis aliis similibus veterum Patrum testimoniis.

494. Ob. *secundo*. Deus in Vet. Test., postquam omnes sui cultus cæremonias determinasset, ita conclusit Deut. XII. 32.: *Quod præcipio tibi*, *hoc tantum facito Domino*, *nec addas quidquam*, *nec minuas*. Unde etiam Christus Matth. XV. 9. Pharisæorum cultum reprehendit, quia docebant *doctrinas*, *&* *mandata hominum*.

495. Resp., verba objecta ex Deut. XII. solum excludere additiones, quæ homines ad idololatricam superstitionem inclinare possent; unde vers. præc. 30., & 31. cavendum præcipit, ne imitentur Gentes, *&* *requirant cæremonias eorum*; non autem alias additiones, quæ ad verum Dei cultum pertinerent. Hinc Synagoga multas leges, nova festa, ac varias cæremonias instituere sibi licitum putavit. Sic etiam Christus doctrinas, & mandata Pharisæorum sæpius reprehendit, quod essent vel contrariæ vero Dei cultui, vel saltem inutiles, ut quædam sæpius repetitæ lotiones manuum.

496. Ob. *tertio*. Etiam cæremoniæ, quas adhibet Ecclesia in Sacramentis, sunt inutiles; nihil enim conferunt, aut conferre possunt ad Sacramentorum fructum; maxime in nostra sententia, qua dicimus totam Sacramentorum efficaciam esse *ex opere operato*. Præterea non solum inutiles, sed & perniciosæ esse videntur; plerumque enim fideles tota illa cæremoniarum mole occupati, impediuntur, ne animum ad ea, quæ Christus ipse instituit, attollant. *Tertio* nonnulli fideles etiam docti putant, in tota illa cæremoniarum pompa sitam esse Sacramentorum efficaciam. Exemplum suppeditat Cyprianus, qui Baptismum Novato collatum nullius roboris esse putavit, quia in illo ritus communes non fuerunt servati; cui sententiæ Cornelius quoque Rom. Pont., & nonnulli Episcopi in Africa subscripsisse dicuntur. Vid. Eusebius Lib. VI. *Hist. Eccl.* cap. 43., ubi refert verba Cornelii Rom. Pontificis, qui in epist. ad Fabium de Novato scribens, quod in lectulo, in quo jacebat infirmus, Baptismum sine ullis cæremoniis susceperat, subdit: *Si tamen hujusmodi baptismum suscepisse dicendus est*; quia nempe etiam postquam a morbo liberatus fuit, *non percepit reliqua*, *quæ juxta Ecclesiasticam regulam percipi debent*.

497. Resp. ad *primum*, varias, & multiplices esse utilitates, quæ ex cæremoniis Sacramentorum in fideles suscipientes dimanant. Has breviter exponit Catechismus Romanus P. II. *De Sacramentis* cap. 1. num. 18. his verbis. „ Ac merito quidem „ a primis usque Ecclesiæ temporibus illud sem„ per servatum est, ut Sacramenta solemnibus qui„ busdam cæremoniis ministrarentur. Primum e„ nim maxime decuit, sacris mysteriis eum Re„ ligionis cultum tribuere, ut sancta sancti tracta„ re videremur. Præterea, quæ Sacramento effi„ ciuntur, cæremoniæ ipsæ magis declarant, ac „ veluti ante oculos ponunt, & earum rerum sancti-

breorum ritualibus, *&* *earum rationibus*, pluribus argumentis ostendere conatus est, *primo* Zabiorum ritus multis legibus Mosaicis occasionem dedisse: *secundo*, Deum in legibus quampluribus gentium, ac præsertim Ægyptiorum, moribus, atque institutis se attemperasse, ac propterea Hebræis quædam potius permisisse, quam mandasse; quod significari putat iis verbis apud Ezechielem XX. 25. *Dedi eis præcepta non bona*, *&* *judicia*, *in quibus non vivent*, quasi Deus innuere voluerit, se permisisse potius, quam præcepisse ea, quæ ad ritus, ac cæremonias populi Israelitici spectabant. Multi hoc Spenceri paradoxum refutarunt, etiam inter Protestantes, sed nemo, ut equidem reor, melius, ac solidius nostro P. Natali Alexandro *in Hist. Vet. Test.* IV. mundi ætate Dissert. III.; & in V. Mundi ætate Dissert. I. Certe magnum argumentum contra Spencerum ducitur ex antiquitate Moysis, qui ætatem Herodoti, Strabonis, Diodori Siculi, Luciani, Plutarchi, aliorumque similium longe superat; unde majorem profecto fidem meretur, quam isti omnes, qui de rebus ab eorum tempore remotissimis scripserunt. Moyses autem omnium suarum legum ritualium auctorem facit Deum. Hoc argumento usus est Origenes Lib. IV. *contra Celsum*, ut ostenderet, fabulas Gentilium plerumque a Moysis historia desumptas fuisse; non vero, ut Celsus blaterabat, Moysis historiam a Poetarum fabulis. Idem argumentum majore eruditione postea pertractavit Eusebius Cæsariensis in Lib. X. *Præparationis Evangelicæ*, & post ipsum Dan. Huetius in sua *Demonstr. Evangelica* Prop. IV., quanquam hic postremus solet nimii excessus haud immerito accusari. Multa quoque in hanc rem suppeditat magnus Augustinus in aureis suis Libris *De Civitate Dei* Tom. IX.

„ ctitatem in animos fidelium altius imprimunt. „ Deinde vero mentes illorum, qui eas intuentur, „ & diligenter observant, ad sublimium rerum „ cogitationem erigunt, fidemque in eis, & charitatem excitat, quo major cura, & diligentia „ adhibenda erit, ut fideles vim cæremoniarum, „ quibus singula Sacramenta conficiuntur, cognitam, & perspectam habeant". *Et doctissimus, ac piissimus Card. Bona* Div. Psalmodiæ *cap.* 19. §. 5. „ Licet, *inquit*, ipsæ cæremoniæ nullam secundum se perfectionem, nullam contineant sanctitatem; sunt tamen actus externi religionis, quibus quasi signis excitatur animus „ ad rerum sacrarum venerationem, mens ad superna elevatur, nutritur pietas, fovetur charitas, crescit fides, devotio roboratur, instruuntur simpliciores, Dei cultus ornatur, conservatur religio, & veri fideles a pseudo-Christianis, „ & Heterodoxis distinguuntur." Recolantur etiam, quæ ex Trident. Synodo superius allata sunt n. 483. (*a*).

498. Quamvis autem primus ac præcipuus Sacramentorum effectus *ex opere operato* dependeat; nihil tamen obest, quin etiam ex dispositionibus operantis major accrescat eorumdem Sacramentorum fructus, ut supra n. 494. explicatum fuit.

499. Ad *secundum* resp., vanum esse Sectariorum metum, ne fideles toto illo cæremoniarum apparatu impediantur a debita attentione ad ea, quæ ad eorumdem Sacramentorum essentiam ex Divina institutione pertinent; cum potius omnes illi ritus ad excitandam fidem, pietatem, ac devotionem ordinati sint, ut mox dictum est.

500. Postremum futile prorsus est; nemo enim etiam inter rudes reperietur, qui ignoret Baptismum urgente necessitate sine ullis cæremoniis collatum validum esse, & solemnes cæremonias postea quidem suppleri debere, quando fieri potest, non ex necessitate Sacramenti, sed ex præcepto Ecclesiæ. Verba autem Cornelii R. P. intelligenda sunt, non de valore baptismi, sed de ejusdem fructu. Dubium enim erat non inane, an illi, qui in periculo mortis baptismum recipiebant, & *Clinici* vocabantur, baptismi fructum perciperent, utpote qui solo metu periculi hoc Sacramentum suscipiebant. Quod dubium de Novato, vel Novatiano, ut scribit Henr. Valesius, eo gravius videbatur, quia sanitati restitutus solemnes baptismi cæremonias recipere neglexit, & postea in gravissimum schismatis crimen prolapsus est. Ceterum *Clinicorum* baptismum fuisse validum nunquam dubitatum est, ut videri potest apud Cyprianum epist. LXXVI.; nec in citatis ab Eusebio S. Cornelii litteris aliquid innuitur de renovando Novati baptismo.

501. Ob. *quarto*. S. Augustinus epist. LIV., seu Libro I. ad *inquisitiones Januarii* cap. 1. dicit, Dominum nostrum Jesum Christum, *leni jugo suo nos subdidisse, & sarcinæ levi: unde Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis societatem novi populi colligavit*. Insuper in epist. LV., seu Libro II. cap. 19. de cæremoniis loquens: *Ipsam*, inquit, *religionem, quam paucissimis, & manifestissimis celebrationum Sacramentis misericordia Dei esse liberam voluit, servilibus oneribus premunt, ut tolerabilior sit conditio Judæorum, qui etiamsi tempus libertatis non agnoverunt, legalibus tamen sarcinis, non humanis præsumptionibus subjiciuntur*.

502.

(a) Rerum liturgicarum Tractatores, ut Card. Bona *de rebus liturgicis*, Hugo Menardus in *Sacrament. S. Gregorii*, Jo. Mich. Cavaliari in *Liturgia*, Barth. Gavantus in *Thesauro Sacrorum rituum*, quem copiosiorem postea edidit Gajet. Maratus, Edmundus Martene *de antiqua Ecclesiæ disciplina in divinis celebr. officiis*, Benedictus XIV. *de Festis &c.* aliique usum, & utilitates sacrorum rituum late explicarunt. Sed omnium copiosissime de hac re disseruit D. Claudius de Vert Ord. Cluniac. pietate, & doctrina celebris editis anno 1780. quatuor Volum. in 8. cum hoc titulo: *Explicatio simplex, litteralis & historica cæremoniarum Ecclesiæ*, in quibus demonstrare voluit, „ Disciplinam „ Ecclesiæ quoad ritus, & cæremonias attinet, fundatam esse in causis simplicibus, & desumptis plerumque universis, aut ab usu veterum aut a similitudine actionum cum vocabulis, & reciproco ordine „ vocabulorum cum actionibus, aut quod necessitas, „ decorum, & commodum ita postularet &c." Cum autem accusaretur, quod mysticas significationes explosisset, *Revereor*, scripsit in Epist. ad Juriæum Calvinistam, *omnes minimi etiam momenti explicationes morales, & mysticas, quas nobis dederunt Pietii, Durandi, Innocentii, eorumque discipuli*. Has tamen protestatione omnem a se invidiam amoliri non potuit. Quamobrem hoc Vertii opus *omni impetu, vehementia & animositate* impugnavit Jo. Josephus Languet Episcopus Svessionensis in *opusculo De vero Ecclesiæ sensu circa sacr. cæremoniarum usum*, quod una cum *Epist. Pastorali* in lucem emisit anno 1720., ubi totum Vertii systema acerrimo stylo perstringit, contendens, hanc esse religionis nostræ mentem, *ut nullam prorsus cæremoniam, nisi ob rationes ex integro symbolicas primitus instituerit*. Inter hos duos litigantes judicium suum interposuit doctissimus vir Jos. Aloysius Assemanus in *Dissert. De sacris ritibus* Romæ 1747., in qua utrumque scriptorem in amicam concordiam, *si fieri posset*, vocare conatur; reipsa tamen utrumque condemnat, sed fortasse magis Svessionensem, quod „ pietatis, quæ aliquando sapientiæ adamussim non respondet, zelo abreptus, ideas quasdam arbitrarias „ & pias moralitates, quæ cæremoniis pro libito ad „ nutriendam pietatem adjectæ fuerunt, sed quæ institutione essent posteriores, quasque Ecclesia, uti „ primam, ac fondamentalem rationem nunquam agnovit, obtrusit, atque acrius, quam par ipsi appareret, in Vertium invehatur &c." Postea autem idem Assemanus quasdam præscribit regulas, quibus rectum judicium de sensu Ecclesiæ in sacris ritibus ferri possit. Vertium sæpe refutavit etiam sapientissimus Bened. XIV. mox laud. Opere *de Festis*.

502. Resp., Hipponensem Doctorem utroque in loco improbare non eas caeremonias, quae vel ab Apostolica traditione descendunt, vel ab universali Ecclesia institutae sunt, sed quae inconsulta pietate ab aliquibus privatis invectae fuerunt; quamvis & istas pacis, & concordiae causa observandas esse consulat. Sane in ipso loco laud. ex epist. LIV. ita pergit S. Pater: *Illa autem, quae non scripta, sed tradita custodimus, quae quidem toto terrarum orbe servantur, datur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata, atque statuta retineri;* & haec ab omnibus servanda esse vult. *Alia vero*, pergit Augustinus, *quae per loca terrarum, regionesque variantur ...... liberas habent observationes. Nec disciplina ulla est in his melior gravi, prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam forte devenerit*. Vid. sup. n. 475.

503. Nec minus perspicue se explicat alio in loco objecto: nam immediate antea dixerat: „Omnia itaque talia, quae neque sanctarum Scripturarum auctoritatibus continentur, nec in conciliis Episcoporum statuta inveniuntur, nec consuetudine universae Ecclesiae roborata sunt, sed pro diversorum locorum diversis moribus innumerabiliter variantur, ita ut vix, aut omnino nunquam inveniri possint causae, quas in eis instituendis homines secuti sunt, ubi facultas tribuitur, sine ulla dubitatione resecanda esse existimo". Poteratne clarius magnus hic Ecclesiae magister doctrinam suam de ritibus Ecclesiae exponere? Sed haec accuratius expendentur, ubi de singulorum Sacramentorum ritibus sermo erit.

504. Ob. *postremo*. Aliquae caeremoniae, quae olim in usu erant, postea antiquatae sunt, ut praegustatio lactis, & mellis in Baptismo, quam memorat Tertullianus *De Corona Militis* cap. 4. trina immersio, ac potissimum Eucharistiae post baptismum administratio, quam ex traditione Apostolica descendere crediderunt S. Augustinus, ac duo Romani Pontifices Innocentius, & Gelasius: cur ergo non possent etiam aliae caeremoniae inculpate omitti?

505. Resp., posse utique Ecclesiam gravibus de causis caeremonias quasdam Sacramentorum aut mutare, aut etiam omittere, sed id minime licere privatis personis, etiamsi Episcopali dignitate fulgeant. Clara sunt verba Syn. Trid. Sess. VII. can. 13. de Sacram. in gen.: „Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiae Catholicae ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a Ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, anathema sit". De usu Eucharistiae infantibus post baptismum conferendae recolantur dicta in Tom. I. nostrar. Praelect., quibus addi possunt, quae nuper doctissimus vir P. August. Georgius observavit in *Fragmento Evang. S. Jo. Graeco Copto &c.* Romae in 4. an. 1789. in not. advers. 53. cap. VI. pag. 142.

DISSERTATIO II.

De Ministris Sacramentorum.

S. Thomas 3. *P. q.* 64.

1. Patres Concilii Florentini inter ea quae ad Sacramentorum administrationem necessario pertinent, posuerunt etiam personam ministri. Quis autem, & qualis esse debeat singulorum Sacramentorum minister, accurate discutietur, ubi de singulis Sacramentis disputabitur. Nunc solum ea examinabimus, quae in ministro Sacramentorum necessario requiruntur, ut rite ea administrare possit: & *primo* agemus de sanctitate, ac fide, deinde de *intentione*. Prius tamen breviter videbimus, quibusnam Deus commiserit suorum Sacramentorum administrationem.

CAPUT I.

Quisnam sit ordinarius Sacramentorum minister?

2. Quaestio praesens solum est de *ordinario* Sacramentorum ministro, non autem de *extraordinario*, quem Deus pro supremo suo in res omnes dominio assumere posset. Hinc S. Thom. 3. P. q. 64. art. 7. postquam probasset, *ad homines*, *non autem ad Angelos pertinere dispensare Sacramenta, & in eis ministrare*, ita subdit: *Sciendum tamen, quod sicut Deus virtutem suam non alligavit Sacramentis, quin possit sine Sacramentis effectum Sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligavit Ecclesiae ministris, quin etiam Angelis possit virtutem tribuere ministrandi in Sacramentis. Et quia boni Angeli sunt nuntii veritatis, si aliquod Sacramentale ministerium a bonis Angelis perficeretur, esset ratum habendum, quia deberet constare, hoc fieri voluntate divina; sicut quaedam templa dicuntur Angelico ministerio consecrata. Si vero daemones, qui sunt spiritus mendacii, aliquod Sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum* (a).

3. Sacramentum Eucharistiae fuisse per Angelos non

(a) Facessat impius, & absurdus Lutherus, qui in Lib. De Missis privatis: „Si diabolus, inquit, ipse veniret, & ego postea rescirem, diabolum se irrepsisse in officium pastoris Ecclesiae, specie hominis vocatum ad praedicandum, & publice in Ecclesia docuisse, celebravisse Missam, & absolvisse a pecca-

non quidem confectum, sed saltem administratum, non semel in Ecclesiastica historia legimus, ut S. Agneti de monte Politiano contigisse, Lectiones Breviarii testantur. Nicephorus autem Callisti Lib. XI. cap. 20. narrat, S. Amphilochium fuisse ab Angelis consecratum Iconii Episcopum. Verum quæ de Angelorum ministerio in Sacramentis vel conferendis, vel etiam conficiendis narrantur, non facile credi debent, nisi gravibus innitantur testimoniis.

4. Idemque potiori jure dicendum de beatis Comprehensoribus, qui potestatem, qua in hac vita potiti sunt, non videntur amisisse, firmo in ipsis remanente Baptismi, Chrismatis, aut etiam Ordinis, charactere; quamvis nec ipsi ordinarii esse possint Sacramentorum ministri. His breviter prænotatis sit

PROPOSITIO I.

Soli homines viatores sunt ordinarii Sacramentorum ministri.

5. Prob. ex ipsa divina Sacramentorum institutione. Nam Christus Dominus, non Angelos, aut beatos cæli Cives, sed homines in terra degentes allocutus est, cum Matth. XXVIII. 19. dixit undecim Apostolis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti;* & cum Jo. XX. 22. iisdem dixit: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis &c.* Idemque præstitit in institutione Eucharistiæ Lucæ XXII. 19. Hinc Apostolus Paulus Eph. IV. 8. & seq. Christum, inquit, ascendentem in cælum dedisse *dona hominibus;* postea hæc dona enumerat dicens: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores .... in opus ministerii &c.* Et in prima epist. ad Cor. IV. 1. *Sic nos*, inquit, *existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Ac denique ad Hebr. V. 1. *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis.* Et quamquam in his, aliisque similibus locis nulla ponatur particula exclusiva Angelorum, aut cælestium Beatorum, hoc ipso tamen, quod hominum tantummodo viatorum mentio fit, manifestum est, hos solos esse ordinarios Sacramentorum ministros.

6. Hanc hominum excellentem prærogativam ita S. Jo. Chrysostomus exornat in Lib. III. *De Sacerdotio* cap. 5. inquiens: *Qui terram incolunt, in eaque commorantur, ad ea, quæ in cælis sunt, dispensanda commissi sunt, potestatemque acceperunt, quam neque Angelis, neque Archangelis dedit Deus &c.:* unde eloquentissimus iste Pater quanta sit, & quam venerabilis ministrorum Christi dignitas, merito concludit.

PROPOSITIO II.

Non quilibet homo viator, etiam baptizatus, est ordinarius omnium Sacramentorum minister (a).

7. Hæc propositio pertinet ad fidem: nam Concilium Tridentinum Sess. VII. cap. 10. *de Sacram. in gen.* ita definivit: *Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & in omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.*

8. Prob. autem ex locis Sacr. Scriptur. supra n. 5. allatis, quibus alia addi possunt; ut illud 1. Corinth. XII. 28. *Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos &c.... Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ &c.* Præterea illud ejusdem Pauli ad Hebr. V. 4. *Nec quisquam sumit sibi honorem* (Pontificatus), *sed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron;* quem scilicet Moyses jussu Dei una cum filiis suis assumpsit, ut sacerdotio fungeretur Exodi XXVIII. Post autem hæc lex in populo Dei religiose semper servata fuit, ut nonnisi ad Sacerdotes de stirpe

,, tis, & tali munere functum esse juxta institutionem ,, Christi; tunc cogeremur fateri, Sacramenta ideo non ,, esse inefficacia, sed verum baptismum, verum evan- ,, gelium, veram absolutionem, verum Sacramentum ,, corporis, & sanguinis Christi nos accepisse". Vah putidam hypothesim, & Luthero dignam fictitii hujus casus resolutionem!

(a) Lutherus in impio suo Libro *de abroganda Missa* insane gloriatur, *ex invictis Scripturis* demonstratorum, *legitimum illud, & unicum verbi ministerium esse commune omnibus Christianis, sicut & sacerdotium, & sacrificium.* Similia docet in Lib. *De Captivitate Babylonica*, ubi *de Ordine*, tum in epist. ad Pragenses, aliisque in locis, hoc solum monens hujus potestatis usum iis tantummodo concedendum esse, qui *consensum communitatis habent, vel vocationem Majoris*, ne scilicet aliqua in Ecclesia oriatur confusio. Inter articulos Lutheri a Leone X. damnatos hic etiam est: *Ubi non est sacerdos, æque potest quilibet Christianus Sacramenta administrare, etiamsi mulier, aut puer esset.* Hodierni vero Lutherani, quamvis omnibus christianis *privatim* docendi, erudiendi, reprehendendi &c. potestatem concedant *vi spiritualis sacerdotii*, ut loquitur Jo. Franc. Buddeus in *Instit. Theol.* Lib. V. cap. 4. §. 14., volunt tamen, id palam præstari non posse, nisi a ministris ad id deputatis. Similiter omnibus concedunt facultatem ministrandi baptismum in *casu necessitatis*, non tamen *ordinarie;* multoque magis docent certis personis alligatam esse potestatem conficiendi sacram cœnam, & peccata retinendi, aut solvendi. Immo in ipsa Confessione Augustana art. 14. cavetur, ne aliquis audeat *Sacramenta administrare, nisi rite vocatus.* Sed in eo vehementer errant, quod hanc potestatem a legitimo fonte non repetunt; qui ipsorum error amplam nobis dicendi materiam alibi suppeditabit.

pe Aaron administratio sacrorum pertineret. Celebre est illud, quod legitur in secundo libro Paralipom. XXVI., nempe Azariam Sacerdotem una cum 80. aliis Sacerdotibus fortiter restitisse Oziæ Regi, qui *adolere voluit incensum super altare thymiamatis*, eique dixisse: *Non est tui officii, Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, hoc est filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujusmodi ministeria*.

9. Hinc etiam constans semper fuit Ecclesiæ usus, ut Sacramentorum administratio nonnisi iis concrederetur, qui essent ad hoc ministerium sacra Ordinatione destinati, excepto Baptismo necessitate urgente, ut suo loco dicetur. Porro in Actis, & epistolis Apostolorum sæpe legimus, per manuum impositionem fuisse Episcopos, Præsbyteros, & Diaconos ordinatos, quod supervacaneum utique fuisset, si omnibus indiscriminatim tribuisset Christus potestatem Sacramentorum conficiendorum. Quæ praxis fuit postea ab Ecclesia religiose custodita. Et quando Colluthus simplex Sacerdos temere ausus est Epicopos, & Sacerdotes consecrare, illius Ordinationes irritæ declaratæ sunt in magna Synodo Nicæna. Hinc etiam in Ecclesia a primis usque temporibus varia instituta sunt ministeria, & pro singulis Sacramentis varii & diversi sunt ordinati ministri, ut patebit inferius.

10. Obj. *primo*. Omnes Fideles a Christo Jesu instituti sunt Sacerdotes, dicente Petro in prima epist. cap. II. 5. *Et ipsi, tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritalis, Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum*. Item vers. 9. *vos autem genus electum, gens sancta, regale sacerdotium, populus acquisitionis*. Item Apocal. I. 6. Christus *fecit nos regnum, & Sacerdotes, Deo, & Patri*: & cap. V. 10. *Fecisti nos Deo nostro regnum, & Sacerdotes*; & cap. XX. 6. *Et erunt Sacerdotes Dei, & Christi*.

11. Resp., his in locis *Sacerdotis* nomen tribui omnibus fidelibus latiori significatione; quemadmodum ipsi adversarii coguntur accipere nomen *regis* omnibus fidelibus pariter tributum. Duplici autem ratione omnes fideles dici possunt *Sacerdotes Christi*; *primo* quatenus omnes simul cum veris Sacerdotibus incruentum altaris Sacrificium Deo offerunt; unde in Canone Missæ Sacerdotes dicunt de fidelibus: *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt &c.*; *offerunt*, inquam, non officio sacerdotali, sed conjunctione animorum. Sane S. Petri objecta verba desumpta sunt ex cap. XIX. Exodi, ubi Deus ore Moysis dixit Israelitis v. 6.: *Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta*; non quasi singulis Israelitis liceret veri sacerdotii muniis fungi, quæ solis filiis Aaron erant reservata; sed quia omnes una cum Sacerdotibus conjunctione animorum sacrificia Deo offerebant. Hanc explicationem adoptat S. Augustinus Lib. XX. *De civ. Dei* cap. 10. Tom. IX.

12. *Secundo*. Si aliqui malint hæc loca singulis fidelibus applicare, tunc sacerdotium, sicut & regnum, intelligi debet in sensu spirituali, quatenus omnes boni fideles offerunt Deo spirituales hostias, idest *hostiam laudis ... fructum labiorum confitentium nomini ejus*. Hebr. XIII. 15.; orationes insuper, quæ Apoc. VIII. 3. vocantur *incensa multa* Deo oblata *super altare aureum, quod est ante thronum Dei*; aliaque virtutum opera, quæ sunt *spirituales hostiæ, acceptabiles Deo per Jesum Christum*. Reges etiam vocantur omnes Christiani, quia *servire Deo regnare est*, ut loquitur Ecclesia: vel quia omnibus fidelibus dispositum, & paratum est regnum Dei, ut inquit ipse Christus. Hoc sensu dicebat S. Ambrosius Lib. IX. *De Sacerd.* cap. 1.: *Unusquisque fidelis ungitur in sacerdotium, ungitur & in regnum: sed spirituale regnum est, & sacerdotium spirituale*. Quocumque autem modo objecta loca intelligantur, procul absunt a perversa illa Lutheri interpretatione, ut singuli fideles dici possint veri Sacerdotes, verique Ministri omnium Sacramentorum.

13. Inst. *primo*. Sacerdotes comprehenduntur sub nomine *Cleri*: atqui hoc nomine intelliguntur omnes fideles; nam S. Petrus cap. V. laud. primæ epist. vers. 2. seq. Seniores Ecclesiæ hortatur, ut pascant gregem Dei, *non ut dominantes in Cleris*; ergo omnes fideles ad ordinem Ecclesiasticum, seu cœtum Clericalem pertinent.

14. Resp. *Cleri* vocem modo communiter designare illam populi Dei portionem, quæ Ecclesiasticis muniis obeundis destinata est, quamvis generaliter aliquando possit etiam significare totam Ecclesiam, seu populum Dei, prout pastoribus, & ovibus, ministris, & plebe componitur. Primo sensu accipitur hæc vox in Act. Apost. I. 17. ubi dicitur Judas *sortitus sortem ministerii Apostolatus* (græce ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης). Alio sensu, scilicet pro toto populo Israelitico accipitur in Ps. XXXII., ubi dicitur: *Populus, quem elegit* (Deus) *in hæreditatem sibi*. S. Petrus autem in sua epistola *seniores*, hoc est non tam ætate, quam dignitate in populo præcedentes, *obsecrat*, *primo* ut pascant gregem Dei; *secundo*, ut *non dominetur in cleris*, seu ut non imperiose regant Ecclesiam, nempe cleros, seu portiones Ecclesiæ sibi subjectas: sed *forma facti gregis ex animo*, nempe exemplo potius, quam auctoritate alios ad pietatem alliciendo. Et nihil prorsus in toto contextu apparet, ex quo possit perfecta inter omnes æqualitas extendi. Quidam cum Hieronymo in epist. LII. ad Nepotianum legendum putarunt in numero singulari, *neque ut dominantes in Clerum*, nolens scilicet, Episcopos superbum dominatum exercere in Clericos sibi subjectos (a).

15. Inst. *secundo*. Apostolus Paulus ad Gal. III. 28.

(a) *Episcopi*, inquit laud. Sanct. Doctor, *Sacerdotes se esse noverint, non dominos: honorent Clericos*,

28. *Non est*, inquit, *Judæus*, *neque Græcus*, *non est servus*, *neque liber*, *non est masculus*, *neque femina*: *omnes enim vos unum estis in Christo Jesu*. Hinc Lutherus sic inferebat: Christus est Sacerdos; omnes Christiani sine ullo discrimine sunt unum cum Christo: ergo omnes sunt Sacerdotes, & Sacramentorum Ministri.

16. Resp., legitimum Paulini textus sensum hunc esse, nullam esse gentis, aut sexus distinctionem in lege Evangelica ad justitiam consequendam, contra ac Galatæ putabant, quasi ex lege Mosaica aliquam prærogativam præ Gentilibus traherent. Ceterum ibi de ordine hierarchico Apostolus non agit, quam alibi luculenter distinxit. Vid sup. n. 5. Ex quo autem dicantur omnes Christiani *unum in Christo Jesu*, ineptissime infertur, eosdem esse omnes Sacerdotes: hæc enim unitas est per donum fidei, & gratiæ, non autem per participationem omnium donorum, quibus ejus anima fuit cumulatissime exornata. Voluit autem Christus summi sui Sacerdotii, atque infinitæ potestatis partes aliquas quibusdam fidelibus communicare: unde *quosdam quidem dedit Apostolos*, *quosdam autem Prophetas*, *alios vero Evangelistas &c.* Vid. sup. n. 8.

17. Nonnulla alia Scripturæ loca agglomerat Lutherus, ut probet, unicuique fidelium concessum esse, Ecclesiastica munia obire; præcipue vero utitur cap. XIV. 26. epist. primæ S. Pauli ad Corinthios, ubi dicitur, unumquemque fidelium habere *psalmum*, *doctrinam*, *apocalypsim*, *linguam*, *interpretationem*; & v. 31. *posse omnes per singulos prophetare*, *ut omnes discant*.

18. Verumtamen hæc, & ejusdem generis alia trahi nullo modo possunt, ad probandum, omnes & singulos homines baptizatos idoneos esse Sacramentorum ministros. *Primo* enim, quæ S. Paulus laud. in loco enumerat, non sunt Sacramenta, sed munia quædam Ecclesiastica ad utilitatem, & ædificationem fidelium. *Deinde* erant quædam extraordinaria gratiarum dona, quæ primis illis Ecclesiæ nascentis exordiis Deus largiri dignatus est, ut erant etiam aliæ gratiæ gratis datæ, quas idem Apostolus in eadem epistola cap. XII. enumerat, & quas certe Lutherus in exemplum non trahet ad præsens Ecclesiæ regimen.

19. Obj. *secundo*. Tertullianus in Lib. *De exhortatione castitatis* cap. 7. „ Nonne, *inquit*, & „ laici sacerdotes sumus? Scriptum est, regnum „ quoque nos, & sacerdotes Deo, & Patri suo fe„ cit. Differentiam inter Ordinem, & plebem con„ stituit Ecclesiæ auctoritas, & honor per Ordi„ nis consessum sanctificatus a Deo (a). Ubi Ec„ clesiastici Ordinis non est consessus, & offers, „ & tingis, & sacerdos es tibi solus; sed ubi tres, „ Ecclesia est, licet laici ". Omnes itaque Christiani, Tertulliano judice, sunt divino jure sacerdotes, adeoque idonei Sacramentorum ministri.

20. Respondet Nat. Alexander *Hist. Eccl.* in Sæc. II. Dissert. XXIX. cap. 4. art. 8., Librum *De exhort. castitatis* a Tertulliano impia Montani hæresi jam infecto editum fuisse, atque objectum textum pertinere ad errores Montanistarum, seu Pepuzianorum, qui jus, & ordinem sacerdotii mulieribus ipsis tribuebant, ut ex S. Epiphanio colligitur. Ejusdem sententiæ est Jac. Pamelius in Vita Tertulliani; ubi notat, hæreticum plane esse illud dictum: *Ubi tres*, *Ecclesia est*, *licet laici*; quod Tertullianus repetit in Lib. *De pudicitia*, quibus verbis existimatur eo devenisse dementiæ, ut Ecclesiam coaluisse innuerit ex his tribus, Montano, Priscilla, & Maximilla. Idem judicium de hoc Tertulliani opere fert Dughetius in *Collationibus Ecclesiasticis* Dissert. VIII. 3. 2. (b). Illud sane certum est, Tertullianum adhuc sanum, & catholicum aliter sensisse, & scripsisse. Nam *De Præscript. Hæreticorum* cap. 41. inter alia Hæreticorum vitia hoc etiam exhorret, quod *& laicis sacerdotalia munera injungunt*. Aliqui putantes *exhortationem castitatis* fuisse scriptam a Tertulliano, antequam ab Ecclesia catholica deficeret, ajus dicta emollianda censet, &

21. Respondent, eum nonnisi sensu improprie nomen *Sacerdotis* laicis tribuisse, quatenus poterant ad Presbyterii gradum promoveri, modo virgines, aut monogami essent. Hinc allatis in objectione verbis, quæ certe durissima sunt, hæc alia molliora subjicit: „ Omnes nos Deus ita vult „ dispositos esse, ut ubique Sacramentis ejus ob„ eundis apti simus... Nisi & laici aa observent, „ per quæ Presbyteri adleguntur, quomodo arunt „ Presbyteri, qui de laicis adlegantur? Ergo pu„ gna-

quasi Clericos, *ut & ipsis a Clericis*, *quasi Episcopis honor deferatur*. *Scitum est illud Oratoris Domitii* (verius L. Licinii Grassi): *cur ergo te habeam ut principem*, *cum tu me non habeas ut Senatorem?* Hactenus Hieronymus.

(a) In pervetusto Agobardi codice, quo Rigaltius usus est, hic textus ita legitur: „ Et honor per Ordinis consessum sanctificatur, *adeo* ubi Ecclesiastici Ordinis &c. Quam lectionem secuti sunt doctissimi viri Petrus de Marca in Dissert. *De discrimine Clericorum*, *& Laicorum*, Dion. Petavius in *Diatriba De potestate consecrandi*, & Lib. III. *Hierarchiæ Eccles.* cap. 3. ac Nat. Alexander *Theol. Dogmat. & Mor.* Lib. II. *De Sacram. in gen.* cap. 7. art. 1. Repugnant tamen Albaspinæus in suo Tract. gallico *De Eucharistia*, Dughet in *Collat. Ecclesiasticis* Dissert. VIII. aliique non pauci.

(b) Alii tamen repugnant propter auctoritatem S. Hieronymi, qui hunc librum nulla censura notavit. Sed ulterius observant, cum Tertullianus ea in hoc loco memoret, quæ passim apud omnes Christianos sua ætate fieri consueverant, etiam rejecta Tertulliani auctoritate, tanquam hominis extra Ecclesiam scribentis, adhuc solvendam remanere difficultatem. Verumtamen dici potest, Tertullianum ea referre, quæ apud solos Montanistas in usu erant, vel quæ ex perversis Montanistarum principiis consequebantur; non autem quæ in Ecclesia Catholica obtinebant.

„ gnare debemus aute laicum jussum a secundo ma-„ trimonio abstinere, dum Præsbyter esse non a-„ liis posset, quam laicus semel fuerit maritus (a)". Fortasse igitur obscuris illis verbis nil aliud voluit Tertullianus significare, quam etiam laicos esse quodammodo sacerdotes, quia possunt ad Presbyterii gradum promoveri; eaque de causa eos hortatur, ut vel a nuptiis omnino abstineant, vel primis sint contenti, ne per bigamiam obstaculum Presbyterii honori ponant.

22. Adhuc difficiliora primo intuitu videri possunt, quæ Africanus Doctor subjicit, videlicet *differentiam inter Ordinem, & plebem esse constitutam Ecclesiæ auctoritate*. Sed ea, quæ sequuntur, manifeste innuunt, non excludi divinam auctoritatem; ita enim habet communis lectio: *Differentiam inter Ordinem, & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas, & honor per Ordinis consessum sanctificatus a Deo;* quibus verbis non humana solum, sed etiam divina significatur auctoritas. Quod si quis contendat, sequendam esse lectionem Rigaltii, nempe *honor per Ordinis consessum sanctificatur, adeo ubi Ecclesiastici Ordinis non est consessus &c.*, tunc fortasse dici poterit, Tertullianum non intendere ad Sacramentalem, atque essentialem differentiam inter Presbyteros, & laicos, quæ ex jure divino descendit, sed ad *honorem consessus*, ut Presbyteris sedentibus laici starent, & ad alias externas cæremoniales differentias, quæ ad decorem sacerdotalis dignitatis salubriter, & decenter ab Ecclesia postmodum ordinata sunt; ut quemadmodum Clerici a laicis, & Clerici ipsi gradibus, & ordinibus sacris distincti sunt, ita externo cultu, & honore distinguantur.

23. Inst. Tertullianus addens: *Ubi ecclesiastici Ordinis non est consessus, & offers, & tingis* (idest baptizas); *& sacerdos es tibi solus*, manifeste indicat, deficientibus Ecclesiæ ministris, posse quemlibet laicum, tamquam sacerdotem, Sacramenta ministrare.

24. Resp., hæc etiam non esse nimis presse accipienda, sed latiore sensu, de oblatione minus propria, scilicet non de illa oblatione, quæ fit cum rei oblatæ mutatione, seu de ipsa sacrificii Eucharistici confectione, quæ nonnisi ad Sacerdotes pertinet, sed de illa oblatione, quæ etiam a laicis una cum Sacerdote sacrificante fieri potest, & solet. Ita enim Tertullianus *offerendi* verbum quandoque usurpat, ut in Libro *De monogamia* cap. 10. explicans pietatis officia, quæ mulier defuncto marito præstare solet: *Pro anima ejus*, inquit; *orat ... & offert annuis diebus dormitionis ejus*. Hic certe nemo suspicabitur, Tertullianum nomine *oblationis* intelligere Missæ sacrificium a muliere celebratum. Sic pariter quando dicit, deficiente ecclesiastici Ordinis consessu, ipsum laicum *offerre, tingere, & sacerdotem sibi esse*, nihil aliud significare voluit, quam consuetudinem tempore persecutionum vigentem, ut fideles Eucharistiæ Sacramentum a Sacerdote acceptum apud se conservarent, offerrent, & sumerent: unde quodammodo unusquisque erat sibi ipsi Sacerdos. Hoc expresse tradit ipse Tertullianus in fine libri *De oratione* dicens: *Accepto corpore Christi, & reservato, utrumque salvum est, & participatio sacrificii, & executio officii*. Laicos autem in casu necessitatis baptizare, seu *tingere* posse, nemo dubitat.

25. Postrema verba, *Ubi tres, Ecclesia est, licet laici*, benigne explicari poterunt de Ecclesia sumpta, non in ordine hierarchico, quam nemo dixerit, ex solis laicis coalescere posse, sed in ordine charitatis, secundum illud dictum a Christo Domino Matth. XVIII. 20. *Ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Difficilis hujus Tertulliani textus videri potest explicatus a doctissimo Dion. Petavio, tum in Lib. III. *De Eccles. Hierarchia* cap. 3., tum in Diatriba *De potestate consecrandi* adv. Salmasium, qui sub anagrammatico *Messalino* nomine Dissertationem ediderat *De episcopis, & Presbyteris*.

CAPUT II.

Ostenditur, ad valorem Sacramentorum necessariam non esse Ministri sanctitatem.

26. Nemini dubium est, nec unquam fuit, morum probitatem, & conscientiæ munditiem esse necessariam, ut quis licite, & pie Ecclesiæ Sacramenta conficiat, & ministret. Vid. S. Thomas 3. P. qu. 64. art. 6. Sed sub initio Sæculi IV. Donatistæ, qui in Africa diuturnum, & turbulentissimum schisma excitarunt, stolide putantes totam Ecclesiam Christi funditus corruisse, & solum in exigua illa Africæ parte; quam ipsi incolebant, fuisse incorruptam servatam, cœperunt eos baptizare, qui ad eorum schisma ex catholicis castris transfugiebant, docentes Baptismum, atque alia Sacramenta ab impiis ministris (quales ipsi catholicos omnes reputabant) collata nihil omnino valere (b).

27.

(a) Similia scripsit etiam Sanct. Hieronymus epist. CXXIII. inquiens: *Quanquam lege sacerdotali teneatur* „ *& laicus*, qui talem præbere se debet, ut possit e-„ ligi in sacerdotem: non enim eligitur, si bigamus „ fuerit. Porro eligantur ex laicis sacerdotes; *ergo & laicus tenetur mandato, per quod ad sacerdotium pervenitur*. Immo hæc ex ipso Tertulliano exscripta videntur; quanquam non dubito, ea a tanto Doctore in sano sensu prolata fuisse.

(b) Donatistæ circa annum Christi 311. Ecclesiam diro schismate dilacerare cœperunt, cujus primus auctor fuit Donatus a casis nigris in Numidia Episcopus. Hic cum quibusdam seditiosis partim avaritia, partim ambitione corruptis, Cæcilianum Episcopum Carthagi-

27. Eumdem errorem una cum pluribus aliis postea suscitavit Jo. Wiclefus, cujus ea fuit propositio in Concilio Constantiensi Sess. VIII. anno 1415. damnata: *Si Episcopus, vel Sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non conficit, non baptizat*. Idipsum docuisse convincitur Jo. Hus, dum in Tract. *de Decimis* scripsit, quod *nullus est dominus civilis, nullus Prælatus, nullus Episcopus, dum est in peccato mortali*. Waldenses item, & Albigenses, teste S. Antonino P. IV. *Summæ* tit. 11. cap. 5. ac nonnulli alii Hæretici Sæc. XII. ejusdem erroris accusantur (a), contra quos sit

PROPOSITIO

Probitas, & sanctitas non est necessaria in Ministro, ut valide Sacramentum conficiat.

28. Hæc propositio satis probata manet ex omnibus iis sacræ Scripturæ locis, quibus in supar. Dissert. cap. 10., & 11. ostensum est, Sacramenta novæ legis non esse signa sterilia, & vacua, sed signa efficacia, quæ continent gratiam, eamque in nobis producunt *ex opere operato*, non autem *ex opere operantis*. Hinc manifestum fit, eorum effectum non pendere a sanctitate ministri, sed a virtute Jesu Christi eisdem indita.

29. Hanc invictam contra Donatistas rationem nobis suppeditat Paulus ad Rom. VIII. 33. inquiens: *Deus est, qui justificat:* & adhuc clarius Evangelista Joannes cap. I. 33. dicens de Christo: *Hic est, qui baptizat in Spiritu sancto*; quæ verba magnus Augustinus Tract. VI. in Joan. n. 7. T. IV. ita pulchre commentatur: *Petrus baptizet, hic est, qui baptizat; Paulus baptizet, hic est, qui baptizat; Judas baptizet, hic est, qui baptizat*. Et postea subdit: „ Nam si pro diversitate meritorum „ Baptisma sanctum est, quia diversa sunt meri„ ta, diversa erunt baptismata, & tanto quisque „ aliquid melius putatur accipere, quanto a me„ liore videtur accepisse ... Illud, quod datum est, „ unum est, nec impar propter impares ministros, „ sed par, & æquale, propter *Hic est, qui ba„ ptizat*". Eadem fere in Lib. *De Unitate Ecclesiæ*, cap. 21. & alibi sæpe.

30. Simile argumentum nobis suppeditat Apostolus Paulus in sua prima epist. ad Corinth. cap. I. 12. inquiens: *Unusquisque vestrum dicit; ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ, ego autem Christi. Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?* Et cap. III. 4. *Quid igitur est Apollo? Quid vero Paulus? Ministri ejus, cui credidistis .... Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus... Dei enim sumus adjutores, Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis*. Quæ Pauli verba iterum expendens laudatus mox S. Augustinus Tract. V. in Joan. n. 7.: „ Baptizavit ergo Paulus, inquit, *tanquam mi„ nister*, non tanquam ipsa potestas: baptizavit au„ tem

ensem a sua cathedra dejicere conatus est sub falso prætextu, quod Felix Aptungitanus ejus ordinator *Traditor* esset (quo nomine ii appellabantur, qui libros sacros infidelibus *tradiderant*) & ipse Cæcilianus Confessoribus in carcere detentis victum subministrari prohibuisset. Ad schisma fovendum, & late propagandum multum contulit Lucilla femina Hispana, dives opum, & a Cæciliano antea suboffensa, quia eam reprehenderat, quod os cujusdam Martyris nondum ab Ecclesia judicati superstitiose coleret. Schismatica factio Secundum Tigisitanum Numidiæ Primatem, cum aliis Episcopis numero 70. Carthaginem evocavit, ubi habita pseudo synodo in privata quadam domo (nam Ecclesiam Cathedralem una cum sua plebe Cæcilianus constanter retinuit) Majorinum quemdam Lucillæ domesticum ejusdem Ecclesiæ Episcopum ordinavit. Hoc primum fuit schismatis initium, quod postea in Africa late succrevit, majori tamen, sanaque parte Cæciliano adhærente: cum quo etiam Apostolica Petri Sedes, omnesque Ecclesiæ transmarinæ semper communicarunt. Majorino demortuo schismatici suffecerunt Donatum Carthaginensem, alterum a Donato a casis nigris primo schismatis auctore. Illum schismatici ob doctrinæ copiam, ac singularem facundiam *Magnum* appellarunt; atque ab eo *Donatistarum* nomen derivatum credit Optatus Milevitanus Lib. III. *contra Parmenianum*.

Initio quidem Donatistæ schismatis tantummodo rei erant, sed brevi in apertam hæresim inciderunt, docentes *primo*, veram Christi Ecclesiam ubique terrarum periisse, iis tantum locis exceptis, in quibus Donatistæ regnabant; *deinde* efficaciam Sacramentorum ita a sanctitate Ministri pendere, ut nulla prorsus essent, quæ a malis hominibus conferebantur; unde nonnisi a suis, quos *filios martyrum* appellabant, vera Sacramenta confici docebant; & omnes, qui ad eorum castra infeliciter transibant, undecumque venissent, rebaptizare consueverant. Hæc nefanda hæresis in tribus Conciliis, Romano sub Melchiade an. 313., Arelatensi sub Sylvestro an. 314., & in generali Nicæno an. 325. sub eodem Sylvestro damnata, & a Constantino Magno, ejusque successoribus aliquoties proscripta, diu tamen perduravit usque ad Gregorii Magni ætatem. Hæc omnia, & alia permulta, quæ brevitatis causa omisimus, constant potissimum ex Optato Milevitano, & Magno Augustino, qui contra hanc pestilentissimam sectam invicte pugnarunt. Ex recentioribus autem præter Historicos, Baronium, Natalem Alexandrum, Tillemontium, Ursinum, & Fleurium videri possunt Hen. Valesius in Dissert. *De schismate Donatistarum*, Ellies Dupinius in editione Optati Milevitani, Fratres Ballerinii in Tom. III. *Operum Theologic.* Card. Norisii, & Remigius Ceillier *Des Auteurs Eccles.* T. VI. cap. 16.

(a) Lutherani tamen hac in parte Ecclesiæ Catholicæ dogma retinuerunt. Nam in *Confessionis Augustanæ Apologia* art. 7. dicitur: *Non adimit Sacramenti efficaciam, quod per indignos tractantur*. Neque alia est Calvinistarum doctrina.

„ tem Dominus, *tanquam potestas*. Intendite: Et „ potuit hanc potestatem servis dare, & noluit. „ Si enim daret hanc potestatem servis, idest ut „ ipsorum esset, quod Domini erat, tot essent baptismi, quot essent servi; ut quomodo dictum „ est baptisma Joannis, sic diceretur baptisma Petri, sic baptisma Pauli, sic baptisma Jacobi, „ baptisma Thomæ, Matthæi, Bartholomæi.... „ Ergo ne tot baptismata dicerentur, quot essent „ servi, qui baptizarent, accepta potestate a Domino, sibi tenuit Dominus baptizandi potestatem, servis ministerium dedit:" servis, inquam, tam bonis, quam malis, ut ibidem S. Doctor explicare pergit.

31. Porro Angelicus noster Præceptor 3. P. qu. 64. art. 5. post allegatam Magistri sui Augustini auctoritatem ita idem ipsum argumentum more suo illustrat, & confirmat; „ Ministri Ecclesiæ *instrumentaliter* operantur in Sacramentis, eo quod „ quodammodo eadem ratio est ministri, & instrumenti. Sicut autem supra dictum est quæst. 62. „ art. 1. & 4., instrumentum non agit secundum „ propriam formam, aut virtutem, sed secundum „ virtutem ejus, a quo movetur. Et ideo accidit „ instrumento, inquantum est instrumentum, qualemcumque formam, vel virtutem habeat, præter id, quod exigitur ad rationem instrumenti, „ sicut quod corpus medici, quod est instrumentum animæ habentis artem, sit sanum, vel infirmum; & sicut quod fistula, per quam transit aqua, sit argentea, vel plumbea. Unde Ministri Ecclesiæ possunt Sacramenta conferre, etiamsi sint mali".

32. Hanc eamdem rationem ita clarius exponit idem Angelicus IV. *Cont. Gent.* cap. 77. „ Quod „ agit in virtute alterius, non assimilat sibi patiens, sed principali agenti, non enim domus „ assimilatur instrumentis, quibus artifex utitur, „ sed arti ipsius. Ministri autem Ecclesiæ in Sacramentis non agunt in virtute propria, sed in „ virtute Christi, de quo dicitur Jo. I. 33. *Hic* „ *est, qui baptizat*, unde & sicut instrumentum „ ministri agere dicuntur; minister enim est sicut instrumentum animatum. Non igitur malitia ministrorum impedit, quin fideles salutem „ per Sacramenta consequantur a Christo."

33. Aliud etiam argumentum ibidem sumit S. Doctor ex malis Prælatis, quibus Dominus obedire jubet Matth. XXIII. 2. dicens: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi: quæcumque ergo dixerint vobis, servate, & facite; secundum autem opera eorum nolite facere*. „ Multo autem magis, inquit, obediendum est „ aliquibus propter hoc, quod suscipiunt ministerium a Christo, quam propter Cathedram Moysi. Est ergo etiam malis ministris obediendum; „ quod non esset, nisi in eis Ordinis potestas maneret, propter quam eis obeditur. Habent ergo potestatem dispensandi Sacramenta etiam mali." Nonnullæ aliæ theologicæ rationes videri possunt ibidem; tum apud S. Augustinum laud. supra Tract. V. & VI. in Joan., aliisque in libris, quos contra Donatistas scripsit, & qui Tomo XII. ipsius Operum continentur.

34. Sed omittendum non est illud argumentum *ad hominem*, quo utebatur S. Augustinus Lib. IV. *Contra Cresconium* cap. 16. Donatistas inconstantiæ, & contradictionis accusans, quia Maximianenses non rebaptizabant, quos tamen non solum peccatores, sed ut *aspides*, *viperas*, *parricidas*, *& cadavera Ægyptiorum insepulta* in Concilio Bagajensi condemnaverat. Hac enim agendi ratione observabat Augustinus, & *ipsos judicasse*, *non eorum meritis*, *a quibus ministratur*, *nec eorum quibus ministratur*, *constare baptismum; sed propria sanctitate*, *atque veritate*, *propter eum*, *a quo institutus est*, *male utentibus ad perniciem*, *bene utentibus ad salutem*.

35. Observabat insuper, etiam in Donatistarum cœtu, non omnes ministros esse probos, & sanctos, immo aliquos fuisse impios, & scelestissimos, quorum tamen Sacramenta esse valida censebatur. Cumque Cresconius Donatista respondisset, ministri improbi, sed occulti valida esse Sacramenta, non autem publici, ita S. Doctor eum refellit ex propria eorum doctrina Lib. III. cap. 5.; dicebant enim Donatistæ, absurdum esse, quod *maculosus alium purificet*, *abluat sordidus*, *emundet immundus*, *infidelis det fidem*, *& criminosus faciat innocentem*. Jam vero hæc omnia sequi ostendebat Augustinus, etiam quando minister est peccator occultus. Cumque respondisset Cresconius, *non ministrum ipsum*, *sed famam ejus bonam*, *quamvis inanem*, *& falsam*, hæc omnia præstare, ita eum ad incitas redigit S. Doctor: *Itane ad mundandum hominem*, *quando boni ministri defuerit vera vita*, *tunc mali ministri falsa sufficit fama*, *quæ hoc efficiat*, *quod efficeret bona vita*, *ut ad hominem sanctificandum*, *quando ministri latet iniquitas*, *ministra Deo militet falsitas?* Et postea ostendit, non ministrum improbum, sed Deum bonum per malum ministrum homines emundare, & sanctificare.

36. Atque ad hoc explicandum, & ipse Augustinus, & alii Ecclesiæ Patres, aptissimas attulerunt similitudines. S. Thomas supra num. 31. laudatus utitur similitudine corporis medici, quod sive sanum sit, sive infirmum, valet tamen ut instrumentum animæ ad medicinam ægrotis propinandam: tum fistulæ plumbeæ, per quam transit aqua, non minus, quam per argenteam. S. Gregorius Nazianzenus Orat. XL. *De Baptismo* num. 26. ministros baptismatis probos, & improbos comparat duobus annulis, quorum alter aureus sit, alter ferreus, ambo tamen eamdem Imperatoris imaginem insculptam habeant, atque in ceram imprimant; totum discrimen erit in materia, non autem in signo. S. Augustinus adhibet exempla vel agricolæ, cujus prava intentio semini no-

ce-

cere non potest, ne fructificet; vel lucis, quæ etiam per loca cœnosa sine ulla immunditia diffunditur; quibus similitudinibus aliqua ratione explicatur, quomodo Sacramenta suam virtutem retineant, etiam quando a malis ministris conferuntur.

37. Ex his, aliisque momentis, quæ brevitatis desiderium nos omittere coegit, manifeste apparet, Donatistarum errorem merito fuisse jam Sæculo IV. ab universa Ecclesia proscriptum, atque eliminatum; & quando sæculis posterioribus a Jo. Wiclefo, ejusque assecla Jo. Hus iterum ab orco revocatus est, fuisse iterum in Constantiensi Synodo jure condemnatum; ac deinque a magna Tridentina Synodo Sess. VII. can. 12. ita definitum: *Si quis dixerit, ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum, anathema sit.*

Solvuntur objectiones Donatistarum.

38. Objiciebant Donatistæ innumera fere sacr. Scripturarum loca utriusque testamenti, in quibus Deus summam a suis ministris exigit munditiem, & sanctitatem. Exodi XIX. 22. *Sacerdotes, qui ascendunt ad Dominum, sanctificentur.* Lev. XX. 17. *Homo .... qui habuerint maculam, non offeret panes Deo suo.* Proverb. XV. 8. *Victimæ impiorum abominabiles.* Eccli. XXXIV. 4. *Ab immundo quid mundabitur?* Joan. IX. 31. *Scimus autem, quia peccatores Deus non audit.* Et Lucæ XI. 23. *Qui non est mecum, contra me est.* Qui autem contra Deum sunt, non possunt esse ejusdem Dei ministri. Demum Apostolus 2. Corinth. VI. 14. *Quæ participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras?*

39. Resp., utique convenire, ac decere, ut Sacramentorum ministri justi, & sancti sint, sed id necesse non esse ad Sacramenti valorem, qui non a causa instrumentali, cujusmodi est minister, sed a causa principali, nempe ipso Deo, dependet. „ Et ego dico, respondebat S. Augustinus Tract. „ V. in Jo. num. 15. T. IV., & omnes dicimus, „ quia justos oportet esse tanti judicis ministros. „ Sint ministri justi, si volunt; si autem nolunt „ esse justi .... securum me fecit magister meus, „ de quo Spiritus ejus dixit: " *Hic est, qui baptizat.*

40. Ecclesiastici dictum: *Ab immundo quid mundabitur?* sic explicat S. Thomas 3. P. quæst. 64. art. 5. ad 1. „ Ministri Ecclesiæ neque a pec„ catis mundant homines, ad Sacramenta acce„ dentes, neque gratiam conferunt *sua virtute;* „ sed hoc facit Christus sua potestate per eos, „ sicut per quædam instrumenta. Et ideo effectus „ consequitur in suscipientibus Sacramenta, non „ secundum similitudinem ministrorum, sed se„ cundum configurationem ad Christum."

41. Quod vero ex Evangelio Joanois objectum est, *Scimus, quia peccatores Deus non audit*, scite observat S. Augustinus Lib. II. *contra epist. Parmeniani* cap. 8. num. 17., id non fuisse dictum a Domino, *sed ab illo, qui oculos corporis jam quidem restitutos habebat, sed ei oculi cordis nondum patebant.* Sane Ecclesia in Litaniis ita Deum orare nos docet: *Peccatores te rogamus, exaudi nos.* Ceterum orationes ministrorum malorum a Deo exaudiri, probat S. Doctor etiam exemplo Balaam (Num. XXIV.), qui *cum aliud haberet in voto, verba tamen precantis & bona fuerunt, & pro populo exaudita a Domino.* Et subdit: *Unde non mirum est, verba bona, quæ pro populo dicuntur in precibus, etiamsi a malis dicantur Episcopis, exaudiri tamen, non pro perversitate præpositorum, sed pro devotione populorum.*

42. Illud ex Lucæ XI. *Qui non est &c.* tantum probat, peccatores esse non posse Dei ministros, quantum *ad decentiam*, quanquam possint esse idonei ministri, quantum *ad valorem* Sacramenti. Id luculenter explicat Angelicus laud. quæst. 64. art. 5. ad 3. inquiens: *Aliquid est debitum esse in Sacramento dupliciter: uno modo, sicut: existens de necessitate Sacramenti, quod quidem si desit, non perficitur Sacramentum, sicut si desit debita forma vel debita materia: alio modo est aliquid debitum esse in Sacramento, secundum quamdam decentiam; & hoc modo debitum est, ut ministri Sacramentorum sint boni.*

43. Mentem Apostoli explicat optimus ejus interpres S. Thomas Lect. III., ut solum prohibeat communicationem cum Gentilibus, quantum ad impias eorum doctrinas contra quosdam, qui cum Christi evangelio conjungebant idololatricas superstitiones: unde dicebat: *Nolite jugum ducere cum infidelibus; quæ enim participatio &c.*; jugum enim dicitur illud, quod ligat plures ad aliquid faciendum.

44. Inst. *primo*, Joan. XX. 22. Christus *insufflavit* in Apostolos, *& dixit eis: accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis:* ergo saltem Sacramenti pœnitentiæ non alii possunt esse ministri, quam qui pleni sunt Spiritu sancto. Cum autem eadem sit ratio aliorum Sacramentorum, non nisi justi poterunt esse idonei ipsorum ministri.

45. Respondet S. Augustinus in Lib. II. *Contra epist. Parmeniani* cap. 11. n. 24., ipsis Christi verbis aperte significari, Spiritum sanctum esse, qui per ministros peccata remittit. *Spiritus autem sanctus in Ecclesiæ præposito, vel ministro sic inest, ut si fictus non est* (nempe si justus est), Sacramentum prosit & danti, & suscipienti. Si autem fictus est, seu hypocrita, deest quidem illi Spiritus sanctus ad propriam salutem, *ministe-*

ri-

rium tamen ejus non deserit, *qui per eum salutem operetur aliorum* (*a*).

46. Inst. *secundo*. Matth. VII. 18. dicit Christus: *Non potest arbor mala bonos fructus facere:* ergo mali ministri non possunt bonos Sacramentorum fructus producere. Immo Christus ipse dicebat peccatoribus: *Vos ex patre diabolo estis* Jo. VIII. 44.: quomodo ergo filii diaboli possunt esse ministri Dei?

47. Respondet S. Augustinus Lib. III. *cont. Litt. Petiliani* cap. 44., *Arborem & fructum ejus*, *non eum esse qui baptizat*, *& eum qui baptizatur; sed hominem esse arborem*, *fructum vero ejus opus ac vitam ejus accipi debere*, *quam semper habet bonam bonus*, *& malam malus*. Alterum vero dumtaxat ostendit, peccatores esse indignos Sacramentorum ministros; non autem eosdem non posse a Deo assumi, tauquam instrumenta ad gratiam Sacramentalem aliis conferendam, propter rationes sup. num. 29. & seq. allatas.

48. Sic etiam S. Augustinus Lib. III. contra Cresconium cap. 8. explicabat ea verba Jerem. III. 15. *Dabo vobis pastores secundum cor meum*, cujusmodi certo non sunt peccatores. Observat enim *primo*, apud Ezech. XXXIV. 13. Deum promisisse Israelitis, quod ipse eosdem pasceret: *Ego pascam*. Post autem subdit, Deum & per pastores *bonos*, & per pastores *malos* pascere homines, cum iis verbum suum, Sacramentumque dispensat.

49. Libro autem IV. cap. 18. respondet Cresconio objicienti, quod ita nulla fieret distinctio inter bonos, malosque ministros, inquiens: *Inter fidelem*, *perfidumque* (*ministrum*) *plurimum distat*, *non ad Sacramentum*, *si hoc uterque habet*, *sed ad meritum*, *quia hoc alter ad salutem habet*, *alter ad pœnam*.

50. Ob. *secundo* nonnulla Sanct. Patrum testimonia, quæ videntur errori Donatistarum patrocinari. S. Ambrosius in Lib. *De mysteriis* cap. 4. *Non sanat*, inquit, *baptisma perfidorum*, *non mundat*, *sed polluit* (*b*). Præterea S. Hieronymus in cap. III. Sophoniæ. Sacerdotes quoque, „ ait, qui Eucharistiæ serviunt, & Sanguinem „ Domini populis ejus dividunt, impie agunt, „ in legem Christi, putantes Eucharistiam imprecantis facere verba, non vitam; & necessariam „ esse tantum solemnem orationem, & non Sacerdotum merita, de quibus dicitur (Levit. XI. „ juxta Vers. LXX.): *Et Sacerdos*, *in quo fuerit macula*, *non accedet offerre oblationes Domino*, " *Tertio* S. Leo Papa epist. CLVI. miserum Alexandrinæ Ecclesiæ statum deflens, *Manifestum quippe est*, inquit, *per crudelissimam*, *insanissimamque sævitiam omne illic cœlestium Sacramentorum lumen extinctum:* existimavit igitur sanctissimus Pontifex, irrita esse omnia Sacramenta a nefariis illius Ecclesiæ hominibus confecta. *Quarto* Pelagius Papa (apud Gratianum XXIV. quæst. 1. cap. schisma) *Non est*, inquit, *corpus Domini*, *quod schismaticus conficit*.

51. Resp. ad *primum* S. Ambrosius loqui de baptismatibus Judæorum, & infidelium; ita enim prosequitur: *Judæus urceos baptizat*, *& calices &c.* Et clarius Lib. II. *De Sacramentis* cap. 1.: *sunt baptismata gentium*, *sed non sunt baptismata*. *Caro lavatur*, *non culpa abluitur*, *immo in illo lavacro contrahitur*. *Erant autem baptismata Judæorum alia superflua*, *alia in figura* (*c*).

52. Alterum S. Hieronymi testimonium difficiliorem habere videtur expositionem. Sed a S. Thoma 3. P. quæst. 82. art. 5. ad 1. sic explicatur, „ quod Hieronymus per illa verba improbet errorem Sacerdotum, qui credebant se *digne* posse Eucharistiam consecrare ex hoc solo, quod „ sunt Sacerdotes, etiamsi sint peccatores. „ Ceterum Donatistarum errores in Dial. contra Luciferianos Doctor maximus data opera confutavit.

53. Verba S. Leonis magni potius significant, impietate, & sævitia Dioscori, ejusque asseclarum adeo fuisse turbatam Ecclesiam Alexandrinam; ut ibi cessaverint Sacramenta: ita enim subdit: *Intercepta est Sacrificii oblatio*; *defecit Chrismatis sanctificatio*, *& parricidialibus manibus impiorum omnia se subtraxere mysteria*. Qua de re consuli possunt Historici, Evagrius Lib. II. cap. 8., & Nicephorus Lib. XV. cap. 16. Sed S. Thomas 3. P. quæst. 64. art. 9. ad 2. aliter explicat allata verba S. Leonis; nempe in Sede Alexandrina Sacramentorum lumen fuisse extinctum, *quantum ad rem Sacramenti*, seu effectum gratiæ, quem certe non recipiebant scelestissimi illi Alexandrini, *non autem quantum ad ipsum Sacramentum* (*d*).

54. Ad *quartum resp.*, Pelagium ibi sumere cor-

(*a*) Admodum pulchra est ea similitudo Nicolai Papæ in resp. ad consulta Bulgarorum apud Gratianum XV. quæst. 8. cap. *sciscitantibus*, cereæ facis, quæ accensa sibi quidem nocumentum affert, aliis tamen commodum lucis præbet. *Sic malus minister bona Sacramenta administrando aliis est utilis; sed quia sacrosancto Sacramenta pollutis manibus tractat, sibi nocet eo ipso opere suo, quo aliis prodest*.

(*b*) Hoc opus S. Ambrosio adjudicarunt quidam Heterodoxi, ut Henr. Bullingerus in epist. ad Joach. Vadianum, Rob. Coccius in *Censura* subjecta suæ editioni Operum S. Ambrosii Helmstadii 1653., & Jo. Dallæus *De Confirmatione*; sed nimis frivolis argumentis, quæ egregie refutarunt doctissimi Editores Maurini. Vid. sup. not. ad n. 264. Diss. I.

(*c*) Non ita certum est, hoc etiam opus esse Ambrosio tribuendum, & Patres Maurini, quamvis iniqua sectariorum dicteria contra hoc Opus ipsis molestissimum refellant, affirmare tamen non audent, illud esse genuinum Mediolanensis Antistitis fœtum. Vid. Rom. Ceillier T. VIII. *Des Auteurs Eccl.* pag. 486.

(*d*) Hæc Angelici responsio est ad mentem S. Augu-

corpus Christi *mystice*, prout Ecclesiæ communionem repræsentat; quo sensu etiam S. Augustinus Lib. XXI. *De Civ. Dei* cap. 25. T. IX. dicebat: „ Qui est in ejus (Christi) corporis unita„ te, idest in Christianorum compage membro„ rum, cujus corporis Sacramentum fideles com„ municantes de altari sumere consueverunt, ipse „ vere dicendus est manducare Corpus Christi, & „ bibere Sanguinem Christi. Ac per hoc hæreti„ ci, & schismaticis ab hujus unitate corporis se„ parati possunt idem percipere Sacramentum, sed „ non sibi utile, immo vero etiam noxium &c. "

55. Inst. Ipse S. Augustinus Lib. III. *De Baptismo* cap. 17. & 18. T. XII. aperte docet, malos ministros non posse a peccatis solvere, inquit enim: *Numquid ergo ad eamdem Columbam* (scilicet ad Ecclesiam) pertinent omnes avari, de „ quibus in eadem Catholica graviter idem Cy„ prianus ingemuit? Nam, ut opinor, raptores „ non columbæ, sed accipitres dici possunt. Quo„ modo ergo baptizabant, qui fundos insidiosis „ fraudibus rapiebant, & usuris multiplicantibus „ fœnus augebant, si sola illa columba, idest il„ la unitas, quæ nisi in bonis intelligi non po„ test, simplex, & casta, & perfecta baptizat? „ *Et postea:* Tales (idest avari, & raptores) „ ipsius Cypriani temporibus baptizabant, quos „ Coepiscopos suos fuisse cum magno gemitu con„ fitetur ...... remissionem tamen peccatorum non „ dabant .... Non enim raptoribus, & fœneratori„ bus diceret Dominus: Si cui dimiseritis pecca„ ta, dimittentur illi &c. "

56. Resp., admodum obscurum esse hunc S. Augustini locum, nec Theologos de vera ejusdem interpretatione inter se convenire. Verumtamen quis sibi persuadeat, invictum hunc Donatistarum debellatorem, iisdem potuisse umquam consentire? Mihi autem omnino verisimilior ea videtur explicatio, quod nihil aliud S. Doctor voluerit, nisi a malis ministris Sacramenta quidem conferri, non autem gratiam, iis nempe, qui cum illis in impietate conveniunt. Hanc esse S. Augustini mentem, eruitur ex ipso contextu. Nam *primo* expresse dicit: *Sacramenti autem integritas ubique cognoscitur, sed ad peccatorum illam irrevocabilem remissionem extra unitatem Ecclesiæ non valebit*. En Sacramenti integritas, quamvis effectus non sequatur, non defectu ministri, sed defectu suscipientis. Quod luculentius exponit, *secundo* ibidem subdens, non posse precibus Sanctorum adjuvari non solum hæreticum, aut schismaticum, sed nec peccatorem *intus positum*, *si adversum se ipse per vitam pessimam teneat debita peccatorum ..... etiamsi per ipsius columbæ pium ministerium baptizetur;* non certe defectu pii ministri, sed defectu impii, & impœnitentis peccatoris. *Tertio* addit de ipsis peccatoribus impœnitentibus, quod *si corrigantur*, *& se pessimos ab bapismum accessisse fateantur*, *non rebaptizantur*, *sed incipiunt ad columbam pertinere &c.;* quod postea asserit etiam de hæreticis, qui foris sunt, *cum correcti ad Ecclesiæ veniunt unitatem*. Ecce iterum validum baptisma, quamvis effectu careat, quousque baptizati ad veram, & perfectam Ecclesiæ unitatem non veniant. Demum ita S. Doctor generaliter concludit, *solvitur qui cum columba fecerit pacem*, *& ligatur qui cum columba non habet pacem*, *sive aperte foris sit*, *sive intus esse videatur*. Ubi effectus Sacramenti semper repetitur non a sanctitate ministri, sed a dispositionibus suscipientis. Quam doctrinam tam sæpe, & tam luculenter tradit S. Antistes, ut de ejus mente dubitari non possit. Vid. Lib. V. ejusdem operis cap. 22.

57. Ob. *tertio* ex ratione. Sacramenta consistunt in actione ministri, qui materiam conjungit cum forma; atqui actio ministri mali est mala: ergo etiam Sacramentum, quod ex tali actione resultat, erit malum, & nullum.

58. Respondet S. Thomas 3. P. q. 82. art. 5. ad 3. *eamdem actionem*, *inquantum fit ex prava intentione ministri*, *posse esse malam; bonam autem*, *inquantum fit ex bona intentione Domini*, scilicet Christi, qui est causa principalis, ut dictum est sup. n. 29.

59. Inst. *primo*. Mali ministri non possunt esse instrumenta Christi ad conficienda Sacramenta, quia ab ipso sunt separati utpote non habentes charitatem, per quam membra capiti uniuntur, secundum illud 1. Jo. IV. 16. *Qui manet in charitate*, *in Deo manet*, *& Deus in eo*.

60. Respondet Angelicus 3. P. q. 64. art. 5. ad 2.: „ quod per charitatem membra Christi uniun„ tur suo capiti, ut ab eo vitam recipiant, quia „ ut dicitur 1. Jo. III. 14. *Qui non diligit*, *ma„ net in morte*. Potest autem aliquis operari per „ instrumentum carens vita, & a se separatum, „ quantum ad corporis unionem, dummodo sit „ conjunctum per quamdam motionem: aliter enim „ operatur artifex per manum, & aliter per se„ curim. Sic igitur Christus operatur in Sacra„ mentis, & per bonos tamquam per membra vi„ ventia, & per malos, tamquam per instrumen„ ta carentia vita ".

61. Inst. *secundo*. Orationis effectus dependet a majore, vel minore orantis pietate & devotione; atqui in Sacramentis conficiendis, vel administrandis adhibentur quædam orationes: ergo si istæ vanæ

stini Magistri sui, qui Lib. VI. *De Baptismo* cap. 2. bene observavit, quæstionem de valore baptismi Hæreticorum inde ortam fuisse, quia *non distinguebatur Sacramentum ab effectu, vel usu Sacramenti. Et quia ejus effectus; atque usus in liberatione a peccatis, & cordis rectitudine apud hæreticos non inveniebatur, ipsum quoque Sacramentum non illis esse putabatur*.

næ sunt & inutiles, ut sunt vanæ & inutiles orationes impiorum, immo aliquando noxiæ, juxta illud Ps. CVIII. 7. *Oratio ejus fiat in peccatum*, vana, etiam & irrita erunt Sacramenta.

62. Resp. Orationes, quæ adhibentur in Sacramentis conficiendis, vel conferendis, habere vim ex Christi institutione, si constituant ipsam Sacramentorum formam, ut in Sacramento Extremæ Unctionis; vel ex Ecclesiæ meritis, si sint ab Ecclesia præscriptæ, saltem quantum ad valorem Sacramenti. Negari tamen non potest, hujusmodi orationes, quæ non pertinent ad formam Sacramenti, esse magis, vel minus utiles, prout major, vel minor est orantis ministri pietas & devotio. Audiendus S. Thomas 3. P. q. 82. art. 6. ubi inquit: ,, Oratio, quæ fit in Missa, potest ,, considerari dupliciter. Uno modo inquantum habet efficaciam ex devotione Sacerdotis orantis; ,, & sic non est dubium, quod Missa melioris Sacerdotis magis est fructuosa. Alio modo, inquantum oratio in Missa profertur a Sacerdote in ,, persona totius Ecclesiæ, cujus Sacerdos est minister; quod quidem ministerium etiam in peccatoribus manet.... Unde etiam quantum ad hoc ,, est fructuosa non solum oratio Sacerdotis peccatoris in Missa, sed etiam omnes ejus orationes, quas facit in ecclesiasticis officiis, in quibus gerit personam Ecclesiæ: licet orationes ejus privatæ non sint fructuosæ, juxta illud Prov. ,, XXVIII. 9. *Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis*".

Quæres *primo*, *an peccatores ministrando Sacramenta peccent?*

63. Respondet Angelicus 3. P. q. 64. art. 6. *affirmative*; idque probat ex eo, quod ministri debent Domino conformari, secundum illud Levit. XIX. 2. *Sancti estote, quoniam ego Sanctus sum*; & Eccl. X. 2. *Secundum judicem populi, sic & ministri ejus*. ,, Et ideo, subdit, non est dubium, ,, quin mali exhibentes se ministros Dei & Ecclesiæ in dispensationem Sacramentorum peccent. ,, Et quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam ,, Dei, & contaminationem Sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris (licet Sacramenta secundum seipsa incontaminabilia sint), ,, consequens est, quod tale peccatum ex genere ,, suo sit mortale".

64. Multo plura allegari possunt ex sacris litteris ad id comprobandum; ut illud Exodi XIX. 22. *Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur*. Ps. C. 6. *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat*. Isaiæ LIII. 11. *Mundabimini, qui fertis vasa Domini, &c.* Si autem tanta requirebatur mundities, & sanctitas in ministris veterum sacrificiorum, quæ umbræ erant nostrorum, quantam putemus esse necessariam in ministris Sacramentorum novæ legis, quæ ipsam gratiam continent, & virtute sua conferunt?

65. Reipsa Apostolus in prima epist. ad Timoth. III. 10. Diaconos vult esse *judices non bilingues*, *non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura*; ac subdit: *Et hi autem probentur primum; & sic ministrent nullum crimen habentes*. Ibid. v. 2. & seq. vult, Episcopum *irreprehensibilem esse*, omnibusque christianis virtutibus ornatum: & ad Titum I. 7. *Oportet*, inquit, *Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem*.

66. Noster autem S. Præceptor in art. mox laud. ad 3. excipit casum necessitatis, quo malus Sacerdos baptizaret, quia tunc *non exhiberet se ut ministrum Ecclesiæ, sed subveniret necessitatem patienti. Secus est autem*, subdit, *in aliis Sacramentis, quæ non sunt tantæ necessitatis, sicut Baptismus*.

Quæres *secundo*, *an peccent qui Sacramenta suscipiunt a malis ministris?*

67. Hanc quæstionem ita resolvit Angelicus laud. quæst. 64. art. 6. ad 2. ,, Ille, qui ad Sacramenta accedit, suscipit Sacramenta a ministro Ecclesiæ non inquantum est talis persona, ,, sed inquantum est minister Ecclesiæ. Et ideo ,, quamdiu ab Ecclesia toleratur in ministerio, ille, qui ab eo suscepit Sacramentum, non communicat peccato ejus, sed communicat Ecclesiæ, quæ eum tamquam ministrum exhibet. Si ,, vero ab Ecclesia non toleratur, puta cum degradatur vel excommunicatur, vel suspenditur, ,, peccat qui ab eo accipit Sacramentum, quia ,, communicat peccato ipsius". Communiter tamen docent Theologi, charitatem exigere, ut qui certo novit ministrum esse malum, ab eo non petat Sacramenta, ne ipsum ad peccatum inducat, excepto tamen casu necessitatis, quo non possit alter minister haberi.

68. Docent insuper iidem Theologi, semper melius esse Sacramenta recipere a bonis ministris, quia ut bene observat S. Thomas 3. P. q. 64. art. 1. ad 2. quamvis *effectus Sacramenti non detur melior per meliorem ministrum, aliquid tamen adnexum impetrari potest recipienti Sacramentum per devotionem ministri*.

CAPUT III.

Ostenditur, ad valorem Sacramenti non esse necessariam in ministro fidem orthodoxam.

69. Hæc materia magnam habet cum præcedenti de probitate ministri affinitatem; est tamen absolute diversa; & qui fidem ministri esse ad valorem Sacramenti necessariam docuerunt, aliis nonnullis ducebantur argumentis, & quidem ad speciem multo gravioribus, quam illa sint, quæ ad suam causam defendendam afferebant Donatistæ. Insuper nunquam ab Ecclesiæ unitate se separarunt, quemadmodum se separarunt schismatici Donatistæ. Sed præstat brevem hujus erroris, qui latissime olim serpsit, multosque, ac magni nomi-

mi-

minis, magnæque sanctitatis Episcopos infecit, historiam texere.

70. Prima illius origo certo determinari non potest. Sunt qui eam repetunt a Tertulliano, qui in Libro *De Baptismo* cap. 15. de hæreticis inquiebat: *Non idem Deus est nobis, & illis*, nec unus *Christus*, *idest idem: ideoque nec Baptismus unus*, *quia non idem*, *quem cum rite non habeant*, *sine dubio non habent*. Ex qua doctrina consequebatur, baptizatos ab hæreticis esse iterum baptizandos. Hinc qui fidem esse in ministro Sacramentorum necessariam contendebant, vulgo *Rebaptizantes* dici consueverunt, non quod in sola baptismi collatione fidem necessariam esse dicerent, idem enim censebant etiam de aliis Sacramentis; sed quod casus rebaptizandi frequentissimus esset; rarior autem casus Ordinatos ab hæreticis iterum ordinandi (a).

71. Communiter tamen prima *Rebaptismi* epocha desumitur ab Agrippino Episcopo Carthaginensi, a quo S. Augustinus Lib. II. *De Baptismo*, cap. 7. n. 12. dicit antiquam consuetudinem ex Apostolica traditione venientem *corrumpi cœpisse*; cui consonant Vincentius Lirinensis in *Commonitorio* I. cap. 9., & ipse Cyprianus, qui in epist. LXVIII. ad Jubajanum fatetur, se morem rebaptizandi hæreticos ab Agrippino prædecessore suo accepisse. Agrippinus autem in Concilio celebrato anno 215., vel 217. hunc errorem aut primo statuit, aut ante jam exortum confirmavit; cui tamen Concilio non omnes Episcopos Afros consensisse liquet ex Epist. S. Cypriani ad Quintum: tum etiam ex eo, quod postea ad eumdem errorem constabiliendum, & propagandum alias in Africa Synodos congregare, necesse fuerit. Hunc ipsum hæreticos rebaptizandi errorem fuisse in Orientali Ecclesia a duobus Conciliis apud Iconium, & Synnada celebratis constitutum, testatur Dionysius Alexandrinus apud Eusebium Lib. VI. *Hist. Eccl.* cap. 7. Dubium est tamen, an ex Africana Ecclesia ad Orientales, an potius contra ab Oriente ad Africam perversus hæreticos rebaptizandi mos commigraverit, contendentibus nonnullis, Cyprianum fuisse ab Asiaticis huic controversiæ implicatum.

72. Sed quidquid hac de re sit, illud certum est, Cyprianum, cum Synodum Carthaginensem anno 256. celebraret, a quibusdam Numidiæ Episcopis interrogatum, *an qui apud hæreticos, & schismaticos baptizati videntur, ad Ecclesiam Catholicam venientes baptizari debeant?* una cum Episcopis 32. respondisse, *neminem foris baptizari extra Ecclesiam posse*; quod postea in alia Synodo frequentiore 71. Episcoporum iterum sancitum fuit. Hac autem de re Cyprianus perhonorifica duorum Episcoporum legatione certiorem fecit Stephanum Rom. Pontificem una cum epistola (LXXII.) scripta nomine totius Synodi, in cujus fine testabantur Episcopi, se *nec vim cuiquam facere*, *nec legem dare*, *quando habeat in Ecclesiæ administratione voluntatis suæ arbitrium liberum unusquisque Præpositus*, *rationem actus sui Domino redditurus*. Quæ verba in aliis suis litteris Cyprianus sæpius adhibuit, ut ostenderet, quantum unitas, & pax Ecclesiastica sibi cordi esset. Sperabat tamen, posse suprema Rom. Pontificis auctoritate decretorium Synodo suæ pondus addere (b).

73. Verum Stephanus antiquæ consuetudinis Ecclesiæ Romanæ, quæ ab ejusdem fundatoribus Petro, & Paulo descendebat, tenacissimus, Africanorum Episcoporum decreta aperte reprobavit, quemadmodum antea reprobaverat simile decretum Heleni, Firmiliani, aliorumque Episcoporum Ciliciæ, & Cappadociæ. Ipsos etiam Cypriani Legatos in conspectum suum admittere recusavit, immo vetuit, ne a quoquam reciperentur. Epistolæ tamen Synodicæ S. Cypriani respondit; sed illius responsi nonnisi hoc breve fragmentum superest, quod legitur in epist. LXXIV. S. Cypriani ad Pompejum: *Si quis ergo a quacumque hæresi venerit ad nos*, *nihil innovetur*, *nisi quod traditum est*, *ut manus illi imponatur ad pœnitentiam* (c).

74. Huic summi Hierarchæ decreto non eam præ-

(a) Clara sunt verba Jubajani ita in epist. ad Cyprianum scribentis: *Hæretico*, *sicut ordinare non licet*, *nec manum imponere*, *ita nec baptizare*, *nec quidquam sancte*, *nec spiritualiter gerere*. Notandum vero, nec Cyprianum, nec qui ejus sententiam sequebantur unquam fuisse usos voce *rebaptizandi*; baptismum enim iterari non posse, omnes fatebantur; sed contendebant, baptismum extra Ecclesiam datum nullum esse; adeoque venientes ab hæresi, non secus ac venientes a superstitione Judaica, vel Pagana esse baptizandos. *Sine causa*, inquiebat Adelphius in Concilio III. Carthagin., *quidam falso*, *& invidioso verbo impugnant veritatem*, *ut rebaptizare nos dicant*, *quando Ecclesia hæreticos non rebaptizet*, *sed baptizet*.

(b) Baronius ad an. 258. n. 16. putavit, memoratam duorum Episcoporum legationem non a Cypriano, sed a Synodo Iconiensi fuisse ad R. P. missam. Tourneminius autem in suis conjecturis *De supposititiis aliquibus S. Cypriani Operibus & Epistola Firmiliani &c.* insertis Ephem. Trevoltianis an. 1734. mense Decemb. apocryphas judicavit epistolas S. Cypriani ad Jubajanum, & ad Pompejum, necnon Synodum III. Carthaginensem, quibus conjecturis ansam fortasse dedit P. Raym. Missorin totam hanc controversiam ut imaginariam rejiciendi, ut videbimus infra.

(c) Quorum verborum hic sensus esse videtur, ut Tillemontius explicat. T. IV. art. 42., *Nihil in his*, *qui ab hæresi baptizati veniunt*, *renovetur*, *nisi impositio manuum*, *quod ex veteri traditione semper factum est*. Vel, ut vertit Duguetius, Dissert. XIV., *nihil aliud innovetur*, *nisi quod traditio innovandum docet*, *scilicet non baptismus*, *sed sola impositio manuum*. Sed brevius cum P. Constant tom. 1. epist. RR. PP. ea verba *quod traditum est* debent parenthesi ab aliis distingui hoc modo; *Nihil innovetur*, *nisi* (*quod traditum est*) *ut manus*, *&c.*, ut scilicet syntaxis accuratius servetur.

præstitit Cyprianus, quam debebat, obedientiam; immo contra Stephanum litteras amariores scripsit ad Pompejum, & tertium Concilium prioribus multo frequentius Carthagine coegit, novis argumentis suum errorem confirmans. Quanquam aliqui contendunt, hoc tertium Concilium fuisse a Cypriano celebratum, antequam Stephani responsum habuisset; qua in re ipsum peccasse, non dissimulat ipse S. Augustinus; sed *illum nævum*, inquit Lib. I. *De Baptismo* cap. postremo, *in candore sanctæ animæ charitatis ubera contegebant*. Quam phrasim etiam repetit S. Doctor Epist. XCII. n. 40. Vel, ut inquit epist. CVIII. n. 9., *si aliquid habebat adhuc purgandum, gloriosa martyrii falce purgatum est* (a).

75. Multo acrius contra Stephanum invectus est Firmilianus Cæsareæ in Cappadocia Episcopus in Epist. ad Cyprianum (quæ est LXXV. inter Cyprianicas), ubi non solum laudat, & approbat Afrorum in errore pertinaciam, sed novas ipse addit rationes ad eumdem errorem confirmandum. Ipsum autem S. Pontificem irriverenti apostrophe redarguit, tanquam hominem *imperitum*, *animosum*, atque *iracundum*, cui illud adaptat Prov. XXIX. 22. *Vir iracundus provocat rixas. Lites enim*, subdit, *& dissensiones quantas parasti per Ecclesias totius mundi?* Ac demum ad mensuræ cumulum (quod aures catholicæ audire horrent) ipsum summum Ecclesiæ caput *Schismaticum* audet appellare, inquiens: *Peccatum vero quam magnum tibi exaggerasti, quando te a tot gregibus scidisti! Excidisti enim teipsum: noli te fallere. Siquidem ille est vere schismaticus, qui se a communione ecclesiasticæ unitatis apostatam fecit*. Quæ durissima verba excidisse nollem viro multis titulis in Ecclesiastica historia commendato (b). Nunc autem *primo* operam dabimus ad catholicum dogma stabiliendum, & vindicandum; & postea nonnulla pertractabimus, quæ ad rebaptismi historiam pertineut; scilicet refellemus P. Raym. Missorium, qui eleganti, & erudita Dissertatione totam hanc rebaptismi controversiam commentitiam esse, persuadere voluit. *Deinde* Stephani fidem a quibusdam Romanæ sedis osoribus male accusatam tuebimur. *Postremo* quæstiunculas nonnullas ad historiam pertinentes breviter resolvemus.

PROPOSITIO

Ad validam Sacramentorum collationem non est necessaria recta fides in eorum Ministro.

76. Hoc Ecclesiæ Catholicæ dogma ut satis demonstratum haberi potest ex iis, quibus super n. 29. & seq. contra Donatistas evicimus, Baptismum, quemadmodum & alia Sacramenta, non a ministro, qui merum est instrumentum, sed a Jesu Christo Sacramentorum auctore, & causa principali, suam efficaciam desumere. Ita enim ratiocinatur S. Thomas 3. P. quæst. 64. art. 9. „ Quia „ minister in Sacramentis instrumentaliter opera„ tur, non agit in virtute propria, sed in virtu„ te Christi. Sicut autem pertinet ad propriam „ virtutem hominis charitas, ita & fides. Unde „ sicut non requiritur ad perfectionem Sacramen„ ti, quod minister sit in charitate, sed possunt „ etiam peccatores Sacramenta conferre, ita non „ requiritur ad perfectionem Sacramenti fides e„ jus, sed infidelis potest verum Sacramentum præ„ bere, dummodo cetera adsint, quæ sunt de ne„ cessitate Sacramenti ". Præstat tamen hoc ipsum dogma ex perpetua Ecclesiæ praxi, & traditione invicte confirmare.

77. Reipsa hoc solo traditionis argumento Stephanus Rom. Pontifex totam hanc controversiam finivit, respondens S. Cypriano, ejusque collegis, ut supra vidimus n. 73. *Si quis a quacumque hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur ad pœnitentiam*. Ita observat S. Augostinus Lib. II. *De Baptismo* cap. 9. inquiens: *Consuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hæc sola opponebatur inducere volentibus novitatem*. Post autem ex ipsius Cypriani verbis recte colligit Hipponensis Doctor, hanc fuisse ante Agrippinum *consuetudinem Ecclesiæ*. Cyprianus enim in Epist. ad Ju-

(a) In laud. epist. ad Pompejum, quæ inter Cyprianicas est LXXIV., ita de Stephano loquitur: „ Inter „ cetera vel superba, vel ad rem non pertinentia, vel „ sibi ipsi contraria, quæ imperite, atque improvida „ scripsit, etiam, aliud adjunxit, ut diceret: Si quis „ ergo a quacumque hæresi venerit ad nos &c. ... Quæ „ ista obstinatio est, quæve presumptio humanam tra„ ditionem divinæ dispositioni anteponere? Nec ani„ madvertere, indignari, & irasci Deum, quoties di„ vina præcepta solvit, & præterit humana traditio? " Cum ceteris, quæ sequuntur, amaro felle conscriptis.

(b) Eusebius Lib. VII. *Hist. Eccl.* cap. 28. „ Inter „ Episcopos, *inquit*, qui præ ceteris insignes fuerunt, „ maxime eminebat Firmilianus Cæsareæ Cappadocum „ Episcopus. *Theodoretus autem Lib. II.* Hæreticarum „ fabularum cap. 8. Firmilianus, ait, Cæsareæ Cap„ padociæ Episcopus, vir illustris, & qui scientia u„ traqua pollebat, tum externa, tum divina ". Discipulus fuit Origenis, immo ab eo a Pagana superstitione ad Christi fidem conversus creditur. Certe cum eo magnam Firmiliano intercesisse necessitudinem, auctor est laud. mox Eusebius Lib. VI. c. 26. & 27., immo & Hieronymus in *Catalogo Viror. illustrium* cap. 54. Ejusdem nescio quos libros, qui modo desiderantur, laudat S. Basilius in Lib. *De Spiritu S.* cap. 29. Ejus nomen dicitur inscriptum Græcorum Martyrologiis; sed P. Jo. Sbaralea in opere, cui titulus *Germana S. Cypriani, aliorumque opinia de hæreticorum baptismo* cap. 1. id negat, ac Baronium, Nat. Alexandrum, & qui eos secuti sunt, deceptos fuisse contendit. Certe in *Menologio Græcorum*, quod Card. Annib. Albanus typis Urbinatibus anno 1727. tribus volum. in fol. edi curavit, nomen Firmiliani desideratur.

Jubajanum ita inquirebat: *Quid ergo fit de iis, qui in præteritum de hæresi in Ecclesiam venientes sine baptismo admissi sunt?* Hæc autem interrogatio satis indicare videtur, ante Agrippinum *fuisse aliam consuetudinem Ecclesiæ*.

78. Et antea cap. 7. jam dixerat: „ Nondum „ erat diligenter illa Baptismi quæstio pertractata, „ sed tamen saluberrimam consuetudinem tenebat „ Ecclesia, in ipsis quoque schismaticis, & hæ„ reticis corrigere, quod pravum est, non iterare „ quod datum est; sanare, quod vulneratum est, „ non curare, quod sanum est. Quam consuetu„ dinem credo ex apostolica traditione venientem, „ sicut multa, quæ non inveniuntur in litteris eo„ rum, neque in Conciliis posteriorum, & tamen „ quia per universam custodiuntur Ecclesiam, non„ nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur &c."

79. Traditionem autem, quam S. Stephanus allegabat, veram, & apostolicam fuisse, non solum laudatus hactenus Augustinus asseruit, sed etiam Vincentius Lirinensis in *Commonitorio* I. cap. 9. inquiens: *Quis ergo tunc universi negotii exitus? Quis utique, nisi usitatus, & solitus? Retenta est scilicet antiquitas, explosa novitas*. Universus quippe orbis catholicus Stephani decreto se pronus subjecit, Afrorum autem error damnatus, & eliminatus est.

80. S. Augustinus porro non erat sola Ecclesiæ consuetudine contentus, sed ad Rebaptizantium errorem refellendum alia etiam addebat solidissima argumenta. Sic in Lib. I. *De Baptismo* cap. 1. ex eo probat, hæreticos, & schismaticos posse valide conferre baptismum, quia baptismus, quem antequam ab Ecclesia discederent, receperunt, semper in eis perdurat, quo fit, ut si hujusmodi apostatæ ad Ecclesiam redeant, non rebaptizantur; „ Si autem, *inferebat*, haberi foris potest, etiam „ dari cur non potest?... Sacramentum enim Ba„ ptismi est, quod habet, qui baptizatur: & Sa„ cramentum dandi Baptismi est, quod habet, qui „ ordinatur. Sicut autem baptizatus, si ab unita„ te recesserit Sacramentum Baptismi non amittit; „ sic etiam ordinatus, si ab unitate recesserit, Sa„ cramentum dandi Baptismum non amittit. *Et* „ *concludit*, *quod* sicut redeuntes, qui prius quam „ recederent, baptizati sunt, non rebaptizantur; „ ita redeuntes, qui prius quam recederent, or„ dinati sunt, non utique rursus ordinantur; sed „ aut administrant, quod administrabant, si hoc „ Ecclesiæ utilitas postulat; aut si non admini„ strant, Sacramentum ordinationis suæ tamen ge„ runt".

81. Et Libro II. *contra Gaudentium* cap. 10. ad demonstrandum, etiam apud schismaticos, & hæreticos baptismum retineri, quia hoc Sacramentum non est ministrorum, sed catholicæ Ecclesiæ, utitur hac similitudine: *Nam vasa Dominica, etiam apud alienigenas sancta permanserunt; unde rex, qui eis contumeliose uti ausus est, Deo irascente punitus est. Et arca testamenti ab hostibus capta nequaquam virtutem suæ sanctificationis amisit*. Hinc infert, multo magis Sacramenta suam virtutem non perdere, etiam quando ad hæreticos transeunt.

82. Hanc autem sententiam esse verum, & inviolabile nostræ Religionis dogma, constat ex multis Ecclesiæ definitionibus. Nam *primo*, ut dictum est n. 73., Rebaptizantium doctrina fuit a Summo Pontifice Stephano expresse reprobata. *Secundo* damnata pariter fuit in Concilio *plenario*, ut testis est S. Augustinus Lib. II. *De Baptismo* cap. 9., quamvis quodnam fuerit *plenarium* illud Concilium, non constat apud eruditos, ut videbimus postea. *Tertio* in Synodo Arelatensi I. celebrata anno 314. *Quarto* in Concilio Nicæno œcumenico anno 325. can. 8., quo decretum fuit, Catharos, si venerint ad Ecclesiam, recipiendos esse cum sola manuum impositione. *Quinto* a Siricio Papa circa finem Sæc. IV. in epist. ad Himerium, & initio Sæc. V. ab Innocentio I. in epist. ad Victricium can. 8. Denique mos rebaptizandi ubique tandem in Ecclesia universa obsolevit. Unde merito in Synodo Tridentina Sess. VII. can. 4. de Baptismo ita definitum fuit: *Si quis dixerit, Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum, anathema sit*. Quæ definitio etiam ad alia Sacramenta referenda est, ut proinde certum dogma sit, fidem in ministro Sacramentorum non esse ad eorum valorem necessariam.

Solvuntur Rebaptizantium objectiones.

83. *Primo* multa agglomerabant utriusque fœderis testimonia, ut probarent, hæreticos, utpote extra Ecclesiam constitutos, non posse vera Ecclesiæ Sacramenta habere. Præcipua tantum referemus: omnia enim exscribere nimis molestum foret, & parum utile. Ex vet. test. objiciebant illud Cantic. IV. 12. *Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus .... puteus aquarum viventium:* quod ad Ecclesiam referunt sancti Patres. His verbis alia conjungebant, quæ de hæreticis dicta intelligebant, Jerem. II. 13. *Foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquam*; tum alia ejusdem Prophetæ XV. 18. *Facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium;* vel ut Donatistæ legebant, *Facta est mihi quasi aqua mendax non habens fidem*. Huc spectare putabant etiam illud monitum Prov. V. 15. *Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui ... Nec sint alieni participes tui;* quem locum ita legebant Donatistæ: *Fons aquæ sit tibi proprius, & nemo alienus communicet tibi*, apud S. Augustinum Lib. II. contra Cresconium cap. 14. Demum Eccli. XXXIV. 30. dicitur: *Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit eum, qui proficit lavatio ejus?* Quo testimo-

monio prænunciatam fuisse inanitatem Baptismi hæreticorum, Patres tertii Concilii Carthaginensis putarunt.

84. Ex novo etiam testamento objiciebant illud epist. primæ S. Petri III. 20. de arca Noe: *In qua pauci, idest octo animæ salvæ factæ sunt per aquam. Quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma*. S. Cyprianus nomine arcæ Ecclesiam significari recte putabat; unde inferebat, omnes qui sunt extra hanc arcam, aquis diluvii infeliciter perire (*a*). Urgebant præterea verba Apostoli Pauli ad Ephesios IV. 5. *Unus Dominus, una fides, unum baptisma* (*b*). *Tertio* ejusdem Apostoli verba ad Gal. III. 27. *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis:* cum igitur isti sic baptizati nequeant Christum induere, sequitur eorum baptisma esse irritum.

85. Resp., hæc omnia S. Scripturæ loca fuisse a S. Augustino in ipsos rebaptizantes semper retorta. Si quid enim probant, probant etiam, nulla esse Sacramenta in ipsa Ecclesia Catholica a perversis, & sceleratis ministris collata, quæ tamen ut valida recipiebant Cyprianus, & qui cum eo sola hæreticorum Sacramenta respuebant. Sed præstat singula objecta loca germano sensu explicare cum eodem S. Patre Augustino.

86. *Hortus conclusus, fons signatus, & puteus aquarum viventium* a S. Augustino intelligitur quidem Ecclesia, sed in solis sanctis, ac justis, immo in iis solis, qui secundum æternam prædestinationem vocati sunt sancti; quorum aliqui *adhuc nequiter vivunt, aut etiam in hæresibus, vel in gentilium superstitionibus jacent*, & tamen in ineffabili præscientia Dei pertinent ad hortum conclusum. Ita S. Doctor Lib. V. *De Baptismo* cap. 27. Alibi tamen, nempe Lib. II. *cont. Cresconium* cap. 15. explicat *hortum conclusum, & fontem signatum* de illo baptismate, quo confertur non solum Sacramentum, sed etiam effectus Sacramenti, nempe gratia Sacramentalis. Hunc porro effectum Baptismi non consequuntur, nisi qui sunt in Ecclesia, immo illi soli, qui eum in Ecclesia cum debitis dispositionibus suscipiunt, loquendo scilicet de adultis: nam de infantibus alia ratio est. In iis autem, qui vel extra Ecclesiam, vel etiam intra Ecclesiam Baptismum recipiunt, ejusdem Baptismi effectus non habetur, nisi quando, *schismatis, vel hæresis deposito errore, correctis moribus, pia mente* convertuntur, ut idem S. Doctor loquitur.

87. Alterum ex Propheta Jeremia, & ex Proverbiis S. Augustinus in Lib. *De unitate Ecclesiæ* cap. 23. recte explicabat, non de aqua Baptismi, quæ aliena non est, cum sit Jesu Christi, sed de falsa hæreticorum doctrina, qui *alieni sunt. Non enim semper ubi aquam nominat Scriptura, hoc visibile Baptismi Sacramentum vult intelligi, sed aliquando ipsum, aliquando aliud.* Pergit ulterius S. Pater, & pariter hæc testimonia exponit, quatenus aqua Baptismi recepta ab hæreticis, vel etiam improbis catholicis non eis prodest ad vitam æternam. „ Hoc est ergo, *conclu-* „ *dit*, donum Spiritus sancti proprium Sanctorum, „ unde nemo communicat alienus. Hoc deest o- „ mnibus malignis, & gehennæ filiis, etiamsi „ Christi baptismo baptizentur, sicut Simon fue- „ rat baptizatus. Hoc deest etiam hæreticis: hoc „ accipiunt, cum correcti veniunt, & unitatis vin- „ culum sinceriter amplectuntur. *Et Lib. III.* De „ Baptismo *cap.* 10. Non est autem, *inquit*, aqua „ profana, & adultera, super quam nomen Dei „ invocatur, etiamsi a profanis, & adulteris in- „ vocetur .... Baptismus vero Christi verbis evan- „ gelicis consecratur, & per adulteros, & in adul- „ teris sanctus est, quamvis illi sint impudici, & „ immundi, quia ipsa ejus sanctitas pollui non „ potest, & Sacramento suo divina virtus assistit, „ sive ad salutem bene utentium, sive ad perni- „ ciem male utentium ".

88. Quod denique ex Ecclesiastico objiciebatur, a præsenti materia omnino est alienum. Ibi enim sermo est de ablutione legali, quæ juxta Legem Mosaicam Num. XIX. 11. illi præscripta erat, qui tetigerit cadaver hominis; & quæ vana erat, si post ablutionem iterum cadaver tetigisset.

89. Neque vero majorem vim faciunt, testimonia ex novo testam.; nam verba S. Petri explicantur a S. Augustino Lib. V. *De Baptismo* cap. postr. de paritate inter paucos salvatos in arca Noe, & paucos, qui salvantur per Baptismum; quia ad hujus arcæ mysterium non pertinent, *qui verbis solis, & non factis renuntiant, & in quibus non est conscientiæ bonæ interrogatio. Potest ergo fieri*, subdit S. Pater, *ut & quidam foris bapti-* za-

(*a*) Quidam autem Donatistarum Episcopus frigide observabat, Arcam illam fuisse bituminatam intus, & foris; *intrinsecus* ne aquam emitteret suam, *extrinsecus* autem, ne admitteret alienam; cui vanæ observationi fuisse ab aliquibus acclamatum jure mirabatur S. Augustinus *De unitate Ecclesiæ* cap. 5.; facile enim advertere debuissent, fieri non posse, *ut extrinsecus admittat aquam compago lignorum, si non emittit intrinsecus*.

(*b*) Hæc Pauli verba ita eloquenter illustrabat Cæcilius a Birta in Concilio Carthaginensi (apud S. Augustinum Lib. VI. *De Baptismo* cap. 8.) „Ego unum baptisma in Ecclesia sola scio, & extra Ecclesiam nullum. Hic erit unum, ubi spes vera est, & fides certa. Sic enim scriptum est: *Una fides, una spes, unum baptisma*. Non apud hæreticos ubi spes nulla est, & fides falsa, ubi omnia per mendacium aguntur, ubi exorcizat dæmoniacus, Sacramentum interrogat, cujus os, & verba cancer emittunt, fidem dat infidelis, veniam delictorum tribuit sceleratus, & in nomine Christi tingit antichristus, benedicit a Deo maledictus, vitam pollicetur mortuus, pacem dat impacificus, Deum invocat blasphemus, sacerdotium administrat profanus, ponit altare sacrilegus ".

zati, per Dei præscientiam verius intus baptizati deputentur .... Et rursus quidam qui videbantur intus baptizati, per eamdem præscientiam Dei foris baptizati verius deputentur; male quippe utentes Baptismo per aquam moriuntur &c.

90. Argumentum ex unitate baptismatis, quam S. Paulus commendat Ephes. IV., S. Augustinus Lib. II. *contra litteras Petiliani* cap. 27. retorquebat contra Donatistas, qui insaniendo dicebant, duo esse baptismata, quia existimabant, *aliud habere justos, aliud iniquos*. Concludebat autem, baptisma esse *unum*, quia est Jesu Christi, qui unus est. Cui consonans S. Thomas Lect. II. in hunc locum observat, dici *unum baptisma, quia baptismata non differunt secundum baptizantes, quia a quocumque conferuntur, uniformem virtutem habent, quia qui baptizat interius, unus est*.

91. Postremum Apostoli Pauli ad Gal. III. sic diluit Augustinus Lib. V. *De Baptismo* cap. 24. inquiens: *Induunt homines Christum, aliquando usque ad Sacramenti perceptionem, aliquando & usque ad vitæ sanctificationem: atque illud primum & bonis & malis potest esse commune; hoc autem alterum proprium est bonorum, & piorum*.

92. Opponebant secundo loco aliqui Rebaptizantes antiquam Ecclesiæ traditionem, quam ab ipsis Apostolis incepisse gloriabantur (*a*). Nam *primo* in Canonibus vulgo *Apostolicis* can. 45., & 46. deponi jubetur Episcopus, vel Presbyter, *qui hæreticorum baptisma, vel sacrificium admiserit*. Idemque habetur in *Constitutionibus Apostolicis* Lib. VI. cap. 15. ubi definitur, contentos nos esse debere uno Baptismo solo; *non illo, quem infausti hæretici, sed quem irreprehensi Sacerdotes conferunt*. Immo in *Decreto* Gratiani plures inveniuntur canones, quibus irrita declarantur Sacramenta ab hæreticis collata. P. II. causa I. qu. 1. hæc referuntur Innocentii verba: *Qui perfectionem spiritus, quam acceperunt, perdiderunt, non ejus dare plenitudinem possunt (quæ maxime operatur in Ordinationibus) quam per suam perfidiam perdiderunt*. Item q. 7. cap. 24. & seq. irritæ declarantur Ordinationes hæreticorum ex decreto Innocentii, & Damasi. *Tertio* Causa XXIV. quæst. 1. cap. 34. habetur decisio Pelagii II. quod schismatici, *quia spiritum non habent corporis Christi, Sacrificium habere non possunt*. *Quarto* Gregorius Magnus Lib. II. epist. 67. Bonosiacos iterum baptizari præcepit: quos tamen *in Trinitate* baptizasse declaravit Concilium II. Arelatense can. 12. Demum Gregorius VIII. in Concilio Rom. cap. 5. *infirmas, & irritas* dixit esse simoniacas Ordinationes.

93. Ulterius certum est, Anabaptismum in Africa obtinuisse a temporibus Tertulliani, *in Oriente* autem sub Dionysio Alexandrino. Primus enim, qui floruit Sæc. II. desinente, in Lib. *de Baptismo* cap. 15. aperte negat hæreticos habere Baptismum. Vid. sup. n. 70. Alter autem, nempe S. Dionysius, qui usque ad an. 264. Alexandrinam rexit Ecclesiam, ita ad Philemonem scribebat apud Eusebium Lib. VII. *Hist. Eccl.* cap. 7.: *Illud didici, non ab Afris solis hunc morem* (rebaptizandi baptizatos ab hæreticis) *nunc primum invectum fuisse, sed & multo antea, superiorum Episcoporum temporibus, in Ecclesiis populosissimis, & in Conciliis fratrum apud Iconium, & Synnada, & apud alios plurimos idem sancitum fuisse*. Dionysio autem omnino consonat Firmilianus Cæsareæ in Cappadocia Episcopus, ita ad Cyprianum scribens: *Nos veritati & consuetudinem jungimus, & consuetudini Romanorum consuetudinem, sed veritati opponimus, ab initio hoc tenentes, quod a Christo, & ab Apostolis traditum est. Nec meminimus, hoc apud nos aliquando cœpisse, cum semper isthic observatum sit, ut nonnisi unam Ecclesiam nossemus, & sanctum Baptisma nonnisi Sanctæ Ecclesiæ computaremus*.

94. Resp., frustra Episcopos Orientales antiquam, & Apostolicam consuetudinem rebaptizandi hæreticos jactasse, quam tamen jactare non audebat Cyprianus cum suis Episcopis Afris sincere fassus, hunc morem sub Agrippino fuisse invectum. Canones autem objecti certe ab Apostolis conditi non fuere, prout communis est Criticorum opinio (*b*). At-

(*a*) Episcopi Africani videbantur potius initi Scripturis sacris, quam consuetudini; unde Cyprianus ep. LXXIV. ad Pompejum: *Consuetudo*, inquiebat, *sine veritate vetustas erroris est: propter quod relicto errore sequamur veritatem*. Et in tertio Concilio Carthagin. illa vox audita est: *In Evangelio Dominus, Ego sum, inquit, veritas; non dixit: Ego sum consuetudo*. Firmilianus tamen Cæsareæ in Cappadocia Episcopus suo, & Orientalium Episcoporum nomine veterem rebaptizandi consuetudinem jactabat, quæ a Christo, & Apostolis ortum traheret. Ex eo autem decepti videntur, quod Ecclesia nonnullos hæreticos rebaptizare solebat, quia Baptismi formam corrumpebant. Hinc aliqui putarunt, regulam esse generalem omnes hæreticos rebaptizandi.

(*b*) Eos vero Apostolicos esse conatus est ostendere Franciscus Turrianus in *Defensione pro Canonibus Apostolicis*. Severinus autem Binius in Tom. I. *Concil.*, Sixtus Senensis Bib. II. *Biblioth. Sanctæ*, Card. Baronius ad an. 103., Card. Bellarminus *De Scriptor. Ecclesiast.*, Ant. Possevinus in *Apparatu*, ac nonnulli alii, nonnisi aliquos eorumdem canonum ut Apostolicos recipiunt. Sed magis arridet judicium doctissimi Gabr. Albaspinæi Episcopi Aurelianensis, qui in Lib. I. *Observationum Ecclesiastic.* cap. 15. censet, hos canones esse pervetustos, & simul ex diversis Conciliis ante magnam Synodum Nicænam collectos. Huic judicio subscribunt etiam Petrus de Marca in Lib. *De concordia Sacerdotii, & Imperii* cap. 2., Ellies Dupin Tom. I. *Biblioth. Eccles.*, & ex heterodoxis Guill. Beveregius, in *Codice canonum Ecclesiæ primitivæ vindicato, & illustrato*, Jo. Pearsonius in *Vindiciis Epistol. S. I-*

Atque Episcopi ipsi rebaptizantes, cum undique ad suum errorem defendendum argumenta conquisivissent, nunquam tamen illos canones attulerunt, qui decretorii plane fuissent. Natalis Alexander putat, illos duos canones objectos fuisse cusos in Concilio Iconiensi celebrato circa an. 231. Quidquid sit de auctoribus, & de tempore illorum canonum, certe Ecclesia nullam eorumdem rationem habuit, quando decreto Stephani Papæ inhærens Rebaptizantium errorem reprobavit.

95. Eademque est ratio *Constitutionum Apostolicarum*, quarum suppositio manifeste se prodit vel ex eo solo, quod dicantur factæ a duodecim Apostolicis, præsente Paulo, & septem Diaconis, cum certum sit, Diaconum Stephanum fuisse martyrio coronatum, priusquam Paulus a Christo vocaretur; tum etiam ex eo, quod additur, Jacobum filium Zebdæi adstitisse Concilio Jerosolymitano, quod diu post ejus martyrium celebratum fuit; tum demum, ut alia prætercam, ex eo quod inter libros, quos Apostoli legendos fidelibus proposuisse dicuntur, recenseatur etiam Evangelium S. Joannis, quod tamen nonnisi post Apostolorum obitum conscriptum fuisse creditur. Laudantur quidem *Constitutiones Apostolicæ* a S. Epiphanio *Hæresi* LXX. n. 10., tanquam liber *tametsi dubiæ apud nonnullos fidei, non tamen improbandæ;* sed ab eruditis observatum fuit magnum discrimen inter eas Constitutiones, quas S. Epiphanius refert, & eas, quas modo habemus (*a*).

96. Ad Decretum Gratiani respond., canones 1. & 2. loco commemoratos intelligendos esse de fructu Sacramentorum, qui nullus haberi potest extra Ecclesiam, Ordinationes etiam suo effectu carent, quantum ad Ordinum executionem, quamvis non careant quantum ad characterem.

97. Eodem fere modo intelligenda sunt verba Pelagii, scilicet non de substantia Sacrificii, sed de ejus fructu, qui nullus esse potest in iis *qui spiritum corporis Christi non habent*, quia a mystico ejus corpore separati sunt.

98. Gregorius Magnus putavit, Bonosiacos non baptizare *in nomine Trinitatis*, sicut & Cataphrygas; merito proinde eosdem rebaptizandos esse decrevit. Fortasse post Concilium II. Arelatense vitiaverant antiquam Baptismi formam.

99. Decretum Gregorii VII. de Ordinationibus simoniacis restringendum est ad Ordinum executionem, quæ jure ab Ecclesia prohibita fuit; non ad characterem, quem in ipsis imprimi semper putavit Ecclesia.

100. Aliorum autem, nempe Tertulliani, Dionysii, ac Firmiliani auctoritates hac in causa nullum habent pondus, utpote qui Rebaptizantium erroribus decepti, facile sibi persuaserunt, & aliis parsuadere curabant, doctrinam, quam sequebantur, ex Apostolica traditione descendere. Tertullianus, Agrippino aut suppar, aut posterior, probabiliter ejusdem, ac Concilii ab eo celebrati auctoritate, in errorem pertractus fuit, quamvis non desint, qui Agrippinum fuisse a Tertulliano seductum suspicentur. Certe mirari subest, Cyprianum, qui Tertullianum, ut suum *Magistrum* venerabatur, nunquam fuisse ejusdem testimoniis usum. Quamobrem aliqui ejus doctrinam explicari posse putarunt de rebaptizandis tantum iis hæreticis, qui vitiata forma Evangelica initiati erant.

101. Dionysium autem Alexandriæ urbis Episcopum, *in Cypriani, & Africanæ Synodi dogma consensisse de hæreticis rebaptizandis*, scribit S. Hieronymus *De viris illustribus* cap. 69.; cujus S. Doctoris testimonium eo gravius est, quo plures illius ævo legi poterant S. Dionysii epistolæ, quæ nunc desiderantur (*b*).

102.

gnatii, aliique. Vid. Nat. Alexander in Hist. Sæc. I. Dissert. XVIII., Fratres Ballerinii in Tom. III. editionis Operum S. Leonis ab ipsis curatæ, & Remigius Ceillier *De auctor. Ecclesiast.* Tom. III. cap. 32.

(*a*) Præferunt nomen S. Clementis R. P., & octo Libris continentur. Primo editæ fuere a Jo. Car. Bovio idiomate latino cum ampla præfatione, & scholiis quibusdam Venetiis an. 1563.; postea autem recusæ, & illustratæ a Franc. Turriano. Sed frustra uterque laboravit, cum neque Apostolis, neque Clementi Rom. Pont. eas tribui posse luculenter inter alios demonstraverit Jo. Bapt. Cotelerius in suo *Judicio* Tom. I. *Patrum Apostolicorum*. Easdem constitutiones ut apocryphas modo omnes fere critici rejiciunt, Baronius ad annum Christi 32., Bellarminus *De scriptor. Eccles.* in *Clemente*, Petronius *De Eucharistia* Lib. II. cap. 2., & alii multi, quos laudat, & sequitur Nat. Alexander Dissert. XIX. in Sæc. I., ubi indubiis argumentis ostendit, easdem Constitutiones fuisse veteribus Patribus toto quarto sæculo ignotas. Plures etiam in iis notantur errores, quos tamen ab hæreticis insertos aliqui suspicantur.

(*b*) Gaspar Juenin Dissert. II. *De Baptisma* quæst. 6. art. 3., Honoratus Toornely, aliique nonnulli recentiores S. Hieronymo, scriptori pene suppari, & qui integras Dionysii litteras sub oculis habuit, contradicere se posse putarunt ex paucis illis, quæ apud Eusebium supersunt, earumdem litterarum fragmentis: *primo*, quia in laud. epist. ad Philemonem testatur se ab Heracla prædecessore suo accepisse, *eos, qui ab hæreticis veniebant ..... post multas preces purgatos* sine novo baptismate ad communionem recipere. *Secundo*, quia scribens ad Xistum R. P. narrat, se noluisse rebaptizare hominem ab hæresi venientem, qui postquam diu communione Catholicorum fruitus esset, videns eorum baptisma, comperit admodum diversum esse ab eo, quo in hæresi ipse fuerat initiatus. *Tertio*, quia se pacis sequestrem præstitit cum Stephano R. P., ne Rebaptizantes sententia excommunicationis ab Ecclesiæ communione separaret. *Demum*, quia S. Basilius Can. 1. epist. ad Amphilochium miratur a Dionysio ratum habitum fuisse baptismum Pepuzenorum, *qui in Patrem, & Filium, & Montanum, Priscillamque baptizabant*.

Sed hæc argumenta satis solida non videntur ad infirmandum adeo apertum S. Hieronymi testimonium. Nam *primo* ex fragmento epist. Dionysii ad Philamonem aperte constat, sermonem ibi esse de apostatis,

102. Idemque potiore jure dicendum de Firmiliano, qui non aliud jactatæ suæ Apostolicæ traditionis documentum afferre potuit, quam nullam extare memoriam, quando cœperit Baptismus hæreticorum improbari. Quod argumentum esset quidem validissimum, si de consuetudine *universæ Ecclesiæ* ageretur, ut nos supra cum Augustino observavimus num. 78.; sed infirmum prorsus est, quando agitur de Ecclesiis particularibus, in quas potest ipse error insinuare, & diutissime perseverare.

103. Hic vero dissimulandum non est, præter laudatos mox Tertullianum, & Dionysium esse nonnullos alios Patres, de quorum doctrina non sine causa dubitatur, an fuerit Rebaptizantibus consona. Sunt autem SS. Optatus, Athanasius, Basilius, Gregorius Nazianzenus, & Cyrillus Jerosolymitanus; qui tamen omnes floruerunt, postquam hæc controversia non solum S. Stephani decreto, sed etiam plenario illo Concilio, quod S. Augustinus memorat, finita jam erat.

104. Et quidem Optatus Milevitanus Episcopus, qui circa annum 370. obiisse creditur, & fortiter contra Donatistas pugnavit, ut dogma catholicum tueretur, scilicet ad valorem Sacramentorum non requiri ministri sanctitatem, nonnullis visus est illis Episcopis consentire, qui cum Cypriano contendebant, saltem fidem requiri. Afferuntur ab istis accusatoribus quædam ipsius verba ex primo ejusdem Libro contra Parmenianum, ubi dicit, *falsa* esse hæreticorum baptismata, valida autem baptismata schismaticorum (*a*).

105. Hæc certe verba admodum obscura sunt: a vero tamen procul abesse videtur, tantum virum adhuc adhæsisse errori rebaptizantium, qui jam in Areletensi Concilio proscriptus fuerat anno 314. can. 8. his verbis: *De Afris ..... placuit, ut si ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, interrogent eum circa Symbolum, & si perviderint, eum in Patre, & Filio, & Spiritu sancto esse baptizatum, manus ei tantum imponatur, & accipiat Spiritum sanctum*. Hoc decretum fuisse in Africa communi consensione receptum, constat tum ex Concilio Carthaginensi sub Grato anno 349., tum etiam ex S. Augustino, qui sæpius testatus est, *nullam amplius esse de re quæstionem* (Lib. II. *Contra Epist. Parmeniani* cap. 13., & alibi). Hinc recte S. Hieronymus in Dialogo *adv. Luciferianos* num. 23. inquiebat: *Illi ipsi Episcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo* (Cypriano) *statuerant, ad antiquam consuetudinem revoluti novum emisere decretum*. Jam vero his constitutis, sana ratio dictat, non posse, nec debere S. Optatum ex quibusdam obscuris verbis accusari illius erroris, qui ipsius ætate jam fuerat a tota Africa eliminatus.

106. Accusari deinde solet S. Athanasius, eo quod in Orat. II. *Contra Arianos* num. 42. Arianorum baptismum *vacuum & inutilem* esse dixerit, *etiamsi nomen Patris, & Filii, ut præcipit Scriptura, proferre assimulent; non enim qui dicit Domine, ille etiam dat, sed is tantum, qui cum nomine rectam quoque habet fidem*. Et rursus num. 43. de hæreticis loquens, *Inutilis est*, inquit, *aqua, quam donant, quippe cui desit pietas; ita ut quemcumque illi asperserint, impietate fœdetur potius, quam redimatur*.

107. Doctissimi tamen editores Benedictini S. Patrem excusant in not., quod forte ea tantum ratione *vacuum, & inutile* esse dixerit baptisma hæreticorum, quatenus nihil proficit ad pietatem; sive verum Dei cultum, qui in sola Catholica exhibetur Ecclesia. Notandum est etiam quod ibidem dicit, Arianos propter suam hæresim *in periculum venire amittendæ mysterii integritatis*; non ergo putavit, eorum baptisma *integrum* esse non posse, sed solum vitiari facile posse, vitiata forma evangelica. Præterea in Tomo, seu Epist. ad

san de iis, qui in Ecclesia Catholica baptizati, *ad hæresim defecerant*, vel fuerant *ab Ecclesia ejecti*; & quibus proinde Dionysius reputabat iterato baptismate opus non esse, *quippe jam antea Spiritum sanctum acceperant*. At vero hoc ipsum Afri rebaptizantes in usu habebant. Alterum argumentum nimis probaret, nempe Dionysium fuisse lapsum in errorem oppositum, & ratum habuisse Baptismum *plenum blasphemiæ, & impietatis*, qualem se ab hæreticis accepisse homo ille testabatur. Videtur itaque Dionysius noluisse illum rebaptizare, quia putabat, *diuturnam cum catholicis communionem* ad eum purgandum sufficere; quod etiam sensisse Cyprianum, colligitur ex S. Augustino Lib. I. *De Baptismo* cap. 13. & seq. *Tertium* leve est; eccur enim Dionysius, utpote secundæ Sedis antistes, non poterat pacifica consilia Stephano suggerere, ne concordiam cum Rebaptizantibus scinderet, licet ipse unus esset ex eorumdem numero? *Postremum* argumentum iterum nimis probaret, nempe a S. Dionysio admissum fuisse baptismum Pepuzenorum, seu Montanistarum, vitiata forma collatum; quod de tanto viro *Canonum perito* ne suspicari quidem licet. Videtur itaque S. Basilius operam non omnino diligentem posuisse in perscrutanda Dionysii mente; ut cum epist. IX., olim XLI. scribit, ipsum fuisse Anomææ hæresis *satorem primum*; ac de Spiritu sancto voces emisisse minime dignas Spiritu, ab adorata illum Deitate sejungens. Quod si hæc clara omnino non sunt, tunc sana ratio dictare videtur, ut stemus testimonio S. Hieronymi, qui non diu post floruit, & qui omnia ea monumenta vidit, quæ nobis temporis edacitas invidit. Reipsa Hieronymo subscribunt Baronius ad an. 258. n. 48., Nat. Alexander Sæc. III. cap. 4. art. 6., & nonnulli alii graves scriptores.

(*a*) Verba hæc sunt: „ Vides ergo, frater Parmeniane, hæreticos a domo veritatis extorres, solos habere varia, & falsa baptismata. Quibus inquinatus non posset abluere, immundus emundare, supplantator erigere, perditus liberare, reus veniam tribuere, damnatus absolvere. Bene clausisti hortum hæreticis ..... vobis vero schismaticis, quamvis in Catholica Ecclesia non sitis, hæc negari non possunt, quia nobiscum vera, & communia Sacramenta traxistis &c.

ad Antiochenos, nihil amplius exigit ad recipiendos hæreticos, quam ut hæresim anathematizent, fidemque Nicænam amplectentur: de iterando autem baptismo nihil prorsus addit.

108. Major est difficultas in S. Basilio; hic enim in Epist. CLXXXVIII. ad Amphilochium can. 1. Tom. III. *Antiqui*, ait, *illud baptisma suscipiendum putaverunt, quod nihil a fide recedit:* & postquam hæreses, schismata, & parasynagogas, hoc est conventus, qui ab immorigeris Presbyteris, aut Episcopis fiunt, distinxisset, ita prosequitur: *Visum est ergo antiquis, hæreticorum quidem baptisma penitus rejicere, schismaticorum vero, ut adhuc in Ecclesia existentium, admittere; eos tandem, qui sunt in parasynagogis, justa pœnitentia emendatos rursus Ecclesiæ conjungere*. Quinam vero sint illi *antiqui*, quos citat, statim patefecit, subdens: *Antiquis visum est, Cypriano, dico, & nostro Firmiliano, &c.* Idem tradit in epist. CC. seu secunda Canon. ad eumdem Amphilochium can. 47., & alibi; ita ut non videatur posse hic magnus Ecclesiæ græcæ Doctor ab hoc errore excusari.

109. Cæterum prætereunda non est S. Basilii modestia, qua ita suæ opinioni adhærebat, ut adversæ non repugnaret; inquit enim in loco prius laudato: *Sed quoniam nonnullis Asiaticis visum est, eorum baptisma, pluribus consulendi causa, suscipiendum esse, suscipiatur*. Alio autem in loco: *Nos*, inquit, *una ratione tales* (hæreticos) *rebaptizamus. Quod si apud vos prohibita est rebaptizatio, sicut & apud Romanos œconomiæ alicujus gratia, nostra tamen ratio vim obtineat*. Unde etiam optabat, Episcopos plures in unum convenire, ut controversia finiretur. Vid. Editores Maurini in Tomo III. ad hunc locum (*a*).

110. De S. Gregorio Nazianzeno etiam dubitatum fuit, quia in Orat. XL. num. 26. eos refellens, qui in receptione baptismi ministros exquirebant majoris dignitatis: „ Tibi, inquit, quivis „ ad purgationem satis idoneus est, modo inter „ probatos censeatur; ac non aperte condemnatus „ sit; atque ab Ecclesia alienus... Quamvis enim „ alius alium vitæ probitate antecellat, eadem ba„ ptismi vis est, ac quivis tibi initiator sit, qui „ modo eadem fide informatus est „. Immo videtur in ea opinione fuisse, ut invalidum reputaret etiam baptismum a laicis collatum. Narrat enim in Orat. XIX. cum exorta maxima tempestate in vitæ periculum venisset, spiritalem baptismi aquam desiderasse, ac Deum obsecrasse pro brevi aliquo temporis spatio, ut posset baptismum suscipere: putavit igitur non posse a laicis, qui in eadem erant navi, se baptizari.

111. Sunt tamen, qui eximium hunc Patrem cognomento *Theologum* benigne interpretentur non de valida, sed tantum de licita Sacramentorum administratione, & susceptione, quæ certe apud hæreticos non est; sicuti etiam non invenitur inter ministros *non probatos*, a quibus S. Pater non vult, baptismum esse petendum. Quemadmodum autem dubitandum non est, a S. Gregorio non fuisse requisitam vitæ probitatem ad baptismi valorem, ita possumus conjectare, eumdem S. Gregorium noluisse exigere rectam ministri fidem. Credi similiter debet, eum noluisse in periculo naufragii a laicis baptismum petere, non quia ab ipsis collatus non valeret, sed quia non erat licitus, cum ordinarii hujus Sacramenti ministri soli sint Sacerdotes, & fortasse periculum naufragii non erat tantum, ut licite posset baptismus a laicis conferri.

112. Dubium denique oritur de sententia Cyrilli Jerosolymitani, immo totius illius Ecclesiæ, cujus nomine ajebat in *Protocatechesi: Non licet bis, aut ter hoc lavacro uti ...... unus enim Dominus, & una fides, & unum baptisma. Hæretici soli rebaptizantur, siquidem illud prius baptisma non erat*. Cum autem S. Pater indiscriminatim loquatur de omnibus hæreticis, restringi ejus dicta non possunt ad solos illos hæreticos, qui baptismi formam vitiabant: & rursus cum doceat, baptismum Catholicorum, manifeste innuit, se non putasse ideo istorum baptisma verum non fuisse, quia fructu suo caret; nam propter hanc rationem renovari aliquando deberet etiam baptisma Catholicorum, cum contingere possit, etiam apud nos hoc Sacramentum suo fructu carere.

113. Qui hunc insignem Jerosolymitanæ Ecclesiæ antistitem excusare volunt, dicunt eum non fuisse locutum, nisi de iis hæreticis, qui forma vitiata utebantur; illud enim adverbium ἐπειδὴ, quod latinus interpres vertit *siquidem*, alio sensu græcis non inusitato vertunt *ubi*, vel *quando*; quasi dicere voluerit: Hæretici soli rebaptizantur, *ubi*, vel *quando illud prius baptisma non erat: scilicet quando forma erat vitiata*. Vereor tamen, ne hæc explicatio subtilior videatur, quam vera (*b*).

114. Ceterum hæc nonnullorum Patrum, quamvis

(*a*) Putarunt aliqui, S. Basilium nomine *hæreticorum* eos intellexisse, qui baptismi formam corrumpebant, & quorum propterea baptisma erat iterandum; *schismaticorum* autem nomine eos, qui verbis evangelicis hoc Sacramentum conferebant, ac propterea cum ita suam sententiam defendebat, ut aliam non condemnaret, innuere tantum voluisse, posse anabaptismum probari, vel improbari, prout constabat, primum baptismum fuisse rite, vel illegitime collatum. Sed hæc Basilii interpretatio, utpote admodum contorta, quantum scio, suffragatores non invenit. Profecto cum Basilius citet exemplum Cypriani, & Firmiliani, videtur eorum sententiam sectari, qui certe nullam posuerunt distinctionem inter hæreticos servantes formam baptismi, & eam violantes, sed omnium baptisma respuebant.

(*b*) Fusius horum Patrum sententiam exponit Gaspar Juenin in *Comment. de Sacram.* Quæst. VI. art. 3. ubi Dionysium quidem Alexandrinum ab errore Reba-

vis doctrina, & pietate insignium, dissensio veritati catholici dogmatis præjudicium afferre non debet, etiamsi *aperte* constaret (quod tamen ex superius dictis *aperte* non constat) eos in hunc errorem humana fragilitate incidisse. Quis enim non videat, Ecclesiæ judicium nonnullorum Patrum opinionibus esse anteponendum? Verumtamen, quia mirum esset, tot Summorum Pontificum, & Conciliorum decreta, quibus anabaptismum condemnatum diximus num. 82., a magis illis viris fuisse ignorata; ac multo magis mirum, ipsos nullam eorumdem rationem habuisse, quamvis hanc rem non ad inconcussa fidei dogmata, sed ad solam disciplinam spectare putassent; idcirco æquum censuimus quasdam ipsorum locutiones, utut minus accuratas, benigna interpretatione ad sanum, communemque sensum pertrahere, doctissimorum Theologorum vestigia prementes. Unum excipimus Basilium, quem etiam Nat. Alexander Dissert. XXIII. in Sæc. III. *deserendum* judicavit; nec alia ratione excusat, nisi quia damnationem rebaptismi in magna Synodo Nicæna factam nondum intellexerat; utpote quæ solum per quamdam consequentiam ex can. 8. deducebatur: unde optabat plures simul convenire Episcopos ad hanc controversiam dirimendam; quod certe non optasset, si eamdem jam finitam fuisse novisset.

115. Objiciebant postremo multas rationes, sed plerumque levissimas, & ineptas, quas tamen omnes S. Augustinus expendere, & refellere non est dedignatus. Potissimæ hæ sunt. *Primo* Martyrium, quod *baptismus sanguinis* est appellatus, nullius est valoris apud hæreticos, quia salus extra Ecclesiam obtineri nequit; ergo nec baptismus aquæ. *Secundo* Hæretici sunt extra Ecclesiam: immo ipsam Ecclesiam oppugnant: ergo non possunt per baptismum filios Ecclesiæ parere: si enim Christiani ipsi non sunt, nec possunt alios facere Christianos. *Tertio* hæretici non sunt membra Ecclesiæ: ergo nec possunt ejus esse ministri.

116. Resp. ad primam, latum esse discrimen, quia baptismus suam efficaciam habet a Christo Domino; ipse enim est, qui baptizat: martyrium autem intantum prodest, inquantum ab interna hominis charitate procedit, dicente Apostolo 1. Corinth. XIII. 3.: *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

117. Alteram difficultatem diluit S. Augustinus Lib. V. *De Baptismo* cap. 24., *primo* ita retorquendo argumentum: *Si propterea filios Deo generare non potest hæresis per Christum, quia Christi sponsa non est, nec turba illa malorum intus constitutorum potest, quia & ipsa Christi sponsa non est; designatur enim Christi sponsa sine macula, & ruga.* Directe autem responderat Lib. I. cap. 10. observans, juxta morem veterum Patriarcharum duplicem esse posse generationem, alteram per sponsam, quomodo Abrahamam genuit Isaac, alteram per ancillas, quommodo Jacob plures genuit filios, qui patris hæreditatem sunt consecuti. Sic concludebat S. Pater, etiam per hæreticos posse Ecclesiam sibi filios generare, quatenus Sacramenta, quæ conferunt hæreticis, ad ipsam Ecclesiam pertinent, *& quidquid suum habet in communionibus diversorum a sua unitate separatis, per hoc, quod suum in eis habet, ipsa utique generat, non illæ.*

118. Tertia difficultas jam supra num. 13. præoccupata, & soluta fuit, observando, Christum esse, qui baptizat; quippe proinde quolibet instrumento ad eum conferendum uti potest, etiamsi ad Ecclesiam non pertineat. Vide etiam responsionem S. Thomæ simili difficultati num. 66.

CAPUT IV.

De veritate controversiæ circa valorem baptismi hæreticorum exorta.

119. Pater Raymundus Missorius ex inclyta Franciscanorum Conventualium Familia omnium primus probare conatus est, universam illam de Orientalium, atque Afrorum anabaptismo historiam, de qua hactenus disseruimus, fuisse ab Eusebio Cæsariensi confictam; confictas item a Donatistis famosas Firmiliani ad Cyprianum, tum Cypriani ad Pompejum Epistolas; confictum quoque tertium Carthaginense Concilium; ac denique suppositium esse celebre Stephani contra rebaptizantes decretum (a). Negari non potest, eruditissimum, juxta ac elegantissimum hunc scriptorem, undequaque collegisse quidquid ad suam causam tuendam facere poterat, irrito tamen conatu, quia causa mala erat; unde de eo illud repeti potest, quod Hector de se dicebat, apud Virgilium Æneidos Lib. II.

> ..... *Si Pergama dextris*
> *Defendi possent, certe hac defensa fuissent.*

PRO-

ptizantium vindicat, sed alios, nempe Basilium, Athanasium, Optatum Milevitanum, & Cyrillum Jerosolymitanum eidem errori adhæsisse, nec umquam ab eo resipuisse, contendit. Eosdem tamen ab omni peccato absolvit, quod totam hanc controversiam non ad fidem, sed ad meram disciplinam pertinere putarent, quæ varia in variis locis salva fidei unitate esse potest; quamquam Cyprianum, & Firmilianum non omnino a culpa liberet, quod Stephano summo Ecclesiæ capiti irreverenter, & pertinaciter restiterint.

(a) Ita in *Dissert. Critica in epist. 1. ad Pompejum inter Cyprianicas* LXXIV. &c., quam Venetiis anno 1733. avulgavit in 8. Neminem tamen invenire potuit suæ sententiæ suffragatorem. Illum solide refutavit ejusdem Concellita P. Jo. Hier. Sbaralea in opere edito anno 1741., cui titulus est *Germana S. Cypriani, & Afrorum, necnon Firmiliani, & Orientalium opiniones de hæreticorum baptismate* Bononiæ 1741. in 4.

PROPOSITIO.

Nullius roboris sunt illa momenta, quibus Missorius probare conatus est; fictitiam esse celebrem illam rebaptismi controversiam medio circiter Saec. IV. exortam.

120. Opus minime est, omnia illa testimonia hic repetere, quæ superiori Capite allata sunt ex Cypriani, & Firmiliani epistolis, ex Africanarum Synodorum decretis, & responsione Stephani R. P., ex historia Eusebii, ex Hieronymo, Basilio, & magno Augustino, & quæ ipsa solis luce clariora sunt ad probandum initium, progressum, & terminum hujus magnæ controversiæ, quæ inter doctissimos, & sanctissimos viros diu, multumque agitata fuit. Nihil enim istorum ignoravit eruditissimus adversarius, sed mira arte hæc omnia eludere nisus est. Nihil aliud proinde nobis agendum est, quam ea refellere, quæ ad labefactanda hæc firmissima documenta Missorius ingeniose commentus est.

121. Testibus tamen coævis, vel fere coævis supra allatis addi potest etiam Facundus Hermianensis non multo posterior; floruit enim in Africa Sæc. VI., qui in Libro X. *De tribus capitulis* Cyprianum dicit, *non solum privatim, ut ei visum est, verum etiam congregato Concilio definivisse, ut omnis hæreticus ad Ecclesiam rediens baptizetur, & propter hoc culpatum Stephano Antistiti Romano restitisse, suamque sententiam quanta potuit humana argumentatione defendisse*. Quod repetit etiam in Libro contra Mocianum. Sed videamus, quid tot, tantisque monumentis vir subtilissimus objiciat.

122. Capite igitur *primo* suæ Dissertationis epistolam Firmiliani, quæ inter Cyprianicas est LXXV., ab aliquo petulantissimo Donatista confictam fuisse, his argumentis conjectat. *Primo* Paulus Manutius in Rom. editione eam Latino Latinio suasore omisit, ut omissa prius fuerat ab Erasmo, diligentissimo alioquin antiquitatis investigatore, in sua Frobeniana editione Operum S. Cypriani, & ab aliis; Morellius omnium primus eamdem protulit. *Secundo* illa epistola tot conviciis, maledictis, ac calumniis in S. Pontificem Stephanum plena est, ut nihil amarulentius, aut flagitiosius a nequissimo hæretico expectari posset. Tantane vero rabie & furore excandescere potuisset Firmilianus Episcopus, sanctitate, & doctrina iis temporibus insignis, & tot evomere impia dicteria in apostolicæ S. Petri Sedis antistitem? Vide supra num. 75. *Tertio* non apparet causa, ob quam debuisset, aut potuisset Firmilianus hanc epistolam ad Cyprianum scribere, cum nullæ habeantur ejusdem Cypriani ad Firmilianum litteræ. Periisse vero has litteras, difficile creditur, cum non perierit responsum Firmiliani. *Quarto* hæc Firmiliani responsio certe fuisset græco, non latino idiomate exarata, cum tamen græcus, & originalis textus desideretur, neque compertum sit, quisnam eam latine verterit. Neque enim verisimile est, Cyprianum ipsum eam latine vertisse, & evulgasse, tum propter irreverentem contra summum Pontificem declamationem (a); tum etiam propter periculum schismatis, a quo S. Martyr alienissimus erat, ut constat ex ejusdem epistola ad Jubajanum, & ex sæpius repetito S. Augustini testimonio. Accedit *quinto* altum hujusce celebris epistolæ apud veteres silentium, cujus nulla prorsus mentio invenitur apud Dionysium Alexandrinum, qui pro ipso, & pro Heleno apud Rom. Pontificem intercessit; & apud Eusebium, qui alia hujus historiæ monumenta refert; & apud S. Augustinum, qui in suis libris contra Donatistas omnia fere sub Stephano, & Cypriano gesta commemorat: immo vel apud ipsos Patres III. Concilii Carthaginensis, quorum certe intererat suam sententiam tanti Pontificis auctoritate communire; & in quo mutuæ Cypriani, & Jubajani litteræ perlectæ sunt. Neque Stephanus R. P. adeo Cypriano, & Afris iratus, quidquam contra Firmilianum molitus legitur, ulturus profecto dignitatem suæ Sedis, si eam a Firmiliano tam graviter læsam novisset; quomodo autem id Romæ latere poterat, quod in Africa, & Cappadocia tantum strepitum excitaverat? Ex hoc silentio colligit Missorius, nonnisi post mortem S. Augustini fuisse hanc Firmiliani epistolam ab aliquo tenebrione Donatista confictam.

123. Resp. ad *primum*, genuinam esse Firmiliani epistolam ad Cyprianum, dubitare nos minime sinunt vetustissimi, & probatissimi Codices, quos citat Jo. Pearsonius Oxoniensis Episcopus in sua editione Cypriani, & sunt Anglicanus, Affligenensis, Blandinus, Marchianus, Dumensis, & Cauchiarus. Rigaltius addit alium codicem regium sub num. 505. Ipse autem Oxoniensis testatur, hanc epistolam a se repertam in septem aliis antiquissimis manuscriptis. Decem præterea consuluit editor Benedictinus. Hos codices opponimus editionibus Pauli Manutii, & Erasmi; quanquam cur o-

(a) Pulcherrima est illa Cypriani admonitio in epist. LXIX. (in edit. Oxon. LXVI.), ubi agens de reverentia debita summis Sacerdotibus affert Jesu Christi exemplum: „ cui cum dictum esset: Sic respondes Pon„ tifici? Custodiens, & docens sacerdotalem honorem „ servari oportere, contra Pontificem nihil dixit; tum „ S. Pauli, cui cum dictum esset: Sic insilis in Sa„ cerdotem Dei maledicendo? nihil contumeliose locu„ tus sit adversus Sacerdotem ..... sed quamvis in fal„ sis, & spoliatis Sacerdotibus umbram tamen ipsam „ inanem Sacerdotalis nominis cogitans dixerit: ne„ sciebam, fratres, quia Pontifex est.

omissa fuerit in editione Manutiana, causam in se transfert Latinus Latinius ita scribens pag. 177. *Bibliothecæ sacræ: Ego Latinus omisi, non Manutius, cum majorum exempla secutus, tum hominis petulantiam detestatus*. Erasmus vero non hanc unam omisit epistolam, sed nonnulla alia Cypriani opuscula, quæ ab aliis edita sunt; quinimmo spuriam S. Martyris vitam a Pontio Diacono conscriptam exhibuit loco genuinæ, quam publici juris postea fecit Aloysius Lippomanus.

124. Ad *secundum* resp., infirmatu esse illam conjecturam, quæ ducitur ex conviciis, & dicteriis contra S. Pontificem Stephanum, quæ videntur cum Firmiliani sanctitate componi non posse. Nihil equidem tanti viri meritis derogatum velim, sed homo erat, & nihil humani ab eo alienum fuisse putandum est. Similia enim nobis exempla vetus, & recens historia suppeditat, virorum sanctitate insignium, qui tamen studio partium in transversum acti debitæ erga proximum charitatis obliti sunt. Addi potest pro aliqua Firmiliani excusatione, eum, non minus ac Cyprianum, fuisse maximopere exacerbatum, tum quia Stephanus Legatos ex Africa missos inclementer tractavit, immo nec ad colloquium admisit nec ab aliquo in hospitium recipi passus est; tum etiam quia illis sententiam excommunicationis fuit comminatus; ac denique durioribus verbis eorum opinionem ut hæreticam condemnare visus est; at vero ut Hieronymus in Epist. LXI. ad Pammachium ajebat: *Nolo in suspicione hæreseos quemquam esse patientem*.

125. Haud me latet, Heterodoxos, & alios etiam Romanæ sedis osores, hac Firmiliani Epistola, quinimmo tota hac controversia, abuti ad Summi Pontificis supremam auctoritatem oppugnandam; sed immerito id eos facere, a nobis ostensum fuit Tomo I. Sane, cum ipsi Heterodoxi nobis consentiant in Baptismo hæreticorum recipiendo, consentire etiam debent, Cyprianum, Firmilianum, aliosque rebaptizantes turpiter errasse, & Rom. Pontifici catholici dogmatis assertori, ac vindici pertinaciter, atque irreverenter resistendo a culpa excusari non posse: non est ergo, cur eorum auctoritate obstinatam, & schismaticam suam inobedientiam excusare velint.

126. Ad *tertium*, non una, sed multæ esse potuerunt causæ epistolaris commercii inter duos insignes illius temporis Episcopos; sed illa præcipua, quod in eadem sententia de rebaptizandis hæreticis convenirent. Hoc indicat ipse Firmilianus, dum ait, se dicta Cypriani, *quasi sua propria suscipere*, & proinde *eadem retexere ad confirmandam veritatem, & quædam addere ad cumulandam probationem*. At ubinam prostant, sciscitatur molestus adversarius, hæ Cypriani litteræ ad Firmilianum? Nihil aliud respondere possumus, quam eas fuisse nobis a temporis edacitate sublatas, quemadmodum sublata fuerunt alia multa sacræ antiquitatis monumenta. Sed quare, denuo sciscitatur Missorius, servatæ sunt litteræ Firmiliani *responsivæ*, & non Cypriani *missivæ?* Sed quis harum rerum veram reddere possit rationem? Fortasse litteræ Cyprianicæ ad Firmilianum nihil aliud continebant, quam quod Cyprianus ipse ad Pompejum, Jubajanum, aliosque scripserat; unde non tanti erant momenti, quanti epistola Firmiliani. Sed id divinando potius, quam affirmando dicimus.

127. *Quartæ* objectioni eadem responsio adaptanda est. Quanquam enim græcum exemplar desideretur, & certo assignari nequeat latinus illius epistolæ interpres, non tamen nutat ejusdem Epistolæ certitudo. Exemplum habemus in Libris S. Irenæi, quos genuinos esse, nemo negaverit, quamvis primigenius eorum græcus textus desideretur, nec constet, quisnam fuerit eorum latinus interpres. Multi Cypriano ipsi tribuunt latinam Epistolæ Firmiliani versionem, ut omnibus eam legendi copia fieret; stylus enim Cyprianicus esse videtur. Certe mirum est, talem, ac tantum Episcopum eas litteras vulgasse, quæ dicteriis, atque injuriis erga summum Ecclesiæ caput refertæ erant, & quæ ad schisma excitandum aptissimæ videbantur, sed non propterea veritas facti neganda est. Potius enim Cyprianus voluit ea convicia palam fieri, quam tanti Præsulis patrocinium occultari; in quo si peccavit, erit cum S. Augustino repetendum, ea, quæ incaute vir Sanctus peccavit, fuisse martyrii falce amputata.

128. *Quintum* Missorii argumentum est pure negativum, & facile expeditur. Dionysii Alexandrini nonnisi pauca supersunt scripta; & fortasse in iis multis, quæ temporis injuria perierunt, Firmiliani, & magnæ hujus controversiæ aperta mentio habebatur. Et probabile est, duos istos insignium Ecclesiarum antistites sibi mutuo scripsisse non unam, sed plures Epistolas. Et hæc quantum spectat ad silentium Dionysii.

129. Quantum vero ad Eusebium, illi profecto admodum multa debemus venerandæ antiquitatis monumenta: sed multa etiam ab eo prætermissa fuisse, norunt eruditi; atque inter cetera libros Firmiliani *de fide, & religione*, quos S. Basilius commemorat in Lib. *De Spiritu sancto* cap. 29. (a). Porro nec apud Eusebium, nec apud aliquem veterem scriptorem ullam invenimus factam mentionem infelicis illius Marciani Arelatensis Episcopi, qui Novatiano schismatico se conjunxit. Numquid propterea suspectam, vel plane suppositam di-

(a) Neque audiendus Erasmus, qui in Præfat. in Lib. *De Aristot*. pag. 110. primus huic Operi litem movit, ansamque aliis præbuit, suspicandi postrema capita post XV., adulterata fuisse. Erasmum merito reprehendit Is. Casaubonus Exercit. XVI. cap. 43. Vid. Rom. Ceillier Tom. VII. pag. 496.

dicemus epistolam LXVII. S. Cypriani, qua contra hunc Ecclesiæ desertorem, opem S. Stephani R. P. implorabat? Id quidem olim ausus est Launojus, vir criticæ intemperantioris, sed paucos invenit suæ sententiæ suffragatores (a).

130. S. Augustinus autem, quamvis diu, multumque de baptismo hæreticorum contra Donatistas disputaverit, fatetur tamen Lib. II. *De Baptismo* cap. 4., *non omnia, quæ illo tempore inter Episcopos gesta sunt, memoriæ, litterisque mandari potuisse, aut omnia, quæ mandata sunt, se novisse*.

131. Patres demum Concilii III. Carthaginensis allegare epistolam Firmiliani non potuerunt, quia hæc nonnisi post eam Synodum in Africam pervenit, ut contra Lambertum ostendit Jo. Pearsonius Episcopus Cestriensis in *Annalibus Cyprianicis* ad ann. 256. nu. 10. & seq. Stephanus autem non multo post, scilicet anno 257. initio mensis Augusti martyrio coronatus est, cui successit Xystus, sub quo pax, & concordia restituta, aut saltem controversia sopita fuit, fortasse propter sævientem Valeriani persecutionem, in qua etiam Cyprianus martyrii gloriam consecutus est.

132. Quantum vero ad Donatistas pertinet, in quorum officina hanc Firmiliani Epistolam cusam fuisse suspicatur Missorius, mirabile certe foret, eosdem armis a se elaboratis usos non fuisse, si verum est, quod idem Missorius nobis objicit, Donatistas nunquam Firmiliani auctoritatem in causæ suæ defensionem allegasse. Sed nos silentium Donatistarum non multi facimus; neque enim Donatistis nota omnia fuerunt, quæ ipsis nondum natis in rebaptismi causa acta fuerant. Fortasse etiam ad hanc Firmiliani Epistolam digitum intendebat Cresconius Donatista, quando Catholicis objiciebat Cypriani, *& quorumdam Orientalium litteras*, ut videre est apud S. Augustinum initio Lib. III. contra Cresconium. Quod tamen nonnisi conjectando dicimus.

133. Inst. cum Missorio. Nulla apparet causa, ob quam Cyprianus ad Episcopum tam longe dissitum litteras per suum Diaconum Rogatianum mitteret. An ut post celebratum Concilium, Stephanique Decretum suppetias peteret? Sed præposteræ fuissent. An ut cum Firmiliano contra Stephanum fœdus iniret? Sed hoc non erat pacifici, ac mitissimi Cypriani, sed hominis turbulenti, ac plane Novatianensis. An ut Firmilianum consuleret? Post Concilium scilicet. An denique ut Firmiliani confirmatione Synodicæ sententiæ pondus adjiceret? Quid hæc præ Concilio XC. fere Episcoporum? Non apparet igitur qua spe, quoque consilio a Cypriano Rogatianus fuerit ad Firmilianum cum litteris missus.

134. Resp. quamvis nulla ex hujusmodi causis Cyprianum impulisset, ut ad Firmilianum tam longe dissitum litteras mitteret, non propterea concludi posse, nullum reipsa fuisse inter duos insignes istos Episcopos litterarum commercium. Sed a vero non longe abfuerimus, si dicamus, Cyprianum voluisse consulere de tota re celebrem ea ætate Asiæ Episcopum, non ut determinaret, quid esset definiendum, sed ut in definitionibus jam factis se, suosque Collegas confirmaret; præcipue postquam noverat, Rom. Pontificem Stephanum sibi aperte repugnare, immo & excommunicationem comminari.

135. Obj. *secundo* contra auctoritatem Eusebii, & Basilii; uterque enim magni hujus dissidii mentionem apertam fecit. At vero Eusebius primus hujus fabulæ inventor medullitus Arianus erat, immo *Arianæ factionis signifer*, ut eum vocat Hieronymus Lib. I. *Apologiæ adv. Ruffinum*. Volens itaque gratificari Paulianistis, quorum germen erat Ariana hæresis, quæ tunc temporis in Synodo Nicæna contra Paulianistarum baptisma acta sunt, ipse immerito ad omnium hæreticorum baptismum traduxit, ut omnia sua deque vertens, auctoritatem ejusdem Synodi minueret, quasi omnium hæreticorum baptismum reprobasset, quem tamen Summus Pontifex Stephanus una cum Occidentalibus validum esse decreverat: imminuta vero Synodi Nicænæ auctoritate triumphum canebant Ariani. In gratiam etiam Donatistarum, quibuscum Ariani fœdus inire tentaverant, teste S. Augustino Epist. XLV., potuit Eusebius hæc omnia configere. Gelasius Papa Historiam Eccles. Eusebii inter apocryphos libros recensuit, ut propterea non immerito ei fides denegetur. Auctoritatem vero S. Basilii in Epist. ad Amphilochium, quam supra n. 108. allegavimus, enervare conatur Missorius, dicendo, *primo* fuisse fortasse Eusebii auctoritate abreptum, atque deceptum: *secundo* multa in ea Epistola inveniri inepta, & secum pugnantia, ut manifestum indicium sint alicujus adulterationis.

136. Resp. ad *primum*, dubitari minime posse de Eusebii fide in hac controversia rebaptismi referenda, in qua si mentiri ausus fuisset, totus plane orbis reclamasset, cum vix dimidium sæculum ab eadem controversia pertransisset. Præcipue autem reclamassent Afri, qui florentissimæ suæ Ecclesiæ falsam anabaptismi notam inustam vidissent. Parique jure reclamassent Orientales, aliique populi. Deinde multa alia suppetunt hujus historiæ documenta, quibus ita corroboratur fides Eusebii, ut nullatenus possit in dubium vocari. Quando autem Gelasius historiam Eusebii inter libros apocryphos rejecit, ad ea certe respexit, quæ de Verbi

(a) Scilicet Jo. Gerbais *De Causis majoribus* cap. 8. art. 1., Jo. Fellum in sua editione S. Cypriani, & Casimirum Oudinum *De Scriptor. Eccles.* Tom. I. Sed hujus Epistolæ genuitatem vindicarunt inter alios Rigaltius, & Jo. Oxoniensis in suis editionibus Operum S. Cypriani.

bi divinitate duriora protulit; quamobrem in suspicionem Arianismi venit (vide quæ diximus Tom. III.); quanquam non video, quomodo ejus fides hac in parte suspecta reddi possit, etiamsi concederetur, eum Arianorum impietati adhæsisse. Ratiocinium enim, quo ad id probandum utitur Missorius, nimis subtile est, & longe petitum. Ceterum Gelasius ipse in eodem decreto Eusebii libros historicos *propter rerum notitiam singularem, quæ ad instructionem pertinent, non usquequaque renuendos* judicavit. S. etiam Hieronymus in Epist. ad Pammachium eamdem historiam plurimum laudavit. Immo Pelagius II. R. P. in sua secunda Epist. ad Episcopos Istriæ *Quid*, inquiebat, *in historiographis inveniri Eusebio honorabilius potest?*

137. Ad *secundum*. Asseritur quidem, sed non probatur, S. Basilium ex Eusebio solo ea hausisse, quæ de rebaptismi controversia scripsit ad Amphilochium. Immo potius, cum Firmiliano in Cathedra Cæsariensi non post multos annos successerit, monumenta satis multa in promptu habere potuit eorum, quæ non longo temporis intervallo ibi contigerant, tum etiam eorum, quæ contigerant in Africa, propter commercium litterarum, quod Firmilianus cum Cypriano habuerat. Leviora autem sunt, quæ Missorius in hac Basilii Epistola invenit reprehensione digna, nec talia, ut ipsa Epistola aut supposita, aut saltem vitiata dici possit, contra omnium Criticorum judicium.

138. Dices. Eusebius suam ignorantiam in hac rebaptismi historia prodit, primam ejusdem originem tribuens Cypriano; inquit enim Lib. VII. c. 3. *Primum omnium Cyprianus, qui tunc temporis Carthaginensem regebat Ecclesiam, nonnisi per baptismum ab errore prius emundatos admittendos esse censuit:* ignorabat ergo, quæ ante Cyprianum & in Africa, & in Asia acta fuerant, ut proinde nulla fides ei habenda sit.

139. Resp., nullatenus Eusebium ea ignorasse, quæ in Asia ab Orientalibus gesta fuerant, quandoquidem ea expresse retulit in laud. Lib. VII. suæ historiæ. Quando ergo dixit, Cyprianum omnium primum rebaptizasse hæreticos, voluit tantummodo indicare Cypriani dignitatem, & præcellentiam inter eos, qui rebaptizabant; vel etiam *primam* originem contentionis cum Stephano R. P. Nec videntur Henr. Valesius Eusebii mentem hoc in loco feliciter assecutus. Verba græca Eusebii hæc sunt: *πρῶτος τῶν τότε Κυπριανὸς τῆς κατὰ Καρχηδόνα παροικίας ποιμὴν, οὐδ' ἄλλως ἢ διὰ λουτροῦ πρότερον τῆς πλάνης ἐκκαθαρμένους προσίεσθαι δεῖν ἡγεῖτο.* Quæ sic vertit Christophorsonus: Cyprianus *primus eorum, qui tunc temporis florebant* (in Africa scilicet propter primam suæ sedis dignitatem) &c. cui versioni consentiunt Pearsonius in *Annal. Cyprianicis*, Pagius, & alii. Frustra vero repugnat Missorius quia Nicephorus Callixti, Eusebium de more exscribens, Lib. VI. suæ historiæ cap. 7. Cyprianum facit *primum* anabaptismi auctorem. Frustra inquam; quid enim vetat, Nicephorum, non minus quam Valesium male fuisse obscuriora, & æquivoca verba Eusebii interpretatum? Quamquam omnium optima mihi videtur interpretatio Jo. Sbaraleæ Dissert. II. Theor. 4. ad propos. 3., nempe cohærenter ad præcedentia verba, quibus Eusebius narraverat, non mediocrem natam esse tunc temporis de rebaptizandis hæreticis controversiam, subdere, Cyprianum *primum* eorum fuisse inter eos, qui *tunc* disputabant: reipsa enim Cyprianus primas habuit partes in controversia tunc exorta. Ceterum, etiamsi concederetur, Eusebium in hac circumstantia temporis errasse, non propterea sequitur, ipsum errasse etiam in tota rei substantia.

140. Obj. *tertio*. Monumenta, quæ S. Cyprianum in rebaptizantium numero reponunt, omnia suppositionis nota laborant. Nam *primo* S. Augustinus de ejus Epistolis dubitare se profitetur; Libro enim III. adv. Cresconium c. 33. inquit: *Cum enim persuadere conaretur, vel S. Cyprianus, vel quicumque illam scripsit Epistolam, hæreticos ad Ecclesiam venientes baptizari oportere &c.* Pariter idem S. Augustinus loquens de Concilio III. Carthaginensi Lib. I. contra Cresconium cap. 32. inquit: *Nam & vos profertis Concilium Cypriani; quod aut non est factum, aut a ceteris unitatis membris, a quibus ills non divisus est, merito separatum.* Quam dubitationem iterum insinuat Lib. II. cap. 31. inquiens: *Quamdiu aliter sapuit Cyprianus, si scripta ejus esse constat, quæ pro vobis proferenda arbitramini &c.* Qui multa? Non solum de scriptis, & Concilio Cypriani, sed plane de toto negotio se ancipitem S. Hipponensis Antistes ostendit Epist. XCIII. alias XLVIII. ad Vincentium Rogatistam, cui ita scribit cap. 10. *Quanquam non desint, qui hoc Cyprianum prorsus non sensisse contendant, sed sub ejus nomine a præsumptoribus, atque mendacibus fuisse confictum*, ubi etiam adducit exemplum eorum, *qui sub nomine Apostolorum multa confixerunt*. Et Epist. CVIII. ad Macrobium cap. 3. *Illud Concilium*, inquit, *vel illa scripta, si vere ipsius sunt, & non sicut aliqui putant, sub ejus nomine conscripta &c.* Quando igitur aliis in locis concedere videtur, S. Cyprianum fuisse errore rebaptizantium involutum, Epistolas hac de causa scripsisse, aut etiam Concilium coegisse, dicendum est, S. Doctorem fuisse *hypothetice* locutum, scilicet non in propria, sed in sententia Donatistarum, ut nempe illis conniveret. Unde postea sic concludit: *Cyprianus aut non sensit omnino, quod eum sensisse recitatis; aut hoc postea correxit in regula veritatis, aut hunc quasi nævum sui candidissimi pectoris cooperuit ubere charitatis.*

141. Resp., fuisse quidem S. Augustino dubitationem quamdam de errore Cypriani subortam, sed levissimam, & quæ historiæ certitudinem labefactare non potest; vel etiam S. Augustinum laudatis in locis non sua, sed aliorum dubia referre.

U-

Utrumque ostendo; & quidem *primum*. Nam S. Pater non uno, vel altero, aut paucis in locis, sed plane innumeris Cyprianum agnoscit auctorem litterarum ad Pompejum, ad Stephanum, ad Quintum, ad Jubajanum, & ad quosdam alios collegas suos; nec ullum vel levissimum præbet dubitationis, aut hæsitantiæ argumentum. *Secundo* ubicumque S. Martyrem excusare aggreditur, non confugit ad Donatistarum fraudes, quibus innocenti hunc errorem imponere potuerunt, sed vel dicit, eum fuisse ad palinodiam paratum, si universalis Ecclesiæ judicium interfuisset, ut postea interfuit; vel eum excusat exemplo Aggrippini, & aliorum in Africa Episcoporum, qui ipsum in hac sententia præcesserunt; vel fortasse sententiam correxisse (ut in Epist. XCIII.); vel tandem martyrii falce fuisse illud totum amputatum, quod emendandum erat, & illa luce obumbrationem fugatam. Hæc omnia ostendunt, vel prorsus nullum, vel nonnisi levissimum hæsisse Augustino scrupulum de calumnia a Donatistis Cypriano affictam.

142. Sed præterea hunc qualemcumque scrupulum non sibi, sed aliis inhæsisse, aperte significat S. Doctor in laud. Epist. ad Vincentium, inquiens: *Quanquam non desint, qui hoc Cyprianum prorsus non sensisse contendant*; & postea subdit: *Nos autem duas ob res non negamus, illud sensisse Cyprianum &c.*, manifeste ostendens, non sibi, sed aliis natum fuisse dubium de veritata hujus controversiæ, se autem hoc dubium prorsus respuere. Et Lib. VI. *De Baptismo* cap. 15. de Epist. S. Cypriani ad Stephanum loquens, *Nam & ipsam*, inquit, *in isto cœtu Sacerdotum* (scilicet in Concilio III. Carthaginensi) *lectam esse dixit, quod factum omnino non dubito*. Et sana quis sibi persuadeat, potuisse Donatistas, utut veteratores pessimos, Epistolas S. Cypriani confingere, quæ essent Cyprianicis tam similes, quam ovum ovo, cum, ut ait idem Augustinus in laud. Epist. ad Vincentium, *stilus ejus habeat propriam faciem, qua possit agnosci?* Potuisse ulterius Concilium 90. Episcoporum comminisci, cum proprio uniuscujusque nomine? Ac deniqua etiam decretum Stephani R. P. fabricare, quod ipsorum jugulum petabat?

143. Instat tamen hic acrius Cypriani vindex. S. Augustinus sexcentis in locis Cyprianum opponit Donatistis, quinimo quatuor primis integris libris, quos de Baptismo contra ipsos edidit, semper auctoritata Cypriani se pugnasse, scribit Lib. II. contra Cresconium. Vel ergo dicendum est, S. Martyrem sibi perpetuo repugnare, quod de doctissimo illo viro absurdum est suspicari; vel ineptissime a S. Augustino fuisse ejus auctoritatem usurpatam, quod pariter esset tanto Doctore indignum; vel quod omnium verosimilius est, errorem rebaptizantium fuissa immerito S. Cypriano a Donatistis affictum.

144. Resp. *primo*, S. Augustinum Donatistis objecisse S. Cypriani moderationem, & charitatem, tum quia se ab Ecclesia non separavit, quemadmodum fecerunt schismatici Donatistæ; tum etiam quia paratus erat corrigi, si res in plenario Concilio eliquata, & definita fuisset, cui pertinaciter resistebant Donatistæ, qui propterea non solum schismatici, sed plane hæretici facti sunt; tum demum quia Cyprianus hæreticorum quidem, qui ab Ecclesia exierunt, non autem peccatorum, qui sunt in Ecclesia, baptismum improbat, ut Donatistæ improbabant. His de causis vere poterat S. Augustinus S. Cyprianum impiis Donatistis opponere. Opponebat etiam aliquando ejusdem S. Cypriani orthodoxa principia ipsius Cypriani errori, argumento, ut dici solet, ad hominem. Qui enim errant, ut certa Cyprianus errabat, facile sibi ipsis, suisque orthodoxis principiis repugnant.

145. Obj. *quarto* perpetuum S. Optati Milevitani de S. Cypriano silentium, cum tamen ipse septem integris libris da rebaptismo contra Parmenianum disputaverit. Hoc silentium manifeste indicat, a Donatistis non fuisse Cypriani auctoritatem objectam, qua utique abuti non præterimisissent, si revera eorum sententiæ S. Martyr fuisset patrocinatus. Pariter Pontius Diaconus, qui S. Cypriano individuus comes adhæsit, ejusqua vitam, & passionem quamdiligentissime conscripsit, nihil prorsus de hac controversia memorat. Silet item de tribus Synodis, quas ad eam dirimendam Cyprianus Carthagine coegisse dicitur. Tandem in decretis variarum Synodorum, & in Legibus Imperatorum Constantii, Valentiniani, & Gratiani contra rebaptizantes nulla prorsus invenitur hujus tam celebris controversiæ mentio.

146. Resp., hæc omnia esse argumenta negativa, quibus ut aliquod pondus inesset, necesse foret ostendere, debuisse omnino in laudatis monumentis controversiæ Cyprianicæ mentionem fieri, quod præstari ab ingenioso adversario nequit. *Primo* Parmenianum, & Donatistis contra quos disputavit S. Optatus, non solum nullo emolumento, sed plane detrimento fuisset Cypriani auctoritatem afferre, utpote qui ipsis adversabatur aperte; tum in controversia baptismi ab impiis collati, quem Cyprianus admittebat, rejiciebant vero Donatistæ; tum maxime in schismata, a quo semper Cyprianus abhorruit. Ulterius controversia inter Optatum, & Parmenianum erat potissimum de Ordinatione Cæciliani, quam illegitimam, & irritam fuissa Donatistæ contendebant, utpote a Traditoribus factam; ut legitima autem & valida ab Optato, ceterisque Catholicis Episcopis habebatur. Vid. sup. n. 27. Præterea & Libri Parmaniani perierunt, & multa alia Optatus ipse prætermisit; unde nulla apud ipsum inveniatur mentio Legum Imperialium, & Concilii illius plenarii, quod S. Augustinus celebratum refert contra rebaptizantes. Disputavit equidem Optatus etiam de Baptismo, sed admodum obscure, ut de ejus mente omnino certi esse non possimus (Vide sup. n. 104.); sed sibi constituerat, hanc quæstionem, judice tantummodo Evan-

 ge-

gelio esse resolvendam. Ita Lib. V. n. 3.; quamobrem mirum non est, si Sanctorum Patrum testimonia non allegaverit (a).

147. Facile item corruit argumentum ductum ex silentio Pontii Diaconi, qui non tam vitam, quam elogium S. Cypriani nobis reliquit. In eo autem non solum hæc anabaptismi controversia, quæ ad laudem Sancti Martyris certe non pertinebat, sed nonnulla alia omittuntur, quæ ejusdem decus, & famam augere poterant. Sic nihil habet de turbulento Novati, & Novatiani schismate, cui se Cyprianus fortiter opposuit: nihil de Felicissimi, Fortunatique persecutione, quam patienter toleravit, & feliciter superavit: nihil de duobus lapsis Episcopis Martiali, ac Basilide: nihil de baptismate Clinicorum, atque infantium: nihil denique de magna illa, & longa controversia circa lapsos, ac de Conciliis ad eam dirimendam celebratis. Quare merito idem Pontius dicere potuit: *Multa alia, & quidem magna prætereo, quæ temperandi voluminis ratio non patitur* (b). Sane magnus Augustinus Lib. V. *De Baptismo* cap. 25. ea, quæ Cyprianus hac in causa gessit, optasset oblivione sepeliri. *Jam illa*, inquit, *quæ in Stephanum irritatus effudit, retractare nolo .... & ea prœterire melius est, quæ periculum perniciosæ dissensionis habuerunt*. Eadem forte de causa etiam Pontius siluit.

148. Idem dicatur de Legibus Imperatorum, quarum collectionem exhibuit Dupinius in sua editione Operum S. Optati pag. 215.; tum de *Actis Proconsularibus*, in quibus non hæc sola prætermissa sunt, sed & plurima alia, ut sententiæ latæ contra Donatistas in Conciliis Cirtensi, Romano, & Arelatensi.

149. Inst. Auctor anonymus libri *de rebaptismate*, quem publici juris fecit Nic. Rigaltius, quique probabiliter fuit Ursinus, aut alius Sæc. IV. scriptor, quæstionem de geminando baptismate *novam* vocat, *& post tot sæculorum tantam seriem tunc primum repente, ac sine ratione excitatam*; quod dicere nullatenus potuisset, si tot, tantæque Synodi, atque Episcoporum litteræ haud ita pridem extitissent, ad hæreticorum baptisma probandum, vel rejiciendum.

150. Resp., omissa controversia de tempore, quo prælaudatus auctor anonymus floruit, & an fuerit Ursinus ille Monachus, de quo Gennadius agit in Lib. *De viris illustr.* cap. 27., quæ omnia obscura, & implexa sunt, duntaxat adnoto, quæstionem ab anonymo pertractatam, non fuisse vere, & proprie de baptismo ab hæreticis collato, quæ certe *nova* non erat; sed de baptismo ab hæreticis in solo nomine Jesu Christi administrato, quæ profecto quæstio *recens* fuerat excitata. Id patet *primo* ex titulo, quem anonymus operi suo præfixit, *Non debere denuo baptizari, qui semel in nomine Domini Jesu Christi sunt tincti*: tum ex eo quod totus est in illo opusculo, ut probet, non esse iterato abluendos, qui tantummodo in nomine Domini Jesu Christi baptizati fuerant; unde etiam quasi sibi objiciens ait: *Nec existimet quis tractatui esse contrarium quod dixit Dominus: Ite, docete gentes, tingite in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*.

151. Obj. *quinto*. Supposititium esse demonstratur decretum Stephani, quod adversus Afros latum dicitur: *primo* quia illud Anastasius Bibliothecarius inter Stephani Constitutiones non recenset. *Secundo* quia non invenitur, neque in Actis supposititiis ipsius Stephani apud Baronium, & Surium, neque in veris, neque in veteri Breviario Romano, nec tandem in Chronico Damasi. *Tertio* quod hæreticorum baptismum ideo reiterandum non esse dicat, *cum ipsi hæretici proprie ad se venientes non baptizent, sed communicent tantum*; quæ ratio est summo Ecclesiæ capite prorsus indigna, quasi Ecclesia catholica debeat ab hæreticis suæ disciplinæ normam mutuare. Falsa etiam est; Novatiani enim teste S. Cypriano Epist. LXXIII. omnes, quotquot ad ipsos transibant, nonnisi cum novo lavacro recipiebant. Quod etiam testatur S. Ambrosius Lib. I. *De pœnitentia* cap. 7.; & nonnulli alii memorantur hæretici rebaptizantes. Rejici itaque debet illud decretum, ut omnino supposititium, & tanto Pontifici immerito affictum.

152. Resp. ad *primum*, multa ab Anastasio omissa fuisse in Vitis Pontificum, de quibus saniores criticæ regulæ nos dubitare non sinunt. Nihil ille habet de Victoris, aut Zephyrini decretis circa modum admittendi mœchos, & fornicatores ad pœnitentiam. Nihil de iis, quæ Melchiades in Synodo Romana, & Sylvester in Arelatensi contra Donatistas statuerunt. Nihil de Zosimi *Tractoria* contra Pelagianos, & de Vigilii *Constituto* in causa trium Capitulorum, aliisque sexcentis, quæ tamen

(a) En ejus verba: *De hoc Sacramento* (baptismi) „ non leve certamen innatum est, & dubitatur, an „ post Trinitatem in eadem Trinitate hoc iterum li„ ceat facere. Vos dicitis, licet: nos dicimus, non li„ cet. Inter licet vestrum, & non licet nostrum na„ tant, & remigant animæ populorum. Nemo vobis „ credat, nemo nobis: omnes contentiosi homines su„ mus. Quærendi sunt judices. Si Christiani, de u„ traque parte dari non possunt, quia studiis veritas „ impeditur. De foris quærendus est judex. Si paga„ nus, non potest nosse Christiana secreta. Si Ju„ dæus, inimicus est Christiani baptismatis. Ergo in „ terris de hac re nullum poterit reperiri judicium. „ De cœlo quærendus est judex. Sed ut quid pulsa„ mus ad cœlum, cum habeamus hic in Evangelio te„ stimonium?

(b) Nescio quomodo B. Petrus Annatus in *Apparatu methodico ad Theologiam positivam* Lib. IV. art. 14. n. 20. hæc scribere potuerit: *Tria sub Stephano in Africa a Cypriano celebrata fuisse Concilia de baptizandis hæreticis, narrat Pontius in vita S. Cypriani*: harum enim Synodorum apud Pontium nec vola est, nec vestigium.

men vera esse propter Anastasii silentium nemo prudens negabit. Ceterum decretum Stephani memorat Eusebius Lib. VII. *Hist. Eccl.* cap. 3.: memorat S. Augustinus Lib. V. *De Baptismo* cap. 23. num. 31., & Lib. *De unico Baptismo* cap. 14. n. 23.; memorat Vincentius Lirinensis, & postea omnes, quotquot consecuti sunt hujus controversiæ scriptores.

153. Ad *secundum*, sicut in Actis subdititiis plura falsa inveniuntur addita, ita solent aliqua vera omitti. Breviaria antiqua ex Anastasio Bibliothecario, Actisque non sinceris, ut plurimum compilata erant; sed in novissimis post correctionem Clementis VIII. hæc leguntur in festo S. Stephani Papæ die 2. Augusti: „ Baptizatos ab hæreticis i- „ terum baptizari vetuit, rescribens S. Cypriano „ verbis illis: *Nihil innovetur, nisi quod tradi-* „ *tum est*." Neque multum refert silentium Chronici, quod *Damasi* vulgo appellatur, aut aliorum Catalogorum. His enim opponimus monumenta multo graviora, ut Eusebii, Facundi Hermianensis, Vicentii Lirinensis, & præcipue S. Augustini, quæ labefactare irrito labore conatus est Missorius, ut supra vidimus.

154. Ad *tertium* reponimus, Stephanum non allegasse consuetudinem hæreticorum de non rebaptizandis, qui ad eos ex aliis Communionibus veniebant, quasi ab ipsis normam vellet disciplinæ sumere pro Ecclesia Catholica, quod absonum foret, sed ut universalem Ecclesiæ traditionem ex eo etiam confirmaret, quod hæretici quoque eamdem servarent, quam certe consuetudinem non aliunde didicerant, quam ex catholica Ecclesia, unde exierant. Illa etiam propositio falsa non erat. Etsi enim demus, nonnullos hæreticos rebaptizasse, communiter tamen homines ad se venientes sine novo baptismate recipiebant (*a*).

155. Postremo Missorii objectio est contra Concilium III. Carthaginense, quod commentitium esse probare conatur *primo*, quia difficile creditu est, sub cœlo Africano potuisse go. Episcopos æstivo tempore convenire: *secundo*, quia nulla huic Concilio apposita est diei, vel Consulum nota: *tertio*, quia aliqua pugna inter Episcoporum sententias apparet. Cyprianus enim a se decretum fuisse ait *semel*, *iterum*, *ac sæpe*, rebaptizandos hæreticos; contra vero Geminus a Furnis, & Junius a Neapoli nonnisi *semel* id decretum fuisse innuunt: *quod semel decrevimus*, *quod semel censuimus*. Illorum etiam Patrum sententiæ pleræque nugatoriæ sunt, contortæ, & quædam, quæ risum moveant, & sint tam venerabili Consessu prorsus indignæ. *Quarto*, Concilium hoc non concurrit cum epocha Pontificatus Stephani. Stephanus enim, ut doctissimo Petavio placet Lib. XIII. *De doctrina temporum*, nonnisi brevi duorum annorum, & trium mensium spatio Pontificatum tenuit, ab anno scilicet 255. ad an. 257., quo Martyrio coronatus dicitur IV. nonas Augusti (*b*). Jam vero hoc biennium Cypriano minime suffecisse putat Missorius ad tria, vel quatuor Concilia celebranda, ad Stephanum certiorem de hac controversia faciendum, ad ipsius responsum expectandum, illudque in Synodo XC. Episcoporum examinandum, atque postea ad Firmilianum, aliosque Episcopos mittendum.

156. Resp., nihil horum omnium aliquod negotium facessivisse unquam vel Eusebio, vel Hieronymo, vel Basilio, vel magno Augustino, ceterisque omnibus Historicis, & Criticis, qui numquam de hac controversia dubitarunt, usque ad Missiorum, qui primus ingeniose magis, & eleganter, quam vere, has difficultates excitavit. Ac *prima* quidem levissima est, & pugnat cum historia Synodorum Africanarum, quarum nonnullas in ferventioribus æstivis caloribus celebratas novimus, ut Milevitanam mense Augusto anno 402., Africanam sub Aurelio mense Septembri anno 405., & fortasse alias, quibus mensis appositus non fuit.

157. Non majoris est ponderis altera difficultas. Exempla enim suppetunt similis omissionis; nam Synodo Nicænæ, si fides est S. Athanasio in Lib. *De Synodis* num. 5., *non consulatum*, *vel mensem*, *vel diem præposuere*. Eadem omissio occurrit in Synodo Carthaginensi anno 349. sub Grato celebrata. S. Augustinus in Lib. ad Donatistas post Collationem cap. 15. harum omissionum causam repetit ab amanuensibus, quorum *aliqui dies*, *& Consules diligentia majore describunt*, *alii tamquam superfluum prætermittunt*; itaque breviter similem difficultatem Donatistarum exsufflavit.

158.

(*a*) Epiphanius Hæresi XLII. refert, Marcionitas, non semel, sed iterum, ac tertio baptismum iterasse; & *Hær.* LXXVI. idipsum testatur de Eunomianis, qui non solum Catholicos, sed etiam Arianos ipsos rebaptizabant. Valentinum duo baptismata admisisse dicit S. Hieronymus in cap. IV. Epist. ad Ephesios. Idem præstitisse Arianos, affirmat S. Augustinus *De hæres.* cap. 49. Idipsum de Wandalis Arianis confirmat Victor Vitensis *De persecutione Wandal.* Luciferianos reprehendit S. Hieronymus hac etiam de causa, quod baptizatos ab Arianis denuo rebaptizabant. Sed his particis sectis opponi possunt ceteræ omnes, de quibus proinde Stephanus vere affirmabat, quod non rebaptizarent.

(*b*) P. Missorius, ne cogatur Stephani Pontificatum protrahere usque ad annum 257., ante quem persecutio Valeriani non sæviit, negat S. Stephanum Martyrio obiisse; atque ad elevandam fidem Martyrologiorum, *suspicatur*, errorem natum esse ex Menologiis Græcorum, in quibus ad diem 2. Augusti recolitur memoria S. Stephani Martyris; sed Florentinius ad Martyrologium S. Hieronymi bene notavit, illam commemorationem esse S. Stephani Protomartyris. Sed hæc suspicio non sufficit, ut Martyrium S. Stephani ad apocryphas traditiones amandemus. Vid. Emman. Schelestratius Dissert. II. cap. 7. Tom. I. *Antiq. Eccl.*, & Franc. Blanchinius in not. ad vitam S. Stephani Tom. II. Anastasii Bibliothec., ac Bollandistæ Tom. I. Augusti.

158. Commentitia est autem illa pugna, quam Missorius nimis grammaticaliter invenit inter Episcopos, quorum aliqui dixerunt, *semel* sancitum fuisse, hæreticos rebaptizare, cum tamen Cyprianus testetur, *semel*, *iterum*, & *tertio* id fuisse decretum. Neque enim Episcopi illud *semel* usurparunt pro numero, sed ut indicarent, in iis manendum, quæ *semel*, hoc est *jam* fuerant statuta. Nimis autem morosum est, velle omnium illorum Patrum sententias ad vivum resecare. Quid enim si concesserimus, aliquos illorum fuisse minus doctos, & acutos ratiocinatores? An propterea nutabit illius Concilii historia?

159. Postremum si penitius examinari deberet, nos in multas, atque implicatissimas chronologicas quæstiones induceret, unde nullus exitus reperiretur. Historici communiter tribuunt Stephano quatuor annos, & aliquot menses Pontificatus, nec chronologiam Petavianam recipiunt. Sed si etiam ad solum biennium ejus Pontificatus contrahatur, sufficiens tempus habebitur omnia ea perficiendi, quæ in controversia rebaptismi contigerunt. Africa enim non multum ab Italia distat, & notum est illud Plinii Lib. XV. *Hist*. cap. 6. referentis, ficus recentes triduana navigatione fuisse Carthagine in Urbem asportatas; quibus in Curiam allatis, ostendit Cato, quam prope Romanis mœniis adessent Pœni. Si itaque ponamus, controversiam illam enatam fuisse anno 255., eoque anno primam Synodum Carthaginensem a S. Cypriano fuisse celebratam, facile determinabimus anno sequenti 256. secundam Synodum, & duorum Legatorum missionem ad Stephanum, hujusque responsum; ac tandem celebrationem III. Synodi eodem anno ad Kalendas Septembris, post quam Diaconus Rogatianus ad Firmilianum in Cappadocia missus fuit. Stephanus autem anno 257. cum Martyrii palma ad cœlum evolavit; & hæc controversia fuit post ejus mortem sopita.

CAPUT V.

Ostenditur, Stephanum R. P. damnando rebaptizantium errorem non approbasse baptismum ab hæreticis vitiata forma collatum (a).

160. Decreti S. Stephani verba hæc sunt, apud Cyprianum Epist. ad Pompejum. *Si quis ergo a quacumque hæresi venerit, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in pœnitentiam; cum ipsi hæretici proprie ad se venientes non baptizent, sed communicent tantum*. At vero primo veluti obtutu apparet, sanctissimum Pontificem nihil aliud voluisse, quam sartam, tectamque servare veterem totius Ecclesiæ traditionem, quæ certe non fuit, nec esse poterat, ut ratum haberetur baptisma, sive ab hæreticis, sive etiam a Catholicis vitiata forma collatum. Id testatur Eusebius Lib. VII. *Hist. Eccl.* cap. 2. & 3., inquiens: *Cum per id tempus non mediocris controversia exorta esset, utrum eos, qui ex qualibet hæresi convertuntur, baptismo purgari oporteret, quippe antiqua consuetudo invaluerat, ut in ejusmodi hominibus sola manuum impositio cum prædicationibus adhiberetur, primus omnium Cyprianus, qui tunc temporis Carthaginensium regebat Ecclesiam, nonnisi per baptismum ab errore prius emundatos admittendos esse censuit. Verum Stephanus nihil adversus traditionem, quæ jam inde ab ultimis temporibus obtinuerat, innovandum ratus, gravissime id tulit*. Idipsum post Eusebium testati sunt Hieronymus in *Dialogo adv. Luciferianos*, & Vincentius Lirinensis in *Commonitorio* I. c. 9.

161. *Præterea* tota illa magna controversia inter Stephanum, & Cyprianum, aliosque rebaptizantes nunquam fuit, aut esse poterat, utrum valeret baptismus hæreticorum vitiata forma collatus. Baptismum enim sine debita materia, aut forma etiam a catholico, proboque ministro collatum irritum prorsus esse, nemo unquam dubitavit. Sed difficultatis cardo totus erat de fide ministri, an scilicet ad valorem Sacramenti non solum debita materia, & forma, sed etiam recta ministri fides requireretur. Stephanus ergo definiens fidem non requiri, nullo modo ita intelligi potest, ut etiam definierit, non requiri debitam formam, aut materiam.

162. *Tertio* id luculenter eruitur ex epistola Firmiliani ad Cyprianum, ubi hæc habet: *Illud quoque absurdum, quod non putant, quærendum esse, quis sit ille, qui baptizaverit, eo quod qui baptizatus sit, gratiam consequi potuerit, invocata Trinitate nominum Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. En ubi posita fuerit tota controversia, scilicet non de baptismi forma, sed de sola mi-

(a) Protestantes non pauci odio Romanorum Pontificum commenti sunt, Stephanum, quando Afrorum, atque Orientalium rebaptismum condemnavit, probasse omnium omnino hæreticorum baptismum, eorum quoque, qui formam in Evangelio præscriptam non servabant. Ita inter alios Ger. Jo. Vossius Disput. XIX. *De Baptismo* Thesi 47., Sam. Basnagius in *Annal. Politico-Ecclesiasticis* ad n. 256., alter Basnagius, nempe Jacobus, in *Hist. Eccl.* Guill. Cave in *Sæculo Novatiano*, Jo. Franc. Buddeus in *Institut. Theol. Dogmat.* Lib. V. cap. I. §. 21., Marcus Antonius de Dominis, Blondellus, & alii. Mirandum est, atque dolendum, etiam aliquos Catholicos, sed erga Apostolicam Petri Sedem minus bene affectos, in accusando Stephano hæreticis consentire. Ii sunt Ellies Dupinius in Tom. I. *novæ Bibliothecæ*, & Jo. Lannojus in Epist. ad Jacobum Bevilaquam Tom. V. Operum P. II. Verumtamen contra hos paucos integra veluti phalanx citari potest Catholicorum; etiam Gallorum, qui Stephanum ab omni prorsus errore vindicarunt; ut Nat. Alexander Dissertatio XVI. in Sæc. III. Petrus Constantius Dissertationi subjecta Epistolis Sancti Stephani

ministri fide. Idque magis confirmatur ex historia, quam Firmilianus ibidem narrat, cujusdam mulieris a dæmone obsessæ, quæ ausa est baptizare usitata forma, *ut nil discrepare ab Ecclesiastica regula videretur*. Interrogat autem Firmilianus, quid de hujusmodi baptismo dicendum, *quo nequissimus dæmon per mulierem baptizavit? Nunquid & hoc Stephanus, & qui illi consentiunt, comprobant?* En quomodo tota lis non de forma baptismi, sed de ejus ministro erat. Id ipsum fatetur Cyprianus Epist. LXXIV. ad Pompejum, videlicet a Stephano effectum baptismi fuisse *majestati nominis J. C. tributum*.

163. *Demum* sententiam Stephani fuisse ab Ecclesia tota retentam, & approbatam, testatur S. Augustinus Lib. II. *contra Gaudentium Donatistam* cap. 8., ubi asserit, Stephano adhæsisse *innumerabiles toto orbe collegas, qui ejusdem sententiæ participes erant*. Testatur id quoque S. Hieronymus in fine *Dial. contra Luciferianos*, referens, *a Julio, Marco, Sylvestro, & ceteris veteribus Episcopis, similiter* (hoc est sine novo baptismate) *in pœnitentiam omnes hæreticos susceptos*. Testatur item Vincentius Lirinensis loco mox laud. dicens, *retentam fuisse antiquitatem, & novitatem explosam*. Id denique testatur præter alios Facundus Hermianensis Lib. X. *Defens. trium Capitulorum* cap. 5. inquiens: *Stephani potius, quam Cypriani sententiam tenet Ecclesia*. Porro quis adeo desipiat, ut velit Ecclesiam totam errori adhæsisse? Non ergo Stephanus &c.

164. Haud me latet, Sam. Basnagium ad an. 255. num. 5. ausum fuisse, errorem, quem tribuit Stephano, etiam toti Ecclesiæ tribuere. Verum potida hæc calumnia est execratione potius, quam refutatione digna. Sane S. Hieronymus in Dialogo mox laud. notat, a Synodo Nicæna fuisse omnes hæreticos susceptos, *exceptis Pauli Samosateni discipulis*, certe non alia de causa, nisi quia baptismi formam vitiabant. Et S. Augustinus Lib. II. *De Baptismo* cap. 7. traditionem a Stephano rebaptizantibus objectam, vocat *saluberrimam consuetudinem*, quam *ex Apostolica traditione venire, putabat*.

Solvuntur objectiones.

165. Ob. *primo*. Stephanus ignorare non poterat, quosdam hæreticos suo tempore corrupisse formam baptismi: ergo si putasset, horum baptismum esse invalidum, debuisset uti distinctione, & Cypriani sententiam saltem ex parte probare; atqui universaliter ita pronunciavit: *Si quis a quacumque hæresi venerit &c.* ergo &c.

166. Resp., ex allatis superius firmissimis documentis ita esse verba Stephani explicanda, scilicet hæresim quamcumque baptismi ministro nihil obesse, quin validum conferat Sacramentum, dummodo tamen rite conferat, de quo nulla tunc erat quæstio; frustra Launojus voluisset hanc distinctionem in decreto Stephani expresse poni. Frustra inquam; nam materia ipsa, & circumstantiæ totius controversiæ eamdem distinctionem supponebant.

167. Dices. Cyprianus, qui integrum Stephani decretum viderat, hæc de eo habet Epist. LXXIV.: *A quacumque hæresi venientem baptizari in Ecclesia vetuit; idest omnium hæreticorum baptismata justa esse, & legitima judicavit; & cum singulæ hæreses singula baptismata, & diversa peccata habeant, hic cum omnium baptismo communicans, universorum delicta in sinum suum coacervata congessit*. Pergit Cyprianus dicens: *eo prorupisse Stephani obstinationem, ut etiam de Marcionis baptismo, item Valentini, & Apelletis, & ceterorum blasphemantium in Deum Patrem contendat, filios Deo nasci; & illic in nomine Jesu Christi dicat, remissionem peccatorum dari, ubi blasphematur in Patrem, & in Dominum Deum Christum;* atqui hæc hæresum monstra baptismum non conferebant in nomine Trinitatis, quam blasphemabant: ergo &c. Neque Cypriani testimonium rejici potest, ut suspectum. Quis enim mentem Stephani melius assequi potuit, quam Cyprianus, qui ejusdem Pontificis litteras certe non perfunctorie legerat, sed accurate expenderat, & confutaverat?

168. Resp., hæc omnia fuisse a Cypriano opposita ex quadam, ut ipsi videbatur, recta consecutione. Putabat enim S. Martyr, ex doctrina Stephani necessario consequi, admittendum esse baptismum etiam Marcionis, Valentini, Apelletis, aliarumque similium pestium, a quibus nomen Jesu Christi, totiusque Trinitatis blasphemabatur; quasi scilicet non potuissent etiam isti hæretici formulam a Jesu Christo traditam usurpare, quamvis pessime de Trinitate sentirent. Porro S. Augustinus Lib. VI. *De Baptismo* cap. 25. scribit, *facilius inveniri hæreticos, qui omnino non baptizent, quam qui verbis evangelicis non baptizent* (a). Et S. Hieronymus in fine *Dial. adv. Luciferianos* testatur, a Synodo Nicæna *fuisse omnes hæreti-*

Tom. I. *Epist. Romanorum Pontificum*, Jac. Ben. Bossuet Tom. II. *Operum posthum.* Edit. Paris. 1753. pagina 536. seq., ubi Dupinii temeritatem pro meritis castigat, præcipue quod verba decreti Sancti Stephani, *a quacumque hæresi venerit ad nos*, ita gallice verterit: *De quelque manière que les hérétiques eussent été baptisés;* quæ manifesta est verborum Stephani corruptio.

(a) S. Irenæus Lib. I. cap. 21. refert suo tempore, innumera pene fuisse hæreticorum baptismata, aliqua *cum profanis dictionibus sacrata*, vel cum ignotis vocibus ad terrendos catechumenos; vel cum hac forma: *In nomine ignoti Patris omnium, in veritate matre omnium &c.* Idem repetit cap. 8.. Theodoretus Lib. I. *Hæretic. fabularum* cap. 12. accusat similiter Tascodrugetas Montanistarum soboles. Sed dicendum est, hæc

ticos susceptos, *exceptis Paulianistis*, quia isti formam baptismi depravabant. Quod si S. Cyprianus putavit, reipsa a Stephano baptismum evangelicis verbis non consecratum admissum fuisse, quamvis Stephani epistolam diligenter perlegerit, disputationis æstu abreptus, tota via erravit, atque ejusdem Stephani mentem non est assecutus (*a*).

169. Ob. *secundo*. S. Augustinus in Lib. *De unico Baptismo* contra Petilianum cap. 14. ait: *Duo erant, eminentissimarum Ecclesiarum, Romanæ scilicet, & Carthaginensis, Episcopi, Stephanus, & Cyprianus ..... quorum Stephanus baptismum Christi in nullo iterandum esse censebat, & hoc facientibus graviter succensebat. Cyprianus autem in hæresi, vel schismate baptizatos, tanquam non habentes baptismum Christi, baptizandos in Ecclesia Catholica existimabat*. Erant itaque, Augustino teste, utriusque sententiæ sibi e diametro oppositæ, ut quemadmodum Cyprianus omnium hæreticorum baptismum sine discrimine respuebat, ita Stephanus omnium sine ulla distinctione probaret.

170. Resp. id verum esse habita ratione solius Ministri, de quo solo disputabatur, non autem considerata forma, vel materia, de qua nulla erat controversia. Et si adversarii Augustinum audire velint, jam tota causa finita erit. Invenient enim, S. Doctorem non uno in loco Cypriani sententiam condemnasse, approbasse vero sententiam Stephani, quam plenarii Concilii auctoritate postea firmatam dicit.

171. Ob. *tertio*. Stephanum fuisse lapsum in errorem contrarium ei, quem defendebat Cyprianus, fatetur Benedictus XII. Nam in respons. ad objectiones Fraticellorum apud Eymericum in *Directorio Inquisitorum* P. II. quæst. 15. inquit: *Concilium Nicænum utramque opinionem Cypriani, & Stephani Papæ correxit, determinando, quod baptizati ab hæreticis non servantibus formam Ecclesiæ, venientes ad Ecclesiam baptizentur, ab aliis vero hæreticis baptizati non rebaptizentur*. Quid clarius?

172. Resp. nos gravioribus ductos momentis a Benedicti XII. assertione recedere, qui scripsit, nondum Pontificia dignitate auctus, sed anno 1330., cum tantummodo Cardinalitia purpura fulgeret. Quamobrem apud nostrum Abr. Bzovium in *Annalibus* responsiones illæ non præferunt titulum Benedicti XII., sed Jacobi Cardinalis Fornerii, quem potius errasse credimus, quam Rom. Pontificem Stephanum, qui hanc gravissimam quæstionem studiosissime ponderavit, & sua auctoritate diremit.

173. Objicit *quarto* Jo. Launojus, simul colligens quotquot invenire potuit Cypriani elogia. Ecclesia colit Cyprianum, ut Sanctum; ipsius nomen legitur in Canone Missæ, & in Sanctorum Litaniis. Plura illi ubique erecta sunt altaria, & nonnulla templa: nihil vero ex his tributum Stephano reperimus. Ergo cum Ecclesia pluris faciat Cyprianum, quam Stephanum, indicio est, plus hunc errasse, quam illum. Accedit auctoritas Gelasii Summi Pontificis, qui in Concilio Romano anno 494. *Opuscula beati Cypriani martyris, & Carthaginensis Episcopi*, sine ulla prorsus exceptione in eis opusculis Sanct. Patrum numeravit, *quæ in Ecclesia Catholica recipiuntur* (*b*). Demum observatione dignum est, epistolas S. Cypriani fuisse diligenter custoditas; non ita vero decretum Stephani, quod perire ideo fortasse permissum est, quod intolerabili scateret errore &c.

174. Resp., etiam Stephanum coli in Ecclesia ut Sanctum, cujus festum celebratur IV. nonas Augusti. Quod si major est in Ecclesia celebritas Cypriani, non inde efficitur, ejus doctrinam puriorem fuisse doctrina S. Stephani. *Stephanum*, apposite inquiebat Vincentius Lirinensis, *reliquos omnes tantum fidei devotione vicisse, quantum loci auctoritate superabat*. Dolemus quidem jacturam decreti S. Stephani; sed ea non aliis causis tribuenda est, quam iis, quibus multa, & magni momenti antiqua Ecclesiæ monumenta perierunt; quod videre quilibet potest in erudito Opere P. Casti Innoc. Ansaldi *De Causis inopiæ veterum monumentorum*.

CAPUT VI.

Breviter resolvuntur nonnullæ quæstiones circa rebaptismi historiam.

Quæres *primo*, *an Stephanus putaverit, hanc rebaptismi controversiam pertinere ad fidem?*

175. **R**esp. *affirmative*. Si enim Stephanus existimasset, hic agi de sola disciplina, quæ varia in

baptismatum monstra Augustini ætate jam cessasse; ut proinde vere scribere potuerit, *facilius inveniri &c.*. Hæreses enim sui temporis nemo melius novit, quam Augustinus, qui omnes pene hæreticos confutavit.

(*a*) Quis non miretur hoc loco Sam. Basnagii singularem venerationem erga beatissimum Cyprianum, quia indignum facinus putat, tantum Ecclesiæ Patrem istius erroris insimulare, scilicet non bene fuisse mentem Stephani assecutum; cum postea num. 8. scribat, immo & probare conetur, Sanctum Augustinum, & Vincentium Lirinensem turpiter fuisse hallucinatos, quando dixerunt Ecclesiæ consuetudinem de non rebaptizandis hæreticis ab Apostolis dimanasse? Is scilicet, qui sanctos Patres quamsæpissime intolerabili impudentia pessumdat, nobis vehementer irascitur, dum S. Cyprianum, alias in sua sententia deceptum, errasse etiam in mente Stephani assequenda conjectamus.

(*b*) Eruditi hic non parcunt magno *Annalium ecclesiasticorum* parenti, dum ad an. 261. num. 46. opuscula Cypriani inter ea numerari scripsit, quæ Gelasius in apocryphorum classem rejecit, cum potius omnia sine ulla restrictione probata fuerint. *Quandoque bonus dormitat Homerus*.

in variis Ecclesiis, & temporibus salva fidei integritate esse potest, non adeo fortiter rebaptizantibus se se opposuisset; nec adeo severe cum Cypriano, Firmiliano, & tot aliis illustribus Africæ, atque Orientis Episcopis egisset, ut plane *abstinendos* putaret, quotquot suo decreto non paruissent. Quamobrem nec duos Africanos Episcopos a Cypriano adlegatos ad colloquium admittere voluit; immo & fidelibus omnibus vetuit, ne eos hospitio reciperent. Itane vero, si de sola ecclesiastica disciplina hic agi putasset?

176. Præterea, referente Firmiliano in fine suæ Epistolæ ad Cyprianum, Stephanus Cyprianum sibi resistentem appellavit *pseudo-Christum*, *pseudo-Apostolum*, *& dolosum operarium*; quæ infamiæ nomina iis, qui solam violant disciplinam, convenire nullatenus possunt. Et quamvis ego non procul absim a sententia magni Cardinalis Baronii, qui ad an. 258. negavit, hæc verba ex calamo Stephani excidisse, ne tamen potemus, ea fuisse a Firmiliano sine fundamento, & omnino conficta, dicendum erit, eadem ex toto contextu Epistolæ Stephani resultare, quod nempe ea Stephanus tribuerit Cypriano, quæ nonnisi *pseudo-Christis*, *pseudo-Apostolis*, *& dolosis operariis* convenire possunt, ut scilicet ipsam Christi, atque Apostolorum fidem subvertant.

177. Accedit etiam testimonium Vincentii Lirinensis, qui in sæpius memorato *Commonitorio* de Stephano, loquens, *Intelligebat*, inquit, *vir sanctus, & prudens, nihil aliud ratione pietatis admittere, nisi ut omnia, quæ fide a Patribus suscepta forent, eadem fide filiis consignarentur, nosque religionem, non quam vellemus ducere, sed potius quam ille duceret, sequi oportere*.

178. Huic tamen nostræ assertioni obstare *primo* videntur illa S. Augustini verba Lib. II. *De Baptismo* cap. 9. dicentis, *solam consuetudinem* fuisse a Stephano oppositam inducere volentibus novitatem; *sola* autem *consuetudo* fidei dogmata non facit. *Præterea* scimus, Xystum, qui Stephano in Pontificatu Rom. successit, non coegisse Afros, & Orientales ad obtemperandum decreto Stephani, quem propterea Xystum Pontius in *vita S. Cypriani* vocat Sacerdotem *bonum*, *& pacificum*. Coegisset autem, si putasset, Stephanum emisisse decretum suum, ut dogmaticum.

179. Sed facile hæc duo diluuntur. Primum quidem, quia licet Stephanus *solam consuetudinem* Afrorum rationibus opponeret, eam tamen ab Apostolis ortam esse putabat. Clara sunt hæc S. Augustini verba Lib. V. *De Baptismo*, cap. 23. *Apostoli nihil quidem præceperunt; sed consuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab eorum traditione exordium sumpsisse credenda est* (a). Jam vero hanc traditionem Apostolicam pertinere ad dogma, evidenter concluditur ex eo, quod Concilium Tridentinum Sess. VII. cap. 4. de Baptismo anathema dixerit iis, qui negant esse verum baptismum, *qui datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia*. Jam vero id definiri non potuisset, nisi illa traditio pertinuisset ad fidei doctrinam. Xystus autem recte fuit dictus *Sacerdos pacificus*, quia lenius cum rebaptizantibus se gessit, ne res in apertum schisma rueret. Ceterum controversiam finire non potuit, cum vix integro anno Petri sedem occupaverit, glorioso martyrio sublatus.

Quæres *secundo*, *an Stephanus Afros, & Orientales rebaptizantes reipsa excommunicarit?*

180. Resp. Id affirmant scriptores non ignobiles, etiam Catholici, ut Tillemontius, Nic. Rigaltius, Constat. Roncaglia, Duguet, aliique: ut nihil dicam de heterodoxis duobus Basnagiis Jacobo, & Samuele, Jo. Laur. Moshemio, aliisque.

181. Veromtamen, sin minus undequaque certa, saltem probabilior, & communior videtur aliorum opinio, quod Stephanus comminatus quidem fuerit sententiam excommunicationis in refractarios rebaptizantes, eam tamen reipsa non vibraverit, sed intra minas hæserit, ad gravissimum schismatis malum vitandum.

182. Et quidem de Cypriano, & Afris id aperte constat. Nam auctores probatissimi, Eusebius Lib. VII. cap. 3. & 5., Vincentius Lirinensis *Commonit*. I. cap. 9.: Facundus Hermianensis *adv. Mocianum*, &, qui primo loco erat nominandus, S. Augustinus, iratum quidem exhibent Rom. Pontificem contra Cyprianum, ejusque Collegas, ejusdemque comminationes referunt, nullibi tamen dicunt, reipsa excommunicationis fulmine eos a sua communione separasse. *Quamvis commotius*, inquit S. Augustinus Lib. V. *De Baptismo* cap. 25., (Stephanus, & Cyprianus), *sed tamen fraterne indignarentur, vicit tamen pax Christi in cordibus eorum, ut in tali discrepatione nullum inter eos malum schismatis oriretur*. Hanc unitatem servatam fuisse, testatur Cyprianus ipse in suis epistolis, quinimo Africani Episcopi in tertia Synodo coogregati eamdem unitatem laudarunt. Demum Pontius Diaconus in vita S. Cypriani refert, eum paulo ante martyrium litteras a Xysto Stephani successore accepisse: quod probat aperte, pacem, & litterarum commercium inter Roma-

(a) Launojus impudenter ausus est contradicere magno Augustino, quod hanc consuetudinem ab Apostolica traditione descendere dixerit, eamque teneri per orbem terrarum; & ostendere conatus est, non solum in Africa, & in quibusdam Ecclesiis Orientalibus, sed in multis aliis Orbis partibus morem rebaptizandi hæreticos invaluisse, propter quædam obscuriora verba Clementis Alexandrini, Irenæi, & Justini Martyris, quæ in suam sententiam subtiliter magis, & acute, quam vere detorquet; sanæ rationi, & communi sensui contradicens dictanti, ut quæ obscura sunt, debeant ex perspicuis, & claris explicari, non contra.

manam Ecclesiam, & Africanis nunquam fuisse per excommunicationem disruptum.

183. Idem probatur de Firmiliano, aliisque Orientalibus Episcopis, qui in eadem erant navi cum Africanis, ut proinde dispar non debuerit esse eorum fortuna. Dionysius Alexandrinus apud Eusebium Lib. VII. *Hist. Eccl.* cap. 5., quando anabaptismi controversia maxime fervebat, litteras ad Stephanum dedit, quibus gratulabatur, Novatiano schismate suppresso, Ecclesias, quæ prius erant discissæ, tandem ad unitatem esse reversas. *Scias*, inquit, *omnes Ecclesiarum ubique Antistites unum, idemque sentire, & ob redditam insperato pacem incredibili gaudio exultare; Demetrianum scilicet Episcopum Antiochiæ ... Helenum Tharsi, cunctasque Ciliciæ Ecclesias, Firmilianum denique cum universa Cappadocia .... Ac, ut uno verbo absolvam, omnes ubique terrarum lætitia gestiunt, Deoque gratias agunt, ob hanc concordiam, fraternamque charitatem*. Itane vero Dionysius gratulari potuisset de pace Ecclesiarum restituta, si vix extincto Novatiano schismate, alterum cum rebaptizantibus fuisset exortum?

184. Sed ulterius prosequitur Eusebius, narrans, Dionysium scripsisse epistolam ad Xystum ejus successorem, in qua de Stephano ita loquitur: *Antea quidem scripserat de Heleno, & de Firmiliano, de omnibus denique Sacerdotibus per Ciliciam, Cappadociam, Galatiam, cunctasque finitimas provincias constitutis, sese ob eam causam ab illorum communione discessurum, quod hæreticos rebaptizarent*. Minatus itaque tantummodo fuit, se discessurum, reipsa tamen non discessit, Dionysii intercessione placatus. Concludamus cum S. Augustino, qui generaliter de omnibus inquit Lib. II. *De Baptismo* cap. 14. *Fuit aliquando de baptismo dubitatio. Qui diversa senserunt, in unitate manserunt: ea dubitatio procedente tempore sublata est*.

185. Potissima fundamenta adversariorum nituntur duabus epistolis Firmiliani, & Cypriani; quorum primus ita Pontificem alloquitur: *Peccatum vero quam magnum tibi exaggerasti, quando te a tot gregibus scidisti. Excidisti enim te ipsum: noli te fallere; siquidem ille est vere schismaticus, qui se a communione ecclesiasticæ unitatis apostatam fecerit. Dum enim putas, omnes a te abstineri posse, solum te ab omnibus abstinuisti*. Addit postea, Stephanum *pacem cum singulis vario discordiæ genere rupisse*. Alter vero in epist. LXXIV. ad Pompejum carpit S. Stephanum: *primo*, quod fuerit *unitatis oblitus*; deinde ita in eum declamat: *Dat honorem Deo, qui hæreticorum amicus, & inimicus christianorum, Sacerdotes Dei veritatem Christi, & Ecclesiæ unitatem tuentes abstinendos putat?*

186. Resp. utriusque Episcopi verba exaggerate, & iracunde prolata non esse nimis ad vivum resecanda; & haud ægre intelligi posse de sola excommunicationis comminatione, cui tamen Stephanus nihil postea adjecit. Nimirum Firmilianus quasi factum supponit, quod Stephanus se facturum minabatur: unde quod Stephano dicit: *peccatum &c.*, perinde est, ac si voluerit dicere in futuro: *Magnum tibi exaggerabis peccatum, si te a tot gregibus scindas &c.* Ita cogimur verba Firmiliani interpretari, ne allata superius inconcussa argumenta deseramus. Ex conviciis, dicteriis, atque injuriis, quibus tota Firmiliani epistola redundat, plane cognoscimus, eum fuisse ita ira percitum, ut oblitus esset reverentiæ, quæ supremo Ecclesiæ capiti debetur; ut autem bene scripsit Tragicus in *Thieste*, *Iratus nihil, nisi monstra loquitur*.

187. Non ita vehemens fuit Cyprianus, qui licet Stephano subiratus, tamen ad unitatem ostendendam eum vocabat *Fratrem*, quo nomine non vocabantur *abstinendi*, seu excommunicati; & nihil frequentius inculcat, quam unitatis, pacis, & concordiæ necessitatem. *Nos autem*, inquiebat in epist. LXVIII. ad Jubajanum, *quantum in nobis est, propter hæreticos cum Collegis, & Coepiscopis nostris non contendimus, cum quibus Divinam concordiam, & Dominicam pacem tenemus*. Quando autem dicit, Stephanum fuisse *unitatis oblitum*, loquitur *de unitate baptismatis*, quam violari putabat a Stephano approbante baptismum hæreticorum. Post autem cum Stephanum carpit, quod *Ecclesiæ unitatem tuentes abstinendos putaverit*, indicat quidem excommunicationis minas, non autem ejusdem fulmen jam latum.

188. Dices. Ex Firmiliani epistola constat, Stephanum noluisse admittere ad colloquium Episcopos legatos Cypriani, immo prohibuisse, ne quis eosdem hospitio reciperet. Quid autem pejus fieri potuit hæreticis, vel excommunicatis? Scilicet secundum Joannis Evangelistæ præceptum Epist. II. vers. 10. *Si quis venit ad vos, & hunc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis*.

189. Resp., id totum œconomiæ cujusdam causa, & ad terrorem incutiendum a Stephano factum fuisse, ut omnibus palam fieret, quam intolerabilis esset rebaptizantium error; non quod reipsa Stephanus Afros excommunicasset. Quanquam non desint, qui cum Baronio putant, Legatos, de quibus loquitur Firmilianus, non fuisse ab Africanis, sed ab Orientalibus missos. P. Raym. Missorius not. 33. in Epist. Firmiliani contendebat, *si de Orientalibus non intelligatur, non esse locum huic legationi*. Ulterius hujus legationis ne verbum quidem fit in litteris Cyprianicis. Unde concludebat, *aut fuisse Orientales, aut nullos omnino Legatos fuisse*. Ceterum, sin minus certum, saltem admodum probabile est, quod amplissimus Cardinalis Ursius in sua historia conjectat, hæc omnia solum specie tenus fuisse a Stephano peracta; siquidem non legimus, Legatos Afros ab

ab infidelibus hospitium emendicasse. Rursus Legati redeuntes in Africam Stephani responsa secum detuleruot. Verisimile est igitur, a Dionysio Romano, & Philemone, quorum opera Dionysius Alexandrinus ad placandum Pontificis animum erga Orientales feliciter usus fuerat, obtentum fuisse, ut Legati, non quidem publice, & eum solitis honoris significationibus, sed privatim a Stephano reciperentur, & audirentur.

Quæres tertio, *an Cyprianus, & Firmilianus putaverint controversiam rebaptismi ad solam Ecclesiæ disciplinam, non vero ad dogmata fidei spectare?*

190. Resp., difficilem admodum esse hujus quæstionis solutionem, in qua Theologi in contrarias distrahuntur sententias: in eo tamen fere conveniunt, ut rebaptizantes putaverint, aut totam hanc magnam controversiam ad solam disciplinam pertinere; aut si pertinebat ad doctrinam fidei, liberum tamen unicuique esse in suo sensu abundare, douec Ecclesiæ suprema auctoritate expresse definiretur.

191. Primum his fere argumentis una cum Natali Alexandro Dissert. XII. in Sec. III. art. 4. evincitur. *Primo*, quia Cyprianus in Epist. ad Stephanum suo, & Synodi Africanæ nomine ita scribit: *Scimus, quosdam quod semel imbiberint, nolle deponere, nec propositum suum facile mutare, sed salvo inter collegas pacis, & concordiæ vinculo, quædam propria, quæ apud se semel sint usurpata, retinere. Qua in re nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus, cum habeat ut Ecclesiæ administratione voluntatis suæ arbitrium liberum unusquisque Præpositus, rationem actus sui Domino redditurus.* Hæc porro libertas esse non potest in controversiis fidei; ut enim inquit Tertullianus in Lib. *De velandis Virginibus: Regula fidei omnino una est, sola, immobilis, & irreformabilis.*

192. *Secundo* Cyprianus in Synodo Carthaginensi 87. Episcoporum plenam voluit esse unicuique libertatem proferendi, quod senserit, *cum habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis, & potestatis suæ arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non possit, quam nec ipse potest alterum judicare. Sed expectemus*, subdit, *universi judicium Domini nostri Jesu Christi, qui unus, & solus habet potestatem & præponendi nos in Ecclesiæ suæ gubernatione, & de actu nostro judicandi.* At vero in his, quæ sunt contra fidem, possunt utique Episcopi de suis collegis judicare.

193. *Tertio* S. Hieronymus in *Dial. adv. Luciferianos* affert contra eos exemplum S. Cypriani, qui argumenta, quibus hæreticos esse rebaptizandos, ex Scripturis probabat, *non cum anathemate eorum, qui se sequi noluerunt, edidit; siquidem in communione eorum permansit, qui sententiæ suæ contraierant.* Quæ omnia in eum non quadrant, qui sententiam, quam defendit, ad fidem pertinere existimat.

194. Idipsum asseri potest de Firmiliano, qui in celebri Epist. ad Cyprianum hæc inter alia habet: „ Circa celebrandos dies Paschæ, & circa „ multa alia divinæ rei Sacramenta, videat quis „ esse apud Romanos aliquas diversitates, nec ob„ servari illic omnia æqualiter, quæ Jerosolymis „ observantur. Secundum quod in ceteris quoque „ plurimis provinciis multa pro locorum, & ho„ minum diversitate variantur, nec tamen propter „ hoc ab Ecclesiæ catholicæ pace, atque unita„ te discessum est. Quod nunc facere Stephanus „ ausus est, rumpens adversus vos pacem, quam „ semper antecessores ejus vobiscum amore, & „ honore mutuo custodierunt." Porro exemplum celebrationis Paschæ, & eorum multorum, quæ pro locorum, & hominum diversitate variantur, manifeste ostendit, putasse Firmilianum, etiam rebaptismum hæreticorum ad hanc eamdem classem rerum disciplinarium pertinere.

195. Addo, quibusdam aliis visum fuisse, consuetudinem rebaptizandi, vel non rebaptizandi hæreticos, non ad fidem, quæ invariabilis est, sed ad disciplinam pertinere, quæ justis de causis potest esse in diversis locis, aut temporibus diversa. S. Basilius in prima Epist. Canonica ad Amphilochium can. 1. *Recte admonuisti*, inquit, *uniuscujusque regionis morem sequi oportere, quod ii, qui tunc de illis statuerunt, in varias de ipsorum baptismate sententias abierint.* Et postquam opinionem Firmiliani, & Cypriani memoravit, ita concludit. *Sed quoniam nonnullis Asiaticis visum est, propter multorum œconomiam, & dispensationem, eorum baptisma suscipi, suscipiatur.* Id profecto indicat, judicasse Basilium, totam hanc rebaptismi materiam tanto fervore agitatam, solius esse ecclesiasticæ disciplinæ.

196. Sed alia præsto sunt momenta, quibus evinci videtur, insignes illos Episcopos hanc controversiam ad dogmata fidei retulisse. Nam *primo* ad probandum, hæreticos esse rebaptizandos, non ad solam consuetudinem confugiebant, sed simul coacervabant quotquot invenire poterant utriusque Testamenti loca, quibus evincerent suam sententiam esse in sacris litteris revelatam.

197. Ulterius adeo erat illis de suæ opinionis veritate persuasum, ut non dubitarent eam appellare *veritatem, & firmitatem catholicæ regulæ, veritatem fidei, sententiam fidei, & Ecclesiæ congruentem, a S. Spiritu revelatam &c;* contrariam vero S. Stephani opinionem vocabant *humanæ contentionis errorem, Evangelicæ auctoritati, atque Apostolicæ traditioni contrariam, errorem magnum, & veterem, cæcitatis, ignorantiæ, & superbiæ plenum;* quibus, & aliis similibus loquendi formulis aperte indicabant, se non pro variabili disciplina, sed pro inconcusso fidei dogmate pugnare.

198. Quia tamen nulla tunc erat definitio Ecclesiæ, ideo liberum esse unicuique arbitrabantur aliud sentire, ut ex eorum testimoniis supra an. 191.

198. allatis liquido apparet. Immo hac ratione S. Augustinus errorem Cypriani excusare solebat, ut Lib. II. *De Baptismo* cap. 7. ubi affirmat, S. Cyprianum *sine dubio* cessurum, *si jam illo tempore quæstionis hujus veritatis eliquata, & declarata per plenarium Concilium solidaretur*. Et Lib. I, cap. 9. dixerat, *magnos viros, & magna charitate præditos patres Episcopos fluctuasse, & diu Conciliorum in suis quibusque regionibus diversa statuta nutasse, donec plenario totius orbis Concilio, quod saluberrime sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur*.

199. Sed obvia se offert difficultas, quomodo sancti illi Episcopi, putantes, hanc controversiam ad doctrinam fidei spectare, decreto Stephani Romani Pontificis non se humiliter submiserint?

200. Illustrissimus Bossuetus in *Defens. Declar. Cler. Gallicani* P. II. Lib. XIV. cap. 5. & seq. (in edit. autem gallica Amstelod. 1745. Tom. III. Lib. IV. cap. 5. & seq.), & qui post eum *infallibilem* Rom. Pontificis auctoritatem in definiendis quæstionibus fidei impugnarunt, gravissimum ex hac Cypriani, Firmiliani, aliorumque resistentia decreto S. Stephani argumentum se trahere posse putarunt; utpote qui etiam post dogmaticam Stephani definitionem judicium plenarii Concilii, & Ecclesiæ universæ exspectabant, cui & Stephanus ipse fasces submittere teneretur.

201. Verumtamen facile fuit nostris hanc objectionem diluere, negando, decretum Stephani fuisse solemne, &, ut dici solet, *ex Cathedra* pronunciatum, quod proinde infallibile esset, & prorsus irreformabile. Id demonstravit amplissimus Card. Jos. August. Orsi in Tom. II. *De irreformabili R. P. in definiendis fidei controversiis judicio* cap. 4., ostendens decreto Stephani, omnes eas conditiones defuisse, quæ judicio Theologorum requiruntur, *ut Rom. Pontificis, immo & Conciliorum generalium definitiones hunc gradum summæ auctoritatis obtineant, cui absque nota, & infamia hæreticæ pravitatis obsisti, & contradici non possit* (a). Cap. autem 5. demonstrat, *decretum illud fuisse Rom. Pontificis, quidquam fieri jubentis, non autem aliquid definientis, quod catholica, divinaque fide ab omnibus crederetur; ac proinde fuisse illi debitam pronitate voluntatis obedientiam, sed non adhuc in obsequium fidei captivatæ mentis adsensum; quique pertinaciter restiterunt, inobedientiæ, non autem hæreseos crimen admittere potuisse*. Gravissimo huic Pontificiæ auctoritatis assertori consentit etiam doctissimus Petrus Ballerinius in Libro singulari *De vi, ac ratione primatus Roman. Pont.* cap. 13. num. 15., putans, hanc esse *veriorem* S. Cypriani excusationem, quod nempe *Stephani decretum referri potuerit ad materiam, non fidei, sed disciplinæ, vel opinionis nondum definitæ; in qua non perinde unitas cum Romana Ecclesia necessaria est, ut in dogmatibus, ac definitionibus fidei est penitus necessaria*. Fusius postea num. 53. declarat, pauca illa, quæ supersunt, decreti Stephani verba exhibere *non dogma aliquod ex fide catholica credendum, nec fidei definitionem proprie dictam*.

Quæres *quarto*, an *Cyprianus, Firmilianus, ceterique rebaptizantes errorem deposuerint?*

202. Resp., nullum suppetere certum hujus retractationis argumentum. Nam S. Augustinus Lib. II. *De Baptismo* cap. 4. loquens de S. Cypriani humilitate, *satis ostendit*, inquit, *facillime se correcturum fuisse sententiam suam, si quis ei demonstraret baptismum Christi sic dari posse ab eis, qui foras exierunt.... Et fortasse factum est, sed nescimus; neque enim omnia, quæ illo tempore inter Episcopos gesta sunt, memoriæ, litterisque mandari potuerunt; aut omnia, quæ mandata sunt, novimus*. Et epist. XCIII. cap. 10. ad Vincentium Rogatistam de eodem Cypriano ait: *Correxisse istam sententiam, non invenitur: non incongruenter tamen de tali viro existimatum est, quod correxerit, & fortasse suppressum sit ab eis, qui hoc errore nimium delectati sunt, & tanto velut patrocinio carere noluerunt*. Ita S. Augustinus, qui omnia diligentissime conquisivit, quæ ad abstergendam a S. Martyre hujus erroris labem juvare poterant.

203. Huc accedit, quod mos baptizandi hæreticos diu post S. Cypriani martyrium in Africa perduravit, ut aperte colligitur ex Actis Concilii Arelatensis I. celebrati anno 314., ubi can. 8. ita statuitur: „De Afris, quod propria sua lege utuntur, ut rebaptizent, placuit, ut si ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, interrogent eum circa Symbolum; & si perviderint, eum in Patre, & Filio, & Spiritu sancto esse baptizatum, manus ei tantum imponatur, ut accipiat Spiritum Sanctum. Quod si interrogatus non responderit hanc Trinitatem, baptizetur". At vero si Cyprianus errorem suum deposuisset, curasset profecto, eum ab eorum cordibus avellere, in quibus potissimum ejus auctoritate insederat.

204. Sed multo minus probari potest, Firmilianum, & Orientales a præconcepta erratica opinione resiliisse. Nam Dionysius Alexandrinus ad Xystum Stephani successorem scribens, inquit: „Vide quæso gravitatem negotii; revera enim in „ma-

(a) Conditiones autem, seu *signa*, aliquod Pontificium decretum esse dogmaticum, sunt *primo*, quando hæc verba apponuntur: *Qui oppositum senserit, aut dixerit, anathema sit*. *Secundo* si hæc alia subnectantur; *Qui contrarium senserit, tamquam hæreticus habeatur*. *Tertio* si talis definitio, tanquam ab omnibus fidelibus acceptanda, & credenda, sicut dogma fidei, expresse proponatur. *Quarto* ad solemnem Sedis Apostolicæ definitionem Theologi exigunt, ut prævio maturo examine veritas in quæstione posita per Pontificem definiatur.

„ maximis, ut audio, Episcoporum conciliis de„ cretum est, ut qui ab hæreticis ad catholicam „ Ecclesiam accedunt, primum cathecumeni fie„ rent, deinde veteris, & impuri fermenti sordi„ bus per baptismum purgarentur". Perstabant igitur in errore Orientales etiam post mortem Stephani, quando Xystus in Apostolica cathedra sedebat.

205. Habemus ulterius testem omni fide majorem S. Basilium, qui Firmiliano post centum circiter annos in Episcopatu Cæsariensi successit. Hic autem in sua Canonica Epist. ad Amphilochium can. 1. *Antiquis*, inquit, *visum est*, *Cypriano*, *& nostro Firmiliano eos omnes* (hæreticos) *uni calculo subjicere*. Vid. sup. n. 108. Non laudasset profecto Basilius Cypriani, & Firmiliani nomina ad tuendam rebaptizandi consuetudinem, si eos palinodiam cecinisse novisset.

206. Celebratissimus Annalium Ecclesiasticorum parens Baronius ad an. 258. n. 47. oppositam sententiam, ut admodum piam, & sanctitati Cypriani, ac Firmiliani faventem, amplexus est, quia Dionysius Stephano scribens inquit: *Scias autem*, *Frater*, *cunctas per Orientem Ecclesias*, *quæ prius discissa erant*, *nunc tandem ad unitatem reversas esse*.

207. Sed Baronio in Opere tam longo, & tam difficili nonnunquam somnus irrepsit, ut hoc in loco, ubi verba Dionysii, quæ unice spectant Novatianum schisma, transtulerit ad rebaptizantes. Eusebius, qui hæc verba Dionysii nobis servavit, nos monet, Dionysium indicare Stepheno, omnes ubique Ecclesias *mollito jam persecutionis furore*, Novatiani turbulentam novitatem detestantes, inter se pacem inivisse. Nihil ergo Dionysius scripsit de rebaptizantium palinodia.

208. Majorem difficultatem ingerere prima fronte videntur, quæ ex Sanctis Augustino, & Hieronymo opponuntur. Primus enim Lib. III. contra Cresconium cap. 2. dicit, Orientales rescidisse judicium, *quo eis placuerat de ista baptismi quæstione Cypriano*, *atque illi Africano Concilio consentire oportere*. S. Hieronymus autem in *Dial. adv. Luciferianos* hæc habet: *Denique illi Episcopi*, *qui rebaptizandos hæreticos cum eo* (Cypriano) *statuerant*, *ad antiquam consuetudinem revoluti*, *novum emisere decretum*.

209. Resp., utrumque S. Doctorem loqui de temporibus subsequentibus, quibus certum est, tam Orientales, quam Afros deposito errore ad communem, veramque Ecclesiæ sententiam rediisse. Nihil autem refert, quod Hieronymus dicat: *Illi ipsi Episcopi &c.*; hoc enim solum potest referri ad easdem Ecclesias, non autem ad easdem personas: aliter hoc Hieronymi testimonium cum omnibus ejusdem ætatis testimoniis pugnaret.

Quæres *quinto*, *quodnam sit illud plenarium Concilium*, *in quo dicit S. Augustinus fuisse hanc controversiam finitam?*

210. Resp. S. P. Augustinus Lib. II. *De Baptismo* cap. 9. dicit, in hac rebaptismi controversia tandem fuisse veritatem inventam, & ad plenarii Concilii auctoritatem, roburque perductam, post Cypriani quidem passionem, sed antequam ipse natus esset; idest inter annum 258., quo passus est Cyprianus, & annum 355., quo natus est Augustinus. Concilium ipsum S. Doctor, minime nominavit, quia ea ætate omnibus notum erat; illius tamen epocham determinavit. Sed cum hæc centum pene annos complectatur, quo intervallo plura habita sunt Concilia, hinc variæ prodierunt eruditorum de hoc Concilio opiniones, quas potius indicare, quam examinare nobis in animo est.

211. Affirmare tamen sine hæsitatione possumus, eos oppido falli, qui Synodum ab Augustino designatam dicunt aut Alexandrinam, aut Constantinopolitanam, aut Capuanam: omnes enim post Augustini nativitatem celebratæ fuerunt; nimirum prima ann. 362. altera vero ann. 381., & Capuana ann. 389.

212. Disputatio igitur non potest esse, nisi aut de Synodo Arelatensi I. anno 314., pro qua acerrime pugnavit Jo. Launojus, aut de magna Synodo Nicæna anno 325. pro qua contra Launojum stabat noster P. Jo. Nicolai. Contentio acerrima fuit, & utraque ex parte prodierunt libri amarulentia, & mordacitate pleni. *Dixisses*, inquit Nat. Alexander, *de summa catholicæ fidei inter illos agi; cum tamen haud tanti res momenti viris*, *qui ex opinione præconcepta minime judicant*, *videatur*. Nos autem aliis permittemus, *bella geri nullos habitura triumphos*; præsertim quia post tot certamina hæc lis in eruditorum consessu adhuc sub judice est (*a*).

213. Qui Synodum *plenariam* ab Augustino allegatam putant esse Nicænam, fatentur, damnationem rebaptismi nullo expresso canone contineri; eam tamen colligunt ex duobus canonibus 8., & 19. simul collatis. In octavo enim recipiuntur Novatiani sine novo baptismate; in decimonono autem decernitur, Paulianistas esse baptizandos; unde consequens est, baptismum hæreticorum valere, si rite administretur, ut administrabatur a Novatianis; non valere autem, si aliquod essentiale vi-

(*a*) Qui plura desiderat, multos poterit scriptores consulere; & quidem pro Concilio Nicæno laud. P. Jo. Nicolai in sua *Dissert. œcumenicæ adv. Launojum*, Nat. Alexandrum Diss. XXIV. in Sæc. III., Gasparem Juenin in *Comment. Hist. & dogmat. De Sacramentis*. Quæst. VI. art. 3. §. 5. & P. Laur. Berti *De theolog. discipl.* Lib. XXXI. cap. 13. prop. 10., apud quem nomina etiam inveniet eorum, qui in hac controversia claruerunt. Pro Synodo autem Arelatensi præter commemoratum Jo. Launojum stant Sirmondus T. I. *Concil. Galliæ*, Duguet *Conference Eccles.* Dissert. XIV. §. 4., præter Sam. Basnagium ad an. 414. n. 16. aliosque heterodoxos.

vitietur. Qui vero stant pro Synodo Arelatensi, claram, & perspicuam afferunt hujus dogmatis definitionem in verbis illis: *De Afris &c.* Vid. sup. n. 203.; laborant autem vehementer, quomodo possit illa Synodus vocari *plenarium totius orbis Concilium*, vel *universum ex universo orbe Christiano Concilium*, quibus nominibus utitur S. Augustinus in Libris contra Donatistas; & præcipue Lib. VI. *De Baptismo* cap. 1. dicens: *Per pastores Ecclesiæ Catholicæ toto orbe diffusæ, plenarii Concilii auctoritate originalis consuetudo firmata est*. Et cap. 2. *Baptismi veritas ex universæ Ecclesiæ sententia plenarii Concilii auctoritate roborata est*. Poteratne S. Doctor clarioribus verbis Concilium œcumenicum designare, quale certe non fuit Arelatense primum? Sed hæc viderint alii. Interim de his omnibus præter innumeros Historicos, & Theologos dignus est, qui consulator recentior hujus ævi scriptor multis editis libris admodum clarus Jo. Marchetti in *Exercitat. Cyprianicis* Romæ 1787. in 8.

CAPUT VII.

Demonstratur adversus heterodoxos, in Ministro Sacramentorum esse omnino necessariam intentionem faciendi, quod facit Ecclesia.

214. Cum Novatores, tam Calvini, quam Lutheri asseclæ, intrinsecam Sacramentorum efficaciam inficientur, totamque justificandi vim soli fidei tribuant, quæ per Sacramenta excitatur, nec aliud esse Sacramenta dicant, quam nostræ erga Deum pietatis signa, ac divinæ erga nos benevolentiæ sigilla, ut vidimus in super. Dissert. cap. 10., necessario in aliud errorem delapsi sunt, ut nullam requiri docerent in eorum ministro intentionem; adeo ut Sacramenta etiam mimice, & lusorie collata valeant, quia etiam hoc modo possunt in suscipiente excitare fidem, quæ sola vim habet justificandi. Insuper cum ipsi velint, verba formæ in Sacramentis non esse *consecratoria*, sed mere *concionatoria* (Vid. sup. Dissert. num. 345. seq.), uti solent exemplo verbi evangelici, quod si prædicetur ab impio ministro sine ulla prorsus intentione, vel etiam mimice, & jocose, non tamen desinit esse verbum Dei, & qui ei assentitur, justificatur, *ita neque desinit esse Sacramentum, modo applicetur forma materiæ, etiamsi absque intentione recta applicetur, sed e contra cum perversa interiori, vel exteriori, vel etiam nulla*. Verba sunt Mart. Chemnitii in P. II. *Exam. Conc. Trident.* Loco I. Sect. 10. ubi impiam magistri sui Lutheri doctrinam fideliter sequitur, qui ita scripsit in *Assertione articulorum per Bullam Leonis X. damnatorum: Si fides, ut dixi, exigitur in promissionis divinæ verbo, quod quocumque modo audiatur, si fide suscipitur, justificat, & quid mirum si joco prolatum, & creditum* (in Sacramento) *justificet* (a).?

215. Antequam vero in hanc gravissimam controversiam ingrediamur, breviter ex Moralistis recolendum est, quid, & quotuplex sit intentio. *Intentio*, definiente S. Thoma 1. 2. qu. 12. art. 1. ad 3., *nominat actum voluntatis, præsupposita ordinatione rationis ordinantis aliquid in finem*: unde nomine intentionis in Sacramentorum administratione intelligitur actus ille, quo quis deliberat materiam cum forma conjungere juxta ritum in Ecclesia præscriptum ad efficiendum Sacramentum. Hæc autem intentio triplex communiter distinguitur, *actualis, virtualis*, & *habitualis*. Prima est in eo, qui actu cogitat, & deliberat aliquid facere. *Virtualis*, quæ ex actuali fluit, & per aliquam temporis moram perdurare censetur, etiamsi contingat, actualem non adesse ex mentis evagatione, dummodo tamen per contrariam non tollatur. *Habitualis* demum est quædam prompta facilitas ad aliquid agendum ex habitu contracta; quæque etiam in dormientibus, ebriis, & amentibus esse potest, qui ea facile peragunt, quibus erant assueti. Omnes consentiunt, hanc postremam non sufficere; sufficere autem *virtualem*, nec actualem, quæ omnium est optima, esse necessariam (b).

216. His nonnulla alia adjungenda sunt, in quibus Theologi mire consentiunt. *Primo*, non esse in ministro Sacramentorum necessariam intentionem

(a) Eadem repetit in suo Libro *De Captivitate Babylonica*, ubi ait: *Non in conferentis tantum, quantum in suscipientis fide, vel usu sita est virtus baptismi, sicut legimus exemplum de quodam mimo per jocum baptizato .... cum soli fidei omnia, & nihil ritibus debeamus*. Nec alia est Calvini, ejusque gregalium doctrina, a qua recedere non possunt, nisi ab alio capitali errore recedant, unde iste recta consecutione dimanat, nempe justificationis gratiam non a Sacramentis ipsis, sed a fide, quæ per Sacramenta excitatur, esse repetendam. Quamobrem fidendum non est Lud. Le-Blanc Calvinistæ, dum in *Thesibus Sedanensibus* nihil aliud Calvinistas docere in hac materia professus est, quam quod a Catharino, ejusque sententiæ patronis in Catholica Ecclesia docetur.

(b) Alibi jam notavimus (Tomo VII.) intentionem *habitualem* olim a quibusdam Scholasticis, imo a duobus Scholarum Principibus Bonaventura, & Thoma, fuisse nominatam loco *virtualis*, ex adjunctis tamen verbi liquido eorum mentem apparere a communi doctrina minime dissonam. Sic Angelicus noster 3. P. qu. 64. art. 8. ad 3. dicit, sufficere *habitualem intentionem ad perfectionem Sacramenti*. Sed postea clare se explicat, ita subdens *puta cum Sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum, quod facit Ecclesia: unde si postea in ipso exercitio actus cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur Sacramentum*. Quia tamen Sanctus Doctor alibi expresse distinxit intentionem *virtualem* ab *habituali*, ut in Quæst. Disput. *De charitate* art. 11. ad 3., & in hac ipsa 3. P. qu. 87. art. 1., aliqui merito suspicati sunt, mendum exscriptoris hic cubare, qui loco *virtualis* scripserit *habitualem*.

nem faciendi illud, quod facit Ecclesia Romana, quæ sola vera, & catholica est: alias esset in ministro necessaria vera fides, neque valeret baptismus ab hæreticis, & schismaticis collatus: hi enim certe non intendunt facere, quod facit Ecclesia Romana, a qua se separarunt. Non esse autem in ministro necessariam veram fidem, ostendimus supra cap. III.

217. *Secundo*, non esse necessariam intentionem producendi effectum Sacramenti, nempe gratiam, vel characterem: alias impius Pelagianus, qui Christi gratiam non admittit, vel Lutheranus, aut Calvinista, qui negat, characterem imprimi, baptismum non conferret.

218. *Tertio*. Neque etiam ad valorem Sacramenti riquiritur intentio finis recti; unde si quis Sacramenta turpis lucri, vanæ gloriæ, aut etiam hæresis propagandæ causa conferat, non propterea irrita erunt Sacramenta ex pravo fine sic collata. Horum ratio est, quia Sacramenta ex se efficacia sunt (quod in I. Dissert. cap. 10. ostensum fuit); adeoque sufficit, ministrum habere intentionem conferendi Sacramentum, quo rite collato jam effectus ex ipso opere operato consequitur. Unde Augustinus epist. XCVIII. ad Bonifacium inquiebat: „ Nec illud te moveat, quod quidam non ea fide ad baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam; sed quod eos putent hoc remedio temporalem retinere, vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur". Hæc omnia brevitatis studio ut certa supponimus, parum solliciti de quibusdam exiguis difficultatibus, quas nonnulli Scholastici moverunt.

219. His præhabitis, controversiam cum Novatoribus aggredimur pro defensione catholici dogmatis, quod antequam ii adversus Ecclesiam insurgerent, fuerat jam definitum, & ab omnibus creditum, scilicet ad validam Sacramentorum confectionem necessariam esse in ministro intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, ita ut Sacramenta mimice, & lusorio modo collata nullius roboris sint.

PROPOSITIO

Sacramenta mimice, & illusorie collata sine intentione faciendi, quod facit Ecclesia, nulla, & irrita sunt.

220. Dixi, hoc dogma fuisse in Ecclesia communiter receptum, immo & definitum, antequam Novatores Sæculi XVI. orirentur, quia *primo* Martinus V. in Concilio Constantiensi anno 1418. homines de Wiclefismo suspectos interrogari jussit, *an credant, quod malus sacerdos cum debita materia, & forma, & cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, vere baptizet, & vere conferat alia Sacramenta*. Requirebatur ergo jam illo tempore præter materiam, & formam intentio ministri faciendi, quod facit Ecclesia, quam certe non habet, qui exterius nostra Sacramenta subsannat. *Secundo* Eugenius IV. in suo Decreto pro Armenis 1439. post enumerata septem novæ legis Sacramenta, *Hæc omnia Sacramenta*, inquit, *tribus perficiuntur, videlicet rebus, tamquam materia, verbis, tamquam forma, & persona ministri conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia*. Ita ante Lutherum credebat, atque omnibus credendum proponebat Ecclesia.

221. Postquam vero Lutherus communem Ecclesiæ fidem impugnare ausus est, Leo X. ad ipsius temeritatem compescendam an. 1520. hanc ejusdem propositionem damnavit: *Si Sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen pœnitens credat, se esse absolutum, verissime est absolutus. Demum* in Concilio Tridentino hoc dogma confirmatum fuit adversus Lutheranos, & Calvinistas Sess. VII. can. 11. his verbis: „ Si quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt, non requiri intentionem, saltem faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit. *Et Sess. XIV. can.* 9. „ Si quis dixerit, absolutionem Sacramentalem sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronunciandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat, se esse absolutum, aut sacerdos non serio, sed joco absolvat ... anathema sit". Tridentinæ definitioni subscribunt etiam schismatici Græci. In Synodo enim Jerosolymitana habita a Dositheo Patriarcha anathema ei dictum est; qui asseruit, Episcopos, & Sacerdotes non debere *necessario* habere intentionem, *saltem generalem faciendi, quod facit Ecclesia*. Et in *Orthodoxa Confessione Ecclesiæ Orientalis* Quæst. CI. inter necessaria ad conficiendum *Mysterium*, seu Sacramentum, exigitur etiam *fixa, & deliberata ministri intentio:* unde apparet hac in re Orientis, & Occidentis consensus.

222. Jure autem meritoque id fuisse ab Ecclesia definitum prob. *primo* ex sacris litteris. Nam S. Paulus epist. prima ad Corinth. IV. 1. ministros Sacramentorum vocat *ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Rursus ipse Christus Joan. XX. 23. Apostolis amplam dedit peccata dimittendi, ac retinendi potestatem; ac demum Lucæ XXII. 19. iisdem Apostolis mandavit, ut quotiescumque panem Eucharisticum sumerent, & calicem biberent, *hoc facerent in suam commemorationem*. Jam vero dicant bona fide Protestantes, an jocose, lusorie, & irrisorie agentes possint appellari, & esse ministri Christi, & dispensatores mysteriorum Dei? An censeantur vices Dei agere in ligandi, atque solvendi potestate, qui ridendo, subsannando, & histrionis personam assumendo aliquem absolvunt, vel ligant? An possint id facere in commemorationem Jesu Christi, qui mimice, & lusorie Sacramenta conferunt? Talesne sacros

suos

suos ministros instituit Christus, quibus nec profani sua negotia committerent? Et etiamsi cum Protestantibus diceremus, Sacramenta non esse nisi nostræ erga Deum pietatis signa, & divinæ erga nos benevolentiæ pignora, taliane Sacramenta ludicra, & irrisoria pro signis, & pignoribus habenda essent? Communis plane hominum sensus repugnat.

223. Accedit, fuisse veterem Ecclesiæ praxim, ut nulla reputarentur Sacramenta sine debita intentione collata. Id ostendit decisio Cornelii Papæ, qui una cum Synodo 65. Episcoporum, præter multos Presbyteros, & Diaconos, irritam declaravit Ordinationem Novatiani, qui *tres Episcopos temulentos, & crapula oppressos, adumbrata quadam, & inani manuum impositione, Episcopatum sibi tradere per vim coegit*. Id narrat Eusebius Lib. VI. *Hist. Eccles.* cap. 43. aliquot exhibens fragmenta epistolæ Synodalis a Cornelio ad Fabium Antiochensis Ecclesiæ Præsulem missæ. Quamvis Eusebius rerum Ecclesiæ Occidentalis non admodum peritus *Novatum* pro *Novatiano* scripserit. Firmilianum etiam Cæsareæ in Cappadocia Episcopum reputasse irritum baptisma a femina energumena collatum, vidimus sup. n. 162., nempe quia neque in temulentis Episcopis, neque in femina energumena talis esse credebatur rationis usus, unde intentio necessaria haberi posset.

224. Prob. demum nostra propositio hac efficaci S. Thomæ ratione 3. P. qu. 64. art. 8. „ Quando „ aliquid se habet ad multa, oportet, quod per „ aliquid determinetur ad unum, si illud effici „ debeat. Et vero, quæ in Sacramentis aguntur, „ possunt diversimode agi, sicut ablutio aquæ, quæ „ fit in baptismo, potest ordinari & ad munditiem corporalem, & ad sanitatem corporalem, „ & ad ludum, & ad multa alia hujusmodi: & „ ideo oportet, quod determinetur ad unum, idest „ ad Sacramentalem effectum, per intentionem „ abluentis: & hæc intentio exprimitur per verba, quæ in Sacramentis dicuntur; puta cum „ dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.*"

225. Idem Angelicus art. 10. quærit, utrum recta intentio ministri requiratur ad perfectionem Sacramenti? Ita vero respondet: „ Intentio ministri „ potest perverti dupliciter: uno modo respectu „ ipsius Sacramenti, puta cum aliquis non intendit Sacramentum conferre, sed derisorie aliquid „ agere; & talis perversitas tollit veritatem Sacramenti, præcipue quando suam intentionem exterius manifestat. Alio modo potest perverti intentio ministri, quantum ad id, quod sequitur „ Sacramentum; puta si sacerdos intendat aliquam „ feminam baptizare, ut abutatur ea; vel si intendat conficere corpus Christi, ut eo ad veneficia utatur. Et quia prius non dependet a posteriori, inde est, quod talis intentionis perversitas veritatem Sacramenti non tollit, sed ipse „ minister ex tali intentione graviter peccat". *Et in resp. ad 2. iterum repetit, quod* intentio ludicra, vel jocosa excludit illam rectitudinem intentionis, per quam perficitur Sacramentum.

226. Obj. *primo* quædam exempla baptismatis joculariter administrati, quod tamen ut validum probatum fuit. Nam referente S. Augustino epist. CCXXVII. ad Alipium, Dioscorus quidam *Architheater* (vel ut melius legunt editores Maurini, *Archiater*) baptismum ficto animo susceperat; sed postea paralysi a Deo punitus, & in somnio admonitus, facti pœnitens sanitatem recuperavit: *sicque*, ait Augustinus, *omnis est ab eo deleta nugacitas;* non tamen repetitum fuit baptisma simulate, seu *nugaciter* receptum. *Secundo* celebris est conversio Genesii histrionis, qui in theatro mysteria Christianorum irridens baptizatus fuit, & mira Christi gratia ad fidem conversus, sanguinem pro ea fundere non dubitavit. *Tertio* multo celebrius est factum S. Athanasii, quod Sozomenus narrat Lib. II. *Hist. Eccl.* cap. 15., nempe eum admodum puerum ab aliis pueris sibi æqualibus fuisse per lusum Episcopum creatum, *& quosdam pueros, qui nondum mysteriis initiati erant, ab illo fuisse baptizatos*. Cum autem Alexander Episcopus Alexandrinus *omnia juxta ordinem ecclesiasticum exacte in illis servata esse deprehendisset, communicato consilio cum sacerdotibus, quos circa se habebat, censuit, non rebaptizandos esse eos, qui in simplicitate divinam gratiam semel percipere meruissent*. Idipsum indicat etiam Socrates Lib. I. *Hist. Eccl.* cap. 15. innixus auctoritate Ruffini Lib. I. cap. 14. Nicephorus quoque in Lib. III. *Hist.* narrat, ab Episcopo Constantinopolitano fuisse approbatum baptismum a quibusdam pueris infanti Hebræo collatum.

227. Resp. ad *primum*. Si bene attendatur relatio S. Augustini, Dioscorus nec mimice, nec ficto animo baptismum suscepit. Cum enim ipsius filia gravissime ægrotaret, Dioscorus Deo vovit, si illa convalesceret, se religioni christianæ nomen daturum. Convaluit filia, sed Dioscorus quod promiserat, non præstabat; quamobrem fuit a Deo repentina cæcitate perculsus. Tunc justam Dei punitionem agnoscens iterum vovit, *se recepto lumine impleturum, quod voverat. Recepit, implevit;* nempe baptizatus est, non ficte, sed vere. *Symbolum tamen non tenuerat, aut fortasse tenere recusaverat, & se non potuisse excusaverat* (a). Sed cum postea in pœnam suæ inobedientiæ factus esset paralyticus, tandem resipuit, *sicque omnis est ab eo deleta nugacitas*. Quæ po-

(a) Redditio Symboli nihil erat aliud, quam ejusdem Symboli recitatio, tradebatur enim catechumenis Symbolum memoriæ mandandum; ab iisdem autem ante baptismum recitabatur. Vid. D. Jo. Chrysost. Trombelli *Tractatu de Sacram.* Tom. I. Dissert. VI. Sect. 1. cap. 2.

postrema verba non significant, baptismum fuisse a Dioscoro *nugaciter*, aut *ficte* susceptum; sed significant, eum ita sincere fuisse religionem Christianam amplexatum, ut non amplius ei nugaciter insultaret, ut prius consueverat. Ita enim prosequitur Augustinus suam narrationem: *quæ* (nugacitas), *ut scis*, *multum decolorabat naturalem ejus benignitatem*, *eumque insultantem christianis faciebat valde sacrilegum*.

228. Ad *secundum* resp., etiam admissa veritate historiæ, de qua merito dubitatur, ut mox videbimus, quomodo nobis adversarii persuadebunt, illud baptismum fuisse validum? Quia, inquiunt, Genesius inter Sanctos commemoratur ad diem 25. Augusti. Ita sit: at non propter invalidum baptismum aquæ, sed potius propter baptismum sanguinis, quem sæviente Diocletiani persecutione fortiter dedit propter Christum. Verum illa historia merito a viris eruditis in dubium revocatur, immo aperte negatur; tum quia nullo innititur veterum scriptorum testimonio: primo enim apparuit in Martyrologio Adonis Vienensis Sæculo IX.; mirum autem est, factum tam insigne fuisse omnino prætermissum ab iis antiquis, qui crudelissimam Diocletiani persecutionem memorarunt; tum quia posteriores, a quibus illud memorabile factum habemus, valde in eo referendo dissentiunt. Ado Viennensis vult, Genesium fuisse in theatro baptizatum a sacerdote Christiano, quem Genesius ipse in theatrum clam introduxerat, ut baptismum ab eo reciperet; quod plane incredibile est. Surius autem, aliique a Baronio citati ad annum 302., dicunt, fuisse Genesium ab altero Mimo per jocum baptizatum, quod verisimilius est, sed tunc baptismus aquæ sine subsecuto martyrio fuisset inutilis. Vinc. Bellovacensis Lib. XII. *Speculi Histor.* cap. 104. refert, Genesium sacerdoti dixisse, *se gratiam Christi consequi cupere*, quia prius fuerat jam ab Angelo de Christiana religione edoctus. Ita variant, qui rem tam prodigiosam nobis persuadere volunt. Prudentissimis verbis hoc factum ita exponitur in Martyrologio Romano editionis auctæ, & castigatæ a Benedicto XIV.: „ Romæ S. Genesii martyris, qui primum sub gentilitate mimus, cum in theatro, spectante Diocletiano Imperatore, mysteriis Christianorum illuderet, a Deo inspiratus, repente conversus ad fidem, baptizatus est: mox Imperatoris jussu fustibus crudelissime cæsus &c. ..... martyrii palmam capitis obtruncatione promeruit: " videlicet dicitur quidem Genesius baptisatus, sed non in theatro, nec a mimo, neque in Christianæ religionis ludibrium.

229. Tertium S. Athanasii factum, ut commentitium, a Criticis emunctioris naris exploditur. Certe primo obtutu magno anachronismo laborare apparet: dicitur enim Athanasius *admodum puer*, cum Episcopi munia per ludum imitaretur. Jam vero Alexander, qui pueros ludentes observavit, thronum Alexandrinum conscenderat anno 313., vel 314., ut ex Eusebio Lib. VII. *Hist. Eccl.* cap. 32. simul cum Gelasio Cizyceno in *Hist. Concilii Nicæni* collato eruitur. Aliunde compertum est, Athanasium anno 320. epistolæ Synodicæ ejusdem Alexandri tanquam Diaconum subscripsisse: non poterat ergo anno 314. *admodum puer* esse, quia more illius ævi Clerici ad Diaconatus ordinem ante annum vigesimum quintum non promovebantur. Rursus ex Chronotaxi Athanasiana apparet eum in Episcopatu Alexandrino successisse Alexandro anno 326. post celebratam magnam Synodum Nicænam. Si ergo anno 314. *admodum puer* erat, fuit ad dignitatem Episcopalem multo antea evectus, quam ferret antiqua disciplina, a qua annus trigesimus exigebatur. At vero hunc intempestivæ ipsius Ordinationis defectum ipsi objicere non prætermisissent ejusdem hostes infensissimi Ariani, qui nec manifestis calumniis pepercerunt, ut tanti viri famam denigrarent. Narrat ipse Athanasius in *Apologia*, sibi calumniose objectum fuisse, *quod a sex*, *aut septem Episcopis clanculum*, *&* in *loco obscuro fuerit Præsul ordinatus*. Quanto magis ipsi exprobrassent debitæ ætatis defectum? Nutat igitur hujusmodi historia, quam nec Sozomenus ut omnino certam tradere ausus est, dicens: *Atanasio adhuc impuberi istud accidisse fertur*: quia dubitantis phrasi usus est etiam Ruffinus, primus illius historiæ relator (a).

230. Verumtamen, si etiam daretur, certum omnino esse, quod Sozomenus, & Socrates post Ruffinum narrant, quid vetat, Athanasium in puerili lusu veram habuisse intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, quamvis oblectamenti causa id totum perageret? Neque enim hæc duo pugnant, ut simul in Athanasii animo conjungi nequireut; sicut quando avarus minister cum intentione baptizandi conjungit spem lucri. Reipsa hanc intentionem non defuisse, colligere possumus ex ipsa Historicorum narratione, qui dicunt, Alexandrum, postquam rem totam examinasset, deprehendisse, *omnia juxta ordinem ecclesiasticum exacte servata fuisse*; ac propterea ex consilio Sacerdotum judicasse, eos pueros non esse rebaptizandos. Ita respondet S. Thomas in IV. Dist. VI. in fine expositionis textus dicens, non fuisse illos pueros rebaptizatos, quia inventum est, Athanasium habuisse

(a) Sam. Basnagius in *Annal. politico-ecclesiasticis* ad an. 326. num. 14. non indiligenter explodit hanc *fabulam lusorii baptismatis*, ut ipse loquitur; non explosurus profecto, si ea uti possent ipsius consodales ad Catholicum nostrum dogma impugnandum. Diligentissimus autem Tillemontius Tom. VI. suorum *Monumentorum* pag. 651. Papebrochium confutat, qui ut Ruffini narrationem defenderet (ad diem. a. Maji) Episcopatum Alexandri retrahit usque ad annum 303. contra fidem Eusebii; vel factum Athanasii contigisse vult non sub Alexandro, sed sub Petro ejus prædecessore, contra fidem Ruffini, Socratis, & Sozomeni.

se intentionem baptizandi, *quod etiam patet ex hoc*, *quod non baptizavit*, *nisi cathecumenos*.

231. Postremum, quod Nicephorus refert de infante Hebræo a pueris baptizato, si verum est, debet sic explicari, ut Constantinopolitanus Antistes compererit, omnia in illo ludo rite servata fuisse, ut nec defuerit in pueris baptizantibus intentio faciendi, quod in Ecclesia fieri videbant, & sic baptismum ut validum approbaverit. Quamvis nil vetet, ut credamus, baptismus illi puero fuisse de novo collatum. Cum enim dicat Historicus, decrevisse Episcopum, ut in illo infante, *quod deesset juxta mysterii executionem*, *compleretur*, possumus utrumque intelligere, scilicet aut esse iterum baptizatum infantem, aut si recte baptizatus fuerat, ei administratam Confirmationem, quam pueri conferre non potuerunt.

232. Dices. Isaac Patriarcha certe non habuit intentionem benedicendi Jacob, sed potius Esau; ejus tamen benedictio valida fuit; unde dicebat Genes. XXVII. 33.: *Benedixi ei*, *& erit benedictus:* pari ergo ratione, immo etiam potiore, rata erunt Sacramenta, sine ulla intentione collata; quia *ipsis sua virtus assistit*, ut loquitur Augustinus, & intrinseca pollent efficacia. Sunt etiam quædam spirituales medicinæ, quæ sua virtute operantur, licet nulla adsit intentio ministri; sicuti operantur medicinæ corporales, etiamsi Medicus eas sine ulla intentione, & illusorie propinet.

233. Resp., Patriarcham Isaac vere habuisse intentionem benedicendi, serio benedictionem tribuisse, non joco, aut illusorie, ac propterea ratam, fixamque mansisse benedictionem, quæ rata, & fixa non mansisset, si jocular1iter, aut mimice eam fuisset impertitus. Totus error fuit in persona; sed quoniam Isaac voluit benedicere præsentem, ideo hic error non potuit irritam reddere benedictionem. Sic Sacerdos putans se baptizare filium Petri, si ex errore alium baptizaret, baptismus esset sine dubio validus, non obstante errore personæ. Non desunt etiam, qui dicant, benedictionem illam non fuisse validam, nisi postquam Isaac eamdem nova voluntate confirmavit, dicens: *Benedixi ei*, *& erit benedictus*.

234. Sunt quidem Sacramenta ex se, & virtute propria efficacia, si rite administrentur; ad eorum tamen rectam administrationem præter materiam, & formam requiritur minister, qui humano modo, idest deliberate, agat, & actionem indifferentem sua intentione ad esse Sacramentale determinet. Neque similitudo medicinæ corporalis, qua uti solent Theologi ad Sacramentorum efficaciam explicandam, est adæquata, nisi Sacramentis perfectis adaptetur, quatenus constant materia, forma, & ministro idoneo, ac recte disposito.

235. Ob. *secundo*. S. Augustinus Tract. V. in Joan. num. 18. Tom. IV. hæc habet de baptismi ministro: *Non timeo adulterum*, *non ebriosum*, *non homicidam*, *quia columbam attendo*, *per quam mihi dicitur: hic est*, *qui baptizat*. Et Lib. VII. *De baptismo* cap. 53. Tom. XII. inter varias quæstiones de ministro baptismi hanc etiam proponit, an valeat baptismus *in mimo cum fide*, *si quisquam inter agendum repentina pietate moveatur?* Et iterum quærit, an magis acceptandum sit baptisma *fallaciter* traditum, & acceptum, an illud, *quod in mimo datur*, *si quis existat*, *qui fideliter subito commotus accipiat?* Alludens procuIdubio ad baptismum Genesii supra num. 228. memoratum. Hanc autem quæstionem S. Pater non audet definire; unde concludit: „ Ubi autem nec „ que societas ulla esset ita credentium, neque „ ille, qui ibi acciperet, ita crederet, sed totum „ ludicre, & mimice, & joculariter ageretur, di„ vinum judicium per alicujus revelationis ora„ culum concordi oratione, & impensis summa „ devotione gemitibus implorandum esse censerem". Ignorabatur ergo ætate Augustini dogma post 12. fere sæcula definitum de necessaria ministri intentione ad Sacramentorum valorem.

236. Resp. ad *primum* cum S. Thoma in IV. Dist. VI. quæst. 1. art. 3., nomine *ebriosi* ab Augustino eo loci non intelligi hominem actu ebrium, rationeque orbatum, in quo nulla potest esse intentio; sed qui soleat sæpius se vino ingurgitare, ut propterea sit indignus Sacramentorum minister. Id patet ex adjunctis *adulteri*, *& homicidæ*; & etiam ex scopo, qui erat contra Donatistas ostendendi, pravitatem ministri non officere veritati baptismi, quia *Christus est*, *qui baptizat*.

237. Haud ignoro, in canone *Dedit*. Dist. I. quæst. 1. verba Augustini sic referri: *Quos baptizat ebrius*, *baptizat Christus*. Sed mendose hæc verba ex Augustino in antiquioribus editionibus exscripta fuere, in posterioribus autem emendata: ille itaque canon intelligi debet de *ebrioso*, non autem de eo, qui actu ebrius est, saltem si ebrietas si tanta, ut usum rationis impediat.

238. Alterum S. Augustini testimonium majorem involvit difficultatem, quæ non uno modo solvitur a Theologis. Sed si etiam admittatur, dubitasse Augustinum, an baptismus mimice, & joculariter collatus valeret, atque adeo exoptasse, & postulasse *divinum judicium*, *per alicujus revelationis oraculum*, nempe ut ex contextu apparet, non per novam revelationem, ad quam miraculo opus esset, sed per plenarii alicujus Concilii definitionem, cui Deus assistit; si inquam id admittatur, an propterea hæc definitio plenarii Concilii post Augustinum fieri non potuit? Aut postquam semel, iterumque est facta, potest adhuc esse prudens de hac re ambigendi locus? Annon ipse Augustinus hoc Ecclesiæ oraculum plena animi consensione reciperet, atque ab aliis recipiendum esse præciperet? Sane non aliter actum fuit in celebri controversia de hæreticorum baptismate. Potuerunt non pauci Episcopi, doctrina, & sanctitate celebres, dogma catholicum aliquandiu ignorare; potuerunt impune de eo inter se disputare; potuerunt denique inculpate errare. Sed po-

postquam Romani Pontificis, & totius Ecclesiæ oraculum auditum est, omnis sublata fuit disputandi, & contradicendi libertas. Idem potuit contingere in hac quæstione, an valeret baptismus mimice, & illusorie collatus, quam S. Doctor pro singulari sua modestia indecisam reliquit, expectans, & implorans illud Ecclesiæ oraculum, quod tandem Deus concedere dignatus est. Quanquam verba S. Augustini diligentius examinando, mihi appareat, dubium illi natum fuisse de valore Sacramenti, attenta dumtaxat mirabili suscipientis conversione, & fide, propter quam dubitat S. Pater, an a communi regula in hujusmodi casibus extraordinariis discedere oporteret.

239. Neque vero quis urgeat, ibi Augustinum probare baptismum *fallaciter* datum, & acceptum. Non inquam; *fallaciæ* enim nomine non intelligit jocum, vel irrisionem Sacramenti, sed potius simulationem fidei, nempe fraudem eorum, qui se catholicos fingebant; seu, ut loquitur S. Pater, *cum & tradens, & accipiens fallaciter agunt in ipsa unitate catholica*. Unde concludit, quod si postea fallacia prodatur, *nemo repetit* baptisma, *sed aut excommunicando punitur illa simulatio, aut pœnitendo sanatur*. Vel etiam *fallaciæ*, & *simulationis* nomine intellexit Augustinus pravum recipientis finem, ut si Gentilis, vel Judæus lucri, vel ambitionis stimulis baptismum petat, & accipiat, cum intentione illud suscipiendi, quod in Ecclesia datur; quamvis nec Sacramentum credat, nec Sacramenti effectum (a).

240. Dices. Idem S. Augustinus Lib. III. *contra Cresconium* cap. 8. Sacramenta comparat semini, quod *operarium* quidem exigit, sed *qua mente operetur*, *qua laboret intentione*, non curatur.

241. Resp., Augustinum ibi non loqui de intentione ministri, sed solum de ejusdem fide, & sanctitate, quam Cresconius exigebat: & quia subtilis hic Donatista similitudine coloni otebatur, *qui nonnisi fidelis, & diligens quæritur*, unde inferebat, etiam in *Sacramento baptismi nonnisi fidelem, & justissimum operarium adhibendum*; S. Doctor eadem similitudine utens, reponebat, Sacramentorum effectum non dependere ab intentione ministri, quemadmodum ab intentione coloni non pendet fructus seminis, sed ab ipsius seminis virtute, & a fertilitate terræ. Cum hoc tamen stat, perfectionem Sacramenti etiam ab intentione ministri pendere.

242. Ob. *tertio*. S. Joannes Chrysostomus Homilia XCVI. in Jo. Tom. VIII. utens exemplo asinæ Balaam, *Si*, inquit, *bruti ore, & impura lingua propter improbos Judæos* (Deus) *operatus est, multo magis propter vos bene moratos, etiamsi sacerdotes admodum scelesti sint, sua omnia perficiet, & mittet Spiritum sanctum.... Neque Angelus, neque Archangelus in iis, quæ a Deo data sunt, aliquid efficere potest, sed Pater, & Filius, & Spiritus sanctus omnia administrant. Sacerdos vero linguam suam commodat, manum porrigit. Neque enim justum est, ut propter alterius improbitatem illi, qui fidem sunt amplexati, in symbolis salutis nostræ læderentur*. Nihil igitur a Sacramentorum ministris exigit Chrysostomus, quam linguam, qua forma proferatur, & manum, qua porrigatur materia; intentionem autem non modo reticet, sed plane excludit exemplo asinæ Balaam, in qua nulla esse poterat intentio. His similia habet Isidorus Pelusiota Lib. II. epist. 37.

243. Resp., S. Doctorem de necessitate intentionis eo loci non loqui, quia id ejus scopus non exigebat. Populum enim hortabatur ad debita reverentiæ officia sacerdotibus etiam malis exhibenda; quia etiam illi sunt ministri Dei, quorum lingua, & manu utitur Deus ad symbola salutis nobis exhibenda. Neque officit exemplum asinæ Balaam. Hoc enim cum aliqua restrictione accipiendum esse, ipsa sana ratio suadet, salva nempe proportione, quæ est, & esse debet inter ordinarios Dei ministros, ratione, & libertate utentes, & brutum animal, quo ad ostendendam suam omnipotentiam semel usus est Deus. Nec aliter sensit Isidorus Pelusiota, qui luculenter ibidem suam mentem aperit, dicens: *Is, qui initiatur, quantum ad salutaria symbola spectat, ex improba sacerdotis vita nullo damno afficitur*.

244. Ob. *quarto*. Innocentius IV. in cap. *Si quis puerum* in III. *Decretalium de Baptismo, & ejus effectibus* hæc habet: *Non est necessarium quod baptizans sciat, quid sit Ecclesia, quæ baptizat, quis baptizatus, & unde sit, nec quod gerat in mente, facere quod facit Ecclesia; immo si contrarium gereret in mente, scilicet non facere, quod facit Ecclesia, sed tamen facit, quia formam servat, nihilominus baptizatus est*.

245. Resp., Turrettinum, qui hoc argumento contra nos utitur, mala fide suppressisse verba sequentia ejusdem Innocentii: *Dummodo baptizare minister intendat*; quibus saltem externam ministri intentionem requirit, quæ non ludicre, & lusorie, sed serio totam rem peragat; quod satis est ad Catholicum dogma contra Hæreticos nostri ævi tuendum.

(a) Cardin. Norisius in *Vindiciis Augustinianis* cap. IV. §. 7. merito Antonin. Moraínem seu Jo. Martinonum reprehendit, qui ut Augustini famam decurtaret, scripsit, eum *dubitasse, num baptismus sine intentione datus per jocum, & irrisorie validus sit, ac sensisse expectandam esse revelationem, antequam talis rebaptizetur*. Ipse vero Norisius putat, Augustinum nomine *fallaciæ*, vel *simulationis* non intellexisse defectum intentionis faciendi, quod facit Ecclesia, sed defectum fidei, seu credulitatis de re, & effectu Sacramenti, qui est sanctificatio animæ per gratiæ infusionem, ut si quis Gentilis vellet baptizari ob lucrum, diceretur *fallaci animo* ad baptismum accedere.

dum. Adde tamen; ex toto contextu haud obscure apparere, doctissimum Innocentium non tantum externam, sed etiam internam aliquam intentionem admittere. Nam ad explicandam suam doctrinam ibidem proponit casum alicujus, qui Saracenum rogat, ut se baptizet. Porro Saracenus ignorat, quid sit Ecclesia, nec credit per immersionem corporis aliud fieri, quam ejus madefactionem, omnia tamen præstat, quæ ab Ecclesia in baptismo præstantur, quamvis non gerat in mente id facere, quod facit Ecclesia. Censet autem Innocentius, validum esse bapatisma sub his duabus conditionibus, *ut forma servetur, & baptizare intendat*. Ne igitur sapientissimum hunc Pontificem sibi contradicere velimus, ita hoc totum explicari oportebit, ut baptismus serio, & debite administretur exterius, deinde ut minister interius etiam baptizare intendat, quamvis non intendat facere quod facit Ecclesia, scilicet Sacramentum conferre, ejusque salutarem effectum producere, cum ipse ignoret, quid sit Ecclesia, quid Sacramentum, quis ejus effectus: & tantummodo edoctus sit de materia, forma, aliisque necessariis ad baptizandum. Hoc iterum colligitur ex aliis ejusdem Pontificis verbis quæst. 8., ubi exigit, quod minister voluerit, *non tantum balneare, vel carnes lavare, sed baptizare*. Ceterum hæc scripsit Innocentius, ut privatus Juris interpres, antequam ad Summum Pontificatum eveheretur; neque ipsius Commentarii partem constituunt juris Canonici.

246. Ob. *quinto*. Aliqui Episcopi in sacris Ordinationibus protestantur, se nullum excommunicatum velle ad sacros Ordines promovere; & tamen certum est, eos quoque, qui fortasse reperirentur excommunicationis vinculo irretiti, esse valide ordinatos, nec aliam incurrere pœnam, quam suspensionis.

247. Resp., hanc protestationem, esse tantum comminatoriam; & ideo etiam excommunicatos censeri valide ordinatos, quia Episcopus ignorans eos tali vinculo esse irretitos, ipsis materiam, & formam sacræ Ordinationis cum debita intentione applicat. Quod si hanc intentionem retineret, eorum Ordinatio esset nulla, quemadmodum declaravit Sixtus V. summus Pontifex die 24. Januarii anno 1586., referente Prospero Fagnano Lib. V. *Decretal.* P. I. cap. *Tuæ Literæ*, Benedictus XIV. hac de re fuse agit in Tract. *De Sacrificio Missæ*, Sect. 2. §. 70., & resolvit, si Episcopus asserat, suam intentionem vere alligasse præmissæ protestationi, Ordinationem esse iterandam; si vero dubia, & incerta remaneat Episcopi intentio, eo quod non satis constet, qua mente eam protestationem emiserit, an illi revera suam aptaverit, intentionem, Ordinationem sub conditione esse repetendam (*a*).

248. Obj. *sexto* ex ratione. *Primo*. Homo in administratione Sacramentorum non est nisi instrumentum Dei, qui est causa principalis; sed in instrumento non requiritur aliqua intentio: ergo &c. *Præterea*, non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intentio ministri requiratur ad perfectionem Sacramenti, qui suscipit Sacramentum, semper anxius, & incertus erit, an vere Sacramentum susceperit; cumque aliqua Sacramenta sint ad salutem necessaria, homines sine sua culpa perpetua angustia, atque anxietate cruciabuntur. *Tertio*, cum tanta sit humanæ mentis imbecillitas, ut non possit semper ad ea, quæ agit, attendere, ministri etiam diligentiores aliquando debita carebunt intentione, & frustrabuntur Sacramenta. *Quarto*, ut Sanctus Augustinus dicit in Præfat. ad Psalm. XXI., *fides dirigit intentionem*; sed fides non est necessaria ad Sacramenti valorem: ergo nec intentio.

249. Respondet omnibus his difficultatibus Sanctus Thomas 3. P. qu. 64. art. 8. & 9. Et quidem ad 1. *Instrumentum*, inquit, *inanimatum non habet aliquam intentionem respectu effectus; sed loco intentionis est motus, quo movetur a principali agente. Sed instrumentum animatum, sicut est minister, non solum movetur, sed etiam quodammodo movet se ipsum, inquantum sua voluntate movet membra ad operandum: & ideo requiritur ejus intentio, qua se subjiciat principali agenti, ut scilicet intendat facere, quod facit Christus, & Ecclesia.*

250. Dices. Quia homo annuntians verbum Dei non est nisi instrumentum, nulla in eo requiritur intentio: ergo pariter in dispensatione Sacramentorum &c.

251. Resp., latum esse discrimen, quia verbum Dei non conficitur, sed solum annuntiatur; Sacramenta autem a ministro conficiuntur; unde necessaria est intentio, ut materia, & forma determinentur ad esse Sacramentale, cum ex se sint indifferentia. Vid. sup. n. 224. (*b*).

252. Ad secundum, *dicendum*, inquit, *quod cir-*

(*a*) Ceterum idem sapientissimus Pontifex Lib. VIII. *De Synodo Diaces.* cap. 11., probat quidem eorum Episcoporum prudentiam, qui sub pœna excommunicationis præcipiunt, ne quisquam canonico impedimento irretitus ad Ordines suscipiendos accedere audeat; eos autem reprehendit, qui publice denuntiant, se intentionem non habere ordinandi irregulares, censuris innodatos, carentes legitimo patrimonio, &c. *Quamquam autem*, subdit, *præsumendum sit, unicum ejusmodi protestationum scopum esse, deterrere, qui aliquo ex enunciatis vitiis laborans, ad Ordines sacrilege suscipiendos se accingit .... nihilominus tamen, cum prædictam protestationem Ordinationi præmittit, innumeris scrupulis, & animi anxietatibus occasionem præbet*. Unde concludit, *præstari omnino, ut Episcopus a generali illa protestatione abstineat.* Idem antea docuerat Nat. Alexander *De Sacram. in genere* cap. 7. num. 3. Regula 1.

(*b*) Theologi Catholici inter se non omnino consentiunt in determinanda actione ministri. Aliqui enim, ut Cajetanus in 3. P. qu. 64. art. 1., & Dominicus Soto in IV. Dist. I. qu. 5. art. 1. quamdam esse volunt

circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod requiritur mentalis intentio in ministro, quae si desit, non perficitur Sacramentum: sed hunc defectum in pueris, qui non habent intentionem accedendi ad Sacramentum, supplet Christus, qui interius baptizat; in adultis autem, qui intendunt Sacramentum suscipere, supplet illum defectum fides, & devotio. Sed hoc satis posset dici quantum ad ultimum effectum, qui est justificatio a peccatis; sed quantum ad effectum, qui est res, & Sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non videtur, quod per devotionem accedentis possit suppleri, quia character nunquam imprimitur, nisi per Sacramentum.

253. *Et ideo alii melius dicunt, quod minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiae, cujus est minister; in verbis autem, quae profert, exprimitur intentio Ecclesiae, quae sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel recipientis Sacramentum.* Quod si hæc omnia ad plenam animi tranquillitatem non sufficiant, meminisse oportet eorum, quæ diximus Tom. VI. P. II. cap. 4. scilicet neminem sine speciali Dei revelatione certum esse posse de sua justificatione; unde Apostolus nos monet Philipp. II. 12., ut *cum metu, & tremore nostram salutem operemur.* Sane si scrupulis indulgere velimus, poterit aliquis etiam dubitare, an in forma, vel materia aliquod vitium essentiale occurrerit; quod nonnunquam contigisse certis historiæ monumentis edocemur.

254. Ad 3. vero ita respondet: *Licet ille, qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habitualem* (vel ut alii legunt, *virtualem* Vid. sup. n. 215. in not.), *quae sufficit ad perfectionem Sacramenti; puta cum sacerdos accedens ad baptizandum intendit facere circa baptizandum, quod facit Ecclesia: unde si postea in ipso exercitio actus cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primae intentionis perficitur Sacramentum. Quamvis studiose curare debeat Sacramenti minister, ut etiam actualem intentionem adhibeat: sed hoc non est totaliter positum in hominum potestate, quia praeter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Ps.* XXXIX. *Cor meum dereliquit me.*

255. Postremam difficultatem diluit Angelicus art. 9. ad 1. inquiens: „ Potest contingere, quod aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem Sacramenti, quod exhibet; puta si aliquis credat, juramentum esse in omni casu illicitum, & tamen credat, baptismum efficaciam habere ad salutem: & sic talis infidelitas non impedit intentionem conferendi Sacramentum. Si vero patiatur fidei defectum circa ipsum Sacramentum, quod exhibet, licet credat, per id, quod agitur exterius, nullum sequi interiorem effectum, non tamen ignorat, quod Ecclesia Catholica intendit per hujusmodi, quæ exterius aguntur, præbere Sacramentum: unde non obstante infidelitate potest intendere facere id, quod facit Ecclesia, licet æstimet, id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad Sacramentum, quia minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, ex cujus fide suppletur id, quod deest fidei ministri ".

256. Dices. Defectus intentionis est peccatum ministri, quod ipsi soli nocere potest, non autem suscipienti Sacramentum; *neque enim justum est, ut propter alterius improbitatem illi, qui fidem sunt amplexati, in symbolis salutis nostrae laederentur*, inquit Chrysostomus supra n. 242. laudatus. Et S. Thomas 3. P. qu. 64. art. 10. ad 3. *Ex perversa intentione ministri*, inquit, *pervertitur id quod agit in Sacramentis, inquantum est opus ejus, non inquantum est opus Christi, cujus est minister.* Præterea in distributione Eucharistiæ nulla requiritur intentio: ergo neque in ejusdem consecratione.

257. Resp. ad 1., peccatum ministri omittentis intentionem nocere suscipienti, non quasi ejusdem peccati sit particeps, sed quatenus Sacramentum non recipit; eodem modo ac si minister debitam materiam, vel formam omitteret.

258. Ad 2. Quando Eucharistia distribuitur, Sacramentum est jam confectum, quamobrem nulla tunc requiritur intentio, quæ tamen necessaria est in ipsius Sacramenti confectione.

259. Dices postremo. Si homo vigilans proponat conferre Sacramentum, postea dormiens, aut ebrius, aut amens illud reipsa conferat, valide confert; nam eadem videtur ratio conferentis, ac suscipientis: sed potest valide conferri baptismus homini, qui illum petit, postea vero aut dormiens, aut ebrius, aut lethargo sopitus, aut amens sit: ergo etiam sine intentione, quæ in hujusmodi homine nulla esse potest, valet Sacramentum.

260. Resp. cum S. Thoma in IV. Dist. VI. q. 1. art. 2. quæstiunc. 3., in baptizato ad recipiendum Sacramentum, & rem Sacramenti, *non requiri aliquid causans ex parte recipientis, sed solum impedimentum removens; quod quidem impedimentum nihil aliud est, quam voluntas contraria alteri praedictorum: & ideo in adultis, & in habentibus usum rationis, in quibus potest esse contraria voluntas actu vel habitu, requiritur & contritio, sive devotio ad percipiendam rem Sacramenti, & intentio, vel voluntas ad recipiendum Sacramentum. In pueris autem absque utroque percipitur & Sacramentum, & res* Sa-

in ministris virtutem operativam. Alii vero totam efficientiam Sacramento tribuunt, seu potius Deo, qui per Sacramenta in nobis justitiam operatur. In hac tamen sententia adhuc desideratur intentio ministri, qui ut instrumentum vivum, & liberum, formam applicet materiæ, ut fiat Sacramentum.

Sacramenti; & similiter est in carentibus usu rationis, nisi contraria voluntas habitu insit, etsi non actu. Patet igitur ex hac Angelici doctrina communiter a Theologis recepta, diversam esse rationem dantis, ac recipientis Sacramenta: licet enim in recipiente non semper requiratur intentio, ea tamen semper requiritur in dante, ut ibidem quæstione. 1. hac ratione ostendit: *Ad effectum Sacramenti videmus multa concurrere, scilicet ministrum, formam verborum, & materiam; hæc autem non possunt colligari ad invicem, ut sint una causa, nisi per intentionem baptizantis, qui scilicet formam ad materiam applicat, suum vero ministerium ad utrumque, & totum hoc ad Sacramenti collationem; & ideo requiritur intentio baptizantis. Et similiter etiam in omnibus aliis Sacramentis requiritur intentio ministri cum debita materia, & forma, non solum ad effectum Sacramenti consequendum, sed ad Sacramenti perceptionem*.

CAPUT VIII.

Ostenditur, non valere Sacramentum etiam serio externe collatum, si ministro desit interna intentio faciendi quod facit Ecclesia.

261. Hactenus pro dogmate fidei nostræ contra hæreticos pugnavimus; nunc alia exoritur controversia, gravissima illa quidem: sed quæ salvo fidei vinculo inter catholicos jamdiu agitatur. Videlicet quale sit objectum illius intentionis, quam necessariam esse demonstravimus ad conficiendum Sacramentum? An sufficiat intentio ponendi serio materiam, & formam Sacramenti, ut nulla irrisio exterius appareat, an vero requiratur interior ministri intentio faciendi ritum sacrum, & Sacramentalem, prout intendit facere Ecclesia? Primum asseruit, omnique conatu evincere nisus est Ambr. Catharinus ex S. Dominici Instituto ad Episcopatum Minorensem, deinde ad Archiepiscopatum Compsanum assumptus, in Opusculo inscripto *De intentione ministri*, quod Romæ edidit an. 1552., cum adhuc celebraretur Synodus Tridentina, cui Catharinus ipse interfuit. Vult itaque Catharinus, ad Sacramentum valide administrandum sufficere, ut minister intentionem habeat serio perficiendi ritum externum, qui ab Ecclesia adhibetur, etiamsi intra se ritum illum, ut profanum, vel superstitiosum irrideat, dummodo tamen exterius nullo signo pravam suam voluntatem manifestet. Hinc a Catharini asseclis intentio ad Sacramentum perficiendum necessaria vocari solet *externa*, ratione scilicet objecti, quia spectat ritum externum celebrandum eo modo, quo ab Ecclesia celebratur; quæ tamen revera interior est ratione principii, cum sit deliberatus voluntatis actus. Ita loquitur Nat. Alexander Lib. II. *Theol. Dogm. & Moral.* cap. 7. art. 3. Reg. 1. Catharino pauci quidam præivisse dicuntur, nempe Petrus Cantor, Robertus Card. Pullus, Petrus Paludanus Patriarcha Jerosolym. & Sylvester Prieras S. Apost. Palatii Magister (hi duo erant ex S. Dominici Familia): sed ipsius sententiam postea multo plures amplexi sunt (a).

262. Hanc Catharini sententiam nonnulli Theologi acrius, quam oporteret, insectati sunt, quasi nihil differret a damnato Lutheranorum errore. Vener. Card. Bellarminus Lib. I. *De Sacramentis* cap. 25. non aliud vult esse inter Catharini, & Kemnitii, aliorumque hæreticorum sententiam discrimen, quam quod Catharinus in fine sui Opusculi se Apostolicæ Sedis, & Concilii judicio subjiciat; Kemnitius vero rideat utrumque. Idem fere censet Cardinalis Joannes De Lugo Disp. VIII. *de Sacram.* sect. 2. Honor. Tournely, aliique pauci.

263. „ Verum hujusmodi censores, ait Benedi-„ ctus XIV. Lib. VII. *De Synodo Diœcesana* cap. „ 4., Concilii Tridentini historiæ se prorsus jeju-„ nos ostendunt. Etenim Sessio VII., ubi primo „ impium hæreticorum dogma anathemate confos-„ sum fuit, habita est die 3. Martii 1547., & lau-„ datum Catharini Opusculum Romæ typis impres-„ sum prodiit anno 1552., quin opusculi auctor „ ea occasione in aliquam erroris suspicionem ve-„ nerit. Quapropter Card. Pallavicinus, cui Tri-„ dentini canones, & decreta, eorumque genuinus „ sen-

(a) Catharini sententiam illustravit & defendit Jac. Hyac. Serry Ord. Præd. in Patavina Academia S. Theol. Professor admodum celebris in Opusculo cui titulus: *Vindiciæ Ambr. Catharini de necessaria in perficiendis Sacramentis intentione*, anno 1726. Hoc opusculum impugnavit P. Lambertus Gaud ejusdem Instituti in Avenionensi Academia Mor. Theologiæ Professor in *Dissert. Theol. Hist. Dogm. Scholast. & Morali De intentione in Sacramentorum ministro necessaria*. Huic Dissertationi occurrit laud. Professor Patavinus editis *Vindiciis vindiciarum Ambr. Catharini*, stylo, ut solebat, acriori suum adversarium oppugnans; qui tamen sibi non defuit, & secundam curavit suæ dissertationis editionem Avenione anno 1733. auctiorem, & emendatiorem; cui Serryus nihil, quod sciam, reposuit. Interim numerus asseclarum Ambr. Catharini, in Galliæ præcipue, auctus est, ejusque sententiam ex Dominicana Familia adoptarunt Vinc. Contensonius Lib. IX. Dissert. II., Ren. Hyac. Drouven. *De re Sacramentaria*, & Nat. Alexander in *Theol. Dogmatica, & Morali*. Ex aliis autem Theologis potissimum numerantur Alphonsus Salmeronius, Gaspar Juenin, Jo. Marina Scribonius, Petrus de Marca Lib. *De sacrificio Missæ*, Jac. Sanbovius, ac nonnulli alii; immo si credimus Nic. l'Herminier, hæc sententia communior facta est. Sed ego affirmare non dubito, communiorem semper fuisse, & adhuc esse apud Theologos oppositam sententiam. Qui enim Catharinum sequuntur, facile numerari possunt, ut eosdem numerat Contensonius (quanquam laud. Lamb. Gaud nonnullos esse immerito nominatos non contemnendis argumentis contendit). Qui vero eidem repugnant, nec numerari possunt. Id nec diffitetur ipse Jac. Hyac. Serry, qui cap. 14. suarum *Vindic.* n. 2. nostram sententiam vocat *frequentiorem, & communiorem in scholis*.

„ sensus ignota profecto non erant," in ejusdem „ Concilii Historia Lib. IX. cap. 6. n. 2. loquens „ de sententia a Catharino in eodem Concilio pro- „ pugnata hæc habet: *Equidem existimo Catha-* „ *rini sententiam falsam esse, sed non ideo per* „ *Tridentini canones diserte damnatam; qua-* „ *propter fas illi fuit, affirmare, eam Concilio* „ *non contradicere*. Et Lib. XII. cap. 10. expo- „ nens decreta Pœnitentiæ Sacramentum spectan- „ tia, a Concilii Patribus formata, n. 34. ait: *Ex* „ *hisce postremis verbis conjicere potest quisquis* „ *ea legerit, haud esse expunctam sententiam* „ *Catharini, aliorumque Theologorum opinantium,* „ *Sacramento, ut ratum sit, sufficere in ministro* „ *voluntatem serio agendi, & obesse tantummodo* „ *voluntatem jocandi, quam Sacramentum susci-* „ *piens cognoscere possit*. Quamobrem melioris ju- „ dicii Theologi Catharini opinionem ab hæresis „ censura vindicant, latumque inter illam, ac Lu- „ theri, & Calvini doctrinam discrimen intercede- „ re demonstrant". Hactenus sapientissimus Pontifex cujus æquissimó judicio aliquid addere, supervacaneum existimamus (*a*).

264. Idem tamen doctissimus Pontifex, quanquam pro certo asserat, nullam usqua adhuc emanasse expressam Apostolicæ Sedis definitionem, *communiorem*, tamen, & *tutiorem* esse dicit sententiam, quæ exigit in ministro intentionem vel actualem, vel virtualem faciendi non solum ritum externum, sed id, quod Christus instituit, seu quod facit Ecclesia; quam sententiam una cum majori parte Thomistarum, immo & Theologorum etiam nos propugnabimus.

PROPOSITIO.

Ut vere conficiatur Sacramentum, non sufficit intentio serio ponendi materiam, & pronunciandi formam, sed requiritur interna intentio faciendi, quod facit Ecclesia, nempe rem sacram, & Sacramentalem.

265. Prob. Quanquam, ut mox cum Benedicto XIV. monuimus, nulla hac de re hactenus prodierit expressa Apostolicæ Sedis definitio, *grave tamen vulnus*, inquit idem Pontifex, opinioni Catharini inflictum fuit ab Alexandro VIII., qui die 7. Decembris anno 1690. hanc inter alias propositionem damnavit: *Valet baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: non intendo facere, quod facit Ecclesia*.

266. Porro, qui Catharini sententiam propugnant, non parum laborant, ut hoc Vaticanum fulmen declinent: nec aliud reponere solent, quam jure fuisse illam propositionem a Rom. Pontifice proscriptam, quia nimis generalis erat, & indefinita, ut facile posset ad damnatum jam Lutheri errorem pertrahi, quasi baptismus etiam joculariter, vel sine debitis circumstantiis loci, & temporis, aut per vim collatus validus censendus esset (*b*). Addit Jac. Hyac. Serry cap. 12. se Romæ tunc commorantem interrogasse nonnullos primæ notæ Præsules consultores, qui in sacro tribunali Judices sederant, num sententiam Catharini eo decreto proscribere voluissent, eosque semel & iterum id pernegasse.

267. At vero quanquam nemo prudenter dixerit, sententiam Catharini fuisse ab Alexandro *expresse* damnatam, cum eamdem videamus palam, & impune a non paucis, nec ignobilibus Theologis propugnari, contendimus tamen una cum Benedicto XIV. mox allegato, *grave vulnus* eidem sententiæ fuisse inflictum, adeo ut *minus tuta* sit reputanda; adeoque vel hoc solo titulo rejicienda, cum nemo ignoret, ex decreto Innocentii XI. die 2. Martii anno 1679., *illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore*.

268. Accedit, quod quamvis sententia Catharini in Concilio Tridentino damnata dici non possit, quia eorum Patrum consilium erat unice impiam, & absurdam Lutheranorum hæresim hac in parte proscribere, nostra tamen sententia fit ejusdem Concilii decretis multo conformior. Nam *primo* exigitur a Concilio *intentio saltem faciendi, quod facit Ecclesia*. Habetne hanc intentionem, qui ritus Ecclesiæ, ut vanos, vel superstitiosos irridet, immo internus omnino statuit, nolle se facere, quod facit Ecclesia? Ulterius, Sess. XIV. cap. 6. decernitur, absolutionem Sacerdotis *non esse solum nudum ministerium, vel annunciandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata, sed esse ad instar actus judicialis, quo ab ipso, velut a judice, sententia pronunciatur*. Quis autem negaverit, ad actum *judicialem* absolvendi requiri internam volitionem, qua Sacerdos intendat pœniten-

(*a*) Haud me fugit, nonnullos ex Protestantibus fuisse de Catharini patrocinio in hac controversia de intentione ministri gloriatos, ut da Ind. Le-Blanc supra notavimus ad n. 254. Id etiam asserebat Kemnitius, sed frustra. Neque enim Catharinus negavit unquam Sacramenti intrinsecam efficaciam, aut verba formulæ esse vere consecratoria, ut Protestantes negant; neque proinde docuit, ut ipsi docent, valere Sacramenta etiam scurriliter, & inimice collata. Æquior fuit hac in re Marcus Ant. de Dominis, qui quamvis in sua apostasia in errorem Lutheri lapsus fuerit, sincere tamen fassus est Lib. V. *De Republ. Eccles.* cap. 12., Catharinum esse a sua sententia valde remotum.

(*b*) Franc. Henno Theologus Belga hanc propositionem desumptam fuisse testatur ex Thesibus cujusdam Doctoris, qui non Lutheranorum, sed Catharini sententiam defendebat. Idem testatur quoque Henricus a S. Ignatio Lib. I. *De Sacrament.* cap. 21., unde aliqui inferunt, ipsissimam Catharini opinionem fuisse sacro oblelo confixam. Sed repugnant, quæ supra n. 263. ex Benedicto XIV. attulimus.

tentis peccata remittere? Denique cum tam Concilium Tridentinum, quam Eugenius IV. præter materiam, formam, & ministrum, requirant etiam ejusdem ministri intentionem faciendi quod facit Ecclesia, hoc postremum requisitum fuisset inutiliter expressum, si per hanc intentionem nihil intelligeretur aliud, quam externa appositio materiæ, & prolatio formæ, vel interna intentio materiam apponendi, & formam pronunciandi. Primum enim erat satis expressum, quin adderetur intentio; alterum autem, scilicet intentio apponendi materiam, & pronunciandi formam, erat supervacaneum; quia semel ac minister materia, & forma utatur, jam necessario involvitur intentio id faciendi. Notanda denique sunt illa Tridentini decreti verba, quibus nulla absolutio declaratur, *si Sacerdoti animus serio agendi, & vere absolvendi desit;* qui certe animus *vere absolvendi* illi ministro deest, qui externum ritum simulat, interiorem autem irrisionem abscondit.

269. Non me latet, quot, & quantas subtilitates adversarii invenerint, ut suam sententiam definitionibus Concilii Tridentini, aut Eugenii IV. minime contrariam esse, ostendant. Neque ego contendo, eamdem reipsa iis definitionibus aperte adversari; alias non posset in catholica Ecclesia defendi. Mihi satis est, nostram sententiam doctrinæ Ecclesiæ magis esse conformem, ut inde concludam, eamdem esse probabiliorem, & *tutiorem* atque adeo alteri præferendam. Et sane quis unquam negaverit, *tutius* esse externæ Sacramentorum administrationi internam etiam voluntatem adjungere, faciendi ritum sacrum, ut Ecclesia facere intendit?

270. Serryus fatetur, nostram sententiam esse tutiorem *in praxi;* at vero quæstionem quam agitamus, non *ad praxim*, sed ad *speculationem* pertinere dicit. Addit postea, in praxi Catharini sententiam minus periculosam esse, quia si minister sit improbus, vel prava intentione non utetur, sciens eam nullum præjudicium suscipienti Sacramentum inferre, vel si pro sua malitia utatur, nihil poterit innocenti nocere.

271. Sed facile est videre, quæstionem hanc ad praxim omnino pertinere. Quæritur enim, an qui sine intentione baptizatus fuerit, debeat rebaptizari? Et nos respondemus *debere*, quia id tutius est. Quæritur insuper, an malitia ministri possit innocenti nocere retinendo intentionem? Respondemus autem *posse;* adeoque si malitia detegatur, tutius esse Sacramentum iterato conferre. Improbus autem minister parum erit de una, vel altera opinione sollicitus, suæ malitiæ solummodo intentus.

272. Alii autem adversarii negant, id *tutius* esse propter periculum iterandi Sacramenta, quæ imprimunt characterem; ac propterea dicunt, nostrum argumentum ductum a *tutiori* ita non valere, sicut non valuisset simile argumentum Donatistarum: *Tutius est, ministrare Sacramenta cum recta fide, & cum sanctitate: ergo &c.*

273. Resp. Jam vidimus superius, ab optimo Pontifice Benedicto XIV. nostram sententiam fuisse appellatam *tutiorem*. Vidimus insuper n. 247. decisionem Sixti V., esse iterandam Ordinationem excommunicati, si Episcopus asserat, se non habuisse intentionem ordinandi eos, qui essent censuris ecclesiasticis innodati. Fictitium proinde est hoc periculum iterandi Sacramenta. Deinde ad evitandum iterationis sacrilegium, ubi res dubia est, solet adhiberi conditio (*a*).

274. His accedunt Rubricæ Missalis Romani, auctoritate Clementis VIII. probatæ, in quibus cap. 7. irrita declaratur consecratio, si quis habens coram se undecim hostias, *intendat consecrare solum decem, non determinans, quas decem intendit;* cujus declarationis hæc affertur ratio, *quia requiritur intentio*, non utique sola externa, quæ in hoc casu non deest, sed interna, quæ deest. Neque vero audiendi sunt, qui Rubricas Missalis non magni facere videntur. *Primo* enim Rom. Pontificis nomen, auctoritatemque semper venerandam præseferunt. *Deinde* non agitur hic de privatis quibusdam cæremoniis, sed de ipsa consecratione, quam validam, aut invalidam esse statuitur, prout adest, vel deest, interna consecrandi intentio: quod maximi esse momenti, nemo non videt. Ex his autem omnibus recte concludi posse videtur, sententiam, quam defendimus, & *tutiorem* esse, & Ecclesiæ menti omnino conformem: quod sufficit, ut eam amplectamur, licet Ecclesia suos filios hactenus non adegerit, ad eam, tanquam inconcussum fidei dogma, sequendam.

275. His extrinsecis rationibus ea addere possumus, quæ superius n. 222. contra heterodoxos prolata sunt. Si enim, qui Sacramenta conficiunt, sunt *ministri Christi, & dispensatores mysteriorum*

(*a*) Placet exscribere verba Nat. Alexandri Theologi gravissimi. Postquam enim in Lib. II. *Theol. Dogmat. Mor.* cap. 7. art. 3. reg. 1. sententiam Catharini exposuisset, secundum quam non essent iteranda Sacramenta, collata a ministro juxta ritum Ecclesiæ, quamvis ipse postea dicat, se illa conferre noluisse, ita prosequitur. „ Cum tamen alii Theologi sententiam Catha„ rini rejiciant, in eaque hypothesi iterandum censeant „ Sacramentum, saltem sub conditione, *quod id tu„ tius sit nulloque periculo obnoxium videatur*, consul„ tius esse existimo, si quando casus emerserit, in Re„ gula expressus, ut Sacerdotes in hac ambiguitate „ quæstionis, Episcopum interrogeat, quid facta sit „ opus, Episcopus vero, si res moram patiatur, & „ necesse judicet, ut Sedem Apostolicam consulat, ad „ quam *Majores* Ecclesiæ causas, & difficiliores quæ„ stiones, fidem, aut disciplinam spectantes, referen„ das esse constat ex sacris canonibus, & consuetudi„ ne semper in Ecclesia observata, ut confirmat In„ centius III. cap. *Majores* Extra *de Baptismo, & e„ jus effectu*. Secundum autem judicium, & respon„ sum Rom. Pontificis iterandum erit *sub conditione*, „ vel sine conditione; aut non iterandum in hujusmo„ di hypothesi Sacramentum".

rum Dei, nonne oportet, eos sinceram habere, & proprie dictam intentionem faciendi illud, quod a Christo institutum est? Anne ille dicetur dispensator mysteriorum Dei, qui interne statuit, se nonnisi exterius velle hanc dispensationem simulare? Rursus quomodo ille censebitur exercere potestatem sibi a Domino collatam dimittendi, vel retinendi peccata, qui exterius quidem verba profert, eadem tamen interius inutilia esse credit, atque omni sensu carere vult? Quomodo de pane Eucharistico edens, & de calice bibens, hoc faciet in Jesu Christi commemorationem, qui intus in corde dicit, se nonnisi externa fictione id facere? Porro si exterius hanc suam simulationem manifestaret, non dubitant ipsi adversarii, irritum futurum Sacramentum; eccur ergo non erit irritum, si hoc detestabile vitium in corde lateat? Vitium porro est semper idem, sive intus delitescat, sive exterius prodeat; actum enim externum nihil addere bonitatis, vel malitiæ actui interno, ex S. Thoma docuimus Tom. VII.

276. Rationes item supra n. 224. & seq. ex S. Thoma depromptæ non solum probant, ad Sacramenta conficienda necessariam esse intentionem externam, sed etiam internam. Si enim administratio Sacramentorum est actio humana, debet ex judicio rationis, & libera voluntatis determinatione procedere, quod sine interna intentione fieri nequit. Ulterius, cum actio illa externa ex se indifferens sit, & possit esse vel Sacramentalis, vel profana, ut patet in ablutione corporis, quid eam determinabit, ut sit Sacramentum, nisi intentio agentis? Quod enim aliqui dicunt, eam actionem determinari a circumstantiis loci, temporis, adstantium &c. leve est; potest enim contingere, ut quis puerum infidelem, vel Judæum vere baptizet, dum exterius simulat eum lavare causa munditiei, vel sanitatis. In hoc certe casu nonnisi ab interna baptizantis intentione pendebit, ut illa lotio sit Sacramentalis, vel profana. Præterea S. Thomas quando hanc rationem de necessitate determinandi ritum externum, ut sit Sacramentalis, & non profanus, attulit, non confugit ad circumstantias personæ, loci, temporis &c. sed *ad intentionem Ministri*.

277. Obj. *primo*. S. Thomas 3. P. quæst. 64. art. 8., ubi hanc ipsam rationem a nobis mox allegatam proponit, expresse asserit, intentionem, quæ necessaria est ad determinandam actionem, ut sit Sacramentalis, *exprimi in verbis, quæ per Sacramenta dicuntur, puta cum dicit: in nomine Patris &c.*

278. Resp., Angelicum non dicere, hanc intentionem, quæ est necessaria ad Sacramentum, *contineri* in verbis &c. sed *exprimi* in iis verbis, quatenus procedunt ex interna mentis intentione faciendi rem sacram. En integrum textum: „Ea, quæ „ in Sacramentis aguntur, possunt diversimode a„ gi. Sicut ablutio aquæ, quæ fit in baptismo, „ potest ordinari & ad munditiem corporalem, & „ ad sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad „ multa alia hujusmodi: & ideo oportet, quod de„ terminetur ad unum, *idest ad Sacramentalem* „ *effectum per intentionem abluentis; & hæc in*„ *tentio* (jam in corde formata) *exprimitur* (ex„ terius) *per verba &c.*" Rursus in resp. ad 1. cum dixisset, ministrum esse instrumentum animatum, quod non solum movetur, sed quodammodo movet seipsum, hæc subdit: *Et ideo requiritur ejus intentio, qua se subjiciat principali agenti, ut scilicet intendat facere, quod facit Christus, & Ecclesia.* Itaue intendit, aut intendere potest impius ille minister, qui formam proferens *dat sine mente sonos?*

179. Instant hic acriter adversarii. S. Præceptor ibid. ad 2. respondens difficultati sibi objectæ, quod si intentio ministri requiratur ad Sacramentum, cum hæc sit occulta, nemo poterit esse de receptione Sacramenti securus, ita loquitur: *Minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cujus est minister; in verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel recipientis Sacramentum.* Idem antea docuerat Angelicus in IV. Dist. VI. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 1. ad 2., dicens: *In Baptismo, & in aliis Sacramentis, quæ habent in forma actum exercitum, non requiritur mentalis intentio, sed sufficit expressio intentionis per verba ab Ecclesia instituta: & ideo si forma servatur, nec aliquid exterius dicitur, quod intentionem contrariam exprimat, baptizatus est.* His S. Thomæ verbis maxime exsultant adversarii, & Contensonius putat, iisdem *rem totam esse confectam*, cum videantur esse *sole clariora* (a).

280. Resp., negari utique non posse, haud levem primo intuitu ex his locis ingeri difficultatem, quæ tamen evanescet, si *primo* alia Angelici Præceptoris verba considerentur, quibus necessitatem asserit internæ intentionis, ut *se subjiciat principali agenti, intendat facere, quod facit Christus, & Ecclesia:* quæ certe intentio illi deest, qui intus in corde proponit, se dumtaxat velle serio externum ritum ad alios decipiendos facere, nullatenus autem facere Sacramentum, quod Christus, & Ecclesia faciunt. Rursus magis etiam evanescet difficultas, si alia perpendantur ejusdem S. Doctoris verba, quæ in eodem articulo habet in resp. ad 3., ubi postquam dixisset, sufficere ad perfectionem Sacramenti intentionem virtualem, hæc addit: *Quamvis studiose curare debeat Sacramen-*

(a) P. Gabr. Vasquez Disput. CXXXVIII. in 4. P. nimia facilitate S. Thomam adversariis concedit, parum fortasse considerans, quantum auctoritatis, & ponderis, eorum sententiæ accederet, si de S. Thomæ patrocinio, nobis etiam fatentibus, gloriari possent.

menti minister, ut etiam actualem intentionem adhibeat: sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate, quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Ps. XXXIX. Cor meum dereliquit me. Hæc profecto mire concordant cum interna intentione faciendi rem sacram, qualem faciunt Christus, & Ecclesia, nullatenus vero cum ea intentione conciliari queunt, quam credunt adversarii sufficere, ut minister velit ritum sacrum externe simulare. Ad id enim sufficeret etiam intentio *habitualis*, nec requireretur *virtualis*, ac multo minus *actualis*. Denique ne nimius sim, lucolentissime apparet mens S. Præceptoris ex iis, quæ habet art. 10., ubi docet, duobus modis posse intentionem ministri perverti; *uno modo respectu ipsius Sacramenti, puta cum aliquis non intendit Sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere; & talis perversitas tollit veritatem Sacramenti; præcipue quando suam intentionem exterius manifestat. Alio modo &c.* Hæc plane decretoria sunt. Frustra enim accuratissimus S. Thomas adhibuisset illud adverbium *præcipue*, si loqueretur solum de extrinseca *derisione*; diceret enim, tolli veritatem Sacramenti, quando *extrinsece* confertur derisorie; & *præcipue*, quando illa derisoria intentio manifestatur; quæ mera esset battologia.

281. Cum itaque doctrina Angelici tam aperta sit, ut de ea prudenter dubitari nequeat, cohærenter explicari debent testimonia nobis objecta. Nimirum primo loco dicit, sufficere illam intentionem, quæ exprimitur per verba Ecclesiæ ad pacandos fidelium animos, ne dubiis, & anxietatibus torqueantur, eo quod cognoscere non possint internam ministri intentionem. Semel enim ac videant, omnia serio, ac rite peragi, & in verbis formæ exprimi intentionem Ecclesiæ, potest unusquisque, & debet acquiescere, cum prudenter credi possit, ac debeat ministro internam non deesse intentionem, *nisi contrarium exterius exprimatur*. Sicut quando hostia sacrosancta publicæ venerationi exponitur, nemo prudenter dubitare potest, an ea sit rite consecrata. Ita mentem S. Thomæ exponunt nobilissimi ejus interpretes Card. Cajetanus, Franc. Suarez, Eminentissimus Gotti, & Car. Renatus Billuart, qui plures alios citat.

282. Hæc interpretatio conformis est scopo ejusdem S. Doctoris eo loci, qui erat diluendi objectionem contra necessitatem intentionis ex eo ductam, quod cum hæc intentio nota non sit, non posset homo certus esse de Sacramenti susceptione. Non respondet autem, ut profecto Catharinus responderet, non requiri internam ministri intentionem, cum sufficiat externa Sacramenti administratio serio, & in debitis circumstantiis peracta. Sed respondet *primo* ex aliorum opinione, quod defectum intentionis ministri in pueris supplet Christus, qui interius baptizat, in adultis autem supplet fides, & devotio. Sed bene advertit, *hoc satis dici posse, quantum ad ultimum effectum, qui est justificatio a peccatis; sed quantum ad effectum, qui est res, & Sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non videtur, quod per devotionem accedentis possit suppleri, quia character nunquam imprimitur, nisi per Sacramentum*. Perspicue hic vides, sine illa intentione, quæ nota non est, utpote interna, non perfici Sacramentum, nec imprimi characterem. Pergit postea solvere difficultatem alio modo, non negando requiri illam intentionem, quæ utpote interna, nota esse non potest; sed quia minister agit in persona Ecclesiæ, & in verbis formæ, quam profert, exprimitur intentio Ecclesiæ, hoc sufficere debere, ut credatur, ministrum habuisse veram intentionem internam; adeoque haberi certitudinem saltem moralem de Sacramenti valore, *nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel recipientis Sacramentum*.

283. Neque movere nos debet, quod contra hanc solutionem objicit Card. Jo. De Lugo Disp. VIII. *De Sacr.* sect. 4. num. 65., scilicet loqui S. Thomam de valore intrinseco Sacramenti, cum dicat, intentionem Ecclesiæ *sufficere ad perfectionem Sacramenti*. Facile enim hoc explicatur ad mentem S. Doctoris, scilicet sufficere verba, quæ profert minister, & quæ exprimunt intentionem Ecclesiæ, ut merito credamus perfectum esse Sacramentum, nisi contrarium minister ipse manifestet (a).

284. Aliquanto difficilior est explicatio verborum S. Thomæ ex Comment. in IV. *Sent.* & aliqui non sine fundamento dicunt, S. Doctorem eo loci non suam, sed aliorum opinionem referre; & quamvis verba similia videatur adhibere in *Summa*, non sunt tamen prorsus eadem. Nam *primo* in objecto loco *Sententiarum* dixit, sufficere expressionem intentionis *per verba ab Ecclesia instituta;* quasi vero forma baptismi fuerit ab Ecclesia, & non ad Ipso Christo instituta: accuratius autem in *Summa* dicit quidem, per verba exprimi intentionem Ecclesiæ, non autem dicit, *verba esse ab Ecclesia instituta*. Præterea in Lib. *Sentent.* sola illa memorata Sacramenta, *quæ habent in forma actum exercitum;* in *Summa* vero nullam ponit exceptionem. Domin. Soto in IV. Dist. I. quæst. 5. art. 8. refert, aliquos loco *mentalis* intentionis, quam dicit non requiri, legisse *specialem*, quæ utique non est necessaria.

285. Sed quidquid de hac re sit, adversarii non ne-

(a) Ipse autem Cardinalis aliam explicationem substituit, putans, S. Thomam solum excludere necessitatem intentionis internæ *expressæ, & explicitæ;* non autem *virtualis, & implicitæ*. Alii alias afferunt interpretationes. Sed nostra est scopo S. Thomæ magis conformis.

negabunt; si quid dubii emergat in doctrina S. Thomæ, ea quæ junior scripsit in *Lib. Sent.* explicanda esse ex iis, quæ senior postea tradidit in *Summa Theologica*; adeoque illa verba, quæ in objectione ex IV. Lib. *Sentent.* objecta sunt, eodem modo esse intelligenda, quo intelligenda esse diximus verba ex 3. P. quæst. 64. art. 8., quia in utroque loco S. Doctor eamdem difficultatem motam contra necessitatem intentionis resolvit.

286. Instat Catharini vindex, vocans nostram responsionem ludicrum interpretamentum, contextui e diametro repugnans, quia S. Doctor dicit, intentionem Ecclesiæ *sufficere ad perfectionem Sacramenti:* non dicit ad *securitatem recipientis*, ut nos explicamus, textum prorsus adulterantes. Insuper ibidem Angelicus eorum rejicit opinionem, qui dicunt, *quod requiritur mentalis intentio in ministro*; *quæ si desit, non perficitur Sacramentum:* non aliam ergo requirit intentionem ad perficiendum Sacramentum, quam quæ exprimitur per verba formæ.

287. Resp. *ad primum*, non esse falsam nostram interpretationem, quæ, ut nuper dictum est, colligitur manifeste ex scopo S. Præceptoris, qui erat ostendendi, homines esse posse saltem *moraliter* certos de susceptione Sacramenti, quamvis necessaria interna ministri intentio ipsis nota non sit; quia hæc exprimitur in verbis, quæ profert, nisi contrarium exterius manifestetur; unde dubitari non potest, perfectum fuisse Sacramentum.

288. Neque obstat, quod titulus illius articuli sit de perfectione Sacramenti, non autem de ejusdem certitudine; thesim enim suam probavit S. Doctor in corpore articuli, expresse docens, ad perfectionem Sacramenti requiri intentionem, qua actio externa determinetur ad Sacramentalem effectum. In resp. autem ad 2. non probat suam thesim, sed diluit objectionem, quod posita necessitate intentionis, quæ in corde latet, nemo esset certus de susceptione Sacramenti; cui tamen objectioni nullus fuisset locus, si in articulo non fuisset demonstrata necessitas intentionis internæ.

289. Ad 2. resp., S. Thomam rejicere illam quorumdam opinionem, non quia exigerent mentalem intentionem, quam ipse quoque exigebat; sed quia ponebant illius intentionis defectum suppleri per fidem, & devotionem. Bene autem observat, fide, & devotione posse obtineri justificationem a peccatis, non autem characterem Sacramenti, *qui nunquam imprimitur, nisi per Sacramentum*.

290. Instat iterum Serryus. S. Thomas in IV. Dist. V. quæst. 2. art. 2. quæstiunc. 1. probat, bonitatem ministri non esse de substantia Sacramenti, *quia non omnino certa est, sed quandoque ignorata; ea autem, quæ sunt de substantia Sacramenti, oportet esse certa:* ergo pariter quia interna ministri intentio non est certa, sed quandoque ignorata, non erit de substantia Sacramenti.

291. Resp. *primo*, S. Thomam 3. P. quæst. 64. art. 5. hac ratione minime uti, ut probet probitatem ministri non esse necessariam ad perficienda Sacramenta (Vid. sup. num. 51. seq.); quod indicio est, eamdem rationem non fuisse ab eo validam existimatam. *Secundo* videtur Angelicus loqui de certitudine, quam habere debet minister ipse Sacramenti, non qui illud suscipit; at vero minister, sicut certus est de materia, & forma, ita etiam certus est de interna sua intentione, non autem de interna sua probitate; *nescit* enim *homo, an odio, vel amore dignus sit.* Sane si Doctor Angelicus loqueretur de certitudine, quam habere debet suscipiens Sacramentum, minus accurate diceret, quod probitas ministri non sit *omnino* certa, & *quandoque* ignorata; suscipiens enim Sacramentum & *omnino*, *& semper* ministri probitatem ignorat. Quod si tandem quis contentiosius urgeret, S. Thomam loqui etiam de suscipiente Sacramentum, responderem, suscipientem habere posse de interna ministri intentione aliquam certitudinem saltem moralem; quando enim eum videt exterius serio, & devote agentem, moraliter certus esse debet, eum interne velle id facere, quod facit Ecclesia. De probitate autem ministri nullam omnino certitudinem habere potest; tum quia permittit Deus, inter suos ministros aliquos esse hypocritas: tum quia ipse minister potest vincibili ignorantia decipi, falso credens se esse justum, cum sit peccator. Denique multo facilius est Sacramentorum ministros rectam intentionem, quam puram conscientiam habere, & nonnisi rarissime contingit, aliquos eo impietatis ruere, ut nolint Sacramenta vere conferre.

292. Dices cum Alph. Salmeronio Lib. I. in Epist. S. Pauli P. III. Disp. 2. Intentio interna, utpote invisibilis, non potest esse pars essentialis Sacramenti, quod definitur *signum visibile*.

293. Resp. *primo*, parum referre, an intentio dici debeat pars Sacramenti, aut, ut aliis placet, conditio necessario requisita. *Deinde*, quamvis intentio lateat in corde ministri, fit tamen visibilis per actus exteriores, quibus forma applicatur materiæ. Sic etiam contritio, quamvis invisibilis lateat in corde pœnitentis, fit tamen visibilis in exterioribus ejusdem pœnitentis actibus, & sic est pars essentialis Sacramenti pœnitentiæ.

294. Ob. *secundo*. Non minor in adultis requiritur intentio suscipiendi Sacramentum, quam in ministro illud conferendi; unde Doctor Angelicus 3. P. quæst. 68. art. 7. ad 2. diserte asserit, *quod si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum, esset rebaptizandus;* atqui tamen intentio solum extrinseca suscipientis sufficit ad Sacramenti perfectionem. Id prob. *primo* ex Hadriano I., qui Epist. VIII. Saxones, qui suppliciorum metu fuerunt ad baptismum suscipiendum adacti, Sacramentum vere suscepisse decernit, *etsi foris tantum, non intus consenserant. Secundo* Innocentius III. cap. *Majores*, extra de *Baptismo* ita definit: *Is, qui terroribus, atque suppliciis*

violenter attrahitur, & ne detrimentum capiat, baptismi suscepit Sacramentum, talis (sicut & is, qui ficte ad baptismum accedit) characterem suscipit Christianitatis impressum, & ipse tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad observantiam fidei Christianæ. Multo plura in hanc rem afferri possent.

295. Resp., ex doctrina S. Thomæ 1. 2. quæst. 6. art. 6., immo omnium Theologorum, quæ ex metu fiunt, simpliciter, & absolute voluntaria esse, involuntaria autem *secundum quid*, & *conditionate* (Vid. quæ diximus Tom. VII.); quamobrem qui metu suppliciorum fidem abnegarunt, gravissimi criminis rei habiti sunt. Minime autem repugnat, eos, qui metu mortis baptismum susceperunt, internam habuisse eum suscipiendi intentionem. Quod si interius omnino essent reluctati, solamque externam obedientiam præbuissent, dubium non est, eos non fuisse reipsa baptizatos. *Si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum, esset rebaptizandus*, inquit expresse S. Thomas 3. P. quæst. 68. art. 7. ad 2. Ecclesia nihilominus, quæ non judicat nisi de exterioribus actionibus, homines ita baptizatos ad profitendam, observandamque Religionem coegit; & hoc sensu intelligendæ sunt duæ allatæ decisiones Hadriani I. & Innocentii III., qui posterior clare hoc ipsum significat, dicens: *Cogendus est ad observantiam fidei Christianæ* (a).

296. Instat Serryus. S. Thomas non aliam in suscipiente baptismum requirit intentionem, quam externam. Nam in IV. Dist. VI. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 3. *Sciendum*, inquit, *quod non requiritur in adulto voluntas absoluta suscipiendi, quod Ecclesia confert, sed sufficit voluntas conditionata, sicut est in voluntariis mixtis. Et ideo si sit coactio sufficiens, ita quod principium fit ex toto extra, nil conferente vim passo, ut cum aliquis reclamans immergitur violenter, tunc talis nec Sacramentum suscipit, nec rem Sacramenti. Si autem fit coactio inducens, sicut minis, vel flagellis, ita quod baptizatus potius eligat baptismum suscipere, quam talia pati, tunc suscipit Sacramentum, sed non rem Sacramenti*. Satis igitur est, concludit Theologus Patavinus, judice Doctore Angelico, si Sacramentum serio forinsecus recipiatur, ut stet ratum, validumque, quoad characteris impressionem, tametsi secretior, & occulta recipiendi desit intentio, immo contraria non recipiendi voluntas animo delitescat. Quanto itaque magis id satis erit, ut valide conferatur? Minor quippe, aut certe non major in conferente, quam in adulto suscipiente desideratur intentio. Simile quid urget Serry ex S. Augustino Lib. VII. *De Bapt.* cap. 53., quod nos supra præoccupavimus num. 235. & seq.

297. Resp., ut supra, non obstante externa coactione *per minas, & flagella* posse aliquem habere internam voluntatem suscipiendi Sacramentum, prout administratur in Ecclesia, quamvis ejusdem Sacramenti effectum non credat; & propterea qui ita suscipit baptismum, Sacramentum recipit, sed non rem Sacramenti. Si vero suscipiens interius omnino reluctetur, tunc nec ipsum Sacramentum recipit defectu intentionis requisitæ. Ecclesia autem ex dispositionibus externis ipsum habet, ut vere baptizatum, donec ipse internam, & perversam animi sui intentionem ita manifestet, ut credi mereatur.

298. Idem porro dicendum de quodam Turca nomine Orchamo, qui post terribilem illam cladem Viennensem a milite Christiano captus, ut comminatam sibi mortem vitaret, se baptizari permisit; illudque baptisma ratum habitum fuit, quamvis Turca Mahumeticæ superstitioni interius minime renunciasset. Factum narrat Franc. Genettus Episcopus Vasionensis *Tract. de Baptismo* T. III.: ubi addit, quemdam Hebræum, ut uxori suæ ad Christianam fidem conversa gratificaretur, ficto animo baptismum suscepisse; qui tamen baptismus fuit validus reputatus. Videlicet in his, similibusque casibus Ecclesia exteriore ritu contenta, Sacramenta valida judicat, supponens interiorem non defuisse intentionem, quæ utique cum minis, blanditiis, terroribus, aliisque finibus conjungi potest. Quid enim repugnat, istos homines verum baptismi Sacramentum suscipere voluisse, & simul etiam superstitiones suas retinere? Quoties autem Ecclesia contrariam eos habuisse intentionem certo comperit, eorumdem baptismum nullum fuisse pronunciavit. Vid. sup. n. 273.

299. Ob. *tertio* celebrem S. Augustini textum Lib. VII. *De Baptismo* cap. 53., quo maxime abuti solent etiam Lutherani; quod scilicet S. Doctor aperte ut validum approbat baptismum *fallaciter, & simulate* datum, & acceptum; at vero putant, hanc fallaciam, vel simulationem nihil esse aliud, quam internæ sive in baptizante, sive in baptizato intentionis defectum; quem tamen Sacramenti veritati minime nocere docet S. Au-

(a) Quamquam hæc non videntur nimis urgenda; habemus enim ex antiquis monumentis duo exempla Ordinis sacri Presbyteratus, qui validus reputatus est, quanquam omnino invitis, & reluctantibus collatus. Primum est S. Epiphanii, qui Paulinianum fratrem S. Hieronymi per multos Diaconos apprehensum, oreque ipsius obstructo, ne reclamare posset, primo Diaconum, deinde Presbyterum ordinavit, ut ipse Epiphanius narrat in Epist. ad Joannem Jerosolymitanum. Alterum S. Floriani Patriarchæ Antiocheni, qui Monachum Macedonium, penitus ignorantem ritus Ordinationis, sacerdotio initiavit; quod ut illa rescivit, tanta ira percitus fuit, ut non solum conviciis Episcopum impetivarit, sed etiam baculo ipsi fuerit minatus. Sunt hæc exempla Sanctorum admiranda, non autem imitanda. Vid. Hallier *De Sacris Ordinat.* I. cap. 3,

Augustinus, & post Augustinum Innocentius III. cap. *Majores de Baptismo, & ejus effectibus* dicens: *Qui ficte ad baptismum accedit, characterem suscipit Christianitatis impressum*.

300. Nos autem supra num. 239. mentem S. Patris explicavimus, quod per fallaciam, & simulationem non intellexerit simulationem intentionis, vel internam irrisionem, sed potius simulationem fidei Catholicæ, a qua suscipientes interius alieni erant: hunc autem rectæ fidei defectum veritati baptismi non obesse.

301. Sed urget Serryus, hanc responsionem explodens. S. Pater hanc fallaciam, seu simulationem etiam *in hæresi* admisit: non ergo loquitur de simulatione fidei Catholicæ. Præterea idem S. Pater hanc simulationem supponit tam *in Ecclesia*, quam in ea, *quæ putatur Ecclesia*: non ergo loquitur de simulatione rectæ fidei.

302. Resp., hanc simulationem fidei fieri potuisse non solum in Ecclesia catholica, sed etiam in Hæresi, vel Schismate. Quid enim prohibet, Judæum ex gr., vel Gentilem lucri, vel ambitionis motivo petere vel a catholicis, vel ab hæreticis, & schismaticis baptismum, sicut petiit olim ab Apostolis Simon Magus; ut accepto postea Spiritu sancto posset virtutes operari? Referente autem Socrate Lib. VII. *Hist. Eccl.* cap. 37., cum Judæus ficto animo baptismum a Paulo Novatianorum Episcopo petiisset, aqua in lavacro posita semel, & iterum effluxit, ut Judæi dolus patefieret. Quamvis autem hoc miraculum explodatur, non tamen explodi potest petitio baptismi a Judæo simulate facta. (Vid. T. I.).

303. Illud addo, omnibus fatentibus, caput illud 53. S. Augustini valde obscurum esse; unde tot, ac tam diversæ prodierunt Theologorum illius interpretationes. Quomodo igitur sibi blandiuntur adversarii, posse ex illo trahi invictum, & perspicuum argumentum ad probandum, necessariam non esse ad veritatem Sacramenti internam ministri intentionem?

304. Urget præterea Serryus notissima S. Augustini, immo totius Ecclesiæ principia contra Donatistas, iniquam & maculosam baptizantis conscientiam, secretam licet, & occultam, non posse baptizato nocere; quia si ex recta baptizantis conscientia baptismi efficacia penderet, nullus esset de suo baptismo securus, Lib. I. Cont. litt. Petiliani cap. 1.

305. Sed superius num. 282. seq. simili argumento ex doctrina S. Thomæ deprompto jam reposuimus, nonnisi moralem certitudinem nostræ justificationis habere nos posse, hanc haberi etiam posita necessitate secretæ intentionis, quæ præsumi omnino debet in eo, qui serio, & rite Sacramenta administrat; non autem hanc moralem certitudinem haberi posse de sanctitate, aut fide ministri. Nam præterquam quod possunt aliqui esse hypocritæ, nemo aut minister, aut suscipiens Sacramentum potest eam securitatem habere suæ sanctitatis, quam habet suæ intentionis: hæc enim certitudo physica est, cui falsum subesse nequit; altera nonnisi moralis.

306. Ob. *quarto*. Nicolaus I. in Resp. ad consult. Bulgarorum cap. 104., & Gregorius II. Epist. ad Bonifacium Episc. probarunt baptismum a Pagano, & a Judæo datum; quæ duorum Pontificum decreta referuntur etiam a S. Thoma 3. P. quæst. 67. art. 5.; at vero quis credat, Judæum, vel Paganum internam habere intentionem faciendi, quod facit Ecclesia? Neque laudati duo Pontifices examinandum putarunt, an Judæus, & Paganus hanc intentionem habuerint, sed solum an formam Ecclesiæ observaverint. Multo apertius loquitur Innocentius IV., cujus verba supra retulimus num. 244. probans baptismum a Saraceno collatum, *qui non gerat in mente facere, quod facit Ecclesia; immo si contrarium gereret in mente, scilicet non facere quod facit Ecclesia*.

307. Resp., Nicolaum Pontificem fuisse a Bulgaris consultum, non de necessitate intentionis in ministrando baptismum, sed de persona ministri; an scilicet homo non baptizatus, cujusmodi sunt Judæi, & Pagani, possit baptismum conferre. Respondet vero Pontifex *affirmative*, dummodo Ecclesiæ forma observetur. Idemque decrevit Gregorius II.

308. Sed quomodo, inquit adversarius, supponi potest, in hujusmodi profanis hominibus intentionem esse faciendi, quod facit Ecclesia? Verumtamen hoc impossibile non judicavit S. Thomas, qui 3. P. quæst. 67. art. 5. ad 2. hanc eamdem difficultatem expendens, *Ille*, inquit, *qui non est baptizatus, quamvis non pertineat ad Ecclesiam re, vel Sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione, & similitudine actus, inquantum scilicet intendit facere, quod facit Ecclesia, & formam Ecclesiæ servat in baptizando; & sic operatur ut minister Christi, qui virtutem suam non alligavit baptizatis, sicut nec etiam Sacramentis*. Porro non aliter contingere posse videtur, ut qui baptismum a Judæo, vel Pagano petat, nisi in periculo mortis constitutus, nullum habeat Christianum, a quo baptizetur. In tali autem casu omnino supponendum est, & qui baptismum petit, Paganum, vel Judæum docere de iis omnibus, quæ peragenda sunt, & Paganum, vel Judæum velle petentis voluntati omnino satisfacere, ut baptismum conferat eo modo, quo alter desiderat.

309. Innocentii mentem jam explicuimus supra n. 245., ubi observavimus, clarissimum hunc Juris Canonici commentatorem exigere præter materiam, & formam *intentionem baptizandi*, non autem *lavandi carnes, aut balneandi*, quamquam non exigat intentionem, *ut baptismus operetur, quidquid operari potest*.

310. Dices. Quid si ordinarius Sacramentorum minister atheus sit, solumque externum ritum se-

rio

rio exerceat quæstus gratia, ne cognita ipsius impietate beneficio privetur? Istepe internam geret voluntatem faciendi, quod facit Ecclesia? Et tamen Sacramenta ab ipso collata valida erunt, ut in duobus casibus contingit. Nam *primo* quidam Massiliensis Parochus Lud. Gaufredus morti proximus fassus est, se magicis artibus infeliciter deditum, omnes, quos baptizabat infantes, diabolo devovisse. Doctores autem Sorbonici ad sedandos ingentes, qui suborti erant, tumultus, & scrupulos, declararunt, omnia illa baptismata fuisse valida, qui exterius serio, & rite collata fuerant. *Secundo* idem judicium memorati Doctores Sorbonici tulerunt de Ordinationibus Petri Lavardini Cenomanensis Episcopi, qui pariter in lecto mortis confessus fuerat, neminem unquam voluisse sacris Ordinibus consecrare, quamvis omnem exteriorem ritum palam adhibuerit, ne occulta ejus impietas detegeretur. Immo addidit, se nullam habuisse intentionem suscipiendi Episcopatum, ut refert Jac. Sambovius in *Solut. casuum conscientiæ* Tom. II. cap. 17.

311. Resp., ministrum atheum non posse quidem cum impietate sua conjungere intentionem particularem faciendi, quod facit Ecclesia, quam fictitiam esse existimat: posse tamen conjungere intentionem generalem faciendi hic & nunc, quod in Ecclesia ab aliis credita fieri novit. De infideli ministro hæc habet S. Thomas 3. P. quæst. 62. art. 9. ad 1.: *Licet credat per id, quod agitur exterius, nullum sequi interiorem effectum, non tamen ignorat, quod Ecclesia Catholica intendit, per hujusmodi, quæ exterius aguntur, præbere Sacramentum; unde non obstante infidelitate potest intendere facere id, quod facit Ecclesia, licet æstimet, id nihil esse: & talis intentio sufficit ad Sacramentum, quia minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, ex cujus fide suppletur id, quod deest fidei ministri.* Hæc doctrina potest etiam ministro atheo adaptari.

312. Quantum vero ad historias objectas Lud. Gaufredi, & Petri Lavardini, quidquid de Sacramentis ab illis collatis judicaverint nonnulli Theologi Sorbonici particulares (nam Facultas ipsa Sorbonica nihil pronunciasse legitur) neminem arbitror mihi vitio versurum, si eorum judicio præferendam esse censeam doctrinam sapientissimi S. P. Benedicti XIV., qui Lib. VII. *De Synodo Diœcesana* cap. 4. n. 9. docet, sententiam, *quæ exigit in ministro intentionem, vel actualem, vel virtualem faciendi non solum ritum externum, sed id, quod Christus instituit, seu quod facit Ecclesia, velut tutiorem, esse omnino servandam in praxi:* Et postea subdit: *Quare si constet, quempiam aut baptismum contulisse, aut aliud Sacramentum ex eis, quæ iterari nequeunt, administrasse, omni adhibito externo ritu, sed intentione retenta, aut cum deliberata non faciendi, quod facit Ecclesia, urgente quidem necessitate, erit Sacramentum iterum sub conditione perficiendum; si tamen res moram patiatur, Sedis Apostolicæ oraculum erit exquirendum.* Quod ante Benedictum etiam docuerat gravissimus Gallus Theologus Nat. Alexander. Vid. sup. not. ad n. 271. Non itaque multum laborandum esse credo de eo, quod factum fuisse dicitur, sed potius quid in his casibus fieri debuisset, determinandum.

313. Præterea, si Professorem Avenionensem Ord. Præd. Lambertum Gaud in *Dissert. theol. hist. de Intentione in Sacramentorum ministro necessaria* audiamus pag. 232. sec. edit. an. 1755. *non dubia modo, sed a vero prorsus aliena sunt, quæ de Gaufredo, & Lavardino tanta fidentia dictitantur.* Certis enim documentis constat, Gaufredum, qui anno 1611. Aquis Sextiis vivus combustus est, nunquam fuisse in civitate Massiliensi Parochum, sed solum Ecclesiæ Parochialis S. Mariæ ab aquis fluentibus Presbyterum beneficiarium per biennium, & aliquot menses. Ulterius auctor *Tragicarum Historiarum*, qui multa de hoc infelici Presbytero memoriæ mandavit, nihil prorsus habet de supposita ejusdem declaratione, quod infantes diabolo consecrare intenderit. Cum vero Gaufredus perditissimus homo fuerit, facile potuit etiam rumor spargi post ejus mortem, quod infantes, quos tamquam Parochi coadjutor baptizaverat, diabolo voverit; cui rumori nimis incerto fortasse aliqui Theologi minime adhærendum putarunt, ut baptismus iteraretur.

314. Decantata vero Lavardini declaratio, qui non Petrus, sed Philibertus Emmanuel vocabatur, nullis certis documentis fulcitur. Eam supposititiam esse sine dubio asseruit Nic. l'Herminier vir doctissimus, atque ejusdem Ecclesiæ Cenomanensis Canonicus, & Archidiaconus, ab iis, qui cum Lavardino vixerat, de hac re plenissime edoctus (apud Lamb. Gaud pag. 233.). Hinc apparet, quam vanus sit ex duobus illis factis adversariorum triumphus.

315. Obj. *ultimo* ex ratione (a). I. Ecclesia fuit semper sollicita de seria rituum externorum observatione, numquam vero de interna ministri intentione, de qua inquirere non prætermisisset, si eamdem necessariam existimasset. Et quidem cum minister vices, & personam Ecclesiæ sustineat, sufficit, ut exterius id totum faciat, quod ipsa Ecclesia præcipit. II. Christus Ecclesiam suam in-

(a) Haud difficile fuit subtilibus & acutis adversariis multa, & varia rationum momenta congerere, ut necessitatem internæ intentionis excluderent. Alphonsus Salmeronius Lib. I. in Epist. Pauli P. III. disp. 2. decem plane argumenta opponit. P. Marius Scribonius ex S. Francisci familia duodecim. P. Jac. Haye. Serry sex. Quædam addiderunt Contensonius, Juenin, Druen, aliique recentiores. Nos præcipua tantummodo refutabimus, ne si omnia minuta persequi velimus, ingenti quasi mole lectores obruamus.

instituit ad instar bene ordinatæ reipublicæ, in qua ut ministri debite suis fungantur officiis, sufficit eos graviter & serio exterius se gerere: nihil autem interest, si contrariam animo recondant intentionem. Sic Aman; quamvis interius omnino invitus, tamen honorando Mardochæum, mandatis Regis satisfecit. Id eo magis sufficiet in ministris Sacramentorum, quia hæc totam virtutem suam non a ministri intentione, sed a Christo institutore desumunt. III. Validum est Sacramentum, si minister non intendat conferre gratiam, aut characterem, quamvis hoc intendat Ecclesia: ergo etiam valebit, si minister non intendat facere rem sacram, sed profanam. IV. Verisimile non est, Christum Dominum, qui noluit Sacramentorum integritatem a fide, vel probitate ministri pendere, quia hæc latent, voluisse postea eamdem integritatem pendere ab intentione, quæ adhuc occultior est; eoque minus hoc verisimile est, quia ordo providentiæ postulabat, ut fideles omnia ad Sacramenti essentiam viderent, ne ministrorum fraude in re tam necessaria deciperentur. V. Posita necessitate intentionis occultæ, fieri posset, ut Ecclesia tota deficeret. Si enim non valide baptizatus, vel non valide ordinatus fieret Episcopus, aut Summus Pontifex, defectu characteris nullæ essent omnes Ordinationes ab eo factæ; & sic deinceps invalidæ quoque essent istorum Ordinationes, quousque tandem successio sacerdotum in Ecclesia deficeret. VI. Sacramenta cum ex opere operato suum producant effectum, sunt causæ necessariæ; in istis autem non requiritur aliqua intentio, sed sufficit applicatio formæ ad materiam: sic admoto igne materiæ combustibili, necessario prodit incendium. Eadem prorsus ratione, si minister materiæ debitam applicet formam, Sacramentum conficitur, licet ille nullam habeat ipsum conficiendi intentionem. VII. Quamvis interius homo constituat, nolle se facere rem sacram, si tamen exterius eam reipsa faciat, tunc prima voluntas superabitur a secunda, quæ est fortior, & prima non erit nisi mera velleitas; sicuti mera velleitas reputatur illa mercatoris, qui merces salvare vellet, quas tamen timore naufragii actu in mare projicit. VIII. Si aliquis exterius adoleret idolo, quamvis interius superstitiosum hunc cultum execraretur, haberetur tamen sacrilegæ idololatriæ reus: ergo pariter &c. IX. Juramentum externe factum valet, etiamsi interna jurandi intentio desit, juxta illud Euripidis a Tullio Lib. III. *De officiis* relatum: *Juravi lingua, mentem injuratam servo*: atque ita valet hoc externum juramentum, ut qui illud violat, *perjurus* habeatur. Idem dicendum de voto exterius emisso sine interna intentione se obligandi; tum etiam de matrimonio, in quo exterius duntaxat, non autem interior consensus conjugum habeatur: ergo pariter Sacramentum exterius rite celebratum &c. Demum sententia Catharinianа commodissima est ad scrupulos tollendos, qui in nostra sententia facile nascuntur, præsertim in tanta impiorum ministrorum turba; providetur insuper saluti tot infantium, qui sine baptismo in æternum peribunt, si in illo ministrando recta defuerit intentio. Hæc summatim collecta sunt brevitatis studio.

516. Resp. autem ad 1., falsissimum esse, quod Ecclesia non fuerit de interna ministri intentione sollicita. Quid enim sibi voluit, quando præter materiam, formam, & ministrum, declaravit necessariam quoque esse intentionem faciendi, quod ipsa facit? Vid. sup. n. 268.; Et quamvis controversiam hanc inter catholicos exortam expresse definire noluerit, quando tamen repertum est, defuisse internam ministri intentionem, tutius judicavit Sacramenta iterum conferri. Vid. supra n. 513. Minister utique vices, & personam Ecclesiæ sustinet; sed hac etiam de causa, ut inquit S. Thomas 3. P. qu. 64. art. 3. ad 2., *requiritur ejus intentio, qua se subjiciat principali agenti, ut scilicet intendat facere, quod facit Christus, & Ecclesia*. Quod certe non intendit, qui contrarium elicit voluntatis actum.

517. Ad 2. dico, magnum esse discrimen inter ministros Regis, & ministros Dei. Primi enim nonnisi ad opus externum perficiendum sunt destinati, ut Judices ad condemnandos reos, absolvendosque innocentes in foro tantum externo; nullatenus vero in foro interno: quamobrem mirum non est, si externa tantum actio serio peracta requiratur. Ministri autem Sacramentorum debent rem sacram facere, unde pendet hominum interna justificatio, & salus. Est ergo necesse, ut ministri se subjiciant Ecclesiæ, cujus personam gerunt, & illud intendant facere, quod Ecclesia facit, scilicet non rem profanam, sed sacram. Sane ministri Sacramenti pœnitentiæ potestate clavium sibi a Christo collata reos a peccatis interne absolvunt; quod non potest facere minister Regis: ejus enim potestas non se extendit ad absolvendos, sed tantum ad puniendos reos. Quomodo autem censebitur Sacerdos vere absolvere reum pœnitentem, si eum interius absolvere nolit? Præcipue si hoc Sacramentum privatim, & sine ulla solemnitate administretur, ut sæpius administrari solet; quo in casu nonnisi ab interna Sacerdotis intentione actio illa determinari potest, ut sit sacra, & Sacramentalis. Addo, aliquando teneri ministros reipublicæ suum etiam consensum internum præstare; quando scilicet deputantur ad aliquod officium propria prudentia, ac diligentia exercendum, ut apparet in Judicibus ad justitiam recte administrandam destinatis. Nemo enim dixerit, posse eos sententiæ extrinsecus prolatæ interius repugnare. Secus est, quando non assumuntur, nisi ad solam alicujus mandati executionem, ut quando Aman debuit invitus Mardochæo regios honores palam exhibere.

518. *Tertiam* difficultatem jam supra nn. 216. seq. præoccupavimus, observantes, sufficere in ministro intentionem conferendi Sacramentum: eo enim rite collato, jam sequitur effectus, nisi obex po-

ponatur, quia Sacramenta agunt ex opere operato. Intentio autem ministri faciendi rem sacram, prout facit Ecclesia, *implicite* saltem includit etiam intentionem conferendi Sacramentum, ejusque effectum.

519. *Quarta* ratio futilis est: non enim hic quæritur, quid Deus potuerit, sed quid voluerit a ministris Sacramentorum exigere, ut valide illa conferrent. Voluisse autem ad ea concurrere internam ipsorum intentionem, ut se subjiciant Ecclesiæ, & Christo, a nobis probatum est. Nihil autem impedit, ut intentio, quamvis occulta, & invisibilis, sit visibilis Sacramenti pars, ut supra diximus n. 293.

520. Ad *quintum* resp., si humanæ tantummodo prudentiæ innitamur, posse hoc ipsum maximum absurdum sequi, posito, quod ex malitia, aut ignorantia ministri aliqua pars formæ essentialis in Baptismo immutaretur, quin adstantes indocti, vel negligentes adverterent, quod fieri posse, nemo negaverit. Ulterius fere omnes consentiunt, intentionem internam requiri saltem in suscipiente Sacramenta. Quid ergo si aliquis quando Presbyter ordinatur, nullam haberet intentionem sacrum Ordinem recipiendi, immo contrariam gereret voluntatem, postea vero hic simulatus Presbyter fieret Episcopus, ac Summus Pontifex? Annon idem immineret Ecclesiæ periculum, quod nobis objiciunt?

521. At vero in his rebus non debemus nostræ prudentiæ inniti, sed divinæ providentiæ, quæ tantam Ecclesiæ perniciem nunquam permittet. Ubi enim essent illæ tam magnificæ promissiones: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam?* Matth. XVI. 18. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi?* Matth. XXVIII. 19., aliæque similes, quæ nos certissimos reddunt, Ecclesiam visibilem nunquam posse deficere; adeoque verum sacerdotium, verumque Sacramentorum ministerium in perpetuum duraturum.

522. *Sexta* ratio supponit id, quod est in quæstione, nempe ad Sacramenta conficienda non requiri nisi applicationem formæ ad materiam, sine ulla ministri intentione: quod falsum esse nos hucusque probavimus. Sacramenta igitur rite peracta causæ sunt necessariæ, & ex opere operato suum effectum producunt, nisi obex a suscipiente ponatur; non autem, quando vitium aliquod, vel ex parte materiæ, aut formæ, vel ex parte ministri occurrit.

523. Ad *sept.* resp., utramque esse veram voluntatem, nempe & illam, qua interius non vult facere, quod facit Ecclesia, & illam quoque, qua exterius vult serio totum ritum Ecclesiæ ponere. Neque vero istæ duæ voluntates sunt sibi contrariæ, ut una debeat aliam destruere: nam diversum respiciunt objectum. Prima totum illum ritum Sacramentalem respicit ut vanum, aut superstitiosum, & ideo non vult illum facere, prout facit Ecclesia. Altera respicit illum ritum, ut serio exterius faciendum, ne interna detegatur impietas. Utraque hæc voluntas est efficax, nec una ab altera expellitur.

524. Ad *octavam* nego, illum, qui idololatricam superstitionem externe tantum simulat, esse vere idololatram, sicuti vere Christianus non est, qui solum exterius actus nostræ religionis exercet. Est tamen talis simulator violatæ religionis reus; ac propterea qui in sævissimis Ecclesiæ persecutionibus Christi religionem ejurare simularunt, multis, & austerissimis pœnitentiis subjecti fuere. Vide, quæ diximus Tomo VII.

525. Ad *nonam* pariter nego, juramentum, sine animo jurandi emissum, esse vere & proprie juramentum, cum sit potius juramenti fictio, & simulatio externa. Ita censent plerique Theologi post S. Hieronymum, qui commentans illud Jeremiæ IV. 2. *Jurabis, dicit Dominus, in veritate, in judicio, & in justitia*, inquit: *Animadvertendum est, quod jusjurandum hos habet comites, scilicet veritatem, judicium, & justitiam. Si ista defuerint, nequaquam est juramentum, sed perjurium* (a). Sane juramentum promissorium supponit promissionem, quæ invocato divino Nomine confirmatur: ad promissionem autem, ut vera sit, non sufficiunt verba exterius prolata, sed requiritur etiam interna promittentis voluntas: ut enim inquit S. Thomas 2. 2. q. 88. art. 1., *promissio procedit ex proposito faciendi, propositum autem aliquam deliberationem præexigit, cum sit actus voluntatis deliberatæ*. Quemadmodum ergo exigitur mentis intentio, ac deliberatio voluntatis ad promissionem, ita etiam requiritur ad juramentum, quo promissio confirmatur. Quod adeo verum est, ut S. Thomas 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4. docuerit, jurantem *sine dolo* non obligari, nisi secundum intentionem.

526. Secus vero est de *doloso* jurante, cujus juramentum, eodem S. Thoma docente, *servari debet secundum sanum intellectum ejus, cui juramentum præstatur*; idque non propter juramenti obligationem, quod nullum est defectu intentionis, sed propter reverentiam divini Nominis. Quod ibi-

(a) Card. Cajetanus in Comment. ad 2. 2. qu. 89. art. 7. ad 4., postquam multa hac de re subtiliter distinxisset, tandem sine hæsitatione pronunciat, quando juratur solo actu exteriore sine animo jurandi, *nullam esse obligationem ex juramento ad executionem in foro conscientiæ absolute, quia nullum est in veritate juramentum, sed in apparentia tantum*. Addit tamen laudatus Cardinalis, ex suppositione scandali, quod oriri posset, teneri sic jurantem in conscientia ad juramentum observandum. Idem docent Dom. Soto Lib. VIII. de justitia, & jure q. 1. art. 7., Franc. Sylvius in 2. 2. q. 89. art. 7. Car. Ren. Billuart Tom. IV. in 2. 2. Dissert. V. art. 2.

bidem ad 3. Angelicus docet etiam de juramento per vim extorto, quod certe nullum est. En verba S. Doctoris: *In juramento, quod quis coactus facit, duplex est obligatio. Una quidem, qua obligatur homini, cui aliquid promittit; & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promissum non servetur. Alia autem est obligatio, qua quis Deo obligatur ut impleat, quod per nomen ejus promisit, & talis obligatio non tollitur in foro conscientiæ, quia magis debet damnum temporale sustinere, quam juramentum violare*. Nemo certe dixerit, juramentum vi extortum absque interna jurandi voluntate, ut supponimus, esse verum juramentum; sicuti adversarii non dicunt, Sacramenta per coactionem collata, vel recepta esse valida. Aliud tamen est de eo, qui habet quidem intentionem jurandi, sed non se obligandi, quia tunc est verum juramentum; & cum hoc juramentum involvat obligationem implendi, non potest dolose jurans hanc obligationem a juramento sejungere.

327. Neque vero quis objiciat propositiones ab Innocentio XI. recte damnatas, ut est illa n. 25. *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi;* tum alia n. 26. *Si quis ... juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus*. Si ergo jurans cum mentali restrictione declaratur *perjurus*, manifeste sequitur, eum violasse verum juramentum, quamvis sine interna animi intentione factum.

328. Non inquam: illæ enim propositiones jure, meritoque damnatæ sunt, quia licitum esse dicebant juramentum solum exterius prolatum sine interiori voluntate jurandi, vel cum restrictionibus pure mentalibus; quæ certe doctrina, licet a non paucis laxioribus Casuistis adoptata, erat Apostolica condemnatione digna. Inepta vero est observatio ducta ex voce *perjurus;* ut enim docet noster S. Præceptor 2. 2. qu. 98. art. 1., *perjurium definitur esse mendacium juramento firmatum;* quod debet intelligi etiam de juramento exterius prolato sine interna animi intentione; nam in hoc quoque casu est mendacium Dei invocatione firmatum, unde ut vidimus sup. n. 325., Hieronymus tale mendacium vocat *non juramentum, sed perjurium*.

329. Quod de voto additum est, magis doctrinam nostram confirmat, certum est enim ad votum necessariam esse internam voventis intentionem, & voluntatem. *Ad votum*, inquit Angelicus 3. P. qu. 88. art. 1., *tria ex necessitate requiruntur, primo quidem deliberatio, secundo propositum voluntatis, tertio promissio, in qua perficitur ratio voti;* & art. 3. ad 3. *Obligatio voti ex propria voluntate, & intentione causatur*.

330. Res adhuc clarior est in matrimonio, de quo S. Thomas in IV. Dist. XXVII. q. 1. art. 2. quæst. 4. inquit: *Expressio verborum sine interiori consensu matrimonium non facit;* & in resp. ad 2. *Si desit consensus mentalis ex parte unius, ex neutra parte est matrimonium*. Similia habet Innocentius III. Lib. V. *Decretalium* cap. *Tua nos* extra *De sponsal. & matrimonio*. Quibus addenda sunt, quæ tradit S. Thomas in IV. Dist. XXVII. q. 1. art. 2. quæstiunc. 4., ubi comparans baptismum cum matrimonio, *Sicut*, inquit, *se habet ablutio exterior ad Baptismum, ita se habet expressio verborum ad hoc Sacramentum* (matrimonii). *Unde sicut si aliquis ablutionem exteriorem reciperet, non intendens accipere Sacramentum, sed ludum, & dolum facere, non esset baptizatus, ita expressio verborum sine interiore consensu matrimonium non facit*.

331. Acute Serryus reponit, aliud esse interiorem consensum unius conjugis in alterum, aliud intentionem faciendi, vel recipiendi Sacramentum: mutuum consensum esse formam, vel causam efficientem matrimonii, intentionem autem efficiendi, vel recipiendi Sacramentum non esse nisi conditionem, desideratam quidem, sed minime necessariam. Hujus autem discriminis hanc esse rationem, quia consensus mutuus habet pro objecto aliquod internum, atque mentale fidem scilicet mutuam, animorumque conjunctionem, intentio autem ministri objectum habet externum, scilicet ritum Sacramentalem serie perficiendum.

332. Verumtamen apud catholicos hæc exceptio locum non habet, qui norunt ex suo catechismo, se non profanum aliquem contractum inire, sed sacrum, a Christo Domino elevatum ad sublimem Sacramenti dignitatem. Quamobrem non solum mutuus consensus in iis est necessarius, qualis in ipsis Gentilium matrimoniis requiritur; sed etiam pius voluntatis actus perficiendi rem sacram, defecto ejus non dubito, hoc Sacramentum irritum futurum, ut de aliis Sacramentis hactenus probatum fuit.

333. Postrema ratio a sacris nostræ religionis mysteriis prorsus est ableganda: non enim quæ commodior videri potest, sed quæ verior, sacris litteris, & Ecclesiæ decretis, & praxi conformior est, explicatio præferri debet. Quanquam etiam in Catharíniano systemate & scrupulis, & periculis locus sit, si improbitas ministrorum eo deveniat, ut velit Sacramenta irrita reddere.

334. Scholion. Quanquam hactenus a nobis allata nostræ sententiæ fundamenta non omnino invicta viderentur, neque omnia adversariorum argumenta essent undequaque ac plenissime refutata, attamen ex principio reflexo sequendi tutiorem partem, præcipue ubi de valore agitur Sacramentorum (V. supra n. 267.) Catharíniana opinio erit prorsus rejicienda. Quæcumque enim sit ejus probabilitas, erit certe minor, aut saltem non major probabilitate nostræ sententiæ, quæ & intrinseco multarum, & gravium rationum pondere, & ex-

extrinseca doctissimorum Theologorum auctoritate fulcitur, quorum catalogum texere opus esset admodum prolixum.

DISSERTATIO III.

DE BAPTISMO.

Postquam disseruimus de Sacramentis in genere, doctrinæ ordo postulat, ut de iisdem singulis pertractemus. Ac primum ordiemur a Baptismo, qui est veluti janua, nobis ad cetera Sacramenta aditum aperiens, & ut loquitur S. Cyrillus Jerosolymitanus in *Protocatechesi*, *est captivitatis liberatio*, *peccatorum remissio*, *mors peccati*, *animæ regeneratio*, *vestimentum candidum*, *signaculum sanctum*, *& indelebile*, *currus ad cœlum*, *deliciæ paradisi*, *regni cœlestis conciliatio*, *charismaque adoptionis filiorum*. Eadem fere habet S. Basilius in *Exhort. ad baptismum*; quibus concinens Optatus Milevitanus Lib. V. adv. Parmenianum, *Baptisma*, inquit, *est vita virtutum*, *criminum mors*, *nativitas immortalis*, *cœlestis regni comparatio*, *innocentiæ portus*, *peccatorum naufragium*; atque hujusmodi baptismi encomiis pleni sunt Sanctorum Patrum libri, præcipue autem pulcherrima S. Gregorii Nazianzeni oratio XL. *in Sanctum Baptisma* (a).

CAPUT I.

De nomine, ac definitione baptismi, ejusdemque triplici specie.

1. Baptismi nomen est græcum a verbo βαπτίζω, seu potius βάπτω, quod significat *mergo*, *tingo*, *demergo*; unde βάπτισμα, vel βαπτισμός, proprie denotat *immersionem*, vel *intinctionem*; atque hoc sensu sæpius occurrit tam apud sacros, quam profanos scriptores. Sed quandoque sumitur etiam pro *lotione*. Lib. IV. *Regum V.* 14. de Naaman dicitur: *Lavit in Jordane septies &c.* græce ἐβαπτίσατο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἑπτάκις. Et Marci VII. 4. de Pharisæis: *Nisi baptizentur*, *non comedunt*; græce ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι; & plura utriusque generis baptismata enumerantur a veteribus Patribus, præcipue autem a S. Joan. Damasceno Lib. IV. *De fide Orthodoxa*, quem tamen Damasceni locum Sanctus Thomas 3. P. qu. 66. artic. 2. ad 5. explicat de baptismatibus *figuralibus* (b).

2. Nos hic de solo baptismo Christi acturi sumus, quem Sancti Patres variis nominibus appellarunt, ut varios ejusdem effectus connotarent. Sic eum dixerunt esse *Sacramentum fidei*, quod illud suscipientes universam christianæ religionis fidem profitentur, ut S. Augustinus testatur epist. XCVIII. ad Bonifacium, unde etiam Patres Tridentini Sess. VI. cap. 7. eodem nomine usi sunt. Alii vero baptismum vocarunt *Sacramentum illuminationis*, quia fide, quam in baptismo profitemur, corda nostra illuminantur, unde & Apostolus Hebr. X. 32. dicebat, *Rememoramini autem pristinos dies*, *in quibus illuminati* (idest baptizati) *magnum certamen sustinuistis passionum*. Appellatus quoque fuit baptismus *lavacrum regenerationis*, *& renovationis Spiritus sancti*, ad Titum III. 5., vel *lavacrum aquæ in verbo vitæ*, Ephes. V. 26. Aliis quoque nominibus hoc Sacramentum fuisse a Patribus nuncupatum, præcipue a S. Gregorio Nazianzeno Orat. XL. n. 4., nemo ignorat; non tamen consentiendum Socinianis, nomine baptismi aliquando significari *doctrinam*, non verum Sacramentum (c). Et hæc sufficiant de nomine, nunc de re ipsa.

3.

(a) Hæc magnifica Baptismi elogia parum arrident Socinianis, quorum nomine Ostorodus miratur, & conqueritur, *tantopere*, *atque cum vehementia pro integritate baptismi depugnari*, *ac si universam religionem christianam corruere oporteat*, *ubi error in hoc articulo commissus fuerit*.

(b) Octo baptismata veteres Patres distinxerunt. *Primum* Noachicum, nempe diluvium, quod *baptismum mundi* appellavit Tertullianus in lib. *De baptismo*. *Secundum* Mosaicum, quando mare rubrum pertransivit, de quo Paulus 1. Corinth. X. 2. *Omnes in Moyse baptizati sunt*, *in nube*, *& in mari*. *Tertium* baptisma erat legale, & quidem multiplex, unde Apostolus Hebr. IX. 10. dixit: *In variis baptismatibus*, significans lotiones Leviticas, quas fuisse a superstitiosis Pharisæis multiplicatas discimus ex Marci VII. 4. *Quartum* Sancti Joannis, quod a Sanctis Patribus græcis vocatum est εἰσαγωγικόν, a Tertulliano autem *præparationis*. *Quintum* baptisma Christi. *Sextum* baptisma per lacrymas, seu laboriosum, nempe pœnitentia. *Septimum* baptisma sanguinis, seu martyrium, de quo intelliguntur ea verba Christi Marci X. 38. *Potestis bibere calicem*, *quem ego bibo*, *aut baptismo*, *quo ego baptizor*, *baptizari?* *Octavum* baptisma est ignis infernalis. Hæc octo baptismata inveniuntur distincta etiam apud alios Patres græcos. S. Gregorius Nazianzenus Orat. XXXIX. *in sancta lumina* n. 17. nonnisi quinque baptismorum genera distinguit, videlicet Moysis, Joannis, Christi Jesu, Martyrii, quod *ceteris augustius* vocat, *quia nullis postea sordibus contaminatur*, & baptismum *lacrymarum*, quem dicit *asperiorem & laboriosiorem esse*, quam martyrium.

(c) Ostorodus in *Institut.* cap. 39. §. 4. contendit vocem *baptismi* quandoque significare *doctrinam*; unde colligit, *non protinus nominato Baptismo*, *intelligendum esse eum*, *qui fit aqua*. Eidem consentit Smalcius contra Franzium Disp. X. Sed vano conatu isti Sociniani quædam Scripturæ loca ad hanc significationem contra Hermeneuticæ regulas detorquent. Nemo copiosius omnia nomina Baptismo tributa enumeravit, quam Jos. Binghamus Vol. IV. *Originum*, *& antiquit. Christ.* Lib. XI. cap. 1., nec tamen usquam reperit, ipsum fuisse appellatum *doctrinam*. Videri etiam potest Laur. Selvaggio *Antiquit. Christian.* Lib. III. cap. 1.

3. Multæ circumferuntur baptismi definitiones (a), sed illa aptior, & commodior esse videtur, quam ex verbis Domini apud Joannem, & Apostoli ad Ephesios tradit Catechismus Romanus P. II. cap. 2. n. 5., ut nempe baptismus sit, „ *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo:* natura cum ex Adam filii iræ nascimur; „ per Baptismum vero in Christo filii misericordiæ renascimur ": Quæ definitio adeo clara est, ut explicatione non indigeat. *Sacramentum* enim est genus, *regeneratio* est differentia, quæ Baptismum a ceteris Sacramentis distinguit, cum in nullo alio proprie dicta *regeneratio* fiat; atque hæc differentia adhuc magis restringitur, cum adduntur materia, & forma hujus Sacramenti propriæ, nempe *aqua & verbum*, seu invocatio Trinitatis. Ceterum si aliæ afferantur Catholicorum definitiones, non sunt improbandæ.

4. Improbandæ omnino sunt, quæ a Protestantibus adinventæ fuerunt, ex perversis eorum principiis derivatæ. Nam *primo* Calvinus Lib. IV. Instit. cap. 15. §. 1. *Baptismus*, inquit, *est signum initiationis*, quo *in Ecclesiæ cooptamur societatem, ut Christo insiti inter filios Dei censeamur*. Jam vero cum Calvinus omnem Sacramentis deneget efficaciam, ut vidimus Dissert. 1. n.332., toto hoc verborum circuitu nihil aliud vult esse Baptismum, quam nudum signum, seu, ut ipse loqui amat, sigillum, vel signaculum justitiæ a Deo per fidem receptæ. Soli enim fidei, non autem Sacramento vim tribuit justificandi; nec Baptismum aliquid plus nobis præstare putat, quam Circumcisio præstaret Hebræis, per quam a ceteris populis discernebantur. Mentem suam clarius aperit §. 2. negans, *ablutionem, & salutem nostram baptismatis aqua perfici*; & §. 22. *Non ideo*, inquit, *baptizantur liberi fidelium, ut filii Dei primum fiant, qui antea alieni fuerant ab Ecclesia, sed solemni potius signo ideo in Ecclesiam recipiuntur, qui jam ante promissionis beneficium ad corpus Christi pertinent* (b).

5. Eamdem Calvini hæresim antea professus fuerat Ulricus Zwinglius in sua *Confessione fidei* anno 1530. art. 7., ubi inter alia hæc habet: *Baptismus non aliter Ecclesiæ Christi signum est, quam exercitus aliquis signatur: non quod signum hoc conjungat Ecclesiæ, sed qui jam conjunctus est, publicam tesseram accipit*.

6. Calvinistæ, & Zwingliani facem prætulerunt Socinianis, quorum definitiones eo collimant, ut Baptismus nihil sit aliud, quam ritus exterior, quo homines, vel ex Judaismo, vel Gentilitate ad Christianam religionem accedentes profitentur, Christum pro suo Domino recognoscere (c). Socinianis utroque pollice subscribunt Quakeri, & Anabaptistæ, seu Mennonistæ, quos secutus est Ant. Van-Dale in *Hist. baptismatum, cum Hebraic. tum Christian.* addita Dissert. *super Aristæa*.

7. Neque ab hoc errore procul absunt Remonstrantes, in Socinianismum valde propensi, unde haud immerito *Crypto-Sociniani* appellati fuere. Docent enim, *Baptismum ex parte Dei esse tantum quamdam gratiæ significationem, ex parte nostri solum publicam nominis Christiani professionem* (d).

8. Minus absurda primo intuitu videri potest Lu-

(a) Hugo a S. Victore Lib. III. *De Sacramentis* P. VI. cap. 11. Baptismum dicit esse *aquam diluendis criminibus sanctificatam per verbum Dei*. Quam definitionem merito reprehendit Angelicus 3. P. qu. 66. art. 1., ostendens, Sacramentum baptismi *non perfici in ipsa aqua, sed in applicatione aquæ ad hominem, quæ est ipsa ablutio*.

(b) Cum Calvinistæ pædobaptismum admittant, incredibile est, quantum laborent, ut explicent, qualis sit baptismi effectus in iis infantibus, in quibus nulla est, aut esse potest fides. Longum nimis foret, varias, sibique oppositas ipsorum enumerare sententias, ut fecit Herm. Witsius in Exercit. *De efficacia baptismi in infantibus*, contenta in Tomo altero ipsius *Miscellanearum sacrarum*. Observat autem, *primo* aliquos putare, non omnibus infantibus gratiam in Baptismo tribui, sed solum prædestinatis; cui sententiæ ipse Witsius adstipulatur contra Pareum, Forbesium, & alios. Deinde loquens de regeneratione „ nonnulli, *inquit*, „ eam diversis temporum articulis dispensari putant; „ aliquando ante, aliquando in, aliquando post baptismum. Alii Baptismo præstruunt. Alii in futuram „ regenerationem infantes baptizari docent, quod in „ præsenti illius non sint capaces. Multi denique in „ ipso baptismi actu, & momento infantibus regenerationem ordinarie a Deo conferri pugnant. *Ipse autem Witsius suam de efficacia baptismi sententiam ita* „ *proponit:* Cum Baptismus sit Sacramentum, & Sacramentum sit sigillum, & sigilli usus sit aliquid „ confirmare, ac certiorare, efficaciam baptismi in confirmatione, ac certioratione promissæ gratiæ consistere. Omnia vero illa efficacia moralis est, ut in „ scholis loquitur, ac toto genere distincta ab efficacitate reali, & physica ".

(c) Faustus Socinus in præfat. ad Disputationem *De Baptismo aquæ* Tom. I. Operum, totus est, ut baptismi necessitatem tollat, contendens nusquam in Evangelistarum, aut Apostolorum libris inveniri, omnibus in perpetuum, qui Christiani esse velint, præceptum fuisse: non tamen propterea eum abrogandum esse censet: *nihil enim prohibet*, inquit, *quo minus id fieri possit, quamvis ut fiat, præceptum non fuerit*. Præceptum vero baptizandi nihil aliud esse vult, quam præceptum prædicandi, & recipiendi doctrinam Christianam. Porro nihil absurdius dici posse, ostendemus, ubi de hujus Sacramenti necessitate agemus. Non tamen omnes Sociniani Magistro suo hac in parte subscribunt. Inter ceteros enim Wolzogenius in c. XXVI. 11. Matth. fatetur, baptismi ritum *præcepto Christi servandum in omnibus fidem in ipsum suscipientibus*. Idemque docent Wolckelius Lib. VI. *De vera religione* cap. 6., & Schilichtingius in epist. primam ad Corinthios. In definitione tamen baptismi a Socino tradita *De Baptismo* cap. 2., omnes ejus gregales conveniunt, ut constat ex Smalcio contra Frantzium pag. 310., ex Ostorodo *Institut.* cap. 39., & ex catechismo Racoviensi pag. 195.

(d) Simon Episcopius, qui Theologiam Remonstran-

Lutheranorum definitio, quorum nomine Phil. Melanchon in *Locis commun.* Baptismum esse dicit *signum, quo Deus nobiscum agit, & recipit nos in gratiam*. Sed primo hæc definitio nimis vaga est, & potest etiam aliis Sacramentis adaptari. Præterea nomine *signi* Lutherani non denotant, nisi signum nudum, & omni efficacitate vacuum. Solent quidem Lutherani multa de Sacramentorum efficacia contra Calvinistas, & magnifica prædicare; sed nemo ignorat eorum πρῶτον ψεῦδος, justificationem nempe non a Sacramentis, sed a sola fide pendere. Quamobrem nunquam illam Concilii Tridentini phrasim, per Sacramenta conferri gratiam *ex opere operato*, admittere voluerunt. Immo Jo. Gerhardus T. IX. *Locorum theologic.* cap. 7. §. 121. contendens, Baptismum esse *medium* regenerationis, protestatur, se *longissime* ab opinione *operis operati* distare; quod tamen ipsi a Calvinistis non sine fundamento objectum fuerat (a).

9. Pauca addamus de trita illa & vulgata triplicis baptismatis divisione, scilicet in Baptismum aquæ, sanguinis, & desiderii, seu pœnitentiæ, de qua agit S. Thomas 3. P. quæst. 66. art. 11. inquiens: „ Præter Baptismum aquæ potest consequi „ aliquis Sacramenti effectum ex passione Christi; „ in quantum quis ei conformatur, pro Christo „ patiendo; unde dicitur Apoc. VII. 14. *Hi sunt*, „ *qui venerunt ex magna tribulatione, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine agni*. Eadem etiam ratione aliquis per „ virtutem Spiritus sancti consequitur effectum baptismi: non solum sine Baptismo aquæ, sed etiam sine Baptismo sanguinis, inquantum scilicet alicujus cor per Spiritum Sanctum movetur „ ad credendum, & diligendum Deum, & pœnitendum de peccatis: unde etiam dicitur *baptismus pœnitentiæ*; & de hoc dicitur Isaiæ IV. „ 4. *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion*, „ *& sanguinem Hierusalem laverit de medio ejus, in spiritu judicii, & spiritu ardoris;*" Quam suam doctrinam Angelicus postea confirmat auctoritate Sancti Augustini Lib. IV. *De Baptismo contra Donatistas* cap. 22. Videri etiam potest idem S. Pater Lib. I. *De anima* cap. 9.

10. Observat deinde Angelicus nonnisi Baptismum aquæ esse verum Sacramentum; alia vero duo convenire cum Baptismo aquæ, non quidem quantum ad rationem signi, sed quantum ad effectum baptismatis; & ideo hæc trium Baptismatum distinctionem non repugnare Apostolo dicenti Ephes. IV. 5.; *Una fides, unum baptisma*.

11. Et rursus art. 12. „ *Effusio*, inquit, *sanguinis* pro Christo, & operatio interior Spiritus „ sancti dicuntur baptismata, inquantum efficiunt „ effectum baptismi aquæ. Baptismus autem aquæ „ efficaciam habet a passione Christi, & a Spiritu sancto. Quæ quidem duæ causæ operantur „ in quolibet horum trium baptismatum; excellentissime tamen in baptismo sanguinis. Nam passio Christi operatur quidem in Baptismo aquæ, „ per quamdam figuralem repræsentationem; in „ baptismo autem flaminis, vel pœnitentiæ per „ quamdam affectionem; sed in baptismo sanguinis per imitationem operis.

12. Prosequitur Angelicus suum ratiocinium, dicens. „ Similiter etiam virtus Spiritus sancti operatur in baptismo aquæ per quamdam virtutem „ latentem: in baptismo autem pœnitentiæ per „ cordis commotionem, sed in baptismo sanguinis „ per potissimum dilectionis, & affectionis fervorem, secundum illud Jo. XV. 13. *Majorem hac* „ *dilectionem nemo habet, quam ut animam* „ *suam ponat quis pro amicis suis*."

13. In resp. autem ad 2. bene notat, baptismum sanguinis non habere rationem baptismi, si sit sine charitate, secundum illud Apostoli 1. ad Corinth. XIII. 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. „ Ex quo patet, quod baptismus sanguinis „ includit baptismum flaminis, & non e converso." Baptismum autem pœnitentiæ, seu flaminis sufficere nos docet exemplum Magdalenæ pœnitentis, de qua Poetæ Sedulii notissimum carmen Lib. III.

...... purgata recessit,
Per gemitum; propriique lavans in gurgite fletus,
Munda suis lacrymis redit, & detersa capillis.

14. Postquam de baptismi definitione, ac divisione egimus, doctrinæ ordo postulat, ut ejusdem baptismi primam, & divinam institutionem inquiramus; sed prius duo explicanda sunt, quæ ipsam in-

tium in unum corpus redegit, Tom. I. Baptismum dicit esse *tesseram*, *notam*, *signum*, vel *sigillum*, quo profitemur religionem christianam, quemadmodum Circumcisio signum erat Israelitis; unde infert, baptismi mandatum ad eos tantum pertinere, qui vel a paganismo ad christianam religionem transeunt, vel in christiana religione nati gravibus peccatis se obstrinxerunt. Jo. Clericus, cujus propensio in Socianismum nota est, in Tom. I. *Artis Crit.* P. II. Sec. 1. cap. 16. nihil mysterii in Baptismo latere vult, cum sit nudus, & simplex ritus ad denotandos fideles institutus.

(a) Cum enim passim doceret, Baptismum esse *efficax regenerationis medium*, etiam in infantibus, qui fidei incapaces sunt, non immerito ipsi objiciebatur, hanc regenerationem fieri per Baptismum *ex opere operato*. Nec satis videtur objectionem diluere respondendo: *Hanc fidem, & illi conjunctam regenerationem Spiritus sanctus per ipsum Baptismum in cordibus Infantium operatur*. Sed hæc viderint ipsi Lutherani Nos absonas istas baptismi definitiones ex instituto refutabimus, quando hujus Sacramenti effectus explicabimus.

institutionem hujus Sacramenti præcesserunt, scilicet cessatio Circumcisionis, in cujus locum baptismus successit; & Baptismus Joannis, qui baptismi Christi prodromus fuit, & quo ipse Dominus noster tingi voluit.

CAPUT II.

Ostenditur, Circumcisionem fuisse præparationem, & figuram baptismi, adeoque cessare debuisse, ut baptismo Christi locum daret (a).

15. Sanctus Thomas 3. P. quæst. 70. art. 1. id ostendit *primo* ex Apostolo, qui ad Coloss. II. 11. inquit: *Circumcisi estis circumcisione* non *manufacta in exspoliatione corporis carnis*, *sed circumcisione Christi*, *consepulti ei in baptismo*.

16. Probat idipsum postea hac ratione: „ Baptismus dicitur *Sacramentum fidei*, inquantum „ scilicet in baptismo fit quædam fidei professio, „ & per baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. Eadem autem est fides nostra, & „ antiquorum Patrum, secundum illud Apostoli 2. „ Corinth. IV. 13.: *Habentes eumdem spiritum* „ *fidei*, *credimus*. Circumcisio autem erat quædam protestatio fidei, unde dicitur Rom. IV. 11., „ quod *Abraham accepit circumcisionem*, *tamquam signaculum fidei*: quando & per circumcisionem antiqui aggregabantur collegio fidelium. „ Unde manifestum est, quod circumcisio fuit præparatoria ad baptismum, & præfigurativa ipsius, „ secundum quod antiquis patribus *omnia in figuram futuri contingebant*, ut dicitur 1. Corinth. X., sicut & fides eorum erat de futuro."

17. Abrogandam fuisse circumcisionem una cum aliis Sacramentis Mosaicis eruitur etiam aperte ex prophetia illa Jeremiæ XXXI. 31.: *Ecce dies venient*, *dicit Dominus*, *& feriam domui Israel*, *& domui Juda fœdus novum*, non *secundum pactum*, *quod pepigi cum patribus eorum*, *&c.* Hoc autem Jeremiæ vaticinium fuisse in novo Testamento adimpletum recte observavit S. Paulus Hebr. VII. 8., ita concludens: *dicendo autem novum*, *veteravit prius*. Vid. dicta Tom. V. Dissert. 1. 2. (*b*).

18. Fuit postea abrogatio Circumcisionis omnino declarata & statuta in Concilio Jerosolymitano Act. XV. Cum enim quidam docerent, non posse Christianos salvari, nisi circumciderentur secundum legem Moysis, Apostoli celebre illud decretum emiserunt vers. 18. sequ.: *Visum est Spiritui sancto*, *& nobis*, *nihil ultra imponere vobis oneris*, *quam hæc necessaria*, *ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum*, *& sanguine*, *& suffocato*, *fornicatione*. Paulus autem & sæpe, & luculenter loquitur de legalium, ac præcipue de circumcisionis abolitione; immo ad Gal. V. 2. *Ecce*, inquit, *ego Paulus dico vobis*, *quoniam si circumcidamini*, *Christus vobis nihil proderit*.

19. Ad hæc circumcisio erat instituta, ut populus, ex quo nasciturus erat Messias, a reliquis sejungeretur. Postquam igitur Messias advenit, qui *medium parietem maceriæ* solvere debebat, ut loquitur Apostolus Ephes. II. 14. & fieri *unum ovile*, *& unus pastor*, Joan. X. 16. nulla amplius erat causa servandi ritum circumcisionis.

20. Ob. *primo* Gen. XVII. 7. quando Deus Abraham circumcisionem dedit, protestatus est, se fœdus inire sempiternum: *Et statuam pactum meum inter me*, *& te*, *& inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno .... circumcidetur ex vobis omne masculinum &c.*

21. Resp., fœdus a Deo initum cum Abraham dupliciter spectari posse, & quatenus designabat gratiam conferendam per fidem venturi Messiæ, & quatenus erat externæ cæremoniæ alligatum. Primo modo durare debebat in æternum, etiam externa cæremonia cessante, quomodo fœdus Dei cum Sanctis etiam inquit S. Augustinus Epist. XXIII. num. 4., *sicut circumcisionem abstulit Domini primus adventus*, *sic baptismum auferet secundus adventus*. Si vero externa illa circumcisionis cæremonia solum attendatur, hæc durare debebat usque ad Christum, qui ad totam adimplendam legem circumcidi voluit. Vox autem illa עולם *holam* non semper veram æternitatem significat. Sic in eodem ipsissimo capite Genes. promisit Deus, se daturum semini Abraham terram Chanaan *possessionem æternam*, a qua tamen Judæi post mortem Christi expulsi sunt. Ita paucis hanc difficultatem expedit S. Thomas 1. 2. quæst. 103. art. 3. ad 1.: *Lex vetus dicitur esse in æternum*, *secundum moralia quidem simpliciter*, *&*

(a) Non soli Judæi pugnaciter contendunt, Sacramenta veteris legis, ac præcipue Circumcisionem, nunquam fuisse abolita, immo nec aboleri potuisse, sed his quoque adhæserunt inter veteres hæreticos Nazaræi, & Ebionitæ, ut testantur Irenæus, Tertullianus, Eusebius, Epiphanius, aliique. Eruditus P. Mich. Le-Quien Dissert. VII. in Damascenum §. 21. nos docet a Nazaræis fuisse ad Circumcisionem adactos solos proselytos ex Judæis, ab Ebionitis autem etiam proselytos ex gentilibus. Si autem credimus Petro Della-Valle in *Itinerario* P. I. cap. 32., Æthiopes Christiani etiam nunc suos infantes tam masculos, quam fœminas circumcidunt, & simul baptizant. Ant. Van-Dale in erudita sua *Historia baptismorum* negat, baptismum successisse circumcisioni, quis Mennonistarum erroribus præoccupatus hujus Sacramenti efficaciam non agnovit.

(b) Illustrissimus Petrus Dan. Huetius Lib. II. *Quæst. Alnet.*, postquam solita sua eruditionis copia omnes enumeraverit veterum, ac recentiorum Judæorum lotiones, atque illam præcipue, qua proselyti baptizabantur post circumcisionem, asserit, Talmudistas docere, *vere eum proselytum esse factum*, *qui baptismum sine circumcisione susceperit*, *& fore aliquando*, *ut supervacua sit Legis circumcisio*, *solusque adhibeatur baptismus*. Viderunt ergo Circumcisionem non esse in perpetuum duraturam.

& absolute ; secundum cæremonialia vero , quantum ad veritatem per ea figuratam .

22. Instab. Isaiæ LII. 1. dicitur de regno Christi, non futurum in illo *incircumcisum , & immundum .*

23. Resp. *primo* ibi sermonem esse de Jerusalem *civitate sancti* , quam consolatur Propheta , prædicens illi , non 'pertransiturum per eam *incircumcisum , & immundum* , idest Gentiles , qui antea eidem dominati fuerant . Sed si quis velit hoc Prophetæ oraculum mystice de regno Christi intelligere , tunc etiam nos mystice intelligemus circumcisionem non manufactam , sed spiritualem , non carnis , sed cordis .

24. Inst. iterum . Deus ore Ezechielis XLIV. 9. arcet ab ingressu sui *sanctuarii* omnem alienigenam *incircumcisum corde , & incircumcisum carne :* ergo exigit non solum circumcisionem spiritualem , sed etiam carnalem , ut proinde nondum sit abrogata .

25. Resp. Prophetam nomine *circumcisionis carnis* , sine qua nemo audebat ingredi sanctuarium Dei , intelligere non solum proprie dictam circumcisionem , quæ erat typus , & præparatio ad baptismum , sed etiam circumcisionem non manufactam , seu ipsum baptismum , sine quo nemo potest introire in sanctuarium Dei , seu in regnum cœlorum . Neque vero insolens est Prophetis ea , quæ pertinent ad Christi Ecclesiam , verbis enunciare in veteri testamento usitatis . Sic nomine Jerusalem persæpe intelligunt cœlestem patriam , nomine templi Ecclesiam , & nomine sacrificiorum incruentum corporis , & sanguinis Christi sacrificium , cujus illa typi erant , & figuræ .

26. Ob. *secundo* . Ex quo in adventu Messiæ cessaverint cæremoniæ Mosaicæ , non sequitur , abrogatam fuisse etiam circumcisionem , quia hæc , teste Jesu Christo Jo. VII. 22. *non est ex Moyse , sed ex Patribus .*

27. Resp. , fuisse quidem circumcisionem datam Abrahamo , sed ut signum protestativum fidei in venturum Messiam , adeoque post ejus adventum cessare debuisse . Audiatur S. Thomas 1. 2. quæst. 103. art. 3. ad 4. , ubi inquit: „ Fides Abraham „ erat commendata in hoc , quod credidit divinæ „ promissioni de futuro semine , in quo benedi- „ centur omnes gentes . Et ideo quamdiu hoc erat „ futurum , oportebat contestari fidem Abrahæ in „ circumcisione . Sed postquam jam hoc est per- „ fectum , oportet idem alio signo declarare , sci- „ licet baptismo , qui in hoc circumcisioni succe- „ dit . " Hoc idem notat Angelicus de Sabbato , quod fuerat primo institutum ad recolendum beneficium creationis , die septima absolutæ ; sed mutatum postea fuit in diem Dominicum , *in quo commemoratur nova creatura inchoata in resurrectionem Christi .*

28. Ob. *tertio* . Apostolus ad Roman. XV. 8. dicit , *Christum Jesum fuisse ministrum circumcisionis* . Ulterius idem S. Paulus Timotheum circumcidit , ut habetur in Act. Apostol. cap. XVI.

29. Resp. cum S. Thoma Lect. I. in hunc locum , Christum fuisse appellatum *Ministrum circumcisionis* , quia in propria persona suum Evangelium solis Judæis circumcisis prædicavit ; quo sensu idem Paulus ad Gal. II. 7. sibi creditum fuisse dicit Evangelium *præputii* , sicut & Petro *circumcisionis:* ubi nomine *præputii* intelliguntur Gentiles , nomine autem *circumcisionis* veniunt Judæi .

30. Alterum vero solvitur , observando , id Apostolum fecisse quadam prudenti œconomia *propter Judæos , qui erant in illis locis* , ne scilicet scandalizarentur , videntes ab eo in societatem prædicationis assumptum esse Timotheum incircumcisum , qui tamen saltem ex parte matris Judæus erat . Circumcisio autem fuit aliquamdiu tolerata in illis , qui convertebantur ex Judaismo , ut Synagoga cum quodam honore ad sepulchrum deduceretur . Unde & ipse Paulus 1. Corinth. IX. 20. dicit , se *factum fuisse Judæis , tamquam Judæum , ut Judæos lucraretur* , observando scilicet aliquas Mosaicæ legis cæremonias , quas abolitas esse , non dubitabat . Sic sibi caput totondit enm voto , postea se purificavit , abstinuit a cibis in lege vetitis &c., ut patet Act. XVI., XVIII., XXI., & XXIV. Vid. S. Thomas inferius n. 32. laudandus .

Quæres *primo , quando circumcisio cessaverit ?*

31. Resp. S. Thomas 1. 2. quæst. 103. art. 3. & 4. multa habet de tempore , quo circumcisio , aliæque cæremoniæ legales cessare debuerunt . Nobis autem satis fuerit ea referre , quibus art. 4. respondet difficultati sibi primo loco oppositæ , quod Apostoli post adventum Spiritus sancti in die Pentecostes adhuc observaverint legalia : nam Paulus circumcidit Timotheum , ut dicitur Act. XVI. Hanc vero difficultatem his verbis solvit Angelicus .

32. „ Circa hoc diversimode sensisse videntur Hieronymus , & Augustinus . Hieronymus enim (Epist. LXXV. inter Epistolas S. Augustini) distinxit duo tempora : unum tempus ante passionem Christi , in quo legalia non erant mortua , quasi non habentia vim obligatoriam , aut expiativam pro suo modo , nec etiam mortifera , quia non peccabant ea observantes . Statim autem post passionem Christi inceperunt esse non solum mortua , idest non habentia virtutem , & obligationem , sed etiam mortifera , ita scilicet , quod peccabant mortaliter , qui ea observabant . Unde dicebant , quod Apostoli nunquam legalia observaverunt post passionem secundum veritatem , sed solum quadam pia simulatione , ne scilicet scandalizarent Judæos , & eorum conversionem impedirent . Quæ quidem simulatio sic intelligenda est , non quidem ita , quod illos actus secundum rei veritatem non facerent , sed quia non faciebant , tamquam legis cæremonias observantes ; sicut si quis pelliculam virilis membri abscinderet propter sanitatem , non causa legalis circumcisionis observandæ ".

33.

33. „ Sed quia indecens videtur, quod Apostoli ea occultarent propter scandalum, quæ pertinent ad veritatem vitæ, & doctrinæ, & quod simulatione uterentur in his, quæ pertinent ad salutem fidelium; ideo convenientius Augustinus Epist. XL. distinxit tria tempora: unum quidem ante Christi passionem, in quo legalia neque erant mortifera, neque mortua: aliud autem post tempus Evangelii divulgati, in quo legalia sunt mortua, & mortifera: tertium autem est tempus medium, scilicet a passione Christi usque ad divulgationem Evangelii, in quo legalia quidem fuerunt mortua, quia neque vim aliquam habebant, neque aliquis ea observare tenebatur, non tamen fuerunt mortifera, qui illi, qui conversi erant ad Christum ex Judæis, poterant illa legalia licite observare, dummodo non sic ponerent spem in eis, quod ea reputarent sibi necessaria ad salutem, quasi sine legalibus fides Christi justificare non posset. His autem, qui convertebantur ex gentilitate ad Christum, non inerat causa, ut ea observarent. Et ideo Paulus circumcidit Timotheum, qui ex matre Judæa genitus erat; Titum autem, qui ex gentilibus natus erat, circumcidere noluit.

34. Ideo autem noluit Spiritus Sanctus, ut statim inhiberetur his, qui ex Judæis convertebantur, observatio legalium, sicut inhibebatur his, qui ex gentilibus convertebantur, gentilitatis ritus, ut quædam differentia inter hos ritus ostenderetur. Nam gentilitatis ritus repudiabatur, tamquam omnino illicitus, & a Deo semper prohibitus; ritus autem legis cessabat, tanquam impletus per Christi passionem, utpote a Deo in figuram Christi institutus ". Utrumque illum S. Thomæ articulum legendum consulo.

35. Angelicæ huic doctrinæ ex magno Augustino derivatæ omnes consentiunt Theologi; sed alia difficultas exoritur, nempe si tempore medio inter Christi passionem, & Evangelii divulgationem circumcisio *mortua* erat, & nullius valoris, quamvis nondum *mortifera*, quid dicendum de iis Judæorum infantibus, qui cum sola circumcisione defuncti sunt? An in illis peccatum originale vi circumcisionis deletum est?

36. Respondet Guill. Estius in IV. Dist. III. §. 14., circumcisionem iis infantibus profuisse ad delendam originalem noxam. *Quod*, inquit, *non est contra tripartitam temporis distinctionem supra positam. Nam medio tempore mortua quidem fuere legalia, non tamen omnibus, sed iis, quibus novæ legis instituta manifestata prodesse jam poterant*. Quam suam sententiam Estius auctoritate S. Bernardi confirmat, rejiciens tamquam minus probabilem opinionem Scoti, putantis, iis parvulis suffecisse in remedium peccati originalis fidem parentum.

Quæres *secundo*, *an apud Hebræos præter circumcisionem baptismus quoque adhiberetur?*

37. Resp. Multas apud Hebræos fuisse usitatas ablutiones, discimus ex sacris litteris utriusque fœderis. Earum nonnullæ erant ex hominum arbitrio, præcipue vero Pharisæorum, de quibus habemus Marci VII. 3. seq., quod *nisi crebro laverint manus, non manducant; tenentes traditionem seniorum, & a foro, nisi baptizentur, non comedunt. Et alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptismata calicum, & urceorum, & æramentorum, & lectorum*. Sed, ut bene advertit S. Thomas 3. P. quæst. 38. art. 1. ad 3., *baptismata illa erant inania, utpote ad solam munditiem carnis ordinata*.

38. Quædam tamen lotiones inveniuntur ex lege præscriptæ, ut quæ leguntur Exodi XIX. 10. XXIX. 4., Levitici VIII. 6., aliæque non paucæ, sive ad naturales corporis sordes abstergendas, sive ad culpas legales expiandas. Hæc autem Judæorum baptismata erant per totius corporis nudati immersionem, non autem per solam aspersionem.

39. Quamquam aliquæ etiam memorantur ablutiones per solam aspersionem, ut illa, quæ præcipitur Numer. XIX. 11. homini immundo propter contactum cadaveris: *Aspergetur ex hac aqua* (*lustrali*, cui cineres vaccæ rufæ infusæ erant) *die tertio, & septimo, & sic mundabitur*. Ac de variis, & multis Hebræorum lotionibus videndus Petrus Dan. Huetius in *Quæst. Alnetanis* Lib. II. cap. 20.

40. Sed multo celebrior etiam apud modernos Judæos est baptismus *Proselytorum;* unde quidam Heterodoxi originem nostri baptismi Christiani trahere ausi sunt, ut infra videbimus. *Proselyti* dicebantur, qui ex Pagana superstitione ad religionem Judaicam transibant. Duo autem distinguebantur eorum genera: alii enim erant solius *domicilii*, a quibus nihil aliud exigebatur, quam ut ab idololatricis superstitionibus abstinerent, & ut quædam præcepta Noachica observarent. Alii vero dicebantur *proselyti fœderis*, aut *justitiæ*, & isti se ad omnia præcepta legis obligabant; atque isti primum circumcidebantur, post autem, ubi dolor ex vulnere cessasset, baptismo totius corporis immersione lustrabantur, fœminis solo hoc baptismo initiatis, cum circumcisionis essent incapaces.

41. Hunc baptismum fuisse a Moyse institutum, & præceptum, contendunt multi Rabbini post Moysem Maimonidem apud Seldenum *De Synedriis* Lib. I. cap. 3.: quibus subscribunt Marshamus in *Canone chronico* Sæc. IX., Lightfootus in *Horis hebraicis* cap. 41. aliique nonnulli Rabbinicis doctrinis plus æquo addicti. Verumtamen sæpius provocati, ut aliquod hujus instituti, vel præcepti Mosaici vetus monumentum afferrent, nullum hactenus prolatum est. Immo nulla hujus baptismi mentio fit, quando Jethro, ejusque familia, Ruth Moabitides, Rahab Hiericuntina, Achior, aliique proselyti facti sunt. Quando etiam Hircanus tempore Machabæorum Idumæos ad circumcisionem adegit, ut Josephus narrat Lib. XIII. *Antiq. Jud.* cap.

cap. 17., nihil prorsus habetur de eorum baptismate.

42. Hugo Grotius hoc vidit, & confessus est in cap. III. Matth. vers. 6.; sed aliam hujus ablutionis antiquorum originem se invenisse putavit in aquis diluvii, ut proinde baptismus proselytorum esset institutus vetustissimis Noe temporibus in memoriam illius universalis baptismatis, quo totius mundi sordes ablutæ fuere. Unde illud apud Græcos decantatum:

> *Θάλασσα κλύζει πάντα τῶν ἀνθρώπων κακὰ*
> *Mortalium omnium abluit culpas mare.*

Sed nec iste laboriosissimus remotæ antiquitatis indagator aliquod suæ opinionis fundamentum nobis exhibere potuit. Hinc eruditi concludunt, fuisse quidem proselytis Hebræorum baptisma collatum, sed non ex aliqua lege divina, aut Mosaica, aut etiam Noachica: immo nec semper, nec ubique. Qui plura de hac controversia scire cupit, evolvat doctissimi Calmet Dissert. *De Baptismo*, tum duas Dissertationes Jo. Reiskii, & Jo. Andr. Danz insertas Tomo XXII. *Thesauri Antiquit. Sacrar.* Blasii Ugolini, præter illos non paucos, quos citat Christoph. Matth. Psaffius in *Introduct. ad Hist. Theol. Litter.* Lib. III. pag. 36. e Protestantium cœtu scriptores.

CAPUT III.

De Baptismo Joannis.

43. Postquam diximus de Circumcisione, quatenus typus erat nostri baptismi, sequitur ut dicamus de Baptismo Joannis, qui eidem Christi Sacramento viam præparabat. Novatores, qui Sacramentis virtutem justificandi denegant, eam, soli fidei tribuentes, nullum agnoscere volunt inter Joannis, & Christi baptismum essentiale discrimen, quemadmodum nec Baptismum, nec alia Sacramenta, a Circumcisione, ac veteribus Sacramentis distare contendunt. Vid. sup. Dissert. I. cap. 10. (a), contra quorum errorem sit

PROPOSITIO.

In eo potissimum differebat baptismus Joannis a Baptismo Christi, quod iste gratiam sanctificantem virtute sua confert, non autem illam conferebat baptismus Joannis.

44. Non immorabimur in demonstranda veritate primæ partis, quam abunde ostendimus Dissert. I. cap. X. Solum restat probanda altera pars de baptismo Joannis. Quæ quidem in se non videtur esse magni momenti, cum agatur de baptismo, qui jamdiu cessavit. Sed Novatores, eam necessariam reddiderunt, quia ut efficaciam nostro baptismo detraherent, conati sunt ostendere, eum aut nihil, aut valde parum a baptismo Joannis differre. Aliquos *exorituros, qui præ mentis inopia dicere auderent, nullum esse prorsus utriusque baptismatis discrimen, sed pari utrumque in pretio habendum*, quasi vaticinans olim timuit S. Cyrillus Alexandrinus Comment. in cap. III. Joannis ad vers. 22. Tom. IV.

45. Prob. autem disertissimis ejusdem S. Joannis Baptistæ verbis apud Jo. I. 33., quibus discrimen affert inter suum, & Jesu Christi baptismum, inquiens: *Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.* Quomodo poterat melius Christi Præcursor ostendere, quanto baptismus Christi esset suo excellentior, quam suum vocando, *baptismum aquæ*, alium vero *baptismum Spiritus sancti?* Ut nempe intelligeremus, in Christi baptismo veram Spiritus sancti gratiam conferri, non autem in baptismate Joannis. Quod idem adhuc expressius significavit apud Matth. III. 11., apud Marcum I. 8., & apud Lucam III. 16., ubi iis, qui putabant ipsum esse Christum, respondit dicens: *Ego quidem aqua baptizo vos; veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: ipse vos baptizabit Spiritu sancto, & igne.* Ubi certe non ponitur discrimen solum inter personam Christi, &

(a) Id primo docuerat Ulricus Zwinglius in Lib. *De vera, & falsa religione* cap. *de Baptismo*. Hunc ejus errorem, ut multos alios, adoptavit Calvinus Lib. IV. *Instit.* cap. 15. §. 7., suisque asseclis propinavit, estque modo in Calviniana secta communis; eosque si audiamus, sola semper fides justificat; cum hoc tantum discrimine, quod circumcisi crederent in Messiam venturum; baptizati a Joanne in Messiam jam præsentem, sed nondum manifestatum; baptizati ab Apostolis in Messiam, qui opus redemptionis consummaverat. Lutherus a vera sententia non discessit; tria enim ponebat inter Christi, & Joannis baptismum discrimina: *primum*, quod baptismus Joannis non fuerit Sacramentum; *secundum*, quod peccata non remiserit; *tertium*, quod baptizati a Joanne debuerint rebaptizari. Sed Lutheranis non placuit hæc Magistri doctrina. Nam Phil. Melancthon in *Locis Commun.* editis anno 1558. titulo *De Baptismo* contendit, baptismum Joannis habuisse eosdem effectus, ac baptismum Christi, eaque retractat, quæ antea cum magistro suo recte docuerat. Melancthonem secuti sunt Lutherani posteriores, ut Jo. Gerhardus Loco XXI. cap. 4. §. 44. seq., Mart. Chemnitius P. II. *Exam. Concilii Trid.*, Jo. Franc. Turrettinus in *Instit. Theol. elenct.* P. III., & non ita pridem Jo. Franc. Buddeus Lib. V. *Theol. Dogm.* cap. 1. §. 2.; qui omnes aliquam excellentiam baptismo Christi supra baptismum Joannis tribuunt, quantum ad copiam donorum; quantum vero ad remissionem peccatorum, & justificationem, utrumque parem faciunt, quia in falso eorum systemate remissio peccatorum, & justificatio a sola fide pendent, ut sæpius observavimus.

& Joannis, ut post Calvinum aliqui Protestantes frustra commenti sunt, sed etiam inter ipsa duo baptismata, quorum alterum erat in aqua, Christi vero in aqua, & Spiritu sancto.

46. Hoc ipsum discrimen confirmat S. Thom. hac theologica ratione 3. P. quæst. 38. art. 3., inquiens: „ Tota doctrina, & operatio Joannis præparativa erat ad Christum, sicut ministri, & inferioris artificis est præparare materiam ad formam, quam inducit principalis artifex. Gratia autem conferenda erat hominibus per Christum, secundum illud Jo. I. 17. *Gratia, & veritas per Jesum Christum facta est*. Et ideo baptismus Joannis gratiam non conferebat, sed solum ad gratiam præparabat tripliciter: *uno* quidem modo per doctrinam Joannis inducentem homines ad fidem Christi: *alio* modo assuefaciendo homines ad ritum baptismi Christi: *tertio* modo per pœnitentiam, præparando homines ad suscipiendum effectum baptismi Christi ".

47. Prob. *secundo* nostra propositio ex eo quod aliqui baptizati a Joanne denuo fuerint ab Apostolis Christi baptismo expiati. Ut enim narratur Act. XIX., cum Paulus invenisset quosdam Ephesios, a Joanne baptizatos, illis ita locutus est: *Joannes baptizavit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est in Jesum. His auditis baptizati sunt in nomine Domini Jesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos &c.* Hunc locum decretorium plane esse putavit Augustinus Lib. V. *De Bapt. contra Donatistas* cap. 10. inquiens: *Si baptismo Joannis peccata dimittebantur, quid amplius præstare potuit baptismus Christi eis, quos Apostolus Paulus post baptismum Joannis Christi baptismo voluit baptizari?* Præterea cum Act. II. 41. dicatur, S. Petro prædicante baptizatos fuisse homines ad tria millia, & postea ad quinque millia, facile creditus est fuisse inter eos plerosque jam baptizatos a Joanne, ad cujus baptismum omnis pene Judæa concurrebat, testibus Evangelistis, Matthæo, Marco, & Luca, unde & illi denuo baptizati sunt.

48. Accedit denique sanctorum Patrum auctoritas, quorum nonnisi pauca allegabimus testimonia, cum vel ipsi Protestantes nimia veritatis evidentia coacti sint fateri, eosdem sibi aperte repugnare. Origenes Tom. IV. in Joan. num. 17. *Notandum*, inquit, *quod Joannis baptismus Jesu baptismo inferior erat. Qui ergo in Actis baptizati erant in Joannis baptismo ..... denuo ab Apostolo baptizabantur, quia regeneratio non apud Joannem, sed apud Jesum per Apostolos fiebat &c.*

49. S. Jo. Chrisostomus Hom. X. in Matth. de baptismo Joannis inquit: *Remissionem hoc baptisma non habebat; sed hoc munus illius baptismatis erat, quod postea Christus instituit*.

50. Ex latinis Tertullianus in Lib. *De Baptismo* cap. 10. loquens de Baptismo Joannis, *divinum quidem eum fuisse*, dicit, *mandato tamen, non potestate; quod & Joannem a Domino missum legimus in hoc munus, ceterum humanum conditione; nihil enim cæleste præstabat, sed cælestibus præministrabat*.

51. S. Hieronymus in Dial. adv. Luciferianos *Audi*, inquit, *quid Scripturæ doceant. Joannis baptisma non tam peccata dimisit, quam pœnitentiæ baptisma fuit in remissionem, idest in futuram remissionem, quæ esset postea per sanctificationem Christi subsecutura*. Et post aliqua: *Si autem Joannes, ut confessus est ipse, non baptizavit in spiritu, consequenter neque peccata dimisit, quia nulli hominum sine Spiritu sancto peccata dimittuntur*. Demum concludit, eum, qui *servi baptismo plus, quam habuit, tribuit, Dominicum* (baptismum) *destruere; cui amplius nihil relinquitur*.

52. Denique S. Augustinus, cujus quanta sit auctoritas, nemo ignorat, præter verba superius num. 47. allata, hæc alia habet in eodem loco cap. 9.: *Baptizatos a Paulo eos, qui jam baptismo Joannis baptizati fuissent, legimus in Actis Apostolorum, non ob aliud, nisi quia Joannis baptismus non fuit Christi baptismus, sed Joanni a Christo concessus; qui Joannis proprie diceretur ... Accepit autem hoc Joannes certæ dispensationis gratia, non diu mansurum, sed quantum satis esset ad parandam viam Domino, cujus eum esse præcursorem oportebat* (a).

53. Merito igitur Patres Tridentini Sess. VII. *de Baptismo* can. 1. ita definierunt: *Si quis dixerit, baptismum Joannis habuisse eamdem vim cum baptismo Christi, anathema sit*. Ubi tamen notant cautiores Theologi, non fuisse hoc canone expresse definitum, per baptismum Joannis non potuisse peccata deleri, sed solum majorem esse vim baptismi Christi, quam fuerit baptismi Joannis. Ita censent Guill. Estius in IV. *Sent.* Dist. II. §. 4., Ren. Hyac Drouven *De re Sacram.* Lib. II. cap. 1. §. 4. Lud. Habert, & alii. Quamobrem non sunt tamquam hæretici condemnandi pauci quidam veteres, qui cum Petro Lombardo aliquam justificandi vim baptismo Joannis tribuerunt.

54.

(a) Sine stomacho legi non possunt, quæ impudentissimus Calvinus Lib. IV. *Institut.* cap. 15. §. 7. scribere ausus fuit: *Neminem perturbet*, inquit, *quod alteram* (baptisma) *ab altero discernere veteres contendunt, quorum non tantus esse nobis debet calculus, ut Scripturæ certitudinem qualefaciat. Quis enim Chrysostomo potius auscultet, quam Lucæ? Nec recipienda est illa Augustini argutia, in spe dimissa fuisse peccata baptismo Ioannis, Christi baptismo reipsa dimitti.*

54. Præcipue cum ipse S. Augustinus ita nostram sententiam defenderit, ut oppositam tamquam hæreticam noluisse condemnare visus sit. Ita enim habet Lib. V. laud. *De Baptismo* cap. 10.: *Quamquam ita credam, baptizasse Joannem in aqua pœnitentiæ in remissionem peccatorum, ut ab eo baptizatis in spe remitterentur peccata, reipsa vero in Domini baptismo id fieret .... tamen ne quisque contendat, etiam in baptismo Joannis dimissa esse peccata, sed aliquam ampliorem sanctificationem eis, quos jussit Paulus denuo baptizari per baptismum Christi, esse collatam, non ago pugnaciter.*

Solvuntur objectiones.

Ob. *primo* contra primam probat.. Illa verba Joannis, quæ apud tres Evangelistas Matthæum, Marcum, & Lucam leguntur: *Ego quidem aqua baptizo vos &c.* non indicant aliquod discrimen essentiale inter baptismum Joannis, & Christi, sed accidentale tantummodo, scilicet quod in Christi baptismate majora futura essent, & visibilia Spiritus sancti dona, qualia fuerunt in die Pentecostes: hoc enim significat illud adjunctum: *In Spiritu sancto, & igne*. Quod clarius expressit Christus ipse Actor. I. 5. dicens Apostolis: *Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies*, scilicet in proximo Pentecostes Festo.

56. Resp., nomine *Spiritus sancti, & ignis* apud tres laudatos Evangelistas non designari nisi invisibilem Spiritus sancti gratiam, quæ per Christi baptismum cordibus baptizatorum infunditur: quamvis alio in loco, scilicet Act. I. 5., & iterum Act. XI. 16., designentur visibilia Spiritus sancti dona, quæ Apostoli in die Pentecostes erant recepturi, quando scilicet *apparuerunt illis dispertitæ linguæ, tamquam ignis*. Act. II. 3. Ratio hujus distinctionis *primo* desumitur ex Sanct. Patrum traditione supra allegata, quibus addi potest S. Jo. Chrysostomus, ita hunc locum interpretatus Hom. XI. in Matth., *Ignis additione vehementiam, & efficaciam gratiæ demonstrari. Secundo*, quia Joannes loquebatur ad turbas, quæ erant quidem baptizandæ in Spiritu sancto, non tamen sub visibili figura linguarum ignearum. Christus autem post suam resurrectionem alloquebatur Apostolos, & Discipulos, quibus solis sub figura ignearum linguarum dandus erat Spiritus sanctus. *Tertio* baptismus datus Apostolis in die Pentecostes poterat quidem appellari *in igne*, sed non *in aqua, & igne*. *Demum* quando Christus Joan. III. voluit necessitatem sui baptismi exprimere, nullam ignis mentionem fecit, sed tantum aquæ, & Spiritus sancti: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Quo in loco cum etiam parvuli comprehendantur, nomine Spiritus sancti non potest designari nisi invisibilis gratia sanctificans, non autem visibilia Spiritus sancti dona, quorum infantes incapaces sunt (*a*).

57. Ob. *secundo* contra alteram probat. n. 58. Verba illa Act. XIX. vers. 5. *His auditis baptizati sunt in nomine Domini Jesu* male a nobis accipiuntur, quasi baptizati a Joanne, fuerint ab Apostolis rebaptizati. Nam *primo* illa verba non sunt Lucæ narrantis, quid Paulus cum illis duodecim baptizatis a Joanne egerit, sed sunt ipsius Pauli, qui ibidem exponit, quomodo Joannes baptizare soleret, in hunc modum: *Joannes baptizavit baptismo pœnitentiæ populum dicens, in eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est in Jesum. His autem auditis* (seu potius, ut græcus textus habet οἱ δὲ ἀκούσαντες, *illi autem audientes*, scilicet discipuli Joannis) *baptizati sunt in nomine Domini Jesu*, quem Joannes prædicabat venturum. Unde sensus illius loci est: *Et audientes* (Joannem Baptistam) *baptizati sunt in nomine Domini*, nempe ab eodem Joanne. Alii dicunt, eos, qui a Paulo jussi sunt baptizari, non fuisse a Joanne ipso baptizatos *in nomine Domini*, sed potius a Joannis discipulis in nomine ipsius Joannis, adeoque non fuisse rebaptizatos, sed *simpliciter* baptizatos, cum prior baptismus inanis fuerit. Hæc posterior sententia fundamentum habet in Ambrosio *De Spiritu sancto* cap. 3. & Optato Milevitano Lib. V. contra Parmenianum (*b*).

58. Resp. ad primum, illam interpretationem, ut-

(*a*) Non tamen negamus, nomine *ignis* potuisse etiam indigitari miraculum apparitionis ignearum linguarum in die Pentecostes, ut aliqui Patres explicarunt. Catechismus Romanus P. II. cap. 2. n. 7. utramque explicationem admittit. Vid. erudita Dissertatio P. Casti Innoc. Ansaldi *De Baptismate in Spiritu sancto & igne*: Mediol. 1752., in qua novam hujus loci exegesim exhibuit, putans, nomine *Spiritus sancti, & ignis* juxta vulgatam eo tempore Judæorum intelligentiam non significari nisi gloriam miraculorum, quibus venturus Messias coruscare debebat.

(*b*) Si Gerardum Jo. Vossium audiamus in Dissert. VIII. *De Baptismo* thes. 33. prima hæc interpretatio est *admodum novella, quippe nata ipso jam nato*, auctore Phil. Marnixio, adoptata postea a Theodoro Beza, & a multis aliis sectæ Calvinisticæ, quibus volupe est ab antiqua veterum Patrum Scripturæ interpretatione recedere. Quamobrem ipse non dubitat, illum Pauli sermonem esse ἀνταπόδοτον, & partem Paulo, partem vero Lucæ esse tribuendam. Etiam Hugo Grotius Calvinista mollior, & Arminii assecla, fassus est, Latinum, Syrum, Arabum, & veteres omnes ante Marnixium agnovisse illa verba: *His auditis*, vel *audientes autem &c.* esse S. Lucæ historiographi Apostolorum. Nonnulli alii heterodoxi in eamdem sententiam citantur a *Criticis sacris*, & a Matthæo Poly in eorumdem Criticorum *Synopsi*. Altera interpretatio est Centuriatorum Magdeburgensium *Centuria* I. Lib. II. cap. 6., & Buceri in cap. III. Matthæi. Multas alias plane nugaces enumerat, & refellit Card. Bellarminus

ntiit aculam, ipsa sua novitate refelli. Quotquot enim sano pollent ingenio, potius Augustino, aliisque Patribus, tum celebrioribus Interpretibus, ac Theologis adhærebunt, qui ex illo cap. XIX. Act. Apostol. collegerunt, baptizatos a Joanne iterum fuisse ab Apostolis baptismo Christi initiatos, & sanctificatos. Accedit, quod admissa illa interpretatione, tota narratio S. Lucæ erit perturbata, & confusa. Sic enim rem narrat S. Evangelista: Paulus interrogavit quosdam Discipulos Ephesios, an Spiritum sanctum accepissent? Respondent illi, se nec audivisse, si Spiritus sanctus sit. Tum Paulus eos rursum interrogat, in quo ergo *baptizati* sint? Reponunt, in baptismate Joannis. Erant ergo jam *baptizati*. Paulus autem iis explicat, quale fuerit baptisma Joannis, ut nempe eos edoceat, aliud ipsis necessarium esse baptisma, quo Spiritum sanctum recipiant. *Quibus auditis* (vel ut placet adversariis, *quæ audientes*) *baptizati sunt in nomine Domini Jesu, & cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos &c.* Quæ omnia recte fluunt, si dicamus, illos Discipulos fuisse novo baptismate tinctos. Non sic autem, si novos interpretes audiamus. Tunc enim ita coordinanda erit narratio S. Lucæ. Paulus interrogavit Discipulos: In quo ergo *baptizati* estis? Illi dicunt, baptismo Joannis. Paulus pergit: Joannes *baptizavit* vos baptismo pœnitentiæ, ut crederetis in Jesum; quibus auditis *baptizati* estis. At vero quid illa inanis *battologia*, seu repetitio *baptismi?* Nonne satis erat dicisse, Joannem baptizasse baptismo populum, ut crederent in eum, qui venturus erat post ipsum, hoc est in Jesum? Ut scilicet ostenderet, Joannis baptismum non fuisse nisi quamdam præparationem ad baptismum Christi, qui erat non in aqua solum, sed in aqua simul ac Spiritu sancto.

59. Ita hunc locum intellexit magnus Augustinus, immo & ante Augustinum Hieronymus, & Ambrosius. Primus quidem in Cap. II. Joelis Prophetæ dicens: *Qui baptizati erant baptismate Joannis ..... iterum baptizantur, & verum baptismum accipiunt.* S. Ambrosius autem Lib. I. *De Spiritu sancto* cap. 3. *Qui negaverunt, ait, se scire Spiritum sanctum, quamvis baptizatos se dicerent in Joannis baptismo, baptizati sunt postea.* Et ante utrumque Origenes Tomo VI. Commentar. in Joan. num. 17., hanc reddene iterati baptismi rationem, *quia regeneratio non apud Joannem, sed apud Jesum per Apostolos suos fiebat.* Vid. etiam S. Thomas 3. P. quæst. 38. art. 6.

60. Altera vero interpretatio prorsus commentitia est, nec ullum vel levissimum habet fundamentum in sacris litteris, ex quibus solis esse nostras explicationes depromendas Adversarii contendunt. Ibi enim dicitur, illos duodecim Discipulos fuisse baptizatos *in Joannis baptismate*, quale utique a Joanne dabatur, non autem alio baptismate vitiato, & corrupto. Insuper Paulus explicat, quale fuerit Joannis baptisma, scilicet *pœnitentiæ*, & præparatorium ad baptismum Christi: nec ibi vola est, aut vestigium, fuisse illos Ephesios a Joannis Discipulis male baptizatos.

61. Neque Adversarios juvat unius, aut alterius Patris singularis opinio, qui a communi aliorum sensu recesserunt in hujus loci explicatione. Quorum tamen sententia de vi, & efficacia baptismi Joannis nobis contraria non est, ut infra n. 77. & seq. videbimus.

62. Dices. In iisdem Actibus Apostolorum cap. XVIII. memoratur quidam Judæus nomine *Apollo, sciens tantum baptisma Joannis*, qui tamen *erat edoctus viam Domini, & fervens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea, quæ sunt Jesu.* Hæc profecto significant, eum per solum Joannis baptisma recepisse Spiritum sanctum, & gratia sanctificante fuisse instructum. Ulterius non legitur, eumdem fuisse denuo baptizatum.

63. Resp. Quantum ex circumstantiis colligi potest, Apollo erat tunc Catechumenus, & cum jam sufficienter edoctus esset viam Domini, & fervens spiritu, potuit Jesum in Synagogis prædicare. Quamvis vero expresse non dicatur, eum fuisse iterum baptismo Christi initiatum, non est tamen hac de re dubitandum, cum etiam aliis fuerit hoc Sacramentum collatum, ut legitur ibidem cap. XIX. Id quoque haud obscure insinuatur in eodem ipso cap. XVIII. cum de Apollo subditur: *Priscilla, & Aquila assumpserunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini;* proculdubio ei ostendentes Christi baptismatis necessitatem.

64. Ob. *tertio*. Marci I. 4. dicitur: *Fuit Joannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum:* sed remissio peccatorum non fit sine infusione gratiæ sanctificantis; baptismus ergo Joannis eamdem habebat vim, & efficaciam, ac baptismus Christi, qui etiam in Symbolo Nicæno dicitur *in remissionem peccatorum*. Insuper Lucas capite I. narrans Angeli apparitionem factam Zachariæ, & prædictionem nascituri ei filii, dicit, eum venturum in spiritu, & virtute Eliæ, *parare Domino plebem perfectam.* Ut ergo hoc vaticinium adimpleretur, necesse erat, ejus baptismum esse ad remissionem peccatorum omnino efficacem.

65. Respondet S. Thomas 3. P. quæst. 38. art. 3. ad 1. „ quod illis verbis, ut Beda dicit, potest intelligi duplex baptismus: unus quidem, „ quem Joannes baptizando conferebat, qui di„ citur *baptismus pœnitentiæ*, quia scilicet ille mi-

Lib. I. cap. 22. Ex hoc tamen apparet, quantum Novatores laboreot in explicando textu tam perspicuo, ut eum cum suis erroribus concilient.

„ baptismus erat quoddam inductivum ad pœnitentiam, & quasi quædam protestatio, qua profitebantur homines, se pœnitentiam acturos. Alius autem est baptismus Christi, per quem peccata remittuntur, quem Joannes dare non poterat, sed solum prædicabat dicens: *ille vos baptizabit in Spiritu sancto*. Vel potest dici, quod prædicabat baptismum pœnitentiæ, idest inducentem ad pœnitentiam; quæ quidem pœnitentia ducit homines in remissionem peccatorum." Sed hæc remissio peccatorum non obtinetur sine gratia, neque gratia est sine charitate, nec charitas sine Spiritus sancti in animam illapsu. Quamobrem cum Joannes non baptizaret in Spiritu sancto, ejus baptismo non poterant peccata *immediate* remitti, sed tantum *mediate*, quatenus ad Christi baptismum disponebat.

66. Dices. Ibidem apud Marcum vers. 5. additur: *Baptizabantur ab illo in Jordanis flumine confitentes peccata sua*. Atque hæc eadem verba inveniuntur apud Matth. III. 6.: ut quid autem peccatorum confessio, si nulla erat in eo Baptismo vis eadem peccata remittendi?

67. Respondet idem Angelicus ad 2., *quod illa confessio non fiebat ad remissionem peccatorum, statim per baptismum Joannis exhibendam, sed consequendam per pœnitentiam consequentem, & per baptismum Christi, ad quem pœnitentia illa præparabat*. Ita etiam docent Patres, ut videre est apud S. Hieronymum supra num. 51. allegatum, & apud Tertullianum *De Baptismo* cap. 10.; ubi inquit de Joanne: *Quod prædicabat Baptismum pœnitentiæ in remissionem delictorum, in futuram remissionem enunciatum est: siquidem pœnitentia antecedit, remissio subsequitur &c.*

68. Dices iterum. Apostolus Ephes. V. 5. *unum* esse dicit *Baptismum:* non ergo baptisma Joannis erat a baptismate Christi diversum.

69. Resp., Apostolum loqui de baptismate Christi, quod certe nonnisi unum est; unde idem Apostolus 1. Corinth. I. 12. illos reprehendebat, qui dicebant: *Ego sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cæphæ, ego autem Christi*, subdens: *Numquid divisus est Christus?* (a).

70. Ob. *quarto* cum Jo. Franc. Buddeo *Theol. Dogm.* Lib. V. cap. 1. §. 2. baptismus Joannis divinam habuit institutionem, non minus quam baptismus Christi, ut patet & Jo. I. 33., & Lucæ VII. 30. Insuper utriusque baptismi materia est eadem, nempe aqua. Forma etiam baptismi Joannis non videtur diversa: baptizabat enim in nomine Jesu Christi, qui venturus erat, & cujus doctrinam, tanquam ejusdem Christi Præcursor, annunciabat. Quod si dicatur, Joannem non baptizasse in nomine Trinitatis, hoc parum refert, quia etiam Apostolus Petrus Act. II. 38. jubebat, homines baptizari in nomine Jesu Christi, sine explicita trium Personarum mentione. Hanc tamen trium divinarum Personarum mentionem saltem implicitam factam fuisse a Joanne, colligere possumus ex ejusdem doctrina, quæ non alia erat, quam doctrina Christi.

71. Resp. Licet hæc omnia vera sint, observat tamen S. Thomas 3. P. quæst. 38. art. 2., fuisse magnum discrimen inter hæc duo baptismata, quantum ad effectum. *In baptismo Joannis*, inquit Angelicus, *duo possunt considerari, scilicet ritus baptizandi, & effectus baptismi. Ritus quidem baptizandi non fuit ab hominibus; sed a Deo, qui familiari Spiritus sancti revelatione Joannem ad baptizandum misit. Effectus autem illius baptismi fuit ab homine, quia nihil in illo baptismo efficiebatur, quod homo facere non posset. Unde non fuit a solo Deo, nisi inquantum Deus in homine operatur.*

72. Et ibidem in resp. ad 1. inquit: „ Per Baptismum novæ legis homines interius per Spiritum sanctum baptizantur, quod facit solus Deus. Per baptismum autem Joannis solum corpus mundabatur aqua. Unde dicitur Matth. III. 11.: *Ego baptizo vos in aqua ..... ille vos baptizabit in Spiritu sancto*. Et ideo baptismus Joannis denominatur a ministro, qui principalem effectum non agit, scilicet interiorem emundationem." Hanc doctrinam hausit S. Doctor a sanctis Patribus, quos supra laudavimus n. 48. seq.; & quibus addere possumus S. Gregorium Magnum, qui Hom. VII. in Evang. *Joannes*, inquit, *non in Spiritu, sed in aqua baptizat, quia peccata solvere non valens, baptizatorum corpora per aquam lavat; sed tamen mentem per veniam non sanat*. Et Tertullianus *De Baptismo* cap. 10. Baptismum Joannis vocavit *humanum conditione: nihil enim cæleste præstabat, sed cœlestibus præministrabat*.

73. Quantum vero pertinet ad formam baptismi Joannis, nihil certi habetur; & fortasse ille nullis usus est determinatis verbis, non quasi Baptismus ille muta esset cæremonia, cum certum sit, Joannem prædicasse populis, qui baptizabantur, pœnitentiam, & fidem in Messiam jam præsentem; sed quod certa non esset, ac constans verborum forma, ut postea in baptismo Christi factum est. Neque enim ex quo dicatur, Joannem baptizasse in eum, *qui venturus erat post ipsum, ut crederent, hoc est in Jesum*, sequitur, eum aliquam formam determinatam adhibuisse, sed solum voluisse per baptismum, & prædicationem suam populos præparare, ut Christo crederent, & adhærerent. Ceterum quidquid sit de invocatione ventu-

(a) Absurdum Donatistarum paradoxum memorat, & refellit S. Augustinus Lib. II. *Contra Litt. Petiliani* cap. 34. T. XII., *non alium baptismum fuisse Joannis, alium Christi, sed unum baptismum tribus gradibus consecratum, quorum trium gradum aquam Joannes, Spiritum Christus, Ignem Paraclitus dedit*.

turi Messiæ, quam fuisse a Joanne adhibitam nonnulli Patres, & Theologi affirmarunt, certum tamen videtur, nullam fuisse ab eo factam sanctissimæ Trinitatis invocationem, quæ est forma baptismi Christi omnino necessaria (a).

74. Dices cum Vossio. Tam baptismus Joannis, quam Christi dabetur in remissionem peccatorum; quod constat ex nonnullis locis Scripturarum simul collatis. De illo enim expressa sunt verba Marci I. 4., & Lucæ III. 3.; de Christi autem baptismo dicitur Act. II. 8. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum*.

75. Resp. Id omne verum esse, sed adhuc magnum remanere discrimen in eo, quod Christi baptismus virtute propria deleret peccata, unde lavacrum, vel Sacramentum *regenerationis* dicebatur; alter autem erat Baptismus *pœnitentiæ*, ad remissionem peccatorum disponens. Primus *ex opere operato*, alter *ex opere operantis* peccata remittebat: ut supra cum Sancto Thoma dictum est num. 71. seq.

76. Ob. *quinto* nonnulla veterum Patrum Græcorum testimonia. *Primo* Basilius Hom. I. *De Baptismo* cap. 2. ait: Baptismum Moysis *multis modis excelluit ille Joannis. Nulla prorsus facta dilatione per gratiam Dei, & Christi ipsius, simul atque accesserat quis, & peccata sua quantacumque, & qualiacumque fuissent, confessus fuerat, in Jordane flumine baptizabatur, & confestim peccatorum remissionem recipiebat*. *Secundo* ejus frater Gregorius Nyssenus *De laudibus Basilii* Tom. III. Joannem dicit *cum prædicatione pœnitentiæ, & aquæ circumspersione* multiplicia Judæorum *piacula eluisse*. *Tertio* multo luculentius vim baptismi Joannis prædicavit Cyrillus Jerosolymit. *Catechesi* III. inquiens de illis, qui baptizebantur a Joanne confitentes peccata sua: *Primum ostendebant vulnera, deinde medicamenta apponebat, & credentes liberabat ab igne æterno. Ac si velis hoc tibi probari, quod baptismus Joannis ab igne comminationis liberabat, audi ipsum dicentem: progenies viperarum, quis monstrabit vobis fugere a ventura ira?* Insignem hunc locum appellat Sam. Basnagius ad an. Domini 29. §. 16., eoque insigniorem, quod in auctoritate Scripturæ collocatur.

77. Neque desunt paria Latinorum testimonia. *Primo* enim Tertullianus *De Baptismo* cap. 4. *Nec quidquam refert*, inquit, *inter eos, quos Joannes in Jordane, & quos Petrus in Tyberi tinxit*. *Secundo* Ambrosius *De Spiritu sancto* Lib. I. cap. 3. negat, eos, qui Act. XIX. memorantur, fuisse a Joanne baptizatos, *quia Joannes in remissionem peccatorum in advenientis Jesu, non in suo baptizavit nomine; & ideo Spiritum nesciebat, quia nec baptismum in Christi nomine, sicut Joannes baptizare solebat, acceperant. Joannes enim, licet non baptizaret in Spiritu, tamen & Christum prædicabat, & Spiritum*. Quod iterum repetit in Comment. ad cap. 3. epist. ad Galatas. *Tertio* Optatus Milevitanus Lib. V. inquit: *Supra memorata millia hominum, qui in Deo crediderant, quamvis ignorarent Filium Dei, & Spiritum sanctum, regnum cœlorum eis denegari non potuit. Inde vox Filii Dei dicentis, a diebus Joannis usque in hodiernum regnum Dei vim patitur, & qui vim faciunt, diripiunt illud, ideo dixit: vim patitur, quia a huc baptizabat Joannes*. *Quarto* Prudentius in Hymno VII. *Cathemerinon* vers. 70. seq. ita de baptismate canit:

> *Sed tincta postquam membra defæcaverat,*
> *Cœlo refulgens influebat Spiritus.*
> *Hoc ex lavacro labe dempta criminum*
> *Ibant renati &c.*

78. Resp., facile posse hæc omnia objecta aliquorum Patrum testimonia cum aliis conciliari, qui vel ipsis nostris Adversariis fetentibus aperte negant, baptismo Joannis fuisse remissa peccata. Nimirum intelligenda sunt de pœnitentiæ necessitate, quam Joannes prædicabat, & qua fideles disponebantur ad remissionem peccatorum per fidem in Jesum Christum, ac per verum ipsius Baptismum obtinendam; non autem quod eam consequerentur per solum Joannis baptismum *ex opere operato*, sicuti obtinetur in baptismo Christi. Atque hac ratione explicari debent nonnulli alii Patres, quorum testimonia brevitatis causa omisimus. Interim quæ objecta sunt, facili negotio diluemus.

79. S. Basilius, cum dicit, eos, qui peccata sua confitentes in Jordanis flumine baptizabantur, *confestim, & sine dilatione* eorumdem peccatorum remissionem obtinuisse, nihil aliud voluit indigitare, nisi pœnitentiam prædicatam a Præcursore Joanne una cum peccatorum confessione, ac baptismo fuisse proximam præparationem, ac veluti ultimam dispositionem ad gratiam justificationis, quæ per fidem in Christum, ejusque bapti-

(a) Id quidem esseruerunt Centuriatores Magdeburgenses *Centuria* I. Lib. II. cap. 6.; tum Jo. Gerhardus Loco XXI. cap. 1. §. 46.; sed temere, & nulla solida, sive sacræ Scripturæ, sive veterum monumentorum fulti auctoritate. Aliqua certa verborum forma Joannem usum fuisse, censuerunt Ambrosius Lib. I. *De Spiritu sancto* cap. 3., & Hieronymus in cap. II. Joelis: quos aliqui Scholastici secuti sunt, ut Hugo de S. Victore Lib. II. *De Sacram.* P. V. cap. 6., & alii; qui tamen coacti sunt dicere, hanc formulam prætermissam fuisse, quando Joannes Christum baptizavit, quia absurdum fuisset, ipsum baptizari in nomine ejus, qui venturus erat. Neque etiam hæc formula opportuna erat, quando Christus jam se manifestaverat hominibus. Major Theologorum numerus nullam formam agnoscit in baptismate Joannis.

ptismum plene obtinebatur. Hanc & non aliam fuisse S. Basilii mentem, licet verba litteraliter accepta aliud sonare videantur, colligo *primo* ex ejus scopo, qui erat ostendendi ordinem inter tria baptismata Moysis, Joannis, & Christi, baptismum Joannis fuisse multo excellentiorem, quam baptismum Mosaicum. Utque hanc majorem excellentiam demonstret, dicit, homines confitentes peccata sua, & a Joanne baptizatos remissionem peccatorum obtinuisse, quæ in baptismo Mosaico obtineri non poterat. Sed postea progrediens ostendit, multo majorem excellentiam baptismi Christi, quem tanto superiorem fuisse dicit baptismo Joannis, *quantum sol stellis antecellit:* tanta vero non fuisset excellentia baptismi Christi supra Baptismum Joannis, si iste, non minus ac ille virtutem habuisset remittendi peccata. *Præterea* adhuc clarius explicat magnus Basilius discrimina inter utrumque baptismum, subdens, baptisma Joannis fuisse *baptisma pœnitentiæ*. baptisma autem Christi *baptisma adoptionis filiorum*; illud *habuisse vim introducendi*, *hoc perficiendi: illud fuisse secessum a peccatis*, *hoc conjunctionem cum Deo*. Denique in Lib. *De Spiritu sancto* cap. 15. iterum docet, hoc fuisse inter utrumque baptisma magnum discrimen, quod *Joannes baptizavit aqua ad pœnitentiam*, *Dominus autem noster Jesus Christus in Spiritu sancto*.

80. Facilior est explicatio verborum S. Gregorii Nysseni, qui dicit quidem per pœnitentiam, & baptismum Joannis fuisse piacula Judæorum dimissa, sed nihil addit, quo significetur, id factum fuisse virtute ejusdem baptismi, seu *ex opere operato*, & non potius ex ipsius pœnitentiæ operibus, quibus baptizati a S. Joanne ad remissionem peccatorum disponebantur, ut nos ex Scripturis sacris, atque ex apertis sanctorum Patrum testimoniis ostendimus.

81. In Cyrillo Jerosolymitano inaniter triumphat Basnagius. Nihil enim aliud docet, quam Joannem iis, qui ostendebant vulnera sua, per prædicationem pœnitentiæ, & per baptisma medicamenta apposuisse, eosque ab igne æterno liberasse; quod minime nos inficiamur, quatenus pœnitentia, & aquæ ablutio præparationes erant, & proximæ dispositiones ad gratiam sanctificantem per fidem, & baptismum Christi consequendam. Quod ipse Cyrillus ibidem haud obscure indicat, addens baptisma Joannis *solam* remissionem peccatorum contulisse; baptisma vero Christi Spiritus sancti dona conciliasse: quod accurate dicere non potuisset Cyrillus, si putasset, baptismate Joannis *ex opere operato* gratiam justificantem fuisse collatam; ut enim inquit S. Augustinus supra relatus num. 47. *Si baptismo Joannis peccata dimittebantur*, *quid amplius præstare potuit baptismus Christi eis*, *quos Paulus post baptismum Joannis*, *Christi baptismo baptizari voluit?*

82. Tertulliani sententiam de baptismate Joannis vidimus supra n. 50., ut nihil disertius in rem nostram desiderari possit. Quando autem dicit, nihil referre, quod aliquis in Tyberi, vel in Jordane baptizetur, non potest intelligi, nisi de materia baptismi, nempe aqua, quæ potest indifferenter adhiberi sive ex mari, sive ex hoc, vel alio flumine, aut fonte hauriatur. Id facile constat ex ejus scopo, qui erat ostendendi, non solum aquas Jordanis fuisse baptismo Christi sanctificatas; sed in illis, tamquam in genere, fuisse sanctificatas omnes aquarum species; adeoque *nullam distinctionem esse*, *mari quis an stagno*, *flumine an fonte*, *lacu an alveo diluatur*. Et nisi Africanus Doctor ita intelligatur, non solum sibi ipsi, sed etiam nostris Adversariis contradicet, qui aliquam baptismo Christi supra baptismum Joannis excellentiam concedunt.

83. Ambrosii locus objectus haud facile explicatur; tamen nostræ, communique aliorum Patrum sententiæ de essentiali discrimine inter duo baptismata Joannis, & Christi, minime opponitur. *Primo* enim diserte asserit, Joannem non baptizasse *in Spiritu*, quamvis & *Christum prædicaret*, *& Spiritum;* quod probat ex ipsis Baptistæ verbis Jo. I. *Ego vos aqua baptizo: veniet autem fortior me ...... ipse vos baptizabit Spiritu sancto*, & *igne*. *Deinde* negat quidem, in baptizatis a Joanne *iteratum* fuisse baptismum, vult tamen fuisse *novatum*, quia baptisma Joannis collatum sine nomine Trinitatis non erat *plenum baptismatis Sacramentum*. Addo quæ hic magnus Ecclesiæ latinæ Doctor habet in Psalm. XXXVI., ubi post allata discrimina inter utrumque baptisma ita concludit: *Baptismus ergo Joannis oculus suppliciorum est*, *Baptismus Christi oculus gratiarum*. Commentarius in epist. ad Gal. S. Ambrosii fœtus non est.

84. Ad Optatum Milevitanum resp., hujus Patris sententiam quidem esse peculiarem, & a communi aliorum doctrina alienam, nobis tamen minime contrariam: scilicet putavit Milevitanus Antistes, Christum noluisse baptizatos a Joanne iterum baptizari, *ne licentiam rebaptizandi daret*, non quod Joannis baptisma idem esset cum baptismate Christi, aut eamdem haberet efficaciam, quod Optatus ibidem aperte negat. En integrum ejus textum: „ Cum Joannes infinita millia hominum baptizaret, jam Christo præsente operabatur servus, & vocabat (alii malunt legere *vacabat*) Dominus, antequam baptizandi daret formam. Peractum est non modicum tempus; millia hominum in pœnitentia, & remissione tincta sunt peccatorum. Sed nemo tinctus fuerat in Trinitate: nemo adhuc noverat Christum; nemo audierat esse Spiritum sanctum. At ubi venit tempus plenitudinis, certo tempore dedit leges baptismatis Filius Dei. Et dedit viam, qua iretur ad regna cælorum, dum præcipit dicens; *Ite docete* &c. Ex ea die oportuit fieri, quod mandatum est. *Ante tempus noluit emendare*, *quod operatum est*, *ne licentiam reba-*

„ pti-

„ ptizandi daret; quamvis alterum fuerit bapti„ sma Joannis, & alterum sit Christi: bapti„ sma Joannis ante leges plenum voluit esse, „ quod non erat plenum .... Ergo ante præcepta „ baptisma Joannis, cum esset imperfectum, „ pro perfecto judicatum est ab eo, quem ne„ mo judicat." Hac posita doctrina pergit ostendere, eos, qui ante leges Jesu Christi de Baptismo sub invocatione sanctæ Trinitatis baptizati sunt, *ad indulgentiam pertinuisse, quia præsens fuerat qui indulgentiam daret;* illos vero, qui apud Ephesum post leges Joannis baptismate baptizati leguntur, fuisse rebaptizatos, *quia jam introductum fuerat baptisma Domini, & exclusum fuerat servi*. Quidquid vero sit de hac Optati opinione, nobis satis est, eum agnovisse, baptisma Joannis non fuisse *ex se plenum*, sed *imperfectum*, idest virtute sua justificationis gratiam non contulisse, sed ex indulgentia Salvatoris: insuper non fuisse iteratum, quia Christus *noluit emendare, quod operatum fuerat, ne licentiam rebaptizandi daret*.

85. Postremum restat Prudentii testimonium, cui respondemus, licuisse illustri Poetæ illam munditiem, & regenerationem, ad quam proxime disponebat baptisma Joannis, quasi præsentem eleganti carmine depingere. Et hæc sufficiant pro defensione dogmatis Catholici, vel saltem sententiæ ab omnibus Theologis Catholicis receptæ. Nunc breviter aliquæ quæstiones resolvendæ sunt.

Quæres *primo*, *utrum baptizati a Joanne, debuerint postea baptismo Christi baptizari?*

86. Respondetur *affirmative: primo*, quia ipse Joannes quos baptizabat, iterum a Christo baptizandos esse monebat Matth. III. 11. *Ego baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est ..... ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne. Deinde*, quia nimis clara est sententia Christi Domini Jo. III. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*.

87. Eadem est doctrina S. Thomæ 3. P. quæst. 38. art. 6., ubi *primo* id probat auctoritate magistri sui Augustini, qui Tract. V. in Joan. T. IV. de hac re minime dubitat, inquiens: *Qui baptizati sunt baptismate Joannis, oportebat, ut baptizarentur baptismate Christi*.

88. Deinde refert opinionem Magistri *sententiarum*, qui in Lib. IV. Dist. II. docuit, illos, qui baptizati sunt a Joanne, nescientes Spiritum sanctum esse, ac spem ponentes in ipsius baptismo, postea baptizatos fuisse baptismo Christi; illos vero, qui spem non posuerunt in baptismo Joannis, & Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum credebant, non fuisse postea baptizatos, sed impositione manuum ab Apostolis super eos facta, Spiritum sanctum recepisse. De hac autem Petri Lombardi opinione ita pronunciat Angelicus.

89. „ Hoc quidem verum est, quantum ad primam partem, quod multis auctoritatibus confir„ matur; sed quantum ad secundam partem *est* „ *penitus irrationabile*, quod dicitur. *Primo* qui„ dem, quia baptismus Joannis neque gratiam con„ ferebat, neque characterem imprimebat, sed erat „ solum in aqua, ut ipsemet dicit Matth. III. Un„ de baptizatis fides, vel spes, quam habebant „ in Christum, non poterat hunc defectum sup„ plere. *Secundo*, quia quando in Sacramento „ omittitur aliquid, quod est de necessitate Sacra„ menti, non solum oportet suppleri, quod fue„ rat omissum, sed oportet totaliter innovari. Est „ autem de necessitate baptismi, quod fiat, non „ solum in aqua, sed etiam in Spiritu sancto, secun„ dum illud Jo. III. 5. *Nisi quis renatus fuerit &c.* „ Unde illis, qui tantum in aqua baptizati erant „ baptismo Joannis, non solum erat supplendum, „ quod deerat (ut scilicet daretur eis Spiritus san„ ctus per impositionem manuum), sed erant ite„ rato totaliter baptizandi in aqua, & Spiritu."

90. Difficultas tamen oritur ex eo, quod Apostoli non legantur iterum baptizati baptismo Christi: immo nec ipse Joannes, quamvis apud Matth. III. 14. baptizari a Christo petierit, inquiens: *Ego a te debeo baptizari*.

91. Hanc difficultatem sibi propositam ita diluit S. Augustinus Epist. CCLXV.: *Postquam Dominus Christus in Ecclesia sua .... sanctum Baptismum dedit, apertissime dixit: si quis non renatus fuerit &c., jam non debemus quærere, quando quisque fuerit baptizatus, sed quoscumque legimus in corpore Christi, quod est Ecclesia, pertinere ad regnum cœlorum, nonnisi baptizatos intelligere debemus, nisi forte quos angustia passionis invenit, & nolentes negare Christum, antequam baptizarentur, occisi sunt, quibus ipsa passio pro Baptismo deputata est. Sed numquid hoc possumus de Apostolis dicere, qui usque adeo largum tempus habuerunt, quo baptizarentur, ut alios etiam baptizaverint? Sed non omnia, quæ facta sunt, etiam scripta inveniuntur; verumtamen facta esse ex ceteris documentis probantur*.

92. Joannem autem fuisse a Christo baptizatum S. Thomas ibidem ad 3. sine dubio affirmat, fretus auctoritate Chrysostomi, seu potius Auctoris Operis imperfecti Hom. IV. in Matth., quod colligitur ex iis Christi verbis apud Matth. III. 14. *Sine modo*, quasi diceret: *sine modo me a te baptizari, & postea te baptizabo, ut petis*. Ita etiam Hieronymus hæc verba commentatur; *ut ostenderet, Christum in aqua a Joanne, Joannem a Christo in Spiritu baptizandum*. Et mox addit: *Vel aliter: sine modo, ut qui servi formam assumpsi, expleam, & humilitatem ejus. Alioqui habeo & aliud baptisma, quo baptizandus sum. Tu me baptizas in aqua, ut ego te baptizem pro me in sanguine tuo*.

Quæres *secundo*, *an baptismus Joannis fuerit Sacramentum?*

93. Resp. *negative*, saltem si Sacramenti nomen

men proprie sumatur. Ita expresse S. Thomas 3. P. quæst. 38. art. 1. ad 1. inquiens: *Baptismus Joannis non erat per se Sacramentum, sed quasi quoddam Sacramentale, disponens ad baptismum Christi: & ideo aliqualiter pertinebat ad legem Christi, non autem ad legem Moysi:* Præterea omnis divisio Sacramentorum est inter Sacramenta veteris legis, & Sacramenta novæ legis; sed baptismus Joannis ad legem Mosaicam non pertinebat, nec *proprie*, sed *aliqualiter* tantum ad legem Christi, ut loquitur mox laudatus Angelicus; ergo &c.

94. Non tamen repugnaverim iis Thomistis, qui non obstante tam aperta S. Thomæ doctrina volunt, eatenus baptismum Joannis dici posse Sacramentum, quatenus hoc nomen generaliter sumitur ad significandum signum rei sacræ a Deo institutum. Atque hac ratione conciliatur cum S. Thoma ejus Magister Augustinus, qui de unico Baptismo contra litteras Petiliani cap. 7. Joannis baptismum videtur Sacramentis veteris legis accensere, inquiens: *Baptismus Joannis non erat baptismus Christi, sed tamen militans Christo, sicut Legis veteris Sacramenta præcursorio quodam, & præfiguratorio fungebatur officio*. Ita censent inter alios Guill. Estius in IV. *Sent.* Dist. II. §. 1. & Ren. Hyac. Drouven *De re Sacram.* Lib. 11. c. 1. §. 4.

95. Qui postea inter se non conveniunt, an ille baptismus inter veteris legis, an vero inter novæ legis Sacramenta adnumerandus sit, quidam medium inter utramque legem esse definiunt. Cum veteribus enim id commune habuit, ut Christum venturum prænunciaret: cum novis autem præter ritum ablutionis etiam eamdam habet baptismi materiam; sed a novis postea longo intervallo distat, quantum ad efficaciam, ut dictum est.

Quæres *tertio, quisnam fuerit effectus baptismatis Joannis?*

96. Resp. Josephus Flavius Lib. XVIII. *antiquit Judaic.* cap. 5. alias 7. postquam Joannem Baptistam, ut *virum justissimum* collaudasset, dicit eum fuisse *lavacri cujusdam institutorem*; & deinde subdit: *Cum esset vir bonus, Judæosque ad virtutis studium excitaret, præcipiens, ut juste quidem inter se, erga Deum autem pie agentes ad lavacrum accederent; tunc enim demum acceptum Deo fore lavacrum ajebat, cum eo non ad expiationem criminum uterentur, sed ad corporis munditiem, ut mentibus jam ante per justitiam expurgatis, corporis quoque adderent puritatem*. Cujus testimonii mentionem facit Origenes Lib. I. *Contra Celsum* n. 47.; & post ipsum Eusebius Lib. I. *Hist. Eccl.* cap. 11. Ex quo Josephi loco patet, nec ipsos Judæos, qui turmatim ad baptismum Joannis undique concurrebant, existimasse, eodem peccata deleri. Sed id obiter.

97. S. Thomas 3. P. q. 33. art. 1. ad 3. hoc affert inter frequentissimas Pharisæorum lotiones, & Joannis baptismum discrimen, *quod baptismata illa Pharisæorum erant inania, utpote ad solam munditiem carnis ordinata; baptismus vero Joannis ordinabatur ad munditiem spiritualem: inducebat enim homines ad pœnitentiam*. Quamobrem baptisma illud infantibus non dabatur, sed solis adultis, postquam crimina sua cum dolore, & detestatione confessi erant (a).

Quæres *quarto, quamdiu baptisma Joannis duraverit?*

98. Resp., durasse usque ad ipsius captivitatem. Id enim testatur Josephus in loco sup. laud., hanc ejusdem captivitatis rationem afferens: „ Cumque „ multi ad eum undique confluerent... Hærodes „ veritus, ne tanta hominis auctoritas subditos ad „ defectionem impelleret, quippe qui nihil non „ acturi ex ejus consilio viderentur, satius esse „ duxit, priusquam novi aliquid oriretur, illum „ e medio tollere &c. Vinctus igitur ob hanc Hæ„ rodis suspicionem, & ad castellum Machærun„ tem perductus, ibidem cæsus est. "

99. Certe Joannem post baptismum Christo collatum adhuc baptizasse, manifeste colligitur ex Joann. III. 22. seq., ubi dicitur Jesum venisse in terram Judæ, ibique cum discipulis commoratum *baptizasse*, eodemque tempore Joannem baptizasse in Ænnon: *nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem*. Unde etiam S. Augustinus Tract. IV. in Joannem inquit: *Deinde jam missus in carcerem Joannes; & deinceps nemo baptizatus invenitur illo baptismate*. Quare autem baptizato Christo, non statim cessaverit Joannes a baptizando, hanc inter alias reddit rationem S. Thomas 3. P. quæst. 38. art. 5. ad 3., *quod baptismus Joannis præparatorius erat, non solum ad hoc, quod Christus baptizaretur, sed etiam ad hoc, quod alii ad Christi baptismum accederent, quod nondum fuit impletum, Christo baptizato* (a).

Quæres *quinto, cur Christus Dominus voluerit a Joanne baptizari?*

100.

(a) Nobilissimi sacr. litter. Interpretes, Estius, Maldonatus, Jansenius, aliique quos sequitur etiam Grotius, hic intelligunt confessionem criminum non generalem, sed distinctam singulorum, qualis postea ab Apostolis invecta fuit, & in Ecclesia Catholica religiose servatur.

(a) Si vera narrant Chardin in *Itinere Persico* Tom. I., & Tavernerius Tom. I. *suorum itinerum*, atque eruditissimus Jos. Sim. Assemani in *Bibliotheca* Tomo II. P. II. Dissert. *De Nestorianis Syria*, in Perside adhuc supersunt populi quidam appellati *Christiani S. Joannis*, qui singulis annis baptismum in fluminibus repetunt ad instar illius, quem S. Joannes populis conferebat, sed multis superstitionibus corruptum, præsertim vero in forma, quam hoc modo pronunciant: *In nomine Domini, primi, & novissimi, mundi, & paradisi, altissimi rerum omnium conditoris*. Vid. perdoctus Benedictinus C. Chardon in *Hist. Sacram.* Tom. I. cap. 1. Sed multo copiosius de istis Christianis S. Jo. Baptistæ agit P. Philippus a Ss. Tri-

100. Resp., certe id factum non esse, ut Christus pœnitentiam ageret, & mundaretur a peccatis, ut enim recte observat Optatus Lib. I., „ Christi caro ipso Jordane sanctior invenitur, ut magis aquam ipse descensu suo mundaverit, quam „ ipsa mundatus sit. " Clarius Hieronymus adv. Luciferianos num. 6. „ Ipse Dominus noster Jesus „ Christus, qui non tam mundatus est lavacro, „ quam in lavacro suo universas aquas mundavit, „ statim ut caput extulit de fluento, Spiritum sanctum accepit, non quod unquam sine Spiritu „ sancto fuerit, quippe qui de Spiritu sancto in „ carne natus est, sed ut illud nobis monstraretur verum esse baptisma, quo Spiritus sanctus „ adveniat. "

101. Alia etiam ratio suscepti a Christo baptismatis in Jordane hæc afferri solet, ut nempe se ostenderet totius legis observantissimum. Hac de causa etiam Circumcisioni se subjecit. Hanc rationem ipse Christus Joanni allegavit, quando, ut habetur Matth. III. 14. seq., *Joannes prohibebat eum, dicens: Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me? Respondens autem Jesus dixit ei: Sine modo; sic enim decet nos implere omnem justitiam.*

CAPUT IV.

De institutione baptismi Christi.

102. Præter illas ablutiones admodum frequentes gentis Judaicæ, præcipue autem sectæ Pharisæorum, quarum in sacris litteris utriusque Testamenti fit mentio, certum est, etiam apud barbaras nationes consuetum fuisse inter religiosos cultus corporis lavacra adhibere, ut testes sunt Clemens Alexandrinus Lib. V. *Stromatum*, Tertullianus *De bapt.* cap. 4., & Hieronymus cap. XVI. Ezechielis, quod innuit etiam S. Augustinus Lib. VI. *De Baptismo* cap. 25. inquiens: *In multis idolorum sacrilegis sacris baptizari homines perhibentur.* Qua de re mirabili sua veterum, ac recentium Gentilium morum notitia disserit Pet. Dan. Huetius Lib. II. *Quæst. Alnet.* cap. 20. Hinc aliqui Religionis Christianæ contemptores ansam sumpserunt divinam nostri baptismi originem inficiandi, eumque vel a Judaico proselytorum baptismo, de quo supra n. 37. verba fecimus, vel a profanis Gentilium lotionibus ortum fuisse comminiscendi (a). Quanquam nihil, ut puto, detrimenti caperet Religio, etiamsi diceretur, baptismi Sacramentum fuisse a Christo Jesu institutum ad similitudinem baptismatis proselytorum apud Judæos usitati, ritu tamen ab omni superstitionis labe purgato, & invocatione totius sacrosanctæ Trinitatis sanctificato, quemadmodum supra Dissert. I. n. 589. de quibusdam ecclesiasticis cæremoniis diximus a Judæis, vel etiam a Gentilibus mutuatis (b).

103. Controversia autem inter Catholicos exorta est de tempore, quo Christus Dominus Sacramentum baptismi instituit. S. Thomas 3. P. quæst. 66. art. 2. auctoritate S. Augustini fretus putavit, primam baptismi institutionem tunc factam fuisse, quando Christus in Jordane baptizatus est. Inquit enim S. Hipponensis Antistes Serm. XXXVI. De tempore: „ Ex quo Salvator in aqua se mersit, „ ex eo omnium gurgitum tractus, cunctorumque „ fontium venas mysterio baptismatis consecravit; „ & quisquis ibi in nomine Domini baptizari voluerit, non tam illum mundi aqua diluit, quam „ Christi unda purificat. Salvator autem ideo baptizari voluit, non ut sibi munditiem acquireret, sed ut nobis fluenta mundaret. " Idem Angel. Doctor. quæst. 39. art. 1. probans, fuisse conveniens, ut Christus in Jordane beptizaretur, hanc affert ex S. Ambrosio in cap. III. Lucæ rationem: *Baptizatus est Dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, ut ablutæ per carnem Christi, qui peccatum non cognovit, baptismatis vim haberent;* & ex Chrysostomo, seu potius ex auctore Operis imperfecti in Matth. Hom. IV., *ut sanctificatas aquas relinqueret postmodum baptizandis.* Ex hujusmodi verbis, aliisque similibus, quæ etiam apud alios Patres occurrunt, ita ratiocinatur Angelicus 3. P. q. 66. art. 2. „ Sacramenta ex sui institutione habent, quod conferant „ gratiam: unde tunc videtur aliquod Sacramentum institui, quando accipit virtutem producendi suum effectum. Hanc autem virtutem accepit baptismus, quando Christus est baptizatus: „ unde tunc vere baptismus institutus fuit, quantum ad ipsum Sacramentum. " Et hoc, ut dixi, de prima baptismi institutione.

104. Sed postea Angelicus distinguit obligationem utendi hoc Sacramento, eamque nonnisi post Christi passionem, & resurrectionem ortam esse do-

nitate Carmelita exalceatus in suo *Itinere Orientali* impresso Lugduni an. 1662. Lib. VI. c. 7.

(a) Hac de re diu, multumque inter Protestantes dimicatum est. Nomina autem eorum, qui in hac pugna inclaruerunt, aulita sua litteraria eruditione recenset Christoph. Matth. Pfaffius in *Introduct. ad Inst. Theologiæ litterariam* Lib. III. pag. 361. sequ. Major tamen, & melior eorum para baptismi nostri ritum nec a profanis Gentilium, nec a sacris, vel superstitiosis Judæorum lotionibus, sed unice a Servatoris nostri institutione repetit; quamquam aliqui minime inficientur, cum Joannis Baptismum, tum legales quasdam Judæorum ablutiones fuisse baptismi nostri figuras.

(b) Theologis se merito ridendum præbuit Jo. Floyer Medicus Anglus, dum in sua *Historia balneorum frigidorum* probare voluit, Ecclesiæ consuetudinem baptizandi infantes derivatam esse a profano Gentilium usu, immergendi infantes vix natos in balneis frigidis sanitatis ergo ad præcavendas nimirum nonnullas illius ætatis infirmitates; quasi vero Dominus, ac Redemptor noster baptismi Sacramentum pro solis infantibus, non autem etiam pro adultis instituerit, quos ab Ethnicismo, & Judaismo ad suam religionem vocabat.

docet: „ tum quia in Passione Christi terminata „ sunt figuralia Sacramenta, quibus succedit baptismus, & alia Sacramenta novæ legis: tum „ etiam quia per baptismum configuratur homo „ passioni, & resurrectioni Christi, inquantum „ moritur peccato, & incipit novam justitiæ vitam. Et ideo oportuit Christum prius pati, & „ resurgere, quam hominibus indiceretur necessitas se configurandi morti, & resurrectioni Christi."

105. Accedit in hujus nostræ sententiæ confirmationem, quod baptizati a Discipulis Domini nullibi leguntur rebaptizati post ejusdem resurrectionem, quemadmodum rebaptizatos fuisse, qui a Joanne fuerant initiati, supra monuimus num. 47.; quod pro certo habuit S. Augustinus, quando Tract. V. in Jo. num. 18. inquiebat: *Dedit Judas* (baptismum), *& non baptizatum est post Judam: dedit Joannes, & baptizatum est post Joannem; quia si datus est a Juda baptismus, Christi erat*.

106. Huic Augustini, atque Angelici opinioni quorumdam Patrum testimonia opponi videntur, qui Sacramentum baptismi duntaxat post suam resurrectionem a Christo institutum fuisse, dicunt. Sic S. Leo Epist. XVI. ad universos Episcopos per Siciliam constitutos cap. 5. conveniens esse dicit, periculo mortis, aut aliis circumstantiis seclusis, baptismum die Paschatis conferri, quia *ipsa operis qualitas docet celebrandæ generaliter gratiæ eum esset legitimum diem, in quo orta est & virtus muneris, & species actionis*, quando nempe Apostolis Christus præcepit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos &c.*

107. Veruntamen si integrum illud testimonium recitetur, apparebit, non infirmari, sed potius confirmari sententiam Augustini, & Thomæ. Ita enim prosequitur S. Pontifex de forma, & potestate baptizandi loquens: *de quo utique, eos* (Apostolos) *etiam ante passionem potuisset instruere*, quia nempe jam Sacramentum institutum erat; *nisi proprie voluisset intelligi, regenerationis gratiam ex sua resurrectione cœpisse*. En totum quod docet Angelicus; scilicet solum post Christi resurrectionem indictam fuisse hominibus necessitatem, se configurandi per baptismum morti, & resurrectioni Christi.

108. Sane Jo. III. 22. seq. habetur, Jesum & Discipulos ejus *baptizasse*; & rursum cap. IV. 1. seq. dicitur, quod *Jesus* quidem *non baptizaret, sed discipuli ejus*. Hoc autem utique fieri non potuisset, nondum instituto baptismo. Quamobrem ad conciliandos hos textus, & etiam sanctos Patres, dicendum erit, præceptum baptizandi a Christo datum Apostolis post suam resurrectionem esse intelligendum de baptizandis etiam gentibus, cum prius nonnisi Judæi baptizarentur.

109. Sed quantum ad hunc baptismum, quem Christi discipuli Judæis conferebant, contendunt adversæ sententiæ patroni, eum non fuisse verum Christi Sacramentum, sed ipsum baptismum Joannis, quem supra ostendimus num. 44. seq. fuisse a Christi baptismo diversum. Aliqui enim Patres aperte innuunt, verum Christi baptismum non incepisse nisi post diem Pentecostes. Ita sensit Tertullianus *de baptismo Christi* cap. 11., ac pro eadem sententia allegantur Ambrosius in postr. caput Lucæ, Chrysostomus Hom. XVIII. in cap. III. Joannis, & nonnulli alii; quorum opinio præcipue nititur iis verbis Jo. VII. 39. *Nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus*. Unde pronum est inferre, baptismum Christi, quo dabatur Spiritus sanctus, nonnisi post ejus glorificationem, seu resurrectionem, & ascensionem in cœlum fuisse collatum (a).

110. Resp., probabilius videri, baptismum a discipulis Christi datum, fuisse verum Sacramentum, & a baptismo Joannis omnino diversum. Nam *primo* Joannes ipse hoc inter suum, & baptismum Christi discrimen ponebat; quod ipse baptizaret in *aqua* tantum, Christus autem esset baptizaturus in *aqua, & Spiritu*. *Secundo*, ut supra monuimus num. 108., qui hoc baptismo initiati fuerant, non leguntur iterum post Christi ascensionem baptizati. *Demum*, quia sin minus undequaque certum, saltem admodum probabile est, & Joannem Baptistam, & Petrum, & alios Apostolos ipsius Christi manu fuisse baptizatos. Id de Joanne asserunt Hieronymus in cap. III. Matth., & Gregorius Nazianzenus Orat. XXXIX. De aliis autem, quamquam id expresse in sacris litteris non habeatur, est tamen omnino credendum propter illa Christi verba Jo. III. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Ex istis verbis S. Augustinus fuisse Apostolos baptizatos ita colligebat epist. CCLXV. ad Seleucianum num. 4.: „ Jam „ non debemus quærere, quando quisque fuerit „ baptizatus, sed quoscumque legimus in corpore „ Christi, quod est Ecclesia, pertinere ad regnum „ Cœlorum, nonnisi baptizatos intelligere debemus, nisi forte quos angustia passionis invenit, „ & nolentes negare Christum, antequam baptizaren-

(a) Video, ab aliquibus allegari Melchiorem Canum, quasi ab hac opinione minime alienum Lib. VIII. *de locis Theol.* cap. 5.; sed qui eximium hunc Theologum attente legerit, facile comperiet, eum solum voluisse, hanc quæstionem minime ad dogmata fidei pertinere, pro quibus *etiam cum vitæ discrimine pugnandum est*, sed ad opiniones scholarum, pro quibus permittit, ut sit *pugna, si placet, sed incruenta*. Dicit quidem, Scholasticos dissidere in forma illius baptismi, qui ab Apostolis conferebatur. Nam Magister, & Adrianus existimant, Apostolos tunc etiam in nomine Trinitatis baptizasse, *quod ego*, inquit, *mihi persuadere non possum*. *Alii vero tradunt, eos baptizare in nomine Jesu Christi, id quod verisimilius est*. Sed hæc est alia quæstio, quam facile non est definire.

,, rentur, occisi sunt, quibus ipsa passio pro baptismo deputata est. Sed numquid possumus de ,, Apostolis hoc dicere, qui usque adeo largum ,, tempus habuerunt, quo baptizarentur, ut alios ,, etiam baptizaverint? Sed non omnia, quæ facta sunt, etiam scripta inveniuntur, verumtamen facta esse ex ceteris documentis probantur," & quæ sequuntur: pergit enim S. Doctor ostendere, Scripturarum silentium nihil nostræ sententiæ obesse.

111. Patres autem in objectione allata intelligi possunt de præcepto baptismi, quod non solum Judæos, sed etiam Gentiles obligandi vim accepit ex verbis illis Christi post resurrectionem suam: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* Spiritus sanctus autem non fuit datus quidem *visibiliter*, ante diem Pentecostes, seu antequam Christus glorificaretur, dabatur tamen etiam antea *invisibiliter*. Ita S. Augustinus quæst. 62. inter LXXX., inquiens: ,, Spiritus sanctus latenter dabatur ante Domini clarificationem: post manifestationem autem divinitatis ejus manifestius datus est. Et hoc dictum est, *Spiritus autem nondum erat datus;* idest nondum sic apparuerat, ,, ut omnes eum datum esse faterentur. Sicut etiam Dominus nondum erat sic clarificatus inter ,, homines, sed tamen clarificatio ejus æterna nunquam defuit". Et de hac controversia satis: neque enim est tanti momenti, ut diutius oporteat in ea immorari (*a*). Nunc de baptismi materia.

CAPUT V.

De materia Baptismi.

112. Methodum sancti nostri Præceptoris sequentes, postquam egimus de hujus Sacramenti institutione, agemus de partibus ejusdem essentialibus, & primum de materia. Duplicem autem in baptismo materiam distinguunt Theologi; *proximam*, & *remotam*. Prima est aqua, altera vero ablutio corporis baptizandi. Contra primam vix non omni tempore pugnarunt Hæretici (*b*). Iis tamen semper resistit Ecclesia Catholica in suis dogmatibus ex divina revelatione haustis semper constans & invariabilis.

PROPOSITIO.

Fidei dogma est, remotam baptismi materiam esse aquam naturalem.

113. Prob. autem adeo luculenter ex sacris litteris, ut pene prodigium videatur, potuisse hoc ab aliquibus negari, aut in dubium verti. Nam Christus Dominus Jo. III. explicans Nicodemo, quomodo homo possit, & debeat spiritualiter renasci, inquit vers. 5.: *Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Hic omnia

(*a*) Baptismum fuisse *primo* in Jordane institutum Theologi plerique, etiam extra scholam S. Thomæ fatentur. Sed aliqui putant, ejusdem baptismi usum serius incepisse, tunc nempe quando Dominus Discipulos misit ad prædicandum Judæis Evangelium Matth. X., quod docet etiam S. Thomas in IV. *sentent.* Dist. III. quæst. 2. art. 5. Sunt tamen alii, qui baptismum nonnisi post Christi resurrectionem fuisse institutum putant, quando nempe Apostolis præcepit: ut *docerent omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

(*b*) Multum hac in parte erratum est cum a veteribus, tum a recentioribus Hæreticis. Ex primis S. Augustinus *de Hæresibus* nominat *Seleucianos*, vel *Herminianos*, qui *baptismum in aqua non recipiebant*, quia ut explicat Philistratus *de Hæres.* num. 8., existimabant, animas hominum *de igne & spiritu esse;* ac proinde etiam baptismum Christi esse in *spiritu*, & *igne*. Cujusmodi autem esset hic baptismus *in spiritu, & igne* memoriæ proditum non invenitur; & Jul. Laur. Selvagio *Antiquit. Christian.* Lib. III. cap. 1. ostendit, deceptum fuisse doctissimum Pat. Laurent. Berti, qui hujus Herminianorum baptismum *ignitum* se invenisse putavit. *Secundo* nominantur *Manichæi*, & *Pauliniani*, ita dicti non a Paulo Samosatensi Antiocheno Episcopo, ut Balsamon perperam putavit, correctus a Justello in not. ad cap. 10. *Codicis Eccles.*, sed ab alio Paulo Manichæorum erroribus infecto. De his *Paulinianistis* fuse agit Euthymius Patriarcha Constantinopol. in *Panoplia* P. II. tit. 21.. Aquam enim baptismi toties in Evangelio commemoratam interpretabantur ipsum Christum, qui dixit: *Ego sum aqua viva*. Et quamquam nonnunquam liberos suos traderent Presbyteris *salutari baptismo* lustrandos, notat tamen idem Euthymius, hoc factum fuisse ad corporis solius, non autem ad animæ utilitatem. Recte proinde Card. Bellarminus, & post ipsum Vasquez, Juveninus, Drouven recensuerunt *Paulinianos* inter hæreticos respuentes aquam baptismi, & male Tournellius Bellarminum hac in re erroris accusavit. Vid. Augustinus *De Hæres.* n. 46., & auctor *Prædestinat.* a Sirmundo editus. Idem Tournellius postea incaute Bellarminum secutus est, dum ex fide Bernardi Lutzemburgensi, & Card. Jacobi de Vitriaco, aliorumque paucorum scripsit, Jacobitas, propagatos a Jacob Baradeo, seu Zanzalo, baptizare non in aqua, sed igne, imprimendo scilicet in fronte baptizati signum crucis cum ferro ignito. Jacobitas baptizare in aqua per trinam immersionem demonstravit Eusebius Renaudotius harum rerum peritissimus Tom. V. *Perpetuitatis fidei* Lib. II. cap. 4., quanquam postea soleant etiam signum crucis in frontem baptizatorum imprimere, aliis de causis; præcipue vero, ne Mahumetani ipsorum filios ad servitutem rapiant: horrent enim habere servos ita cruce signatos. Ceterum memoratus mox Renaudotius multa eruditione ostendit, omnes Christianos Orientales in aqua baptismum conferre. De Jacobitis Vid. Jos. Assemanus in *Biblioth. Orient.* Tom. II. Dissert. I. *De Monophysitis*. Aliquos in baptismo fuisse usos oleo, nos docet Edm. Martene Lib. I. *De ritibus bapt.* artic. 14. Denique *Flagellantes*, qui Sæculo XIII. falsis & superstitiosis pœnitentiæ operibus Ecclesiam admodum turbarunt, loco baptismi aquæ baptismum sanguinis flagellis excussi prædicasse dicuntur.

mnia clara sunt, ablutio externa corporis per aquam, & interna nativitas per Spiritum sanctum. Adhuc clarius. Act. VIII. 36. seq., Eunuchus Candacis Reginæ a Philippo de nostræ religionis mysteriis jam edoctus, cum ventum esset ad quamdam aquam, dixit Philippo: *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari? ... Descenderunt uterque in aquam, Philippus, & Eunuchus, & baptizavit eum*. Rursus in iisdem Actibus Apost. cap. X. 47. cum Petrus vidisset; *cecidisse Spiritum sanctum super omnes, qui audiebant verbum*, dixit: *Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos? Et jussit eos baptizari*, &c. Denique, ne omnia congeramus, S. Paulus ad Eph. V. 25. *Christus*, ait, *dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ*. Et ubicumque sermo est de baptismo, non alia commemoratur ejus materia, quam aqua. Quod etiam apertis verbis vaticinatus est Propheta Ezechiel XXXVI. 25. prædicens: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris*.

114. Longum autem esset, & inutile sanctorum Patrum verba exscribere, qui quotiescumque de baptismi materia loquendi occasionem habuerunt, non aliam commemorarunt, quam aquam. Sufficiant decantata illa S. Augustini verba Tract. XV. in Jo.: *Quid est baptismus Christi? Lavacrum aquæ in verbo. Tolle aquam, non est baptismus: tolle verbum, non est baptismus*. Aquam esse hujus Sacramenti materiam concordissime tenent omnes Communiones Græcæ, & Orientales: quod solita sua eruditione ostendit Eusebius Renaudotius Tom. V. *Perpetuitatis fidei* Lib. II. cap. 4. Idemque constat etiam ex responsione Hieremiæ Patriarchæ Constantinopolitani ad Theologos Wirtembergenses, quam supra pag. 52. commemoravimus. Quamobrem iidem Græci summopere detestati sunt absurdam Theodori Bezæ opinionem, quod defectu aquæ possit baptismus in vino, lacte, melle, vel alio quolibet liquore administrari, ut nobis fidem facit Meletius Syrigus apud mox laud. Renaudotium.

115. Jure igitur meritoque Patres Synodi Tridentinæ Sess. VII. Can. 2. de baptismo ita definierunt: „ Si quis dixerit, aquam veram, & naturalem non esse de necessitate baptismi, atque „ ideo verba illa Domini nostri Jesu Christi: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*, „ ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit".

Solvuntur Calvinistarum, & Socinianorum objectiones.

116. Ob. *primo*. Quæcumque allata sunt ex sacris Codicibus testimonia, possunt, & debent intelligi, non de materiali ablutione aquæ, sed de spirituali Christi doctrina, quam Apostoli ubique prædicare debebant. Paulus enim 1. Cor. I. 17. affirmat, se non fuisse missum a Christo *baptizare*, sed *evangelizare*. Sic etiam nos sup. Dissert. I. n. 259. tropice explicuimus, quæ de ablutione pedum tam multa ex sacris litteris, & ex sanctis Patribus afferuntur.

117. Resp., nihil magis alienum a sensu Scripturarum fingi posse, quam nomine *baptismi* intelligi *doctrinam evangelicam*, cum utrumque aperte distinxerit Christus Dominus Matth. XXVIII. dicens: *Docete omnes gentes*, *baptizantes eos*, &c. In Socinianorum autem absurda interpretatione hæc verba significarent: *Docete* omnes gentes, *docentes* eos in nomine Patris; &c. quam putidissimam ταυτολογίαν verbis Christi tribuere, non solum absurdum, sed plane blasphemum est. Ulterius baptismum esse a doctrina & fide distinctum, liquet ex baptismo Eunuchi supra n. 113. relato, qui prius de doctrina Evangelii instructus fuit, postea credidit, ac deinque baptizatus est. Item Act. II. 41. *Qui receperunt sermonem ejus* (Petri), *baptizati sunt;* quibus in locis baptismus a doctrina apertissime secernitur.

118. Nec minus inepti sunt, qui aquam tam sæpe in baptismo memoratam metaphorice intelligendam volunt, quia Christus Jo. IV. seipsum dixit *aquam vivam*, & *fontem aquæ salientis in vitam æternam*, utique in sensu metaphorico. Inepti inquam *sunt*, si enim ita licet credere, metaphorice item intelligetur Jordanes, ubi baptizatus est Christus: metaphorice item intelligetur illa aqua, in qua Philippus Eunuchum baptizavit: metaphorice tot alia loca, in quibus baptismus aquæ expresse memoratur, & sic nihil erit in sacris litteris fixum, & determinatum, unde possimus nostræ fidei dogmata discere, & contra hæreticos vindicare.

119. Rursus, ex quo *ignis* metaphorice sumatur;

Quod spectat ad recentiores Hæreticos, Lutherus interrogatus, num deficiente aqua liceat baptizare in lacte, aut cervisia, paulatim dubitare visus est; deinde respondit, quidquid balnei nomine venit, aptam esse baptismi materiam. Ita in *Symposiacis*, seu *Colloquiis mensalibus* cap. 17. Calvinus aquam tam sæpe in sacris litteris memoratam, non *proprie*, sed *metaphorice* accipiendam esse vult, quem secutus fidus ejus discipulus Theod. Beza in altera epist. ad Thomam Tilium fidenter pronunciavit, aquæ nomine omnem liquorem intelligi, mendacissime subdens, *nec aliter de his rebus etiam superstitiasissimos scholasticos scriptores censuisse*. Pejus delirarunt Sociniani, qui non solum aquam, sed ipsum Sacramentum *metaphorice* explicant. Ad insanissimum hoc deliramentum defendendum duo non ita pridem in Anglia prodierunt pestilentissimi libri, quorum unus hunc præfixum habet titulum *Doctrina baptismatum ab antiquis, & recentibus corruptionibus expurgata* auctor Willelmo Dell; alter vero inscriptus est *Invitatio seria ad omnes, ut Spiritum Christi in seipsis agnoscant*, fœtus Beniamini Holme.

tur, ubi Christus dicitur baptizare *in Spiritu sancto*, *& igne*, non sequitur, etiam aquam esse metaphorice accipiendam. Ignem enim esse figurate accipiendum, vel ex eo solo constat, quod nulla unquam fuerit in Ecclesia consuetudo, ignem loco materiæ in baptismo adhibendi; contra vero & Joannes, & Discipuli Domini, & Apostoli, & omnes Ecclesiæ Pastores in aqua semper baptizarunt; quia verba Jesu Christi esse in naturali significatione intelligenda, crediderunt. Et sane si nomine aquæ Spiritus sanctus intelligi deberet, talis exsurgeret Christi locutio: Nisi quis renatus fuerit *ex aqua* (hoc est ex Spiritu sancto) *& Spiritu sancto* &c.; quo nihil dici posset insulsius (*a*).

120. Neque aliquod nobis negotium facessit, quod Paulus ait, se missum fuisse non *baptizare*, sed *evangelizare:* hoc enim significat, præcipuum munus ei impositum fuisse evangelizandi, non autem quasi non potuerit, aut non debuerit etiam baptizare, quando erat opus. Scimus enim ex eodem Cap. I. Epist. primæ ad Corinth. ipsum baptizasse Crispum, & Cajum, & totam Stephanæ domum.

121. Postremum de ablutione pedum valde dissimile est, vel ex hoc solo, quod baptismus aquæ semper & ubique ut verum Sacramentum, immo ut omnium Sacramentorum janua, collatus est; non sic autem ablutio pedum, ut demonstratum est suo loco.

122. Inst. *primo*. Joannes hoc posuit inter suum, & Christi baptisma discrimen, quod suum esset *in aqua*, Christi autem *in Spiritu*, *& igne*, sup. n. 45. non ergo aqua est materia baptismatis Christi.

123. Resp., levissimam hanc esse objectionem, quam S. Augustinus Tract. XV. in Jo. num. 4. jam præoccupaverat. Ex aliis enim Scripturæ locis, atque ex ipsa Christi, & Apostolorum praxi liquido apparet, aquam fuisse a Joanne subintellectam, quasi diceret: Ego quidem baptizo vos *aqua sola*, Christus autem post me venturus baptizabit vos non in aqua sola, sed etiam *in Spiritu & igne*. Sane Jesus Christus dixit Nicodemo: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, *& Spiritu sancto*, *&c.* Vide sup. 113. Non itaque ponitur antithesis inter baptismum Christi, & baptismum Joannis in eo, quod iste fuerit materialis, & sensibilis in aqua, ille vero totus spiritualis; sed quod Christi baptisma conferat Spiritum sanctum, quem non conferebat baptisma Joannis. Unde S. Pater concludit: *Quid est baptismus Christi? Lavacrum aquæ in verbo. Tolle aquam, non est baptismus: tolle verbum, non est baptismus.*

124. Inst. *secundo*. Ex quo Christus dixerit Nicodemo: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, *& Spiritu sancto*, *&c.* non sequitur, aquam esse a Spiritu sancto distinctam; potest enim illa particula *&* sumi in sensu non *conjunctivo*, sed *expositivo*, quasi diceret: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua spirituali*. Hujus rei non pauca afferunt Sociniani exempla; atque illud potissimum, quod simile videtur apud Matth. III. 11., ubi Joannes de Christo dicit: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto*, *& igne;* non quasi ignis sit a Spiritu sancto distinctus; sed sensus est: *Vos baptizabit igne Spiritus sancti*.

125. Resp., neminem inficiari, particulam & aliquando in sacris litteris habere vim expositivam; raro tamen id contingit; cum scilicet tota verborum series non plane cogit, ut illam in sensu expositivo sumamus. At vero fere semper illa particula est copulativa duorum prædicatorum, quæ sunt diversa. Sic autem sumendam esse in laud. loco Jo. III. 5. liquet manifestissime, quia multis aliis in locis aqua baptismi commemoratur, & quidem ita, ut per nullam Socinianam machinam possit ad sensum metaphoricum detorqueri. Cur ergo in eodem sensu vero & proprio hic intelligenda non erit? Maxime cum obviam, & naturalem illorum verborum intelligentiam antiquissimus, universalis, ac perpetuus Ecclesiæ usus confirmet, quæ a temporibus Apostolorum usque ad nostra semper aqua usa est, tanquam essentiali hujus Sacramenti materia?

126. Est autem pinguissimus illorum error, qui ad eludendam invictam hanc demonstrationem ex primæva Apostolorum praxi deductam, fingunt, Apostolos non contulisse verum baptismi Sacramentum, sed legalem nescio quam ablutionem, ut homines se ad verum baptismum spiritualem præpararent. Quid enim sibi volunt ea Petri verba Act. II. 38. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini*. Quid hæc alia Act. VIII. 12. *In nomine Domini Jesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres?* & alia sexcenta, quæ baptismum indicant, non legalem, aut Joannis, sed verum illud Sacramentum, quod Christus Dominus instituit, omnibusque dandum præcepit?

127. Inst. *tertio*. Christus ibidem Nicodemum objurgavit, quod cum esset *Magister in Israel*, hæc non intelligeret: atqui si voluisset nos docere, aquam materialem habere vim animam lavandi, purgandi, & sanctificandi, non potuisset Nicodemus reprehendi, quod tantum mysterium antea inauditum ignoraret: ergo, &c.

128. Resp., Nicodemum putasse, Christum Dominum fuisse locutum de carnali regeneratione; dicebat enim: *Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? Numquid potest in ventrem matris suæ iterato introire, & renasci?* Carnalem hanc

(*a*) A veteribus fuisse aquam naturalem in sensu litterali, non autem metaphorico acceptam fassus est Ger. Jo. Vossius Disput. *prodroma de Sacram.* num. 33. addens, nullam esse causam satis gravem, *cur damnatum eamus expositionem veterum, qui aqua vocem propria intelligunt: quam & recentiorum multi sequuntur, & hos inter maximus Bucerus:* Quanquam ipse eo propendet ut quemadmodum per Spiritum, & ignem, *spiritualem ignem*, ita per aquam & Spiritum *spiritualem aquam intelligamus*.

hanc intelligentiam jure reprehendit Salvator, & ipsum, ac nos docuit, hanc regenerationem esse totam spiritualem, quamvis per aquam materialem fiat. Porro reprehensibilis etiam erat Nicodemus, quod hanc regenerationem spiritualem tot figuris in veteri testamento significatam non statim intelligeret, cum esset Magister in Israel. Vid. S. Thomas in Catena aurea ad hunc locum; & S. Augustinus Tract. XI. in Joan. num. 6.

129. Ob. *secundo*. Falso asseritur, perpetuum, & invariatum semper fuisse Ecclesiæ usum, baptizandi in sola aqua naturali. Nam *primo* Jo. Moschus, cognomento *Eviratus*, in *Prato Spirituali* cap. 176., & Nicephorus Callixti Lib. III. *Histor.* cap. 37. narrant, Judæum quemdam in periculo mortis defectu aquæ fuisse arena superfusa baptizatum; cujus baptismi effectus fuit Judæi valetudo prodigiose recuperata. *Secundo* Stephanus III., vel ut alii volunt, II. baptismum collatum in vino approbavit, inquiens: *Si in vino quis, propterea quod aquam non inveniebat, periclitantem infantem baptizavit, nulla ei adscribitur culpa: infantes sic permaneant in baptismo*. Simile responsum tribuitur quoque Siricio Rom. Pont., qui floruit ad finem Sæc. IV.

130. Resp., Judæum illum inscite, & invalide fuisse in arena baptizatum, ac propterea Moschus ipse subdit, eum cum postea convaluerit, novum in Jordane baptismum suscepisse; & Nicephorus pariter testatur, illum baptismum fuisse irritum judicatum, ac Judæum de novo aqua naturali tinctum. Quamobrem relata historia constantem Ecclesiæ usum baptizandi in aqua confirmat.

131. Decretum Stephani III., vel II. (ut Pagius vult contra Baronium), a gravibus Scriptoribus rejicitur ut supposititium, cum in nulla veteri Canonum collectione reperiatur, & primo fuerit a Sirmundo inventum in quodam Ms. Laudunesi, atque ab ipso editum Tom. II. *Concil. Galliæ*, in quo continentur *Responsa data a Papa Stephano in Carisiaca Villa Britaniaci Monasterii* gallice *De Britigny*. Certe præter alias suppositionis notas, illud observant viri eruditi, quod Pontifex interrogatus de unico infante, quem Presbyter in vino baptizaverat, *quod aquam non inveniebat*, respondeat in numero plurali: *Infantes sic permaneant*. Ulterius addat: *si aqua fuerit præsens*, cum quæstio supponat, aquam non potuisse inveniri.

132. Ab aliis responsum Stephani creditur corruptum, illudque sic legendum putat Nat. Alexander Sæc. VIII. cap. 1. art. 6.: *Nulla ei adscribitur culpa, si infantes sic permaneant in ipso baptismo*. Omnino enim incredibile videtur, doctum illum Pontificem, & antiquæ traditionis tenacissimum adeo turpiter errasse. Illa etiam lectio Nat. Alexandri mire consonat cum verbis subsequentibus, quibus ita pergit Pontifex: *Nam si aqua adfuit præsens, ille Presbyter excommunicetur, & pœnitentiæ submittatur, quia contra canonum sententiam agere præsumpsit*: unde apparet, totam quæstionem fuisse, non de valore baptismi, sed de crimine Presbyteri, quod supposita carentia aquæ excusabile putavit Pontifex; inexcusabile vero, si aqua aderat. Ceterum si quis contentiosius velit, illud responsum incorruptum esse, & Stephano Rom. Pontifici tribuendum, duntaxat probabit, hunc Pontificem, ut privatum Doctorem errasse, non ut universalis Ecclesiæ caput, & Pastorem, cum responsa illa non fuerunt solemniter, & ex Cathedra prolata.

133. Siricii autem hac in re decretum merito ut supposititium rejicitur, cum nullum habeatur ejusdem fide dignum monumentum. Theodorus in *Pœnitentiali* Tom. I. pag. 159. illud responsum his verbis refert: „ Presbyter; qui in vino baptizat, proxima necessitate, ut æger non periclitetur, pro tali re nulla ei culpa adscribitur; si vero aqua aderat, & necessitas satis non urgebat, hic communione privetur, & pœnitentiæ submittatur: infans vero ille, si in sancta Trinitate sit baptizatus, in eo baptismo permaneat." Vid. Ant. Augustinus *De emendatione Gratiani* Lib. I. Dial. 18., & nota ibid. apposita.

134. Ob. *ult.* Baptismus dicitur institutus in aqua propter analogiam inter ablutionem corporis, & animæ purgationem, seu, ut loquitur S. Thomas 3. P. quæst. 66. art. 3., *quia aqua sua humiditate lavat, conveniens erat ad significandam, & causandam ablutionem peccatorum*; atqui externa corporis ablutio potest etiam vino, aut alio liquore peragi: ergo, &c.

135. Resp., non fuisse aquam institutam ut baptismi materiam propter solam analogiam inter lavacrum corporis, & animæ, sed etiam aliis de causis, quarum una, & præcipua est, *quia ratione suæ communitatis, & abundantiæ est conveniens materia necessitati hujus Sacramenti: potest enim ubique facile haberi*. Ita S. Thomas loco cit. Ceterum tota ratio desumitur ex institutione Jesu Christi, qui voluit corpus lavari aqua, & non vino, lacte, aut alio liquore. Quanquam nec Adversarii inficiari possunt, aquam esse omnium liquorum ad sordes corporis abstergendas maxime idoneam. Vid. Catechismus Rom. P. II. cap. 2. n. 10. (a).

Quæres, *an aqua baptismi debeat esse consecrata?*

136.

(a) Petrus Carpentier in suo novo *Glossario*, vel supplemento ad *Glossarium* Du-Cange Tom. I. Pag. 457. ex fide Benedicti Abb. Petroburgensis in Gestis Hen. II. ad ann. 1171. scribit, aliquando in Hibernia ad baptizandos filios divitum loco aquæ adhibitum fuisse lac. In Concilio Cashelensi in Hibernia eodem anno, vel sequenti jussu Henrici II. celebrato ad hujsmodi abusum tollendum Can. 2. statutum fuit, ut pueri deferrentur in Ecclesiam, & ibi baptizarentur *in aqua munda sub trina immersione*.

136. Resp., minime dubitari, quamcumque aquam puram, & naturalem esse veram hujus Sacramenti materiam; ut enim inquiebat Tertullianus *De baptismo* cap. 4., *nulla distinctio est, mari quis, an stagno, flumine, aut fonte, lacu, an alveo diluatur*. Vetustissimus tamen est usus; qui nunc etiam religiose servatur, baptismum, extra casum necessitatis, in aqua prius benedicta, & sanctificata, immo oleo, & chrismate perfusa, conferre. Unde Hæretici nostrorum temporum refelluntur, qui ausi sunt hunc Ecclesiæ Romanæ ritum, tanquam *superstitiosum*, immo tanquam *magicam incantationem* reprehendere. Recitemus verba Catechismi Romani P. II. cap. 2. num. 11., quibus Ecclesiæ nostræ doctrina ita exponitur: „ illud vero animadvertendum „ est, quamvis aqua simplex, quæ nihil aliud „ admixtum habet, materia apta sit ad hoc Sa„ cramentum conficiendum, quoties scilicet ba„ ptismi ministrandi necessitas incidat, tamen ex „ Apostolorum traditione semper in Catholica Ec„ clesia observatum esse, ut cum solemnibus cæ„ remoniis baptismus conficitur, sacrum etiam „ chrisma addatur, quo baptismi effectum magis „ declarari, perspicuum est. " Multa in hanc rem ex antiquis monumentis congessit diligentissimus Jo. Chrysost. Trombelli in Tom. I. Dissert. VI. Sect. IV.

CAPUT VI.

De proxima baptismi materia, seu ablutione.

137. *Aqua*, inquit Angelicus 3. P. quæst. 66. art. 7., *assumitur in Sacramento baptismi ad usum ablutionis corporalis, per quam significatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri potest per aquam, non solum per modum immersionis, sed etiam per modum aspersionis, vel effusionis*. Hinc orta est diversitas proximæ materiæ baptismi, scilicet per immersionem, per effusionem, vel etiam per simplicem aspersionem. „ Quamvis autem, prosequitur Angelicus, *tutius* „ sit baptizare *per modum immersionis* (quià „ hoc habet communior usus) potest tamen fie„ ri baptismus *per modum aspersionis*, vel etiam *per modum effusionis*, secundum illud E„ zech. XXXVI. 25. *Effundam super vos aquam* „ *mundam:* sicut beatus Laurentius legitur ba„ ptizasse; & hoc præcipue propter necessitatem, „ vel quia est magna multitudo baptizandorum, „ ut patet Act. II. & IV. ubi dicitur, quod cre„ diderunt una die tria millia, & alia die quin„ que millia. Quandoque autem potest imminere „ necessitas propter paucitatem aquæ, vel pro„ pter debilitatem ministri, qui non potest susten„ tare baptizandum, vel propter debilitatem ba„ ptizandi, cui posset imminere periculum mortis „ ex immersione. Et ideo dicendum, quod im„ mersio non est de necessitate baptismi " (a).

138. Rursus idem Angelicus art. 8. inquirens, an trina immersio sit de necessitate baptismi, primo adducit auctoritatem S. Gregorii, qui scribens Leandro Hispalensi Episcopo Lib. I. Epist. 41. inquit: *Reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptismate, vel ter, vel semel immergere, quoniam, & in tribus immersionibus Personarum Trinitas, & in una potest Divinitatis singularitas designari*. Ex allata autem Gregorii auctoritate ita pergit ratiocinari. „ Sed diversis ex „ causis secundum ordinationem Ecclesiæ quan„ doque institutus est unus modus, quandoque a„ lius. Quia enim a principio nascentis Ecclesiæ „ quidam de Trinitate male sentiebant, Christum „ purum hominem esse æstimantes, nec dici Fi„ lium Dei, & Deum, nisi propter meritum e„ jus, quod præcipue fuit in morte, ideo non „ baptizabant in nomine Trinitatis, sed in com„ memoratione mortis Christi, & una immersio„ ne, quod reprobatum fuit in primitiva Eccle„ sia: unde in Canonibus Apostolicis (can. 49., „ & habetur cap. 79. *De Consecrat.* Dist. IV.): „ *Si quis Presbyter, aut Episcopus non trinam* „ *immersionem unius mysterii celebret, sed se*„ *mel mergat in baptismate, quod dari a qui*„ *busdam dicitur in morte Domini, deponatur:* „ *non enim nobis dixit Dominus, in morte mea* „ *baptizate, sed in nomine Patris, & Filii, &* „ *Spiritus sancti*. "

139. „ Postmodum vero inolevit quorumdam „ schismaticorum, & hæreticorum error homines „ rebaptizantium... Et ideo in detestationem erro„ ris eorum fuit statutum in Concilio Toletano IV. „ (can. 6., & habetur cap. 85. *De consecrat.* „ Dist.

(a) Ex his Angelici verbis liquet, Sec. XIII., quo ille florebat *communiorem* adhuc fuisse in Ecclesia Occidentali usum baptizandi *per immersionem*; incepisse tamen alium usum baptisandi per aquæ infusionem, qui postea *communis* factus est, ad evitanda non levia incommoda, quæ in immersione occurrebant. Qua in re Ecclesia usa est potestate sibi a Christo tradita, immutandi ritus Sacramentorum, *salva tamen eorum substantia*. Vid. sup. Dissert. 1. n. 318., quamvis de hac mutatione nullum editum fuerit solemne decretum. Immo in Rituali Rom. jussu Pii V. præcipitur retinendum modum, qui magis est in usu *pro Ecclesiarum consuetudine*. Scimus referente oculato teste Cajetano Cenni Tom. I. *Antiqu. Eccl. Hispan.* Dissert. III. cap. 3., Benedictum XIII. nostræ familiæ singulare decus utrumque ritum immersionis, vel infusionis adhibuisse; cujus exemplum Joseph Aloysius de Andujar Episcopus Dertonensis ejusdem Instituti in solemnitate Paschali sequi solebat. In Ecclesia Mediolanensi sub ritu Ambrosiano adhuc viget immersionis usus; non tamen immergitur totum baptizandi corpus, sed tantummodo occiput, ut patet ex Rituali Ambrosiano. Consulatur eruditissimus Jo. Chrysost. Trombelli Tom. III. *De baptismo* pag. 252. seq., ubi magna Ritualium copiam, etiam ineditorum, collegit, ut hujus disciplinæ mutationis epocham determinaret.

„ Dist. IV.), quod fieret una sola immersio, obi „ legitur: *Propter vitandum schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi immersionem.* Sed cessante tali causa, communiter observatur in baptismo trina immersio. Et ideo graviter peccaret aliter baptizans, quasi ritum Ecclesiæ non observans; nihilominus tamen esset baptismus." Atque hæc Angelici nostri Præceptoris doctrina non solum Catholicis omnibus, sed etiam Protestantibus probatur, solis schismaticis Græcis refragantibus (a). Contra quos sit

PROPOSITIO.

Valida, & licita est administratio baptismi per solam aquæ infusionem, aut aspersionem.

140. Prob. *primo*, quia nullum extat Christi mandatum, ut baptismus conferatur per immersionem: neque illa vox *baptizo* aliud significat, quam ablutionem, quæ utique fieri potest etiam per infusionem, aut aspersionem. Immo Marci VII. 4., ubi describuntur baptismata Pharisæorum, quibus manus, calices, orceos, æramenta, & lectos purgabant, significari non videtur immersio, sed simplex lotio. Iterum Lucæ XI. 38. Pharisæus scandalum passus est, quod Christus accubuisset, *non baptizatus ante prandium:* quod certe baptisma per immersionem fieri non poterat.

141. Ulterius, ut S. Thomas supra num. 137. relatus bene observat, non est credibile, fuisse baptizata per immersionem illa tria millia hominum, & rursus quinque millia, quorum mentio est Act. II. & IV., præcipue cum nullum ibi fluvium fuisse legatur. Et quamvis nobis fingere velimus aliquot baptisteria ad usum purificationum Judaicarum jam parata; cum tamen baptismus per immersionem fieri soleret toto corpore nudato, quis credat tantam hominum multitudinem utriusque sexus, vestibus depositis, fuisse aquis immersam? Neque etiam tempus, locus, aliæque circumstantiæ permittebant, ut podori feminarum consuleretur; quemadmodum postea in Ecclesia factum est, divisis feminis a viris, & Diaconissis deputatis, quæ feminarum decoris curam haberent. Accedit & illud, quod Act. XVI. narratur de Paulo, & Sila, qui custodem carceris, in quo detinebantur, cum omni domo ejus *continuo* baptizaverunt. Porro in his, ac similibus baptismis fuisse immersionem adhibitam, verosimile non est.

142. Accedit demum & veterum Patrum auctoritas, qui baptismum *Clinicis* sola aquæ aspersione, vel infusione collatum, ut verum, & legitimum probarunt. Nam S. Cyprianus interrogatus a Magno Episcopo (b), an Clinici, qui *aqua salutari loti non fuerant, sed perfusi*, legitime essent baptizati, ita respondit Epist. LXIX. (sed in editione Rigaltii LXXVI.) *Nos quantum concipit mediocritas nostra, æstimamus in nullo mutilari, & debilitari posse beneficia divina ... In Sacramentis salutaribus, necessitate cogente, & Deo indulgentiam suam largiente, totum credentibus conferunt divina compendia. Nec quemquam movere debet, quod aspergi, vel perfundi videntur ægri, cum gratiam Dominicam consequuntur, quando Scriptura sancta per Ezechielem Prophetam loquatur, & dicat: Et aspergam super vos aquam mundam:* &c. & pergit nonnulla congerens vet. test. loca, quibus *aspersio* nominatur, concludens, *aspersionem quoque aquæ instar salutaris lavacri obtinere.*

143. Neque audiendi sunt, qui dicunt, hæc dubitanter a Cypriano fuisse prolata, quia ibidem prius dixerat: *Qua in parte nemini verecundia, & modestia nostra præjudicat, quominus unusquisque quod putat, sentiat, & quod senserit, faciat.* Et rursus: *Si aliquis existimat eos* (Clinicos) *nihil consecutos, eo quod aqua salutari tantum perfusi sint ... non decipiantur, ut si incommodum languoris evaserint, & convaluerint, baptizentur.*

144. Non inquam hæc obsunt; quia singularem quidem S. Martyris modestiam indicant, quam in tota illa rebaptismi controversia semper ostendit, non autem aliquam ejusdem hæsitationem, cum de sua sententia se omnino securum ibidem profiteatur. Unde post ultima illa verba statim subdit: *Si autem baptizari non possunt, qui jam baptismo ecclesiastico sanctificati sunt, cur in*

fi-

(a) Calvinus Lib. IV. *Instit.* cap. 15. *Mergaturne totus*, inquit, *qui tingitur, idque ter, an semel, an infusa tantum aqua aspergatur, minimum refert.* Sed Mich. Cerularius schismatis Ecclesiæ græcæ infelix restaurator, in epist. ad Petrum Antiochenum in Latinos propter unicam immersionem debacchatur. Gregorius Hieromonachus, atque Alexand. Ecclesiæ Primicerius, qui nomine sui Patriarchæ Concilio Florentino interfuit, acriter hac de re cum Latinis disputavit, si vera narrat Sylv. Sguropolus in ejusdem Concilii historia. Marcus postea Ephesius in sua *Epistola encyclica ad omnes Orbis Episcopos* nobis improperabat, quod *duo baptismata perageremus, alterum, quod trina immersione perficit baptizatum, alterum, quod aquæ infusione in summo vertice confertur.* Immo ille ipse Hieremias Patriarcha, qui Ecclesiam latinam contra Protestantes adeo strenue defenderat, sup. Diss. I. n. 221. in secunda respons. ad Wirtembergenses eam carpit, quod baptismum sine trina immersione conferat. Et Matth. Blastasius in suo *Nomocanone* iterum baptizandos præcipit, qui unica immersione fuerunt baptizati. Nos vero Græcos minime condemnamus, quod trina immersione utantur; hoc enim etiam in Ecclesia latina per 13. & amplius sæcula servatum fuit, & adhuc in Ecclesia Ambrosiana, aliisque nonnullis servatur, ut nota super. dictum est; sed solummodo hodiernum Romanæ Ecclesiæ morem tuemur, baptismum conferendi per infusionem, vel aspersionem.

(b) Magnum titulo Episcopi insignivimus ex communi opinione, cui postea se opposuit doctissimus Jo-

fide sua, *& Domini indulgentia scandalizentur?* Quamquam fortasse dubium exortum non erat de substantia, & charactere Sacramenti, sed de ejus effectu, seu plenitudine gratiæ: quod indicant illa ejusdem Cypriani verba: *An consecuti sunt quidem gratiam Dominicam*, *sed breviore*, *& minore mensura muneris divini*, *ac Spiritus sancti*, *ut habeantur quidem Christiani*, *non sint tamen ceteris adæquandi?* Cui dubio respondet illico Cyprianus: *Quinimmo Spiritus sanctus non de mensura datur*, *sed super credentem totus infunditur*. Quam S. Cypriani sententiam tota semper Ecclesia tenuit, cum Clinicorum baptisma sola infusione, vel aspersione collatum semper ratihabitum fuerit, quanquam raro ad sacras Ordinationes Clinici admittebantur, non propter defectum baptismi, sed quia non immerito dubitabatur de eorum vera & perfecta conversione.

145. Ceterum non pauca suppetunt exempla baptismi sola infusione, vel aspersione collati. Unum memorat S. Thomas supra num. 137. S. Laurentii, qui Romanum professione militem, & alium quoque, Lucillum nomine, aqua super caput infusa baptizavit, ut ejusdem S. Martyris Acta testantur. (a) Acta quoque S. Bacchi junioris a nostro Combefisio vulgata dicunt, eum aqua superfusa fuisse baptizatum. Ex Actis pariter S. Liudgeri habemus ipsius exhortationem ad mulieres, ut morituros infantulos baptizarent *intinctos aqua*, *vel superinfusos*, cum invocatione sanctissimæ Trinitatis. Denique, ne in omnibus recensendis hujusmodi baptismis per infusionem, vel aspersionem collatis diutius immoremur, satis erit consulere doctissimum Mabillonium in *Musæo Italico*. Tom. II., ubi ostendit, jam a Sæc. VI. fuisse Romæ non raro observatum ritum baptizandi sine immersione.

146. Unicam vero immersionem, vel infusionem ad baptismi valorem sufficere discimus ex S. Gregorio Magno supra n. 138. a S. Thoma allegato; quam S. Pontificis Epistolam ut minime genuinam frustra repudiavit Alcuinus, eam enim laudarunt Isidorus in *Catalogo virorum illustrium*, Ildephonsus Episcopus Toletanus in suo Catalogo, ac præcipue Patres Concilii IV. Toletani anno 633., qui Isidoro Hispalensi Præside cap. 5. ita decreverunt: *Quia de utroque Sacramento*, *quod sit in sancto baptismo*, *a tanto viro* (scilicet Gregorio Papa) *reddita est ratio*, *quod utrumque rectum*, *utrumque irreprehensibile in sancta Dei Ecclesia habeatur*, *propter vitandum autem schismatis scandalum*, *vel hæretici dogmatis usum*, *simplam teneamus baptismi mersionem &c.* Gregorii responsum memorat Valafridus Strabo *De rebus eccles.* cap. 26. hæc addens Pontificis verba: *Quia in una fide nihil officit Ecclesiæ consuetudo diversa* (b).

147. Etiam Pelagius II. S. Gregorii prædecessor interrogatus de baptismo ab hæreticis Bonosiacis unica mersione collato, ita respondit (apud Ivonem in *Decreto* cap. 191.): *Si tamen manifesta confessione claruerit*, *quod Trinitatis nomine fuerint illi baptizati*, *sola reconciliationis gratia impensa*, *catholicæ fidei reconciliare curabis*.

148. Ob. *primo*. Apostolus Rom. VI. 3. hæc habet: *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu*, *in morte ipsius baptizati sumus: consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem*. Sed hoc fit per immersionem: dicit enim Chrysostomus Hom. XXIV. in Jo. *Sicut in quodam sepulcro*, *in aqua submergentibus nobis capita*, *vetus homo sepelitur*, *& submersus deorsum occultatur*, *deinde novus rursus ascendit*. Et S. Leo Magnus in epist. ad Episcopos Siciliæ: *In baptismatis regula*, inquit, *& mors intervenit interfectione peccati*, *& sepulturam triduanam imitatur trina demersio*, *& ab aquis elevatio resurgentis ad instar de sepulcro*. Immersio ergo est de necessitate baptismi.

149. Resp. S. Thomas art. 7. ad 2., „ quod in immersione expressius repræsentatur figura sepulturæ Christi, & ideo hic modus baptizandi est communior, & laudabilior. Sed in aliis modis baptizandi repræsentatur aliquo modo, licet non ita expresse: nam quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars ejus aquæ supponitur, sicut Corpus Christi sub terra fuit positum. " Testimonia vero allata Chrysostomi, & Leonis, ut multa alia ejusdem generis, quæ afferri possent, probant quidem communiorem usum in Ecclesia tunc fuisse baptizandi per trinam immersionem, qui ritus magis aperte significat Christi mortem, sepulturam, & resurrectionem; non tamen evincunt, id pertinere ad ejusdem Sacramenti essentiam, quandoquidem etiam per corporis aspersionem eadem significatio habetur.

150. Dices. Per aspersionem, aut infusionem non supponitur totum corpus aquæ, sed solum aliqua ejus pars: non ergo repræsentatur mors, & sepultura Christi, cujus totum corpus sub terra fuit.

151. Respondet S. Thom. ib. ad 3. „ quod principalis pars corporis, præcipue quantum ad exteriora membra, est caput, in quo vigent omnes „ sen-

annes Oxoniensis Episcopus in sua editione Operum Cypriani, quia Cyprianus vocat Magnum *filium*, non *fratrem*; levem tamen esse hanc rationem vidit & ipse Joannes, hæc subdens. *Nisi forte ita Filium vocet*, *ut Thimotheum Paulus Apostolus in fide filium*.

(a) Apud Surium Tom. IV. Unde Valafridus Strabo *De rebus Ecclesiast.* cap. 26. *Notandum*, inquit, *non solum mergendo*, *verum etiam desuper fundendo multos baptizatos fuisse*, *& adhuc posse ita baptizari*, *si necessitas sit*, *sicuti in passione B. Laurentii quemdam urceo allato legimus baptizatum*. Et subdit, hoc ipsum fieri consuevisse, *cum provectiorum granditas corporum in minoribus vasis hominem tingi non patitur*.

(b) Flaccus Albinus, seu Alcuinus Epist. LXV. (id

„ sensus & interiores, & exteriores. Et ideo si „ totum corpus aqua non possit perfundi, propter „ aquæ paucitatem, vel propter aliquam aliam „ causam, oportet caput perfundere, in quo ma- „ nifestatur principium animalis vitæ."

152. Ob. *secundo*. Trina immersio in baptismo ab Apostolica, immo ab ipsius Christi traditione descendit. Id testatur Tertullianus *De corona militis* cap. 3. Tertulliano consentit Hieronymus contra Luciferianos, inter traditiones, *quæ auctoritatem scriptæ legis usurpaverunt*, reponens trinam immersionem. Basilius etiam *De Spiritu sancto* cap. 27. trinam immersionem repetit *ex minime publicata, & arcana traditione*. Nonnullos alios Patres idem asserentes allegat Gratianus Dist. IV. *de consecrat*. can. 78. seq. His addi potest Chrysostomus, qui Hom. *De fide* inquit: *Omnibus mysteriis velut sigillum imponens Dominus, in tribus mersionibus aquæ unum baptisma Discipulis suis tradidit*. Id ipsum nos docet exemplum Jesu Christi, qui in Jordane per immersionem baptizatus creditur; quamvis Pictores, quibus, ut inquit Horatius, *quidlibet audendi semper fuit æqua potestas*, eum stantem in flumine, & a Joanne aqua perfusum soleant repræsentare. Id tanquam certum supposuit Concilium Celichyteuse celebratum in Anglia anno 816. can. postremo, proponens exemplum Christi ad confirmandam trinam immersionem. Nefas ergo est ab hac Apostolica traditione recedere.

153. Resp., hanc traditionem non respicere sacrosancta nostræ Religionis dogmata, quæ nec loco, nec tempore variari possunt, sed disciplinam, quæ mutationi obnoxia est. Quamobrem, ut superius ostendimus n. 141. & seq., non semper, nec ubique, nec in omnibus circumstantiis trina immersio adhibita est. Immo, si credimus doctissimo Dominicano Jac. Goar in *Euchologio græcorum* nota 24. in baptismatis officium, ipsi Græci pueros non totaliter aquæ immergunt, ne aquæ copia obruantur, sed sedentes in baptisterio Sacerdos ter capite, & toto corpore abluit, & lustrat. Quæ consuetudo baptizandi homines non omnino, sed media tantum corporis parte aquæ immersos, etiam apparet ex vetustis figuris marmore, vel ære impressis, aut depictis, ut ostendunt Jos. Vicecomes in *Observ. Eccles. de baptismi ritibus* Lib. IV. cad. 10., Jo. Ciampinus *Vet. Monum.* P. II. Tom. V., & Jo. Mabillonius in *Musæo Italico* Tom. I. Unde apparet, caput, quod præcipua est hominis pars, fuisse aqua superinfusa baptizatum. Neque officit exemplum Christi Domini, quia *primo* ille baptismum Joannis suscepit, quem postea antiquari voluit: *deinde* quia suo exemplo solam ablutionem nobis proponere intendit, non autem determinare, eamdem per immersionem fieri oportere.

154. Inst. Antiqui Patres hanc traditionem ita ad substantiam baptismi pertinere putarunt, ut baptismum collatum sine trina mersione nullum esse crediderunt. Nam *primo* Canon XLIX. inter Apostolicos, qui refertur cap. 79. *De consecr*. Dist. IV., non solum mersionem in baptismo, sed plane ternam ita præcipit, ut contra inobedientes depositionis pœnam decernat. *Secundo* Concilium I. Constantinopolitanum cap. 7. *Eunomianos*, inquit, *qui in unam demersionem baptizantur .... primo quidem die Christianos facimus ..... & tunc eos baptizamus*. *Tertio* Pelagius II. in epist. ad Gaudentium Bonosiacos damnat, qui unica immersione baptizabant, *contra evangelicum præceptum*, quo admonemur, *in nomine Trinitatis trina etiam mersione sanctum baptismum unicuique tribuere*. *Quarto* Cornelius Papa una cum Synodo Romana dubitavit, Novatianum in lecto per infusionem baptizatum vere baptismum sucepisse: inquit enim in sua epist. ad Gabium Antiochenum (apud Eusebium Lib. VI. *Hist. Eccl.* cap. 43.) *Si tamen hujusmodi baptismum suscepisse dicendus est*.

155. Resp. ad *primum*, canonem illum (*Apostolicum* dictum, non autem vere ab Apostolis confectum) eos ferire, qui formam baptismi vitiantes, baptizabant, non in nomine Trinitatis, sed *in morte Christi:* hæc enim statim subduntur: *Non enim dixit Dominus: in morte mea baptizate; sed euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti:* „ Quia, inquit S. Thomas 3. P. quæst. „ 66. art. 8., a principio nascentis Ecclesiæ qui- „ dam de Trinitate male sentiebant". Vid sup. num. 138.

156. Ad *secundum* dico, canone illo (a) damnari Eunomianorum baptisma, ut irritum, non præcise propter omissionem trinæ immersionis, sed etiam, immo præcipue propter omissionem invocationis sanctissimæ Trinitatis, quam impii illi hæretici non admittebant. Ita nos docet Theodoretus Lib. IV. cap. 3. *Hæret. fabularum* inquiens: *Eunomius sancti baptismatis legem olim a Domino, & Apostolis traditam evertit, & contrariam aperte sanxit dicens, non oportere ter illum immergere, qui baptizatur, nec invocare Trinitatem, sed semel baptizare in Christi mortem*. Epiphanius etiam *Hæresi* LXXVI. nos docet, Eunomianos baptizasse *in nomine Dei increati*,

nova ejus Operum edit. 1777.) ad Fratres Lugdunenses contra hanc Hispanorum novitatem vehementer excanduit, & Epistolam S. Gregorii ut *dubiam* rejecit, quia eam in Epistolari ejus Libro Roma sibi transmisso non invenerat. Unicam Hispanorum mersionem iterum improbat Alcuinus epist. XCVII. ad Paulinum.

(a) Qui non est Concilii Constantinopolitani generalis, sed alterius Concilii, ut enim probat Nat. Alexander Dissert. XXXVIII. in Sæc. IV., nonnisi tres Canones a II. generali Synodo editi fuere.

ti, *in nomine Filii creati*, *& in nomine Spiritus sanctificantis*, *& a creato Filio procreati* (*a*). Hac de causa Eunomianorum baptisma merito rejectum fuit.

157. Idem dicendum de Bonosiacis, quorum baptismum Pelagius iterandum præcipit, non propter solam omissionem trinæ immersionis, sed etiam quia præscriptam a Christo Domino formam temerabant. *Si revera*, inquit Pontifex, *hi de præfatis hæreticis ..... solummodo se in nomine Domini baptizatos fuisse forsitan confitentur*, *sine cujusdam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes sanctæ Trinitatis nomine baptizabis*. S. Thomas 3. P. quæst. 66. art. 8. ad 2. illa verba ejusdem Pelagii: *Evangelicum præceptum*, *ipso Domino Deo*, *& Salvatore nostro Jesu Christo tradente*, *nos admonet*, *in nomine Trinitatis trina immersione factum baptismum unicuique tribuere* ita explicat ad 2.: „ Pelagius Papa intelligit trinam immersionem esse de mandato Christi in suo simili, in hoc scilicet, quod Christus præcepit baptizari *in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus sancti*. Non tamen est similis ratio de forma, & de usu materiæ ".

158. Postremum de Novatiani baptismo facile expeditur, observando cum Henr. Valesio in Adnot. ad hunc locum Eusebii, non fuisse dubitatum de valore baptismi Novatiano collati: neque enim legitur, fuisse ipsum iterum baptizatum, quando in Presbyterum ordinatus fuit, sed de gratia hujus Sacramenti, quæ hominibus obicem ponentibus non confertur; semper enim dubitatum fuit de veris illorum dispositionibus, qui in periculo mortis baptismum efflagitabant: quamobrem non ita facile ad sacras Ordinationes admittebantur. Culpatus etiam fuit Novatianus, quia neque *postquam liberatus est a morbo*, *reliqua percepit*, *quæ secundum regulam Ecclesiæ percipienda sunt*, *neque ab Episcopo consignatus est*. Vide dicta superius Dissert. 1. n. 600.

159. Ob. *ultimo*. In baptismo significari debet Trinitas personarum, & Christi sepultura, ac resurrectio; ergo debet in ipso adhiberi totalis immersio, & emersio qua præfiguratur sepultura, & resurrectio; & hæc esse debet trina ad significandam Trinitatem.

160. Respondet S. Thomas art. 8. ad 1., *quod significatio Trinitatis fit in baptismo per verba formæ*; *nec est de necessitate*, *quod significetur Trinitas per usum materiæ*; *sed hoc fit ad majorem expressionem*. *Similiter etiam mors Christi figuratur sufficienter in unica immersione*. *Triduum autem sepulturæ non est de necessitate salutis nostræ*; *quia etiamsi uno die fuisset sepultus*, *vel mortuus*, *suffecisset ad perficiendam nostram redemptionem ...... Et ideo patet*, *quod trina immersio nec ex parte Trinitatis*, *nec ex parte passionis Christi est de necessitate Sacramenti*.

CAPUT VII.

De Baptismi forma.

161. Sanctus Augustinus Lib. VI. *de Baptismo* cap. 25. T. IX. dicebat: *facilius inveniri hæreticos*, *qui omnino non baptizent*, *quam qui non illis verbis* (Evangelicis) *baptizent*. Sed ut alibi (Diss. 2. n. 168.) notavimus, id debet restringi ad tempora S. Augustini. Ex antiquioribus enim monumentis constat, nimis multos fuisse hæreticos, qui evangelicam baptismi formam graviter vitiabant. Eorum plurimos excusare nisus est vir certe doctissimus, sed suis paradoxis opinionibus sæpe deceptus Jo. Harduinus; quem solide confutavit Jos. August. Orsi ex Prædicatorum Familia ad amplissimum Cardinalium collegium postea assumptus in P. ult. suæ Dissertationis Hist. *De Baptismo in nomine Jesu Christi*, ubi agit de *Hæreticis*, *qui baptismi formam olim adulterarunt* (*b*). Protestantes communiter usitatam in Ecclesia formulam in baptismo retinent; quanquam aliqui eorum eamdem

(*a*) Deceptus est Gaspar Juenin, dum in egregio suo *Commentario Historico*, *& dogmat. de Sacramentis* hæc S. Epiphanii verba ab Arcudio relata, *apud ipsum Epiphanium nequaquam reperiri*, scripsit.

(*b*) S. Irenæus Lib. I. *Contra hæreses* cap. 21. nonnullas refert corruptas Gnosticorum formulas; & hanc inter alias: *In nomine ignoti Patris omnium*, *in veritate matre omnium*, *in eo*, *qui in Jesum descendit in unione*, *& redemptione*, *& communione virtutum*. Recenset idem S. Pater horrenda quædam nomina ex hebraico idiomate detorta, quibus suos catechumenos deterrere solebant; scilicet *Basema*, *Camossi*, *Baoranetra*, *Mystadia*, *Ruada*, *Gusta*, *Babuphor*, *Culachti*. Præterea ipse S. Augustinus loco cit. ex eo quod in Concilio Nicæno fuerit constitutum, Paulianos esse baptizandos, recte infert, *eos regulam baptismatis non tenere*; quod clarius exprimit Innocentius I. Epist. XVII. cap. 5. dicens, baptismum Paulianistarum fuisse in Concilio Nicæno rejectum, *quia in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus sancti minime baptizant*. Cum tamen S. Athanasius in Orat. II. cont. Arianos num. 43. inter illos hæreticos, qui nomina Trinitatis pronunciabant, quanquam de ea recte non sentirent, recenseat etiam *Samosatensis discipulos*, oportebit dicere, non omnes in forma baptismi corrumpenda simul convenisse. *Tertio* Concilium Arelatense II. can. 16. Photinianos cum Paulianistis confundens, *secundum Patrum statuta baptizari*, jubet. *Quarto* Montanistas *aliquos* corrupisse formam baptismi, colligitur ex can. 8. Concilii Laodiceni, & ex S. Gregorio Papa Lib. II. Epist. 67., a quibus eorum baptisma rejectum fuit. Dixi *aliquos*: nam Tertullianus jam Montanista cont. Praxeam cap. 2. Evangelicam baptismi formam expresse exhibet. *Quinto* laud. S. Gregorius Bonosiacos, & Cataphryges, *cum ad sanctam Ecclesiam veniunt*, *baptizari* asserit. *Sexto* Eunomianos quosdam recenset S. Epiphanius, qui baptizabant *in nomine Dei increati*, *&c.* Vid. sup. n. 156. De iisdem narrat Sozomenus Lib.

dem minime necessariam esse existimeut (*a*). Veritatem catholicam tuebitur sequens

PROPOSITIO

Vera, & omnino necessaria baptismi forma hæc est: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

162. Prob. ex verbis ipsius Christi Domini, qui, ut habetur Matth. ult. 19., ita Discipulis suis mandavit: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Quem locum male interpretantur, qui illud *in nomine* idem esse dicunt, ac *in jussu*, *mandato*, *atque auctoritate* Dei Patris, & Filii, ac Spiritus sancti. Male inquam; *primo* enim haud recta videretur locutio Christi, si ita intelligeretur: *Ego præcipio vobis, ut baptizetis omnes gentes, jussu, mandato, atque auctoritate Patris, Filii, & Spiritus sancti*, quasi ipse esset a Filio diversus: recte autem fit oratio, si ita verba Christi coordinentur: *Præcipio vobis, ut baptizetis omnes gentes, invocato, & expresso nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Deinde quid sibi volunt illa Pauli verba 1. Corinth. I. 13. *Numquid ..... in nomine Pauli baptizati estis?* nisi nos docere in collatione baptismi non fuisse invocatum nomen Pauli, sed nomen sacrosanctæ Trinitatis.

163. Sed hæc catholica veritas multo luculentius patebit ex traditione, & praxi Ecclesiæ. Nam Sanctus Augustinus primo loco nominandus, quia in hac materia illustranda plus omnibus laboravit, Lib. VI. *De Baptismo* cap. 25. *Certa*, inquit, *illa evangelica verba, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantum valent &c.* Et postea: *Deus adest evangelicis verbis suis, sine quibus baptismus Christi consecrari non potest*. Ac demum: *Ceterum quis nesciat, non esse baptismum Christi, si verba evangelica, quibus Symbolum constat, illic defuerint?* & concludit, *baptismum Christi, idest verbis evangelicis consecratum, ubique eumdem esse, nec hominum quorumlibet, & qualibet perversitate, violari*. Post tam aperta Augustini testimonia inutile esset, alios Ecclesiæ Patres advocare.

164. Verumtamen ad mensuræ cumulum duos addemus testes Afros. Tertullianus, qui *De Baptismo* cap. 13. *Lex tingendi*, ait, *imposita est, & forma præscripta: Ite*, inquit, *docete nationes, tingentes eas in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Alter testis est S. Cyprianus Epist. LXXIII. ad Jubajanum inquiens: *Dominus post resurrectionem suam discipulos suos mittens, quemadmodum baptizare deberent, instituit, & docuit, dicens: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra: Ite &c. Insinuat Trinitatem, cujus Sacramento baptizarentur*. Et ibidem eos refutat, qui in solius Jesu Christi nomine baptizabant, quando ipse Christus, non in una persona gentes baptizari jubeat, sed *in plena, & adunata Trinitate*. Infinitus vero essem, si ceteros commemorare vellem. Ulterius omnes fere illi Ecclesiæ Doctores, qui hæreses Sabellianam, Arianam, vel Macedonianam impugnarunt, ad probandam divinarum Personarum distinctionem, & consubstantialitatem, potissimum forma baptismi usi sunt. Vid. Tom. III.

165. Praxis autem Ecclesiæ potissimum apparet ex antiquis Euchologiis, Sacramentariis, & Ritualibus, in quibus licet aliqua inveniatur differentia verborum, invocatio tamen distincta Trinitatis invariabiliter servata est; ut videri potest in veteri Missali Gothico edito ab Eminentissimo Card. Thomasio, in alio Gallicano apud Mabillonium in *Musæo Italico &c. &c.* Et quanquam cogimur fateri, hæc monumenta non esse ex primis Ecclesiæ sæculis deprompta, verisimile tamen non est, Ecclesiæ vetustissimam praxim in re tanti momenti fuisse mutatam. Nec obsunt aliquæ diversitates verborum, quia ad ipsam formæ substantiam minime pertinent. Sic in veteri Liturgia Gallicana dicitur: *Baptizo te credentem in nomine &c., ut habeas vitam æternam;* & in alio Gothico: *Baptizo te &c. in remissionem peccatorum, ut habeas vitam æternam*.

166. S. Thomas 3. P. quæst. 66. art. 5. hanc affert causam exprimendi formam baptismi; quia, inquit, baptismi est duplex causa „ una quidem „ principalis, a qua virtutem habet, quæ est san„ cta Trinitas; alia autem instrumentalis, scili„ cet minister, qui tradit exterius Sacramentum. „ Et ideo oportet in forma baptismi de utroque „ fie-

VI. cap. 26., quod *non in Trinitatem, sed in Christi mortem baptizari oportere*, docerent. De aliis Arianis vero inquit S. Hieronymus in *Dial. adv. Luciferianos*, eos baptizasse *in Patre solo vero Deo, & in Jesu Christo Salvatore creatura, & in Spiritu sancto utriusque servo*. De mutationibus in forma baptismi ab hæreticis factis multa erudite disserit Jos. Binghamus in *Originibus, sive antiquit. Eccles.* Lib. XI. cap. 3. Sed præstat consulere laud. mox Card. Orsinum.

(*a*) Ulr. Zwinglius in Lib. *De vera, & falsa religione* cap. *De Baptismo* ait: *In nomine Dei baptizari est per fidem in Deum inseri;* atque alia addit quibus sibi non vetet verbis evangelicis uti, concludit tamen *non esse necessariam ullam verborum formam*. Lutherus *De captiv. Babylonica* docuerat, baptismum ab impio ministro *non in nomine Domini* collatum, esse validum. Sed hunc errorem postea emendavit; nam in Hom. I. de baptismo, *Si infantem*, ait, *intingeres aqua, neque adderes verba baptismi ..... non esset verus baptismus;* & modo Lutherani nobis hac in parte consentiunt. Calvinistæ, & Sociniani non videntur de forma baptismi admodum solliciti, cum credant, ipsum baptismum non esse necessarium, nisi ut divinarum promissionum sigillum. Sed de Baptismi necessitate inferius.

„ fieri mentionem. Minister autem tangitur, cum „ dicitur, *Ego te baptizo*, causa autem principalis, cum dicitur, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus santi*. Unde hæc est conveniens „ forma baptismi: " *Ego te baptizo &c.*

167. Objicies *primo*. Ut sæpius dictum est Diss. 11. cap. 2., ideo baptismus valet a ministro improbo, schismatico, & hæretico collatus, quia Christus est baptismi causa principalis, secundum illud Jo. I. 33. *Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem, hic est, qui baptizat*, ergo convenientius esset dicere: *Christus te baptizat &c.*

168. Respondet S. Thomas hac quæst. 66. art. 5. ad. 1. „ quod actio attribuitur instrumento, sicut immediate agenti; attribuitur autem hujusmodi actio principali agenti, sicut in cujus virtute instrumentum agit. Et ideo in forma baptismi convenienter significator minister, ut exercens actum baptismi, per hoc, quod dicitur, *Ego te baptizo*: sicut & ipse Dominus baptizandi actum attribuit ministris, dicens; *Baptizantes eos &c.* Causa autem principalis significatur, ut in cujus virtute Sacramentum agitur, per hoc, quod dicitur, *In nomine Patris* &c., non enim Christus baptizat sine Patre, & „ Spiritu sancto."

169. Inst. *primo*. Græci loco illorum verborum, *Ego te baptizo* dicunt: *Baptizatur servus Dei in nomine Patris &c*; quibus verbis significatur, baptismum non conferri ab homine sed a Christo.

170. Respondet iterum Angelicus laud. art. 5. ad 1. „ Græcos non attribuere actum baptismi ministris, ad evitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi baptizantibus attribuebant, „ dicentes (1. Corinth. 1. 12.) *Ego sum Pauli, & ego Cephæ*, & ideo dicunt, *Baptizetur servus Christi*, talis, in nomine Patris &c. Et „ quia exprimitur actus exercitus per ministrum „ cum invocatione Trinitatis, verum perficitur „ Sacramentum." Quod etiam expresse declaravit Eugenius IV. in decreto *De Sacramentis* post absolutam Synodum Florentinam. Idemque postea confirmarunt Leo X. Constitutione edita 18. Maji 1521., & Clemens VII. 26. Martii 1526. (*a*).

171. Dices *secundo*. Saltem in nostra forma videtur supervacaneum illud pronomen *ego*; intelligitur enim in ipsa voce *Baptizo*.

172. Respondet Angelicus loco mox laud. hoc pronomen *Ego* non esse de substantia formæ, sed poni ad majorem expressionem intentionis. Quamobrem nec culpantur Græci qui pronomine omisso dicunt: *Baptizatur famulus Dei &c.* Ibidem vero ad 4. scite observat, non posse loco pronominis singularis *Ego* poni in numero plurali *Nos*; *quia plures simul non possunt unum baptizare, quia actus multiplicantur, secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab unoquoque agatur*. Secus autem esset, si quis minister more Principum seipsum nominaret plurali numero *Nos te baptizamus*; quamvis abusus hic esset reprehendendus, non propterea baptismum irritum faceret.

173. „ Possunt tamen, subdit S. Doctor, si necessitas exigit, plures simul baptizari, quia nullus eorum reciperet, nisi unum baptismum, sed „ tunc oportebit dicere: *Ego baptizo vos*. Nec erit mutatio formæ; quia *Vos*, nihil aliud est, „ quam *te*, & *te* ... Similiter autem mutaretur, „ si diceretur, *Ego baptizo me*. Et ideo nullus „ potest baptizare seipsum, propter quod & Christus voluit baptizari a Joanne, ut dicitur Extra „ *de Baptismo*, *& ejus effectu* (*b*)."

174. Ob. *secundo*. S. Ambrosius, vel quilibet alius auctor Lib. *De Sacramentis* (Vid. Diss. 1. n. 285. in not.) Lib. II. cap. 7. totum describens baptizandi ritum, nullam facit mentionem formæ; ita enim habet: „ Interrogatus es, *Credis in Deum* „ *Patrem?* Dixisti: *Credo*, & mersisti, hoc est „ sepultus es. Iterum interrogatus es: *Credis in* „ *Dominum nostrum Jesum Christum, & in* „ *crucem ejus?* Dixisti: *Credo*, & mersisti ..... „ Tertio interrogatus es, *Credis in Spiritum sanctum?* Dixisti: *Credo*: tertio mersisti; ut multiplicem lapsum superioris ætatis absolveret trina confessio."

175. Resp., quamvis illorum Librorum auctor laud. in loco non memoret formam baptismi, non propterea eamdem excludere, utpote quæ post confessionem suscipientis in ipsa ejusdem mersione fieri solebat. Immo in ipso eodem Lib. II. cap. 5. n. 14. jam dixerat: *Cœlestia verba, quæ Christi sunt, quod baptizemus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Tum etiam in eodem cap. 7. n. 22. hæc leguntur: *In uno autem nomine baptizari nos jussit, hoc est in nomine Patris*,

(*a*) Non conveniunt omnes Theologi, an Græci dicant in forma baptismatis *Baptizetur* modo optativo, vel imperativo; an *Baptizatur* modo indicativo. S. Thomas, una cum veteribus legebat *Baptizetur* imperativo modo. Ita etiam Scotus. Eugenius IV. utrumque modum commemoravit, & approbavit. Attamen Petrus Arcudius in *Concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis* cap. 8. omnino ostendit, Græcos pronunciare *βαπτίζεται Baptizatur* modo indicativo. Idipsum affirmat noster P. Jac. Goar in suo *Euchologio Græcorum* nota 20. in Baptismatis officium; quod etiam confirmavit auctoritate Simeonis Thessalonicensis. Haud dissimilem esse baptismi formam, qua utuntur communiones Orientales, solita sua monumentorum copia ostendit Eus. Renaudotius Tom. V. *Perpetuitatis fidei* Lib. II. cap. 5.

(*b*) Aliquis Judæus in periculo mortis seipsum baptizaverat, quia inter suos contribules existens neminem inveniebat, a quo baptizaretur. Porro interrogatus Innocentius III. respondit, nullum esse talem baptismum, potuisse nihilominus Judæum illum salvari *propter Sacramenti fidem, sed non propter fidei Sacramentum*.

tris, *& Filii*, *& Spiritus sancti*. Verus autem Ambrosius in Lib. *de Mysteriis* cap. 4. num. 21. *Tu autem*, inquit, *baptizatus es in nomine Trinitatis*, *confessus es Patrem .... confessus es Filium*, *confessus es Spiritum sanctum* (*a*).

Quæres, *an valeat baptismus collatus sine iis verbis:* Ego te baptizo; *cum sola invocatione Trinitatis?*

176. Hæc quæstio exorta est in Galliis sæc. XII. Cum enim quidam Laicus puerum periclitantem baptizasset in nomine Trinitatis, omissis tamen illis prioribus verbis: *Ego te baptizo*, Pontius Claromontanus Episcopus consuluit Mauritium Episcopum Parisiensem, & Stephanum Abbatem S. Genovefæ, qui postea infulam Tornacensem obtinuit, an baptismus ille fuisset validus? Respondit Mauritius *negative*. Stephanus vero *affirmative*; quia, inquiebat, qui Sacramentum baptismi instituit, tantummodo dixit Discipulis: *Ite*, *docete omnes gentes*, *baptizantes* &c., nullibi autem legitur iis præcepisse, ut dicerent: *Ego te baptizo in nomine &c.*; suamque sententiam nonnullis sanct. Patrum testimoniis communire sategit. Pro eadem allegantur etiam Præpositivus in P. IV. *Summæ*, ubi auctoritatem affert *Parisiensium*, Petrus Cantor in *Summa*, quæ Ms. asservatur in Bibliotheca S. Victoris, & alii pauci. Notat tamen diligentissimus Berti, falso inter eos numerari Hugonem Victorinum, & Petrum Lombardum.

177. Vicit demum sententia Mauritii, quam postea confirmavit Alexander III. in sua Decretali inserta inter Decretales Gregorii IX. quam citat S. Thomas 3. P. quæst. 66. art. 5. ad 2. his verbis: *Si quis puerum ter in aqua immerserit*, *in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus sancti amen*, *& non dixerit*, *ego te baptizo in nomine Patris &c.*, *non est puer baptizatus*. Quam Alexandri definitionem confirmavit postea Alexander VIII. damnata hac propositione: *Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus: In nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus sancti*, *prætermissis illis: Ego te baptizo*. Vid. Emm. Gonzalez in notis ad decretum Alexandri III. Lib. III. Decret. tit. 42. cap. 1., ubi occasionem narrat, qua Alexander III. illam Decretalem emisit.

178. Neque obstant apparentes rationes, quibus Stephanus suam tuebatur opinionem, scilicet, Christum tantummodo Apostolis præcepisse, ut baptizarent, non autem ut dicerent: *Ego te baptizo*; quemadmodum quando eis præcepit, ut docerent, non eis indicare voluit, ut dicerent: *Ego vos doceo*. Tum etiam; sanctos Patres, quando agebatur de valore baptismi, de nulla alia re fuisse sollicitos, quam de invocatione sacrosanctæ Trinitatis.

179. Non inquam obstant hæ rationes; nam quantum ad primam: quamvis in verbis Christi Domini expressum non sit mandatum proferendi hanc formam: *Ego te baptizo*, eamdem tamen fuisse ab ipso Christo Domino præscriptam, ex aliis argumentis satis aperte colligitur. Neque valet exemplum adductum de præcepto docendi, aut alia ejusdem generis, quæ adduci possent; quia, ut bene observat Angelicus in IV. Dist. 3. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 1. ad. 4.: „ alii actus habent efficaciam ex suo exercitio tantum; sed actus baptizandi habet efficaciam ex forma verborum; & quia talis efficacia est Sacramentalis, idcirco oportet, quod verba formæ significando efficaciam, actum præbeant; & ideo oportet baptizantem actum suum verbo significare, quamvis in aliis actibus non reperiatur. *Accedit alia ratio ejusdem S. Thomæ in laud. art.* 5. *quæst.* 66. *ad* 2., quia ablutio hominis in aqua propter multa fieri potest, oportet, quod determinetur in verbis formæ, ad quid fiat. Quod quidem non fit per hoc quod dicitur, In nomine Patris &c.; quia omnia in tali nomine facere debemus, ut habetur Coloss. III. Et ideo si non exprimatur actus baptismi, vel per modum nostrum, vel per modum Græcorum, non perficitur Sacramentum." Unde etiam Catechismus Rom. P. II. cap. 2. num. 13. inquit: „ Ex illo autem verbo *Baptizantes*, Catholica Ecclesia divinitus edocta optime intellexit, hujus Sacramenti forma actionem ministri exprimendam esse: quod quidem fit, cum dicitur: *Ego te baptizo*" (*b*).

180. Ideo vero sancti Patres solliciti tantummodo fuerunt de invocatione sanctissimæ Trinitatis, quia multæ tunc grassabantur hæreses huic mysterio infestæ, & quæ proinde hanc invocationem corrumpebant: nulla vero iis temporibus fuit de istis primis verbis formæ controversia.

CA-

(*a*) Huic nostræ explicationi, quæ est etiam doctissimorum PP. Maurinorum, qui egregiam S. Ambrosii editionem nobis dederunt, non subscribit eorum concellita Chardon in *Hist. Sacrament.* Lib. I. cap. 13., eamdem tamen solidis argumentis non convellit, quamvis antiquum Gelasianum Sacramentarium, a Thomasio editum, & antiquum Rituale Ms. ab Edm. Martene visum afferat, in quibus dicis, formam baptismi desiderari.

(*b*) Hæc ratio, quam communiter Theologi afferre solent, non probatur a P. Laur. Berti, qui inter eos eximium certe locum occupat, quia verbum exprimens actum non habetur in forma Confirmationis, qua utuntur Græci. Eodem argumento usus jam fuerat noster P. Pina Thomas Milante *Exercitat. Dogm.* XVI. *in Prop. proscriptas ab Alexandro VIII.*, ut ostenderet rationem S. Thomæ esse tantum *congruentialem*. Si autem argumentum depromptum ex Sacramento Confirmationis valeret, sequeretur, formam ejusdem Sacramenti non esse *congruentem*. Sed tota hæc argumentatio corruit in sententia eorum, qui formam Confirmationis reponunt in oratione manuum impositioni adjuncta, & verbis chrismatis unctioni respondentibus, de qua suo loco.

CAPUT VIII.

Ostenditur, necessariam esse in baptismo expressam trium divinarum Personarum invocationem (a).

181. Sanctus Thomas 3. P. quæst. 66. art. 6. ad id probandum utitur *primo* auctoritate Pelagii II., cujus in IV. *De consecrat.* recitantur hæc verba ex ejusdem Epist. ad Gaudentium: *Si hi qui in locis ditioni tuæ vicinis commorari dicuntur, se solummodo in nomine Domini baptizatos fuisse confitentur, sine cujuscumque dubitationis ambiguo eos ad fidem catholicam venientes in Sanctæ Trinitatis nomine baptizabis.* Huic addit Angelicus etiam testimonium Didymi in Lib. II. *De Spiritu sancto* (inter Opera S. Hieronymi Tom. II.) inquientis; *Qui ita baptizare conetur, ut unum de prædictis nominibus* (scilicet trium divinarum Personarum) *prætermittat, sine perfectione baptizabit.*

182. Sed multa alia addi possunt veterum Patrum similia testimonia. Nam Tertullianus *de Baptismo* cap. 13. *Lex*, inquit, *tingendi imposita est, & forma præscripta: Ite, docete nationes, tingentes eas in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* S. Cyprianus in Epist. ad Jubajanum LXXIII. *Quomodo*, inquit, *dicunt quidam, modo in nomine Jesu Christi ubicumque, & quomodocumque gentilem baptizatum remissionem peccatorum consequi posse, quando ipse Christus gentes baptizari jussit in plena, & adunata Trinitate?* Augustinus autem sæpe repetit, certa esse verba Evangelica, sine quibus baptismus non consecratur. Vid. sup. num. 163. Quæ sunt autem verba Evangelica, nisi illa, quibus tota exprimitur Sacrosancta Trinitas? Unde Lib. III. *de Baptismo* cap. 16. inquiebat: *Si Evangelicis verbis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti Marcion baptismum conferebat, integrum erat Sacramentum.* Demum S. Fulgentius *de incarnat.*, *& gratia* cap. 11. *Mysterium*, inquit, *illud redemptionis nullo modo habetur, si Patris, & Filii, & Spiritus sancti nomen subtrahatur.*

183. Probat *secundo* Angelicus eamdem veritatem hac theologica ratione: „ Sacramenta habent efficaciam ex institutione Christi: & ideo si prætermittatur aliquid eorum, quæ Christus instituit circa aliquod Sacramentum, efficacia caret, nisi ex speciali dispensatione ejus, qui virtutem suam Sacramentis non alligavit. Christus autem instituit Sacramentum baptismi dari cum invocatione Trinitatis; & ideo quidquid desit ad plenam invocationem Trinitatis, tollit integritatem baptismi. “

184. Ob. *primo*. Qui nominat unam personam, alias duas simul comprehendit, si tamen habeat fidem rectam: ergo servat formam baptismi, adeoque, &c.

185. Respondet S. Thomas, id non sufficere, „ quia sicut ad Sacramentum requiritur materia sensibilis, ita & forma sensibilis: unde non sufficit intellectus, vel fides Trinitatis ad perfectionem Sacramenti nisi sensibilibus verbis Trinitas exprimatur. Unde in baptismo Christi, ubi fuit origo sanctificationis nostri baptismi, fuit Trinitas in sensibilibus signis, scilicet Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus sanctus in columba. “

186. His verbis, ut observat Dom. Scoto in IV. *Sent.* Dist. III. quæst. un. art. 6. S. Doctor respondet objectioni, quæ fieri solet ex auctoritate S. Ambrosii, qui in Lib. 1. *De Spiritu sancto* cap. 3. inquit: „ Si Patrem dicas, & Filium ejus, & Spiritum oris ejus pariter indicasti. Et si Spiritum dicas, & Deum Patrem, a quo procedit Spiritus, & Filium, quia Filii quoque est Spiritus, nuncupasti. Quare una persona prolata, si integra sit intus fides, plenum est Sacramentum. “ Subdit autem laud. celeberrimus Hispanus Theologus: „ cum D. Thomas vidisset, sententiam Ambrosii per nullam glossam posse tuto defendi, „ prudenti modestia tacito ejus nomine, ejus rationem dissolvit. “

187. Veruntamen non dissimulavit Angelicus hanc Ambrosii auctoritatem, quia hæc alia ejusdem S. Antistitis verba sibi objecit, quæ habentur in eodem ipsissimo loco: *Si Christum dicas, & Patrem a quo unctus est, & ipsum, qui unctus est, Filium, & Spiritum sanctum, quo unctus est, designasti.* Ita vero respondet Angelicus ad 2. *Ambrosius assignat rationem, quare convenienter talis dispensatio fieri potuit in primitiva Ecclesia, quia scilicet in nomine Christi tota Trinitas intelligitur. Et ideo servabatur ad minus*

(a) Gerhardus Jo. Vossius Disput. II. *De Baptismo* thesi V., quanquam censeat, non esse in forma baptismi recedendum a communi usu nominandi distincte tres personas, vult tamen validum esse baptismum, etiamsi conferatur hoc modo: *Baptizo te in nomine Dei, vel Jesu Christi*, eamdemque dicit fuisse mentem multorum Patrum, & Scholasticorum. Reipsa multos allegat pro hac sententia Dom. Soto in IV. Dist. III. quæst. un. art. 6. præcipue autem Card. Cajetanum in 3. P. quæst. 66. art. 5., & Adrianum VI. in quæst. 2. art. 2. quæstiunc. 2. suorum Comment. in IV. *Sent.*, quos ante Pontificatum conscripsit. S. Pius V. hunc errorem, ut nonnullos alios, ex Commentariis Cajetani expungi jussit. Petrus Lombardus in IV. Dist. III. eo inclinat, ut *verum baptisma dari possit in nomine Patris tantum, vel Spiritus sancti, si tamen ille, qui baptizat, fidem Trinitatis teneat.* Idemque sentit de eo, qui baptizat in nomine Christi; subdit tamen, *tutius esse* tres personas nominare. Mirum autem non est, hujus auctoritate, quæ olim magna erat, fuisse non paucos Scholasticos deceptos. Decipi tamen non potuit perspicacissimus S. Thomas.

nus integritate intelligibili forma, quam Christus tradidit in Evangelio.

188. Alii tamen Theologi, quibus non arridet S. Thomæ opinio, quod Apostoli ex divina dispensatione baptizaverint in solo nomine Jesu Christi, alias afferunt difficilis hujus Ambrosiani textus explicationes. Illa videtur verisimilior, S. Ambrosium docere tantum voluisse, ubicumque in sacris litteris operatio tribuitur alicui Personæ divinæ, alias etiam subintelligi, quamvis expresse non nominentur; unde inferebat, quamvis in Scripturis dicatur, aliquos fuisse *in nomine Christi*, vel *in Spiritu sancto* baptizatos, non propterea excludi alias divinas personas, in quarum nomine jussi sunt Apostoli baptizare. Certe si de forma baptismi locutus esset S. Ambrosius, sequeretur, illum approbasse baptismum sola invocatione Spiritus sancti collatum, quod absurdum a S. Ambrosio probatum fuisse, nemo dixerit. Sequeretur item, etiamnum valere baptismum collatum cum mentione unius personæ Trinitatis, quia manebit illa ratio, *Si Patrem dicas &c.* Sequeretur demum a S. Ambrosio fuisse reprobatum baptismum hæreticorum, etiam legitima forma administratum; inquit enim ibidem: *Quamvis & Patrem, & Filium, & Spiritum dicas, & aut Patris, aut Filii, aut Spiritus sancti minuas potestatem, vacuum est omne mysterium.* His addantur ejusdem S. Antistitis verba a nobis allata Diss. I. cap. 10. n. 468., quibus asserit, Catechumenum non posse recipere remissionem peccatorum, *nisi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

189. Dices. Hæc eadem fuit doctrina S. Basilii, cujus studiosissimus erat S. Ambrosius. Nam in Lib. *De Spiritu sancto* cap. 12. inquit: *Siquidem Christi appellatio totius Trinitatis est professio; quippe quæ simul declarat & Deum, qui unxit, & Filium, qui unctus est, & Spiritum sanctum, qui est unctio.*

190. Resp., ex S. Basilio posse etiam mentem S. Ambrosii uberius explicari, qui ejusdem Sancti verba ipsa exscripsit. Basilius autem ibidem postquam memorasset quædam Scripturæ loca, in quibus solius Spiritus sancti mentio habetur, ita subdit: *Non ideo quis diceret, perfectum esse baptisma, in quo solum Spiritus sancti nomen invocatum est ... Sicuti enim credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, ita & baptizamur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Uterque igitur Sanctus necessariam esse putavit ad baptismi integritatem trium divinarum Personarum expressam, & distinctam invocationem.

191. Ob. *secundo.* Nicolaus I. in *Resp. ad consulta Bulgarorum* interrogatus de baptismo collato a quodam Judæo, vel Pagano ita respondit: *Profecto si in nomine sanctissimæ Trinitatis, vel tantum in nomine Christi, sicut in Actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt (unum quippe, idemque est, ut S. exponit Ambrosius) constat, eos non esse denuo baptizandos.* Hæc Nicolai verba inserta sunt Juri Canonico Dist. IV. *De Consecrat.* cap. *A quodam.* Item S. Bernardus Epist. 340. modo 403. approbavit baptismum his verbis a rustico quodam collatum: *Baptizo te in nomine Dei, & sanctæ, & veræ Crucis.* Et postea addit: *Legimus sane in Actibus Apostolorum, non modo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, verum & in nomine Domini Jesu Christi aliquos baptizatos.*

192. Resp. ad *primum* cum Melch. Cano Lib. VI. *de loc. theol.* cap. 8. ad 7., Nicolaum non definivisse hanc controversiam; *non enim illi proposita fuerat quæstio, an baptismus in nomine Christi collatus esset validus, sed an baptizatus a Pagano, vel Judæo verum baptismi Sacramentum suscepisset. Obiter autem, & in transcursu cum huic quæstioni propositæ responderet, de suo non interrogatus adjecit, baptisma in nomine Christi conferri. Qua in re falli sine dubio potuit: immo falsus est &c.* Ab hac igitur privata Nicolai opinione recedere cogimur, cum habeamus contrariam definitionem Pelagii II. sup. n. 181. allatam, aliamque similem Zachariæ Pontificis relatam eadem Dist. IV. cap. *In Synodo*, qua approbavit hoc decretum Synodi Anglicanæ: *Si quis unam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma verum esse non posse.*

193. Fortasse Nicolai mentem melius assecutus est Vinc. Contensonius, qui incredibile reputans, tantum Pontificem, etiam ut privatum Doctorem, baptismi essentialem formam ignorasse, & in re tam perspicua a fidelibus Christi interrogatum tantopere cespitasse, respondet, Nicolaum eodem modo exponendum esse, quo Ambrosium, ad quem se refert, interpretandum. (Vid. num. 188.) scilicet approbasse baptismum a Judæo collatum, non more Judaico, sed in nomine Christi, hoc est qualem Christus instituit cum expressa sanctissimæ Trinitatis invocatione.

194. Ad *secundum* respondent aliqui, hanc epistolam esse supposititiam, aut saltem dubiam. Verumtamen si etiam S. Bernardi sit, licebit nobis a privata ipsius opinione recedere, ne a communi aliorum doctrina recedamus. Privatam vero fuisse suam hanc opinionem fatetur ipse Bernardus initio ejusdem epistolæ dicens: *Breviter vobis de proposita quæstione respondemus, sine præjudicio tamen sanius sapientis.*

Quæres *primo*, *utrum valeat baptismus collatus in nomine Trinitatis, sine distinctione personarum?*

195. Resp., ita olim visum fuisse Card. Cajetano in Comment. ad 3. P. quæst. 66. art. 5. (quamvis modo hæc sententia jussu Pii V. erasa sit), cujus hæc erat potissima ratio, quod nihil plus significatur, dicendo, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, quam dicendo, *In nomine sanctissimæ Trinitatis.* Aliqui Scholastici idem senserunt, ut Petrus Lombardus qui Parisinæ

præ-

præfuit Ecclesiæ post medium Sæc. XII., & Libros *Sententiarum* scripsit.

196. Veruntamen si hujusmodi ratiocinio locus detur, etiam dici poterit, valere baptismum *in nomine Dei*, quia Deus est unus, & trinus; etiam *in nomine Spiritus sancti*, quia Spiritus sanctus necessario importat cognitionem Patris, & Filii, a quibus procedit. Multoque magis valebit baptismus mutatis nominibus Patris, Filii, & Spiritus sancti, & substitutis aliis nominibus *innascibilis*, & *genitoris*, *verbi*, *imaginis*, vel *geniti*; tum *doni*, & *amoris procedentis*; quod tamen negat S. Thomas 3. P. quæst. 66. art. 5. ad 7. inquiens: *Ad significandum tres Personas in forma baptismatis assumuntur illa nomina, quibus communius consueverunt nominari Personæ in illa lingua; nec in aliis nominibus perficitur Sacramentum*. Dicendum est igitur, minime licere verba illa mutare, quæ Christus ipse apertissime suis Discipulis præscripsit; & quibus Ecclesia hactenus usa fuit. Unde Dominicus Soto gravissimus Theologus ita concludebat: „ De baptismate in nomine Trinitatis nullatenus arbitror hæsitandum, sed negandum prorsus validum esse. Quare ego sic baptizatum, non sub conditione, ut in re dubia, sed absolute tanquam non baptizatum baptizarem. " In IV. *Sent.* Dist. 3. quæst. un. art. 6.

197. Si tamen in prolatione trium Personarum corruptio accidentalis haberetur, vel ex defectu linguæ, vel ex imperitia sermonis, irritum non fieret Sacramentum. Unde apud Gratianum Dist. IV. *De consecr.* cap. *Retulerunt* habetur decretum Zachariæ Papæ ad Bonifacium, quo approbavit baptismum a quodam imperito his verbis datum: „ Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritua Sancta. Si tamen, *subdit Pontifex*, ille, qui baptizavit, non errorem introducens, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis: infringendo linguam, ea verba dixisset, " Sed quæ mutationes censendæ sint substantiales, quænam accidentales, uberius disquirere solent Theologiæ Moralis Tractatores.

Quæres *secundo*, *an fuerit aliquando in primitiva Ecclesia collatum baptisma in solo nomine Jesu Christi, omissa expressa, & distincta personarum Trinitatis mentione?*

198. S. Thomas in laud. sæpius quæst. 66. art. 6. postquam docuisset, necessariam esse invocationem Trinitatis *sensibilibus verbis*, objicit sibi, Act. VIII. 12. dici, quod *in nomine Jesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres* (quod sæpius in iisdem Actibus reperitur; nec ullibi indicantur, Apostolos baptizasse *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*.) Ita autem respondet: „ ex speciali Christi revelatione Apostoli in primitiva Ecclesia in nomine Christi baptizabant, ut nomen Christi, quod erat odiosum Judæis, & Gentilibus, honorabile redderetur per hoc, quod ad ejus invocationem Spiritus sanctus dabatur in baptismo. " In corpore articuli jam dixerat, si prætermittatur aliquod eorum, quæ Christus instituit, Sacramentum efficacia carere, *nisi ex speciali dispensatione ejus; qui virtutem suam sacramentis non alligavit*. Hanc Angelici Præceptoris sententiam multi, gravesque Theologi amplexi sunt, ut ejusdem Angelici præceptor Albertus Magnus, S. Bonaventura, Jo. D. Scotus (*a*), quem Scotistæ sequuntur, aliique tam veteres, quam recentiores. Eamdemque non ita pridem illustravit Jos. Aug. Orsi, qui postea in amplissimum S. R. E. Cardinalium senatum cooptatus fuit, in *Dissert. Hist. de baptismo in nomine Jesu Cristi* 'collato Mediol. 1733. in 4.; quam deinde confirmavit in *Vindiciis Dissert. de bapt. in nomine J. C. a Sorbonico Doctore* (P. Drouven) *objectis*. Florentiæ 1735. in 4.

199. Attamen non unus Drouven huic opinioni contradixit, sed nonnulli alii fideles alioquin S. Thomæ Discipuli, ut Melchior Canus Lib. VI. *De loc. theol.* cap. 8. ad 7. Vinc. Conteuson. in *Theol. mentis, & cordis* Lib. VI. Dissert. 3. cap. 1., Dom. Soto in IV. *Sentent.* Dist. 3. quæst. un. art. 6. (qui tamen addit, probabile sibi videri, Apostolos nomen Jesu Christi formulæ baptismi admiscuisse, dicentes: *In nomine Patris, & Filii ejus Jesu Christi, & Spiritus sancti*), Hyac. Serry Disp. II. *De sacrament.* Præl. IV., & alii contendentes, Angelicum Præceptorem, non *absolute* id de Apostolis asseruisse; sed facta *hypothesi*, quod Apostoli baptizaverint in solo nomine Jesu Christi, docere, id ab iis fieri non potuisse, nisi ex dispensatione divina, quæ ipsis per revelationem innotuerit. Unde in IV. Dist. 3. qu. 1. art. 3. quæstiunc. 2. ad 3., dicit, Apostolos hoc facere non potuisse, *nisi ex familiari consilio Spiritus sancti*. Unde infert, quod *hoc etiam Ecclesia nunc posset, si speciale præceptum a Spiritu sancto haberet, non autem propria auctoritate ... & modo non esset baptismus, si quis in Christi nomine baptizaret &c.*

200. Ita mentem S. Thomæ explicant non modo laud. Drouvenius, sed etiam Nat. Alexander Dissert. XIII. in Sæc. III., & in *Theol. Dogmat. Morali* Lib. II. cap. 1. art. 3. & Jo. Vinc. Patuzzi in *Ethica Christiana* Tract. X. P. II. cap. 6. Sic etiam hypothetice loquitur Catechismus Rom. P. II. cap. 2. n. 15. inquiens: *Quod si etiam aliquando tempus fuisse dicendum est, cum Apostoli in nomine tantum Domini Jesu Christi baptizarent, id quidem Spiritus sancti afflatu eos*

(*a*) Qui in IV. Dist. III. quæst. 2. *Non audeo dicere*, inquit, *quod baptizatus hodie in nomine Christi esset baptizatus, sed nec audeo dicere, quod non esset baptizatus; quia non lego, ubi fuerit ea dispensatio revocata. In hoc ergo casu reputo dubium, an talis sit baptizatus.* Attamen P. Ant. Hiquæus in Comment. Scotum in negativam sententiam, quæ est communior, magis inclinatum fuisse, contendit.

eos fecisse nobis exploratum esse debet, ut initio nascentis Ecclesiæ Jesu Christi nomine, prædicatio illustrior fieret, divinaque, & immensa ejus potestas magis celebraretur. Post autem num. 16. aliam sententiam insinuat, scilicet dici Apostolos baptizasse in nomine Christi, ut significetur, ipsos contulisse baptismum, *non qui a Joanne, sed qui a Christo Domino traditus esset; tametsi a communi, & usitata forma, quæ distincta trium Personarum nomina continet, Apostoli non discederent*.

201. Eminentissimus Card. Vincentius Gotti Tract. *de Baptismo* quæst. I. Dub. 7. §. 4. utramque sententiam *probabilem* reputat; primam quidem S. Thomæ, quia conformior est multis sacræ Apostolorum historiæ locis *litteraliter* intellectis; alteram vero, quia magis consonat verbis Christi, qui Apostolis jussit baptizare *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Nec tamen putat, se a S. Thomæ mente recedere, quia dum dicit, non valere baptismum in solius Christi nomine collatum, loquitur *absolute*; dum autem asserit, Apostolos ex dispensatione divina baptizasse in solius Christi nomine, loquitur *hypothetice*. Ipsius vestigia pressit Car. Ren. Billuart in Tract. *de Baptismo* Dissert. I. art. 4. §. 3. utriusque partis momenta expendens, & nihil concludens.

CAPUT IX.

De baptismi præcepto, & necessitate.

202. Mirandum certe est, post tam multa, & perspicua sacrarum Scripturarum testimonia, quibus origo, institutio, materia, forma, & necessitas baptismi declaratur, & post tam constantem Ecclesiæ ab ipsis Apostolis usque ad nos derivatum baptizandi usum, inventos fuisse, & adhuc inveniri, qui in re tanti momenti, & tam aperte a veritate longissime recesserint. Eos, qui de institutione, materia, & forma errarunt, capitibus superioribus confutavimus. Sequitur modo, ut summam hujus Sacramenti obligationem contra veteres, novosque hæreticos vindicemus (*b*).

203. Sed *primo* in memoriam revocanda est communis Theologorum doctrina, duplicem esse baptismi suscipiendi necessitatem, alteram *præcepti*, qua soli adulti adstringuntur, & gravis culpæ rei fiunt, qui eam *voluntarie* violant: alteram *medii*, seu *finis*, qua obligantur etiam infantes, qui incapaces sunt præcepti, ut sine Baptismo salutem consequi nullatenus possint. Id uberius declarabit sequens

PROPOSITIO.

Baptismus omnibus hominibus necessarius est ad salutem consequendam, necessitate medii, *seu* finis; *adultis vero etiam* necessitate præcepti.

204. Prob. *prima* pars luculentissimis sacr. litterarum verbis. Nam Jo. III. 5. Christus ipse Nicodemo dixit: *Amen amen dico tibi, nisi qui renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Porro hæc Jesu Christi verba de omnimoda baptismi necessitate semper intellexit Ecclesia, ut testis est S. Fulgentius *De fide ad Petrum* cap. 3. inquiens: „ Ex „ ipso tempore, quo Salvator noster dixit: *Si quis* „ *renatus non fuerit* &c., absque Sacramento ba-

„ pti-

(*a*) Eos, qui materiam, vel formam baptismi aut vitiantes, aut prorsus rejicientes baptismum ipsum consequenter tollebant, recensuimus in not. ad num. 112., & in not. ad num. 161. Sed alii fuerunt, qui aperte nullam baptismi necessitatem esse blasphemabant. Tales fuisse Cainitas notavimus ex Tertulliano supra. Theodoretus Lib. I. *Hæret. fabularum* memorat quosdam hæreticos *Ascrodutas*, qui ut cetera Sacramenta, ita & baptismum rejiciebant. Massaliani, vel Messaliani, de quibus verba fecimus Tom. IV. ad delendum peccatum originale frustra baptismum suscipi, docebant, nisi juges ad Deum funderentur orationes, dicti propterea Εὐχῖται, seu *Orantes*. Pelagiani potius affectum, quam necessitatem baptismi negabant; *ipsum enim esse necessarium* confitebantur, non ad delendum peccatum originale, sed ut pateret ingressus ad regnum cœlorum; excipiendus tamen est Vinc. Victor, qui teste S. Augustino Lib. III. *De anima* cap. 15. docebat, parvulos sine baptismo decedentes ire *modo* non in regnum cœlorum, sed in paradisum, *postea vero in resurrectione mortuorum etiam ad regni cœlorum beatitudinem pervenire*.

Multo pejus hac in parte errarunt Novatores: posito enim perverso illo principio justificationis gratiam nonnisi per fidem obtineri, sequebatur, inutile esse baptismi Sacramentum, vel totam ejus utilitatem, aut necessitatem eo redigi, ut habeamus aliquod signaculum, vel sigillum divinarum promissionum. Vid. eorum definitiones baptismi supra n. 4. & seq. allatæ. Hinc Jo. Wiclefus eorum prodromus baptismi necessitatem absolute negavit, docens *sine baptismo aquæ infantes ipsos salvari posse*, ut testis est Thomas Valdensis Tom. II. *De Sacram.* cap. 69. quam impiam doctrinam secutus est Ulr. Zwinglius *De vera, & falsa religione*, ubi de baptismo. Calvinus quidem aliquando visus est, divinum baptismi præceptum agnoscere; sed Lib. IV. *Institut.* cap. 16. aperte asserit, *non arceri a regno cælorum infantes, quos e præsenti vita migrare contigit* (Vid. supra n. 4.) & postea n. 20. hæc addere non est veritus: *Quantum damni invexerit dogma illud male expositum, baptisma esse de necessitate salutis, pauci animadvertunt*. Longius progressi Sociniani præceptum fuisse a Christo baptismum pertinaciter negant. Quod si hoc fuisse a Christo mandatum aliquando concedunt, dicunt, hoc mandatum non respicere nisi Judæos, qui legalibus istis ablutionibus assueti jam erant. Ita Socinus in Disput. *De Baptismo*, quem secuti sunt Smalcius, Volkelius Ostodrodus &c. Nec procul absunt ab hoc errore Remonstrantes, quos esse in Socinianismum proclives, alibi jam notavimus. Vid. sup. not. ad n. 7.

„ ptismatis nec regnum cælorum potest quisquam „ accipere, nec vitam æternam. " Gennadius item *De Ecclesiast. dogmat.* cap. 74. inter firmissima Ecclesiæ dogmata hoc reponit, inquiens: *Baptizatis tantum iter salutis esse credimus* (a). Et S. Ambrosius Lib. II. *De Abraham* cap. 11. expendens memorata verba: *Nisi quis renatus fuerit &c. Utique*, inquit, *nullum excipit, non infantem, non aliqua præventum necessitate*. Et facile nobis esset longam latinorum, græcorumque Patrum seriem hic texere, qui ex laudatis Christi verbis indeclinabilem baptismi necessitatem collegerunt.

205. Nec alia unquam fuit Ecclesiæ græcæ, atque Communionum Orientalium doctrina: semper enim relata Christi verba de omnimoda baptismi necessitate ad salutem intellexerunt (b). Atque hanc perpetuam universæ Ecclesiæ traditionem secuti Patres Tridentini Sess. VII. can. 5. de Baptismo ita definierunt: *Si quis dixerit, baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit*.

206. Prob. secunda pars ex clarissimis, ac solemnissimis verbis Christi Domini Matth. XXVIII. 19. ita Apostolis præcipientis: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos* &c.; & Marci XVI. 15. *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*. Hoc autem præceptum esse universale, & perpetuum, non autem temporarium, ut perperam contendunt Neophotiniani, ex ipsis allatis verbis liquet; & probari etiam potest ex eo, quod eodem modo dicitur necessarius baptismus ad salutem, quo necessaria est fides in Evangelium Jesu Christi, sed ipsis fatentibus adversariis est omnibus adultis, & erit semper præcepta, & necessaria: ergo etiam Baptismus.

207. Neque valet illa Vossii observatio, Christum non dixisse: *Qui non crediderit, & baptizatus non fuerit, condemnabitur*. Non inquam valet; fuisset enim supervacanea illa additio, qui enim credituri non erant, certe baptismum non suscipiebant.

208. S. Thomas 3. P. quæst. 68. art. 1. addit hanc validissimam theologicam rationem. „ Ad „ illud homines tenentur, sine quo salutem consequi non possunt: manifestum est autem, quod „ nullus potest salutem consequi, nisi per Christum; unde & Apostolus dicit Roman. V. 18.: „ *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ*. Ad „ hoc autem datur baptismus, ut aliquis per ipsum „ regeneratus incorporetur Christo, factus membrum ipsius, unde dicitur Gal. III. 27. *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Unde manifestum est, quod *omnes* „ ad baptismum tenentur, & sine eo non potest „ esse salus hominibus. "

209. Objicit *primo* Calvinus. Illa Christi verba Jo. III. *Nisi quis renatus fuerit* &c. non sunt intelligenda materialiter de aqua, sed de gratia Spiritus sancti, quæ utique necessaria est ad salutem, quæ tamen sine Baptismo haberi potest per fidem justificantem. Id probat Calvinus ex verbis Jo. Baptistæ apud Lucam III. 16. de Christo dicentis: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne*, ubi ignis nonnisi metaphorice accipi potest; unde etiam aquæ baptismus metaphorice est intelligendus (b). Ulterius ipse Christus in seq. versic. Jo. III. solius Spiritus mentionem facit: vers. 6. *Quod natum est ex Spiritu, spiritus est*; & vers. 8. *Omnis, qui natus est ex Spiritu*.

210. Resp., veram aquam fuisse ibi a Christo significatam, ut ostendimus supra num. 113. seq. tam ex aliis parallelis Scripturæ locis, quam ex constanti sanct. Patrum doctrina, ac perpetuo Ecclesiæ usu. Quid etiam intelligatur nomine *ignis*, explicatum est n. 56., scilicet vehementia charitatis Spiritus sancti; vel ut aliis placet, visibilia ejusdem Spiritus S. dona; quæ non solis Apostolis, sed aliis etiam fidelibus in primitiva Ecclesia data fuisse legimus. Nec obsunt verba sequentia, quæ nihil aliud indicant, quam effectum baptismi, scilicet nativitatem spiritualem, quæ tribuitur quidem aquæ, tanquam instrumento, Spiritui autem sancto, ut causæ principali.

211. Inst. *primo*. Jo. VI. 54. dixit Christus: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; atqui ex istis verbis nemo colligit omnimo-

(a) Non video, qua de causa Tournellius Fulgentium, & Gennadium hac in parte *deserendos* esse velit. Non eos deseruit S. Thomas, sed si quid durius in eorum verbis erat, benigne explicavit 3. P. quæst. 68. art. 2. ad 2., scilicet quod votum baptismi non absolvat a reatu pœnæ, sicut absolvit baptismi Sacramentum, & martyrium; & ideo morientes cum solo baptismi voto salvos quidem esse, sed *quasi per ignem*, ut inquit Apostolus 1. Corinth. III. 5.

(b) Consulendus Eus. Renaudotius Tom. V. *Perpetuit. Fidei* Lib. II. cap. 1. & seq., ubi solita sua eruditionis copia authenticis monumentis id probat *primo* de Ecclesia græca, quæ Calvinistica Cyrilli dogmata etiam in hac materia condemnavit; *deinde* de omnibus pene populosissimis Communionibus Orientalibus, quæ cum in multis articulis tam a nobis, quam a Græcis dissentiant, nobiscum tamen, & cum Græcis conveniunt in confitenda baptismi necessitate.

(c) Calvinum in falsa hujus loci interpretatione præcesserat Ulr. Zwinglius in Lib. *De bapt.* T. II. aquam exponens *de agnitione Christi, & de consolatione fidei*. Secuti autem sunt Petrus Martyr in *Loc. Commun.* class. 4. cap. 9. sect. 26., Bulsingerus in Jo., Vorstius in *Anti-Bellarmino* T. III. ad *Thesim* 1. & 5., Piscator in Schol. ad hunc loc., Theod. Beza, & alii; quo factum est, ut in *Confess.* Helveticis, & Gallicis, ubi de Baptismo, hæc verba, tanquam ad Baptismum non spectantia, omitterentur.

modam necessitatem sumendi Eucharistiam: hanc enim non esse parvulis necessariam fatetur Synodus Trid. Sess. XXI. cap. 4.: ergo pariter ex aliis similibus Joann. III. *Nisi quis renatus fuerit* &c. omnimoda non eruitur baptismi necessitas.

212. Resp. cum S. Thoma 3. P. quæst. 65. art. 4. ad 2., *illud verbum Domini* Jo. VI. *esse intelligendum de spirituali manducatione, & non de sola Sacramentali, ut Augustinus exponit Tract. XXVI. in Joan.* Et certe hujusmodi manducatio spiritualis, quæ est in *Christo manere, & illum manentem in se habere*, omnibus omnino est necessaria, non minus quam baptismus. Quod si ea verba intelligantur de Eucharistiæ Sacramento, tunc dicendum est, illa pertinere ad adultos, quos ibi alloquebatur Christus dicens: *nisi manducaveritis*, & qui Eucharistici cibi sumendi capaces sunt: verba autem ejusdem Salvatoris Jo. III. ad omnes homines sine exceptione pertinere; ac propterea generaliter, & majori expressione prolata sunt: *Nisi quis &c.* Præterea in his, aliisque similibus attendi debet Sanct. Patrum doctrina, ac perpetuus Ecclesiæ usus, ex quibus, velint, nolint Heterodoxi, germanum Scripturarum sensum haurire oportet.

213. Inst. *secundo*. Verba illa: *Nisi quis renatus fuerit &c.* non continent, nisi præceptum positivum, a cujus observatione excusat ignorantia, vel impotentia. Id tradit S. Augustinus Lib. IV. *de Bapt.* cap. 22. utens exemplo latronis, qui sola fide salvatus est. „ Quantum, *inquit*, valeat etiam sine visibili Sacramento baptismi, quod ait Apostolus, corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, in illo latrone declaratum est. *Et addit:* Sed tunc impletur invisibiliter, cum ministerium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit ".

214. Resp., hanc doctrinam veram esse, quando baptismus aquæ baptismi voto, vel martyrio suppletur. Verumtamen ibidem S. Pater tantam agnoscit baptismi aquæ necessitatem, ut doceat, ab ipsis etiam suscipi oportere, qui per charitatem amici Dei facti jam sunt, ut illi *in quibus donum Spiritus sancti* eminebat: qui *baptizati sunt tamen, & in hoc facto apostolica extat auctoritas*. De parvulis autem, qui certe impotentia excusari deberent, si hæc posset aliquos excusare, ita loquebatur Augustinus in epist. CLXVI. ad Hieronymum cap. 7.: „ Quisquis dixerit, quod in Christo vivificabuntur etiam parvuli, qui sine Sacramenti ejus participatione de vita exeunt, hic profecto & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam, ubi propterea cum baptizandis parvulis festinatur, & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo vivificari omnino non posse. ".

215. Inst. *tertio*. Non est credibile, Servatorem nostrum iis verbis voluisse reddere viam æternæ salutis difficiliorem, quam fuerit in veteri lege: sed tunc poterant homines salvari sine Baptismo; ergo &c.

216. Respondet S. Thomas 3. P. quæst. 68. art. 1. ad 1. „ Nunquam homines potuisse salvari, „ etiam ante Christi adventum, nisi fierent membra Christi; quia, ut dicitur Act. IV. 12., *non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*. Sed ante adventum „ Christi homines Christo incorporabantur per fidem futuri adventus, cujus fidei signaculum erat circumcisio, ut Apostolus dicit Roman. IV. „ Ante vero quam circumcisio institueretur, sola „ fide, ut Gregorius dicit (Vid. sup. Diss. I. n. „ 59.), cum sacrificiorum oblatione, quibus suam „ fidem antiqui Patres profitebantur, homines Christo incorporabantur. Post adventum etiam Christi homines per fidem Christo incorporantur, „ secundum illud Ephes. III. 17. *Habitare Christum per fidem in cordibus nostris*. Sed alio „ signo manifestatur fides rei jam præsentis, quam „ demonstraretur, quando erat futura; sicut etiam „ aliis verbis significatur præsens, præteritum, „ & futurum. Et ideo licet ipsum Sacramentum „ baptismi non semper fuerit necessarium ad salutem, fides tamen, cujus baptismus Sacramentum est, semper necessaria fuit. ". Ceterum nemo sanæ mentis negaverit, baptismum esse multo faciliorem, quam circumcisionem, quæ nonnisi a peritis, & non sine sanguinis effusione, atque etiam aliquando non sine periculo mortis fieri poterat.

217. Objicit *secundo* idem Calvinus. Fœdus sempiternum a Deo initum cum Abraham Gen. XVII. 7., ut esset ejus Deus, & seminis ejus, adhuc viget in filiis Christianorum, dicente Apostolo Roman. IV. 11. Abraham accepisse signum circumcisionis *signaculum justitiæ, & fidei, quæ est in præputio, ut sit pater omnium credentium per præputium* &c.; & ad Gal. III. 7. *Qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ*. Et adhuc clarius S. Petrus Act. II. 39. inquiebat: *Vobis enim est repromissio, & filiis vestris*. Filiis igitur Christianorum non est necessarius baptismus ad justitiam consequendam, sed sufficit fides parentum, ut in veteri testamento fides parentum sufficiebat filiis incircumcisis. His addit Calvinus ea Apostoli verba 1. Corinth. VII. 14. *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem; alioquin filii vestri immundi essent; nunc autem sancti sunt*. Quæ iis conformia sunt, quæ idem Apostolus habet Roman. VI. 16. *Si radix sancta, etiam rami*.

218. Resp. ad *primum*, fœdus initum a Deo cum patre nostro Abraham adhuc durare, sed conditiones fœderis esse mutatas: in veteri enim testamento requirebatur fides in venturum Messiam, in novo necessaria est fides in Messiam, qui jam advenit. In veteri testamento requirebatur pro signaculo fidei circumcisio; in novo circumcisioni suffectus est baptismus (Vid. dicta n. 15. & seq.). Demum in vet. test. defectu circumcisionis sufficiebat ad salutem parvulorum fides parentum; in novo autem voluit divinus noster

ster Legislator, ut fidei adjungeretur baptismus: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*, Marci XVI. Hoc patet ex Evangelio, hoc tradidere sancti Patres, hoc demum perpetuo usu servavit Ecclesia, & hoc nobis sufficere debet. Ita olim respondebat Tertullianus *scelestissimis* Cainitis dicentibus, „ baptismum non esse necessarium, quibus fides satis est, *inquiens cap.* 13. De baptismo: Fuerit salus retro per fidem nudam ante Domini passionem, & resurrectionem ejus.... Postea lex tingendi imposita est, & forma praescripta: Ite, inquit, docete &c. Huic legi collata definitio illa: Nisi quis renatus &c. Obstrinxit fidem ab baptismi necessitatem; itaque omnes exinde credentes tingebantur."

219. Locus Apostoli non adeo facilis visus est sacris Interpretibus, unde varias nobis dederunt illius expositiones. Illud tamen animadvertendum est, non posse ea verba de vera, & proprie dicta sanctitate intelligi: quis enim intelligat, virum *infidelem* esse vere, & proprie *sanctificatum* cohabitando cum muliere fideli? Quomodo sanctus, qui in infidelitatis tenebris, & in umbra mortis sedet? Manifestum est igitur, Apostolum de vera, ac proprie dicta sanctitate non loqui; & sic quod dixit, filios *sanctos* esse, non significare, filios parentum nasci ita sanctificatos, ut nova baptismi generatione non indigeant; cum e contra apertissime doceat sine ulla exceptione nos nasci *filios iræ*. Praeclare S. Augustinus Lib. III. *De peccat. meritis, & remission.* cap. 12. „ Nec conjuges infideles, ait, quamlibet sanctis & justis conjugibus haereant, ab iniquitate mundantur ... Nec parvuli de quibuslibet sanctis, justique procreati, originalis peccati reatu absolvuntur, nisi in Christo fuerint baptizati.

220. S. Thomas Lect. II. in hunc locum dupliciter verba Apostoli exponit: *primo* dici conjugem infidelem, *sanctificari* per fidelem, *quia aliquando contingit, quod unus per alium convertatur ad fidem, & sic sanctificatur: & hoc jam forte contigerat, sicut Sisinnius per Theodoram Romae tempore Clementis conversus est*. Affert etiam exemplum Sanctae Caeciliae, quae virum suum convertit ad fidem. *Deinde* aliam tradit expositionem, scilicet quod *nullam immunditiem contrahat fidelis ex cohabitatione, vel ex commixtione cum infideli, sed servat veram pudicitiam secundum Augustinum:* unde Apostolus hortatur conjugem fidelem, ne discedat ab infideli, dummodo iste consentiat, simul habitare sine contumelia Salvatoris nostri. Similiter exponit Angelicus postrema verba: *alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt;* quia nempe si conjux fidelis ab infideli discederet, & alteri conjugeretur, filii, qui nascerentur, essent immundi, seu spurii; si autem ambo conjuges simul maneant, filii sunt *sancti*, idest *mundi*, *quia de legitimis conjugiis nati*. Hanc Paulini textus expositionem ante S. Thomam tradiderat Augustinus Lib. I. *De serm. Domini in monte* cap. 16. & Lib. III. *De pecc. mer. & remiss.* cap. 12.

221. Dices. Saltem qui ad vitam aeternam sunt praedestinati, nascuntur jam sanctificati. De Jacob enim, qui omnium praedestinatorum typus fuit, Paulus dicit Rom. IX. 11. sequ., quod antequam nasceretur, esset jam a Deo *dilectus:* quae Dei dilectio sine gratia sanctificante esse non potest.

222. Resp., hoc argumentum, si quid probaret, probaret etiam, praedestinatos nullum contrahere peccatum originale, cum ab aeterno sint a Deo dilecti, & dilectio Dei non possit simul esse cum peccato; cum tamen ipse Calvinus Lib. IV. *Instit.* cap. 16., ut contra Anabaptistas parvulos baptizandos esse evincat, utitur potissimum hoc argumento, quod *illi mortui sint in Adam*, nec possint vivificari, nisi in Christo (*a*). Addo, hinc etiam consequi, homines praedestinatos nunquam posse a gratia sanctificante excidere; quem intolerabilem Calvinistarum errorem invitis argumentis confutavimus Tom. VI. P. II. cap. 5.

223. Dicendum est itaque, aeternam praedestinatorum dilectionem in eo esse sitam, quod Deus iisdem efficacia auxilia ab aeterno praeparavit, quibus a peccato originis certissime liberarentur; sicut eos liberabit ab aliis lethalibus culpis, in quas eos labi permiserit. Sic Deus ab aeterno dilexit latronem, cui in ipso mortis articulo efficacem conversionis gratiam, & finalem perseverantiam concessit. Et sic etiam diligit multos infidelium filios, quos minime sanctificatos nasci & ipsi Calvinia ni fatentur; quos tamen misericors Deus ad fidem, & baptismum perducere aeterna praedestinatione decrevit.

224. Obj. *tertio*. Ex veteris Ecclesiae praxi non apparet summa illa, quam nos praedicamus, baptismi necessitas. Nam *primo* nota est illa consuetudo, quasi generalis, differendi baptismum usque ad adultam aetatem, immo ad senium, & mortem cum periculo moriendi sine illo sacro lavacro. Eusebius Lib. IV. *De vita Constantini* cap. 62. testis est, hunc primum Christianum Imperatorem baptismum nonnisi postremo vitae suae anno recepisse; idque ab ejus filio Constantio, aliisque multis factum est. Additur ea Ecclesiae praxis, immo expressum S. Leonis decretum Epist. IV. cap. 5., ut solemniter baptismus non conferretur, nisi diebus Paschatis, & Pentecostes: non est autem verisimilis haec veterum negligentia, si tantam esse existimassent illius necessitatem. *Secundo*, notum pa-

(*a*) Nostri Controversistae scite notarunt apertam Calvini repugnantiam, qui primum inutili conatu baptismi necessitatem tollere ausus est, postea contra Mich. Servetum, aliosque Anabaptistas disputans in ipsis argumentis, quae antea refutaverat, contra eos uti debuit, ut infantes baptizandos esse evinceret. Id mirandum non est, quia falsa systemata sibi cohaerere non possunt.

pariter est, aliquos diu in Catechumenatu gratiam baptismi expectare debuisse; pro iis tamen, si in eo statu morerentur, orare consuevit Ecclesia, & sacrificia offerre, bene ominans de eorum salute; & hac in re digna lectu est Oratio S. Ambrosii in funere Valentiniani junioris, qui obiit sine baptismo occisus ab Arbogaste. *Tertio*, fuisse de eorum salute bene speratum, qui in unitate Ecclesiæ sine baptismo obibant, nobis indicat S. Cyprianus Epist. LXXIII. ad Jubajanum, ubi suæ, & Afrorum doctrinæ de rebaptizandis hæreticis illud opponit: *Quid ergo fiet de his, qui in præteritum de hæresi ad Ecclesiam venientes sine baptismo admissi sunt?* Respondet autem: *Potens est Dominus misericordia sua indulgentiam dare, & eos, qui ad Ecclesiam simpliciter admissi in Ecclesia dormierunt, ab Ecclesiæ suæ muneribus non separare*. Hinc etiam doctrinam anabaptismi ad puram disciplinam spectare creditum fuit, & posse utramque consuetudinem baptizandi, vel non baptizandi hæreticos salvo fidei, & charitatis vinculo servari. Vid. sup. Diss. II. n. 141. *Demum*, non pauci Catholici Theologi id ipsum docuerunt, innixi potissimum iis S. Augustini verbis (allegatis a Petro Lombardo in IV. Dist. IV.) dicentis Lib. IV. *De bapt.* cap. 22. *Baptismi vicem... impleri invisibiliter, cum ministerium baptismi, non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit*.

225. Resp. ad *primum*, perniciosum illum differendi baptismum abusum fuisse semper a Sanctis Patribus, & Pastoribus Ecclesiæ improbatum, ut videri potest apud Chrysostomum Hom. XIII. in epist. ad Hebr. apud S. Gregorium Nyssenum in Orat. *adversus eos, qui differunt baptisma*, apud alterum Gregorium, scilicet Nazianzenum Orat. XL. *de baptismo*, apud Cyrillum Jerosolymitanum Catech. III. &c. &c.; unde apparet, Ecclesiam semper agnovisse summam baptismi necessitatem ad consequendam salutem. Nec obest, inveniri, pios etiam viros baptismum diu distulisse; ut enim inquit Benedictus XIV. Lib. XII. *De Synodo Diœces.* cap. 6. n. 7. *ex peculiaribus factis hujusmodi nec exemplum, nec forma desumi debet, quamvis reprehendenda generaliter non sint; ubi agatur de probis viris, aut sanctitate illustribus* (*a*).

226. Quod additur de Constantini Imperatoris baptismo, non omnino certum est: adhuc enim supersunt viri eruditi, qui cum Baronio, Blanchinio, Cano, aliisque Eusebii fidem suspectam habent, cum alii historici vetera monumenta, & nonnullæ rationes valde graves nobis persuadeant, hunc Augustum religione, ac pietate commendatum, statim post suam conversionem fuisse Catechumenum factum, ac postea a Sylvestro Rom. Pontifice baptizatum. Vid. laud. Blanchinius in not. 54. ad Tom. II. Anastasii Bibliothecarii, & P. Mamachius *Orig. & Antiqu. Christian.* T. II. pag. 232. Verumtamen si etiam subscribamus recentioribus, qui Eusebium secuti asserunt Constantinum fuisse Nicomediæ baptizatum, cum Jerosolymam pergeret, ut devotionis ergo in Jordane baptizaretur, id minime evinceret, agnitam non fuisse summam baptismi necessitatem ad salutem consequendam; quamvis pius ille Imperator eum suscipere tamdiu distulerit.

227. Ecclesia quidem aliquando consuevit certis anni diebus solemniore ritu baptismum conferre, ita tamen ut necessitate urgente quocumque tempore, quocumque loco, immo a quibuslibet ministris illum conferri permitteret; ut colligitur ex epist. S. Cypriani ad Fidum, ex Siricio in epist. ad Himerium Tarraconensem Episcopum, & Innocentio I. epist. ad Victricium, aliisque ecclesiasticis monumentis. Notanda hæc Siricii verba: „ Ne ad nostrarum perniciem tendat animarum, „ si negato desiderantibus fonte salutari, exiens „ unusquisque de sæculo, & regnum perdat, & „ vitam. *Tum hæc alia Leonis Magni in Decr. IV. cap.* 6. Sic ad has duas festivitates (*Paschæ*, „ *& Pentecostes*) incolumium, & in pacis securitate degentium libera vota differimus, ut in „ mortis periculo, in obsidionis discrimine, in „ persecutionis angustiis, in timore naufragii nullo tempore hoc veræ salutis singulare remedium „ cuique denegemus ".

228. Ad *secundum* observandum est, variam fuisse in variis casibus disciplinam circa catechumenos mortuos absque baptismo. Concilium Bracarense II. can. 18. vetuit, *oblationis commemorationem, & psallendi officium* pro iis impendi, quemadmodum vetuerat can. 16. idipsum pro suicidis. Nonnulli Patres eadem severitate utendum censuerunt, ut S. Leo Magnus epist. CVIII. ad Theodorum Forojuliensem cap. 3. (*b*), & Gelasius I. in Concilio Rom., quem utrumque laudat Vigi-

(*a*) Multæ afferuntur hujus perniciosi abusus causæ. Aliqui putabant, satius esse differre baptismi susceptionem, quam periculo se exponere ab ejus gratia excidendi; unde provectiorem ætatem expectabant, in qua passiones minus turbulentæ esse solent. Aliquibus negotium facessebat severior illa, quæ tunc vigebat, Canonum pœnitentialium disciplina, cui non baptizati obnoxii non erant. Tandem nonnulli pietatis inconsultæ causa id faciebant, ut ad tantum Sacramentum recipiendum quo diutius, eo etiam melius se prepararent. Tertullianus *De bapt.* cap. 18., aliquando utile esse baptismum differre putavit. Vid. S. Thomas 3. P. q. 68. art. 3. His addendum, ex veteri Ecclesiæ usu Catechumenis in graviora peccata lapsis dilatam fuisse baptismi gratiam, ut ostendit Jos. Binghamus *Orig. & Antiquit. Christ.* Lib. X. cap. 2. §. 17.

(*b*) Ubi quid de pœnitentium statu habeat, Ecclesiastica regula exponens, inquit: „ Si aliquis eorum ... „ quocumque interceptus obstaculo a munere indulgentiæ præsentis exciderit & priusquam ad constituta „ remedia perveniat, temporalem vitam humana con„ditione finierit; quod manens in corpore non rece„pit, consequi exutus carne non poterit. Nec necesse „ est, nos eorum, qui sic obierunt, merita, actusque

gilius Papa in sua Constitut. *De tribus Capitulis*. Sed alii in contrariam partem abierunt, bene de eorum salute ominantes; ut S. Ambrosius In Oratione funebri Valentiniani junioris, qui cum esset catechumenus, & baptismum de manibus ejusdem S. Ambrosii recipere cuperet, fraudibus, & insidiis Arbogastis occisus fuit. Porro hæc sibi contraria non sunt. Primi enim loquuntur de iis catechumenis, qui culpabili negligentia baptismum recipere non satagebant, vel suis perversis moribus eo se indignos reddebant. Alii vero de iis, qui ardenti desiderio illius obtinendi flagrabant, sed vel Catechumenatus legibus, vel aliis de causis impediti sine hoc lavacro decedebant; & quos S. Augustinus cum martyribus comparabat, inquiens Lib. IV. *de bapt.* cap. 22.: „ Etiam atque „ etiam considerans invenio, non tantum passio- „ nem pro nomine Christi id, quod ex baptismo „ deerat, supplere, sed etiam fidem, conversio- „ nemque cordis, si forte ad celebrandum myste- „ rium baptismi in angustiis temporum succurri „ non potest. Neque enim latro ille pro nomine „ Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorum „ suorum: nec quia credidit, passus est; sed dum „ patitur, credidit ".

229. Ad *tertium*, jam supra Diss. II. c. 3. observavimus incohærentiam S. Cypriani, aliorumque rebaptizantium, qui modo hanc gravissimam controversiam ad solam mutabilem disciplinam, modo ad inconcussa fidei dogmata pertinere docebant. Interim tamen principium firmissimum erat apud ipsos, baptismum esse ad salutem omnino necessarium; & tota illius disputationis moles in eo erat, an baptismum ab hæreticis datus esset verus. Qui verum esse negabant, tinctos ab hæreticis iterum baptizabant: non tamen appellari volebant vere, & proprie *Rebaptizantes*, ut Diss. II. c. 3. notavimus; quia credebant se baptizare homines non baptizatos.

230. Ad postr. dico; communi omnium catholicorum sententia baptismum esse ad salutem omnibus necessarium, sed ut diximus supra num. 9., tria distincta fuerunt baptismi genera; quorum primus, & qui solus characterem imprimit, est baptismus aquæ; alii duo *sanguinis*, & *voti*, seu *desiderii*, etiam ad salutem sufficiunt, quando primus haberi nullatenus potest. Atque hoc sensu accipienda sunt objecta S. Augustini verba; qui non sine causa illam phrasim adhibuit, *baptismi vicem suppleri &c.*, ut intelligamus, martyrium, & pœnitentiam non justificare, nisi quando baptismi Sacramentum haberi nequit. Sed quia in pueris rationis usu carentibus non potest esse aliquod baptismi desiderium, ac votum, ideo ipsis non alius suffragari potest baptismus, nisi aquæ, aut sanguinis, quando nempe occiduntur in odium fidei Christianæ. Quod si aliqui Theologi inutili eosdem pueros salvandi studio alia excogitarunt media, ab universo fere Doctorum cœtu aut confutati, aut saltem deserti fuere. Præsertim postquam Synodus Trid. Sess. VI. cap. 4. definivit, justificationem *post Evangelium promulgatum sine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non posse*. Sed de hac re agemus inferius.

231. Inst. Nimis durum, ac divinæ bonitati indignum videtur, omnimodam statuisse baptismi necessitatem, qua posita perire debent innumeri infantes, qui vel fatali naturalium causarum serie, vel incuria, aut ignorantia parentum, sine ulla sua culpa ad hoc Sacramentum pervenire non possunt.

232. Resp., hanc difficultatem in Pelagianorum officina procusam fuisse sæpius S. Augustino, ejusque discipulis objectam, atque ab illis non aliter solutam, quam confugiendo cum S. Paulo ad inscrutabilia judicia Dei, qui Dominus est, & ex cujus gratuita misericordia venit, ut multi, etiam ex infidelibus, aut impiis parentibus nati, per baptismi lavacrum regenerati salventur; ex ejusdem autem justitia, ut innumeri alii a massa perditionis non liberentur, & in æternum pereant.

233. Obj. *quarto* contra universalem Ecclesiæ consuetudinem baptizandi. Thomas a Jesu celebris in Oriente religionis præco Lib. VII. suor. itinerum cap. 5. loquens de Cophtis, refert ab ipsis nonnisi post 30. dies, & nonnisi a Presbyteris baptizari infantes, nec eos curare, si absque baptismo moriantur, sicuti fieri solet apud Calvinistas, qui potius infantem sine baptismo mori permittunt, quam ipsum a laico baptizari. Idem fere testatur in *Descriptione Ægypti* Jo. Mich. Wanslebius, qui Romæ ejurata Lutheranorum secta Familiæ Dominicanæ nomen dedit, & plures annos in Ægypto commemoratus est, addens, se vidisse in Ægypto unctiones fieri super infantes mortuos, quibus baptismus suppleri credebatur. Quod etiam in quibusdam eorum canonibus contineri fatetur ipse Renaudotius. Ulterius Zagazabo Presbyter, qui ex Æthyopia in Lusitaniam venit, in suis colloquiis cum Damiano de Goez testatus est, in illa Ecclesia communem esse opinionem, infantes sanctificari in utero matris per Sacramentum Eucharistiæ a matre receptum, ut nulla proinde esset baptismi necessitas.

234. Respondet Eusebius Renaudotius, qui summa, & incredibili diligentia Ecclesiarum Orientalium ritus, consuetudines, & constitutiones examinavit, constantem in iis esse opinionem de absoluta baptismi necessitate; & magna severitate eos sacerdotes, vel parentes puniri, quorum negligentia infantes sine baptismo pereunt. Non multam propterea dicit mereri fidem Thomam a Jesu, Wansle-

„ discutere, cum Dominus Deus noster, cujus judicia nequeunt comprehendi, quod sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ justitiæ reservaverit &c.

lebium, aliosque Missionarios, aut itineratores, qui contrarium asseruerunt, seu quod illarum nationum praxim haud perfecte cognoverint, seu quod nonnullos abusus, qui in aliquas peculiares Ecclesias vitio ministrorum irrepserunt, pro universali praxi, & consuetudine acceperint. Sic quod ex fide Zagazabo narrat Damianus a Goez, matres Eucharistiæ Sacramentum sumera, ut pueri in earum utero sanctificentur, potuit esse quorumdam error ex anomala pietate provaniens, nullatenus iis Ecclesiis tribuendus; quarum recta, & orthodoxa in hoc dogmate fides constat ex Patriarchalibus constitutionibus, & antiquis canonum collectionibus, quas a quibusdam novis collectionibus caute distinguendas monet, quæ nonnisi privatorum quorumdam monita continent. Affert alterius laud. Renaudotius testimonia luculentissima præcipuorum scriptorum, qui in illis communionibus floruerunt, ut sunt duo celebres fratres Ebnassalli, & Ferge-allah Echmimi, qui in Thebaide ante duos illos fratres plures canones accurate collegit, & in cap. V. baptismi necessitatem evincit ex iis Christi verbis: *Nisi qui renatus fuerit &c.* Et decretorium plane argumentum suppeditat illa Synodalis constitutio a Cyrillo Alexandrino Patriarcha edita anno 1240., ubi post declaratam summam baptismi necessitatem ex laud. verbis *Nisi quis renatus fuerit &c.*, statuitur, solemnem baptizandi ritum admodum prolixum, aut abbreviandum esse, aut etiam prorsus omittendum, quando periculum mortis infanti baptizando imminet.

235. Objiciunt Sociniani contra alteram nostræ propositionis partem, contendentes, nullum a Christo impositum fuisse baptismi præceptum, quia permulti fuera veri Christiani nullo baptismate tincti; ut Apollo, de quo Act. XVIII., S. Joannes Baptista, Discipuli 70., quingenti illi fratres, quibus visum fuisse Christum, postquam resurrexit a mortuis, scribit S. Paulus 1. Cor. XV. 6., immo ipsi Apostoli, & Sanctissima Virgo Maria nullibi baptizari leguntur: quod certa non contigisset, si Christus verum omnibus dedisset baptismum suscipiendi præceptum.

236. Hanc difficultatem jam diluerat S. Augustinus epist. CCLXX. ad Seleucianum inquiens: „ Postquam Dominus Christus in Ecclesia sua Sacramentum novi testamenti pro circumcisione earum suis sanctum baptismum dedit, & apertissima dixit: *Si quis non renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum*, jam non debemus quærere, quando quisque fuerit baptizatus, sed quoscumque legimus in corpore Christi, quod est Ecclesia, pertinere ad regnum cælorum, nonnisi baptizatos intelligere debemus, nisi forte quos angustia passionis invenit, & nolentes negare Christum, antequam baptizarentur, occisi sunt, quibus ipsa passio pro baptismo deputata est. Sed numquid hoc possumus de Apostolis dicera, qui usque adeo largum tempus habuerunt, quo baptizarentur, ut alios etiam baptizaverint? Sed non omnia, quæ facta sunt, etiam scripta inveniuntur; veruntamen facta esse ex ceteris documentis probantur. Scriptum est, quando baptizatus sit Apostolus Paulus, & scriptum non est, quando baptizati sint alii Apostoli; veruntamen etiam ipsos baptizatos intelligere debemus. Quemadmodum scriptum est, quando baptizatæ sint plebes Ecclesiarum in Jerusalem, & Samaria; quando autem baptizatæ sint aliæ plebes gentium, quibus Apostoli epistolas miserunt, non est utique scriptum, & tamen etiam ipsas baptizatas, utique minime dubitamus propter illam Domini sententiam: *Nisi qui renatus fuerit &c.*" Hanc Magistri sui doctrinam attulit Angelicus 3. p. qu. 38. art. 6. ad 2., ut ostenderet, Apostolos fuisse baptizatos baptismate Christi. In resp. autem ad 3. idipsum asserit de Joanne fretus auctoritate Chrysostomi, & Hieronymi. Hoc totum antea tradiderant Tertullianus *de baptismo* cap. 12., & Clemens Alex. Lib. V. *Hypotyposeon* apud Jo. Moschum in *Prato Spirit.* cap. 176.

237. Quantum spectat ad Apollo memoratum Act. XVIII., sup. n. 63. respondimus, ipsum jam baptizatum baptismate Joannis fuisse, postea denuo baptizatum baptismo Christi.

238. De Beatissima Virgine Maria placet ea afferra, quæ prudentissime habet Dominicus Soto in IV. Dist. V. qu. unica art. 2. inquiens: „ Profecto eum de Deipara cælorum regina id semper asserendum sit, quod salvis sacris eloquiis ad cumulum honoris ejus conducit, eredendum est, fuisse baptizatam .... Neque vero si sententiam illam teneas, quod fuerit in gratia genita, ab omnique culpa præservata, ejus excellentissimæ sanctitati derogat, immo ad honorem ejus apponitur, quod charactere Sacramenti, quod Christus instituerat, fieret Christiana; quandoquidem quidquid gratiæ recepit, in virtute passionis Christi obtinuit, cujus Sacramentum baptismus est". Non erat autem baptismus ille *in remissionem peccatorum*, ut est in peccatoribus, sed ut visibili Christi Ecclesiæ inseretur.

239. Porro hæc omnia confirmantur ex eo, quod etiam illi, qui ante baptismum gratiam justificantem intensione charitatis, immo & visibilia Spiritus sancti dona consecuti erant, præcepto tamen baptismi se subdere debuerunt. Sic Cornelius Centurio, *vir justus, ac timens Deus*, & alii auditores Petri, super quos *cecidit Spiritus sanctus*, eodem Petro jubente baptizati sunt, ut refertur Act. cap. X.

Quæres primo, quo tempore cœperit baptismi suscipiendi obligatio?

240. Diximus supra cap. IV. cum sanctis Ecclesiæ Doctoribus Augustino, & Thoma, primam baptismi institutionem esse repetendam a Christi baptismate in Jordane; obligationem tamen utendi hoc

hoc Sacramento non incepisse nisi post Christi passionem, & resurrectionem. Nunc autem addendum, id intelligi oportere post solemnem Evangelii promulgationem. Nam Synodus Tridentina Sess. VI., cap. 4. loquens de translatione hominis *ab eo statu, in quo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum Salvatorem nostrum*, hæc subdit: *Quæ quidem translatio post Evangelium promulgatum sine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non potest*. Reipsa in illa prima concione, quam post receptum Spiritum sanctum Petrus habuit ad Judæos Act. II., & qua ad tria millia Christi fidem susceperunt, omnes baptizari voluit.

Quæres *secundo*, *utrum in suscipiente baptismum requiratur intentio?*

241. Recolenda sunt, quæ diximus Dissertatione II. cap. 6. de intentione Ministri. Quantum vero ad suscipientes, Sanctus Thomas 3. P. q. 68. art. 7. ita respondet in argum. *Sed contra: Secundum ritum Ecclesiæ baptizandi profitentur, se petere ab Ecclesia baptismum; per quod profitentur suam intentionem de susceptione Sacramenti*.

242. In corpore autem articuli ita prosequitur: „ Per baptismum aliquis moritur veteri vitæ peccati, & incipit quamdam vitæ novitatem, secundum illud Roman. VI. 4. *consepulti sumus Christo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Et ideo, sicut ad hoc, quod homo moriatur veteri vitæ, requiritur secundum Augustinum in habente usum liberi arbitrii voluntas, qua eum veteris vitæ pœniteat; ita requiritur voluntas, qua intendat vitæ novitatem, cujus principium est ipsa susceptio Sacramenti. Et ideo ex parte baptizati requiritur voluntas, sive intentio suscipiendi Sacramentum. *Et in resp. ad* 2. Si in adulto, inquit, deesset intentio suscipiendi Sacramentum, esset rebaptizandus. Si tamen hoc non constaret, esset dicendum: *Si non es baptizatus, ego te baptizo* ".

Quæres *tertio*, *utrum fides requiratur ex parte baptizati?*

243. Respondet Angelicus cit. quæst. art. 8. negative cum S. Gregorio Papa dicente Lib. IX. epist. 61.: „ Ab antiqua patrum institutione didicimus, ut qui apud hæresim, in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei, ad sinum matris Ecclesiæ revocentur ".

244. Postea in corp. art. ita suo more profunde ratiocinatur: „ Duo efficiuntur in anima per baptismum, scilicet character, & gratia. Dupliciter ergo aliquid ex necessitate requiritur ad baptismum: uno modo, sine quo gratia haberi non potest, quæ est ultimus effectus Sacramenti: & hoc modo recta fides ex necessitate requiritur ad baptismum, quia sicut dicitur Roman. III. 22. *Justitia Dei est per fidem Jesu Christi*. Alio modo requiritur aliquid ex necessitate ad baptismum, sine quo character baptismi imprimi non potest: & sic recta fides baptizati non requiritur ex necessitate ad baptismum, sicut nec recta fides baptizantis, dummodo adsint cetera, quæ sunt de necessitate Sacramenti: non enim Sacramentum perficitur per justitiam hominis dantis, vel suscipientis baptismum, sed per virtutem Dei ".

245. Objicit autem sibi Ecclesiæ ritum, quo baptizandi interrogantur de fide. Sed respondet: „ quod Ecclesia intendit homines baptizare, ut emundentur a peccato, secundum illud Isaiæ XXVII. 9. *Hic est omnis fructus, ut auferatur peccatum*. Et ideo, quantum est de se, non intendit dare baptismum, nisi habentibus rectam fidem, sine qua non est remissio peccatorum: & propter hoc interrogat accedentes ad baptismum, an credant? Si tamen sine recta fide aliquis baptismum suscipiat extra Ecclesiam, non percipit illum ad suam salutem. Unde Augustinus dicit Lib. IV. *De baptismo contra Donat.: Ecclesia paradiso comparata indicat nobis, posse quidem baptismum ejus homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem percipere, vel tenere* ".

CAPUT X.

De baptismo parvulorum.

246. Parvulos ante usum rationis valide baptizari posse, negarunt Sæc. XII. Hieracitæ, Waldenses, Petrobusiani, Henriciani, aliique obscuri nominis hæretici. Sed hunc errorem multo celebriorem reddiderunt aliqui Novatores Sæc. XVI. qui propterea *Anabaptistæ* dicti sunt, quia baptismum pueris datum iisdem adultis jam factis iterum conferebant (*a*). Quam perniciosus sit hic error, facile apparet ex his, quæ cap. super. di-

xi-

(*a*) Ut innuimus Tom. I. a Lutheranorum secta prodierunt Anabaptistæ, duce Palargo, seu Nic. Storckio anno 1521. cui postea se conjunxerunt Mart. Cellarius, Thomas Munzerus, Marcus Stubner, aliique fanatici, & turbulentissimi homines, qui totam pene Germaniam, Bataviam, Helvetiam, & potissimum Westphaliam cædibus, rapinis, omnisque generis malis repleverunt, ut necesse fuerit eosdem armis coercere, eorumque perduelles duces variis suppliciis de medio tollere. Multi erant eorum errores, non solum contra Ecclesiæ doctrinam, sed etiam contra debitam Principibus, & Magistratibus obedientiam, quos recenset Nat. Alexander in *Hist. Eccl.* Sæc. XVI. cap. 2. art. 11. Sed quantum ad rem nostram, obsoletam jam, & vetustate sepultam anabaptismi hæresim suscitarunt, docentes, baptismum infantibus collatum as-

ximus de summa baptismi ad salutem æternam necessitate. Quamobrem ad eum convellendum omnis danda est opera. Sit itaque

PROPOSITIO.

Pueri ante usum rationis possunt, & debent baptizari.

247. Quanquam in sacris litteris nullum sit expressum mandatum de pueris baptizandis, cum tamen eædem sacræ litteræ nos doceant, parvulos indigere baptismo ad peccatum originale delendum, consequenter videtur, eos etiam baptizari oportere. Ita enim ratiocinatur S. Thomas 3. P. quæst. 68. art. 9.: „ Sicut dicit Apostolus Rom. „ V. 17., *si unius delicto mors regnavit per unum*, sicilicet per Adam, *multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Christum*. Pueri autem ex peccato Adæ peccatum „ originale contrahunt..... unde multo magis pueri possunt per Christum gratiam accipere, ut „ regnent in vita æterna. Ipse autem Dominus „ dicit Jo. III. 5., quod *nisi quis renatus fuerit*, „ *&c.* Unde necessarium fuit, parvulos baptizari, ut sicut per Adam damnationem incurrerunt nascendo, ita per Christum salutem consequantur renascendo ".

248. Præterea, ut bene observat Catechismus Romanus P. II. cap. 2. §. 32., credendum est, noluisse Christum Dominum baptismi Sacramentum, & gratiam pueris denegari, de quibus dicebat Matth. XIX. 14. *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire; talium est enim regnum cœlorum:* quos comiter amplexabatur, super quos manus imponebat, & quos benedicebat, Marci X. 16. *Et complexus eos* (parvulos), *& imponens manus super illos, benedicebat eos.*

249. Neque audiendi sunt morosi quidam cavillatores, qui *primo*, ex quo Christus dixerit, *sinite parvulos venire ad me*, argumentantur cum Tertulliano, eos jam grandiusculos fuisse, ut per se ambulare jam possent. *Deinde* observandum dicunt, Christum eos quidem comiter amplexatum fuisse, non autem baptizasse.

250. Resp. enim ad *primum*, Evangelistas ea voce uti, qua parvuli ante usum rationis significari solent. Marcus enim eos vocat παιδία, & Lucas βρέφη; *venire* autem ad Christum non debet intelligi de corporali, sed de spirituali accessu, pro quo Ecclesia illis *accomodat aliorum pedes*, ut loquitur S. Augustinus Serm. CLXXVI. scilicet fidem offerentium. Hinc etiam ibidem dicitur, hos pueros fuisse Christo *oblatos*, vel *ad eum allatos*. Alterum etiam leve est. Nondum enim tunc lata, & promulgata erat generalis illa baptismi lex, & pueri illi erant jam per Circumcisionem a noxa originali purgati; quod de nostris infantibus modo dici nequit.

251. Deinde cum legimus 1. Corinth. I. 16. totam Stephanæ domum a Paulo baptizatam esse, satis probabile est, pueros etiam in ea fuisse salutari fonte ablutos. Neque obstat, quod idem Paulus cap. XVI. 15. de domo Stephanæ non nominat nisi Fortunatum, & Achaicum, *qui ordinaverunt seipsos in ministerium sanctorum*. Nihil enim impedit, quod præter istos duos jam adultos, alii non fuerint parvuli baptizati.

252. Legimus pariter Act. XVI. 15., baptizatam a Paulo Lydam, & *domum ejus*; & vers. 33. fuisse ab eodem Paulo baptizatum custodem carceris, & *omnem domum ejus*. Annon verisimile per se est, in istis familiis, quas Paulum baptizasse Scriptura memorat, fuisse aliquos pueros, vel puellas, nondum rationis compotes? Non contendimus quidem, hæc sacrarum Scripturarum oracula esse omnino invicta; sed integram plane demonstrationem

se irritum, unde eos, semel ac adultam attigissent ætatem, rebaptizant. Cum primis istis scelestissimis Anabaptistarum antesignanis vario mortis genere sublatis, delari non potuit eorumdem pestifera secta; quæ tamen brevi in multas sectiones subdivisa fuit, quarum plane 14. aliqui numerant, diversis nominibus nuncupatas. Præcipua dicta est *Mennonitarum* a Mennone Simonis apostata infami, qui anno 1536. Anabaptistarum principem se fecit, & totam Frisiam percurrens, deinde Hollandiam, Gheldriam, & usque in Livoniam penetrans magnum proselytarum numerum collegit; & cum ab immani suorum prædecessorum ferocia recessisset, potuit facile suos errores impune propagare, ac vitam tranquille finire, iis nempe temporibus, quibus, excusso Ecclesiæ Catholicæ jugo, amplissima omnibus novitatibus porta aperta erat. Hujus sectæ *historiam* dedit Hermannus Schyn in 8. Amstelod. 1729., & postea *pleniorem* edidit *Deductionem historiæ Mennonitarum*; cui tamen plena fides habenda non est, cum ipse fuerit unus ex insignioribus hujus sectæ Doctoribus. Sic fidem non meretur, quando cap. 11. suæ *Deductionis* scribit, anabaptismum plane exolevisse, & neminem *juxta mandatum Christi baptizatum* apud ipsos rebaptizari. Dolosa id dictum est ad fucum faciendum: proprium est enim ipsis dicere, pueros non esse baptizatos *juxta mandatum Christi*, quia, ut ipsi arbitrantur, Christus mandavit, homines de fide Christiana *doceri*, antequam baptizentur. Impius etiam Mich. Servetus infantes baptizari posse negavit in opusculo *De regeneratione* multis frivolis futilibusque argumentis; quam acerrime confutavit implacabilis ejus hostis Calvinus.

Sociniani baptismum parvulis collatum profane irrident. *Infantes*, inquit Smalcius contra Franzium pag. 321., *vocantes natos discipulos Christi fieri, tam est credibile, quam psitacos, & reliquas aves*. Slichtingius autem de *Trinitate contra Meisnerum* pag. 847. pædobaptismum vocat *errorem gravem, præsertim si ad salutem necessarius statuatur*. Arminiani hac etiam in parte Socinianos sequuntur, ut videri potest apud Sim. Episcopium, Steph. Curcellæum, & potissimum apud Limborchium Lib. V. *Theol. Christ.* cap. 68.

nem facit non minus antiqua, & universalis, quam pia Ecclesiæ consuetudo baptizandi parvulos, quæ nonnisi ab Apostolis descendere potest (*a*).

253. Hanc traditionem baptizandi infantes *apostolicam* esse testatur S. Augustinus Lib. X. *De Genesi ad litteram* cap. 23. T. III.; & Serm. CLXXVI. *De verbis Apostoli* T. V. de parvulis loquens, qui ad Ecclesiam portantur, *ut alio pro eis confitente salventur*, nempe per baptismum. *Hoc*, inquit, *Ecclesia semper habuit*, *semper tenuit*, *hoc a majorum fide percepit*, *hoc usque in finem perseveranter custodit*. Et multo ante Augustinum Origenes Lib. V. in epist. ad Rom. cap. 6. *Ecclesia*, inquit, *ab Apostolis traditionem suscepit*, *etiam parvulis baptismum dari*.

254. Porro facile esset veterum Patrum testimonia coacervare, quibus vetustissima hæc consuetudo parvulos baptizandi confirmatur, sed illustriora tantum dabimus. S. Irenæus, qui extremo primo sæculo natus creditur, fuitque Polycarpi, qui Apostolum Joannem audivit, discipulus, Lib. II. *adv. Hær.* cap. 39. *Christus*, inquit, *omnes venit per seipsum salvare: omnes*, *inquam*, *qui per eum renascuntur in Deum*, *infantes*, *& parvulos*, *& pueros*, *& juvenes*, *& seniores*.

255. S. Cyprianus medio sæculo III. Concilium habuit Carthaginense, in quo Fidi Episcopi Africani opinionem rejecit, putantis, infantes nonnisi octava post nativitatem die juxta legem Circumcisionis baptizari oportere. *Porro*, ajebat suo, & collegarum nomine, *si etiam gravissimis delictoribus*, *& in Deum multum ante peccantibus*, *quum postea crediderint*, *remissio peccatorum datur*, *& a baptismo*, *atque a gratia nemo prohibetur*, *quanto magis prohiberi non debet infans*, *qui recens natus nihil peccavit*, *nisi quod secundum Adam carnaliter natus*, *contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit?* Vid. ejus epist. ad Fidum LIX., vel LXIV., & S. Augustinus, qui hujus Synodi 66. Episcoporum definitionem refert Lib. IV. ad Bonifacium cap. 8. T. X.; tum epist. CLXVI. nu. 23., ubi dicit, a S. Cypriano non fuisse *novum* decretum conditum, sed *Ecclesiæ fidem firmissimam servatam*. Hæc satis sint ad ostendendam apostolicam, & universalem consuetudinem Ecclesiæ baptizandi infantes (*b*).

256. His, aliisque sacræ antiquitatis firmissimis monumentis innixi Patres Tridentini Sess. VII. can. 13. ita sapienter decreverunt: „ Si quis dixerit, „ parvulos, eo quod actum credendi non habent, „ suscepto baptismo inter fideles computandos non „ esse, ac propterea cum ad annos discretionis per„ venerint, esse rebaptizandos; aut præstare omitti „ eorum baptisma, quam eos non actu proprio „ credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ, ana„ thema sit ". Quod antea fuerat in nonnullis Conciliis, ac Rom. Pontificum Decretalibus constitutum. Can. autem 14. ita nova quædam, & temeraria sententia damnatur: „ Si quis dixerit, hu„ jusmodi parvulos baptizatos, cum adoleverint, „ interrogandos esse, an ratum habere velint, quod „ patrini eorum nomine, dum baptizarentur, pol„ liciti sunt: & ubi se nolle responderint, suo es„ se arbitrio relinquendos; nec alia interim pœ„ na ad christianam vitam cogendos, nisi ut ab „ Eucharistiæ, aliorumque Sacramentorum perce„ ptione arceantur, donec resipiscant, anathema „ sit (*c*) ".

257.

(*a*) Ger. Jo. Vossius Disput. XVII. *De baptismo* Pontificios arguit *miræ inconstantiæ*, quod, quando agitur de probando pædobaptismo, ad sacras litteras confugiant: cum vero traditionum necessitatem contra Protestantes evincere volunt, inter ea dogmata, quæ in sacris litteris desiderantur, & per solam traditionem ἄγραφον tenentur, recensent potissimum baptismum puerorum. Verum hanc inconstantiæ accusationem nos facile vitamus, qui pædobaptismum solum *probabiliter*, *& consequenter* ex sacris litteris eruimus, *invicte* autem ex traditione demonstramus, ad quam ipsi Lutherani, & Calviniani volentes nolentes confugere coacti sunt contra Anabaptistas.

(*b*) Frustra repugnant Claudius Salmasius sub nomine Simplicii Verini in epist. ad Justum Pacium, & qui eum citat, Jo. Gaspar Svicerus T. II. *Thesauri Eccles.* p. 1136. asserentes *primis sæculis neminem baptismum accepisse*, *nisi qui in fide instructus & doctrina Christi*, *testari posset*, *se credere*. Hos præcessit Walafridus Strabo Ord. S. Ben. egregius alioquin, & orthodoxus Sæc. IX. scriptor, inceute pronuncians in Lib. De Div. Officiis *cap.* 26.: „ primis temporibus illis solummodo „ baptismi gratiam dari solitam, qui & corporis, & „ mentis integritate ad hoc pervenerant, ut scire, & „ intelligere possent, quid emolumenti in baptismo con„ sequendum, quid confitendum, atque credendum, „ quid postremo in renatis in Christo esset servandum ". Eumdem errorem secutus est Lud. Vives in Annot. ad cap. 27. Lib. I. *De Civit. Dei*; quam adnotationem utpote tanto viro indignam suppresserunt Lovanienses in sua Edit. Opp. S. Augustini.

(*c*) Hoc canone perstricta videtur Erasmi temeritas, qui in Præfat. Paraphrasis in Matth. Tom. VII. ita scripsit: „ *Quin & illud mihi videtur* ad christianam pie„ tatem non mediocriter conducturum, si pueri bapti„ zati, quum jam ad pubertatem pervenerint, jubean„ tur hujusmodi concionibus adesse, in quibus illis „ dilucide declaretur, quid in se contineat professio „ baptismi. *Hactenus bene*. *Sed vult postea*, ut in„ terrogentur, ratum ne habeant, quod susceptores il„ lorum nomine polliciti sunt in baptismo. Si respon„ deant, se ratum habere, tum publice renovetur ea „ professio, &c. *Quod si id ratum habere nolint*, *tunc* „ *dicit*, omnia tentanda esse, ne quis resiliat a prima „ fide. Quod si non potest obtineri, fortassis expediet, „ illum non cogi, sed suo relinqui animo, donec re„ sipiscat: nec aliam interim vocari pœnam, nisi ut „ ab Eucharistia sumenda reliquisque Sacramentis ar„ ceatur ". Inepte prorsus ratiocinatur Erasmus; quasi vero Christianam religionem profiteri, vel non profiteri res sit indifferens, & non potius res ad salutem omnino necessaria, ad quam proinde possunt parentes suos filios obligare, etiam antequam usum rationis consequantur, *ut a pueritia nutriti in his*, *quæ sunt Christianæ vitæ*, *firmius in ea perseverent*, ut ait S. Thomas in hoc art. 9.

257. Obj. *primo*. Nullibi in sacris litteris aperte dicitur, baptizandos esse infantes; ergo &c.

258. Resp., hoc argumento Anabaptistas efficaciter pugnare contra Protestantes, qui nulla alia admittere volunt dogmata, quam quæ in sacris litteris perspicue, & aperte continentur; non autem contra nos, qui etiam firmissimam agnoscimus fidei morumque regulam, nempe universalem, & constantem Ecclesiæ traditionem.

259. Inst. *primo*. Sacræ litteræ *aperte* excludunt pueros a Sacramento baptismi. Nam clara sunt Christi verba Matth. ult., & Marci ult. præcipientis, ut primo doceantur Gentes, ac postea baptizentur; atque dicentis, nonnisi eos salvandos esse, qui *crediderint*, & baptizati fuerint. Cum ergo infantes doctrinæ, ac fidei incapaces sint, etiam baptismi incapaces censeri debent. Accedunt verba B. Petri Act. II. 28. *Pœnitentiam agite*, *& baptizetur unusquisque vestrum*; quæ nonnisi ad adultos pertinere possunt.

260. Resp., citata in objectione verba spectare quidem adultos, ad quos mittebantur Apostoli, & qui doctrinæ fidei, ac pœnitentiæ capaces sunt; non tamen excludere infantes, quos etiam baptizandos esse ex aliis Scripturæ locis, potissimum vero ex vetustissima, generalique Ecclesiæ consuetudine demonstratum est. Doctrina autem, & fides in baptismo requisitæ supplentur ab Ecclesia, in cujus utero infantes regenerantur. Pœnitentia vero est de peccatis actualibus, quorum infantes rei non sunt; non de peccato originali, quod naturali generatione ex Adamo contrahimus, & quod pœnitentia non deletur.

261. Inst. *secundo*. Baptismus vocatur *Sacramentum fidei* a S. Augustino epist. XCVIII., fides autem, ut inquit ibid. S. Doctor, *in credentium voluntate consistit*. Rursus, ad Sacramentum rite suscipiendum requiritur intentio, quæ in pueris rationis usu carentibus esse nequit.

262. Respondet S. Thomas 3. P. q. 68. art. 9. ad 1., hæc omnia in pueris suppleri per fidem, & intentionem parentum, aut saltem Ecclesiæ, in cujus nomine baptizantur: „ Regeneratio spiritualis, inquit, quæ fit per baptismum, est quodammodo similis nativitati carnali quantum ad hoc, quod sicut pueri in maternis uteris constituti, non per seipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur; ita etiam pueri nondum habentes usum rationis, quasi in utero matris Ecclesiæ constituti, non per seipsos, sed per actum Ecclesiæ salutem suscipiunt. Unde Augustinus Lib. I. *De peccat. meritis*, *& remiss.* cap. 25. *Mater Ecclesia maternum os parvulis præbet, ut sacris mysteriis imbuantur; quia nondum possunt corde proprio credere ad justitiam, nec ore proprio confiteri ad salutem*. Et cap. 19. *Si autem propterea recte fideles vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, cur etiam pœnitentes non habeantur, cum per eorumdem verba gestantium, diabolo, & huic sæculo abrenuntiare monstrentur?* Et eadem ratione possunt dici intendentes, non per actum propriæ intentionis, cum ipsi quandoque contranitantur, & plorent, sed per actum eorum, a quibus offeruntur ".

263. Inst. *tertio*. Utcumque hæc dici possunt de filiis fidelium, non tamen de filiis infidelium; voluntas enim eorumdem parentum contraria est.

264. Respondet Angelicus ibid. ad 2. „ non impediri eorum salutem, si parentes sint infideles quia sicut August. dicit epist. XCVIII. ad Bonifacium, *offeruntur parvuli ad percipiendam spiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum gestantur manibus (quamvis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt) quam ab universa societate sanctorum, atque fidelium. Ab omnibus namque offerri recte intelliguntur, quibus placet, quod offeruntur, & quorum sancta, atque individua charitate ad communicationem Sancti Spiritus adjunguntur*. Infidelitas autem propriorum parentum, etiamsi eos post baptismum Dæmoniorum sacrificiis imbuere conentur, pueris non nocet ... Fides autem unius, immo totius Ecclesiæ parvulo prodest per operationem Spiritus sancti, qui unit Ecclesiam, & bona unius alteri communicat ".

265. Inst. *quarto*. Fides est ad salutem omnino necessaria, dicente Christo Jo. III. 14. seq. *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam .... Qui credit in eum, non judicatur; qui autem non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei*. Et Paulus Hebr. XI. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo*. Et nihil frequentius apud istum Apostolum, quam homines justificari *per fidem*.

266. Resp. hæc omnia vera esse, ac propterea nec infantes salvari *sine fide*, sed non *fide propria actuali*, cujus incapaces sunt (a), verum fide Ecclesiæ, quæ ipsis communicatur. Hæc est so-

(a) Ex quo Lutherani, & Calvinistæ soli fidei actuali justificationem tribuendam docuerint, nata dicitur Anabaptistarum secta, quæ inde concludebat, baptizari non posse infantes, qui fidei actualis capaces non sunt. Ut huic malo occurreret Calvinus, somniavit, infantes *exigua* quadam *scintilla fidei irradiari*. V. sup. Diss. II. n.348. Solebat etiam ab hac difficultate se liberare confugiens ad *opera Dei, quæ nostro captui non subjacent*. Lutherus quoque, ut Card. Bellarminus Lib. I. *De baptismo* cap. 10. ex quibusdam ejusdem testimoniis infert, aliquam fidem actualem in pueris baptisatis admittebat, sed ab hac Magistri absurditate ejus asseclæ recesserunt, adeo ut Campegius Vitringa Lib. II. *Observat. Sacr.* cap. 6. §. 24. asserere non dubitaverit, illam sententiam *sibi semper tam visam esse ineptam, ut nulla magis*, & affert Petri Cunei effatum Lib. III. *De Rep.*

solidissima Doctoris Angelici doctrina, qui 3. P. qu. 69. art. 6. postquam docuisset, pueris in baptismo infundi gratiam, & virtutes, objicit sibi, hæc non posse infundi sine fide, quæ in illis pueris non est. Respondet autem ad 3. allegans auctoritatem S. Augustini Serm. X. *De verbis Apostoli*, nunc CLXXVI. dicentis de parvulis: *Accommodat illi mater Ecclesia aliorum pedes, ut veniant, aliorum cor, ut credant, aliorum linguam, ut fateantur*. „ Et ita, inquit Angelicus, „ pueri credunt, non per actum proprium, sed „ per fidem Ecclesiæ, quæ eis communicatur; & „ hujus fidei virtute conferuntur eis gratia, & virtutes"; inter quas est etiam fides habitualis, quemadmodum idem S. Doctor probaverat in corpore articuli.

267. His addi meretur alterum S. Augustini testimonium ex Serm. CCXCIV. olim XIV. *de Verb. Apost.*, ubi postquam dixisset, *neminem dubitare, baptizandos esse parvulos*, cap. 13. ita interrogat Pelagianum, contra quem disputat: „ Ubi „ ponis parvulos baptizatos? Profecto in numero „ credentium; nam ideo & consuetudine Ecclesiæ „ antiqua, canonica, fundatissima, parvuli baptizati fideles vocantur. Et si de his quærimus, „ iste infans Christianus est? Respondetur, Christianus. Catechumenus, an fidelis? Fidelis; utique a fide, a credendo. Inter credentes igitur „ baptizatos parvulos numerabis; nec judicare ullo modo aliter audebis, si non vis esse apertus „ hæreticus (*a*)".

268. Inst. *quinto*. Parvulis obesse non potest parentum infidelitas, si diabolo sacrificiis sacrilegis immolentur: ergo nec iis prodesse potest parentum fides, dum baptizantur.

269. Reg. neg. cons.; quia ut inquit S. Augustinus epist. XCVIII. ad Bonifacium, *non sic communicatur culpa per alterius voluntatem, quemadmodum communicatur gratia per sancti Spiritus unitatem*. Ceterum tota ratio, ob quam dicimus, fidem offerentium, aut Ecclesiæ infantibus prodesse, ab ipsa baptismi institutione desumenda est, qua Christus voluit per baptismum infantibus quoque providere, etiamsi non possint propria voluntate credere. Unde has omnes Anabaptistarum argutias breviter possumus retundere illis Augustini verbis Lib. I. *De peccat. meritis, & remis.* cap. 27.: *In infantibus credere est baptizari, non credere autem non baptizari*. Quamobrem merito Synodus Trident., ut sup. n. 256. observavimus, eos damnavit, qui dixerint, *parvulos, eo quod actum credendi non habent, suscepto baptismate inter fideles computandos non esse*.

270. Interea opportunum ducimus, hic monere, cum dicitur, parvulis prodesse alienam fidem in susceptione baptismi, sermonem esse tantum de fide actuali, non autem de habituali. Hanc enim ipsis infundi una cum gratia sanctificante, & virtutibus, certissimum est, & a Clemente V. in Concilio Viennensi anno 1311. definitum. Audiatur Angelicus Præceptor 3. P. q. 69. art. 6. ubi postquam refutavit illorum opinionem, quod pueris in baptismo non dantur gratia, & virtutes, sed imprimitur eis character Christi, cujus vi, ac efficacia, cum ad perfectam ætatem venerint, consequuntur gratiam, & virtutes: ita subit: „ Causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum, & actum: & sic videntes „ pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt, „ eos post baptismum nullatenus virtutem habere. Sed ista impotentia operandi non accidit „ pueris ex defectu habituum, sed ex impedimento corporali; sicuti etiam dormientes, quamvis „ habeant habitus virtutum, impediuntur tamen „ ab actibus propter somnum".

271. Inst. *sexto*. In prima epist. Petri III. 21. dicitur: *Salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum*. Sed pueri non possunt interrogare seipsos, nec ab aliis interrogari: ergo &c.

272. Resp. S. Thomas 3. P. q. 68. art. 9. ad 3. „ quod sicut puer, cum baptizatur, non per se „ ipsum, sed per alios credit, ita non per seipsum, sed per alios interrogatur; & interrogati confitentur fidem Ecclesiæ in persona pueri, „ qui huic fidei aggregatur per fidei Sacramentum.

Hebr. cap. 9., *hoc tam esse fatuum, ut flagris castigari dignum sit*. Valde tamen isti laborant, ut justificationem puerorum cum falso suo principio de fide justificante concilient, ut vidimus sup. loco citato.

(*a*) Bonifacius Episcopus hanc difficultatem proposuerat S. Augustino, aliis verbis, quæ admodum placent Anabaptistis, inquiens; „ Si constituam ante te parvulum, & interrogem, utrum cum creverit, futurus „ sit castus, vel fur non sit futurus, sine dubio respondebis: nescio: & utrum in eadem parvulus ætate constitutus cogitet aliquid boni, vel mali, dices: nescio. Si itaque de moribus ejus futuris nihil „ audes certi promittere, & de ejus præsenti cognitione, „ quod est illud, quod quando ad baptismum afferuntur, „ pro eis parentes, tanquam fidedictores, respondent, „ & dicunt, illos facere, quod ætas cogitare non potest, aut si potest, occultum est? *Et quæ sequuntur similia*. *Quibus molestis interrogationibus respondebat S. Doctor Epist. XCVIII.*, *recte parentes asserere infantem credere*, *quia* nihil est aliud credere, quam „ fidem habere: ac per hoc, cum respondetur, parvulum credere, qui fidei nondum habet affectum, „ respondetur, fidem habere, propter fidei Sacramentum... Itaque parvulum etsi nondum fides illa, quæ „ in credentium voluntate consistit, jam tamen ipsius „ fidei Sacramentum fidelem facit. Nam sicut credere „ respondetur, ita etiam fidelis vocatur, non rem ipsa „ mente annuendo, sed ipsius rei Sacramentum percipiendo. *Et tandem concludit*, *hanc responsionem*, „ quantum attinet ad minus capaces, & contentiosos, „ non satis esse; quantum autem ad pacatos, & intelligentes, plus forte, quam satis".

„ tum. Conscientiam antem bonam consequitur „ puer etiam in seipso, non quidem actu, sed ba- „ bitu per gratiam sanctificantem".

273. Obj. *secundo* nonnulla veterum testimonia, quibus pædobaptismus improbatur. *Primo* Concilium Neo-Cæsariense can. 6. decrevit, baptizata matre, non censeri baptizatam etiam prolem, quam gestat in utero, *quia proprium cujusque institutum, & propositum in confessione ostendi debet*; eademque ratio affertur in jure Canon. Dist. IV. *De consecrat.* his verbis: *Nihil participat in hoc mater infantis, qui nascitur; propterea quod uniuscujusque propria voluntas in confessione monstratur:* hæc autem ratio probat, pueros, quorum *proprium institutum, propositum, & voluntas* ostendi non potest, baptizari non posse. *Secundo* Tertullianus *De baptismo* cap. 18. explicans eâ Christi verba de pueris: *Nolite illos prohibere ad me venire: Veniant ergo*, inquit, *dum adolescunt, veniant dum discunt, dum quo veniant, docentur, fiant Christiani, dum Christum nosse potuerint. Quid festinat innocens ætas ad remissionem peccatorum? Cautius agetur in sæcularibus, ut cui substantia terrena non creditur, divina credatur. Norint petere salutem &c. Tertio* S. Gregorius Nazianzenus Orat. XL. in S. *Lavacrum* optabat, saltem triennium expectari; *nam ea ætate pueri & mysticas res audire, & respondere possunt. Quarto* S. Hieronymus Comment. in Matthæum, *Non potest fieri*, inquit, *ut corpus baptismi recipiat Sacramentum, nisi ante anima fidei receperit veritatem. Demum* Christus Dominus, Salvator, & Magister noster suo exemplo nos docuit, adultam expectandam esse ætatem ad baptismum suscipiendum.

274. Resp., si Patrum auctoritate finienda sit hæc controversia, eorumdem doctrina, & perpetua consuetudine esse Anabaptistas apertissime condemnatos, ut supra ostensum est.

275. Concilium Neo-Cæsariense recte statuit, baptizata matre, non censeri baptizatam prolem, quam in utero gestat, non tantum propter rationem ibi allegatam, sed etiam quia ex Christi institutione baptismus nonnisi ex utero matris egressis administrari potest; unde qui nati corporaliter sunt, dicuntur *renasci*, & *regenerari* spiritualiter. Atque ex Ecclesiæ vetustissima praxi, prodest quidem infantibus *natis* fides parentum ad baptismum suscipiendum, non autem iis, qui in uteris maternis delitescunt.

276. Tertullianus vero ex peculiari sua opinione cupiebat differri baptismum; interim tamen fatebatur, contrariam esse Ecclesiæ consuetudinem, quam immutandam esse immarito contendebat (*a*).

277. S. Gregorius Nazianzenus eadem Orat. n. 17. baptismum omni ætati etiam infantili necessarium esse docet, inquiens: *Infans tibi est. Ne occasionem improbitas arripiat, ab infantia sanctificetur: ἐκ βρέφους ἁγιασθήτω; ab ipsis unguiculis Spiritui consecretur.* Et n. 28. pueros baptizandos esse docet, *si quod periculum urgeat; præstat enim absque sensu sanctificari, quam sine sigillo, & initiatione abscedere;* cujus doctrinæ rationem petit a circumcisione *die octavo* peragi solita. Post autem suam opinionem ita proponit: *De reliquis ita censeo, ut triennio expectato, aut aliquanto breviori, vel longiori temporis spatio* hoc Sacramentum percipiant. Quam singularem hujus Patris opinionem Ecclesia minime amplexata est; quia exiguæ illi utilitati, quam ex dilatione baptismi proponebat Nazianzenus, multa opponebantur incommoda.

278. S. Hieronymus manifesta loquitur de Gentilibus adultis, qui indubie prius catechumeni fieri debent, & de fide Christiana apprime doceri, antequam salutari lavacro regenerentur. De infantibus aliter sentit, quos statim baptizandos esse in Dial. III. contra Pelagianos apertissime docet.

279. Exemplum Christi multis de causis refellit laud. mox S. Gregorius Nazianzenus *n.* 29., atque ostendit, multa egisse Christum, in quibus noluit nos ipsum imitari: ut cum per quadraginta dies ab omni cibo abstinuit; cum in cœnaculo, & post cœnam Paschatis mysterium discipulis tradidit; nos tamen illud in templis, & jejuni sumimus. *Quid igitur mirum*, concludit, *eum, quamvis salutis nostræ causa baptismum susceperit, temporis tamen ratione a nobis differre?* Vid. S. Thomas 3. P. q. 39. art. 3. ad 1.

280. Ob. *tertio* ex ratione. *Primo* Infantes incapaces fidei, sunt infideles; sed infidelibus dandus non est baptismus; ergo &c. *Secundo* Parvulis non confertur Eucharistia, non obstante illa Christi comminatione Joan. VI. *Nisi manducaveritis, &c.* ergo neque conferri debet baptismus, non obstante simili illa Christi comminatione Jo. III. *Nisi quis renatus fuerit &c. Tertio* si usus dandi parvulis Eucharistiam jamdiu obsolevit, cur etiam aboleri non potuit pædobaptismus, licet ejus usus fuerit antiquissimus? *Quarto* Sacramenta sunt ordinata ad commemorandam Christi passionem, ex qua trahunt suam efficaciam; hæc aut commemoratio in baptismo parvulorum locum non habet. *Quinto* Infantes possunt quidem aqua tingi, quæ externa tantummodo est Sacramenti pars, non tamen interna animæ ablutione, quæ sine voluntate haberi nequit. Apostolus autem Hebr. X. 22. utrumque postulat, dicens: *Aspersi corda a conscientia mala, & abluti corpus aqua munda* (*b*).

281. Sed hæ, aliæque similes difficultates nullius

(*a*) Jac. Pamelius putavit, verba Tertulliani esse intelligenda tantummodo de filiis infidelium, non facile baptizandis propter periculum, ne postea a parentibus pervertantur.

(*b*) Cardinalis Bellarminus Lib. I. *De baptismo* cap. 10. proponit triginta sex similia argumenta ab Anabaptistis objecta. Calvinus etiam Lib. IV. *Instit.* cap. 16. ex solo Mich. Serveto viginti difficultates sibi objicit,

lius plane momenti sunt. Et *prima* dissolvitur, observando, infantes dici posse infideles *negative*, qoia nihil audieruot, nec audire possunt de fide; non autem *positive*, quasi fidei resistant. Fiunt postea fideles, recipiendo baptismum, ut supra cum S. Augustino n. 266. explicatum est.

282. *Secunda* jam supra n. 212. cum S. Thoma diluta fuit, ostendendo illa verba, *Nisi manducaveritis*, esse intelligenda spiritualiter de gratia sanctificante, quæ omnibus ad salutem est necessaria; vel si accipiantur de ipso Eucharistiæ Sacramento, esse ad solos adultos referenda.

283. Ad III. dico, usum porrigendi parvulis cibum Eucharisticum ideo obsolevisse, quia Ecclesia a Spiritu sancto edocta scivit, illum non esse necessarium: sed aboleri non potest baptismus parvulorum, quia sine illo salutem obtinere non possunt (*a*).

284. *Quarta* objectio falso nititur fundamento, quasi baptisma puerorum sit diversum a baptismate adultorum, cum sit unum, idemque Sacramentum, quo commemoratur Christi passio, mors, & resurrectio; & parvuli non minus quam adulti dicuntur, & sunt reipsa *in Christi morte baptizati, & consepulti cum illo per baptismum in mortem*, ut inquit Apostolus Rom. VI. 4.

285. Postrema difficultas jam sæpius sublata est, quando innixi universali, ac perpetua traditione Ecclesiæ ostendimus fidei, voluntati, & intentioni puerorum supplere fidem, voluntatem, atque intentionem offerentium; unde & ipsi parvuli dici possunt *aspersi corda a conscientia mala, & abluti corpus aqua munda*. Quanquam Apostolus eo loci adultos alloquatur, qui debent accedere ad Christum *cum vero corde in plenitudine fidei*.

Quæres *primo*, *utrum pueri Judæorum, vel aliorum infidelium, invitis eorum parentibus, baptizandi sint?*

286. S. Thomas 3. P. quæst. 68. art. 10. ita respondet: „ Pueri infidelium filii aut habent usum rationis, aut non habent. Si autem habent, jam quantum ad ea, quæ sunt juris divini, vel naturalis, incipiunt suæ potestatis esse: & ideo propria voluntate, invitis parentibus, possunt baptismum suscipere, sicut, & matrimonium contrahere. Et ideo tales licite moneri possunt, & induci ad suscipiendum baptismum."

287. „ Si vero nondum habent usum liberi arbitrii, secundum jus naturale sunt sub cura parentum, quamdiu ipsi sibi providere non possunt. Unde etiam & de pueris antiquorum dicitur, quod salvabantur in fide parentum. Et ideo contra justitiam naturalem esset, si tales pueris invitis parentibus baptizarentur: sicuti etiam si aliquis habens usum rationis baptizaretur invitus. Esset etiam periculosum taliter filios infidelium baptizare, quia de facili ad infidelitatem redirent propter naturalem affectum ad parentes. Et ideo non habet hoc Ecclesiæ consuetudo, quod filii infidelium invitis parentibus baptizentur."

288. Idem antea docuerat Angelicus 2. 2. qu. 10. art. 12. præcipue innixus Ecclesiæ consuetudini, inquiens: „ Maximam habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda; quia ipsa doctrina catholicorum Doctorum ab Ecclesia auctoritatem habet, unde magis standum est auctoritati Ecclesiæ, quam auctoritati vel Augustini, vel Hieronymi, vel cujuscumque Doctoris. Hoc autem Ecclesiæ usus unquam habuit, quod Judæorum filii (atque idem est de filiis gentilium) *invitis parentibus baptizarentur; quamvis fuerint retroactis temporibus multi Catholici Principes potentissimi, ut Constantinus, Theodosius, quibus familiares fuerunt sanctissimi Episcopi, ut Sylvester Constantino, & Ambrosius Theodosio, qui nullo modo prætermisissent ab eis impetrare, si hoc esset consonum rationi. Et ideo periculosum videtur, hanc assertionem de novo inducere, ut præter consuetudinem in Ecclesia hactenus observatam, Judæorum filii invitis parentibus baptizentur.* Atque huic Magistri nostri sententiæ suffragantur omnes *pene* Theologi, quorum plurima nomina collegit Card. Sanctorius in *Rituali Sacramentorum* pag. 209. & seq. Immo teste Card. Albizi *De inconstantia in fide* cap. 11. n. 52. S. Thomæ sententia in tribunalibus prævalet. Dixi *pene omnes Theologi*: refregantur enim Scotistæ una cum magistro suo, & paucis aliis; quos damnare non debuisset Synodus Pistoriensis, tanquam *Ecclesiæ* inobedientes, dum Sess. IV. n. 11. generaliter pronunciat, *Ecclesiam omnino vetare* baptismum pueris Judæorum, & Infidelium sine parentum consensu conferre. Nullum enim, quod sciam, hactenus prodivit hac de re *Ecclesiæ* decretum (*b*).

289. Omnes insuper consentiunt, aliquando licere pueros infidelium sine parentum consensu baptizare. Nat. Alexander in *Theol. dogmatica*, & mo-

& diluere conatur, quanquam aliquanto parum feliciter, cum falsis suis principiis pertinaciter inhæreat; quæ, ut sæpius diximus, cum pædobaptismo conciliari non possunt.

(*a*) Synodus Trid. Sess. XXI. cap. 4. postquam statuit: „ parvulos usu rationis carentes nulla obligari „ necessitate ad Sacramentalem Eucharistiæ commu„ nionem, *hæc subdit:* Neque ideo tamen damnanda „ est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis a„ liquando servavit. Ut enim sanctissimi illi patres sui „ facti probabilem causam pro illius temporis ratione „ habuerunt, ita certe eos nulla salutis necessitate id „ fecisse, sine controversia credendum est.

(*b*) Contra hanc sam, & communem sententiam nonnulla objicit S. Thomas in locis laud., quæ facile diluit. Alia multa, & subtilia postea addiderunt acuti Scotistæ, quibus hac in parte adhærere videtur Estius in IV. Dist. VI. §. 2. Jo. Launojus occasione arrepta famosæ illius, & inurbanæ disputationis, quam habuit cum P. Jo. Nicolai de plenario Concilio, in quo error rebaptizantium proscriptus fuit, demonstrare conatus est, *eamdem non fuisse olim in omnibus Eccle-*

morali Lib. II. cap. 7. septem proponit regulas, seu exceptiones, in quibus pueri infidelium invitis parentibus baptizari possunt. Alii alias addunt; sed legendus imprimis sapientissimus Pontifex Benedictus XIV. in epistola *De baptismo Judæorum* inserta Tom. II. Bullarii num. 28., ubi postquam doctrinam S. Thomæ approbavit, aliquos casus *practicos* proponit, in quibus servanda, vel non servanda est regula, quæ prohibet infantes Hebræorum invitis parentibus baptizari.

Quæres *secundo*, *an baptismus collatus pueris infidelium invitis parentibus sit validus?*

290. Resp., esse validum ex communi utriusque Scholæ Thomisticæ, & Scotisticæ, immo aliorum etiam Theologorum consensu, uno ferme dissentiente Durando in IV. *Sentent.* Dist. IV. quæst. 7. art. 15., Benedictus XIV. in epist. sup. laud. aliquas in hanc rem affert decisiones Congregationis S. Officii, quibus acriter quidem reprehenduntur, qui Hebræorum filios invitis, vel insciis eorum parentibus baptizare ausi sunt; interim tamen baptismus collatus ut validus probatus fuit, ac decretum, ut illi pueri a suis parentibus sejuncti apud Christianos educarentur. Bonifacius autem VIII. in cap. *Contra de hæreticis* in VI. decrevit, tales pueros sic baptizatos, si postquam adoleverint, ad superstitionem Judaicam redierint, esse tanquam hæreticos puniendos.

Quæres *tertio*, *utrum pueri in maternis uteris positi sint baptizandi?*

291. Negat Angelicus 3. P. quæst. 68. art. 11., *primo* ex auctoritate S. Augustini, cujus est illud quasi axioma in epist. CCLXXXVII. ad Dardanum, & alibi: „*Nemo renascitur, nisi primo nascatur*; sed per baptismum homines dicuntur *renasci*, juxta illud Jo. III. 5. *Nisi quis renatus fuerit &c.*

292. Deinde addit hanc validissimam rationem: „ De necessitate baptismi est, quod corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur, cum baptismus sit quædam ablutio. Corpus autem infantis, antequam nascatur ex utero, non potest aliquo modo ablui aqua, nisi forte dicatur, quod ablutio baptismalis, qua corpus matris lavatur, ad filium in ventre existentem perveniat. Sed hoc esse non potest; tum quia anima pueri, ad cujus sanctificationem ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris: tum quia corpus pueri animati jam est formatum, & per consequens a corpore matris distinctum: & ideo baptismus, quo mater baptizatur, non redundat in prolem in utero matris existentem ".

293. Idem tamen Angelicus Doctor in resp. ad 4., exponens, quid facto opus sit, si aliqua pars pueri egrediatur ex utero matris, ut contigit in partu Thamar Gen. XXXVIII. 27., inquit: „ Expectanda est totalis egressio pueri ex utero ad baptismum, nisi mors immineat. Si tamen prius caput egrediatur, in quo fundantur omnes sensus, debet baptizari, periculo imminente, & non est postea rebaptizandus, si eum perfecte nasci contigerit. Et videtur idem faciendum, quæcumque alia pars egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita consistit, sicuti in capite, videtur quibusdam, quod propter dubium, quacumque alia parte corporis abluta, puer post perfectam nativitatem sit baptizandus sub hac forma: si non es baptizatus, ego te baptizo ".

294. Hanc S. Thomæ doctrinam doctissimus Pontifex Lambertinus *De Synodo Diœces.* Lib. VII. cap. 5. omnino comprobat, citans etiam Rituale Romanum tit. *de baptiz. parvulis.* Sed postea aliam proponit quæstionem, an reserato materni uteri ostio, quod puerperii initio contingit, valide baptizetur infans, cujus corpusculum, etsi nulla sui parte in lucem prodierit, aqua nihilominus, saltem per siphunculum, tingi possit. Allatis vero diversis Theologorum opinionibus, concludit, *tutius* esse ultimum controversiæ judicium a Sede Apostolica expectare; interim vero *ad Parochos pertinere, obstetrices instruere, ut cum casus evenerit, in quo infantem, nulla adhuc sui parte editum, mox decessurum prudenter timeant, illum baptizent sub conditione, sub qua pariter erit iterum baptizandus, si periculum evadat, & foras prodeat.* Vid. quæ diximus T. VI. P. I. Diss. V. in not. ad n. 331.

295. Commemoranda hic venit, non tamen probanda eorum opinio, qui cum Card. Cajetano Comment. in hunc art. S. Thomæ dixerunt, parvulos fidelium Christianorum, quibus per baptismum subveniri haud potest, *non tantum ex privilegio Dei singulari, sed ex lege communi, & ordinaria salvari posse votis, ac precibus parentum.* Primus benignæ hujus opinionis auctor dicitur Jo. Gerson Academiæ Parisiensis Cancellarius in Serm. *De nativit. B. M. V.*; cui postea Gabr. Biel, aliique pauci ex catholicis consenserunt. S. Pius V. hanc opinionem ex laud. Comment. expungi jussit, Cajetano ipso minime invito, quia, ut notat Dom. Soto, eamdem *sub correctione, & sine pertinacia* proposuerat.

296. Neque huic opinioni ullo modo favet S. Tho-

siis baptizandi Judæos & infideles disciplinam, Tom. II. P. II. operum; & multa affert exempla Principum, qui Judæos, & infideles, ad suscipiendum baptismum, probante Ecclesia, coegerunt. S. Thomam autem, æque ac Scotum reprehendere audet, quasi primus non nisi Gratiani decreto in hac controversia usus fuerit; Scotus vero, & ejus sectatores *id totum volaticis ratio-*

nibus, & argutiis definierint. Sibi, ac suæ causæ non defuit Nicolajus, ac duas edidit Dissertationes anno 1668. *De Baptismi antiquo usu*, in quarum altera, quæ est *De Judæis, aut quibuscumque Infidelibus ad baptismum non cogendis*, omnia a Lannojo allata exempla erudite refellit, ostendens ea vel falso allegari, vel numquam fuisse ab Ecclesia probata.

Thomas 3. P. quæst. 68. art. 11. ad 1., qui ex *solo privilegio gratiæ* infantes in utero sanctificari posse docet, inquiens: „ Pueri in maternis uteris existentes nondum prodierunt in lucem, ut cum aliis hominibus vitam ducant: unde non possunt subjici actioni humanæ, ut per eorum ministerium Sacramenta recipiant ad salutem; possunt tamen subjici operationi Dei, apud quem vivunt, ut quodam privilegio gratiæ sanctificationem consequantur, sicut patet de sanctificatis; in utero ".

Quæres *quarto*, *utrum furiosi*, *&* *amentes debeant baptizari?*

297. S. Thomas 3. P. quæst. 68. art. 12. quatuor distinguit infelicium horum hominum genera. Nam *primo* quidam sunt a nativitate tales, nulla habentes lucida intervalla, in quibus proinde nullus est rationis usus, & tales baptizandos esse docet, ut baptizantur pueri.

298. Alii vero sunt amentes, qui ex sana mente, quam habuerunt prius, in amentiam inciderunt; & tales sunt judicandi secundum voluntatem, quam habuerunt, dum sanæ mentis existerent. Et ideo si tunc apparuit in eis voluntas suscipiendi baptismum, debet eis exhiberi in furia, & amentia constitutis, etiamsi tunc actu contradicant; alioquin si nulla voluntas suscipiendi baptismum in eis apparuit, dum sanæ mentis essent, non sunt baptizandi.

299. Qui in amentia habent lucida intervalla, in quibus recta ratione uti possunt, si tunc baptizari voluerunt, baptizari possunt, & debent, etiam si in amentiam relabantur, si tamen periculum mortis timeatur; alioquin melius est, ut tempus expectetur, in quo sint sanæ mentis, ut *devotius* suscipiant Sacramentum.

300. Quidem demum sunt, qui etsi non omnino sanæ mentis existant, ratione tamen adeo utuntur, ut possint de sua salute cogitare, & intelligere Sacramenti virtutem; & isti baptizari possunt, quia non sunt *inviti*. Ita iisdem fere verbis Angelicus.

301. Dormientes vero addit S. Doctor ad 3., non esse baptizandos, nisi periculum mortis immineat; tunc enim baptizari debent, si prius in eis voluntas apparuit suscipiendi baptismum.

Quæres *quinto*, *an baptizandi sint sub conditione infantes recens nati*, *qui mortui videntur?*

302. Resolutioni hujus quæstionis præmittenda est doctrina Pauli Zacchiæ Rom. celeberrimi olim Proto-Medici generalis totius Status Ecclesiastici Lib. IV. *Quæstionum Medico-legalium* Tit. I. quæst. 11. n. 39. seq., *tres præcipue morbos esse*, *in quibus solet homo aliquando absque ullo sensu*, *&* *motu permanere*, *&* *mortuo simillimus apparere; hos esse apoplexiam*, *syncopem*, *atque uteri suffocationem*. Nonnulla postea refert exempla suffocatorum vel in aqua, vel laqueo, vel carbonum fumo, vel ex aliis causis, qui aliquando post duos, vel tres dies ad vitam redierunt. Jam vero infantes in utero matris ex suffocatione aliquando moriuntur, vel strangulati per nervum umbilicalem, vel alio quodam infortunio suffocati; qui proinde quamvis mortui videantur, mortui tamen reipsa non sunt.

303. In hujusmodi casibus si quod dubium emerserit, consulendi sunt medicæ artis periti, tempus congruum expectandum, omniaque media adhibenda; & si aliqua probabilia signa vitæ adhuc superstitis apparuerint, non dubito, quin pueri illi baptizandi sint, saltem sub conditione, si vivi sint.

Quæres *sexto*, *quid agendum sit cum iis infantibus*, *qui certo mortui sunt*, *miraculose tamen ad intercessionem alicujus Sancti reviviscere creduntur*.

304. Resp., minime dubitandum esse, talia miracula fieri posse, immo aliquando facta esse. Sufficiat auctoritas S. Augustini, qui Serm. CCCXXIV. exemplum affert cujusdam mulieris, quæ *infantem lactentem amisit*, *adhuc Catechumenum*, *&* *impleta affectu fiduciæ tulit illum mortuum ad memoriam beati martyris Stephani*, *&* *cœpit ab illo exigere filium*, *&* *dicere .... Redde filium meum &c. Hæc & talia cum precaretur lacrymis quodammodo non petentibus*, *sed ut dixi*, *exigentibus*, *revixit filius ejus ...... Continuo tulit illud ad presbyteros*, *baptizatus est*, *sanctificatus est*, *unctus est*, *imposita est ei manus*, *completis omnibus Sacramentis*, *assumptus est*.

305. Sed hujusmodi miracula trahi in exemplum non debent, ut inconsulto ab aliquibus factum esse refert Pontifex immortalis memoriæ Benedictus XIV. *De Syn. Diœces.* Lib. VII. cap. 6.; scilicet in quibusdam locis consuevisse, cadavera puerorum sine baptismate defunctorum collocari ante imagines quasdam prodigiis celebratas, & ibi si post multas piorum hominum preces contigerit, aliquod vitæ signum in eis animadverti, baptizari sub conditione, *si vivus es;* ac postea in loco sacro sepeliri. Subdit postea sapientissimus Pontifex, id fuisse in pluribus Synodis vetitum; ac multos Theologos citat, a quibus hæc anomala pietas fuit merito improbata.

306. „ Fundamentum, prosequitur Pontifex, „ quo prædictæ Synodales Constitutiones innituntur, in eo potissimum constituitur, quod nimis „ ambigua sunt signa, ex quibus ejusmodi infantium resurrectio erui, contenditur; quodque levis plerumque fidei, & auctoritatis sunt testes, „ qui de iisdem testimonium perhibent; cum certis reviviscentiæ signis habeantur aut pallidi coloris in rubicundum mutatio, aut membrorum, „ quæ antea rigebant, flexibilitas, aut sanguis e naribus fluens, aut aliqua sudoris gutta, quæ „ in fronte, vel in stomacho appareat; cumque, „ de his ipsis rudes mulierculæ testes ut plurimum sint ...... idque eo magis, quod supradicti „ physici effectus facile adscribi possunt calori, „ qui ex facibus circum infantium cadavera accensis oritur, aliisque ignibus, quibus ipsa sanctuaria tepescunt. "

poni nomina Sanctorum, aut Sanctarum, *quasi proprie baptizentur, & nominentur, sicut Christiani fideles, sed in obliquo esse vocandas campanas Sanctæ Mariæ, S. Jacobi, S. Gregorii &c.* Est igitur benedictio campanarum *sacra quædam cæremonia ecclesiastica, qua illæ ad usum divini cultus rite consecrantur*. Cujus sacræ cæremoniæ exemplum habemus in veteri testamento Gen. XXVIII., ubi Jacob *tulit lapidem ..... & erexit in titulum fundens oleum desuper*; & Lib. 2. Esdræ XII. 30. non solum mundati dicuntur Sacerdotes, & Levitæ, sed additur: *& mundaverunt populum, & portas, & murum*, quæ sunt res inanimes. Hunc campanas benedicendi ritum non admodum antiquum esse libenter fatemur (nam ipse campanarum usus in Ecclesiis antiquus non est). Baronius ad an. 968. n. 86. scribit, Joannem XIII. primariam Lateranensis Ecclesiæ campanam miræ magnitudinis *sacris ritibus consecrasse, atque Joannis nomine, cujus Ecclesiæ esset usi, nuncupasse*; atque addit, hunc sacrum ritum in Ecclesia postea perseverasse. Card. Bona Lib. I. *Rerum liturgic.* cap. 22., una cum eruditissimo Menardo, quem citat, ritum benedicendi campanas integro sæculo antiquiorem fuisse colligit ex quibusdam ritualibus vetustioribus (*a*).

CAPUT XI.

De effectibus Baptismi.

312. Etiam in hac parte multum erratum est ab hæreticis cum veteribus, tum recentioribus; quorum aliqui proprios, & veros baptismi fructus sustulerunt, alii novos, & inauditos eidem effectus tribuerunt. Primi illi sunt, qui negarunt per baptismum omnia peccata deleri, & characterem in anima imprimi (*b*). Alii vero in oppositum vitium delapsi sunt, absurde docentes, per baptismum, non solum peccata præterita, sed etiam futura deleri (*c*). Nos autem una cum Angelico nostro Præceptore 3. P. q. 69. veros, & præcipuos baptismi effectus nonnullis propositionibus afferemus, & vindicabimus.

PROPOSITIO I.

Per Baptismum non solum tollitur peccatum originale, sed etiam delentur peccata actualia, si quæ sint in homine, qui baptizatur.

313. Prob. hæc veritas a S. Thoma art. 1. tam ex veteri, quam ex novo testamento. Nam Ezechielis XXXVI. 25. effectus baptismi ita prænunciatur: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* Multo luculentiora præsto sunt testimonia ex novo testam. Apostolus enim Roman. VI. 3. *Quicumque*, ait, *baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus.* Et postea concludit: *Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Jesu Domino nostro.* Ex quibus verbis colligit S. Doctor: „ quod per baptismum homo moritur vetustati „ peccati, & incipit vivere novitati gratiæ. Omne „ autem peccatum ad pristinam vetustatem perti„ net, unde consequens est, quod omne peccatum „ per baptisma tollatur". Innumera alia sunt hujusmodi sacra oracula, quibus dicitur, per bapti-

(*a*) Quidam cum Polydoro Virgilio *De rerum inventoribus* campanarum originem repetunt a S. Paulino, qui Sæc. V. Nolæ in Campania Episcopus erat: unde nomen *Campanæ*, aut *Nolæ* deducunt. Sed *primo* cum ipse Paulinus in epist. ad Severum 12. partes Basilicæ a se constructæ exacte describens, nullam campanarum faciat mentionem, pronum est conjicere, nullum tunc fuisse horum instrumentorum usum. *Deinde* nemo ante Bedam, qui sæculo VII. vixit, campanarum usum in Ecclesia memoravit. In Oriente autem prima campanarum epocha figitur anno 865., quando Ursus Participatus Venetorum Dux Michaeli Imperatori dono misit duodecim mirificæ artis, & valde sonoras, qui eas in turri ad S. Sophiam exstructa collocavit, ut narrat Card. Bona supra laudatus. Antea vero Christiani ad populum convocandum utebantur instrumentis ligneis, quibus etiam modo utuntur Græci sub Turcarum tyrannide existentes, quorum structuram ad sonum edendum exponit Leo Allatius in Dissert. *De recentium Græcorum templis*. Consul. doctissimus P. Angelus Rocca *De Campanis*, Edm. Martene Tom. II., Jos. Catalanus Tom. II. *Commentar. in Pontif. Rom. &c. &c.*

(*b*) Manichæi, teste S. Augustino *De Hæresibus* n. 46. Tom. X. *baptismum in aqua nihil cuiquam salutis afferre perhibebant*. Proclus Origenista, referente S. Methodio apud S. Epiphanium *Hæresi* LXIV., per baptismum peccata sopiri quidem dicebat, non autem *radicitus tolli*; quam absurdam Procli novitatem ibidem Methodius multis argumentis condemnat. Dadoes Messalianorum Magister, apud Nicephorum Lib. XI. cap. 4. & apud Theodoretum Lib. IV. *Hæretic. fabularum* cap. 11. idem docebat. Non procul ab impia hac doctrina recedunt Novatores, contendentes in justificatione peccata non prorsus deleri, sed solum tegi, & non imputari, quos Tom. VI. P. II. cap. 3. confutavimus. Pejus autem delirant Sociniani, quorum nomine dicebat Th. Pisecius in *Hist. Tripartita* Lib. I. cap. 11., *baptismum non esse undam salutis, non canalem gratiæ, non merita Christi in nos derivare, sed ritum, & cæremoniam esse, per quam Judæi, & Gentes christiana religione se devinciebant.* Quam perversam sententiam sequuntur etiam Arminiani volentes, baptismum *ex parte Dei tantum esse gratiæ significationem, ex parte nostri solum publicam christiani nominis professionem.*

(*c*) Inter alias hæreses, quas Jovinianus IV. sæculo disseminabat, hæc etiam erat, *non posse peccare hominem lavacro regenerationis accepto*, apud S. Augustinum *De Hæres.* n. LXXXII.; quem absurdum errorem a Calvinistis resuscitatum nos refutavimus Tom. VI. P. II. cap. 5.

ptismum homines *ablui*, *mundari*, *renasci*, *sanctificari*, *Christum induere &c.* Vid. sup. Diss. I. n. 333.

314. Supervacaneum autem videtur, tam clara, & aperta sacræ Scripturæ oracula sanctorum Patrum testimoniis confirmare, quæ innumera præsto essent: adeo enim vulgata erat apud veteres hæc opinio de salutari baptismi efficacia ad omnes culpas delendas, ut non defuerunt Gentiles, qui occasionem hinc arriperent, nos calumniandi, quasi libertatem peccandi præberemus, pollicentes securam a Domino veniam adhibito baptismi lavacro (*a*).

315. Sed præterea communem Ecclesiæ veteris consensionem in hoc dogmate confitendo confirmat solemnis illa omnium fidelium professio in Symbolo Constantinopolitano, ubi dicitur: *confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum*. Quid clarius ad confirmandum Ecclesiæ dogma de præcipuo baptismi effectu?

316. Hanc veteris Ecclesiæ fidem servavit, & quatenus opus erat, renovavit Eugenius IV. in *Decreto* Concilii Florentini, ubi de baptismo loquens, *Hujus Sacramenti effectus*, inquit, *est remissio culpæ originalis, & actualis*. Synodus etiam Tridentina Sess. V. ita decrevit: „ Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum peccati originalis remitti negat ... anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis iis qui vere consepulti sunt cum Christo per baptisma in mortem, qui non secundum carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, & novum, qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt, hæredes quidem Dei, coheredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur ".

317. Obj. *primo*. Baptismus est institutus ad delendum peccatum originale, quamobrem Jo. I. 29. dictum fuit de Christo: *Ecce qui tollit peccatum mundi*, nempe peccatum originale toti mundo commune, ut Glossa exponit. Hinc etiam baptismus dicitur *regeneratio*, quia sicut per generationem carnalem homo contrahit peccatum originale, & mortem, ita per regenerationem spiritualem novam vitam gratiæ acquirit.

318. Respondet S. Thomas ib. ad 1. „ quod sic- „ ut Apostolus dicit Roman. V. 16., peccatum A- „ dæ non tantum potest, quantum potest donum „ Christi, quod in baptismo percipitur; nam *pec-* „ *catum ex uno in condemnationem*, *gratia au-* „ *tem ex multis delictis in justificationem*. Un- „ de S. Augustinus in Lib. I. *De peccat. mer. &* „ *remiss.* cap. 15. dicit, quod *generante carne* „ *tantummodo trahitur peccatum originis*, *rege-* „ *nerante autem Spiritu*, *non solum originalium*, „ *sed etiam voluntariorum fit remissio peccato-* „ *rum* ".

319. Obj. *secundo*. In adultis ante baptismum requiritur pœnitentia, secundum illud Act. II. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum*: sed pœnitentia remittuntur peccata actualia: ergo nihil remanet baptismo remittendum, nisi peccatum originale.

320. Respondet iterum S. Thomas ad 2. „ quod „ nullius peccati remissio fieri potest, nisi per vir- „ tutem passionis Christi: unde & Apostolus dicit „ Hebr. IX. 22., quod *sine sanguinis effusione* „ *non fit remissio*. Unde motus humanæ volun- „ tatis, qui est in pœnitente, non sufficeret ad „ remissionem culpæ, nisi adesset fides passionis „ Christi, & propositum participandi ipsam, vel „ suscipiendo baptismum, vel subjiciendo se cla- „ vibus Ecclesiæ. Et ideo quando aliquis adultus „ pœnitens ad baptismum accedit, consequitur „ quidem remissionem omnium peccatorum ex pro- „ posito baptismi, perfectius autem ex reali su- „ sceptione baptismi ". Quæ Novatores objicere solent, ut probent, peccata in baptismo, & pœnitentia non penitus tolli, sed solum tegi, ut non imputentur, a nobis præoccupata sunt Tom. VI.

PRO-

(*a*) Ita Celsus nostris exprobrabat apud Origenem Lib. III. nu. 59. „ Qui ad alia mysteria vocant, hæc „ pronunciant alta voce: *Quisquis puris est manibus*, „ *& voce sapiens*; Et rursus alii: *Quisquis purus ab* „ *omni scelere*, *cui conscientiam nihil mali remor-* „ *det*, *cujus bene*, *& juste peracta vita est* .... Nunc „ vero audiamus, quosnam advocent Christianos. *Quis-* „ *quis*, inquiunt, *peccator*, *quisquis insipiens*, *quisquis* „ *puer*, & ut verbo dicam, *quisquis infelix est*, *hunc* „ *Dei regnum accipiet*. Et quem peccatorem dixistis? „ Nonne injustum, furem, murorum effractorem, ve- „ neficum, sacrilegum, mortuorum spoliatorem? Ecquos „ alios vocaret, qui latronum conflaret societatem "? Cui satyricæ objectioni ita respondet Origenes: „ Ad hæc „ dicimus, aliud esse ægras animas ad curationem, „ aliud sanas ad rerum divinarum cognitionem, & scien- „ tiam vocare. Nos principio quidem homines horta- „ mur, ut curari se velint: hortamur peccatores, ut „ doctores audiant, qui a peccando deterreant; insi- „ pientes, ut monentibus, adjuvantibusque ad intelli- „ gendum dociles aures præbeant; pueros, ut sensus, „ animumque virilem concipiant; infelices denique ad „ vitam felicem, seu ut magis proprie loquar, ad bea- „ titudinem excitamus. Sed postquam ii, quos hor- „ tati sumus, progressionem ad virtutem fecerunt, ita „ ut illos a doctrina emendatos fuisse innotescat, tunc „ demum nostris mysteriis initiantur ". Ex his facile refelli potest calumnia Zosimi, celebris apud Græcos historici, qui pro suo in Christianam religionem implacabili odio, ausus est scribere, Constantinum Magnum non alia de causa ab ethnica superstitione ad Christi sequelam transisse, quam ut multa, & magna sua crimina facili baptismi remedio deleret, cum apud Gentiles eadem crimina nullo possent sacrificio expiari. Quasi vero apud nos adultorum peccata possent solo baptismo sine vera, & salutari pœnitentia tolli.

PROPOSITIO II.

Per baptismum homo liberatur ab omni reatu peccati.

521. Hanc propositionem probat Angelicus art. 2. laud. quaest. 69. ex iis verbis Apostoli Roman. VI. 8. *Si mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam vivemus cum eo.* „ Ex quo patet, inquit, quod omni baptizato communicatur „ passio Christi ad remedium, ac si ipse passus, „ & mortuus esset. Passio autem Christi est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis omnium „ hominum. Et ideo ille, qui baptizatur, liberatur a reatu totius poenae sibi debitae pro peccatis, ac si ipse sufficienter satisfecisset pro omnibus peccatis suis ".

522. Hanc doctrinam tradiderat ante Angelicum S. Augustinus Lib. II. *De peccat. mer. & remiss.*, cap. 28.; ubi cum dixisset, *in baptismo plenam fieri remissionem peccatorum*, subdit: *Si continuo consequatur ab hac vita migratio, non est omnino, quod obnoxium hominem teneat, solutis omnibus, quae tenebant.* Quamobrem Eugenius IV. in Decreto pro Armenis de baptizatis inquit: *Morientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad regna caelorum, & Dei visionem perveniunt.* Et Synodus Trident. sup. n. 516. memorata baptizatos haeredes Dei esse definit, *ita ut nihil prorsus eos ab ingressu caeli remoretur.*

523. Denique eamdem doctrinam confirmat praxis Ecclesiae, quae quamvis a catechumenis multas, & onerosas poenas pro peccatis poposcerit, nullas tamen iis imposuit post baptismum. Et si quandoque contigit, catechumenos ante persolutas poenitentias propter mortis periculum baptizari, & postea convalescere, non amplius cogebantur poenitentias intermissas resumere, & complere: non alia profecto de causa, nisi quia certum erat, omnem reatum non solum culpae, sed etiam poenae per baptismum fuisse deletum. Id autem manifestius fit ex eo, quod poenitentes, qui in mortis periculo, ante consummatum suae poenitentiae curriculum, reconciliationem, & Eucharisticam communionem acceperant, si convalescerent, cogebantur id, quod reliquum erat poenitentiae, absolvere; quod, ut mox dictum est, in baptizatis fieri non consueverat. Id evidenter demonstrat, semper hoc agnitum fuisse inter baptismum, & poenitentiam discrimen, quod in illo omnis reatus poenae tolleretur, non autem in ista.

524. Obj. *primo*. Si omnis reatus poenae tollitur per baptismum, injustum esset post baptismum puniri eos, qui antea scelera utut gravissima patrassent, ex. gr. latrones, vel homicidas; quod tamen apud Judices non observatur.

525. Respondet S. Thomas hoc art. 2. ad 3., *In poenis, quae judicio humano inferuntur, non solum attendi, qua poena sit homo dignus quoad Deum, sed etiam in quo sit obligatus quoad homines, qui laesi, & scandalizati sunt per peccatum alicujus. Et ideo licet homicida per baptismum liberetur a reatu poenae quoad Deum, remanet tamen obligatus adhuc quoad homines, quos justum est aedificari de poena, sicut sunt scandalizati de culpa. Pie tamen talibus Princeps posset poenam indulgere.*

526. Obj. *secundo*. Deus non aufert a baptizatis poenalitates hujus vitae, ut tristis experientia nos docet: ergo nec poenas alterius.

527. Resp. neg. cons., & S. Thomas art. 3. recte observat: „ Baptismum habere virtutem auferendi poenalitates praesentis vitae, non tamen eas „ auferre in praesenti vita, sed ejus virtute auferendas esse a justis in resurrectione, quando „ *mortale hoc induet immortalitatem*. Et hoc „ rationabiliter. *Primo* quidem, quia per baptismum homo incorporatur Christo, & efficitur „ membrum ejus: & ideo conveniens est, ut id „ agatur in membro incorporato, quod est actum „ in capite. Christus autem a principio suae conceptionis fuit plenus gratia, & veritate; habuit „ tamen corpus passibile, quod post passionem, & „ mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum. „ Unde & Christianus in baptismo gratiam consequitur, quantum ad animam, habet tamen „ corpus passibile, in quo pro Christo possit pati, sed tamen resuscitabitur ad impassibilem vitam. Unde Apostolus dicit Roman. VIII. 11. *Qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis*; & infra: *Haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi: si tamen compatimur, ut & simul glorificemur*. *Secundo* hoc est conveniens, propter spirituale exercitium, ut videlicet contra concupiscentiam, & alias passibilitates pugnans homo, „ victoriae coronam acciperet .... *Tertio* hoc fuit „ conveniens, ne homines ad baptismum accederent propter impassibilitatem praesentis vitae, & „ non propter gloriam vitae aeternae: unde & Apostolus dicit 1. Corinth. XV. 19. *Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus* ".

528. Nonnullae aliae afferuntur a Sanctis Patribus rationes, propter quas conveniens minime fuerit, poenalitates praesentis vitae per baptismum auferri. Sed illa potissimum, ut disceremus, in Sacramentis fructum spiritualem, & aeternum quaerere, non temporalem, & corporeum. *Ut intelligamus*, inquit S. Augustinus in *Enchiridio* c. 66. T. XI. *totum, quod salutaribus agitur Sacramentis, magis ad spem venturorum bonorum, quam ad retentionem, vel adoptionem praesentium pertinere*. Consulatur Catechismus Rom. P. II. cap. 2. n. 48.

529. Dices. Causa poenalitatum hujus vitae est peccatum originale: ergo si hoc per baptismum peni-

nitus tollitur, nullæ esse deberent pœnalitates; siquidem remota causa, removetur effectus.

330. Respondet Angelicus 3. P. quæst. 69. art. 5. ad 3., quod „ peccatum originale hoc modo processit, quo prima persona infecit naturam; postmodum vero natura infecit personam. Christus vero converso ordine prius reparat id, quod personæ est, & postmodum simul in omnibus reparabit id quod naturæ est. Et ideo culpam originalis peccati, & etiam pœnam carentiæ visionis divinæ, quæ respiciunt personam, statim per baptismum tollit ab homine; sed pœnalitates præsentis vitæ (sicut mors, fames, sitis, & alia hujusmodi) respiciunt naturam, ex cujus principiis causantur, prout est destituta originali justitia: & ideo isti defectus non tollentur, nisi in ultima reparatione naturæ per resurrectionem gloriosam “.

331. Obj. *tertio*. Ecclesia pro catechumenis cum baptismi voto defunctis consuevit orare, & S. Ambrosius pro Valentiniano Imper. ante susceptum baptismum interfecto sacrificia offerebat.

332. Resp., id jure meritoque factum fuisse, atque in similibus casibus fieri debere. Hoc enim est inter baptismum reipsa susceptum, & ejus votum discrimen, quod primum *ex opere operato* totum reatum nostrum delet; alterum vero *ex opere operantis*, seu ex intensione contritionis, quæ raro tanta est, ut omnem reatum pœnæ penitus tollat.

PROPOSITIO III.

Per baptismum homini conferuntur gratia, & virtutes.

333. ***Primo*** id probat Angelicus 3. P. qu. 69. art. 4. ex verbis Apostoli dicentis ad Titum III. 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*, idest per baptismum, *& renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde;* quorum similia sæpe occurrunt in Libro novi testamenti, quibus designatur gratia Spiritus sancti, & copia virtutum.

334. Deinde addit auctoritatem S. Augustini dicentis Lib. I. *De peccat. mer. & remiss.* cap. 26. T. XIII. *per baptismum homines Christo consepeliri, ut incorporentur illi membra ejus;* „ a capite autem Christo in omnia membra ejus gratiæ, & virtutis plenitudo derivatur, secundum illud Jo. I. 16. *De plenitudine ejus, nos omnes accepimus* “.

335. Obj. quædam exempla hominum, qui jam justificati apud Deum per actum charitatis accedunt ad baptismum. Sic Act. X. 1. de Cornelio Centurione legitur, quod *vir religiosus* erat, *ac timens Deum*, & postea a Petro baptizatus est: non ergo semper effectus baptismi est infusio gratiæ.

336. Hæc objectio solvitur ab Angelico cit. art. 4. ad 2., observando, quod „ remissionem peccatorum aliquis consequitur ante baptismum, secundum quod habet baptismum in voto, vel explicite, vel implicite; & tamen cum realiter suscipit baptismum, fit plenior remissio, quantum ad liberationem a tota pœna. Ita etiam ante baptismum Cornelius, & alii similes consequuntur gratiam, & virtutes per fidem Christi, & desiderium baptismi implicite, vel explicite, postmodum tamen in baptismo majorem copiam gratiæ, & virtutum consequuntur “.

337. Obj. *secundo*. In homine post baptismum remanet eadem pronitas ad malum, & difficultas ad bonum, quæ erat ante baptismum: oppositum autem deberet esse, si gratia, & virtutes infunderentur.

338. Respondet S. Thom. ad 3.: „ difficultatem ad bonum, & pronitatem ad malum inveniri in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum, sed propter concupiscentiam, quæ non tollitur in baptismo. Sicut tamen per baptismum diminuitur concupiscentia, ut non dominetur, ita etiam diminuitur utrumque dictorum, ne homo ab his superetur “. Id uberius explicat Catechismus Rom. P. II. cap. 2. n. 55.

339. Dubitari hic fortasse posset de pueris baptizatis, in quibus virtutum infusio inutilis videtur, cum easdem exercendi incapaces sunt. Verumtamen præter ea, quæ sup. n. 270. ex Angelico notata fuere, cum eodem S. Doctore qu. 69. art. 6. ad 1. observandum est, habitus fidei, charitatis, aliarumque virtutum requirere solam potentiam voluntatis, quæ est in pueris, quamvis actus virtutum requirant actum voluntatis, qui non est in pueris.

340. Obj. *tertio*. Innocentius III. extra *De bapt. & ejus effect.* cap. *majores* nostram sententiam problematice exponit, inquiens: *Aliis asserentibus, per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri; nonnullis dicentibus, dimitti peccatum, & virtutes infundi, quantum ad habitum, non quoad usum*. Item Clemens V. in Concilio Viennensi nostram sententiam solum *ut dictis Sanctorum, & Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam, & concordem, sacro approbante Concilio*, duxit *eligendam*.

341. Resp., a S. Thoma 3. P. qu. 69. art. 6., hanc quorumdam veterum opinionem fuisse refutatam, ut *falsam*, & *erroneam*. Discordiam autem Theologorum, quam laudati duo Pontifices noluerunt dogmatico decreto finire, non esse, an pueris in baptismo gratia sanctificans infundatur, sed tantummodo, an illa gratia debeat appellari *habitualis*, cujus vocis usus apud Theologos Sæculo XII. antiquiores minime inveniri dicitur. Et quamvis modo communis doctrina Theologorum sit, gratiam sanctificantem esse *habitum animæ inhærentem*, nulla tamen hac de re extat absoluta Ecclesiæ definitio: unde bene observavit Dom. Soto Lib. II. *De natura, & gratia* cap. 18. Concilium Tridentinum ab his verbis Scholasticorum consul-

to

to abstinuisse, ac voluisse solummodo ab omnibus credi, homines justificari per gratiam, & charitatem, *quæ per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus eorum, atque illis inhæret*. Ita Sess. VI. cap. 7., & can. 11. Qui tamen sensum definitionis hujus penitus introspexerit, facile videbit, nihil aliud voluisse illos Patres significare, quam quod Scholastici intelligunt per *habitus virtutum infusos, & animæ inhærentes*. Vide, quæ diximus Tom. VI. P. II. Dissert. I. cap. 1.

542. Ceterum gratiam pueris infundi in baptismo, sexcentis in locis, & verbis apertissimis asserit magnus Doctor Augustinus, ut in Epist. XCVIII. ad Bonifacium dicens: *Semel perceptam parvulus gratiam non amittit nisi propria impietate, si ætatis accessu tam malus evaserit*. Epist. CLXXXVII. ad Dardanem cap. 8. *Dicimus ergo, in baptizatis parvulis, quamvis id nesciant, habitare Spiritum sanctum*. Et *De grat. & lib. arb.* cap. 22. in parvulis *gratiam hærere*, dicit. Similia, & etiam magis energica inveniuntur apud S. Jo. Chrisostomum in Hom. *ad Neophytos*; cujus fragmentum servavit S. Augustinus Lib. I. *contr. Jul.* cap. 6., & apud Isidorum Pelusiotam Lib. III. epist. 145.

Quæres *primo*, *an baptismus habeat in omnibus æqualem effectum?*

543. Resp., Characterem, qui ut sup. ostendimus Diss. I. cap. 12., in baptismo imprimitur, esse æqualem in omnibus; ac propterea baptismum rite collatum reiterari, semper vetitum fuit. Sed quantum ad alios effectus superius recensitos, S. Thomas 3. P. quæst. 69. art. 8. resolvit, effectum, „ ad quem baptismus est institutus, nempe ad regenerandum homines in spiritualem vitam, esse æqualem in omnibus, qui æqualiter se habent ad baptismum. Unde quia omnes pueri æqualiter se habent ad baptismum (quia non in fide propria, sed in fide Ecclesiæ baptizantur), omnes æqualem effectum percipiunt in baptismo. Adulti vero, qui per propriam fidem ad baptismum accedunt, non æqualiter se habent ad baptismum: quidam enim cum majori, quidam cum minori devotione ad baptismum accedunt: & ideo quidam plus, quidam minus de gratia novitatis accipiunt; sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat, licet ignis, quantum est de se, æqualiter ad omnes suum calorem effundat ".

544. Et cum sibi objecisset Angelicus, in aliquibus baptizatis apparere majorem gratiam, & perfectionem virtutum, quam in aliis, huic objectioni respondet, hoc posse dupliciter contingere: „ uno modo, quia unus in baptismo percipit majorem gratiam, quam alius, propter devotionem majorem: alio modo, quia etiamsi æqualem gratiam percipiant, non æqualiter ea utuntur; sed unus studiosius in ea proficit, alius per negligentiam gratiæ Dei deest.

Quæres *secundo*, *utrum fictio impediat effectum baptismi? Et an recedente fictione baptismus suum consequatur effectum?*

545. *Fictionis* nomine hic non intelligitur ea simulatio, qua quis exterius quidem sacræ ablutioni se subjicit, interius autem reluctatur, nec Sacramentum suscipere vult: tunc enim Sacramentum nullum esse, propugnavimus Diss. II. cap. 7. Sed intelligitur solummodo vel simulatio dispositionis debitæ ad illius effectum consequendum, ut sunt illi adulti, qui in hæresi, vel schismate baptismum recipiunt; vel peccatores accedentes ad hoc Sacramentum sine contritione.

546. Jam vero talem fictionem impedire effectum baptismi, nempe infusionem gratiæ, & virtutum, probat S. Thomas in art. 9. ex iis verbis Sap. I. 5. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum*. Cum igitur effectus baptismi sit a Spiritu sancto, per fictionem impeditur. Postea idipsum probat auctoritate Damasceni Lib. II. *De fide orthod.* cap. 30. dicentis: *Deus non cogit homines ad justitiam*; unde concludit S. Doctor, ut aliquis justificetur per baptismum, requiri, quod voluntas hominis amplectatur baptismum, & ejus effectum. Neque in hac parte ulla est difficultas.

547. Quantum ad aliam partem, respondet S. Thomas art. 10. *affirmative*, id probans auctoritate S. Augustini Lib. I. *De bapt. contra Donatistas* cap. 12. dicentis: *Tunc valere incipit ad salutem baptismus, cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ, corde in malitia, vel sacrilegio perseverante; peccatorum abolitionem non sinebat fieri*. (Ita referuntur verba S. Doctoris in Decretis Dist. IV. *De consecr.* cap. *Tunc*; sed in ipso textu paulo aliter ordinata sunt). Ulterius vero id probat Angelicus ex charactere, qui in Sacramento accipitur, & *qui est quasi forma, & consequitur proprium effectum*, *qui est gratia remittens omnia peccata*. *Impeditur autem quandoque per fictionem: unde oportet, quod remota ea per pœnitentiam, baptismus statim consequatur suum effectum*. Ad quod explicendum utitur aptissima similitudine corporis gravis, quod ex sua forma habet, ut tendat deorsum, *nisi sit aliquid prohibens, quo remoto statim incipit moveri deorsum*. Hac ratione potissimum utebatur S. Augustinus Lib. I. *De Baptismo* cap. 11., ut probaret, hæreticos redeuntes ad Ecclesiam non esse iterum baptizandos.

548. In resp. autem ad 2., & 3. observat S. Doctor, fictionem non removeri per baptismum, sed per pœnitentiam subsequentem, qua fictione remota *baptismus aufert omnem culpam, & reatum omnium peccatorum præcedentium baptismum, & etiam simul existentium cum baptismo*. Non autem tolluntur peccata, quæ post baptismum patrata sunt: hæc enim remittuntur quidem per pœnitentiam, sed non per baptismum, cujus effectus non est tollere peccata futura, sed solum præterita, vel præsentia, unde peccata postea

stea patrata non remittuntur, quantum ad totum reatum.

349. Verissimæ, & communiter receptæ huic Angelici doctrinæ obstare videtur antiqua Ecclesiæ disciplina, qua baptizati in hæresi, vel schismate, etiamsi multorum criminum post baptismum rei essent, cum sola manuum impositione, seu Sacramento Confirmationis, & orthodoxæ fidei professione recipiebantur, quin ulla ab eis exigeretur suorum criminum confessio, & pœnitentia. Tunc igitur putabatur, baptismum, recedente fictione, ita reviviscere, ut etiam peccata postea patrata delerentur.

350. Resp., ab hujusmodi hominibus ab hæresi, vel schismate venientibus exigi non consuevisse publicam pœnitentiam, bene vero privatam; quod innuit S. Augustinus sæpius laud. Lib. I. *De Baptismo* cap. 12. dicens, illos *pia correctione, & veraci confessione purgatos* fuisse: quod de Sacramentali confessione, & pœnitentia intelligendum est. Sic etiam modo fit: quamvis enim in Ritualibus solummodo præcipiatur, ut venientes ab hæresi, vel schismate adigantur ad ejurandos errores, & ad fidem catholicam profitendam, nulli tamen dubium est, eosdem esse etiam ad pœnitentiæ Sacramentum adigendos, postquam fuerint a censuris absoluti.

Quæres *tertio*, *an peccata post baptismum commissa sola baptismi reminiscantia deleantur?*

351. Resp., id docuisse Novatores, tamquam corollarium ex fœcundissimo illo errore, quod sola fides in Sacramentis justificet. Si enim non baptismus ipse, sed fides per baptismum in nobis excitata, est nostræ justificationis causa, manifeste sequitur, nos a peccatis postea perpetratis per eamdem fidem ex reminiscantia baptismi excitatam liberari. Unde etiam consequitur, quod sicut per baptismum nulla opus est satisfactione ad reatum pœnæ delendum, ita neque post pœnitentiam, quæ nihil aliud est, quam memoria baptismi. Hoc autem falso principio constituto, manifesta fluit alius pessimus Novatorum error, supervacaneas esse Indulgentias, quæ ad delendas peccatorum reliquias salubriter sunt institutæ; & commentitium esse Purgatorium, quo animæ piorum detineri dicuntur post mortem, quousque omnes culparum maculas eluant. Ita frequentissime Novatores, ut necesse non sit, eorumdem verba afferre.

352. Hunc pestiferum Novatorum errorem anathemate proscripsit Synodus Tridentina Sess. VII. can. 10. his verbis: *Si quis dixerit, peccata omnia, quæ post baptismum fiunt, sola recordatione, & fide suscepti baptismi, vel dimitti, vel venialia fieri, anathema sit*.

353. Et merito quidem: nam Ecclesia ab ipsis suis incunabulis semper consuevit, iis, qui post baptisma in gravia peccata delapsi sunt, multa, & laboriosa opera pœnitentiæ imponere, quæ baptizatis non imponebantur: unde pœnitentia passim, ac fere communi vocabulo dicta est *laboriosus baptismus*, aut *baptismus lacrymarum*. Verum est tamen aliquo sensu remissionem peccatorum, quæ post baptismum perpetrantur, ab ipso baptismo pendere, quia sine baptismo, qui est aliorum Sacramentorum janua, nullus est Sacramento pœnitentiæ locus. Sed hæc fusius, ubi de hoc Sacramento agemus.

CAPUT XII.

De Baptismi ministro.

354. Certum est, neminem posse seipsum baptizare, ut declaravit Innocentius III. cap. *Debitum de bapt. & ejus effect.* sup. allegatus num. 173. Dissert. III. Theologi autem, ut accuratius de ministro baptismi disputent, distinguere solent *primo* administrationem *solemnem*, qualis in veteri Ecclesia fieri solebat in duabus Festivitatibus Paschatis, & Pentecostes; *secundo publicam*, quæ nunc etiam fieri solet, licet non cum tanta solemnitate in Ecclesiæ Baptisteriis; *tertio privatam*, quæ in privatis ædibus aliquando fit periculo mortis instante.

355. Distinguunt ulterius ministrum *ordinarium*, eum nempe, cui jure, & ex officio competit hujus Sacramenti collatio; & *extraordinarium*, qui ex concessione Ecclesiæ, immo ipsius Christi, baptismum in quibusdam casibus conferendi potestatem habet. Ministri *ordinarii* baptismatis sunt soli Episcopi, & Presbyteri; *extraordinarii* vero, & ex delegatione, sunt Diaconi; atque in casu necessitatis quilibet homo, sive mas, sive femina, atque ipsi etiam Pagani, Judæi, ceterique non baptizati. Quæ omnia aliquanto uberius declaranda sunt.

PROPOSITIO I.

Ordinarii ministri baptismatis sunt Episcopi, & Presbyteri.

356. De Episcopis, qui sunt successores Apostolorum, dubitare nos minime sinunt ea Christi verba Matth. XXVIII. *Euntes in mundum universum docete omnes gentes, baptizantes eos &c.*, quibus utrumque officium docendi, & baptizandi Apostolis impositum fuit: adeoque etiam Episcopis Apostolorum successoribus.

357. Id quoque constat ex antiqua Ecclesiæ consuetudine. Episcopi enim solebant catechumenos instruere, ac deinde in majoribus Paschatis, & Pentecostes festis solemniter baptizare. Theodoretus Lib. II. *Hist. Eccl.* cap. 27. memorat sacram vestem aureis filis contextam, quam Constantinus Magnus Macario Jerosolymitano Episcopo donaverat, *ut ea indutus divini baptismi ministerium perageret*. Legitur etiam de S. Remigio, quod *Amphibalum album paschalem*, vestem nempe sa-

sacram, suo successori testamento legaverit, qua in collatione baptismi uteretur. Atque ut innumera alia monumenta prætermittam, Paulinus in vita S. Ambrosii n. 38. refert, tunc S. Antistitem in rebus divinis adeo indefesse laborasse, ut post ejus mortem vix quinque Episcopi suffecerint ad id, *quod solitus erat circa baptizandos solus implere*. S. Augustinus se ejusdem manibus baptizatum fuisse gloriabatur Lib. V. *Confes.* cap. 17. Sed hæc consuetudo diu perdurare non potuit, aucto ubique fidelium numero.

558. Quamobrem Presbyteri etiam hoc munere functi sunt. Id expressum habetur Lib. III. *Constitut. Apost.*, ubi dicitur, facultatem baptizandi habere *Episcopos*, *& Presbyteros*, *ministrantibus Diaconis*. Id insuper asseritur in Canon. vulgo *Apostol.* 47., 48. & 50., ubi simul Episcopi, & Presbyteri, ut baptismi ministri, nominantur.

559. Rationem vero, ob quam etiam Presbyteri sint *ordinarii* ministri baptismatis, hanc allegat S. Thomas 3. P. quæst. 67. art. 2. „ quia Sacerdotes consecrantur, ut Sacramentum corporis „ Christi conficiant. Illud autem est Sacramentum „ ecclesiasticæ unitatis, secundum illud Apostoli „ 1. Corinth. X. 17. *Unus panis*, *& unum corpus multi sumus*, *omnes*, *qui de uno pane*, *& de uno calice participamus*. Per baptismum „ autem aliquis fit particeps ecclesiasticæ unitatis: unde & accipit jus ad mensam Domini accedendi. Et ideo sicut ad Sacerdotem pertinet „ consecrare Eucharistiam (ad quod principaliter „ Sacerdotium ordinatur); ita ad proprium officium Sacerdotis pertinet baptizare: ejusdem „ enim videtur esse operari totum, & partem in „ toto. “

560. Alia ratio affertur a Guill. Estio in IV. Dist. V. §. 1. exemplo Apostolorum corroborata: Quoniam enim Episcopis alia majora incumbunt onera, docendi videlicet, & orandi, quæ impediri possent, si multum in iis, quæ minora sunt, occuparentur, hinc factum est, ut jam ab initio baptizandi provincia Presbyteris inferioribus relinqueretur, siquidem & Christus non per se baptizavit Jo. IV. 2., qui tamen per se oravit, & Evangelium prædicavit. Et Petrus Act. X. 18. Cornelium, familiaresque ejus a se salutari doctrina prius instructos per alios baptizari jussit. Et Paulus I. Corinth. I. 16. seq. paucissimos a se baptizatos testatur: *non enim*, inquit, *misit me Christus baptizare*, *sed evangelizare*. Idem Paulus quoque duodecim viris aliorum opera baptizatis ipse manus imposuit Act. XIX. 6. Denique in negotio non dissimili dictum est ab Apostolo Act. VI. 2. *Non est æquum*, *nos derelinquere verbum Dei*, *& ministrare mensis ... Nos vero orationi*, *& ministerio verbi instantes erimus*. Id enim pari ratione officio baptizandi adaptari potest.

561. Quod ergo, concludit Estius, Christus Apostolis in Evangelio mandat, ut doceant, & baptizent, ita ex Actis, & verbis Apostolicis intelligendum esse discimus, ut doctrinæ ipsi per se jubeantur intendere, baptismum vero possint, vel etiam debeant, ne a gravioribus Ordinis sui functionibus avocentur, per alios administrare.

562. Ex his, aliisque momentis apparet, quam vere ab Eugenio IV. in Decreto pro Armenis definitum fuerit, *Ministrum Sacramenti baptismi esse Sacerdotem*, cui *ex officio competit baptizare*.

563. Ob. *primo*. Tertullianus *De bapt.* cap. 17. Presbyteris, non minus, quam Diaconis, concedit quidem facultatem baptizandi, sed ex Episcopi delegatione: inquit enim: *Dandi baptismi habet jus summus Sacerdos*, *qui est Episcopus: deinde Presbyteri*, *& Diaconi; non tamen sine Episcopi auctoritate propter Ecclesiæ honorem*, *quo salvo salva pax est*. Tertullianum autem videtur exscribere S. Hieronymus in *Dial. cont. Lucifer.* num. 9. inquiens: *Sine Episcopi jussione neque Presbyterum*, *neque Diaconum baptizandi jus habere*. *Præterea* S. Ignatius ad Smyrnæos n. 9. aperte scribit, *non esse licitum sine Episcopo neque baptizare*, *neque agapen celebrare*. *Tertio*. Concilium Hispalense II. anno 619. cap. 17. decernit, *neque coram Episcopo licere Presbyteris in baptisterium introire*, *neque præsente Antistite infantem tingere*. *Quarto* Edm. Martene Lib. *De ant. Ecclesiæ ritibus* cap. 1. art. 3. affert epistolam Clericorum Italiæ, qua Legatos Francorum Constantinopolim proficiscentes rogant, ut ab Imperatore obtineant, Dacium Episcopum Mediolanensem ad suam Ecclesiam redire, *quia cum pene omnes Episcopi*, *quos ordinare solet ... mortui sint*, *immensa populi multitudo sine baptismo moritur*. Ubi eruditus hic Scriptor scite advertit, neminem perire debuisse sine baptismo, si alii, quam Episcopi baptizassent. Quod etiam dicendum est de temporibus S. Gregorii Magni, qui in epist. 35. Lib. I. Romanum Patricium, & Exarcham rogat, ut Blandum Episcopum civitatis Hortensis ad suam Ecclesiam mittat, *ne infantes pro peccatis absque baptismate moriantur*.

564. Verum Catechismus Rom. P. II. cap. 2. n. 13. hæc intelligenda vult de eo baptismo, qui certis anni diebus solemni cæremonia administrari consueverat. Episcopo enim præsente, nonnisi ipsius jussu Presbyteri baptismum conferebant *propter Ecclesiæ honorem*, ut loquitur Tertullianus. Et quamvis hic Africanus scriptor, quem sequitur Hieronymus, simul cum Presbyteris conjungat Diaconos, quos certum est auctoritate ordinaria conferendi baptismum non pollere, tamen ex aliis vetustis monumentis colligitur, Presbyteros Episcopi jussu ordinaria sua facultate, Diaconos vero nonnisi extraordinaria baptizare. Sane in *Constitutionibus* vulgo *Apostolicis* Lib. III. cap. 11. ita præcipitur: *Neque reliquos Clericos baptismum conferre volumus ... nisi solos Episcopos*, *& Presbyteros*, *ministrantibus Diaconis*. Et cap. 20.

Pre-

Presbyter quidem doceat, offerat, baptizet, benedicat populo, Diaconus vero ministret Episcopo, ac Presbyteris.

365. Ad *secundum* dico, verba Sancti Ignatii esse explicanda de solemni administratione baptismi, quæ fiebat in Paschate, & Pentecoste ab Episcopis.

366. Concilii Hispal. decretum ita explicatur ab Edm. Martene, qui illud affert Tom. I. *De ant. Eccl. ritibus* cap. 1., ut subintelligenda sit hæc clausula, *Nisi Episcopus ipse jusserit* (a).

367. Postremum debet ab ipsis Adversariis cum aliqua restrictione explicari, scilicet quod absentibus Episcopis non posset baptismus *solemniter* administrari cum Sacerdotum, & Diaconorum assistentia; non autem quod *absolute* conferri non posset. Nam *primo* nec ipsi Adversarii negant, Presbyteros, & Diaconos, saltem ex delegatione esse legitimos hujus Sacramenti ministros; hæc autem delegatio etiam ab Episcopis absentibus obtineri facile poterat. *Deinde* dici potest, jussionem Episcopi, qua ad baptismum conferendum Presbyteri indigebant, contentam fuisse in illa generali ordinatione, qua Presbyteri certis Ecclesiis destinabantur, ut in ipsis Religionis cultum Deo offerrent, ac populorum necessitatibus in Sacramentorum administratione inservirent. *Denique* est apud omnes Catholicos indubitatum, in casu necessitatis quemlibet hominem posse, & debere periclitantibus hoc salutis remedium conferre: unde non apparet, quomodo absentibus Episcopis *immensa* infantium *multitudo* deberet sine baptismo perire.

368. Ob. *secundo*. Christus Dominus eodem præcepto jussit *docere*, & *baptizare*: ergo ad illos spectat baptizare, ad quos spectat docere; sed hoc secundum pertinet ad officium Episcopi, ut patet per Dionysium V. & IV. *Eccl. Hier.*: ergo &c.

369. Respondet Doctor Angelicus in hac quæst. 67. art. 2. ad 1., *utrumque officium, scilicet docendi, & baptizandi, Dominum Apostolis injunxisse, quorum vicem gerunt Episcopi, aliter tamen, & aliter*. „ Nam officium docendi commisit eis Christus, ut ipsi per se illud exercerent, tamquam principalissimum, unde & ipsi Apostoli dixerunt Act. VI. 3. *Non est æquum, nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis*. Officium autem baptizandi commisit Apostolis, ut per alios exercendum; unde & Apostolus dicit 1. ad Corint. I. 17. *Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare*. Et hoc ideo, quia in baptizando nihil operatur meritum, & sapientia ministri, sicut in docendo. In cujus etiam signum nec ipse Dominus baptizavit, sed discipuli ejus, ut dicitur Jo. IV. Nec tamen per hoc excluditur, quin Episcopi possint baptizare, quia quod potest potestas inferior, potest & superior; unde & Apostolus ibidem dicit, se quosdam baptizasse " (b).

PROPOSITIO II.

Diaconi non sunt ministri ordinarii baptismatis, sed tantum delegati.

370. **D**iaconus posse baptismum administrare, evincitur ex Actis Apostolorum, ubi cap. VIII. 38. Philippus Diaconus dicitur baptizasse Eunuchum, & ver. 12. innuitur, ab eodem fuisse baptizatos viros, & mulieres. Sed hoc ex Apostolorum delegatione factum fuisse, communiter creditur. Cum enim ipsi pauci numero ubique esse nequirent, verisimile est, potestatem fecisse Diaconis, aliisque Discipulis baptismum conferendi, quando usque ad Presbyterorum præsentiam differri non poterat. (Sanctus Ambrosius in Ps. LXVII. impatientis desiderii cupiditati tribuit, ut Eunuchus a Diacono baptismum exigeret.)

371. Nam Diaconos non esse ordinarios baptismi ministros, probat S. Thomas 3. P. quæst. 67. art. 1., ex verbis Gelasii Papæ, quæ referuntur in Decret. XCIII. Dist. cap. 13., quibus jubentur *Diaconi propriam observare mensuram*; & infra: *Absque Episcopo, vel Presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis Ordinibus fortasse longius constitutis necessitas extrema compellat.*

372. Ulterius idipsum probat Angelicus hac theologica ratione. „ Sicut cælestium ordinum proprietates, & eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur, ita etiam ex nominibus ecclesiasticorum Ordinum accipi potest, quid ad unumquemque pertineat Ordinem. Dicuntur autem *Diaconi*, quasi *ministri*, quia videlicet ad Diaconos, non pertinet aliquod Sacramentum principaliter, & quasi ex proprio officio præbere; sed adhibere ministerium aliis majoribus in Sacramentorum exhibitione. Et sic ad Diaconum non pertinet, quasi ex proprio officio, tradere Sacramentum baptismi, sed in collatione hujus Sacramenti & aliorum, assistere, & ministrare majoribus. Unde Isidorus dicit: *Ad Diaconum*

„ per-

(a) Simile decretum allegari solet Leonis Magni in epist. olim 88. nunc 3. in Append. his verbis contentum: *Sed neque coram Episcopo licet Presbyteris in baptisterium introire, nec præsente Antistite infantem tingere*. Verum hanc epistolam subdititiam esse ostendit Pasch. Quesnellius Dissert. XI. in S. Leonem. Vid. P. Constantius Dom. I. Epistol. RR. PP. in epistol. XXV. Innocentii I. ad Decentium not. e.

(b) Huic S. Thomæ, aliorumque Theologorum pene communi doctrinæ repugnat Scotus, cujus sententiam exponit, & sequitur Card. De Laures in IV. *Sentent.* Disp. XV. art. 1. contendens *ministerium baptizandi licite ex officio convenire Sacerdotibus, non virtute Ordinis præcise, sed ex delegatione, seu consensu Episcopi*.

„ *pertinet assistere*, *& ministrare Sacerdotibus* „ *in omnibus*, *quæ aguntur in Sacramentis Christi*, *in baptismo scilicet*, *in chrismate*, *in patena*, *& calice*." Hæc verba leguntur in Lib. II. *De officiis* cap. 24., & referuntur Dist. XXV. cap. 1. *Prælatis*.

373. Ob. *primo*. Christus Dominus conjunxit simul officium prædicandi Evangelium, & baptizandi; atqui possunt Diaconi jure suo prædicare evangelium: ergo etiam baptizare.

374. Respondet S. Thomas ad 1., pertinere ad Diaconum *recitare Evangelium in Ecclesia*, *& prædicare ipsum per modum Catechizantis ... Sed docere*, *idest exponere Evangelium*, *pertinet proprie ad Episcopum*.

375. Ob. *secundo* exemplum S. Laurentii Diaconi, qui Lucillum, Hippolytum, totamque illius familiam baptizavit, a quo detinebatur in carcere, ut discimus ex ejus Actis.

376. Respondet Angelicus ad 3., *quod quia baptismus est Sacramentum necessitatis permittitur Diaconis necessitate urgente in absentia majorum baptizare*. *Et hoc modo B. Laurentius Diaconus existens baptizavit*.

377. Ob. *tertio*. In Can. 77. Concilii Elliberitani hæc habentur: *Si Diaconus regens plebem sine Episcopo*, *vel Presbytero aliquos baptizaverit*, *Episcopus per benedictionem eos perficere debebit*. Supponit ergo Concilium, Diaconos esse posse Rectores paræciarum; quo in munere certe jure proprio baptizare poterant. *Præterea* in ipsa Diaconorum ordinatione Episcopus dicit, *Diaconum oportet ministrare*, *baptizare*, *& prædicare*.

378. Resp., illis Diaconis, qui in Ecclesiis regendis extraordinaria potestate olim destinabantur, fuisse etiam delegatam facultatem baptizandi. In Ordinatione vero deputantur ut *ministri*; adeoque ipsis confertur ea potestas, quam ex suo charactere non habent, ut sup. n. 372. cum S. Thoma explicatum est.

379. Ob. *quarto* probando, Diaconos nec posse ad baptizandum delegare. S. Epiphanius *Hæresi* 79. n. 4. postquam *Diaconissis*, *& Presbytidis* potestatem baptizandi denegavit, ita subdit: *Nam neque Diaconis quidem ipsis ullum in ecclesiastico ordine Sacramentum perficere conceditur; sed hoc duntaxat, ut eorum, quæ perficiuntur*, *ministri sint*. Similiter S. Maximus ad cap. III. Dionysii Areopag. *De cælesti Hier.* expresse tradit, quod sicut Presbyteri possunt *docere*, *& donum offerre*, *non autem ordinare*, ita Diaconi possunt *docere*, *non autem baptizare*.

380. Resp., Epiphanium esse intelligendum de baptismo solemniter ab Episcopo, vel Presbytero collato, in qua solemnitate Diaconorum munus erat tantummodo Episcopo, vel Presbytero ministrare.

381. S. Maximus autem videtur loqui de perfecto baptismo, quando ei conjungebatur Sacramentum confirmationis, quod nonnisi ab Episcopo conferri potest. Ita enim S. Martyr prosequitor: *Non enim dabunt Spiritum sanctum*, *sicut neque Philippus Diaconus in Actis Sanct. Apostolorum*.

PROPOSITIO III.

Imminente periculo mortis etiam Laici utriusque sexus; immo, *& Judæi*, *vel Gentiles baptizare possunt* (a).

382. Prob. *primo* auctoritate veterum Patrum, Tertullianus in sæpe allegato cap. 17. *De bapt.* ita subdit: *Alioquin etiam laicis jus est*. Et postquam dixisset, ab hoc jure exercendo abstinendum iis esse propter debitam verecundiam, & modestiam, ita concludit: *Sufficiat scilicet in necessitatibus ut utaris*, *sicut aut loci*, *aut temporis*, *aut personæ conditio compellit: tunc enim constantia succurrentis excipitur*, *cum urget circumstantia periclitantis*. S. Hieronymus in *Dial. adv. Luciferianos* inquit: *Baptizare*, *si necessitas cogat*, *scimus etiam licere laicis*. Et S. Augustinus Lib. II. *contra epistolam Parmeniani* cap. 13. de baptismo a laicis dato loquens, *Nulla*, inquit, *necessitate cogente si fiat*, *alieni muneris usurpatio est: si autem necessitas urgeat*, *aut nullum*, *aut veniale delictum est*. Demum multo antea in Concilio Elliberitano anno circ. 300. can. 38. statutum fuerat, *fidelem quemlibet posse*, *si Ecclesia in proximo non fuerit*, *peregrinantem catechumenum in necessitate infirmitatis positum baptizare*.

383. S. Thomas in hac quæst. 67. art. 3. post allegatam auctoritatem Gelasii Papæ, & Isidori, qui id conceptis verbis tradunt, ita profunde more suo ratiocinatur: „ Ad misericordiam ejus, qui vult omnes homines salvos fieri, pertinet, ut in his,

(a) Calvinus Lib. IV. *Instit.* cap. 15. num. 20. hæc effutire non est veritus: *Quod autem multis abhinc seculis*, *adeoque ab ipso fere Ecclesiæ exordio usu receptum fuit*, *ut in periculo mortis laici baptizarent*, *si minister in tempore non adesset*, *non video*, *qua firma ratione defendi queat*. Totum autem Calvini fundamentum hoc erat, quod nulla sit baptismi necessitas ad salutem. Debuisset autem impius hæresiarca potius e converso colligere, summam esse hujus Sacramenti necessitatem, cum Ecclesia ab ipso suo *exordio* permiserit laicis pueros in extremo periculo constitutos baptizare; utique non alia de causa, nisi in æternum non perirent. Calvinum sequitur Ger. Jo. Vossius, qui tamen fatetur ex fide Jo. Casauboni, a Calvinistis Anglis aliud doceri. Petrus Arcudius Lib. I. *De baptismo* cap. 11. Græcos quosdam accusat, quod malint, pueros sine baptismo perire, quam a Laicis baptizari. Ejusdem erroris accusantur Armeni a Clemente Galano Tom. II. P. II. *Conciliat. Ecclesiæ Armenæ cum Romana* sect. 4., qui etiam nonnullas Armenorum levissimas objectiones affert, & facile dissolvit.

his, quæ sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inveniat. Inter omnia autem Sacramenta maximæ necessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis in vitam spiritualem ...... Et ideo ut homo circa remedium tam necessarium defectum pati non possit, institutum est, ut & materia baptismi sit communis, scilicet aqua, quæ a quolibet de facili haberi potest, & minister baptismi etiam sit quicumque non ordinatus, ne propter defectum baptismi homo salutis suæ dispendium patiatur."

384. De fœmina vero ita subdit Angelicus art. 4. „ Christus est, qui principaliter baptizat, secundum illud Jo. I. 33. *Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem, hic est, qui baptizat*. Dicitur autem ad Gal. III. 28.: *Non est masculus, neque fœmina: omnes enim vos unum estis in Christo Jesu*. Et ideo sicut masculus laicus potest baptizare, quasi minister Christi, ita etiam & fœmina. Quia tamen *caput mulieris est vir, & caput viri est Christus*, ut dicitur 1. Cor. XI., non debet mulier baptizare, si adsit copia viri; sicut nec laicus præsente Clerico, nec Clericus præsente Sacerdote, qui tamen potest baptizare, præsente Episcopo, eo quod hoc pertinet ad officium Sacerdotis." Notat tamen Catechismus Rom. P. II. cap. 2. num. 25., improbandas non esse obstetrices, quæ baptizare consueverunt, etiam præsente aliquo viro, qui conficiendi hujus Sacramenti minime peritus sit. Rituale autem Romanum addit, posse fœminam *pudoris gratia* baptizare infantem, *non omnino editum*, etiam præsentibus viris (a).

385. Demum art. 5. inquirit, utrum non baptizatus possit Sacramentum baptismi conferre? Et ita respondet: „ Hanc quæstionem Augustinus indeterminatam reliquit; dicit enim Lib. II. *contra epist. Parmeniani* cap. 13.: *Hæc quidem alia quæstio est, utrum & ab his, qui numquam fuerunt Christiani, possit baptismus dari; nec aliquid temere inde affirmandum est, sine auctoritate tanti Concilii, quantum tantæ rei sufficit* (b). Postmodum vero per Ecclesiam determinatum est, quod non baptizati, sive sint Judæi, sive Pagani, possunt Sacramentum baptismi conferre. Et post allegata duo testimonia Nicolai I., & Gregorii III. ita pergit: „ Et hujus ratio est, quia sicut ex parte materiæ, quantum ad necessitatem Sacramenti sufficit quæcomque aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicumque homo. Et ideo etiam non baptizatus, in articulo necessitatis baptizare potest."

386. Quæ doctrina universim in Ecclesia approbata fuit. Jam enim a sæculo IX. Nicolaus I. in resp. ad Bulgaros valere dixit baptismum ab homine Judæo, vel Pagano collatum. Post autem idem statutum fuit in Concilio Lateranensi IV. anno 1215. cap. *Firmiter*, ubi hæc leguntur: *Sacramentum baptismi a quocumque rite collatum proficit ad salutem*. Expressius vero Eugenius IV. in *Instructione Armenorum* ita definit: *In casu autem necessitatis non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam laicus, vel mulier, immo etiam paganus, & hæreticus baptizare potest*.

387. Ob. *primo* contra baptismum a laicis collatum. In sacris litteris nullibi legitur mandatum fuisse laicis baptizare, neque ullum habetur exemplum baptismi a laicis collati. Quod enim aliqui post Bellarminum asserunt, Ananiam, cum S. Paulum baptizavit, fuisse laicum, non est omnino certum.

388. Resp., vanam esse hanc difficultatem, quam soli Novatores rejicientes Apostolicas traditiones movere possunt. Ex traditione autem, & antiquissimo Ecclesiæ usu habemus, etiam laicos necessitate urgente posse baptizare. Tempore Apostolorum ista necessitas fortasse non fuit; & fortasse etiam si aliquando fuerit, sacri Scriptores hoc factum, ut multa alia, litteris non consignarunt.

389. Dices *primo*. S. Gregorius Nazianz. in *Carm*. I. suæ vitæ eleganter describit horribilem maris procellam, qua se submersum iri vehementer timuit, cum nondum esset baptizatus; nec tamen credidit, se posse a laicis, quibuscum erat, in mortis periculo baptizari. Idem S. Ambrosius narrat de fratre suo Satyro, qui in periculo naufragii petiit quidem, & obtinuit, sibi Eucharistiam dari, quam in sudario deferebat, non autem petiit baptismum.

390. Respondet Tillemontius Tom. IX. *Hist.*, vere fuisse nonnullorum veterum sententiam, baptismum non licere a laicis peti. Sed ego potius censerem, non fuisse tantum naufragii periculum, ut vera crederetur necessitas petendi baptismum a laicis.

391. Dices *secundo*. Non minor aliquando est necessitas Sacramenti pœnitentiæ ad salutem, quam baptismi: atqui non potest illud Sacramentum a laicis conferri; ergo nec baptismus.

392. Resp. cum S. Thoma neg. maj.; potest enim per contritionem suppleri defectus Sacerdotalis absolutionis: baptismi autem defectus in pueris nullo alio remedio suppleri potest, nisi baptismo, aut martyrio.

393. Dices *tertio*. Auctor *Constitutionum apostolicarum* Lib. III. cap. 10. laicis nullam potestatem

(a) Aliqui Calvinistæ concedunt, laicos viros posse in necessitate baptizare, id tamen omnino denegant fœminis. Inter alios Theod. Beza, qui P. II. Quæstionum quæst. 139. [illegible] *baptismum fœminarum fabulam* vocat.

(b) Idem tamen S. Pater Lib. VII. *de baptismo* cap. 53. ait, si in Concilio esset interrogatus de hac re, *nequaquam dubitaturum, habere eos baptisma qui ubicumque & a quibuscumque illud verbis evangelicis consecratum sine sua simulatione, & cum aliqua fide accepissent*.

tem concedit sacrificium offerendi, aut baptizandi, atque inobedientibus minitatur Oziæ regis supplicium. *Ulterius* Cyprianus, Firmilianus, & Basilius docuerunt, nullum esse baptismum collatum a laicis. Basilius enim epist. 188. ad Amphilochium can. 1. dicit, eos, qui ab hæreticis Episcopis baptizati fuerant, *tamquam a laicis baptizatos* debuisse vero Ecclesiæ baptismate expurgari. Putavit ergo Basilius baptismum a laicis valide conferri non posse.

394. Resp. ad *primum*, eo loci solum excludi laicos a solemni administratione baptismi, quæ Episcopis, & Presbyteris; vel ex delegatione etiam Diaconis, nunquam vero laicis committebatur. Comminatio supplicii Oziæ regis, quod legitur 2. *Paralip.* XXVI. 16. seq. satis ostendit, hic agi de publica, & solemni Sacramentorum celebratione. Ozias enim fuit palam a Deo punitus, quia *adolere voluit incensum super altare thymiamatis*, resistentibus Sacerdotibus, & dicentibus: *Non est tui officii, Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum.*

395. Ad *secundum* resp., Cyprianum, Firmilianum, Basilium, aliosque rebaptizantes nunquam dubitasse baptismum a laicis baptizatis collatum esse validum, & in casu necessitatis etiam licitum, sed solum putabant, esse invalidum, quando a laicis non baptizatis conferebatur. Jam vero cum baptismum hæreticorum nullum esse crederent, laicos in hæresi baptizatos non posse aliis baptismum conferre existimabant; quæ eorum opinio licet falsa ad hanc nostram controversiam non spectat, sed ad aliam, an valeat baptismus a Judæo, vel Pagano impertitus. Non fuit autem eo tempore hæc quæstio *expresse* tractata, nec resoluta, ut vidimus supra n. 385. ex S. Augustino, *implicite* tamen erat definita, nempe communi illa totius Ecclesiæ ratione, qua Rebaptizantes confutati sunt, *Christum esse, qui baptizat*, adeoque minime esse quærendum, quisnam sit baptismi minister, dummodo omnia rite servarentur, quæ Christus observanda præcepit.

396. Dices *quarto*, S. Hieronymus in *Altercatione Luciferiani, & orthodoxi n. 4.* concedit Luciferiano, a laico pœnitente deponendum esse *Sacerdotium laici, id est baptisma*, quod ab Arianis receperat, quos Luciferianus minime Episcopos esse, sed laicos contendebat.

397. Resp., id dictum fuisse a Hieronymo, non in propria sententia, sed tamquam absurdum consequens ex duritie Luciferianorum, qui non aliter Episcopos, qui ab Ariana hæresi ad Ecclesiæ sinum veniebant, recipiendos esse volebant, quam ut simplices laicos, deposito Episcopatus honore, inquientes: *Si errasse se confitetur, cur Episcopus perseverat? Deponat sacerdotium, concedo veniam pœnitenti.* Regerebat Hieronymus: *Si laicus errasse se confitetur, quomodo laicus perseverat? Deponat sacerdotium laici, idest baptisma, & ego do veniam pœnitenti.* Ita Luciferianos argumento ad hominem adstringebat, ut Episcopos pœnitentes in sua dignitate conservaret. Ceterum in eadem altercatione n. 9. aperte ita asserit Doctor maximus: *Si necessitas cogit, dicimus, etiam licere laicis baptizare.*

398. Dices *quinto*. Saltem laici *bigami* neque in extrema necessitate baptizare possunt: nam Concilium Elliberitanum loco sup. n. 382. citato, ubi laico potestatem baptizandi facit, hanc conditionem apponit, ut *lavacrum suum integrum habeat, nec sit bigamus.*

399. Resp., a doctissimis Canonistis cum canonem valde obscurum ita explicari, non quod absolute non possit vel bigamus, vel qui lavacrum integrum non habeat (seu qui pœnitentiam integram non absolverit) aliis deficientibus baptizare; sed quod aliis laicis præsentibus, unus ex his utpote pœnitentibus, ac bigamis dignior debeat baptizare (*a*).

400. Dices *postremo*. In *Annalibus* Mich. Glycæ P. III. refertur, a Dionysio Antistite invalidum fuisse judicatum baptismum a laico collatum alicui Judæo in publica via morbo laboranti; cum enim accepto baptismo mox convaluisset, ad Antistitem delatus fuit iterum baptizatus.

401. Resp., magnam certe fuisse Sæc. XV. in quo floruit, Glycæ Siculi existimationem, sed postea ejus *Annales*, quos latinitate donavit Ambrosius Camaldulensis (ut testatur Aloys. Lippomanus in Præfat.) a severioribus Criticis esse sæpius in dubium vocatos, & nonnunquam aperte rejectos. Historia Judæi eadem esse putatur, quam narrant Jo. Moschus in *Prato spirituali* cap. 176. & Nicephorus Lib. III. *Histor.* cap. 37. (Vid. sup. n. 129.) qui scilicet deficiente aqua baptizatus fuerat arena superfusa; quem propterea baptismum merito irritum declaravit Dionysius Ascalonensis Episcopus (*b*).

402. Obj. *secundo* contra baptismum fœminarum, quem invalidum, aut saltem illicitum esse, ita

(*a*) Ita Albaspinæus Episcopus Aurelianensis multigenæ eruditionis copia clarissimus, quem secuti postea sunt Franc. Le-Roy *instit. Canon.* Lib. II. tit. 3., Bern. Van-Espen P. II. Sect. I. tit. 3. cap. 3. Petavius tamen, qui duriora veterum Patrum verba emollire non solebat, in *animadversionibus* in Epiphanium pag. 341., miratur bigamis fuisse negatam in extrema necessitate baptizandi facultatem. Idem doctissimus Theologus verba Basilii superius n. 393. allata nulla posse ratione ad sanum sensum referri putavit. Nihilominus non desunt, qui S. Doctorem explicent non de novo baptismo, sed de confirmatione, quæ a laicis dari non potest; subdit enim: *Qui ab illorum baptismo veniunt, ungantur coram fidelibus, & ita demum ad mysteria accedant.*

(*b*) Jo. Bapt. Cotelerius vir doctissimus in not. ad cap. 9. Lib. III. *Constitut. Apostol.* hanc Glycæ narrationem pluribus de causis ut supposititiam rejicit.

ita demonstrare conantur. *Primo Tertullianus*, *De velandis virgin.* cap. 9. inquit: *Non permittitur mulieri in Ecclesia loqui*, *sed nec tingere*, *nec offerre*. *Secundo* in Lib. III. *Constitut. Apostol.* cap. 9. ita inscribitur: *Quod non oportet*, *ut mulieres baptizent*; & postea subditur, hanc rem *periculosam* esse, *immo vero illicitam*, *& impiam*. *Tertio* Epiphanius *Hæresi* LXXIX. mulieribus baptisma dare, concreditum esse negat; *alioquin potuisset Christus ab ipsa* (Maria Virgine) *baptizari potius*, *quam a Joanne*. Et paulo post: *Ecclesiasticus ordo nec presbyteras*, *nec sacrificulas ordinavit*. Item ibid. n. 3. & 7. negat Dei matri baptizandi potestatem fuisse datam. *Demum* in can. 100. Concilii Carthag. IV. ita præcipitur: *Mulier baptizare non præsumat*; cui canoni perperam Lombardus, & Gratianus hæc verba addiderunt: *Nisi cogente necessitate*; quæ nec in canone continentur, nec a Balsamone indicantur.

403. Resp. ad primum, Tertulliani locum esse intelligendum de baptismo solemni, vel publico in Ecclesia; aut etiam extra casum necessitatis: in necessitate enim omnes sine exceptione baptizare posse, & debere, luculentissime docet *De baptismo* cap. 17. Quamobrem in Lib. *De Præscript.* cap. 41. inquiebat: *Ipsæ mulieres hæreticæ quam procaces! Quæ audeant docere*, *contendere*, *exorcismos agere*, *curationes repromittere*, *forsitan & tingere*, nempe publice & sine necessitate.

404. Lex etiam lata in *Constitutionibus* vulgo *Apostolicis* de ordinaria potestate baptizandi intelligenda est, quæ utique mulieribus non competit, sicuti nec publice docendi in Ecclesia. Atque hæc lex sancita creditur contra hæresim ea tempestate grassantem, quæ mulieribus sacerdotalia munia attribuebat; quod certe *impium* erat. Non prohiberi autem mulieribus privatim, & necessitate urgente baptismum conferre, nedum ex allatis superius monumentis n. 384. aperte evincitur, sed etiam Ecclesiæ usus nos docet.

405. Epiphanius manifeste loquitur de administratione baptismi solemni, vel publica in Ecclesia, quæ certe mulieribus concredita non fuit; non autem de privata, & in casu necessitatis.

406. Ita pariter intelligendum esse vult S. Thomas art. 4. ad 1. Canonem Carthaginensem, ubi non solum mulieribus prohibetur baptizare, sed etiam *docere*. Quamobrem sicut non fuit prohibitum mulieribus privatim docere, quemadmodum Priscilla simul cum Aquila assumpsit Judæum quemdam *Apollo* nomine, *& diligentius exposuerunt ei viam Domini*, ut dicitur Act. XVIII. 24. seq.; ita vetitum non fuit mulieribus necessitate urgente privatim, & sine ullo cæremoniarum apparatu baptizare. S. Paulus Roman. XVI. 1. commendabat Phæben, *quæ erat in ministerio Ecclesiæ*. Fatemur, verba illa *Nisi urgente necessitate* fuisse canoni addita, non tamen dolo malo, sed majoris explicationis gratia, & ex communi fidelium persuasione.

407. Obj. *tertio* contra valorem baptismi a non baptizato collati. I. Patres, qui contra rebaptizantes doctrinam Ecclesiæ strenue tutati sunt, huic potissimum principio innitebantur, quod hæretici baptismum dare possent, quia ipsi eum habebant, neque in hæresi amiserant: ergo censebant, eos, qui baptismum non haberent, illum aliis conferre non posse. II. Tertullianus eidem principio inhærens *De bapt.* cap. 17. probat, laicos baptizatos posse in necessitate baptizare, quia *quod ex æquo accipitur*, *ex æquo dari potest*; & S. Hieronymus in *Altercat. cum Luciferiano* n. 9. eamdem adhibet rationem, ut probet, laicos, si necessitas cogat, licite baptizare, *ut enim*, inquit, *accipit quis*, *ita & dare potest*: ergo ab opposito qui non accepit baptismum, nec dare potest. III. Idem S. Hieronymus in eodem opere n. 12. Luciferianum alloquens, *Novam*, inquit, *rem asseris*, *ut Christianus quisquam factus sit ab eo*, *qui non fuit Christianus*. IV. in *Capitularibus* ab Angeliso, & Benedicto Levita collectis Lib. VIII. n. 401. *præcipitur*, *ut qui a paganis baptizati sunt*, *denuo a sacerdotibus in nomine sanctæ Trinitatis baptizentur*. Item Lib. VI. n. 94. dicitur: *Si quis Presbyter ordinatus deprehenderit*, *se non esse baptizatum*, *baptizetur*, *& ordinetur iterum*, *& omnes*, *quos prius baptizavit*.

408. Ad I. resp., non unum, nec præcipuum argumentum hoc fuisse, quo Patres contra rebaptizantes utebantur; sed illud maxime urgebant, Christum esse qui baptizat; alio autem utebantur quasi ad hominem, ducto ex eorum principio, solam Ecclesiam Catholicam habere baptismum; adeoque extra illam dari non posse. Nostri vero respondebant, hæreticos, vel schismaticos ab Ecclesiæ unitate recedentes baptismum non amisisse, propter indelebilem ipsius characterem; adeoque etiam dare posse. Alia quæstio de baptismo dato a Judæis, vel Gentilibus exorta nondum fuerat.

409. Ad II. dico, Tertullianum, & Hieronymum eam reddidisse rationem, quæ vera est, sed non sola; nec exclusisse aliam potiorem, quæ ducitur ex necessitate hujus Sacramenti, propter quam Deus misericors, & bonus voluit, ut sicut materia hujus Sacramenti erat communis, & facile parabilis, ita & minister necessitate urgente illico haberi posset.

410. Ad III. S. Hieronymus nomen *Christiani* eo loci sumit pro fideli orthodoxo, cujusmodi certe fieri non potest, qui extra veram Ecclesiam baptismum recipit; unde inferebat, baptizatum ab Arianis fieri non posse *Christianum*, idest Catholicum, & orthodoxum, quia baptizatus est in ea fide, quam habent Ariani, quæ utique falsa est.

411. Ad IV. ita generaliter respondet Nat. Alexander *Theol. Dogmat. Mor.* Lib. 2. cap. 5.: „ Si „ qui canones baptismum a Paganis collatum re„ jicere, ac irritum declarare videntur, de illis „ sunt intelligendi, qui baptismi formam, & Ec„ clesiæ ritum non servant. Ita cap. *Quos a pa-*

„ ga-

„ ganis Dist. IV. *De consecratione* cap. 52. quod „ est Gregorii III. ad Bonifacium Episcopum scri- „ bentis: *Quos a paganis baptizatos esse asse-* „ *ruisti, ut denuo baptizes in nomine Trinitatis* „ *mandamus*. Unde Lib. V. *Capitularium* cap. „ 6. habetur: *Si quis baptizatus est a Presbyte-* „ *ro non baptizato, & sancta Trinitas in ipso* „ *baptismo invocata fuit, baptizatus est &c.* " Sic facile concordantur decreta, quæ sibi invicem repugnare videntur.

Quæres, *an valeat baptismus a duobus ministris collatus, quorum unus aquam infundat, alter formam pronunciet?*

412. Respondet Angelicus 3. P. qu. 67. art. 6., *negative, quia homo non baptizat, nisi ut minister Christi: unde sicut unus est Christus, ita oportet esse unum ministrum, qui Christum repræsentet*. Post autem docet, quod si uterque diceret: *Ego te baptizo*, baptismum valeret, *quia uterque intenderet non baptizatum baptizare, & uterque, quantum in se est; baptizaret*. Dicitur alicubi apud Protestantes id aliquando fieri, ut unus aquam infundat, alter e suggestu formam pronunciet: quo in casu baptismus est proculdubio invalidus.

CAPUT XIII.

Brevis historia veteris catechumenatus.

415. Catechumeni dicti sunt a verbo Κατηχέω, quod significat *audire*, vel *edoceri*, & *erudiri*; sed ecclesiastica hujus vocis significatione *Catechumeni* dicebantur illi, qui doctrinam fidei audiebant, ut postquam instructi essent, baptizarentur. Ita Isidorus Lib. VIII. *De origine vocum* cap. 14. Horum vero catechumenorum aliqui Theologi nonnisi duas classes enumerant, alii plures. Nos tres distinguemus, communiorem opinionem sequentes: scilicet *Audientium*, *Orantium*, seu *Genuflectentium*, & *Competentium* seu *Electorum*. *Primi* admittebantur ad publicas instructiones in Ecclesia, ut audirent, quæ fides, & qualis vita debeat esse christiani (*a*). *Secundi* erant illi, qui postquam diligentem operam instructionibus tam privatis, quam publicis navassent, participes fiebant orationum, & benedictionum genibus flexis (*b*). *Tertii* demum erant illi, qui nomen suum dabant, ut baptismum reciperent, & qui propterea ad Episcopum ducebantur a *Sponsoribus*, seu *Fidejussoribus* (c). Breviter de singulis.

414. Quantum ad primos. S. Thomas 3. P. qu. 71. art. 1. bene observat, necessarium esse, ut catechismus præcedat baptismum, quia baptismus est fidei Sacramentum; ad hoc autem ut aliquis fidem accipiat, requiritur instructio, secundum illud Rom. X. 14. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?* Unde etiam Dominus Jesus Matth. ult. 19. præceptum baptizandi Discipulis tradens, præmittit doctrinam baptismo dicens: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos &c.*

415. Porro hoc docendi officium, quod proprie Episcoporum est, necessitate cogente fuit aliis etiam impositum, quos S. Paulus 1. ad Corinth. XII. 28. vocat *Doctores*, ab Apostolis, & Prophetis distinctos; & qui postea *Catechistæ* dicti sunt, quales in Ecclesia Alexandrina fuerant Pantænus, Clemens, Origenes, Heraclas, Dionysius, quorum meminit Eusebius Lib. VI. *Hist. Eccl.* cap. 13. seq. Hoc officium etiam laicis fuisse aliquando concreditum, dubitare non sinit exemplum Origenis, qui annos octodecim natus Scholæ Alexandrinæ præfuisse dicitur. Id etiam patet ex Lib. VIII. *Constitut. Apostolic.* cap. 38., ubi dicitur: *Qui docet, quamvis sit laicus, peritus tamen sermonis, & moribus gravis doceat*. Frequentius Diaconi assumebantur, ut erat ille Diaconus Africanus *Deogratias*, ad quem Sanctus Augustinus librum *De catechizandis rudibus* direxit (*d*).

416.

(*a*) S. Augustinus Librum composuit *De catechizandis rudibus* (contentum in Tom. XI. Operum) rogatus a Fratre *Deogratias*, cui munus fuerat impositum catechumenos instruendi; ubi inter alia excellentia præcepta notatu dignum videtur, quomodo monendus sit catechumenus adversus scandala, sive foris, sive in ipsa Ecclesia. „ Multos, *inquit cap.* 25., visurus es e„ briosos, avaros, fraudatores, aleatores, adulteros, „ fornicatores &c. ... Animadversurus etiam, quod illa „ turbæ impleant Ecclesias per dies festos Christiano„ rum, quæ implent & theatra per dies solemnes pa„ ganorum; & hæc videndo ad imitandum tentaberis ... „ Conjungere bonis ... multos inventurus es, si & tu „ talis esse cœperis ".

(*b*) Hæc distinctio *audientium*, & *orantium*, vel *genuflectentium* invenitur expressè in can. 5. Concilii Neocæsariensis, in quo statuitur: Catechumenum, si *genuflectens* peccet, debere rejici ad *audientes*. In Concilio etiam Nicæno can. 14. hæc habentur. De catechumenis, *qui lapsi sunt, visum est sanctæ, & magnæ Synodo, ut ii tribus annis tantum audientes sint, & postea orent cum catechumenis.*

(c) Sanctus Augustinus *De fide, & operibus* cap. 6. Tom. XI. *Competentes* eos nominat, qui per catechumenorum gradus ad nomen Christi accedentes, *ad percipiendum baptismum sua nomina jam dederunt*, & quos propterea *diligentius*, & *instantius* probandos esse vult.

(*d*) Præclare S. Thomas 3. P. qu. 71. art. 4. ad 3. „ Multiplex, *inquit* est instructio. Una conversiva ad „ fidem, quam Dionysius tribuit Episcopo, & potest „ competere cuilibet prædicatori, vel etiam cuilibet fi„ deli. Secunda est instructio, qua quis eruditur de „ fidei rudimentis, & qualiter se debeat habere in su„ sceptione Sacramentorum; & hæc pertinet secunda„ rio quidem ad ministros, principaliter autem ad sa„ cerdotes. Tertia est instructio de conversatione chri„ stianæ vitæ, & hæc pertinet ad patrinos. Quarta est „ instructio de profundis mysteriis fidei, & perfectio„ ne christianæ vitæ, & hæc ex officio pertinet ad E„ piscopos ".

416. Sciendum est tamen catechumenis non fuisse explicata omnia religionis nostræ mysteria, quæ eaute celabantur infidelibus, juxta illud Christi Domini præceptum Matth. VII. 6. *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis*. Hæc disciplina, quæ postea *arcani* dicta est, adeo multis, & clarissimis veterum Patrum testimoniis innititur, ut mirum videatur, aliquos inventos esse pseudo-Criticos, qui eam inficiarentur (*a*).

417. His primi ordinis catechumenis præter manuum impositionem signum crucis imprimebatur, salque ad gustandum dabatur. *Signabar jam*, inquit Sanctus Augustinus Lib. I. *Confess.* cap. 11. *signo crucis ejus* (Christi) *& condiebar ejus sale*.

418. Catechumeni secundæ classis dicebantur *genuflectentes*, & *orantes*, quia ipsis concessum erat, illi liturgiæ parti assistere, quæ proprie dicebatur *Catechumenorum*, juxta illud S. Augustini Serm. XLIX. cap. 8. *Ecce post sermonem fit Missa catechumenis: manebunt fideles, venietur ad locum orationis*: & in hac Missa debebant genuflectere, orare, ac benedictionem ab Episcopo accipere, quod *Audientibus*, prohibitum fuisse discimus ex Liturgia relata in *Constitutionibus Apostol.* Lib. VIII. cap. 5., ubi ante precum initium Diaconus clamabat: *Ne quis audientium, ne quis infidelium*. Et cap. 5. postquam *audientes* exierant, iterum Diaconus hæc pronunciabat: *Orate catechumeni, & omnes fideles pro illis cum attentione orent*. Ac demum post Orationes Diaconus catechumenos ejiciebat, dicens: *Exite catechumeni*, solis fidelibus remanentibus.

419. *Competentes* demum, vel *Perfecti* illi erant, qui stadio catechumenatus jam emenso baptismi capaces reputabantur. Ii autem *primo* nomen dare debebant; unde Sanctus Augustinus catechumenos exhortans, ut ad baptismum properarent Serm. CXXXII. n. 1. *Ecce*, inquiebat, *Pascha est, da nomen ad baptismum*; ac de seipso inquit Lib. IX. *Confess.* cap. 6.: *ubi tempus advenit, quo me nomen dare oporteret, relicto rure Mediolanum remeavi*. Et S. Gregorius Nyssenus eos redarguens, qui baptismum suscipere negligebant, Serm. *De baptis. Date mihi nomina*, inquiebat, *ut ego ea imprimam libris sensibilibus ... Deus autem ea signet in tabulis, in quas non cadit interitus*.

420. *Secundo* isti *Competentes*, quo magis Sacramento baptismi appropinquabant, eo magis piis exercitiis operam dare tenebantur, *& exorcismis, quotidianisque orationibus, atque jejuniis expiari*, ut loquitur S. Siricius Epist. I. cap. 2. Sanctus autem Augustinus, qui totum catechumenatus stadium percurrerat, in Lib. *De fide & oper.* cap. 6. inter alia dicit; catechumenos illis diebus, quibus baptismi gratiam erant percepturi, *suis nominibus datis, abstinentia, jejuniis, exorcismisque fuisse purgatos*. Auctor vero Libri *De Symbolo*, qui olim Augustini putabatur, Lib. IV. cap. 1. eosdem competentes probatos fuisse innuit, *exorcismis, orationibus, canticis spiritualibus, insufflationibus, cilicio, inclinatione cervicum, nuditate pedum &c.* (*b*).

421. Neque prætereundum est, inter opera pœnitentiæ Catechumenis præscripta, enumerari a sanctis Patribus etiam confessionem peccatorum. *Exuite*, ita illos alloquebatur S. Cyrillus Jerosolym. *Catech.* I., *per confessionem veterem hominem*. Et iterum: *Tempus præsens est tempus confessionis. Confitere, quæ perpetrasti sive verbo, sive opere &c.* item S. Jo. Chrysostomus Hom. X. in Matth. „ Confessionis tempus est, *inquit*, „ & non initiatis, & baptizatis: his quidem, ut „ post pœnitentiam peractam ad sacra veniant my„ steria, illis vero ut abluti in baptismo macu„ lis, pura conscientia ad mensam accedant ". Multa alia id genus testimonia afferri possunt. Sed hæc intelligi minime debent. da confessione Sacramentali, cujus non baptizati incapaces sunt, cum baptismus sit Sacramentorum janua; verum de confessione interiori, *quæ fit Deo, ut scilicet sua peccata recogitans de eis doleat*, ut loquitur S. Thomas 3. P. qu. 68. art. 6.; ubi hæc addit: „ Si „ qui tamen baptizandi ex devotione sua peccata „ confiteri vellent, esset eorum confessio audien„ da non ad hoc, quod eis satisfactio imponere„ tur, sed ad hoc, quod contra peccata consueta „ eis spiritualis informatio vitæ traderetur ".

422. Vocabantur etiam *Electi*, quia in scrutiniis, quæ prius haberi solebant, electi erant, ut ad exoptatum baptismi Sacramentum admitterentur. Quid autem proprie essent illa *scrutinia*, quæ sæpius repetebantur, haud facile est determinare. Prona & obvia est illorum explicatio, qui ea nihil aliud fuisse volunt, quam diligens examen vitæ præteritæ, ac præsentis dispositionis eorum, qui baptismum poscebant. Ita inter alios Guill. Durandus in *Rationali divin. Offic.* Lib. VI. cap. 55. in-

(*a*) Consule de hac œconomia erga catechumenos Edm. Martene Lib. I. *De ant. Ecclesiæ ritibus* c. 1. art. 9., & quæ nos notavimus Diss. I. n. 5. Contendunt nonnulli eruditi, catechumenis non fuisse traditum Symbolum Apostolorum, nisi quando in tertia classe *competentium*, vel perfectorum, baptismo recipiendo jam proximi erant, & *fideles* vocabantur, *ut credendo*, inquit S. Augustinus *De fide & Symbolo* c. 10., *subjugentur Deo, subjugati recte vivant, recte vivendo cor mundent, corde mundato quod credunt, intelligant*. Sozomenus Lib. I. *Hist. Eccl.* cap. 20. scribit, se consilio virorum piorum noluisse suæ Historiæ inserere symbolum Nicænum, ne forte illud legerent, qui Sacramentis fidei nostræ initiati non erant.

(*b*) In *Euchologio Græc.* describitur catechumenus *una indutus tunica, discinctus, nudo capite, & absque calceamentis, demissas manus habens*, instar captivi, qui ad libertatem anhelat.

inquiens: *Scrutinium nihil aliud est, quam fidei, & religionis Christianae inquisitio: est enim quasi quoddam iter, seu praeparatio ad baptismum, & dicitur a scrutando, idest inquirendo &c.* Quam etymologiam exhibet etiam Rituale Card. Sanctorii sub Gregorio XIII. editum tit. *De observandis in generali, solemnique baptismo* (a).

423. Verumtamen non hoc solum examen fiebat in scrutiniis, sed addebantur solemnes abrenunciationes, confessio fidei, & complures exorcismi, cum manuum impositione super caput catechumenorum. Aspergebantur item catechumeni cineribus benedictis. Haec scrutinia saepius repetebantur; & in tertio, quod ceteris solemnius erat, tangebantur aures, & nares catechumenorum cum sputo oris Presbyteri. In alio scrutinio Presbyter baptizandos ungebat in pectore, & inter scapulas cum oleo sacro dicto *oleo catechumenorum* (b). Deinum Dominica Palmarum lavari solebant capita competentium, *ne forte observatione quadragesimae sordidati ad unctionem accederent;* qui ritus novo vocabulo *capitulavium*, vel *capitilavium* appellatus fuit.

424. Horum scrutiniorum usum postmodum desiisse Saec. IX. scribit Joseph Vicecomes in laudatissimo opere *De antiquis baptismi ritibus* Lib. III. cap. 26. Guill. tamen Durandus dictus *Speculator*, qui florebat Saec. XIII. Lib. VI. *Ration. divin. officior.* cap. 56. in Feria IV. Hebd. IV. Quadrag. adhuc suo tempore septem scrutinia in quibusdam Ecclesiis fieri consuevisse memorat, *propter septiformem gratiam Spiritus sancti*.

425. Celebris erat etiam *traditio Symboli*, quae fiebat ante baptismum, ut illud catechumeni memoriae mandarent, ac postea publice recitarent. Narrat S. Augustinus Lib. VIII. *Confess.* cap. 2., Victorinum quemdam, celebrem iis temporibus Rhetorem, oblationem sibi a Presbyteris factam, ut *secretius* Symbolum redderet, *illum maluisse salutem suam in conspectu sanctae multitudinis profiteri*, itaque conscendisse ambonem, & inter omnium fidelium gratulationes illum *fidem veracem praeclara fiducia pronunciasse &c.* Hoc autem Symbolum Catechumeni restituere tenebantur (c).

426. Haec, quae praecipua visa sunt, de catechumenis adnotavimus, quae fusius pertractata apud innumeros, eosque eruditissimos Scriptores, quorum memoriam fecimus, inveniri facile possunt. Unum addimus de Catechumenatus duratione; quae tamen certo definiri non potest, cum varia & diversa fuerit pro circumstantiarum, & Ecclesiarum diversitate. In *Constitut. Apostol.* Lib. VIII. cap. 32. postquam triennii spatium pro Catechumenis determinatum fuit, ita subditur: „ Quod si studiose se gerit, & rei desiderio tenetur, admittatur, quia non tempus, sed vitae institutum perpenditur. *Canon autem 42. Concilii Elliberitani ita statuit:* Qui ad fidem primum credulitatis accedunt, si bonae fuerint conversationis, intra biennium placuit ad baptismi gratiam admitti debere, nisi infirmitate compellente coegerit ratio velocius subvenire periclitanti, vel gratiam postulanti. " Ita ab opposito, qui in Catechumenatu peccabant, in illo diutius immorari cogebantur, ut supra vidimus in not. ad n. 412. Generaliter tamen in can. 2. Concilii Nicaeni, & in 7. Concilii I. Constantinopolitani cautum est, ne nimis brevi tempore Catechumenatus absolveretur.

427. Et quamvis tres supra memoratae Catechumenorum stationes jamdin cessaverint, non cessavit tamen, nec cessare potest Ecclesiae zelus, ut adulti diu, probeque examinentur, ac praeparentur, antequam ad baptismi gratiam admittantur. Quamobrem ii semper improbati fuere, qui de multitudine potius, quam de probitate proselytorum sollicti nimis propere infideles, aut Judaeos sacro baptismatis fonte lavabant. Vid. P. Drouven Lib. II. cap. 4., & Juvenin Dissert. II. *De baptismo* quaest. 7. cap. 2. art. 3.

428. Ceterum Ecclesia semper quidem omnes hortata est, ut quamcitius ad gratiam baptismi accederent, qua de re complura apud sanctos Patres testimonia occurrunt, neminem tamen absolute coegit ad baptismum suscipiendum, & multa exempla praesto sunt virorum etiam piorum, qui baptismum recipere diu, immo usque ad mortem distulerunt. Et haec satis sint de Catechumenatu. Sed quaedam addenda sunt de exorcismis, quorum frequens erat in Catechumenis usus, & adhuc religiose observantur etiam in baptismo puerorum.

PROPOSITIO

Sapienter & utiliter in baptizandos adhibentur exorcismi (d).

429. **P**rob. haec propositio auctoritate veterum Patrum, qui sine dubio Apostolicam doctrinam sectati sunt, non quidem scriptam, sed traditione ad

(a) Hujus Ritualis perhonorifica fit mentio in Praefat. *Ritualis* editi a Paulo V. an. 1614.; ubi vocatur Rituale *longo studio, multaque industria, & labore plenissimum*.

(b) Quamvis catechumenorum *scrutinia* in omnibus Ecclesiis facta fuisse credendum sit, non idem tamen ubique servabatur numerus, & ordo, ut videre est apud Edm. Martene Lib. I. *De ant. Ecclesiae ritibus* cap. 1. art. 12. Nonnulla huc spectantia affert vir doctissimus noster P. Jo. Franc. M. De Rubeis in Dissert. *De sacris Forojuliensibus ritibus*, in Dissert. *variae eruditionis* cap. postremo, ubi *Officium scrutinii* Ecclesiae Aquilejensis inseruit.

(c) Clariss. Ant. Franc. Vezzosius ad *Sacramentarium Gelasianum* pag. 44. ostendit in *Ordine Rom.* traditionem symboli fuisse cum aurium apertione conjunctam, contra ac consueverint Ecclesiae Gallicana, Hispanica, & Ambrosiana.

(d) Inter alias Calvini blasphemias non minima est illa, quae Lib. IV. *Instit.* cap. 15. n. 19. omnes sole-

ad eos derivatam. *Primo* hoc innuit Tertullianus *De Præscrip. Hæret.* cap. 41., cum mulierum hæreticarum procacitatem redarguit, *quæ audeant docere, contendere, exorcismos agere, curationes repromittere, forsitan & tingere*. Ex his enim verbis recte conjicit Jac. Pamelius, ea jam ætate cum baptismo conjunctos fuisse exorcismos. *Secundo* multo clarius id asserit S. Cyprianus in epist. ad Magnum LIX.; ubi postquam dixisset, sæpe Diabolum per Exorcistas voce humana, & potestate divina flagellari, & uri, & torqueri, nec propterea homines dimittere, ita subdit: *Cum tamen ad aquam salutarem, atque ad baptismi sanctificationem venitur, scire debemus, & fidere, quia illic diabolus opprimitur, & homo Deo dicatus divina indulgentia liberatur*.

430. Sed præstat audire magnum Augustinum, qui Lib. II. *De nuptiis & concupisc.* cap. 18. hanc exorcismorum consuetudinem ubique obtinere testatur, inquiens: *Ubique in Ecclesia infantes exsufflantur ideo, ut ab eis princeps mundi foras mittatur*. Et sæpe ex istis exorcismis argumentum invictum desumpsit contra Pelagianos, ostendens non alia de causa pueros esse sub potestate diaboli, quam propter contagionem peccati originalis. Ita enim Lib. I. contra Julianum cap. 4. ipsum alloquitur: *Si verum est, quod audivimus, te infantulum baptizatum, etiam tu, quamvis ætatis propriis peccatis innocens, tamen quia ex Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima nativitate traxisti, & in iniquitate conceptus es, profecto exorcizatus es, ut a potestate erutus tenebrarum transferreris in regnum Christi*. Supervacaneum vero est, alia veterum Patrum testimonia congerere, cum vel ipsi Calviniani adeo patentem eorum auctoritatem contemnere quidem præsumant, inficiari tamen non audeant.

431. S. Thomas 3. P. qu. 71. art. 2. hanc affert exorcismorum rationem: *Diabolus hostis est humanæ salutis, quæ homini per baptismum acquiritur; & habet potestatem aliquam in hominem ex hoc ipso, quod subditur originali peccato, vel etiam actuali. Unde convenienter ante baptismum expelluntur dæmones per exorcismos, ne salutem hominis impediant*.

432. Idem etiam S. Præceptor art. 3. rejecta falsa aliquorum opinione, quod exorcismi nullum habeant effectum, sed tantummodo aliquid significent, ita demonstrat, exorcismos habere aliquem effectum diversum ab effectu baptismi. „ Nam per baptismum, inquit, datur homini gratia ad plenam remissionem culparum; per ea vero, quæ in exorcismo aguntur, excluditur duplex impedimentum salutaris gratiæ percipiendæ. Quorum unum est impedimentum extrinsecum, prout dæmones hominum salutem impedire conantur; & hoc impedimentum excluditur per exsufflationes, quibus potestas dæmonis pellitur ..... Manet tamen potestas dæmonis in homine, quantum ad maculam peccati, & reatum pœnæ, quousque peccatum per baptismum tollatur .... Aliud impedimentum est intrinsecum, prout scilicet homo ex infectione originalis peccati habet sensus præclusos ad percipienda salutis mysteria."

433. Item in art. 2. ad 2. respondens objectioni, quod diaboli potestas tollitur per baptismum, unde supervacanei videntur exorcismi: *In baptismo*, inquit, *per ablutionem peccati excluditur potestas dæmonis ab homine, quantum ad hoc, quod impedit eum a perceptione gloriæ; sed exorcismi excludunt potestatem dæmonis, in quantum impedit hominem a perceptione Sacramenti*. Et in resp. ad 3. discrimen affert inter effectum exorcismorum, & aquæ benedictæ, inquiens: *Aqua benedicta datur contra impugnationes dæmonum, quæ sunt ab exteriori; sed exorcismus ordinatur contra impugnationes dæmonum, quæ sunt ab interiori ..... Vel dicendum, quod sicuti in remedium contra peccatum, secundo datur pœnitentia, quia baptismum non iteratur: ita in remedium contra impugnationes dæmonum, secundo datur aqua benedicta, quia exorcismi baptismales non iterantur*.

434. Ob. *primo*. In baptismo, quem Apostoli, & Discipuli Domini conferebant, nihil legitur de exorcismis, immo nec de aliis cæremoniis. Sane Philippus descendit cum Eunucho in aquam, & sine ullo cæremoniarum apparatu baptizavit eum.

435. Respondet S. Augustinus Lib. *De fide, & oper.* cap. 9. *In eo, quod ait* (S. Lucas): *baptizavit eum Philippus, intelligi voluit, impleta omnia, quæ licet taceantur in Scripturis gratia brevitatis, tamen serie traditionis scimus implenda*.

mnis baptismi cæremonias explodit, addens: „ Etsi autem me non latet, quam vetusta sit hujus farraginis origo, respuere tamen mihi, & piis omnibus fas est quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines." *Seipsum videlicet omnibus Ecclesiæ Patribus, ac Doctoribus intollerabili superbia præferens*. *Wolfangus Musculus*, in Locis Theol. *Magistrum suum Calvinum secutus cap.* De baptismo: „ Scio, *inquit*, exorcisandi usum fuisse in Ecclesia temporibus Cypriani, & Augustini: verum non quæro quid fecerint Patres, sed quod Christus instituerit, & quid Apostoli fecerint;" quasi vero sapientissimi, & piissimi illi viri aut ignoraverint, quid Christus, ejusque Apostoli fecerint; aut ab eorum vestigiis deflectere voluerint. Lutherani, quamvis exorcismis in baptismi collatione utantur, libertatem tamen Ecclesiæ concedunt, ut loco exorcismorum alia verba Scripturæ magis consentanea substituat. Ita Chemnitius P. III. *Loc. Theolog.*; & anno 1603. Erfordiæ apparuerunt quædam *Theses Ægidii Hunnii De abrogando exorcismo*, quæ non leves turbas excitarunt. Inter alios Lutheranos pro retinendis Exorcismis pugnavit Paulus Sperlingius in Disput. *De antiquissimo exorcismi in baptismo ritu &c.*

du. Nonnullas cæremonias additas postea fuisse ab Ecclesia, sicut in aliis, ita etiam in hoc Sacramento, ut majori decore, ac majestate solemniter administraretur, facile concedi potest, non tamen omnes, & præsertim exorcismos, quorum in vetustissimis Ecclesiæ Patribus aperta mentio invenitur.

436. Dices. Quid censendum de exorcismis salis, aut aquæ?

437. Resp. *primo*, dæmones etiam rebus corporeis aliquando uti ad insidias nobis struendas, ac propterea etiam eas posse exorcizari. *Deinde* si bene attendantur verba Ritualis Romani, hi duo exorcismi potius benedictiones sunt; ita enim dicitur super salem: *Exorcizo te, creatura salis, ... ut in nomine sanctæ Trinitatis efficiaris salutare Sacramentum, ad effugandum inimicum &c.* E pariter super aquam: *Exorcizo te, creatura aquæ ..... ut efficiaris aqua sancta, aqua benedicta, aqua, quæ lavat sordes, & mundat peccata. Tibi igitur præcipio, omnis spiritus immunde, omne phantasma, omne mendacium, eradicare, & effugare ab hac creatura aquæ &c.* Diversi autem sunt exorcismi, qui fiunt super baptizandum: iis enim jubetur diabolo, *ut exeat, & recedat a famulo Dei .... ut fiat templum Dei vivi, & Spiritus Sanctus habitet in eo &c.*

438. Ob. *secundo*. In necessitate confertur baptismus sine exorcismis, & plenum habetur Sacramentum: exorcismi igitur nihil omnino præstant.

439. Respondet S. Thomas art. 3. ad 3., „ quod dispositio sufficiens ad suscipiendam gratiam baptismalem est fides, & intentio, vel propria ejus qui baptizatur, si sit adultus, vel ipsius Ecclesiæ, si sit parvulus. Ea vero, quæ aguntur in exorcismo, ordinantur ad removenda impedimenta: & ideo sine eo potest aliquis consequi effectum baptismi. Non tamen sunt hujusmodi prætermittenda, nisi in necessitatis articulo: & tunc cessante periculo debent suppleri, ut servetur uniformitas in baptismo. Nec frustra supplentur post baptismum: quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiatur, ita potest impediri, postquam fuerit perceptus. " Hæc postrema verba notanda sunt pro resolutione seq. quæstionis.

Quæres, *an, quando super infantibus in casu necessitatis privatim baptizatis supplentur cæremoniæ omissæ, etiam suppleri debeant exorcismi?*

440. Resp. cum S. Thoma mox laud. *affirmative*, quia talis est totius Ecclesiæ usus; at vero, ut recte inquiebat S. Augustinus Epist. LIV. ad Januarium cap. 5., *si quid tota frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit, disputare, insolentissimæ insaniæ est.*

441. Certe non alia esse potest ratio exorcismos omittendi, quam quod baptizatus erutus jam sit e potestate dæmonis; ut proinde non modo supervacaneum, verum etiam injuriosum videatur sancto Spiritui jam inhabitanti, dæmones per exorcismos expellere, quasi vero una cum sancto Spiritu adhuc ibi cohabitent. Ita enim Diabolo præcipitur: *Exi ab eo, immunde spiritus, & da locum Spiritui Sancto Paraclito.*

442. Verumtamen si hæc ratio valeret, deberent etiam ceteræ baptismi cæremoniæ omitti; omnes enim sunt cum exorcismis conjunctæ immo omnes sunt totidem exorcismi. Ut quid enim *primo* prohibentur baptizandi ab ingressu Ecclesiæ, nisi quia reputantur indigni, ut qui servi sunt diaboli, habitent in domo Domini? Quid sunt repetita illa signa crucis, quæ imprimuntur in fronte, & in pectore cum illis precibus: *Omnem cæcitatem cordis ab eo expelle &c.*, nisi signa ad dæmones expellendos ordinata? Quid insufflationes, tactus aurium, & narium cum saliva; salis immissio, ac denique sacri olei inunctio, nisi totidem exorcismi ad dæmonis potestatem expellendam? Quo fit, ut si in baptizatis debeant exorcismi omitti, omitti pariter debeant omnes fere aliæ cæremoniæ, quæ vel totidem sunt exorcismi, vel cum exorcismis conjunctæ.

443. Præterea sæpius accidit, ut Catechumeni vehementi charitate secensi jam ante baptismum justificati essent, & sanctificati; quales fuerunt inter alios Sancti Cyprianus, Ambrosius, & Augustinus omni virtutum genere ornati, antequam baptismum reciperent; nec tamen in eorum baptismo exorcismi, aut aliæ cæremoniæ omissæ sunt, quæ ad dæmonis expulsionem sunt ordinatæ. Eccur ergo hæc supplenda in iis non erunt, in quibus necessitate urgente omitti debuerunt?

444. Sed aliquis sciscitabitur curiosius, quemnam effectum post baptismum exorcismi habere possint? Respondeo *primo*, plenum effectum baptismi conferri, etiam virtute exorcismorum, & aliarum cæremoniarum, quas supplere intendit Ecclesia in iis, qui supervixerint. Sic qui excommunicati beneficium absolutionis in mortis periculo consequuntur, periculo cessante tenentur se submittere Ecclesiæ, ut ad ipsius communionem, publice recipiantur; nec alia ratione privatim ad Sacramenti participationem admissi sunt, nisi virtute futuræ publicæ reconciliationis. Pari ergo ratione exorcismorum effectus a divina misericordia obtineri potest, etiam antequam fiant.

445. *Secundo* possunt, & debent exorcismi suppleri, ut in memoriam revocentur tum miserabilis captivitas, sub qua propter noxam originalem homo ante baptismum gemebat, tum summa & infinita misericordia Dei, qui per baptismatis Sacramentum ab ea nos liberavit. Sic utiliter Ecclesia solet præcipua nostræ redemptionis mysteria, nativitatis, passionis, ac resurrectionis Christi, quasi præsentia solemniter celebrare, quæ tamen ante multa sæcula facta sunt.

446. *Tertio*, quamvis per baptismum diabolus a cordibus nostris expulsus sit, remanet tamen in renatis concupiscentia, cum qua nobis perpetuo pugnandum est, & quam Apostolus appellabat pec-

peccatum in se inhabitans, Roman. VII. 17. Ad hujusmodi conatus dæmonis retundendos exorcismi multum valent, quibus diabolus non jam a corpore, sed ab anima baptizatorum expellitur, in qua propter concupiscentiam quasi latentes insidias struebat. Ad hoc etiam institutum fuit signum crucis, quod tamquam perpetuus exorcismus, a piis fidelibus frequentissime adhiberi solet. Hoc innuit S. Thomas supra laudatus, cum dicit, exorcismos non *frustra suppleri, quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiatur, ita potest impediri, postquam perceptus est* (a).

CAPUT POSTR.

De cæremoniis baptismi (b).

447. Ut observat Catechismus Rom. P. II. cap. 2. num. 60.; *omnes cæremoniæ, & precationes, quibus in baptismi administratione Ecclesia utitur, ad tria capita redigendæ sunt ... Ac primum quidem illarum genus est, quæ antequam accedatur ad baptismi fontem, servantur: alterum earum, quæ cum ad ipsum fontem ventum est, adhibentur: tertium earum, quæ peracto jam baptismo addi solent*. Omnes continentur in *Rituali Romano* Pauli V. Pont. Max. jussu editum anno 1614.

448. Primo autem loco juxta monitum Synodi Trident. Sess. XXIV. *De reform.* cap. 2. Rituale præcipit Parocho, ut antequam ad baptizandum accedat, ab iis, ad quos spectat, exquirat diligenter, quem, vel quos *susceptores*, seu *patrinos* elegerint, qui infantem de sacro fonte suscipiant, nec plures, quam liceat, aut indignos, vel ineptos admittat; ut sunt infideles, aut hæretici, palam excommunicati, aut interdicti, publice criminosi, aut infames, nec præterea qui sana mente non sunt, nec qui ignorant rudimenta fidei. Alias saluberrimas cautiones addidit S. Carolus Borromæus in suo *Rituali*; cum enim isti baptizandorum patres spirituales esse debeant, æquum est, ut iis dotibus sint ornati, quibus filios suos ad omnia sanctæ nostræ religionis officia instruere, & veluti manuducere valeant.

449. *Patrini* ii vocantur, qui baptizatum de sacro lavacro suscipiunt; qui propterea etiam *susceptores* dicti sunt, multi-que aliis nominibus nuncupati, præcipue autem *sponsores*, *& fidejussores*, quia infantium nomine ad omnes interrogationes respondent. Antiquissimum esse in Ecclesia *patrinorum* usum liquet ex Tertulliani libro *De baptismo*, ubi cap. 18. morem Ecclesiæ pueros baptizandi vellicans, inquit: *Quid enim necesse est sponsores etiam periculo ingeri?*

450. S. Thomas 3. P. quæst. 67. art. 7. ostendit congrua ratione, in baptismo, qui spiritualis regeneratio est, debere esse aliquem, qui fungatur vice nutricis, & pædagogi, & suscipiat baptizatum de sacro fonte, quasi in suam instructionem, & tutelam. Hanc rationem assignat etiam Catechismus Rom. P. II. cap. 2. num. 26. Angelicus autem art. 8. monet, obligari patrinum ad habendam curam infantis baptizati, *si necessitas imminet*, sicut quando baptizati inter infideles nutriuntur. Postea subdit: *Sed ubi nutriuntur inter catholicos Christianos, satis possunt ab hac cura excusari, præsumendo; quod a suis parentibus diligenter instruantur. Si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerentur secundum suum modum saluti spiritualium filiorum curam impendere*.

451. Quando adulti per immersionem totius corporis baptizabantur, provide cautum erat, ut mares nonnisi a maribus, & vicissim fœminæ nonnisi a fœminis e lavacro susciperentur. Sed postquam immersio cessavit, aut nonnisi ad caput restricta est, promiscue viri, & fœminæ patrinorum munere fungi cœperunt. Saeris canonibus nonnisi unus patrinus permittebatur: *De consecr.* Dist. IV. cap. 100. & seq.; attamen etiam duos concessit Synodus Trident. Sess. XXIV. *De reform.* cap. 2.,

(a) Et hæc de Catechumenatu sufficiant. Plura cupientibus abunde satisfacient auctores in hoc capite nominati, Jos. Vicecomes, Edmundus Martene, Guill. Durandus, Jo. Franc. Bern. M. De Rubeis: quibus addi possunt omnes ii antiqui Scriptores, quos magno labore, summaque industria collegit Melchior Hittorpius, atque editi sunt Coloniæ 1568., deinde Romæ 1591., ac postremo Parisiis 1610. Nonnulla alia vetera monumenta indicat celsissimus S. R. I. Princeps P. Mart. Gerbert in II. P. *Liturgiæ Alemannicæ* Disquis. V. cap. 1. Ex recentioribus vero multa suppeditabunt Hugo Menardus in *Notis*, *& observationibus in Lib. Sacramentorum* (non *Sacramentorium*, ut aliqui scribunt, S. Gregorii Papæ), P. D. C. Chardon Ord. S. Ben. *Hist. Sacramentorum* Lib. I., Gabr. Albaspinæus in *Observat. De veter. Ecclesiæ ritibus*, Ant. Franc. Vezzosi in notis ad *Sacramentarium Gelasianum* editum a Vener. Card. Thomasio, & ipsius cura Romæ recusum, aliique non pauci.

(b) Recolantur, quæ superius Diss. 1. cap. postr. de cæremoniis Sacramentorum generatim dicta sunt. Quantum vero pertinet ad peculiares baptismi ritus, qui in Ecclesia Romana adhibentur, sine stomacho legi non possunt, quæ Jo. Calvinus omnium hæreticorum procacissimus, Lib. IV. *Institut.* cap. 15. num. 19. impuro ore evomère non erubuit; scilicet aquæ baptismalia benedictionem vocat *incantationem*, *quæ veram aquæ benedictionem polluit*: cereum cum chrismate, & exsufflationes dicit esse *imposturas: sputum, & similes nugas crassiora ludibria, theatricas pompas, exoticas sordes &c.* Vah nefandas impiissimi hominis blasphemias! quas jure meritoque sacrosancta Tridentina Synodus Sess. VII. can. 13. æterno anathemate damnavit. Franc. etiam Buddeus e Lutheranorum secta Ecclesiam Romanam temere, & impudenter accusat, quod ritus baptismi *insigni superstitionis accessione auxerit* Lib. V. *Theol. Dogmat.* cap. 1. §. 9.

a., ut scilicet *unus tantum*, *sive vir*, *sive mulier*, *juxta sacrorum canonum instituta*, *vel ad summum unus*, *& una baptizatum de baptismo suscipiant*, *inter quos*, *ac baptizatum ipsum*, *& illius patrem*, *& matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur* (a). Sed pergamus ad caeremonias, quae baptismum praecedunt.

452. Infans baptizandus deferendus est ad Ecclesiam, in qua est fons baptismalis, & necessitate excepta in privatis locis nemo baptizari debet, nisi forte sint Regum, aut magnorum Principum filii, qui tamen in capellis, seu oratoriis, & cum aqua de more benedicta baptizandi sunt. Ante fores Ecclesiae interrogatur, quid petat? Respondente autem patrino *Fidem &c.*, minister exsufflat in faciem infantis expellens daemonem his verbis: *Exi ab eo*, *immunde spiritus*, *& da locum Spiritui sancto paraclito*; atque infantem signat in fronte, & in pectore; & quibusdam orationibus recitatis salem benedictum immittit in ejus os, & iterum daemonem exorcizat; quibus omnibus significatur, baptizandum esse sub potestate diaboli, adeoque indignum, ut in Ecclesiam ingrediatur, donec spiritus immundus foris exeat. *Exorcizantur*, inquit Augustinus Lib. II. *De nuptiis*, *& concupisc.* cap. 29. T. XIII., *& exsufflantur parvuli ut in regno Christi a potestate tenebrarum*, *hoc est diaboli*, *& angelorum ejus*, *eruti transferantur*. Salis autem degustatio mystice significat gratiae donum, quo a putredine peccatorum baptizandus praeservatur. Unde idem S. Doctor Lib. I. *Confess.* cap. 12. Tom. I. de seipso loquens, cum baptizaretur, *signabar*, inquit, *signo crucis*, *& sale condiebar*.

453. Post haec introducitur infans ad baptisterium, & recitatis Symbolo, ac oratione Dominica, iterum repetuntur exorcismi, & de saliva Sacerdotis tanguntur aures, & nares baptizandi. Et tunc fiunt solemnes renuntiationes Satanae, & omnibus operibus, & pompis ejus. Deinde Minister intingens pollicem in oleo catechumenorum ungit baptizandum in pectore, & inter scapulas; eumque rursus interrogat, an credat in Deum Patrem, in Jesum Christum filium ejus unicum, & in Spiritum sanctum &c., ac subinde an velit baptizari? Et responso accepto, quod credat, & velit, baptizatur vel per trinam immersionem, vel per infusionem, infundendo ter aquam super ipsius caput, & proferendo semel verba formae; & mox patrinus de manu Sacerdotis puerum accipit jam baptizatum.

454. Si vero dubitatur, inquit Rituale, an infans fuerit antea baptizatus, debet Minister uti hac forma conditionali: *Si non es baptizatus*, *ego te baptizo in nomine &c.* Nonnulli viri eruditi, ait Martene Lib. I. *De antiquis Ecclesiae ritibus* cap. 1. art. 16. num. 10., existimant, hujusmodi conditionatas formas a Scholasticis Theologis adinventas fuisse; *verum toto aberrant caelo*. Nam longe ante exortos Theologos Scholasticos, conditionata adhibebatur forma; id quod evincunt Isaaci Lingonensis Episcopi canones, in quorum Tit. XI. canon. 17. ita habet: *Et quibus dubium est*, *utrum sint baptizati*, *an non*, *omnimodis absque ullo scrupulo baptizentur*, *his tamen verbis praemissis*: *Non te rebaptizo*, *sed si nondum baptizatus es*, *baptizo te*, *in nomine Patris &c.* Haec Martene. Id ipsum constat aliis monumentis, quae aetatem Scholasticorum longe superant.

455. Equidem non negaverim, hujus formulae conditionatae neque in Conciliis habitis ante saeculum VIII., neque apud veteres Patres mentionem inveniri, sed ut bene advertit gloriosae memoriae Benedictus XIV. *De Synodo Dioeces.* Lib. VII. cap. 6., cum omnes veteres a rebaptismo summopere abhorrerent, & eos, de quibus dubium erat, an essent rite, & valide baptizati, sine scrupolo baptizarent, pronum est concludere, eos, si non expressis verbis, tacite tamen intendisse, non conferre secundum baptismum, adeoque baptizasse sub ea conditione, saltem mente concepta: *Si non es baptizatus*. Postea vero Saec. VIII. caeptum est, eam conditionem expresse pronunciari; ac tandem Saec. XII. Alexander III. eam non solum approbavit, sed ubique servandam edixit In cap. 2. *De baptismo*; idemque confirmavit Joannes XXII., apud Odoricum Raynaldum ad an. 1333. num. 42., Mirari itaque subit, in Synodo Pistoriensi Sess. IV. *De Sacram.* num. 12. decretum fuisse, exorto prudenti dubio, an aliquis sit vere baptisatus, eum baptizandum esse, nulla facta mentione formulae conditionatae: quasi vero praetextu veterum canonum, qui hac de re silent, liceat apertas summorum Pontificum Sanctiones, totiusque Ecclesiae communem usum contemnere. Sed revertamur ad caeremonias, quae fiunt super baptizato.

456. Baptismum sequitur unctio cum sacro chrismate in vertice capitis baptizati, ut intelligat, se ab eo die Christo capiti, tamquam membrum conjunctum esse. Et postea eidem imponitur candidum sudariolum loco vestis albae, qua olim adulti indui solebant, ad designandam innocentiam, quam dilutis omnibus culpae maculis consecutus est, & quam integram perferre debet ad D. N. Jesu Christi tribunal. Denique cereus ardens in manum baptizati traditur, qui ostendit fidem charitate inflammatam, quam in baptismo accepit.

457.

(a) Hanc facultatem duos patrinos assumendi a Tridentinis Patribus concessam coarctare minime debuisset Synodus Pistoriensis in Decreto baptismi Sess. IV. ita statuens: *Stimiamo di secondare lo spirito della santa Chiesa medesima*, *rappresentata dal general Concilio di Trento*, *col prescrivere*, *che i maschi abbiano il solo compare*, *e le femmine la sola comare*.

457. Ad extremum vero nomen baptizato imponitur, quod ex Sanctorum syllabo desumendum est, tum ut Sancti illius patrocinium impetretur, tum etiam ut baptizatus ad ejusdem Sancti virtutes æmulandas excitetur. Et certe reprehendendi sunt, qui Gentilium nomina pueris imponunt. Gregorius XIII. in suo *Rituali* ita Parocho præcipit: *Et quoniam iis, qui baptizantur, tamquam Dei filiis in Christo regenerandis, & in ejus militia adscribendis, nomen imponitur, curet, ne obscœna, fabulosa, aut ridicula ad inanium Deorum, vel impiorum Ethnicorum hominum nomina imponat; sed potius, quatenus fieri potest, Sanctorum; quorum exemplis fideles ad pie vivendum excitentur, & patrociniis protegantur*. Recolantur, quæ diximus Tom. VII. *de ritibus Malabaricis* ubi retulimus celebre decretum Card. Tournonii, quo prohibuit, ne in baptizandis tam pueris, quam adultis omittantur Sacramentalia, præcipue autem saliva, sal, & insufflationes; & deinde jussit, ut baptizato imponatur nomen alicujus Sancti in Martyrologio Romano contenti, interdictis nominibus idolorum, vel falsæ religionis pœnitentium. Quod Tournonii decretum Clemens XI. diligenti præmisso examine in omnibus servandum, & exequendum esse statuit 7. Jan. 1706.: & postea subsequentes Pontifices Benedictus XIII., & Benedictus XIV. confirmarunt (a). Sed breviter videamus, quæ contra hos Romanæ Ecclesiæ ritus Novatores effutiant.

458. Objiciunt *primo*, aliquos ex his ritibus esse inutiles, & ridiculos, cujusmodi sunt interrogationes factæ infantibus, an credant, an renuntient satanæ, an velint baptizari? Ridiculum est etiam, responderi ad has interrogationes a patrinis, quasi possint vadimonium iis infantibus præstare, & isti teneantur, cum adoleverint, fidem pro se datam a patrinis servare.

459. Resp., hæc non inutilia, nec ridicula visa fuisse antiquis Ecclesiæ Patribus, ac præcipue magno Augustino, qui hoc baptismi dogma accuratius perscrutandi, & explicandi occasionem habuit. In epist. CCXVII. ad Vitalem cap. 8. *Scimus*, inquit, *etiam parvulos, secundum ea, quæ per corpus gesserunt, recepturos vel bonum, vel malum. Gesserunt autem non per se ipsos, sed per eos, quibus pro illis respondentibus, & renuntiare diabolo dicuntur, & credere in Deum; unde & in numero fidelium reputantur*. Et aliis in locis Ecclesiam dicit parvulis suppeditare & pedes, ut veniant, & os, ut loquantur, & fidem, ut credant. Abrenuntiationum vero, quæ in baptismo fiunt, mentio habetur aperta apud Tertullianum *De corona militis* cap. 3., in Lib. III. *Constitut. Apostolic.* cap. 41., apud Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, aliosque veteres; nec desunt, qui eas ab Apostolorum traditione repetant. Patrini vero nec prophetant, nec vadimonium præstant pro pueris baptizandis, sed, ut S. Augustinus huic ipsissimæ difficultati respondens ait Epist. XCVIII.: *Cum respondetur, parvulum credere, qui fidei nondum habet affectum, respondetur fidem habere propter fidei Sacramentum..... Itaque parvulum, etsi nondum fides illa, quæ in credentium voluntate consistit, jam tamen ipsius fidei Sacramentum fidelem facit*. Pueri autem, cum adolaverint, tenentur fidem pro se datam in baptismo servare, sicut tenentur adulti non baptizati baptismum suscipere, si volunt introire in regnum Dei.

460. Dices. Quædam cæremoniæ absurdæ sunt, ut salis immissio in os baptizandi, linitio aurium, & narium cum sputo ministri, insufflatio in faciem, & his similia.

461. Resp., has omnes cæremonias suam habere mysticam significationem. Salis degustatio, ut mox diximus n. 452. significat gratiæ donum, quo a putredine peccatorum præservamur; vel, ut explicat S. Thomas in IV. Dist. VI. quæst. 2. art. 1. quæstiunc. 3. ad 3. *apponitur in ore sal discretionis, ut omnis sermo fidelium sit sale conditus. Aperiuntur aures sputo ad recipiendam fidem ex auditu per verbum Dei, & nares ad quærendam doctrinam fidei per odorem bonum*. Nec est, cur delicati Novatores offendantur ex sputo, vel halitu; quandoquidem ipse Dominus noster Jesus Christus usus est sputo ad sanandum surdum, & mutum, Marci VII. & Joannis IX. hominem a nativitate cæcum luto facto ex saliva & terra illuminavit.

462. Ob. *secundo*. In primitiva Ecclesia baptismi cæremoniæ erant ab hodiernis admodum diversæ, nempe nonnisi certi dies erant huic Sacramento conferendo statuti, scilicet Paschatis, & Pentecostes: catechumenis lac, & mel ad novæ *infantiæ significationem*, ut loquitur Hieronymus *contra Luciferianos*, ad prægustandum dabantur: duo Sacramenta, Confirmationis, atque Eucharistiæ baptizatis illico conferebantur, quæ omnia modo antiquata sunt. Etiam apud Græcos, atque Orientales non omnino iidem sunt ritus, ac apud nos: non itaque adstringuntur fideles ad certas cæ-

re-

(a) Pius & doctus P. Vincentius Contensonius in *Theologia mentis, & cordis* Lib. XI. P. I. Dissert. 3. cap. 1. in fine graviter iis succenset, qui nomen Sancti in baptismate sibi ab Ecclesia impositum repudiant, ut aliud assumant. „ Addantur, *inquit*, si placet, baptismali „ nomini alia ad libitum, vel devotionem: sed traditum ab Ecclesia matre nomen ne flocifaciamus: sit „ nobis carum pignus illud maternæ Ecclesiæ pietatis; „ illius potissimum intercessionibus confidamus, cujus „ nos clientelæ Ecclesia commisit, quem nobis dedit „ amicum, tutorem, & patrem cui bona nostra commisit, & ejus mandavit fidei &c." Locum integrum legendum consulo una cum *Reflexione* adnexa, ad excitandam in Christi fidelibus utilissimam cæremoniarum baptismi recordationem admodum idoneam.

remonias in collatione baptismi observandas; quod etiam S. Augustinus innuit in epist. ad Januarium LIV., concludens, *totum hoc genus rerum liberas habere observationes*.

463. Resp., Sacramentorum ritus, qui ad eorum substantiam non pertinent, posse utique immutari, publica tamen Ecclesiæ, non autem privata cujuscumque auctoritate, prout Synodus Tridentina Sess. XXI. cap. 2. solemniter declaravit, scilicet „ *hanc potestatem perpetuo in Ecclesia* „ *fuisse*, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaret. Id autem Apostolus non obscure visus est innuisse, cum ait 1. Cor. IV.: *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores Mysteriorum Dei*. Atque ipsum quidem hac potestate usum esse, satis constat, cum in multis aliis, tum in hoc ipso Sacramento (Eucharistiæ,), cum, ordinatis nonnullis circa ejus usum, *cetera*, inquit 1. Cor. XI. *cum venero, disponam*". Id etiam sana ratio dictat. Si enim privatæ cujuslibet potestati id relictum foret, jam tot essent augusti hujus Sacramenti formulæ, quot pastores. S. Augustinus autem in celebri illa ad Januarium epistola distinguit ea, *quæ toto terrarum orbe servantur*, ab iis, *quæ per loca terrarum, regionesque variantur*. In primis, quæ tota per orbem frequentat Ecclesia, *quin ita faciendum sit, disputare; insolentissimæ*, inquit, *insaniæ est*. In aliis autem, quæ per loca, regionesque variantur, id faciendum esse præscribit, *quod in ea Ecclesia, in quam venit, invenerit*. Quam saluberrimam tanti Doctoris regulam si Novatores secuti essent, non tot, ac tam perniciosas turbas in Ecclesia excitassent. Et hæc de III. Dissertatione satis.

DISSERTATIO IV.

De Confirmatione.

1. *Si in Confirmationis Sacramento explicando*, inquit Catechismus Rom. P. II. cap. 5., *Pastorum diligentia unquam requirenda fuit, nunc certe opus est, illud quammaxime illustrare, cum in sancta Dei Ecclesia hoc Sacramentum a multis omnino prætermittatur, paucissimi vero sint, qui divinæ gratiæ fructum, quem deberent, ex eo capere studeant*. Quamquam autem nostris temporibus ob singularem curam, & diligentiam Episcoporum non multi amplius inveniantur adulti hoc Sacramento carentes, vereor tamen, ne dici etiam nunc possit, *paucissimos esse*, qui divinæ gratiæ fructum, quem deberent, ex eo percipiant. Danda igitur opera est, ut primo dignitatem Sacramenti Confirmationis vindicemus; deinde ejusdem essentiam, effectus, ministrum, & necessitatem explicemus.

CAPUT I.

Confirmationis nomen unde sit? Ejusdem definitio traditur; ac demum eam esse verum novæ legis Sacramentum, demonstratur.

2. Ut exordiamur a nomine, ideo ab Ecclesia hoc Sacramentum dictum est *Confirmatio*, quoniam qui baptizatus est, cum ab Episcopo sacro chrismate ungitur, novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Christi miles esse incipit. Variis aliis nominibus appellatum fuit, potissimum autem *impositio manuum*, quo nomine significatum invenimus in *Act. Apostol.* cap. VIII. 17., apud S. Augustinum Lib. III. *De Baptismo* cap. 16., & apud Isidorum Hispal. *De ecclesiast. officiis* cap. 26. Dictum est quoque *Sacramentum Chrismatis* a S. Augustino Lib. II. *Contra litteras Petiliani* cap. 104., *Chrisma sanctum*, & *supercœleste* a Patribus Laodicenis can. 7., *Chrisma salutis* a Leone Papa Serm. IV. *De nativ. Domini*, *Signaculum spirituale* ab Auctore Lib. *De Sacram.* Lib. III. cap. 2. *Signaculum Dominicum* a Cypriano Epist. LXXIII. ad Jubajanum, *Sigillum*, quo ab Episcopo obsignantur fideles, a Cornelio Papa, ac demum *Perfectio* in can. 37. Concilii Illiberitani; non perfectio baptismi, ut aliqui male exposuerunt, sed perfectio baptizati.

3. Quantum vero ad rem ipsam, Confirmatio definiri potest ex Catechismo Rom. P. II. cap. 5. num. 21. *Sacramentum novæ legis, quo Deus in nobis confirmat, quod in baptismate operari cœpit, nosque ad Christianæ soliditatis perfectionem adducit;* nempe novum robur addendo ad fidem Christi profitendam, atque intrepide tuendam. Quod visibiliter apparuit in Apostolis. Postquam enim Spiritum Sanctum in die Pentecostes receperunt, *virtute magna reddebant testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri*. Act. IV. 33.

4. Ecclesia Confirmationem ut verum novæ legis Sacramentum semper agnovit, neque hoc dogma a veteribus hæreticis impugnatum fuisse novimus: sed hæc impietas Novatoribus posteriorum sæculorum reservata erat, quorum errorem damnavit Synodus Tridentina Sess. VII. can. 1. *De confirmat.* ita statuens: „ Si quis dixerit, Confirmationem baptizatorum otiosam esse cæremoniam, & non potius verum, & proprium Sacramentum; aut olim nihil aliud fuisse, quam Catechesim quamdam, qua adolescentiæ proximi fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant, anathema sit." Quam solemnem Ecclesiæ definitionem tuebitur sequens

PRO-

PROPOSITIO I.

Ex sacris litteris ostenditur, Confirmationem esse verum, & proprium novæ legis Sacramentum a ceteris distinctum (a).

5. Prob. ex Act. Apost. cap. VIII. 14. seq. ubi hæc habentur: „ Cum audissent Apostoli, qui erant Jerosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem, qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. " Similia habentur Cap. XIX. 6. & alibi. Ex his autem hoc conficitur argumentum. Ad constituendum verum Sacramentum tria requiruntur ex ipsa Adversariorum confessione, nempe signum sensibile, collatio invisibilis gratiæ, & divinum mandatum. Hæc autem tria in Confirmatione haberi, nos perspicue docet textus allatus. Habetur *primo* signum sensibile in manus impositione: habetur *insuper* nova collatio gratiæ per Spiritum sanctum, quam illi baptizati acceperunt, & quam nondum acceperant in baptismo: habetur *demum* & divina hujus Sacramenti institutio. Quamvis enim de hac nihil expresse ibidem dicatur, cum tamen Apostoli confiterentur, se non esse *auctores*, sed tantum *ministros*, *& dispensatores mysteriorum Dei*, id certe facere ausi non fuissent, nisi ex divino mandato. Sed præterea divinum mandatum recipiendi hoc Sacramentum apparet in iis Christi, Lucæ ult. 49. *Et ego mitto promissum Patris mei in vos: sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Divina promissio in Apostolis adimpleta fuit visibili Spiritus sancti in eos illapsu in cœnaculo; quo miraculo edocti ipsi Apostoli aliis fidelibus a Philippo jam baptizatis hunc eumdem Spiritum sanctum per manus impositionem tradere voluerunt, ut in fide jam suscepta magis magisque solidarentur.

6. Hoc autem Sacramentum fuisse *convenienter* institutum, evincit S. Thomas 3. P. quæst. 72. art. 1. ex similitudine, quæ est inter vitam spiritualem, & corporalem. „ Manifestum est, inquit, quod in corporali speciali quædam perfectio est, quod homo ad perfectam ætatem perveniat, & perfectas actiones hominis agere possit; unde & Apostolus dicit 1. Corinth. XIII. 11. *Cum autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli:* & inde est etiam, quod præter motum generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, est motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam ætatem. Sic igitur & vitam spiritualem homo accipit per baptismum, qui est spiritualis regeneratio, in Confirmatione autem homo accipit quasi quamdam ætatem spiritualis vitæ ".

7. Obj. *primo*. Non satis probatum est, confirmationis Sacramentum fuisse a Christo Domino institutum, atque Apostolis præceptum. Legitur quippe in sacris litteris fuisse Apostolis promissum Spiritum sanctum, iisdemque sub figura ignearum linguarum apparuisse; sed hoc non fuit Sacramentum, ut enim loquitur S. Thomas 3. P. qu. 72. art. 2. ad 1. *Christus potestate excellentiæ, quam habet in Sacramentis, contulit Apostolis rem hujus Sacramenti, idest plenitudinem Spiritus sancti sine Sacramento*. Hinc non defuerunt veteres Theologi, qui Sacramentum Confirmationis non a Christo Domino, sed ab Apostolis, vel etiam ab Ecclesia post Apostolorum mortem institutum fuisse crederent. Vid. not. ad Diss. I. n. 285. (b).

8. Resp. S. Thomas 3. P. qu. 72. art. 1. ad 1. „ Christum instituisse hoc Sacramentum, non *exhibendo*, sed *promittendo*, secundum illud Joan. XVI. 7. *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam illum ad vos*. Et hoc ideo, quia in hoc Sacramento datur plenitudo Spiritus sancti, quæ non erat danda ante Christi

(a) Primus, qui hoc vetustum Ecclesiæ dogma impugnare ausus fuerit, creditur Lutherus, dum in Lib. *De Captiv. Babyl.* Catholicos subsannat, quod Confirmationem pro Sacramento habeant, cum *satis sit, eam pro ritu quodam ecclesiastico, seu cæremonia Sacramentali habere*. Minus adhuc Confirmationi tribuit Melanchthon in *Locis commun.*, eam vocans *cæremoniam prorsus otiosam*. His magistris suis consentiunt Lutherani. Nec a Lutheranis dissentiunt Calvinistæ, duce Calvino, qui Lib. IX. *Institut.* cap. 19. nn. 4. & seq. furiose contra Confirmationem debacchatur, eam vocans non solum *cæremoniam otiosam*, sed *malitiosam*, *& sonticam Satanæ frondem, ut furtim incautos a baptismo abducat; insignem baptismi contumeliam, oleum diaboli mendacio pollutum*. Horret animus has impiissimas blasphemias exscribere. Inventi autem fuere non pauci, qui eas defendere conarentur, ut Jo. Dallæus tribus integris libris, Sam. Basnagius in *Annalibus Eccles. Polit.* ad ann. 35., & omnes fere Lutherani, & Calvinistæ. Ante hos Novatores neminem ausum fuisse Confirmationem ex albo Sacramentorum expungere, ostendit Gaspar Juenin in *Comment. Histor. Dogmat. De Sacram.* Dissert. III. qu. 1. cap. 5. quamvis aliqui scriptores Waldenses, & Wiclefistas ejusdem erroris accusent.

(b) Hanc quorumdam veterum opinionem refert, & simul refellit S. Thomas 3. P. q. 72. art. 1. ad 1. his verbis: „ Quidam dixerunt, quod hoc Sacramentum „ non fuit institutum nec a Christo, nec ab Apostolis, sed postea processu temporis in quodam Concilio. Alii vero dixerunt, quod fuit institutum ab Apostolis. Sed hoc non potest esse, quia instituere „ novum Sacramentum pertinet ad potestatem excellentiæ, quæ convenit soli Christo ". Non erat igitur, ut Novatores hanc veterem crambem recoquerent, nobisque paucorum veterum auctoritate jam obsoleta insultarent.

sti resurrectionem, & ascensionem, secundum illud Joan. VII. 36. *Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus*". Certe Apostoli hoc novum Sacramentum hominibus jam baptizatis non contulissent, nisi ex mandato Domini Jesu, quamvis in sacris litteris expresse non legatur, quando, & quomodo hoc ipsis mandaverit: neque enim omnia, quæ Christus 40. diebus post suam resurrectionem cum Discipulis de regno Dei locutus est, scripta fuere.

9. Inst. *primo*. Spiritus sanctus, qui per manuum impositionem ab Apostolis dabatur, non erat interior gratia sanctificans, sed tantum exterior collatio donorum, scilicet *linguarum*, *prophetiæ*, &c. quæ a Theologis vocantur *gratiæ gratis datæ*. Ita luculenter exponit S. Petrus Act. II. 16. seq.: *Hoc est, quod dictum est per Prophetam Joel ... Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri &c.* Quod iterum cap. XIX. 5. magis explicatur his verbis: *Baptizati sunt in nomine Domini Jesu, & cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant*.

10. Resp., duos fuisse effectus Spiritus sancti, quem neophyti per impositionem manuum accipiebant. Primus erat augmentum gratiæ sanctificantis in baptismo jam acceptæ, quo confirmabantur, & corroborabantur ad fidem Jesu Christi prædicandam, & confitendam sine metu Judæorum, atque Gentilium, qui eidem repugnabant; unde Act. V. 41. de Apostolis, postquam Spiritum sanctum acceperant, dicitur: *Ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt, pro nomine Jesu contumeliam pati*. Iste effectus apparuit etiam temporibus subsecutis in iis fortissimis Christi athletis, qui pro ejus fide durissima tormenta subire, & mortem oppetere non dubitarunt. Alter Confirmationis effectus visibilis, sed non communis, neque perpetuus, fuit donum linguarum, prophetiæ, &c. Dixi, hunc effectum non fuisse *communem*, nec *perpetuum*, Paulus enim satis indicat, non omnibus fuisse dona visibilia Spiritus sancti concessa, cum inquit 1. Corinth. XII. 40.: *Numquid omnes Prophetæ? Numquid omnes linguis loquuntur?* Non fuisse autem perpetuum, omnes norunt.

11. Hæc duorum effectuum distinctio satis aperte colligitur ex sacris litteris; sed multo magis apparet, si addatur sanctorum Patrum interpretatio, atque universalis Ecclesiæ traditio, quæ nunquam a sacrarum litterarum testimoniis separanda est. Hanc vero concordem Patrum traditionem seq. propositione ostendemus; nunc satis fuerit notare, eos aperte docere, eumdem Spiritum sanctum tunc fidelibus in Confirmatione donari, qui ab Apostolis per manuum impositionem dabatur baptizatis; sed modo non conferuntur visibilia ejusdem Spiritus sancti dona, quæ tunc conferebantur: manifeste ergo sequitur, duplicem fuisse tunc Spiritus sancti effectum: unum invisibilem, scilicet gratiæ sanctificantis augmentum; alterum visibilem, qui jamdiu cessavit.

12. Inst. *secundo*. Apostoli illum Spiritum sanctum conferebant, quem Simon Magus emere volebat Act. VIII. 19.: sed ille totus situs erat in virtute miraculorum: ergo &c.

13. Resp., profanum illum, & impium hominem, non attendisse nisi ad signa exteriora Spiritus sancti; propterea petebat ab Apostolis oblata pecunia eam potestatem, ut cuicumque manus imponeret, ea dona Spiritus sancti acciperet; nullo modo sollicitus de primo, ac præcipuo impositionis manuum effectu, scilicet gratiæ corroborantis, & confirmantis in fide, qui tamen effectus digne hoc Sacramentum suscipientibus sine dubio etiam tunc conferebatur.

14. Inst. *tertio*. Act. VIII. 14. seq. dicitur: Petrum & Joannem fuisse ab Apostolis missos in Samariam, ut ii, qui baptizati jam erant a Philippo, acciperent Spiritum sanctum, *nondum enim in quemquam illorum venerat*: atqui hoc intelligi nullatenus potest, si nomine Spiritus sancti significetur gratia sanctificans; hanc enim jam acceperant: optime autem intelligitur de donis linguarum, prophetiæ, &c.

15. Resp. neg. min.; alia enim est gratia Spiritus sancti, quæ recipitur in baptismate, est enim prima gratia *regenerans*, unde baptismus dicitur Sacramentum mortuorum; alia, quæ recipitur in Confirmatione, nempe gratia *corrobans*; seu, ut mox diximus cum S. Thoma n. 6. *Vitam spiritualem homo accipit per baptismum, qui est spiritualis regeneratio, in confirmationem autem homo accipit quasi quamdam perfectam ætatem spiritualis vitæ*.

16. Inst. *quarto*. Si per manuum impositionem non dabatur fidelibus, nisi interior gratia corroborans, potuisset utique illam dare etiam Philippus; nec erat necesse, ut in Samariam mitterentur Patrus, & Joannes, ut fideles jam baptizati per eorum orationes *acciperent Spiritum sanctum*, ut dicitur Act. VIII. 14.

17. Resp., Philippum non fuisse, nisi Diaconum; potestatem vero conferendi Sacramentum Confirmationis fuisse reservatam Episcopis, cujusmodi erant Apostoli: unde consequitur, etiam modo ministros hujus Sacramenti ordinarios esse solos Episcopos. Ceterum eadem difficultas vigeret, etiamsi nomine Spiritus sancti non venirent nisi visibilia dona; eccur enim ea dare Philippus non poterat?

18. Inst. *quinto*. Etiamsi concedatur, aliquod augmentum gratiæ baptismalis fuisse ab Apostolis per manuum impositionem donatum, non tamen efficitur, illam manuum impositionem fuisse Sacramentum; nam *primo* hæc manuum impositio frequentissima erat apud Judæos, in omni fere destinatione ad aliquod munus sacrum usitata. *Deinde* etiam in novo testamento invenitur sæpius adhi-

bi-

bita, quin fuerit unquam reputata verum Sacramentum; ut cum Ananias manum imposuit Paulo, ut lumen reciperet Act. IX. 17. Unde etiam S. Augustinus Lib. III. *De baptismo* cap. 26. inquit: *Quid est aliud manus impositio, nisi oratio super hominem?* Et Gratianus Causa I. q. 1. cap. *Arianos*, aperte negat, manuum impositionem esse Sacramentum.

19. Resp. hujusmodi manuum impositiones, quæ sæpe fiebant in veteri testamento, & sæpe etiam fiunt in novo, nunquam fuisse augusto *Sacramenti* nomine insignitas, sicuti appellatam legimus eam, quæ fit post baptismum, & hodie *Confirmatio* dicitur. Insuper nullibi legitur, in hujusmodi manuum impositionibus fuisse datum Spiritum sanctum, ut datum fuisse legimus iis, quibus Apostoli manus imponebant Act. VIII., & XIX. Quod si aliquando dicitur, Catechumenos, aut alios fideles per manuum impositionem *sanctificari*, hæc sanctificatio est *ex opere operantis*, non autem *ex opere operato*, quæ efficacia solis veris Sacramentis competit.

20. Neque vero illud obest, quod Ananias Saulo manus imponens dixerit Act. IX. 17. *Dominus misit me Jesus ... ut videas, & implearis Spiritu sancto*. Non inquam id obest: hæc enim verba non indicant, Saulum esse Spiritu sancto replendum per solam impositionem manuum sine baptismo, & confirmatione. Sed totus contextus indicat, impositione manuum fuisse remotam oculorum cæcitatem, per baptismum autem Spiritu sancto eum repletum. Sic enim habet sacer textus: *Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tamquam squamæ, & visum recepit, & surgens baptizatus est*. Et quamquam de ejusdem confirmatione nihil legatur, possumus tamen, & debemus credere, eam datam fuisse Paulo per manus impositionem, ut aliis post baptismum dabatur.

21. S. Augustinus in loco nobis objecto manifeste loquitur de ea manuum impositione reconciliatoria, qua hæretici recipiebantur ad pœnitentiam, non per novum baptismum, sed per solam manuum impositionem; quæ certe non erat, *nisi oratio super hominem*. Sed aliam agnovit S. Pater manuum impositionem una cum unctione, quam Lib. II. *contra Litteras Petiliani* cap. 104. vocat *visibile sanctum Sacramentum*; & qua donatum refert puerum illum miraculose ad vitam revocatum, Serm. CCCXXIV. Vid. sup. Diss. III. n. 504.

22. Gratianus similiter intelligi debet de impositione manuum *non Sacramentali*, sed *pœnitentiali*, *aut reconciliatoria*. Aliam autem *Sacramentalem*, quæ iterari non potest, aperte fatetur Dist. V. capp. 1. 2. 3. 4. & 5.

23. Inst. *sextò*. In baptismo, sicut in quibusdam aliis Sacramentis adhibetur impositio manuum. Si autem Confirmatio esset Sacramentum a baptismo, aliisque diversum, diversam quoque habere deberet materiam, ac diversos ritus, ut singula habent.

24. Resp. manuum impositionem in baptismo esse puram cæremoniam, in Confirmatione autem esse partem Sacramenti essentialem; quod liquet ex forma, quæ illi conjungitur. Sed multo magis patet ex doctrina sanctorum Patrum, & ex usu Ecclesiæ, quæ sunt regulæ certæ, & tutissimæ ad loca ambigua Scripturarum interpretanda.

25. Obj. *secundo*. Sacramentum Confirmationis videtur injuriam irrogare baptismo, quasi vero in baptismo non tota conferatur gratia ad fidem christianam conservandam, & profitendam necessaria. *Deinde*, si ad hoc indigemus speciali Spiritus sancti virtute, Apostolus Paulus nos monet Ephes. V. 18., quibus modis eam impetrare debeamus, inquiens: *Implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino*. *Tertio* ad id præsto est etiam Sacramentum Corporis Christi, dicente Domino Jo. VI. 58. *Qui manducat me, & ipse vivet propter me*.

26. Resp. si hæc, & alia, quæ Protestantes importune urgent, aliquam vim contra Sacramentum Confirmationis haberent, possent etiam contra Sacramentum Eucharistiæ intorqueri. Ci enim, quia per baptismum omnes virtutes conferuntur, sequitur, inutilem esse Confirmationem; inutile quoque erit Sacramentum Eucharistiæ.

27. Sed dicendum est, omnia Sacramenta novam virtutem, novumque robur conferre fidelibus ad pugnandum cum inimicis nostris, tam internis, quam externis. Sane Christus Dominus discessurus ex hoc mundo ad Patrem promisit discipulis, quod *accepturi essent virtutem supervenientis Spiritus sancti*, Act. I. 8. Pariter Jo. XIV. 16. iisdem dixit: *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*. Dicentne Adversarii, has divinas promissiones adimpletas non esse, aut easdem baptismi Sacramento aliquam injuriam irrogare? Apage blasphemiam!

PROPOSITIO II.

Ex veterum Patrum traditione, atque Ecclesiæ disciplina probatur Confirmationem esse verum novæ legis Sacramentum.

28. Ac *primò* id evincitur argumento *præscriptionis*. Antequam enim Sæc. XVI. orti essent Novatores, universa Ecclesia Confirmationem in veris novæ legis Sacramentis numerabat, cum non Latini solum, sed etiam Græci, aliique Orientales populi septem agnoverint Sacramenta, ut Diss. I. n. 221. indubiis argumentis demonstratum fuit, quæ ibidem videri possunt.

29. Deinde præsto sunt luculenta veterum Patrum testimonia. Nam S. Irænęus Lib. IV. *Cont. hæreses* cap. 38. expendens illa verba Apostoli 1. ad Corinth. III. 2. *Lac vobis potum dedi, non esc-*

escam, inquit: *Apostolus poterat dare escam (quibuscumque enim imponebant Apostoli manus, accipiebant Spiritum sanctum, qui est esca vitæ); illi autem non poterant accipere, quoniam infirmum adhuc, & inexercitabilem sensum erga Deum conversationis habebant.* Quæ est autem hæc *esca vitæ* in manuum impositione accepta ab Apostolis, nisi gratia Sacramentalis, ad vitam augendam in Confirmatione? Neque enim gratiæ gratis datæ queunt appellari *esca vitæ*, cum possiot etiam impiis conferri.

30. Obiter noto, audiendos minime esse, qui antiquissimum hunc Ecclesiæ Patrem locutum fuisse comminiscuntur de quadam falsa Confirmatione, quam Gnostici dabant, inquiens Lib. I. cap. 18. *illum, qui initiatus est, opobalsamo inungunt &c.* Non, inquam, audiendi sunt, quia Gnosticos redarguit, non quia Confirmationem dabant, sed potius quia eam superstitiosis quibusdam ritibus vitiabant. Sicut etiam eosdem alibi merito reprehendit, quod baptismum corrumperent. Solemne autem fuisse hæreticis sacros Ecclesiæ ritus imitari, & corrumpere, discimus ex Tertulliano *De Præscript. Hæret.* cap. 40. (a). Sed ad traditionis filum redeamus.

31. Clarius loquitur Tertullianus *de Baptismo* cap. 7. inquiens: *Exinde egressi de lavacro perungimus benedicta unctione de pristina disciplina, qua ungi oleo de cornu in sacerdotium solebant.* Deinde hanc sacram unctionem baptismo assimilat, subdens: *In nobis carnaliter currit unctio, sed spiritualiter proficit: quomodo & ipsius baptismi carnalis actio, quod in aqua mergimur, spiritalis effectus, quod delictis liberamur.* Prosequitur postea manuum impositionem ita exponens: *Dehinc manus imponitur, per benedictionem advocans, & invitans Spiritum sanctum.*

32. Et quia allatos duos Patres, utpote ad initium Sæc. III. pertinentes, minus antiquos esse aliquibus videtur, eadem doctrina apparet etiam in illo vetustiore hæretico Valentiniano, nempe Theodoro, quem laud. Clemens in fine Lib. VIII. *Strom.* citat ita dicentem: *Panis, & oleum vi nominis sanctificantur, quæ eadem, quæ accepta erant, secundum id, quod apparet, manentia, potentia tamen in spiritalem potentiam transmutantur*, nempe ad producendam in nobis gratiam. Certe ab hoc hæretico Confirmationis dogma apud catholicos propagatum nemo dicet; sed a traditione, quæ etiam ante hæreticos Valentinianos apud catholicos vigebat. Etiam Teophilus Antiochenus S. Justino coævus hoc Sacramentum manifeste indigitat, dum Lib. I. ad Autolychum, *nulla alia ex re*, inquit, *Christianorum nomen traximus, quam quod divino oleo (confirmationis) perfundimur.*

33. Hos antiquissimos Patres, & scriptores sequitur S. Cyprianus, illustris Sæculi III. Episcopus, & Martyr. In Epist. enim LXXII. ad Stephanum, contendit, non satis esse, hæreticis redeuntibus manus imponere, sed eos esse etiam rebaptizandos, quia *tunc demum plene sanctificari, & esse filii Dei possunt, si utroque Sacramento nascantur.* Et Epist. LXXIII. loquens de baptizatis a Philippo in Samaria, *Quod deerat*, inquit, *id a Petro, & Joanne factum est, ut oratione habita, & manu imposita invocaretur, & infunderetur super eos Spiritus sanctus. Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, Præpositis Ecclesiæ offerantur; & per nostram orationem, & manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo divino consignentur.* Cypriano respondens Firmilianus in Asia Episcopus eamdem manuum impositionem ab Episcopo super baptizatis factam commemorat; unde patet Asiaticorum cum Africanis in hoc confirmationis Sacramento confitendo consensus.

34. Cypriano, & Firmiliano coævus ab eruditis creditur Anonymus scriptor lib. *de baptismo*, qui inter alia hæc habet: *Per manus impositionem Episcopi datur unicuique credenti Spiritus sanctus, sicut Apostoli circa Samaritanos post Philippi baptisma, manum eis imponendo fecerunt, & hac ratione Spiritum sanctum in eos contulerunt.*

35. Hujus Sacramenti collationem esse reservatam Episcopis tradit etiam Concilium Eliberitanum celebratum circa initium Sæc. IV. dum can. 38. jubet, catechumenum baptizatum in periculo mortis, *si supervixerit, ad Episcopum perduci, ut per manus impositionem perfici possit*, nempe per Sacramentum Confirmationis. Quod idem postea declararunt Innocentius I. Epist. XXV. ad Decentium, S. Hieronymus *adv. Luciferianos*, S. Jo. Chrysostomus Hom. XVIII. in *Acta Apost.*, magnus Augustinus multis in locis, præcipue Lib. XV. *De Trin.* cap. 26. dicens, Apostolos quidem non dedisse Spiritum sanctum, sed *orasse*, ut veniret in eos, quibus manus imponebant, *quem morem in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia;* aliosque plures, quorum testimonia legi possunt apud Nat. Alexandrum Dissert. X. in Sæc. II., ubi eadem vindicat contra subtiles Dallæi cavillationes, plenaque in luce collocat: omnia enim exscribere, nimis longum foret, & parum utile.

36. Obj. *primo* Dallæus contra nostrum argumen-

(a) Verba probe notanda vetustissimi hujus scriptoris sunt: „ Sequitur, a quo intellectus intervertatur „ eorum, quæ ad hæreses faciant? A diabolo scilicet, „ cujus sunt partes intervertendi veritatem, qui ipsas „ quoque res Sacramentorum divinorum in idolorum „ mysteriis æmulatur. Tingit & ipse quosdam, utique credentes, & fideles suos: expiationem delictorum de lavacro repromittit; & si adhuc memini, mithra, signat illic in frontibus milites suos &c.

tantum præscriptionis. Ecclesia græca non habet duo diversa, baptismatis, & chrismationis officia, sed unum duntaxat sub hoc titulo *Ordo sancti baptismatis*. Præterea neminem ad Eucharisticam communionem admittit, nisi sit sacro chrismate unctus, quia scilicet negat, hominem sine illa sacra unctione esse vere baptizatum, & sine baptismo neminem posse aliorum Sacramentorum participem fieri; cum tamen nos etiam sine Confirmatione homines ad alia Sacramenta admittamus, quia credimus, baptismum, etiam sine unctione, & manuum impositione, esse perfectum.

37. Resp., apud Græcos adhuc obtinere usum antiquum conferendi Confirmationem statim post baptismum: quo factum est, ut utrumque officium sub uno *Ordine* in eorum euchologiis contineatur. Attamen duo esse, & diversa Sacramenta satis indicatur in ipso Ordine, ubi dicitur: *Peracta baptismi actione, & postquam indutus fuerit neophytus, adjicit Sacerdos* (orationem) *sacrum administraturus unguentum*. In ea autem oratione Sacerdos Deum precatur, ut famulo suo *jam regenerato signaculum doni sancti, & omnipotentis, & adorandi sui Spiritus, & sancti corporis, & pretiosi sanguinis Christi sui communionem largiatur &c.* Hinc fit, ut quemadmodum Eucharistica communio, licet cum baptismo conjungatur, ipsis fatentibus adversariis, est Sacramentum a baptismo diversum, ita Sacramentum quoque diversum sit Confirmatio. Alterum etiam levius est; ideo enim Græci a sacra communione arcent non confirmatos, quia ita fert vetus eorum disciplina, non quia existiment sine hac sacra unctione imperfectum esse baptisma; nam imminente periculo mortis & ipsi consueverunt pueros cum sola invocatione Trinitatis baptizare.

38. Dices *primo*. Etiam in receptione hæreticorum jam baptizatorum eadem adhibetur apud Græcos manuum impositio, & chrismatis unctio, nec tamen nos dicimus, eam cæremoniam esse Sacramentum.

39. Resp., diversam esse manuum impositionem, & chrismatis unctionem in reconciliatione hæreticorum, & in confirmatione parvulorum: nam prima semper fuit, & est pura cæremonia, alia autem verum Sacramentum. Certe orationes sunt omnino diversæ. Deinde, ut supra ostensum est num. 28., Græci, aliique Orientales etiam schismatici solam Confirmationem, quæ fit post baptismum, pro vero Sacramento habent; non autem illam, quæ fit in reconciliatione hæreticorum.

40. Dices *secundo*. Falsus est, qui a nobis jactatur Ecclesiæ universæ in hoc dogmate consensus. Nam Guido Carmelita, Ant. Caucus, Prateolus, aliique Schismaticorum Communionem accusant, quod Confirmationem non recenseant inter vera Sacramenta. Ejusdem erroris accusantur etiam Æthiopes ab Alvarez Monacho in suo *Itinerario*, & a Zagazabo Æthiope in Epist. ad Damianum Goez Lusitanum. Ant. quoque Gouveanus Lusitanus testatur, a Chaldæis Christianis, qui Arabiam, Mesopotamiam, multasque alias regiones incolunt, Confirmationis Sacramentum ignorari.

41. Resp. Hanc difficultatem plene solutam habes sup. Diss. 1. n. 253. ubi ostensum fuit, istorum paucorum accusationibus præferenda esse inconcussa monumenta, quæ evidenter demonstrant, fidem Græcorum, aliorumque Orientalium nostræ in hoc dogmate apprime consonam esse. Qua de re præter sæpe laud. Renaudotium consuli possunt duo doctissimi Græci Leo Allatius, & Petrus Arcudius, qui contribules suos ab hac criminatione falso ipsis impacta copiosis & invictis argumentis liberarunt (*a*).

42. Ob. *secundo*. Patres priorum sæculorum, ut Clemens Romanus in Epist. ad Corinthios, Ignatius Martyr in suis epistolis, Athenagoras, Theophilus, aliique, quorum scripta adhuc supersunt, eum multa dicant de Baptismo, & de Eucharistia, alte silent de Confirmatione. Basnagius in *Annal.* ad an. Christi 37. num. 38. seq. urget potissimum silentium S. Justini Mart., qui in suis *Apologiis* Cæsaribus exponere se profitetur omnia, quæ in baptismo fieri solebant, *ne maligne quidquam, & dissimulanter agere* videretur: unde est ergo decantata traditio?

43. Resp., hoc argumentum esse negativum, quod nullius est roboris, cum habeamus scriptores secundi, tertii, ac subsequentium sæculorum, qui nonnisi id nobis tradiderunt, quod a Patribus Apostolicis audiverant, quamobrem testes esse possunt antiquæ, & apostolicæ traditionis. Nemo etiam eruditorum ignorat, quam pauca supersint primi sæculi monumenta; tum quia non multa illi primi Christiani scripserunt, potius prædicatione, quam exarandis libris occupati; tum etiam quia ex iis paucis, quæ reliquerunt operibus, aliqua nobis eripuit temporis edacitas. Justinus autem cum non exhibuerit Cæsaribus librum catecheticum, sed simplices apologias, necesse non habuit omnia, quæ in adoptandis, & initiandis christianis observantur, minutatim exponere; sed satis erat suprema capita summatim memorare, cujusmodi erant duo præcipua Baptismi, & Eucha-

(*a*) Continuator *Hist. Eccl.* Fleury dum scripsit Lib. CLVII. §. 89., Gabrielem Cophtitarum Patriarcham dixisse Adlegatis Pii IV., a suis ignorari Sacramenta Confirmationis, Matrimonii, & Extremæ Unctionis, deceptus fuisse putatur a Rich. Simonio idem scribente in *Hist. Crit. fidei, morumque Orientalium*. Quem tamen Simonium multorum errorum jure reprehendit Eus. Renaudotius Tom. V. *Perpetuit. fidei* Lib. IX. cap. 9. Vid. idem præstantissimus Orientalium rituum indagator in Tom. II. *Liturgiarum Orientalium* in adnot. ad Liturgiam Patriarchæ Severi. Addatur & peritissimus harum rerum Jo. Aloysius Assemanus in *Codice Liturgiarum Ecclesiæ universæ*. Lib. III.

charistiæ Sacramenta, quæ etiam potissimum erant Ethuicorum calumniis obnoxia.

44. Inst. *primo*. Ea ipsa vetera monumenta, quæ supra allegavimus, si penitus examinentur, omnino nutant, & corruunt; præcipue autem quæ ex Tertulliano in medium allata sunt. Nam *primo* unctio illa, de qua loquitur *De Bapt.* cap. 7., vocatur ab ipso Tertulliano *de pristina disciplina*, nempe veteris testamenti, quia Sacerdotes de oleo cornu ungi in Dei ministerium solebant; quæ unctio profecto Sacramentum non erat. *Secundo* Africanus Doctor solam memorat unctionem de oleo cornu, non autem unctionem cum balsamo, quæ adhibetur in Confirmatione. *Tertio* illam unctionem memorat, quæ fit in baptismo, non eam, quam Pontifices adhibent in Confirmatione. id liquet ex ipso titulo libri, nempe *de baptismo;* unde etiam cap. 10. *Diximus*, inquit, *quantum mediocritati nostræ licuit, de universis, quæ baptismi religionem struunt*. *Quarto* unctioni adjungit degustationem lactis, & mellis, quæ in Confirmatione locum non habet; inquit enim Lib. I. *contra Marcionem* cap. 14. de Christo auctore novæ legis: *Usque nunc neque aquam reprobavit creatoris, qua suos abluit, nec oleum, quo suos ungit, nec mellis, & lactis societatem, qua suos infantat*. Hæc & alia id genus urget subtilissimus cavillator Dallæus.

45. Resp. ad *primum*, hæc verba *de pristina disciplina* solum designare unctionem, quæ fit in Confirmatione, fuisse in Lege Mosaica præfiguratam in unctione Sacerdotum, non autem fuisse institutam in veteri testamento; quod absurdum adeo est, ut nec in mentem Tertulliano venire potuerit. Eodem sensu ibidem dixit, baptismum esse *de pristina originis prærogativa*, quatenus fuit etiam in veteri lege præfiguratus.

46. Ad *secundum* resp., facile potuisse Tertullianum nomine *olei* intelligere etiam balsamum; quod intellexit quoque Innocentius Papa in Epist. ad Decentium, quamvis ejusdem balsami mentionem expressam non faciat, quia necesse non erat, unde nonulli alii balsamum prætermiserunt. Addo, non esse omnino ratum, & fixum apud Theologos, balsamum, non minus quam oleum esse hujus Sacramenti materiam necessariam.

47. Ad *tertium* dico, nihil referre, quod Tertullianus unctionem sacram, & manuum impositionem post cæremonias baptismi; immo sub ipso titulo *de baptismo* recenseat: id enim ideo fecit, quia ex disciplina, quæ ea ætate vigebat, statim post baptismum Confirmationis, & Eucharistiæ Sacramenta conferebantur. Ceterum quemadmodum hæc tria sunt distincta Sacramenta; ita distinctos habebant effectus, quos Tertullianus enumerat in Lib. *De resurrect. carnis*, inquiens: *Caro abluitur, ut anima emaculetur* (en proprius baptismi effectus): *caro ungitur, ut anima consecretur: caro signatur, ut anima muniatur: caro manus impositione obumbratur, ut & anima spiritu illuminetur* (hi sunt effectus Confirmationis): *caro corpore, & sanguine Christi vescitur, ut & anima Deo saginetur*. Id præstat Sacramentum Eucharistiæ, a Confirmatione diversum, sicut ipsa Confirmatio est a baptismo diversa.

48. Ad ult. observo, Tertullianum, quemadmodum unctioni conjungit degustationem lactis, & mellis, ita etiam conjungere sumptionem Eucharistiæ; subdit enim illico: *Nec panem, quo ipse corpus suum repræsentat*. Neque tamen dicent adversarii, sumptionem Eucharistiæ fuisse partem baptismi, aut solam cæremoniam, cujusmodi est lactis, ac mellis degustatio. Dicendum itaque est, Tertullianum eo loci confuse recensere illa elementa, quæ in baptizatis usurpabantur. Ejus enim scopus non erat de Sacramentis accurate agendi, sed contra Marcionem ostendendi, Deum veteris testamenti fuisse bonum, immo ipsum Deum novi testamenti; quod ut evincat, hoc utitur argumento: „ Deus novi testamenti in suis Sacramentis utitur illis rebus, quas Deus, veteris testamenti creavit, nempe aqua, oleo, pane, lacte, & melle: uterque igitur Deus bonus est, immo nonnisi unus utriusque testamenti est Deus. Id autem satis erat ad ejus scopum, quin subtilius secerneret quæ ad Sacramentorum essentiam, & quæ ad cæremonias duntaxat pertinebant ". Nonnullæ aliæ Dallæi argutiæ videri possunt facile dissolutæ a Natali Alexandro Dissert. X. in Sæc. II.

49. Ceterum degustationem lactis, & mellis, cujus non solum meminit Tertullianus, sed alii etiam veteres Patres, non esse peculiare Sacramentum, sed solam cæremoniam, ex eo luculenter eruitur, quod illa sensim ac sensim obsoleverit, postquam pædobaptismus ubique invaluit, & fere cessavit baptismus adultorum. Contra vero neque sacra unctio, neque sumptio Eucharistiæ cessarunt, sed tantummodo in opportunius tempus dilata sunt, quia nempe Ecclesia quidem potestatem habet, sicut instituendi, ita etiam abolendi ritus, & cæremonias Sacramentorum, non autem ipsa Sacramenta, vel partes eorum essentiales.

50. Ob. *tertio*. Patres, qui Confirmationis mentionem faciunt, eam recensent inter baptismi cæremonias. *Primo* enim Cornelius Papa apud Eusebium Lib. VI. *Hist. Eccl.* cap. 43. Novatiano, qui dum in lectulo ubi jam jam moriturus credebatur, aqua perfusus baptismum susceperat, vitio vertebat, quod liberatus a morbo reliqua non perceperit, quæ *juxta ecclesiasticam regulam percipi debent, neque ab Episcopo consignatus fuerit*, nempe quam nos dicimus Confirmationem non acceperit; & quam proinde nonnisi ecclesiasticam cæremoniam reputabat. *Secundo* sæpe antiqui Patres manuum impositionem vocant *baptismi perfectionem*. Sic habet Canon 38. Illiberitanus, jubens, baptizatum a laicis in periculo mortis, si supervixerit, ad Episcopum esse adducendum, *ut per manus impositionem perfici possit*. Et S. Cyprianus in Epist. LXXIII. ad Jubajanum di-

dicit, Apostolos Petrum, & Joannem fuisse missos in Samariam, *ut supplerent*, *quod deerat* baptismo a Philippo Samaritanis dato.

51. Resp. ad *primum*, si verba Cornelii integra referantur, non solum evanescere objectam difficultatem, sed catholicum dogma ex iis solide confirmari. Ita enim S. Pontifex ad Fabium Antiochenum scribebat de Novatiano: *Sed neque postquam liberatus est morbo*, *reliqua percepit*, *quæ juxta ecclesiasticam regulam percipi debent*; *neque ab Episcopo consignatus est*. *Hoc autem signaculo minime percepto*, *quo tandem modo Spiritum sanctum potuit accipere?* Ubi ea, quæ *juxta ecclesiasticam regulam*, percipi debent, a consignatione Episcopi secernit, atque hac Episcopi consignatione neglecta, negat, Spiritum sanctum ab ipso Novatiano fuisse perceptum; eam scilicet Spiritus sancti gratiam, quæ in Confirmatione donatur.

52. Ad *secundum* resp., illa verba *perfici*, aut *suppleri* non esse referenda ad baptismum, quasi sine manus impositione imperfectus esset, sed ad plenam Christianæ religionis professionem, ad quam priscis temporibus præter baptismum requirebantur etiam duo Sacramenta Confirmationis, & Eucharistiæ, quæ, ut dictum est sæpe, statim post baptismum conferebantur.

53. Dices. S. Cyprianus in Epist. LXXII. ad Stephanum manuum impositionem vult esse perfectionem, & complementum baptismi. Ait enim, tunc demum homines plene sanctificari, & esse filios Dei posse, *si utroque Sacramento nascantur*; quæ locutio esset omnino falsa, si sanctus Martyr existimasset, Confirmationem esse vere, & proprie Sacramentum a baptismo diversum; quasi vero per baptismum homines non essent nati vita spirituali, sanctificati, & filii Dei effecti.

54. Resp., hæc verba esse intelligenda ad mentem S. Martyris, ac totius Ecclesiæ, non de vera, & propria nativitate spirituali, quæ in Sacramento baptismi complete, & perfecte habetur, sed de novo augmento vitæ spiritualis, quod consequitur homo baptizatus per Sacramentum Confirmationis; in quo homo *accipit quasi quamdam perfectam ætatem spiritualis vitæ*, ut loquitur S. Thomas sup. laud. n. 6.

55. Ob. *quarto*. S. Hieronymus in *Dial. adv. Luciferianos* n. 6. totus est, ut probet, in baptismo etiam ab hæreticis collato dari Spiritum sanctum: quia inquiebat, *si Arianus Spiritum sanctum non potest dare*, *nec baptizare quidem potest*, *quia Ecclesiæ baptisma sine Spiritu sancto nullum est*. Unde Luciferianum urget, ut *aut Arianum baptizet*, *quia sine Spiritu sancto baptizari non potuit*, *aut si est baptizatus in Spiritu*, *desinat ei invocare Spiritum*, *quem tunc*, *cum baptizaretur*, *accepit*. Non ergo agnovit Doctor maximus eam manuum impositionem, qua baptizatis ab hæreticis daretur Spiritus sanctus, scilicet per Sacramentum Confirmationis.

56. Resp., S. Hieronymus ibi nomine Spiritus sancti intellexisse gratiam sanctificantem, quæ in baptismo confertur, cum quo tamen non pugnat, quin agnoverit aliam gratiam ejusdem Spiritus sancti, quæ conferatur in Confirmatione. Sic etiam Apostoli præter illam gratiam Spiritus sancti, qua fuerant sanctificati, alia receperunt ejusdem Spiritus sancti dona in die Pentecostes. Utramque gratiam agnovisse S. Hieronymum, manifeste liquet ex eodem Dialogo. Cum enim Luciferianus dixisset: *An nescis*, *Ecclesiarum hunc esse morem*, *ut baptizatis postea manus imponantur*, *& ita invocetur Spiritus sanctus?* respondet Hieronymus: *Non quidem abnuo*, *hanc esse Ecclesiarum consuetudinem*, *aut ad eos*, *qui longe in minoribus urbibus per Presbyteros*, *& Diaconos baptizati sunt*, *Episcopus ad invocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat*. Quid clarius ad distinguendam duplicem Spiritus sancti invocationem, alteram, quæ fit in baptismate a Presbyteris, & Diaconis, alteram, quæ in Confirmatione soli Episcopo reservatur? Ne itaque fingamus, S. Doctorem uedum cum generali Ecclesiæ doctrina, & consuetudine, sed etiam cum seipso pugnare, dicendum erit, utramque Spiritus sancti invocationem in duobus Sacramentis eum agnovisse, sed non æqualem utriusque invocationis necessitatem; ut proinde etiam illi salvi fierent, *qui in villulis*, *aut in castellis*, *aut in remotioribus locis*, *per Presbyteros*, *& Diaconos baptizati ante dormierunt*, *quam ab Episcopis inviserentur*.

57. Dices. S. Hieronymus hanc manuum impositionem potavit puram esse cæremoniam ab Ecclesia institutam: approbat enim Luciferianum dicentem, *Ecclesiarum hunc esse morem*, *& consensum orbis instar præcepti obtinere*, atque hunc morem cum aliis confundentem, qui certe nonnisi cæremoniæ baptismi sunt, ut *in lavacro ter caput mergitare*, *egressos lactis*, *& mellis concordiam prægustare*, *die Dominico*, *& per totum Pentecostes tempus de geniculis non adorare*, *& jejunium solvere*; quæ omnia, utpote puræ cæremoniæ, ab Ecclesia antiquata sunt.

58. Resp., Luciferianum ibidem Confirmationis usum *primo* repetere a Scriptura, *deinde* ab Ecclesiæ consuetudine; inquit enim n. 6.: *Exigis*, *ubi scriptum sit? In Actibus Apostolorum*. *Etiamsi Scripturæ auctoritas non subesset*, *totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret*. Et quamquam manuum impositionem Luciferianus cum aliis rebus cæremonialibus confundat, qui postea antiquati sunt, Hieronymus tamen n. 9., *ex apostolica auctoritate* descendere dicit, quod baptizatus nonnisi *per manus Episcopi* accipiat Spiritum sanctum; quamvis postea addat, id factum fuisse *ad honorem potius Sacerdotii*, *quam ad legem necessitatis*.

59. Ob. *quinto*. Isidorus Hispalensis gravissimus Auctor VII. Sæculi Lib. I. *De Officiis Eccles.*

cles. docet, sicut corpus, & sanguis Christi nonnisi unum sunt Sacramentum, ita etiam nonnisi unum esse Sacramentum baptisma, & unctionem: *Sunt autem*, inquit, *Sacramenta baptismus*, & *chrisma*, *corpus*, & *sanguis Christi*. Præterea *De viris illustr.* narrat, quemdam Eutropium virum eruditum postulasse a Liciniano Episcopo Carthaginensi, *quare baptizatis infantibus chrismatis inunctio tribuatur?* Non erat ergo tunc universaliter notum, Confirmationem esse verum Sacramentum a baptismo diversum.

60. Resp. ad *primum*, ipsis objectis S. Isidori verbis aperte distingui baptismum a chrismate, tamquam duo Sacramenta; quamvis non inde sit consequens, etiam corpus, & Sanguinem Christi duo esse distincta Sacramenta, quod nemo unquam somniavit. Sed omne dubium tollunt, quæ idem Isidorus ibidem subdit, distinguens duos utriusque Sacramenti effectus: *Nam sicut in baptismo peccatorum remissio datur*, *ita per unctionem sanctificatio Spiritus adhibetur*.

61. Alterum mere divinatorium est. Cum enim epistola illa Eutropii deperdita sit, nihil certi affirmari, aut negari potest. Sed si conjecturis indulgendum sit, possumus prudenter suspicari, quæstionem Eutropii in eo fuisse, cur infantibus rationis usu carentibus Confirmationis Sacramentum conferretur? Cum enim ipsi defectu ætatis inepti sint ad fidem interius nutriendam, atque exterius strenue profitendam, supervacaneum videri poterat, illis in ea ætate hoc Sacramentum conferre. Quæ observatio fortasse Ecclesiæ latinæ Pastores commovit, ut nonnisi adultos hoc salutari remedio communirent.

62. Ob. *postremo* loco Calvinista Dallæus. Non constat apud ipsos Pontificios Doctores, quænam sit hujus Sacramenti materia, quænam forma, aut quis minister? De his enim omnibus jamdiu litigant, nec ulla apparet harum controversiarum finiendarum spes. Si autem confirmatio certum esset novæ legis Sacramentum, certa etiam esse deberet illius materia, certa forma, & certus minister. Præterea hoc Sacramentum prorsus inutile, & supervacaneum est. Qui enim illi tribuitur confirmandi, & corroborandi homines effectus, hos jam baptismus præstitit, in quo, ut supra docuimus Diss. III. n. 533., Spiritus sancti gratia, & virtutes infunduntur. Item per Sacramentum Eucharistiæ gratia non solum confirmatur, & augetur, sed etiam cor hominis, tamquam per cibum spiritualem corroboratur. Unde S. Cyprianus Epist. LIV. inquiebat: *Non morientibus*, *sed viventibus communicatio a nobis danda est: ut quos excitamus*, & *hortamur ad prælium*, *non inermes*, & *nudos relinquamus*, *sed protectione Corporis*, & *Sanguinis Christi muniamus*. Cui ergo bono hoc novum Sacramentum a baptismo, & Eucharistia distinctum Christus instituere voluit?

63. Resp. ad *primum*, totum id, quod scitu fidelibus necessarium est de materia, forma, & ministro Confirmationis, esse plane certum, ut ex mox dicendis constabit. Omnes enim tam Græci, quam Latini, & qui in diversas abeunt sententias, manuum impositione, & simul chrismate in confirmando utuntur: unde quantum ad essentialia hujus Sacramenti mira est in utraque Ecclesia, & apud omnes concordia, ut proinde controversiæ, quæ supersunt, sint tantum speculativæ, non practicæ. Et si hoc Novatorum argumentum valeret, neque apud ipsos ullum superesset certum, & fixum religionis dogma: nullum est enim adeo capitale, in quo Theologi ipsi pseudo-reformati omnino conveniant, & non invicem altercentur, sin minus quantum ad substantiam, saltem quantum ad aliqua adjuncta. Quod perfacile esset innumeris exemplis tam ex nostra, quam ex ipsorum theologia illustrare.

64. Altera Dallæi objectio posset unico flatu dissipari, dicendo, minime nutare divinam hujus Sacramenti institutionem, quæ firmissimis sacræ Scripturæ, & ecclesiasticæ traditionis fundamentis innititur, etiamsi non aperte constaret hujus divinæ institutionis finis. Quot enim, & quanta sunt, de quorum existentia nulli licet dubitare, quamvis altissimi divinæ providentiæ fines impervii sint? Sed Deus providentissimus hunc etiam finem nobis aperte manifestavit in illa oratione Apostolorum, quæ legitur Act. IV. 29. seq. *Domine*, *respice in minas eorum*, scilicet inimicorum religionis Christi, & *da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum... Et cum orassent*, *motus est locus*, *in quo erant*, & *repleti sunt omnes Spiritu sancto*, & *loquebantur verbum Dei cum fiducia*. Ibi renovatum est miraculum primæ illius confirmationis, quam receperunt in cœnaculo, & apertissime nobis demonstratus est finis institutionis hujus Sacramenti, scilicet ad confirmandos, & roborandos fideles in confessione fidei.

65. Merito itaque Angelicus 3. P. quæst. 72. art. 1. postquam observasset, *Sacramenta novæ legis ordinari ad speciales gratiæ effectus*, docet, hunc specialem gratiæ effectum in Sacramento Confirmationis esse *quamdam perfectam ætatem spiritualis vitæ*. Vid. sup. n. 6. Et quæst. 79. art. 1. cum sibi objecisset hanc ipsam difficultatem respondet ad 1., per Sacramentum Eucharistiæ gratiam augeri, & vitam spiritualem perfici, *aliter tamen*, *quam per Sacramentum confirmationis*, *in quo augetur*, & *perficitur gratia ad persistendum contra exteriores impugnationes inimicorum Christi*. *Per hoc autem Sacramentum* (Eucharistiæ) *augetur gratia*, & *perficitur spiritualis vita ad hoc*, *quod homo in seipso perfectus existat per conjunctionem ad Deum*. Ac demum in IV. Dist. VII. explicans textum Magistri, *per Eucharistiam*, inquit, *roboratur charitas*, *per hoc autem Sacramentum* (Confirmationis) *fides... Vel dicendum*, *quod Eucharistia perficit*, & *roborat ad standum in seipso per modum cibi*, *sed Confirmatio ad pugnam*,

quam

quam quis ab aliis patitur in confessione nominis Christi, contra adversarios audaciam præbens. Cui doctrinæ subscribit etiam Seraphicus Doctor S. Bonaventura in laud. Dist. VII. Et hæc satis sint de hac controversia, quæ fusissime ab aliquibus Theologis tractari solet, præcipue a Natali Alexandro laud. Dissert. X. in Sæc. II., ubi innumeras technas, & cavillationes acutissimi Dallæi refutandi provinciam sibi sumpsit, & feliciter complevit.

C A P U T II.

De materia Sacramenti Confirmationis.

66. Ut mox dicebamus contra Lutheranos, & Calvinistas, controversiæ, quæ inter orthodoxos de materia hujus Sacramenti exortæ sunt, in scholis dumtaxat agitantur, non autem in Ecclesia. In Ecclesia enim miro omnium consensu hoc Sacramentum administratur per manus impositionem, quam Græci dicunt *χειροθεσίαν*, & per sacri chrismatis unctionem a Græcis *μύρον* vocatum; & solum in scholis controvertitur, quænam ex his duabus partibus sit plena & adæquata Confirmationis materia. Novatores autem utramque repudiant; nec repudiant solum, sed sacrilego ore profanant (*a*).

67. Theologi igitur orthodoxi in tres præcipuas sectas divisi sunt; quæ postea sectæ etiam subdividuntur. *Prima* eorum est, qui post Petrum Aureolum Verberium Ord. Min. Archiep. Aquensem, & S. R. E. Cardinalem (floruit Sæc. XIV., & illustre inter Scholasticos sibi nomen acquisivit, ejusque Commentarii Romæ prodierunt an. 1596. duob. Vol. in fol.) solam manuum impositionem esse veram, perfectamque censent Confirmationis materiam; sacram autem chrismatis unctionem pertinere quidem ad substantiam Sacramenti, non tamen esse de ejus essentia, sicut manus, inquit Aureolus, pertinet ad substantiam hominis, non tamen est de ejus essentia, cum homo possit esse etiam sine manu. *Aliam* e diametro oppositam sectam efficiunt illi Theologi, qui chrismatis unctionem volunt esse essentialem hujus Sacramenti partem, manuum autem impositionem solum accidentalem. *Tertia* demum, quæ modo communior esse videtur, constituitur ab illis Theologis, qui utramque partem conjungunt, & manus impositionem una cum sacri olei inunctione plenam, integram, & adæquatam esse contendunt Confirmationis materiam, ita ut alterutra deficiente irritum sit Sacramentum. Isti porro subdividuntur: cum enim in Confirmationis ordine duæ sint manus impositiones, quæ ab Episcopo fiunt, altera ante unctionem, altera in ipsa unctione, quæ fieri non potest sine capitis contactu, quidam primam, alii alteram pro materia Confirmationis habent. Nostra sententia hæc est

P R O P O S I T I O I.

Materia adæquata & integra Sacramenti Confirmationis est manus impositio, & sacri chrismatis unctio.

68. Prob. ex supra relatis SS. Patrum testimoniis n. 29. & seq., in quibus utriusque materiæ fit non minus frequens, quam aperta, & expressa mentio. Et quamquam non omnes utramque conjungunt, hoc ipso tamen, quod utraque commemorata inveniatur, modo ab his, & modo ab illis, argumentum validissimum suppeditatur concludendi, omnes simul conspirasse in utraque agnoscenda. Ulterius Tertullianus, unus ex antiquioribus latinis Patribus utramque simul copulavit *De resurrect. carnis* cap. 8. inquiens: *Caro ungitur, & anima consecratur ... Caro manus impositione adumbratur, ut & anima spiritu illuminetur*. Et *de baptismo* cap. 7. post assertam olei unctionem subdit: *Dehinc manus imponitur*. Etiam sanctus Cyprianus Epist. LXXIII. explicans morem tunc vigentem, quem ab Apostolis Petro, & Joanne repetebat, *manus impositionem*, & *consignationem signaculo divino* in Sacramento confirmationis simul conjunxit. Hoc autem *signaculum divinum* nihil aliud erat, quam sacri chrismatis linitio, quam nunc etiam Græci appellare solent *signaculum doni sancti Spiritus*. Perperam autem Henr. Valesius in cap. 43. Lib. VI. *Hist.* Eusebii signaculum divinum interpretatus est manuum impositionem, cum laud. Cyprianus utrumque distinguat. Ab aliis sanctorum Patrum testimoniis coacervandis supersedeo, cum hæc satis esse possint.

69. Neque vero quis nobis statim objiciat, absurdum videri, duplicem unius, ejusdemque Sacramenti materiam constitui. Non inquam; nam primo cum Sacramentorum institutio a libera Dei voluntate pendeat, eccur non potuit Deus pro suæ beneplacito voluntatis duplicem hujus Sacramenti materiam instituere? Deinde quid simile habemus in sacrosancto Eucharistiæ sacrificio, in quo materia est sine controversia duplex, panis, & vinum.

70. Objiciunt *primo* ii, qui solam unctionem pro materia hujus Sacramenti habent. Innocentius III. cap. *Cum venisset* Extra *De sacra unctione* scribit, per frontis *chrismationem designari manus impositionem Apostolorum*. Item Innocentius IV. in epist. X. ad Othonem Card. cap. 4. *Soli A-*

(a) Calvinus manuum impositionem, quæ sæpissime in libris sacris occurrit, irridet tamquam *vacuum, & frigidam signum, mimice tantum, & sine re effictum*: Oleum autem sacrum scurriliter, & insulse vocat *pinguedinem ore anhelitus inquinatam, & verborum murmure incantatam*. Vah hominis petulantissimi contra venerabiles totius antiquitatis Patres, & contra sanctissimos totius Ecclesiæ ritus blasphemias!

Apostoli, inquit, *quorum vices gerunt Episcopi, per manus impositionem, quam confirmatio, vel frontis chrismatio repræsentat, Spiritum sanctum tribuisse leguntur*. Impositio igitur manuum toties in sacris litteris, & Patribus memorata non erat vera hujus Sacramenti materia, sed sola *confirmatio*, vel *frontis chrismatio*. Deinde Eugenius Papa IV. in Decreto pro Armenis inquit: *Loco illius manuum impositionis, per quam Apostoli dabant Spiritum sanctum, datur in Ecclesia Confirmatio*. Et adhuc clarius, *Secundum Sacramentum*, inquit, *est Confirmatio, cujus materia est chrisma confectam ex oleo, & balsamo*. *Tertio* S. Thomas 3. P. quæst. 72. art. 2. quærens, quænam sit Confirmationis materia? respondet, esse *chrisma*: & cum sibi objecisset, Apostolos hoc Sacramentum contulisse *per solam manus impositionem absque chrismate*, respondet ad 1., quod ad impositionem manus Apostolorum, & etiam ad eorum prædicationem descendebat plenitudo Spiritus sancti super fideles visibilibus signis: *& ideo non erat necessaria sensibilis materia Sacramentalis, ubi sensibilia signa miraculose exhibebantur divinitus*. Ita vero non respondisset Angelicus, si putasset, impositionem manuum factam ab Apostolis fuisse Confirmationis materiam.

71. Resp. ad *primum*, & *secundum*, neutrum Pontificem voluisse excludere a Sacramento Confirmationis manuum impositionem, sed solum asserere, chrismationem esse hujus Sacramenti materiam, non quasi loco impositionis manus successerit chrismatio; & cum Apostoli uterentur manuum impositione, & non chrismate, nos contra utamur chrismate, & non manuum impositione. Videtur igitur uterque hic Pontifex solum innuere, nomen chrismationis fuisse posteriori ævo usurpatum pro nomine impositionis manus, quo nomine tempore Apostolorum vocabatur Sacramentum Confirmationis. Id apertius declarat Innocentius IV. Lib. I. Tit. IV. cap. *Quanto*, inquiens, *Sacramentum Confirmationis, chrismando renatos, soli debent Episcopi per manus impositionem conferre*. Quamobrem in objectis verbis videtur tantummodo diversa hujus Sacramenti nomina recensere; nimirum quæ ab Apostolis dicta fuit *manuum impositio*, *repræsentari*, vel dici *Confirmationem*, vel *chrismationem*.

72. Eademque videtur fuisse mens Eugenii IV., ut nil aliud Armenos docere voluerit, quam Sacramentum *Confirmationis* esse illud ipsum, quod ab Apostolis dabatur per manus impositionem; & modo vocari *Confirmationem*, cum tunc vocaretur *manus impositio*. In alio loco Eugenius nonnisi partialem Confirmationis materiam assignavit; sicut etiam fecit, cum materiam Sacramenti ordinationis dixit esse porrectionem instrumentorum; neque enim ignorabat sapientissimus Pontifex, Græcos non ordinare sine manuum impositione.

73. Ad *tertium* resp., S. Thomam in eo articulo proprie non quærere, an chrisma sit sola materia Sacramenti, sed an sit materia *conveniens?* Quod ibidem affirmat, & probat. Ipsum autem non excludere impositionem manuum, patet ex Lect. I. in cap. VI. Epist. ad Hebr., ubi hæc habet: *Secundum Sacramentum intrantium* (in Ecclesiam) *est in ipsa manuum impositione ... hæc autem est duplex: una est miracula faciens ... alia est Sacramentalis: & hæc est duplex: una in Sacramento ordinis ... alia in Sacramento Confirmationis ad renovationem; in Confirmatione enim datur Spiritus sanctus ad robur*. Post tam claram doctrinam quis possit de S. Thomæ mente dubitare?

74. Ea vero, quæ adjecta sunt ex resp. ad 1. facile explicantur ex aliis, quæ idem S. Doctor tradit art. 4. ubi cum sibi objecisset similem difficultatem de forma Confirmationis, quam neque Christus instituit, neque Apostoli adhibuerunt, ita respondet: „ Sicut supra dictum est art. 2. ad 1., per ministerium Apostolorum quandoque dabatur effectus hujus Sacramenti, scilicet plenitudo Spiritus sancti, quibusdam visibilibus signis miraculose a Deo effectis, qui potest effectum Sacramenti sine Sacramento conferre: & tunc non erat necessaria nec materia, nec forma hujus Sacramenti. Quandoque autem (Apostoli) tamquam ministri Sacramentorum hoc Sacramentum præbebant, & tunc sicut materia, ita & forma ex mandato Christi utebantur. Multa enim servabant Apostoli in Sacramentorum collatione, quæ in Scripturis communiter propositis non sunt tradita." Ad mentem igitur S. Doctoris oportet distinguere duplicem collationem Spiritus sancti factam ab Apostolis; aliam per signa visibilia, & tunc nec materia necessaria erat, nec forma: aliam sine visibilibus signis, & tunc utebantur materia, & forma. Eos fuisse usos manuum impositione, cum ex sacris litteris, tum ex traditione edocemur. Fuisse etiam usos chrismate colligit Angelicus ex quibusdam verbis Dionysii, vulgo Areopagitæ, quem ut vetustissimum Ecclesiæ scriptorem illi quoque agnoscunt, qui eum negant esse ævi apostolici.

75. Inst. Ecclesia latina semper ratam habuit Confirmationem datam a Græcis: neque enim uspiam legitur, eam fuisse iteratam; atqui Græci solam unctionem adhibent, omissa manuum impositione. Quod prob. *primo* ex Græcorum euchologiis, in quibus, ut Morinus, Goarus, aliique testantur, nulla prorsus invenitur manuum impositionis mentio: *deinde* in Confessione fidei, quam Nectarius Patriarcha Jerosolymitanus edidit, & quam alii Episcopi approbarunt, ita legitur: *Hæc unguenti unctio, sive unctionis efficacia ævo Apostolico per impositionem manus fiebat, & habetur Act. VIII., postmodum unctione unguenti fieri cœpit*.

76. Resp. impositionem manuum, tamquam par-

partem necessariam, licet non præcipuam, in Sacramento Confirmationis fuisse a Græcis semper agnitam, & servatam. Id patet ex innumeris cum veterum, tum recentiorum Græcorum testimoniis, quæ apud Scriptores liturgicos facile inveniuntur, & nos brevitatis causa omittimus. Neque verum est, in omnibus euchologiis impositionem manuum esse omissam: eam enim in non paucis inveniri, testatur Eus. Renaudotius harum rerum scientissimus. Joseph item Assemani Tom. III. *Biblioth. Orient.* P. II. eam invenit in *Rituali* Nestorianorum in Chaldæa degentium. Concludo verbis mox allegati Renaudotii Tom. V. *Perpetuit. fidei* Lib. II. cap. 2.: *Impositio manuum in plerisque Græcorum libris ritualibus præscripta reperitur, quamquam pro præcipua Confirmationis parte non habeatur. Quod non ideo fit, quasi Græci, & Orientales magnam in impositione manuum efficaciam non agnoscant; sed quia cum in omnibus pene Sacramentis fiat, unctionem, quæ paucorum propria est, principalis materiæ tenere locum existiment.* Nectarii Patriarchæ verba obscura sunt, nec satis apparet, quomodo *Unguenti unctio, sive unctionis efficacia unctione unguenti fieri cœperit;* quod verba illa sonant. Sed fortasse solum innuere voluit, impositioni manuum, quæ Apostolico ævo fieri solebat, fuisse postmodum unctionem unguenti additam (*a*).

77. Objiciunt *secundo* Jac. Sirmondus, & qui cum eo solam manuum impositionem pro materia Confirmationis agnoscunt. Apostoli in danda Confirmatione non leguntur ullam adhibuisse unctionem, sed duntaxat per manus impositionem invocasse Spiritum sanctum. Nihil etiam legitur de hac unctione apud Patres Apostolicos, & nonnisi serius hujus unctionis mentio fieri cœpit.

78. Resp., hoc argumentum valde affine esse illi, quo perpetuo contra Ecclesiæ dogmata utuntur Novatores, a nobis importune exigentes, ut clara, aperta, & minime ambigua sacrarum litterarum testimonia exhibeamus. Cui Novatorum petitioni si hujusmodi testimonia in promptu non sunt, semper reponimus, sufficere perpetuam, ac constantem Ecclesiæ traditionem, quæ est alter divinæ revelationis fons, & tutissima nostræ fidei norma. Et quando etiam luculenta primi, aut secundi sæculi monumenta desunt, ostendimus, sufficere illa, quæ nobis Patres sequentium sæculorum abunde suppeditant; utpote qui nonnisi illa posteris suis reliquerunt dogmata, quam quæ ab antiquioribus Patribus, & illi Patres ab Apostolis acceperant, juxta illam inconcussam S. Augustini regulam ab omnibus Catholicis receptam Epist. LIV. *Illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe servantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis .... commendata, atque statuta retineri;* & Lib. IV. *De bapt.* cap. 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi Apostolica auctoritate traditum rectissime creditur.* Jam vero provocamus adversarios, ut nobis aperiant, quando, & a quibus, & in quonam Concilio hæc sacræ unctionis consuetudo, quæ in utraque Ecclesia, Latina, & Græca, a primis sæculis invenitur, invecta fuerit? Quæ innovationis epocha cum inveniri nequeat, jure nostro concludimus, eam esse ab Apostolis derivatam.

79. Instabis. Celebris est canon secundus Concilii I. Arausicani habiti anno 441., quo sic statuitur: „ Nullus ministrorum, qui baptizandi recepit officium, sine chrismate usquam debet „ progredi, quia inter nos placuit semel chrismari. De eo autem, qui in baptismate quacumque necessitate faciente chrismatus non fuerit, „ in Confirmatione Sacerdos commonebitur. Nam „ in-

(*a*) Putarunt aliqui ipsam unctionem in fronte, cum sine tactu capitis fieri nequeat, vocari posse, & esse illam manus impositionem, quæ dicitur Confirmationis materia. Verum P. Jac. Sirmondus in suo *Antirrhetico* II. hanc opinionem *ridiculam* appellavit, & *qua nihil fingi possit absurdius*. Petrus vero Aurelius allatis nonnullis gravium scriptorum testimoniis eam sententiam veram esse contendit, & aliam manus impositionem, quæ fit ab Episcopo ante chrismatis unctionem, pro sola cæremonia, non autem pro essentiali Sacramenti materia esse habendam. Omnium tamen Theologorum suffragium hac in parte Aurelius obtinere non potuit. Nostrum non est, hanc celebrem controversiam ingredi, aut definire. Audiantur tamen quæ gloriosissimæ memoriæ Pontifex Benedictus XIV. *De Sin. Diœc.* Lib. II. cap. 19. scripta reliquit. Postquam enim varias quas nos recensuimus, Theologorum sententias de Confirmationis materia §. 16. enumerasset, illorum explicationem addit, qui in Ecclesia Occidentali ideo vigere dicunt disciplinam imponendi manus in ministrando Confirmationis Sacramento, *quia sine admotione, atque impositione manus inungi nequeat illius frons, qui confirmatur*, cum satis assequi non possint, quo alio pacto dici valeat, juxta ritum nunc temporis in Ecclesia Occidentali vigentem imponi manus super confirmandos ab Episcopo Sacramentum ministrante: „ siquidem ea manus protensio versus confirmandos, „ quam Episcopus habet, dum primas recitat preces, „ nequaquam manuum impositio super eos jure, ac „ proprie dici posse videatur. *Quam difficultatem confirmat num. 17. hæc subjiciens:* cum Episcopus sub „ functionis exordium primam orationem recitet, simulque manus protendat super eos, qui præsentes „ adsunt Sacramentum suscepturi, nec amplius eamdem orationem repetat, manusque protendat ad eos, „ qui præsentes non aderant, cum primum hæc præstitit, sed paulatim subingressi sunt in locum eorum, qui chrismate inuncti recesserunt; cumque „ hujusmodi agendi ratio communiter recepta sit, & „ passim servetur, nemine penitus contendente, propterea nullum, irritumque esse Confirmationis Sacramentum sic administratum iis, qui in locum „ priorum successerunt: satis id est ad evincendum, „ manuum extensionem, quæ præindicato tempore fit „ ab Episcopo super confirmandos, neque reipsa esse, „ neque censeri eam manuum impositionem, quæ ad „ validitatem Sacramenti requiritur.

„ inter quoslibet chrismatis ipsius nonnisi una benedictio est, non ut præjudicans quidquam, sed „ ut non necessaria habeatur repetita chrismatio." Alii sine particula negativa *non* legunt; *sed ut necessaria habeatur repetita chrismatio* (a). Ex his concludebat Sirmondus, chrismatis unctionem esse ritum ad baptismum pertinentem, eamque, si in baptismo omissa fuerit, non esse ab Episcopo in confirmatione repetendam. Hunc Arausicanum canonem post breve undecim annorum spatium confirmavit Synodus Arelatensis II. can. his verbis: *Nullum ministrum, qui baptizandi recepit officium, sine chrismate debere progredi, quia inter nos juxta Synodi* (Arausicanæ) *constitutionem placuit semel chrismari*: non itaque admittebatur altera chrismatio in Confirmatione, sed sola adhibebatur manuum impositio.

80. Resp. *primo*, admissa particula negativa, ut contendit Sirmondus, canonis sensum fieri obscurissimum. Cui enim bono commonendus erit Sacerdos, nempe Episcopus, qui ibi Sacerdotis nomine significatur, de omissione unctionis, nisi ut omissionis defectum suppleat? Si autem statuitur *non* necessaria *repetita* chrismatio; una scilicet ad supplendam omissam in baptismo, altera vero in Confirmatione, supervacaneum erit, Episcopum omissionis admonere. Eliminata vero particula negante, hic recte fluit canonis illius sensus, ut ministri baptismatis sacrum chrisma secum ferant, quo possint infantes baptizatos sacro oleo in vertice linire, idest primam chrismationem dare. Quod si aliqua improvisa necessitate hæc chrismatio omissa fuerit, debeat Episcopus moneri, ut antequam neophytum confirmet, illum defectum suppleat. Illa autem verba *non ut præjudicans quidquam* possunt significare, hanc primam unctionem, quæ ad baptismi ritum supplendum pertinet, nullum præjudicium inferre alteri, quæ in Confirmatione danda est. Quod additur, *Chrismatis ipsius nonnisi una benedictio est*, nihil aliud significat, nisi idem esse sacrum chrisma, & ab eodem Episcopo benedictum, quo Presbyteri in baptismo utuntur, & quo Episcopi Sacramentum Confirmationis conferunt.

81. Quod si aliquis contentiose cum Sirmondo, aliisque Theologis velit, retinendam esse particulam negantem, tunc etiam diluitur objectio Sirmondi dicendo, non esse *necessariam repetitam* chrismationem, quia omitti potest sine præjudicio Sacramenti illa, quæ fieri in baptismo debebat, utpote quæ essentialis non est; non autem illa, quæ ad essentiam spectat Confirmationis. Videri potest amplissimus Cardinalis Jos. August. Orsi in *Dissert. Historico-theol. De chrismate confirmatorio:* Et hæc satis multa de controversia, quam fusiori calamo agitare solent Scholastici, quin tamen sacrosanctæ Synodi Tridentinæ dogmata ab alterutra litigantium parte lædantur: hanc enim controversiam sanctissimi illi Patres intactam esse voluerunt.

Quæres *primo*, *quid sit chrisma*, *quo Sacramentum Confirmationis administratur?*

82. Resp. Chrisma vox græca est a verbo χρίω *ungo* derivata; unde latine idem sonat ac *unguentum*, seu *unctio*. Quando autem loquitur de chrismate, quod in Sacramento Confirmationis adhibetur, significatur unguentum factum ex oleo olivarum, & balsamo cum solemni Episcopi consecratione. Dixi *ex oleo olivarum:* quia, ut notat Angelicus 3. P. quæst. 72. art. 2. ad 3., *hoc proprie dicitur oleum; quilibet autem liquor ex similitudie hujus oleum nominatur; nec est in usu communi, nisi in supplementum apud eos, quibus deest oleum olivarum*,

83. Hujus chrismatis, nempe olei cum balsamo mixti, mentio habetur in Sacramentario S. Gregorii Magni; & vener. Beda explicans illa verba Cantic. I. *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi*, inquit: „ In vineis Engaddi balsamum gignitur, quod in chrismatis confectione liquori olivæ admisceri, ac Pontificali benedictione solet consecrari, quatenus fideles omnes cum impositione manus sacerdotalis, qua Spiritus sanctus accipitur, hac unctione signantur (b)."

84. An balsami mixtio necessaria omnino sit ad materiam hujus Sacramenti, controvertitur a Theologis: quamobrem si Confirmatio data fuisset cum solo oleo, esset tanquam dubia sub conditione iteranda. Extat de hoc dubio celebre responsum Innocentii III. cap. *Pastorali* extra *de Sacram.* non

(a) De hac particula negante acre, & diutinum exarsit dissidium inter duos viros doctissimos, P. Jac. Sirmondum, & Petrum Aurelium (sub quo nomine latebat famosus Jo. Du-Verger Abbas S. Cypriani). Eam retinendam, esse, contendebat Sirmondus; abjiciendam vero Petrus Aurelius: uterque vetustis codicibus se tuebatur, & longa fuit serræ reciprocatio; nam Sirmondus addidit *Antirrheticum* I., cui Aurelius opposuit *Anæreticum*. Aliud *Antirrheticum* edidit Sirmondus, & Aurelius ipsum confutavit in *Orthodoxo*; quæ Aurelii opuscula continentur in *Operibus Petri Aurelii Theologi, jussu, & impensis Cleri Gallicani editis* Parisiis 1642. tribus Tomis in fol. Utramque autem a scopo aberrasse, æremque, ut dici solet, inaniter verberasse, nisus est probare Jo. Dallæus, contendens, postremam illam canonis partem, de qua tota erat controversia, esse supposititiam Lib. III. *De confirmatione*. Dallæo præiverat Blondellus, qui in vetusto quodam Henr. Justelli codice invenerat, canonem iis verbis absolvi *In Confirmatione Sacerdos commonebitur*. Mirum est, hos duumviros certe non indoctos, contradicendi libidine voluisse unum codicem, utut vetustum, multis aliis probatæ fidei aut præferre, aut saltem æquare.

(b) Nescio, quomodo hæc verba Bedæ irrepserint in Expositione S. Gregorii Papæ in Cant. Cantic. Doctissimi Benedictini ea non invenientes in veteribus Mss., sed solum in Libris impressis, prudenter in infimam paginæ oram rejecerunt, & inepte a quibusdam ut S. Gregorii allegantur.

non iterandis, de cujus tamen vero, germanoque sensu iterum disputant Theologi. „ Nos consulere voluisti, *inquit Pontifex*, an permitti debeat ministrare, qui sine impositione manuum fuerit ad ordinem subdiaconatus assumptus; & si Confirmationis Sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus. Ad quod breviter diximus respondendum, quod in talibus non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum." Non apparet autem, quomodo suppleri possit balsami admixtio, nisi unctionem cum chrismate renovando. Nec tamen *iterari* Sacramentum proprie dicetur, si prima inunctio fuit irrita. Nihilominus ex hoc ipso Innocentii responso oppositæ sententiæ patrocinium quærunt Cardinalis Cajetanus in 3. P. quæst. 72. art. 1. & 2., Dominicus Soto in hac Dist. VII., aliique graves Theologi putantes admixtionem balsami requiri tantum necessitate præcepti, sed non necessitate Sacramenti. Drouvenius noster hoc præceptum non divinum, sed ecclesiasticum tantummodo esse putat.

85. Illud difficile creditu aliquibus videtur, voluisse Christum pro materia hujus Sacramenti aliquid determinare tam pretiosum, cujusmodi est balsamum, quod nec ubique producitur, nec comparari facile potest, cum aliorum Sacramentorum materiam, ut baptismi, & Eucharistiæ, obviam esse voluerit, & unicuique in promptu. Hanc autem difficultatem ita diluit Angelicus 3. P. quæst. 72. art. 2. ad 4. *Baptismus est Sacramentum absolutæ necessitatis, & ideo ejus materia debet inveniri ubique. Sufficit autem, quod materia hujus Sacramenti, quod non est tantæ necessitatis, possit de facili ad omnia loca terrarum deferri.* Reipsa balsamum non in Palæstina solum, sed etiam in India, & alibi producitur, & ad omnes regiones facile defertur, ut proinde minime audiendi sint Protestantes, qui cum Chemnitio opponunt, celebratum a Plinio Lib. XII. *Hist. Natur.* cap. 25. Judææ balsamum jamdiu defecisse, & quod modo venditur, esse factitium. Etenim compertum omnibus est, verum & legitimum balsamum ex utraque India ad nos pervenire; quod legitimam esse Confirmationis materiam duo Summi Pontifices declararunt Paulus III., & Pius IV., cum non differat a balsamo Palæstinæ, nisi sicut vinum album a rubro (*a*).

Quæres *secundo*, *an chrisma debeat esse ab Episcopo consecratum?*

86. Respondet S. Thomas 3. P. qu. 72. art. 3. *affirmative*; & affert discrimen inter materiam Sacramentorum baptismi, & eucharistiæ, quæ non indiget Episcopali consecratione, & materiam Confirmationis, quæ necessario debet ab Episcopo consecrari: „ Tota, inquit, Sacramentorum sanctificatio a Christo derivatur. Est autem considerandum, quod quibusdam Sacramentis habentibus materiam corpoream, Christus est usus, scilicet baptismo, & etiam eucharistia. Et ideo ex ipso usu Christi, materiæ horum Sacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem Sacramenti...... & propter hoc non est de necessitate horum Sacramentorum, quod materia prius benedicatur, quia sufficit benedictio Christi. Si qua vero benedictio adhibeatur, pertinet ad solemnitatem Sacramenti, non autem ad necessitatem. Unctionibus autem visibilibus Christus non est usus, ne fieret injuria invisibili unctioni, qua est *unctus præ consortibus suis*, Psalm. XLIV. Et ideo tam chrisma, quam oleum sanctum infirmorum prius benedicantur, quam adhibeantur ad usum Sacramenti."

87. Hic ritus consecrandi chrisma est antiquissimus, & ab Apostolica traditione descendere creditur. Illum memorant veteres Patres, ut Tertullianus *de baptismo*, S. Cyprianus Epist. LXX., Optatus Milevitanus, aliique, cum Latini, tum Græci. Inter hos postremos maxime allegari meretur S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi III. *mystagogica*, ubi hæc habet: „ Quemadmodum panis Eucharistiæ per sancti Spiritus invocationem non amplius est communis, sed est corpus Christi, sic & sanctum hoc unguentum non amplius est unguentum nudum, & commune, postquam jam consecratum est .... quo frons, & alii sensus corporis tui symbolice inunguntur; & corpus quidem isto visibili unguento perungitur, anima vero sancto, vivificoque Spiritu sanctificatur."

88. Hanc chrismatis consecrationem nonnisi ab Episcopo fieri posse, communiter docent Theologi post decretum Eugenii IV., qui non solum dixit, materiam Confirmationis esse *chrisma ab Episcopo benedictum*, sed addit, Presbyteros, qui ex Apostolica dispensatione aliquando Confirmationem conferunt, uti non posse *nisi chrismate per Episcopum benedicto*. Non desunt tamen, qui hanc doctrinam restringunt ad solam necessitatem præcepti, non autem Sacramenti. Vid. Benedictus XIV. *De Syn. Diœces.* Lib. VII. cap. 8. (*b*).

CA-

(*a*) Ritum Ecclesiæ miscendi oleo *opobalsamum* ab hæreticis Valentinianis derivatum fuisse, ariolatur Basnagius in *Annal. politico-eccles.* ad an. Christi 37. n. 38., quem refutavimus superius n. 30. Græcorum quorundam insulsam calumniam, quod Latini chrisma ex aqua fluminis conficerent, facile refutavit Nicolaus I. Epist. LXX. ad Hincmarum apud Baronium ad an. 867. Nestorianos solo oleo, sine ulla balsami admixtione uti, nobis tradit Aloysius Assemanus *Cod. Liturg.* Lib. II. cap. 5.

(*b*) Calvinistæ, qua ducuntur insatiabili cachoete sanctissimos nostræ Ecclesiæ ritus subsannandi, benedictionem chrismatis sacrilege irrident, *primo* propter anhelitum Episcopi, quem super ipsius ampullam aliquoties emittit: *secundo*, quia postea ab Episcopo, & Presbyteris genibus flexis adoratur: *Ave sanctum*

CAPUT III.

De forma Confirmationis.

89. Catholici Theologi, quamadmodum supra notavimus num. 67. de materia, ita etiam de forma Confirmationis non parum disputant. Qui enim solam manuum impositionem, quæ sacram unctionem præcedit, hujus Sacramanti materiam constituunt, orationem, quæ ad invocandum Spiritum septiformem fit ab Episcopo manus extendente super confirmandos, dicunt esse propriam Sacramenti formam. Vicissim qui solam chrismatis unctionem ut materiam admittunt, consequenter formam reponunt in iis verbis, quæ Episcopus frontem liniendo profert, *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis*. Sic etiam qui eam manus impositionem, quæ una cum chrismatione conjuncta est, pro adæquata habent Sacramenti confirmationis materia, nonnisi unam agnoscunt veram ipsius formam, nempe allata mox Episcopi verba. Quæ tamen Theologorum dissensio, ut supra num. 63. de materia monuimus: *speculativa* tantummodo est, non *practica*. Cum enim Episcopi invocationem Spiritus septiformis in manuum extensione præmittant, & in frontis unctione consueta verba proferant, nullum amplius superesse potest dubium, quin totum Sacramentum integre perfecerint, quæcumque tandem istarum formularum pars constituatur vera, & essentialis hujus Sacramenti forma. Nostra, & communior Theologorum sententia est hæc.

PROPOSITIO I.

Forma Sacramenti Confirmationis sunt verba, quæ Episcopus in unctione pronunciat: Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis. In nomine Patris, &c.

90. Prob. *primo* ex decreto Eugenii IV. pro instructione Armenorum, ubi dicitur: *Secundum Sacramentum est Confirmatio, cujus materia est chrisma ... forma autem est: signo te, &c.* Non equidem contendo, in hoc loco contineri definitionem fidei, quia nec Concilium ipsum Tridentinum hanc controversiam, quæ inter Catholicos jamdiu viget, definire opportunum duxit. Cum tamen Summus Pontifex Armenos instruere voluerit de doctrina, quæ in Ecclesia Romana communiter tenetur, hinc argumentum nobis suppeditatur sane gravissimum, ut eamdem doctrinam, ut tutissimam amplectamur (a).

91. His accedit Catechismi Romani auctoritas, qui P. II. cap. 3. num. 11. inquirens, quænam sint verba formæ hujus Sacramenti, ut fideles, cum ea pronuntiari animadverterint, ad pietatem, fidem, & religionem animos excitent, inquit: „ His igitur verbis forma absolvitur: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis: in nomine Patris, &c.*" Postea prosequitur probans, laudata verba esse formam Confirmationis hac theologica ratione: „ Sacramenti forma ea „ omnia continere debet, quæ ipsius Sacramenti „ naturam, & substantiam explicant; atqui maxime hæc tria in Confirmatione observanda sunt, „ divina potestas, quæ ut principalis causa in Sacramento operatur; tum robur animi, & spiritus, quod per sacram unctionem fidelibus ad „ salutem tribuitur; deinde signum, quo notatur „ is, qui in certamen christianæ militiæ descensurus est. Ac primum quidem verba illa: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, „ quæ extremo loco posita sunt: alterum ea, *confirmo te chrismate salutis:* tertium quæ in „ principio formæ locantur, *signo te signo crucis* satis declarant. Quamquam si etiam ratione aliqua probari non possit, hanc esse hujus „ Sacramenti veram, & absolutam formam, Ecclesiæ Catholicæ auctoritas, cujus magisterio ita semper edocti fuimus, non patitur, nos ea „ de re quidquam dubitare: " Hactenus Catechismus, qui ut omnes norunt, est in tota Ecclesia probatissimus.

92. Hanc ipsam Ecclesiæ auctoritatem, *quæ hac forma communiter utitur*, allegavit S. Thomas 3. P. quæst. 72. art. 4., ut prædictam formam esse convenientem huic Sacramento ostenderet, inquiens: „ Sicut forma rei naturalis dat ei „ speciem, ita forma Sacramenti continere debet „ quidquid pertinet ad speciem Sacramenti. Sicut autem ex supradictis patet, in hoc Sacramento datur Spiritus sanctus ad robur spiritualis pugnæ: & ideo in hoc Sacramento tria sunt „ necessaria, quæ continentur in forma prædicta. „ Quorum primum est, causa conferens plenitudinem roboris spiritualis, quæ est Sancta Trinitas, quæ exprimitur, cum dicitur, *In nomine Patris, &c.* Secundum est ipsum robur „ spi-

chrisma. Sed si ista carpendi, vel irridendi hunc Episcopi anhelitum licentia detur, pari modo etiam Judæi, vel Gentiles irridebunt Christum Dominum, quando *insufflavit, & dixit eis* (Apostolis) *accipite Spiritum sanctum*, Jo. XX. 22. Illa autem Episcopi, & Presbyterorum genuflexio non est proprie *adoratio*, sed *salutatio*; quomodo S. Andreas crucem a longe conspiciens exclamavit: *Salve crux sancta*.

(a) Non desunt Theologi, qui post hanc Eugenii instructionem in Synodo Florentina probatam, nostram sententiam ad fidem pertinere autumant. Sed nimis durum videretur, hæreseos accusare multos, & insignes Scriptores, qui sicut materiam Confirmationis in impositione manuum, ita formam in Oratione, quæ hanc comitatur, constituunt; immo aliam formulam antiquis ignotam fuisse, contendunt, ut præcipue Jac. Sirmondus in *Antirrhetico II.*

„ spirituale, quod homini confertur per Sacramentum materiæ visibilis, ad salutem, quod quidem tangitur, cum dicitur: *Confirmo te chrismate salutis*. Tertium est signum, quod pugnatori datur, sicut & in pugna corporali milites insigniis ducum insigniuntur; & quantum ad hoc dicitur: *Consigno te signo crucis*; in quo scilicet Rex noster triumphavit, Coloss. II."

93. Hæc confirmandi forma, quantum ad substantiam, est in Ecclesia latina antiquissima, quamvis alicubi aliqua inveniatur accidentalis varietas. In pervetusto Sacramentario Tolosano dicitur: *Signat te Deus sigillo fidei suæ in consignatione fidei in nomine Patris*, &c. Hugo Menardus in duobus Ms. Codicibus invenit: *Confirmo te, & signo in nomine Patris*, &c. In Sacramentario Gelasii: *Signum crucis in vitam æternam*, *Amen*. Multa alia id genus afferri possunt, quorum verba diversa quidem sunt, idem tamen sensus (a).

94. Græci in chrismatis unctione dicunt: *Signaculum doni Spiritus sancti*. Neque audiendi sunt, qui cum Gabriele Philadelphiensi, & nonnullis aliis recentioribus contendunt, hujus Sacramenti formam iis verbis contineri, quibus Episcopus chrisma consecrat. Cum enim hoc Sacramentum non sit permanens, cujusmodi est Eucharistia, sed in actione transeunte situm sit, ut cetera sunt Sacramenta, ejus forma debet exprimi super actionem transeuntem, cujusmodi est chrismatio, non super rem permanentem, cujusmodi est chrisma.

PROPOSITIO II.

Probabile admodum est, etiam orationem, quæ profertur ab Episcopo in protensione manuum super confirmandos, pertinere ad formam Sacramenti Confirmationis.

95. *Primo* enim magnum habet hæc sententia in Scriptura sacra fundamentum; quia Act. VIII. 15. & sequ. dicitur de Petro, & Joanne: *Oraverunt pro ipsis* (Samaritanis jam baptizatis) *ut acciperent Spiritum sanctum: tunc imponebant manus super ipsos* &c. Quod etiam alibi fecisse leguntur. Jam vero hunc ipsum Apostolorum morem fuisse ad Episcopos derivatum, testatur S. Cyprianus Epist. LXXIII., ut nempe *qui in Ecclesia baptizantur*, *Præpositis Ecclesiæ offerantur*, *& per nostram orationem*, *& manus impositionem Spiritum sanctum consequantur*. Et S. Augustinus Lib. XV. *De Trin.* cap. 26. de Christi Discipulis ait: *Orabant*, *ut veniret in eos*, *quibus manus imponebant* (Spiritus sanctus) ..... *quem morem in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia*. Alia addere veterum Patrum similia testimonia facile esset, sed minime necessarium.

96. Non autem asserere auderem, hanc orationem ita pertinere ad formam hujus Sacramenti, ut ea omissa, irritum prorsus reddatur Sacramentum; *primo* propter ea, quæ superius ex Benedicto XIV. ad n. 76. notata sunt, videlicet pueros, qui præsentes non sunt, cum Episcopus hanc orationem profert, & postmodum sacro chrismate inunguntur, valide confirmatos censeri, *nemine prorsus contendente*, *nullum irritumque esse Confirmationis Sacramentum*. *Secundo*, quia in *Euchologio* Græcorum apud P. Edm. Martene *De antiquis Eccl. ritibus* præscribitur, ut si puer periclitetur, omissa Oratione, sola peragatur unctio. *Tertio*, quia verisimile non est, Eugenium IV. voluisse hanc partem omittere in *Instructione* Armenorum, si eam essentialem reputasset. Ex his concludendum videtur, orationem Episcopi una cum protensione manuum super neophytos pertinere quidem ad hoc Sacramentum, sed non tamquam partem essentialem, qua omissa irritum, & vacuum Sacramentum ipsum reddatur.

97. Huic nostræ sententiæ potissimum objicitur silentium non solum sacr. Scripturarum, verum etiam veterum Ecclesiæ Patrum, apud quos ante Sæc. VIII. nulla invenitur hujus formæ intentio.

98. Respondet Angelicus 3. P. qu. 72. art. 4. ad 1., Apostolos, quando hoc Sacramentum præbebant, sicut materia, ita & forma ex mandato Christi usos fuisse. „ Sed multa servabant Apostoli in Sacramentorum collatione, quæ in Scripturis communiter propositis non sunt tradita. Unde Dionysius dicit in fine *Eccl. Hier.*, *consummativas invocationes*, id est verba, quibus perficiuntur Sacramenta, *non est justum Scripturas interpretantibus* (vel potius, ut alii legunt), *non est licitum Scripturas interpretari; neque mysticum eorum, aut in ipsis operatas ex Deo virtutes ex occulto ad commune adducere*, *sed nostra sacra traditio sine pompa*, idest occulte, *eas adoptat*. Unde & Apostolus dicit loquens de celebratione Eucharistiæ 1. Corint. XI. 34. *Cetera*, *cum venero*, *disponam* ". Qui hoc argumento ex silentio Scripturarum ducto facile utuntur, videant, ne ansam Novatoribus præbeant, traditiones orales, & decantatam *arcani* disciplinam rejiciendi.

99. Scholion. Ad omnes hactenus expositas diffi-

(a) Guill. Estius in IV. Dist. VII. §. 5. „ Non est dubitandum, *inquit*, quin hujus Sacramenti, sicut & aliorum forma ab Apostolis ex Christi institutione tradita sit Ecclesiæ quantum ad ea verba, sine quibus Sacramentum non perficitur. Quæ autem sint illa verba, non est usque adeo clarum propter varietatem, quæ apud scriptores reperitur. " Id inde natum putatur, quia hujusmodi Sacramentorum formulæ sub *disciplina arcani* custodiebantur. Certe Innocentius I. in epist. ad Decentium de hoc Sacramento consultus: *Verba*, inquit, *vere dicere non possum*, *ne magis prodere videar*, *quam ad consultationem respondere*. Et postea: *Reliqua vero*, *quæ scribi fas non erat*, *cum adfueris*, *interrogati respondebimus*.

ficultates de hujus Sacramenti materia, & forma tollendas, admodum opportuna, & expedita illa videtur multorum Theologorum sententia, quam Diss. I. n. 317. retulimus, videlicet Jesum Christum *quorumdam* Sacramentorum materiam, & formam nonnisi *in genere* constituisse, relicta Ecclesiæ suæ sponsæ potestate easdem sub perenni Spiritus sancti assistentia *in specie* determinandi. Quam tamen multorum cum veterum, tum recentiorum opinionem multis esse obnoxiam difficultatibus ibidem breviter observavimus.

Quæres, *Quid sentiendum sit de forma Confirmationis a Græcis adhibita?*

100. Resp., non omnino consentire Theologos, quænam a Græcis reputetur vera hujus Sacramenti forma. Nam Petrus Arcudius Lib. II. *De Confirm.* cap. 6. Gabr. Philadelphiensis opinionem fuisse refert, formam Confirmationis esse ea verba, quibus sacrum unguentum ab Episcopo consecratur, non secus ac in Sacramento Eucharistiæ contingit: quæ tamen sententia nullo modo probari potest, cum Sacramentum confirmationis in actione transeunte consistat, non autem sit Sacramentum permanens, quod uni Eucharistiæ peculiare est, ut diximus n. 94.

101. Sunt alii, qui arbitrantur, eorum formam sitam esse in illa oratione antiquissima, qua Sacerdos ante unctionem Deum precatur, *ut signaculum doni, sancti, & omnipotentis, & adorandi sui Spiritus* (baptizato) *largiatur*. Sed re intimius examinata, facile apparet, totam illam orationem esse solum præparatoriam ad Sacramenti administrationem.

102. Eruditus P. Jo. Morinus Lib. VIII. *De pænit.* cap. 16. utramque opinionem conciliare voluit, putans, formam Confirmationis apud Græcos contineri partim in oratione, quæ unctionem præcedit, & partim in illis verbis, quibus consecratur unguentum. Sed qui utramque opinionem sejunctam repudiant, nec conjunctam amplecti possunt.

103. Recentior quidam sub ementito nomine Catum Syriti Italo-Græci in *Elenchis* adv. Arcudium contendit, formam Confirmationis apud Græcos ani esse hæc verba: *Ungitur servus Dei oleo exultationis in nomine Patris &c.* quæ se invenisse ait in antiquo manuscripto; aut hæc alia: *Chrismate sancto, suavitate odoris Christi Dei, sigillo veræ fidei, complemento pignoris Spiritus obsignatur talis N. in nomine Patris &c.* Hunc auctorem acriter confutavit P. Jac. Goar in not. 31. in Baptism. officium Euchologi Græci, & formam ab ipso propositam vocat *mendacia ignoti, & conficti Euchologii*, & esse illa ipsa verba, quæ Sacerdos pronunciat, quando oleo catechumenorum baptizandum pertingit.

104. Explosa igitur hac nova obscuri græculi opinione, idem doctissimus Goarius statuit, formam Confirmationis apud Græcos esse illa verba σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου, *signaculum doni Spiritus sancti;* additque, periculosam sibi semper visam esse eorum suspicionem, qui hac de re dubitare voluerunt, & omnino asserit, materiam Confirmationis proximam apud Græcos esse sacram chrismatis unctionem: & formam constantem essa verba relata, in quibus tamen latitare dicit particulam substantivam *est;* ac demum fidenter concludit, si hæc non sit vera Confirmationis forma, *nullam jam in Oriente superesse Confirmationem, nullum illius fundamentum, nullam de illo fidem*. Legendus auctor ipse pag. 501. seq.

CAPUT IV.

De Sacramenti Confirmationis effectibus.

105. Duo communiter a Theologis contra Novatores statuuntur Confirmationis effectus; scilicet gratia sanctificans, & characteris impressio. Ut utrumque defendamus, sit

PROPOSITIO I.

In Confirmationis Sacramento rite suscepto confertur gratia sanctificans.

106. Sanctus Thomas 3. P. q. 72. art. 7. id ostendit, quia in hoc Sacramento datur Spiritus sanctus: *Missio autem, seu datio Spiritus sancti non est sine gratia gratum faciente*. Et quando in sacris litteris commemorantur gratiæ gratis datæ, semper indicantur, ut dona, & effectus ejusdem Spiritus Sancti, non autem quasi ipsæ sint Spiritus Sancti. Sic Paulus 1. Corinth. XII. 7. seq. postquam hæc dona enumerasset, ita concludit: *Hæc omnia operatur unus, atque idem Spiritus*.

107. Neque obstat, quod gratia sanctificans sit ordinata ad delendam culpam; culpa autem sit jam per baptismum penitus deleta. Non inquam id obstat; respondet enim Angelicus ibid. ad 1., quod gratiæ gratum facientis *primo* quidem effectus sit remissio culpæ; non tamen *solus;* indiget enim homo ulterius promoveri per omnes gradus usque in vitam æternam: *& ideo gratia gratia gratum faciens non solum datur ad remotionem culpæ, sed etiam ad augmentum, & firmitatem justitiæ, & sic confertur in hoc Sacramento*. Addit postea in resp. ad 2., quod *si aliquis adultus in peccato existens, cujus conscientiam non habet, vel si etiam non perfecte contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc Sacramento consequetur remissionem peccatorum*.

108. Et in resp. ad 3. adhuc clarius explicat, cujusmodi sit hæc gratia gratum faciens, quæ in Confirmatione obtinetur: nimirum dicit, esse gratiam *Sacramentalem*, quæ *addit super gratiam gratum facientem communiter sumptam aliquid effectivum specialis effectus, ad quod ordinatur* Sa-

Sacramentum. Unde ita concludit: si ergo consideretur gratia in hoc Sacramento collata, quantum ad id, quod est commune, sic per hoc Sacramentum non confertur aliqua alia gratia, quam per baptismum; sed quæ prius inerat, augetur. Si autem consideratur quantum ad illud speciale, *quod superadditur*, *sic* (gratia hujus Sacramenti) *non est ejusdem speciei cum ipsa* (gratia baptismi). Ita paucis Angelicus totam diruit hæreticorum machinam contra Sacramentum Confirmationis, in eo potissimum fundatam, quod gratia in baptismo recepta sufficiat, ut ad vitam æternam consequendam alia non indigeamus. Istorum errorem damnavit Synodus Trident. Sess. VII. can. 2. *De Confirm.* his verbis: *Si quis dixerit, injurios esse Spiritui sancto eos, qui sacro Confirmationis chrismati virtutem aliquam tribuunt, anathema sit* (a).

109. Brevitar tamen notandum est, adultis peccatoribus per hoc Sacramentum non conferri gratiam gratum facientem, nisi prius per pœnitentiam removeatur obex peccati. Id docet Angelicus Præceptor in hoc art. 7. ad 2., inquiens: „ Sicut ex ipso nomine apparet, hoc Sacramentum datur ad confirmandum, quod prius invenerit; & ideo non debet dari his, qui non habent gratiam. Et propter hoc sicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, nisi per gratiam ceparatis.... Et tunc per hoc Sacramentum perficitur pœnitentiæ effectus, sicut & baptismi: quia per gratiam collatam in hoc Sacramento consequitur pœnitens pleniorem remissionem peccati."

110. Objiciunt Calvinus, Dallæus, Kemnitius, aliique hujus Sacramenti osores. Gratia gratum faciens confertur homini in tota sua plenitudine Sacramento baptismi: injuria ergo fit huic Sacramento, cum dicitur, in Confirmatione hanc gratiam conferri.

111. Resp., hanc objectionem fuisse jam præoccupatam a S. Thoma verbis supra allatis, quibus ea addi possunt, quæ habet in art. 5. mox afferenda, ubi discrimen ponit inter charactarem baptismi, quo confertur potestas ea agendi, quæ ad propria partinent salutem, prout secundum seipsum vivit, & charactarem Confirmationis, quo accipit potestatam aa agendi, quæ pertinent ad pugnam spiritualam contra hostes fidei, tam internos, quam externos.

112. Augmentum gratiæ tum ad nutritionem, tum ad robur animæ accipit homo in pane Eucharistico, quo nutritur, crescit, roboratur, ac confirmatur; non ergo alia opus est gratia per Sacramentum Confirmationis.

113. Resp. *primo*, retorquendo hoc ipsum argumentum contra Sectarios. Non obstante, quod homo in baptismo recipiat gratiam sanctificantem, eamque perfectam, ipsi confitentur, per Sacramentum Eucharistiæ conferri novam gratiam: cur ergo etiam in Sacramento Confirmationis hæc nova gratia conferri non poterit? Rursus, nulla fit Sacramento baptismi injuria, recipiendo aliud Sacramentum Eucharistiæ: cur itaque blaterant, Sacramentum Confirmationis injuriam irrogare baptismo, quasi hoc Sacramentum sine Confirmatione perfectum non sit?

114. Resp. *secundo*, tam baptismum, quam Eucharistiam esse duo Sacramenta in seipsis omnino perfecta, suumque effectum in subjectis bene dispositis perfecte producere; nostrum tamen divinum Redemptorem voluisse aliud Sacramentum Confirmationis instituere, ad majorem perfactionis gradum in bonis producendum. Hujus rei exemplum præbuit in Apostolis, quibus post baptismum, & Corporis, & Sanguinis sui sumptionem, etiam Confirmationis effectum largiri voluit per illapsum Spiritus sancti, quo ad palam confitendam, & prædicandam fidem fortiores redderentur. Id similiter operatur Deus in nobis per Sacramentum Confirmationis.

PROPOSITIO II.

Alter Sacramenti Confirmationis effectus est character in anima impressus.

115. De hoc altero Confirmationis effectu, scilicet charactere ita scribit Angelicus 3. P. quæst. 72. art. 5.: „ In omni Sacramento, quod non iteratur, imprimitur character: dicit enim Gregorius (Habetur cap. 9. *De Consecr. Dist.* V.): *de homine, qui a Pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda est*: ergo in Confirmatione imprimitur character."

116. Deinde ita pergit; „ Character est quædam spiritualis potestas ad aliquas sacras actiones ordinata. Dictum est autem supra art. 1. quod sicut baptismus est quædam spiritualis regeneratio in vitam christianam, ita etiam Confirmatio est quod-

(a) Hæ erant impiæ Calvini blasphemiæ Lib. IV. *Institut.* cap. 19. In *Antidoto* autem *Concilii Trid.* ad hunc can. ita furens dicebat: *Crepent licet, nihil proficient, negando se in Spiritum Dei esse contumeliosos, dum ejus virtutem ad putidum oleum referunt.* His conviciis sacrilegus homo, non solum religiosissimos Tridentinæ Synodi Patres, sed veteres etiam Ecclesiæ universæ Doctores turpiter incessere non erubuit, qui sacrum chrisma innumeris propemodum encomiis fidelium venerationi semper proposuerunt. Nec constat, a veteribus hæreticis fuisse unquam hac in parte Catholicis repugnatum. Quod enim S. Optatus Milevitanus inter alia istorum immania scelera refert, ipsos scilicet ampullam sacri chrismatis e fenestra projecisse, quæ tamen prodigiose integra servata est Lib. VI. Cont. Parmenianum, non in contemptum solius Sacramenti Confirmationis factum fuit, sed quia errantes putabant, nulla esse in Ecclesia Catholica veri nominis Sacramenta; unde ex eodem Optato discimus, etiam Altaria Catholicorum, Calices, atque ipsum Eucharistiæ Sacramentum fuisse ab illis impiis profanata.

quoddam spirituale augmentum promovens hominem in spiritualem ætatem perfectam. Manifestum est autem ex similitudine corporalis vitæ, quod alia est actio hominis statim nati, & alia actio, quæ competit ei, cum ad perfectam ætatem pervenerit. Et ideo per Sacramentum Confirmationis datur homini potestas spiritualis ad quasdam alias actiones sacras, præter illas, ad quas datur ei potestas in baptismo. Nam in baptismo accipit homo potestatem ad ea agenda, quæ ad propriam pertinent salutem, prout scilicet secundum seipsum vivit; sed in Confirmatione accipit homo potestatem ad agendum ea, quæ pertinent ad pugnam spiritualem contra hostes fidei: sicut patet exemplo Apostolorum, qui antequam plenitudinem Spiritus sancti acciperent, erant in cœnaculo perseverantes in oratione; postmodum vero egressi, non verebantur publice fidem fateri etiam coram inimicis fidei Christianæ."

117. Hanc porro doctrinam Angelicus Doctor ex antiquis sanctis Patribus hauserat, qui passim hoc Sacramentum appellant *signaculum*, quo *Christus signat in frontibus milites suos*, ut Tertullianus ait *De Præscript.* cap. 40., vel *signaculum Dominicum*, quo fideles accepto Spiritu sancto *consummantur*, ut S. Cyprianus epist. LXXIII. ad Jubajanum. Adhuc expressius S. Cyrillus Jerosolym. in fine *Protocatechesis* de Confirmatione loquens, *Det nobis Deus*, inquit, *Spiritus sancti signaculum indelebile in sempiternum*. Et S. Augustinus Lib. II. *cont. litteras Petiliani* cap. 104. *Sacramentum chrismatis*, dicit, *in genere visibilium signaculorum sacrosanctum esse*, *sicut est ipse baptismus*, additque ipsum posse esse *& in hominibus pessimis*, quia nimirum indelebile est. S. Leo Magnus Serm. IV. *De Nativit.* cap. 6. fideles alloquens, *Renati*, inquit, *per aquam*, *& Spiritum sanctum accepistis chrisma salutis*, *& signaculum vitæ eternæ*. Multo plura hujus generis afferre facile esset, quibus significarunt veteres Ecclesiæ Patres, in hoc Sacramento imprimi signaculum indelebile, quod nos *characterem* nominamus. Unde etiam iterari non posse docuerunt, nisi quando probabilibus argumentis ipsum rite collatum non fuisse, dubitabatur, quemadmodum statuit S. Gregorius Papa ad Felicem Episcopum rescribens Lib. XIV. epist. 17. (*a*); & ante ipsum Synodus V. Carthaginensis celeb. anno 401. idem statuit can. 6.; & Concilium Cabillonense II. anno 813. damnavit quosdam imperitos de plebe, qui bis, aut terse confirmandos Episcopis sistebant. Immo nec Confirmationem datam ab hæreticis fuisse in Ecclesia Catholica renovatam, testis est locupletissimus Optatus Milevitanus in Lib. VII. adv. Donatistas n. 4. ita Donatistas alloquens: *Numquid nos exterminamus oleum vestrum*, nempe unctionem confirmatoriam? .... *Quod nostrum est*, *apud vos est*. *Et si a nobis ad nos aliquis transitum fecerit*, *sic a nobis servatur*, *quomodo a vobis dimittitur*.

118. Recte igitur Concilium Florentinum anno 1439. statuit, *inter Sacramenta tria esse*, *Baptismum*, *Confirmationem*, *& Ordinem*, *quæ characterem*, *idest spirituale quoddam signum a ceteris distinctivum*, *imprimunt in anima indelebile*. Et Concilium Trident. Sess. VII. can. 9. ita decrevit: *Si quis dixerit*, *in tribus Sacramentis*, *Baptismo scilicet*, *Confirmatione*, *& Ordine*, *non imprimi characterem in anima*, *hoc est*, *signum quoddam spirituale*, *& indelebile*, *unde ea iterari non possint*, *anathema sit*. Vide, quæ supra dicta sunt Diss. I. cap. 12. (*b*).

119. Ob. *primo*. Character importat signum aliquod distinctum; sic per Baptismum distinguuntur

(*a*) S. Gregorii verba hæc sunt: „ De dedicationum „ vero Ecclesiarum dubitatione, super quam inter ce„ tera nos consulere voluistis, hoc vos rite tenere de„ betis, quod ab antecessoribus nostris traditum ac„ cepimus: ideat ut quoties tam de baptismo aliquo„ rum, vel confirmatione, quam de consecratione du„ bitatio habetur, & nec scriptis, nec testibus ratio „ certa habetur, utrum baptizati, vel confirmati, si„ ve Ecclesiæ consecratæ sint, ut baptizentur tales, „ ac confirmentur, atque Ecclesiæ canonice dedicen„ tur, ne talis dubitatio ruina fidelibus fiat, quoniam „ non monstratur iteratum, quod non certis indiciis „ ostenditur rite peractum.

(*b*) Jo. Morinus Congregat. Oratorii Presbyter, vir admodum eruditus, sed qui a communi opinandi modo libenter discedebat, Lib. IX. *De pœnitentia* cap. 11. & seq. dogma a Patribus Tridentinis definitum restringit ad Sacramentum Confirmationis in catholica Ecclesia rite collatum. Si autem ab Episcopo hæretico conferatur, putat, veterum Patrum, quos multos allegat, sententiam fuisse, tale Sacramentum irritum esse, adeoque nullum characterem imprimere, secus ac de baptismo, quem etiam ab hæreticis datum esse validum, & characterem imprimere, semper creditum fuisse demonstrat. Allegat quoque ex recentioribus Jo. Maldonatum *De Sacram. Confirm.* quæst. 1. (Alegambius in *Bibliotheca Script. S. I.* negat, hoc opus esse Maldonati). Eamdem opinionem amplexi sunt pauci alii doctissimi viri, ut Ant. Augustinus in *Epitome juris Pontificii* Lib. XXIII. tit. 8., & Jac. Sirmondus II. *Antirrhetico* contra Petrum Aurelium. Major tamen Theologorum pars tenet, Confirmationem apud hæreticos rite, & a legitimo ministro collatam validam esse, & characterem imprimere, ut iterari sine piaculo nequeat; pro qua sententia tuenda præter Petrum Aurelium Sirmondi adversarium, & alios multos, strenue contra Morinum dimicavit Christianus Lupus in Dissert. *De VIII. Synodo generali*. Morinum sententiam mutasse asserit Continuator Theol. Witasse Quæst. II. art. 6. §. 7. In *Orthodoxa confessione Ecclesiæ Orientalis* Quæst. CV. statuitur quidem hoc Sacramentum *nunquam repeti*, sed hæc adjicitur exceptio, *nisi in illis*, *qui a nominis Christi ejuratione* (*ad professionem ejusdem*) *postliminio redeunt*. Hunc errorem posterioribus Græcis exprobat Petrus Arcudius in Lib. *Concordiæ Ecclesiæ occident. & orient. in septem Sacram. administr.* cap. 18.

tur Christiani ab infidelibus, & per sacram Ordinationem Clerici a laicis; sed Confirmatio nullam affert distinctionem; pugna enim contra omnes fidei nostræ hostes communiter præcipitur omnibus, quia per baptismum omnes adscribuntur militiæ Christi.

120. Respondet Angelicus in hoc art. 5. ad 1. „ quod pugna spiritualis contra hostes invisibiles „ omnibus competit; sed contra hostes visibiles, „ idest contra persecutores fidei, pugnare, nomen „ Christi publice confitendo, est confirmatorum, „ qui jam sunt perducti spiritualiter ad virilem „ ætatem, secundum quod dicitur I. Joan. II. 15. „ *Scribo vobis juvenes, quoniam fortes estis, & „ verbum Dei in vobis manet, & vicistis malignum*. Et ideo character Confirmationis est signum distinctivum, non infidelium a fidelibus, „ sed spiritualiter provectorum ab his, quibus dicitur 1. Petri II. 2. *Sicut modo genti infantes*." Et in resp. ad 2. addit Angelicus, confirmatum accipere potestatem publice fidem Christi profitendi, *quasi ex officio*.

121. Notat vero idem S. Doctor ibid. art. 6. ad 1., „ quod virtus divina non est alligata Sacramentis; unde potest conferre homini spiritnale „ robur ad confitendum publice fidem Christi „ absque Sacramento Confirmationis; sicut etiam „ potest consequi remissionem peccatorum sine baptismo. Sicut tamen nullus consequitur effectum „ baptismi sine baptismi voto, ita nullus consequitur effectum confirmationis sine voto ipsius, „ quod potest haberi etiam ante susceptionem baptismi." Et sic intelligitur, potuisse aliquos sine Confirmatione, immo etiam sine baptismo fidem Christi libere profiteri, & sanguinem pro illius confessione fundere.

122. Ob. *secundo*. Sacramenta, quæ imprimunt characterem, iterari non possunt; at vero Confirmationem fuisse repetitam, multis, gravibusque momentis constat. Id certe observabatur olim in Ecclesia Græca. Canon enim 7. Synodi Laodicenæ jubet Novatianos, Photinianos, & Quartodecimanos *sacro chrismate inunctos sancto mysterio communicare*. Ad hunc canonem procul dubio respiciebat S. Basilius, quando in epist. sua I. *Canonica* ad Amphilochium, postquam dixisset, debere nos *accurate canonum observationi servire*, loquens de Novatianis, Encratitis, Apotactitis, & Hydroparastatis, *omni ratione*, inquit, *statuatur, ut ii, qui ab illorum baptismo veniunt, ungantur coram fidelibus & ita demum ad mysteria accedant*. Ita reipsa postea statutum fuit in II. œcumenica Synodo an. 381., ubi can. 7. decernitur, Arianos, Macedonianos, Novatianos, Quartodecimanos, Sabbatianos, & Apollinaristas, postquam dederint libellos, & omnem hæresim anathematizaverint, recipi, *signatos, sive unctos primum sancto chrismate frontem, & oculos, & nares, & os, & aures, & eos signantes dicimus: signaculum doni Spiritus sancti*; quæ verba, ut supra observavimus n. 94. formam Confirmationis apud Græcos continent. Hanc autem disciplinam fuisse in Oriente accurate servatam ad minus usque ad finem sæculi VII., liquet ex can. 95. Synodi Trullanæ, seu Quinisextæ, ubi illa lex iisdem fere verbis renovata fuit (*a*).

123. Etiam apud Latinos repetitam fuisse Confirmationem in iis, qui ab hæresi revertebantur ad Ecclesiam, constat ex Concilio Arelatensi I., quod can. 8. iis hæreticis, qui in Patre, & Filio, & Spiritu sancto baptizati fuerant, vult *manus tantum imponi, ut accipiant Spiritum sanctum*. Huic autem Concilio præter Legatos S. Sylvestri R. P. etiam aliquos Episcopos Italiæ interfuisse certum est. Siricius item Papa in epist. I. ad Himerium cap. 1. *Baptizatos*, inquit, *ab Arianis nos cum Novatianis, aliisque hæreticis, sicut est in Synodo constitutum, per invocationem solam septiformis Spiritus, Episcopalis manus impositione Catholicorum consentui sociamus; quod etiam totus Oriens, Occidensque custodit*.

124. Ut huic difficultati certe gravissimæ occurrant illi Theologi, qui validum esse putant Sacramentum confirmationis ab hæreticis rite administratum, non minus quam baptismum, duas ineunt vias. *Primo* aliqui cum Petro Arcudio Lib. II. cap. 18. dicunt, canonem Constantinopolitanum, aliosque similes non respicere nisi illos hæreticos, qui baptismum quidem susceperant, non tamen fuerant confirmati, quos propterea confirmandos esse, recte statutum fuit, ut plene, & integre Deo consecrarentur. Hæc multorum sententia eo fit probabilior, quod in laudato canone Constantinopolitano nominentur Novatiani, quos Sacramentum Confirmationis simul cum baptismo conferre non consuevisse, ac propterea debuisse confirmari, aperte testatur Theodoretus Lib. *Hæret. fabul.* cap. 5., inquiens: *iis, quos baptizant, sanctissimum chrisma non præbent; quapropter eos, qui ex hac hæresi corpori Ecclesiæ conjunguntur, laudatissimi Patres* (Constantinopolitani) *inungi præceperunt*. Fortasse hoc Sacramentum illi prætermittebant, ut hac etiam in parte Patriarcham suum Novatianum imitarentur, quem propter hujus Sacramenti omissionem jure reprehendebat Sanctus Cornelius Papa in epist. ad Fabium Antiochenum apud Eusebium Lib. VI. *Hist. Eccl.* cap. 43.

125. Sabbatiani his adjunguntur; sed ab istis si-

(*a*) Famosus ille Marcus Ephesius, qui decreto unionis in Synodo Florentina solus obstitit, & tantum postea fraudibus suis valuit, ut chrisma malo fato renovaretur, in schismatica sua oratione ad omnes Christianos ex hoc canone probabat, omnes Latinos a Græcis semper habitos fuisse, ut hæreticos, quia si aliqui se Græcis adjungebant, statim Confirmationis Sacramento ungebantur.

similiter fuisse neglectam Confirmationem, ex eo conjicere possumus, quod essent propago quædam Novatianorum, qui non errores mutarunt, sed nomen, dicti *Sabbatiani*, quod *Sabbatio* adhæserint, ut discimus ex Socrate Lib. V. cap. 21., & Sozomeno Lib. VII. cap. 18.

126. Adjungit item laud. canon Arianos, Macedonianos, Tetraditas, seu Quartodecimanos, & Apollinaristas, quos pariter signari, & *sacro chrismate ungi*, jubet. Suspicari tamen cum fundamento possumus, Arianos, Macedonianos, & Apollinaristas, qui de Spiritu sancto prave sentiebant, aut nullatenus, aut non rite Sacramentum Confirmationis post baptismum tradidisse. De Quartodecimanis fortasse id minus credibile videri posset. Attamen Socrates loco sup. laud. Sabbatium Paschalis festi solemnitatem, quam Novatiani innovaverant, *defendere instituisse*, testatur, unde & Quartodecimanos cum Novatianis conspirasse constat: hinc facile fieri potuit, ut & ipsi Sacramentum Confirmationis omitterent.

127. Hæ quidem sunt conjecturæ, non firma documenta, sed in re obscura debent & ipsæ suum pondus habere. Ex alia parte nulla appatet ratio, cur Synodus illa solos hos hæreticos, non autem ceteros voluerit *sacro chrismate* ungi. Sic etiam de solis Arianis, Macedonianis, Sabbatianis, Novatianis, Tetraditis, seu Quartodecimanis, & Apollinaristis, non autem de ceteris hæreticis loquitur antiquissimus Codex enchologicus Barberinus, cui consonant alii duo pariter vetustissimi Codices liturgici Crypto-Ferratensis, & Regius Parisiensis. Ut quid autem hæc distincta istorum hæreticorum enumeratio, si omnes hæretici non recipiebantur, nisi per novam Confirmationem? Quantum equidem reor, quia hi soli Confirmationem aut non dabant, aut rite non dabant (*a*).

128. Dices. Methodius celebris, & sanctus Constantinopolis Patriarcha, qui sæc. IX. floruit, jussit indiscriminatim omnes hæreticos, etiam illos, qui in Ecclesia catholica baptizati, & confirmati, in hæresim desciverant, cum ad Ecclesiam redirent, sacro chrismate deliniri, addita Confirmationis formula: *signaculum doni Spiritus sancti:* ergo &c. (*b*).

129. Resp., hoc Methodii testimonium iis non prodesse, qui contendunt, Confirmationem datam in Ecclesia catholica imprimere characterem indelebilem, & solum dubitant de Confirmatione extra Ecclesiam ab hæreticis administrata (V. sup. not. ad num. 118.). Methodius enim aperte loquitur de iis, qui ad Ecclesiam catholicam, a qua defecerant, revertuntur; quo fieret, eum illam præformasse nonnullorum sententiam, quæ vult, characterem Confirmationis in hæresi amitti, quæ sententia consensione omnium Catholicorum falsa omnino est, & erronea. Vid. supra in fine not. ad n. 118. Quamobrem nonnulli existimarunt, titulum Methodiani Euchologii falsum esse, nempe non *de apostatis*, sed universim *de hæreticis* redeuntibus ad Ecclesiam illum Methodianum canonem fuisse inscriptum, & nihil aliud continere, quam ordinem præscriptum in can. 7. Synodi Constantinopolitanæ, magis tamen explicatum.

130. Petrus Arcudius huic difficultati respondens cap. 18.: *primo* dubitat, an iste Methodius sit ille vir sanctus, qui S. Ignatium in Patriarchatu Constantinopolitano præcessit, & multa ab impio Photio passus est, an alius schismaticus, qui sæc. XIII. illam sedem obtinuit; *deinde* dubitat, an ritum de ungendis, & lavandis, qui ab hæresi revertebantur, sit genuinus, an vero a recentioribus Græcis additus, quia in nonnullis codicibus, teste etiam Jo. Matthæo Caryophilo, desideratur. Morinus quoque illud euchologium fuisse adulteratum censet. Si hoc admittatur, dubitari etiam poterit, an illa verba, *signaculum doni Spiritus sancti*, adscititia sint, quibus demptis luculenter apparet, omnes illas cæremonias non esse, nisi pœnitentiales, & reconciliatorias.

131. Aliis tamen doctissimis viris, ut nostro Jac. Goario, hæc Arcudii responsio minus probata fuit; ac propterea aliam inierunt viam explicandi tum Euchologium Methodii, tum præcipue canonem septimum Synodi II. generalis; quod scilicet illa unctio, quæ adhibebatur hæreticis redeuntibus ad Ecclesiam, non fuerit *Sacramentalis*, & *confirmatoria*, nisi quando alii antea confirmati non erant, sed solum *pœnitentialis*, & *reconciliatrix*, ad supplendum scilicet defectum Confirmationis in hæresi acceptæ, in qua character quidem imprimebatur, Spiritus tamen sanctus dari non poterat; vel etiam ad recuperandum eumdem effectum, nempe gratiæ, receptum quidem in Ecclesia catholica, sed amissum per apostasiam a recta fide. Totus ergo hic ritus, quamquam ritui confirmatorio simillimus, Confirmationis effectum producere non poterat *ex opere operato*, quia solius Sacramenti id proprium est:

(*a*) Non desunt, qui hunc canonem Concilii III. suspectum habent propter *Sabbatianos* in eo memoratos, quod nomen esse Synodo Constantinopolitana posterius, colligitur ex Socrate Lib. V. cap. 21. Sed præter hunc canonem alia multa monumenta occurrunt usitatæ unctionis S. Chrismatis in receptione hæreticorum, non solum apud Græcos; sed etiam apud Latinos, ut supra n. 123. dictum est, ut proinde difficultas etiam sine can. 7. Synodi Constantinopolit. adhuc subsisteret. Hanc laud. Canonum explicationem præter multos alios Theologos usurpat etiam noster Card. Jos. Aug. Orsi in Dissert. De baptismo P. II.

(*b*) P. Jac. Goar in not. ad Methodii Euchologium probat contra Petrum Arcudium, hunc Methodium alium esse non posse, quam sanctissimum illum Patriarcham, qui floruit circa annum 840.; non vero alium Methodium schismaticum, qui Constantinopolitanæ Ecclesiæ præfuit circa annum 1240.; probat insuper, hoc ipsius euchologium esse genuinum.

est; producere autem poterat similem effectum *ex opere operantis*, impetrando a Deo gratiam vel nunquam habitam, vel infeliciter deperditam.

132. Difficultas tamen semper remanet, quomodo iidem ritus eadem materia, eademque forma in aliis aliquibus verum efficerent Sacramentum, in aliis non item. Huic objectioni ita respondet Rev. Hyac. Drouven: „ Non externo ritu, sed ex ejusdem „ observandi causa, ex subjecti capacitate, aliis- „ que adjunctis circumstantiis debet Sacramenti „ veritas æstimari. Quam regulam nisi teneri- „ mus, Sacramentum ubi revera non est, posi- „ turi sumus. Sic ex. gr. Diaconissæ olim ritu „ ordinationi Diaconorum plane simili, ministerio „ Episcoporum consecrabantur. Numquid ideo di- „ cturi sumus, verum iis fuisse collatum diaco- „ natus Sacramentum? Absit: muliebris enim se- „ xus tantæ dignitatis est incapax. Pariter ex an- „ tiqua disciplina certum est, Clericos ab Episco- „ pis hæreticis, schismaticis, simoniacis, intru- „ sis, excommunicatis promotos, iterato sacræ Or- „ dinationis ritu, nec aliter ad Ordinum suorum „ functiones fuisse admissos. Numquid ideo Sa- „ cramentum ordinationis iterabatur? Nequaquam: „ constans enim est, eratque majoribus, per or- „ dinationem sacram in quacumque hæresi, & a „ quolibet, quantumvis pravo ministro, susce- „ ptum characterem imprimi, adeoque iterari non „ posse. Erat igitur hæc mulierum, & clerico- „ rum, ordinatio mera institutionis ecclesiasticæ „ cæremonia, quæ licet externam speciem Sacra- „ menti haberet, Sacramentum tamen non erat. Idem „ dicimus in præsenti de unctione chrismatis, ma- „ nuumque impositione, erga redeuntes ab hæ- „ resi ex veteri instituto observari solita &c.".

133. Præter hæc, multorum recentium Græcorum objicitur auctoritas, qui Confirmationem repeti posse docuerunt, quos recenset, & refellit Petrus Arcudius in sup. laud. Lib. II. cap. 19. & seq. Veruntamen *primo* non adeo gravis est istorum auctoritas, ut multum curanda sit. *Præterea* qui ipsorum testimonia penitius examinarunt, eadem explicari posse putant de quibusdam unctionibus cum sacro chrismate, quæ vere Sacramentales non sunt.

134. Supersunt explicanda ea, quæ ex Ecclesia latina allata sunt sup. n. 123. Et *primo* certa habemus monumenta, in Ecclesia latina iteratam non fuisse Confirmationem, etiam ab hæreticis datam. Id constat ex celebri decreto R. P. Stephani contra Rebaptizantes, quo baptizatis in hæresi (qui utique ex veteri more erant etiam confirmati) nihil aliud fieri præcipit, quam *ut manus imponantur ad pœnitentiam* (a); quo titulo *pœnitentiæ* Confirmationem indicatam fuisse nunquam legimus. Ulterius Eusebius Lib. VII. *Histor. Eccl.* cap. 2. loquens de hæreticis conversis, inquit: *Antiqua consuetudo invaluerat, ut in hujusmodi hominibus sola manuum impositio cum precationibus adhiberetur*. Alcimus Avitus, qui sub initium Sæc. VI. Viennensem in Galliis regebat Ecclesiam, interrogatus a Stephano Lugdunensi de ritu, quo Donatista quidam recipi deberet, ita respondit Epist. XXIV.: *Manus impositionem personæ, de qua scribitis, adhibete, quam constat... cum ministerio baptismatis etiam chrismate confirmatam*. Eademque fuerat praxis Ecclesiæ Africanæ, in cujus nomine inquiebat Donatistis S. Optatus Milevitanus Lib. VII. contra Parmenianum: *Si a vobis ad nos aliquis transitum fecerit, sic a nobis servatur, quomodo a vobis dimittitur*.

135. Præterea recolendum est, quod superius Diss. III. n. 546. seq. observavimus, baptismum in fictione inutiliter receptum, recedente fictione, seu quocumque alio obice remoto, suum producere effectum, nempe gratiam sanctificantem. Qui igitur in hæresi baptismum valide quidem, sed inutiliter receperant, cum ad Ecclesiam pœnitentes revertebantur, Spiritum sanctum, nempe gratiam Spiritus sancti, recipere dicebantur. Atque ut hoc apertius constaret, immo ad hoc cæleste donum efficacius impetrandum, consueverat Ecclesia Romana manus in pœnitentiam imponere, & quasdam preces super pœnitentes addere. *Manus impositio*, inquit S. Augustinus Lib. V. *de bapt.* cap. 23., *si non adhiberetur ab hæresi venienti, tamquam extra omnem culpam judicaretur: propter charitatis autem copulationem, quod est maximum donum Spiritus sancti.... manus hæreticis conversis imponitur*. Non itaque hæc impositio manuum erat Sacramentum Confirmationis, quod iterari non potest, sed ecclesiastica cæremonia. Hoc etiam declaravit Siricius Papa in epist. ad Himerium cap. 1., ubi postquam morem alicubi in Hispania invectum rebaptizandi hæreticos improbasset, ita subdit: *Quos nos cum Novatianis, aliisque hæreticis, sicut in Synodo constitutum, per invocationem solam septiformis Spiritus Episcopalis manus impositione Catholicorum conventui sociamus: quod etiam totus Oriens, Occidensque custodit*. Atque hoc eodem sensu Sanctus Leo Papa in Epist. CLXVII., alias II. ad Rusticum cap. 18., & alibi de quibusdam baptizatis in hæresi inquiebat: *Per manus impositionem, invocata virtute Spiritus sancti, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt*. Omittimus alia ejusdem generis argumenta, quibus manifeste docemur, in Ecclesia latina impositionem manuum, qua recipiebantur hæretici, per invocationem Spiritus sancti, non fuisse Confirmationis Sacramentum, sed tantum cæremoniam, qua denotabatur, extra Ecclesiam dari qui-

(a) Morinus ut hujus argumenti vim declinaret, nobis persuadere voluit, loco verborum *in pœnitentiam*, legendum esse *in Spiritum sanctum*. Sed hoc est contra fidem S. Cypriani, qui in suis epistolis non semel legit *in pœnitentiam*, contra fidem Eusebii, & omnium scriptorum.

quidem posse Sacramenta baptismi, & Confirmationis, quantum ad rem, & characterem, non autem quantum ad effectum primarium, seu gratiam Spiritus sancti, quam recipiebant duntaxat in reconciliationem cum Ecclesia catholica.

136. Fatendum est nihilominus, aliquando etiam apud Latinos impositioni manuum additam fuisse *chrismationem*, seu unctionem cum sacro chrismate, quod pluribus documentis constat; unde & Walafridus Strabo *De origine usuum Eccles.* cap. 26. loquens de hæreticorum receptione, *Chrismate*, inquit, *& manus impositione*, *quod imperfectum erat*, *perfici debet: hoc in canonibus*, *& decretis Patrum frequens habetur*. Imperfectum porro vocat Sacramentum, quod propter obicem hæresis, aut schismatis suum *plenum* non obtinuerat effectum: *perficiebatur* autem remoto obice per reconciliationem. Eamdem disciplinam viguisse in Hispania, discimus ex S. Isidoro Hispalensi Lib. II. *De officiis* cap. 24., ubi de hæreticis rite baptizatis inquit: *Solo chrismate*, *& manus impositione purgandi sunt*. Et Gregorius Turonensis *Hist. Franc.* Lib. V. n. 39. de Hermenegildo ad fidem converso dicit: *Dum chrismaretur*, *Joannes est vocitatus* (a).

137. Ex his paucis antiquis monumentis, quæ ex multis selegimus, nos satis probabiliter erui posse putamus, impositionem manus, addita etiam sacri chrismatis unctione, qua conversi ab hæresi hæretici Ecclesiæ reconciliabantur, non fuisse *confirmatoriam*, sed pure *cæremonialem*, ad impetrandam, ac significandam gratiam Spiritus sancti, quam baptizati, vel confirmati extra Ecclesiam Catholicam recipere non poterant. Quod si antiqua hæc consuetudo Ecclesiæ clarius, & certius illustrari nequit, non propterea in dubium revocari potest certum ejusdem Ecclesiæ dogma, quod Sacramentum Confirmationis indelebilem imprimat characterem, non minus quam alia duo Baptismi, & Ordinis, ut propterea sine grandi piaculo iterari non possit.

138. Illud denique monendum ducimus, non unam, eamdemque fuisse in omnibus Ecclesiis recipiendorum hæreticorum disciplinam. Nam S. Gregorius Magnus in epist. 67. Lib. XI. *Ab antiqua*, inquit, *Patrum institutione didicimus*, *ut quilibet apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur*, *cum ad sanctam Ecclesiam redeunt*, *aut unctione chrismatis*, *aut impositione manus*, *aut sola professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur*. *Unde Arianos per impositionem manus Occidens*, *per unctionem vero sancti chrismatis ad ingressum sanctæ Ecclesiæ catholicæ Oriens reformat*. *Monophysitas vero*, *& alios ex sola vera confessione recipit &c.* Quæ tamen verba non ita presse accipienda sunt, quasi in Oriente nunquam fuerit manus impositio adhibita, & in Occidente nunquam fuerit addita chrismatis unctio: contrarium enim ex iis, quæ hactenus dicta sunt, manifeste apparet; sed quod ut plurimum ita fieri soleret: quod etiam editores Benedictini erudite notarunt (b).

139. Obj. *postremo* nonnulla veterum testimonia, quibus indicatur aperte, Confirmationem ab hæreticis datam fuisse a catholicis iteratam. *Primo* S. Cyprianum pro certo habuisse videtur, B. S. Stephanum, qui baptizatos in hæresi rebaptizari vetabat, iterum tamen confirmasse eos, qui in hæresi erant confirmati; unde eumdem incohærentiæ ita arguebat in Epist. LXXIV. *Si potest qui extra Ecclesiam natus templum Dei fieri* (per baptismum), *cur non possit super templum & Spiritus sanctus infundi?* Nimirum sanctus iste Episcopus illam manuum impositionem, cui revertentes ab hæresi Stephanus subjectos esse volebat, nihil aliud esse arbitrabatur, quam novam confirmationem. *Secundo* S. Augustinus Lib. III. *De Bapt.* cap. 16. *Manus impositio*, inquit, *non sicut baptismus repeti non potest;* nemo autem ignorat, apud veteres, præcipue apud latinos, *manuum impositionem* nihil esse aliud, quam Sacramentum Confirmationis. *Tertio* Auctor anonymus Cypriano coævus, qui Rebaptizantium errorem egregie confutavit, manuum impositionem datam hæreticis resipiscentibus vocat *signum fidei iteratum*, *atque consummatum:* quæ epitheta Sacramentum Confirmationis manifeste significant. Addit, *hæreticos baptizatos aqua*, *tantum in Spiritu sancto baptizandos esse:* baptismus autem in Spiritu sancto, diversus a baptismo aquæ, aliud esse non potest, quam Sacramentum Confirmationis.

140. Resp. ad *primum*, S. Cyprianum, licet doctum, & acutum, æstu tamen disputationis, ut alias Diss. II. n. 168. adnotavimus, abreptum, mentem Stephani non fuisse bene assecutum, atque in eo vehementer errasse, quod Sacramentum ab ejus effectu non distinxerit. Hinc quia Stephanus doce-

(a) Hoc primum apparet exemplum nominis in Confirmatione mutati, quod postea nonnulli imitati sunt, fortasse ad significandam novam vitæ inchoationem a præterita diversam.

(b) Consul. doctissimus Edm. Martene *De ant. Ecclesiæ ritibus* Tom. II. Lib. III. cap. 6. Ceterum etiam in Oriente variam fuisse recipiendorum hæreticorum disciplinam, multis discimus monumentis. Theodorus Studita celebris Sæc. IX. Imaginum defensor in epist. ad Naucratium, alios dicit fuisse baptizatos, alios unctos, alios solum hæresim anathematizasse. Idem etiam constat ex tribus antiquissimis *Euchologiis*, scilicet *Barbarino*, dicto Sancti Marci, quia ex Bibliotheca FF. Præd. Sancti Marci Florentiæ in Bibliothecam Cardinalis Francisci Barberini translatum fuit; *Cryptoferratensi*, quod illi monasterio donavit Card. Bessarion; & *Regio Parisiensi*, ex quo multa extraxit Petrus de Marca in Dissert. *De Primatu Lugdunensi*, & *ceteris Primatibus*.

cebat in hæresi recipi quidem Sacramentum baptismi, ejusque characterem, non tamen effectum principalem, scilicet gratiam Spiritus sancti, ad quam recipiendam opus erat manus impositione ad pœnitentiam, Cyprianus eum accusabat, quasi doceret, in hæresi recipi quidem Baptismum, non autem Sacramentum Confirmationis, quæ certe fuisset incohærentia palpabilis. Unde etiam in epist. ad Jubajanum suo præjudicio præoccupatus dicebat, parum esse hæreticis revertentibus *manum imponere ad accipiendum Spiritum, nisi accipiant & Ecclesiæ baptismum: tunc enim demum plane sanctificari, & esse filii Dei possunt, si Sacramento utroque nascantur*, eadem semper chorda oberrans, scilicet non posse Sacramentum baptismi recipi, nisi simul Spiritus sanctus accipiatur, juxta illud Christi Domini: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, &c.* quibus verbis utebatur Cyprianus, ut probaret baptismum extra Ecclesiam datum esse irritum, quia extra Ecclesiam nemo nasci potest ex Spiritu sancto, scilicet semper errans in hoc, quod Sacramentum non distingueret ab ejus effectu.

141. Alterum testimonium S. Augustini communiter intelligitur, non de ea *manus impositione*, in qua confertur Sacramentum Confirmationis, sed de illa impositione manus, quæ olim fiebat in reconciliandis peccatoribus, quæ cæremonia erat Sacramentalis, non Sacramentum. Equidem fateor, per impositionem manuum frequenter designari Sacramentum Confirmationis, immo in illo ipso capite S. Doctorem loqui etiam de illa manus impositione, qua olim visibiliter dabatur Spiritus sanctus, nunc autem invisibilis ejus gratia confertur; sed hanc manuum impositionem repeti posse, non dicit. Alteram vero dicit repeti posse, quia hæc nihil est aliud, *nisi oratio super hominem*.

142. Postrema ex Anonymo objectio facile solvitur, observando, eum non in propria, sed in sententia Rebaptizantium esse locutum, qui manuum impositionem a Stephano præceptam dicebant *præstare signum fidei iteratum, atque consummatum;* cum tamen dumtaxat fieret ad pœnitentiam, ita scilicet, *si hæc non fieret ab hæresi venientibus, tamquam extra omnem culpam esse judicaretur*, ut loquitur Augustinus Lib. V. *De Bapt.* cap. 23. Quando vero hic scriptor asserit, hæreticos baptizatos in aqua, *tantum in Spiritu sancto baptizandos esse*, facile explicatur de hæreticorum reconciliatione, qua Spiritum sanctum recipiebant, quem baptismo in hæresi ipsis collato recipere non potuerunt. Hujus autem scriptoris Anonymi doctrina erat Stephani Rom. Pontificis omnino conformis, & Rebaptizantibus opposita.

CAPUT V.

De Sacramenti Confirmationis Ministro.

143. Ceterum in Ecclesia catholica dogma est, *ordinarium* Confirmationis ministrum non esse nisi Episcopum, quidquid a paucis sæculis hæretici nonnulli in hoc etiam fidei articulo innovare præsumpserint (a). Distinguunt tamen Theologi alium hujus Sacramenti ministrum, quem *extraordinarium* appellant, cui ex concessione Ecclesiæ facultas confirmandi tribuitur. Hanc duplicem veritatem tuetur S. Thomas 3. P. quæst. 72. art. 11., cum quo sit

PROPOSITIO I.

Ordinarius Sacramenti confirmationis minister est solus Episcopus.

144. Hæc propositio est certissimum nostræ religionis dogma. Nam sacrosancta Trident. Synodus Sess. VII. *De Confirm.* cap. 4. ita definivit: *Si quis dixerit, sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit.* Et antea Eugenius IV. in *Instruct. Armenorum* dixerat: *Ordinarius minister* (Confirmationis) *est Episcopus; & cum ceteras unctiones simplex Sacerdos valeat exhibere, hanc nonnisi Episcopus debet conferre.*

145. Et quidem *primo* hæc veritas constat exemplo Apostolorum, in quorum Actibus cap. VIII. narratur, fuisse a Philippo Diacono baptizatos in Samaria viros, ac mulieres; quod cum audissent A-

(a) Primus, qui a veteri Ecclesiæ doctrina de Ministro Confirmationis recedere ausus fuerit, videtur fuisse Photius, qui cum omnes quæreret occasiones, se a legitima R. Pontificis jurisdictione subtrahendi, hunc etiam prætextum arripuit, quod Nicolaus I. Bulgaros a Græcis Presbyteris confirmatos, iterum ab Episcopis confirmari jusserit. Hac de causa in schismatica illa epistola, quam ad omnes Orientis Episcopos scripsit, inter alios errores hunc immiscuit, nulla Apostolorum, aut Sanctorum Patrum, aut Synodica lege, solos Episcopos fuisse constitutos *ordinarios* Confirmationis ministros. Photianas calumnias depulit ipse Nicolaus in sua Epis. LXX. ad Hincmarum: tum postea Hincmarus, Æneas Episcopus Parisiensis, Odo Bellovacensis, & Ratramnus Monachus Corbejensis, Photii Epistolam confutarunt Sæc. XII. Waldenses mirari solitos fuisse, scribit Raynerius, *quare solis Episcopis liceat confirmare.* Addit vero noster clar. P. Richinius in Dissert. II. De Waldensibus cap. 4. n. 5., eos putasse, etiam a bonis laicis per manus impositionem dari Spiritum sanctum: Hos pestiferos hæreticos, ut in nonnullis aliis erroribus, ita in hoc secuti sunt Sæc. XIV. & XV. Wiclefistæ, & Hussitæ, quorum hæc impia propositio in Concilio Constantiensi damnata fuit, *Confirmatio ..... reservatur Papæ, & Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis.* De Luthero, Calvino, aliisque Novatoribus nihil attinet dicere, cum isti Confirmationem e numero Sacramentorum expungere voluerint, & solam esse cæremoniam a quolibet ministro peragendam.

Apostoli, qui erant Jerosolymis, *miserunt ad eos Petrum, & Joannem*, qui pro illis baptizatis oraverunt, *ut acciperent Spiritum sanctum*, nempe per Sacramentum Confirmationis. Jam vero cur Apostoli ad hoc Confirmationis Sacramentum neophytis conferendum missi fuerint, non vero illud contulerit ipse Philippus, qui eosdem baptizaverat, nulla alia reddi potest ratio, quam quod Christus Dominus voluerit, illud nonnisi per Apostolos dari, adeoque per Episcopos, qui sunt Apostolorum successores.

146. Hoc Apostolorum exemplum sancti Patres frequenter usurparunt, ut probarent, ad solos Episcopos pertinere baptizatos sacro chrismate consignare. Paucos ex multis enumerabimus. S. Cyprianus Epist. LXXIII. ad Jubajanum postquam laudatum textum ex cap. VIII. Act. Apost. memorasset, hæc subdit: *Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, Præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem, ac manuum impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo divino consignentur*. S. Jo. Chrysostomus Hom. XVIII. in cap. VIII. Act. Apost. *Philippus*, inquit, *unus ex septem* (Diaconis) *erat secundus a Stephano, ideo & baptizans Spiritum sanctum non dabat; neque enim facultatem habebat; hoc enim donum solorum Apostolorum erat ... Unde & præcipuos* (hoc est Episcopos) *videmus hoc facere*. S. Hieronymus in *Dial. adv. Lucifer.* nobis exponit *Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos, qui longe minoribus urbibus per Presbyteros, & Diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat*, nempe sicut fecerunt Apostoli Petrus, & Joannes, ut Samaritis a Philippo baptizatis manus imponerent. Denique, ne longior sim, S. Augustinus Lib. XV. *De Trinit.* cap. 26. de Apostolis loquens, qui orabant, ut Spiritus sanctus in eos veniret, quibus manus imponebant, *Quem morem*, inquit, *in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia*.

147. His sanctorum Patrum documentis addimus Conciliorum, & summorum Pontificum decreta. Concilium Eliberitanum can. 38. loquens de baptizato in periculo mortis, jubet, *ut si supervixerit, ad Episcopum perducatur, ut per manus impositionem perfici possit*. Innocentius I. in Epist. ad Decentium Episcopum Engubinum cap. 3. *De consignandis infantibus*, inquit, *manifestum est, non ab alio, quam ab Episcopis fieri licere: nam Presbyteri, licet sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hæc autem Pontificibus solis deberi, ut vel consignent, vel Paraclitum Spiritum tradant, non solum consuetudo ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio Actuum Apostolorum, quæ asserit, Petrum, & Joannem esse directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum sanctum*. Post autem distinguit inter unctionem in vertice capitis, quæ in baptismo fieri solet, & unctionem frontis in Confirmatione, subdens: *Nam Presbyteris, seu extra Episcopum, seu præsente Episcopo baptizent, chrismate baptizatos ungere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Spiritum Paraclitum*. Atque hoc modo sanctissimus ille Pontifex initio sæculi V. abusum, qui in Eugubina Ecclesia inoleverat, sublatum voluit. Nec dissimiliter Sanctus Gregorius Magnus labente Sæc. XI. eumdem abusum in Ecclesiam Calaritanam invectum sustulit data ad Januarium ejusdem Ecclesiæ Episcopum epistola, quæ est IX. in Lib. IV.

148. Hanc dogmaticam veritatem Angelicus noster præceptor art. sup. laud. hac ratione confirmat. „ Fideles Christi sunt quoddam divinum opus, secundum illud 1. Corinth. III. 9. *Dei ædificatio estis*. Sunt etiam quasi quædam *epistola Spiritu Dei scripta*, sicut dicitur 2. Corinth. III. 3. Hoc autem Confirmationis Sacramentum est quasi ultima consummatio Sacramenti baptismi; ita scilicet quod per baptismum ædificatur homo in domum spiritualem, & conscribitur quasi quædam spiritualis epistola: sed per Sacramentum Confirmationis, quasi domus ædificata, dedicatur in templum Spiritus Sancti, & quasi epistola conscripta signatur signo crucis: & ideo collatio hujus Sacramenti Episcopis reservatur, qui obtinent summam potestatem in Ecclesia: sicut & in primitiva Ecclesia, per impositionem manus Apostolorum, quorum vicem gerunt Episcopi, plenitudo Spiritus Sancti dabatur, ut habetur Act. VIII. "

149. Ob. *primo*. Ut supra dictum est Diss. III. cap. 12. Presbyteri sunt ministri *ordinarii* Sacramenti baptismatis, quod multo efficacius est Sacramento Confirmationis; cum in baptismo fiat plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam; quæ remissio non habetur in Sacramento Confirmationis; ergo multo magis &c.

150. Respondet S. Thomas in hac 3. P. quæst. 72. art. 11. ad 2., quod *Sacramentum Baptismi est efficacius, quantum ad remotionem mali, eo quod est spiritualis regeneratio, quæ est mutatio de non esse in esse. Hoc autem Sacramentum* (Confirmationis) *est efficacius ad proficiendum in bono, quia est quoddam spirituale augmentum de esse imperfecto ad esse perfectum. Et ideo hoc Sacramentum digniori ministro committitur*. His addi potest, baptismum esse Sacramentum summæ necessitatis: unde divina providentia voluit, ut quemadmodum ejus materia communis est, & semper in promptu, ita etiam minister esset quilibet Sacerdos, immo necessitate urgente quilibet homo, ut alias cum S. Thoma observavimus, Sacramentum autem Confirmationis adeo necessarium non est: quamobrem nil mirum, voluisse Deum illud per solos Episcopos administrari.

151. Ob. *secundo* cum Calvino, ejusque sectariis

riis contra primam nostram probat ex sacris litteris. Apostoli non erant Episcopi, sed Presbyteri, eisque non solum Episcopi, sed etiam Presbyteri successerunt: eorum igitur exemplo non solum Episcopi, sed etiam Presbyteri poterunt Confirmationis Sacramentum conferre. Res patet in alio exemplo communionis sub utraque specie, quam ideo contendimus, Presbyteris dandam esse, quia Christus in ultima cœna eam Apostolis dedit (a). Præterea Ananias, qui non erat Apostolus, immo fortasse nec Sacerdos, nec Diaconus, manus imposuit Saulo, *ut impleretur Spiritu Sancto* Act., IX., nempe per Confirmationem.

152. Resp., omnes Apostolos Episcopali, idest supremo Ecclesiasticæ hierarchiæ gradu emituisse; ac propterea communem esse doctrinam, solos Episcopos in suprema hac dignitate eis succedere; atque hac de causa ex quo Apostoli Petrus, & Joannes missi fuerint ad confirmandos Samaritas a Philippo Diacono jam baptizatos, Patres concordi sententia docuerunt, nonnisi ad summos Pastores Confirmationis administrandæ munus pertinere, ut vidimus num. 145. Presbyteri etiam succedunt Apostolis in quibusdam officiis, puta consecrandi Eucharistiam, illam sumendi sub utraque specie &c., non tamen in amplissima Apostolatus, vel Episcopatus dignitate.

153. Quod de Anania objectum est, jam supra n. 20. solutum fuit. Nec desunt etiam, qui Ananiam, quamvis non vocetur nisi *Discipulus*, fuisse Episcopali dignitate insignitum, suspicentur, quia S. Augustinus Lib. II. *Quæst. Evang.* cap. 40. id innuere videtur, dicens: *Paulus ad Ananiam missus est, ut illo sacerdotio, quod in Ecclesia constitutum est, Sacramentum doctrinæ fidei perciperet.*

154. Ob. *tertio* cum Dallæo. Tertullianus a nobis laudatus Diss. III. n. 402., Episcopis, Presbyteris, Diaconis, immo & ipsis laicis; *cum urget circumstantia periclitantis*, baptizandi facultatem tribuit; atqui ea ætate una cum baptismo tribuebatur Confirmationis Sacramentum, neque vero antiquus hic scriptor ullam ingerit mentionem, quod isti baptizarent dumtaxat, non autem baptizatum confirmarent: ergo &c.

155. Resp., vanum esse hoc Dallæi argumentum. Quod enim Tertullianus non memorat, memorarunt alii Patres, qui clarius Confirmationem a Baptismo distinxerunt, & hunc etiam a Præsbyteris, & Diaconis, immo & a laicis in mortis periculo conferri posse nobis tradiderunt, propter summam Sacramenti necessitatem, non autem Confirmationem. Hoc constat pariter ex facto Novatiani, qui in lecto decumbens baptismum susceperat, cum autem supervixisset, Confirmationem ab Episcopo petere neglexit, quod illi a summo Pontifice Cornelio ut indignum facinus exprobratum fuit, ut alias notavimus.

156. Ob. *quarto*. S. Ambrosius in Lib. *De Mysteriis* cap. 6. asserit, *unctionem unguenti*, quæ certe nihil est aliud, quam Confirmatio, *fieri a Sacerdote*. Item S. Hieronymus in *Dial. adv. Luciferianos* n. 9. postquam dixisset, *Hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos, qui longe a majoribus urbibus per Presbyteros, & Diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem sancti Spiritus manus impositurus excurrat*, subdit, hoc factum esse *ad honorem potius sacerdotii, quam ad legem necessitatis*, hanc addens rationem: *alioqui si ad Episcopi tantum imprecationem Spiritus sanctus defluit, lugendi sunt, qui in villulis, aut in castellis, aut in remotioribus locis per Presbyteros, & Diaconos baptizati ante dormierunt, quam ab Episcopis inviserentur*. Rursus celebre est illud ejusdem Doctoris maximi dictum in Epist. CI. ad Evagrium: *Quid facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod Presbyter non facit?* Tertio Vener. Beda in Ps. XXVI. nos docet, unctionem, *quæ fit per manuum impositionem ab Episcopis, & vulgo Confirmatio dicitur*, eamdem esse cum secunda (quæ fit in baptismo): *propter arrogantiam tamen non concessa est singulis Sacerdotibus, sicut & multa alia*.

157. Resp. ad *primum* haud raro apud veteres Patres nomen *Sacerdotis* sumi antonomastice pro Episcopo, quamvis communiter Episcopus, vel proprio nomine *Episcopus*, vel *summus Sacerdos* appellatur, quomodo ipse Ambrosius cap. 2. ipsum appellat. Deinde videtur Ambrosius loqui non de unctione Confirmationis, sed de unctione baptismi, quæ a Sacerdote baptizante fit in vertice capitis baptizati. Ibidem enim S. Antistes de solo baptismo loquitur; de Confirmatione postea dicit in cap. 7.: *Repete, quia accepisti signaculum spirituale &c.*; & quamquam ibi nullam memoret unctionem, est tamen subintelligenda: neque enim in eo opere Sanctus Ambrosius minutatim, & ex ordine omnia exponit, quæ in his Sacramentis conferendis observabantur.

158. Ad *secundum*. Quamvis verba Hieronymi obscuriora videantur, si tamen conferantur cum toto contextu, facile apparebit, illa solummodo significare, non eam esse summam hujus Sacramenti necessitatem, ut si qui sine eo decedant, ita infelix, & lugenda sit eorum sors, quemadmodum aliorum sors lugenda, qui sine baptismo infeliciter pereunt. Nam quantum ad necessitatem illud accipiendi ab Episcopo, hæc dixerat immediate ante: *Quod si hoc loco quæris, quare in Ecclesia*

(a) Minime probandus est Durandus, dum in IV. Dist. VII. quæst. 3. num. 11. in dubium vocat, an Apostoli Confirmationem contulerint ex episcopali dignitate, an ex solo sacerdotali charactere. Omnes dubium sustulit antiqua Patrum traditio, quæ solis Episcopis, tamquam successoribus Apostolorum, confirmandi officium detulit.

clesia baptizatus, nisi per manus Episcopi, non accipiat Spiritum Sanctum, quem nos asserimus in vero baptismate tribui, disces, hanc observationem ex ea auctoritate descendere, quod post ascensum Domini Spiritus Sanctus ad Apostolos descendit. Quod vero subdit, id factum esse *ad honorem potius Sacerdotii, quam ad legem necessitatis*, verissimum est. Poterat enim Jesus Christus ad alios Clericos hoc munus absolute deferre, sed voluit hunc honorem Episcopis reservari, qui obtinent summam potestatem in Ecclesia, quia, ut nuper vidimus cum Angelico, *hoc Sacramentum est quasi ultima consummatio Sacramenti baptismi*.

159. Majorem præsefert difficultatem vulgatum illud S. Doctoris effatum: *Quid facit, excepta ordinatione, Episcopus &c.?* Sed attendendus est ejusdem scopus, redarguendi quorumdam sciolorum impudentiam, qui Diaconos Presbyteris coæquabant, aut etiam præferebant: unde Hieronymus cogebatur Presbyterorum excellentem dignitatem magnificare, *ad quorum preces Christi corpus, sanguisque conficitur;* non autem verisimile est, voluisse S. Doctorem Presbyteros adeo extollere, ut eos Episcopis coæquaret, aut in sola ordinandi potestate eosdem Episcopis inferiores asserere: ignorare enim non poterat, Episcopos in multis aliis Presbyteros antecellere, atque in hoc ipso jure Sacramentum confirmationis fidelibus conferendi, quod in *Dial. adv. Luciferianos* diserte professus est.

160. Eodemque modo explicandus est S. Joannes Chrysostomus, dum in Hom. XI. in Epist. I. ad Timoth. asserit, a Paulo Presbyteros aliquando Apostolorum nomine comprehendi: *non enim*, inquit, *multum distant; nam & Presbyteris Ecclesiæ cura promissa est, & magisterium: & quæ de Episcopis dixit, etiam Presbyteris congruunt: sola quippe Ordinatione superiores illi sunt*. Chrysostomum de more ferę exscribunt Theophilactus, & Oecumenius. Dixi, eodem modo hæc verba explicari posse, ac illa S. Hieronymi, ut scilicet præcipua, non autem sola Episcoporum præeminentia indicetur. Vel, ut aliis placet, quod cetera Episcoporum munia possint etiam ad Presbyteros delegari, excepta tamen ordinandi potestate.

161. Ad *tertium*. Petrus Aurelius sine dubitatione asserit, locum Bedæ esse manifeste vitiosum, & emendandum ita, ut Beda velit verticis unctionem eamdem esse cum unctione frontis, *non usquequaque*, sed materia, & unguento, & communi *chrismationis* nomine; efficientia enim hæ duæ unctiones admodum inter se distant. Sane idem egregius Sæc. VIII. Auctor in Cap. VIII. Act. Apost. notat cum aliis Patribus, atque interpretibus, Philippum non potuisse Samaritis dare Spiritum Sanctum: *hoc enim*, inquit, *solis Pontificibus debetur. Nam Presbyteris, sive extra Episcopum, sive præsente Episcopo baptizent, chrismate baptizatos ungere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Paracletum baptizatis*.

162. Ob. *quinto*, nonnullos veteres canones, quibus non minus Presbyteris, quam Episcopis signandi baptizatos facultas asseritur. Primo in Lib. VII. *Constit. Apostol.* cap. 23. hæc leguntur; *De Baptismo Episcopus, aut Presbyter, jam ante constituimus, & nunc rursus dicimus: Unges autem prius Oleo Sancto, deinde baptizabis aqua, postremo signabis unguento chrismatis*. *Secundo* Concilium Toletanum I. an. 400. can. 20. *Statutum est*, inquit, *Diaconum non chrismare, sed Presbyterum absente Episcopo, præsente vero, si ab ipso fuerit ordinatus*. *Tertio* in can. 1. Synodi I. Arausicanæ concessum fuit, *hæreticos in mortis discrimine positos, si desit Episcopus, a Presbyteris chrismate, & benedictione consignari*. *Quarto* in Concilio Regiensi an. 439. Presbytero *in Ecclesia, in qua ordinatus fuerit, consecrandi virginem, sicut confirmandi neophytum, jus tribuitur*. *Demum* in Concilio Barcinonensi can. 2. ita statutum fuit: *Cum chrisma Presbyteris diœcesanis datur pro neophytis confirmandis, nihil pro liquoris pretio accipiatur*. Supponit ergo Concilium, etiam Presbyteros diœcesanos posse, & debere neophytos confirmare.

163. Resp. ad *primum*, in laud. textu *Constitut. Apostolic.* tria proponi, sive ab Episcopo, sive a Presbytero facienda; olei unctionem, baptismum, & chrismationem; non autem distingui, quænam ad Episcopum solum, quænam vero etiam ad Presbyterum spectent; sed quæ hic obscura sunt, aliis antiquis monumentis declarata habemus, ut scilicet unctio verticalis, & baptismus ad Presbyteros, chrismatio vero ad solum Episcopum *jure ordinario* pertineat.

164. Ad *secundum* resp., Concilium Toletanum I. loqui de unctione *verticali*, quæ fit in baptismo, non de unctione *confirmatoria*, quæ fit *in fronte*. Concedit itaque Presbyteris baptizantibus, ut absente Episcopo eam dare possint, & etiam ipso præsente, si id fieri jubet. Sunt equidem, qui cum eruditissimo Christiano Lupo illum canonem intelligunt de unctione *confirmatoria* in fronte, sed dicunt, id concessum fuisse *extraordinaria, & delegata* facultate.

165. Ad *tertium*. Communis Canonistarum opinio est, in eo canone non agi, nisi de unctione *reconciliatoria*, qua hæretici ad Ecclesiæ unitatem ab Episcopo recipi solebant. Synodus autem permittit, eam etiam a Presbyteris fieri, *absente Episcopo, & in mortis discrimine*.

166. In Concilio Regiensi solum agebatur de Armentario Episcopo exauctorato, cui Parœcia concessa fuit cum facultate exercendi aliquas functiones, quæ jure sui characteris illi competebant, sci-

scilicet consecrandi Virgines, & confirmationis Sacramentum conferendi.

167. Postremum facile solvitur. Nihil enim in Concilio Barcinonensi statutum legitur de illa unctione, quæ datur in Confirmationis Sacramento, sed de sacro chrismate, quod soli Episcopi consecrare possunt, & quo Presbyteri utuntur in unctione verticali; vel quod Presbyteri servare debebant, ut Episcopis venientibus ad confirmandos fideles paratum esset. Simile suppeditat exemplum Gelasius I. in Epist. IX. ad Episcopos Lucaniæ c. 5., ubi jubet, *ne baptizandis, consignandisque fidelibus Sacerdotes pretia ulla præfigant*; cum tamen idem Pontifex cap. 6. expresse asserat, non licere Presbyteris *consignationis Pontificalis adhibendæ sibimet arripere facultatem*.

168. Obj. *sexto*. Hæc facultas unctionis confirmatoriæ Episcopis reservata fuit jure duntaxat ecclesiastico, non divino. Prima hujus reservationis epocha apparet sub Sylvestro R.P. in ejus vita, quam exhibet *Pontificale pseudo-Damasi*. Id etiam eruitur ex brevi epilogo Concilii Romæ habiti anno 325., ubi dicitur, S. Sylvestrum constituisse, ut Presbyterum Arianum resipiscentem nemo suscipiat, *nisi Episcopus eum reconciliaverit, & sacrosancto chrismate per Episcopalem manuum impositionem Sancti Spiritus gratia, quæ ab hæreticis dari non potest, confirmaverit*. *Secundo* S. Gregorius Magnus scribens Januario Episcopo Calaritano Lib. IV. Epist. 9. ita decrevit: *Presbyteri baptizatos infantes signare sacro in fronte chrismate non præsumant*. Cum autem audisset, quosdam ex hoc suo decreto fuisse contristatos, iterum eidem Episcopo Epist. 26. ita rescripsit: *Et nos quidem secundum usum veterem Ecclesiæ nostræ fecimus. Sed si omnino hac de re aliqui contristantur; ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus*. *Demum* in cap. 7. Concilii II. Hispalensis dicitur, prohiberi Presbyteris chrismatis confectionem, & unctionem *ex novellis, & ecclesiasticis regulis:* non igitur jure divino.

169. Resp. *ad primum*, *Pontificalis pseudo-Damasi* nullam esse auctoritatem, quod multo post Damasum scriptum fuisse, Baronius, Bellarminus, aliique graves critici animadverterunt. Repugnat autem huic Libro Innocentius I., qui in celebri sua Epist. ad Decentium hanc prærogativam solis Pontificibus deberi, non solum ex consuetudine ecclesiastica demonstrat, verum etiam ex Actibus Apostolorum V. sup. num. 146.; nec ullam facit mentionem supposititii illius decreti S. Sylvestri (a). Non minus apocryphus judicatur ille brevis Epilogus Concilii Romani. Sed præterea nihil ex eo contra nos extrudi potest: multa enim alia a Romanis Pontificibus, & in Conciliis statuta inveniuntur, quæ non humani, sed divini juris sunt; & nihil prohibet, aliquid divina simul, & humana lege constitui.

170. Ad S. Gregorii auctoritatem non una est Theologorum responsio; sed mihi obvia, & facilis ea videtur explicatio, quam tradit immortalis memoriæ ejus successor Benedictus XIV. *De Syn. Diœc.* Lib. VII. cap. 7. n. 5., scilicet hunc S. Pontificem voluisse abusum in Ecclesiam Calaritanam invectum omnino evellere; sed cum videret, inde scandala majora oriri, concessit illis Presbyteris hoc privilegium ungendi frontem ex delegatione, quod concedi a summis Pontificibus posse, inferius ostendemus. Hunc sanctissimum, & vere magnum Pontificem mitissimi ingenii fuisse scimus; unde Beda in Lib. I. *Hist. Anglic.* cap. 27. hanc illius sententiam refert: *In hoc tempore sancta Ecclesia quædam per fervorem corrigit, quædam per mansuetudinem tolerat, quædam per considerationem dissimulat, atque ita portat, & dissimulat, ut sæpe malum, quod aversatur, portando, & dissimulando, compescat*.

171. Ad *tertium*. Si totus canonis illius contextus expendatur, facile apparebit, per *novellas*, & *ecclesiasticas regulas* non intelligi novas Ecclesiæ leges, sed Novi Testamenti leges. Ibi enim agebatur, non de sola unctione frontis, sed etiam de erigendis altaribus, & consecrandis Basilicis, quæ munia Agapitus Cordubensis Episcopus Presbyteris delegaverat. Probat autem Synodus, id ex veteri testamento solis Pontificibus esse reservatum, *quia solus Moyses in tabernaculo Dei erexit altare*. Itaque Patres illius Synodi dixerunt, *quædam auctoritate veteris legis, quædam novellis, & ecclesiasticis regulis* esse vetita; nempe quantum ad erectionem altarium veterem legem allegabant, quantum ad unctionem frontis legem N. T. & ecclesiasticam. Huic Synodo præerat ille Isidorus Hispalensis, qui Lib. II. *De officiis Eccles.* cap. 26. hæc habet: *Post baptismum per Episcopos datur Spiritus sanctus cum manuum impositione; hoc in Actibus Apostolorum fecisse meminimus Apostolos*. En unde illi Patres sub eo congregati jus Episcoporum dandi Confirmationem repetebant, scilicet ex novo testamento.

172. Obj. *ultimo*. Apud Græcos ex antiquissima consuetudine simplices Sacerdotes Sacramentum Confirmationis conferunt, ut demonstrant Morinus Dissert. II. *De Sacram. Confirm.*, & Lucas Holste-

(a) Movere nos non debet, quod hic liber Pontificalis Damasi fuerit a Vener. Beda laudatus in *Martyrologio* ad VII. Idus Augusti, deinde a Walfrido *De rebus eccles.* cap. 26., ab Amalario Lib. I. *de off. eccles.* cap. 27. & a Rhabano Lib. I. *De Institut. Cleric.* cap. 28. (quamquam apud hunc postremum textus est diversus ab eo, qui nunc legitur), atque etiam ab Hincmaro in Epist. ad Nicolaum I. Critici enim melioris notæ, cum propter multos errores, tum propter styli barbariem hoc opus Damaso adjudicarunt. Vid. Tillemontius T. II. *Monumenti*. Pagius ad an. 384., & communiter alii Critici.

stenius Dissert. I. *De Ministro confirmat.* Eumdem usum invaluisse apud alias Orientales Ecclesias discimus ex Auctore Comment. in Epist. S. Pauli, qui olim putabatur S. Ambrosius: nam in cap. IV. Eph. *Apud Ægyptum*, inquit, *Presbyteri consignant*, *si præsens non sit Episcopus*; item ex Auctore *Quæst. vet. & novi test.* q. 101. inter Opera spuria S. Augustini Tom. III. dicente: *In Alexandria*, *& per totam Ægyptum*, *si desit Episcopus*, *consignat Presbyter*. Neque vero dubitari potest, verbo *consignationis* denotari verum Confirmationis Sacramentum, ut ostendit Christianus Lupus in Tom. II.

173. Huic postremæ objectioni respondeo verbis sæpe laud. Benedicti XIV. *De Syn. Diœc.* Lib. VII. cap. 9., esse, qui hanc Græcorum consuetudinem semper ab Ecclesia latina improbatam affirment. Etenim, inquiunt, Nicolaus I. vix exorto Photiano schismate, cum audisset, Græcos Presbyteros, auctoritate, & suasionibus Photii, Sacramentum Confirmationis per Bulgariam administrasse, misit illuc Paulum Populoniensem, & Formosum Portuensem Episcopos Legatos suos, qui omnes Bulgaros a prædictis Presbyteris inaniter confirmatos iterum sacro Chrismate rite signarent. Adhuc autem expressius præfatam consuetudinem damnatam ajunt ab Innocentio III. in cap. *Quanto* IV. *De Consecr.* ubi Lucio Vicario suo in Constantinop. urbe constituto scripsit: *Pervenit ad audientiam nostram*, *quod quidam simplices Sacerdotes apud Constantinopolim ea Sacramenta præsumunt fidelibus exhibere*, *quæ ab Apostolorum tempore fuerunt solis Pontificibus reservata*, *ut est Sacramentum Confirmationis*. Quam quidem Innocentii III. Decretalem corroboratam postea fuisse dicunt ab Innocentio IV., qui Othoni Card. Tusculano Legato suo hoc inter alia mandavit: *Soli autem Episcopi consignent chrismate in frontibus baptizatos*, *quia hujus unctio non debet*, *nisi per Episcopos exhiberi*.

174. At, si Doctoribus, subdit sapientissimus Pontifex, hæc nobis obtrudentibus, assentiremur, cogeremur quoque cum iisdem admittere, vacuam, inanem, atque irritam esse Confirmationem Græcorum. Hæc enim a simplici Presbytero administrata, non potest aliunde vires sortiri, quam a delegatione, sive expresse, sive tacite, eidem Sacerdoti facta a Romano Pontifice: hujus autem delegationis nullum habemus indicium, si Græcorum consuetudini, de qua est sermo, semper Romani Pontifices obstitissent. Asserere vero cum præfatis Doctoribus, quos citant, & sequuntur Sambovius Disput. VII. *De Sacram. Confirm.*, & Du-Hamel Tom. VI. Tract. *De Sacram. Confirm.* cap. 4., Sacramentum Confirmationis ab Ecclesia græca nunc penitus exolare, multis nominibus absurdissimum recte ostendit Goarius in suis notis ad *Euchologium Græcorum* pag. 367. Equidem ex Concilio Florentino certo conjicimus, Græcorum Confirmationem, etsi a simplici Sacerdote administratam, a latinis Patribus ratam habitam. Cum enim Græci inter undecim quæstiones sibi a Latinis post unionem propositas, ad hanc quoque jussi sint respondere: *Quare Episcopi non inungunt sacro chrismate*, *sed Sacerdotes*, *cum hoc Pontificibus sit datum?* plane quoad hanc per Metylensem Præsulem Latinis satisfecisse, ex ejusdem Concilii historia colligimus.

175. Neque Confirmationem Græcorum irritam evincunt facta Roman. Pontificum in contrarium adducta. Etenim Nicolaus I. iterum Bulgaros consignari voluit, tum quia Confirmationem receperant a Sacerdotibus, qui Photii erroribus imbuti eam contulerant jure ordinario, existimantes nimirum, potestatem eam conferendi & Episcopis, & Sacerdotibus pari jure competere; tum quia iidem Sacerdotes delegati fuerant a Photio *mœcho*, *& invasore*, uti loquebantur Apostolici Legati, hoc est pseudo-Patriarcha, cui propterea legitimi Patriarchæ jura non conveniebant; tum denique, & præcipue, quia Bulgaria pertinebat ad Patriarchatum occidentalem; quod pluribus argumentis ostendit Christianus Lupus cit. T. II. p. 1404. seq. atque ideo delegatio, de qua est sermo, a Rom. Pontifice Græcis Presbyteris, sive expresse, sive tacite facta administrandi Confirmationem in Patriarchatibus Orientis, nequaquam iisdem Presbyteris in Bulgaria id peragere permittebat.

176. Decretalis autem Innocentii III. solos respicit Sacerdotes latinos. Etenim cum tunc temporis urbs Constantinopolitana subjecta esset Imperio Francorum, ejusque Patriarcha esset Venetus, ex Francis, & Venetis incolis magna ex parte conflabatur. Cum autem audierit Innocentius, Sacerdotes latinos ibi degentes Græcorum ritus adoptasse, Græcorumque more Confirmationem ausos conferre, hunc Latinorum abusum compescuit, scribens ad Lucium: *Discretioni tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus*, *quatenus omnibus Latinis Presbyteris apud Constantinopolim constitutis districte prohibeas*, *ne talia de cetero sua temeritate præsumant*. Ita quippe habet integra Decretalis apud Baluzium Tom. I. *Epist. Innoc.* III., & apud Gonzalez. Sed quia in compilatione Decretalium, qua in scholis, & foro utimur, omissum est verbum illud *Latinis*, hinc auctores contrarii ansam acceperunt asserendi, Innocentium irritam pronunciasse Confirmationem a græcis etiam Sacerdotibus collatam; sicut scite animadvertunt Morinus Dissert. cap. 22. & Van-Espen *Juris Eccles. univ.* P. II. tit. 3. cap. 2. n. 4.

177. Innocentius IV. viribus carere voluit Confirmationem administratam a simplici Sacerdote, *sed unice quoad regnum Cypri*, in quo prævalere inceperat ritus latinus ob multitudinem latinorum Antistitum ibidem degentium. Ut enim idem ritus per totum regnum propagaretur, & foret perpetuus, necessarium duxit Innocentius IV. revocare delegationem a Romanis Pontificibus, tacite saltem factam Sacerdotibus græcis conferendi Sa-

Sacramentum Chrismatis. Ceterum in aliis locis, in quibus Chrismatio data a Sacerdotibus græcis non est a Sede Apostolica exprese improbata, ea pro valida est habenda, ob tacitum saltem privilegium a Sede Apostolica illis concessum: cujus quidem privilegii præsumptionem inducit ipsamet conniventia, & tolerantia Roman. Pontificum, qui prædictum Græcorum morem scientes non contradixerunt, nec unquam illum damnarunt; sicuti cum Goario, & aliis recte ratiocinatur Arcudius *De Cons. Eccles. Occident.* & *Orient.* Lib. II. *De Confirmat.* cap. 15.

178. Sed, quoniam omnis præsumptio cedit veritati, eadem Confirmatio est irrita reputanda in locis, in quibus certo novimus talem facultatem Græcis, alteriusve Orientalis ritus Sacerdotibus esse ab Apostolica Sede exprese ademptam. Præter autem Sacerdotes in Bulgaria, quibus eam ademptam audivimus a Nicolao I., & Sacerdotes in regno Cypri, quibus eamdem abstulit Innocentius IV., scimus, a Clemente VIII. savere interdictum Sacerdotibus Italo-Græcis, ne baptizatos chrismate consignare præsumant, cujus decretum a Benedicto XIV. confirmatum est in Constit. LVII. & alia CXXIX. Hactenus cum sapientissimo Benedicto.

179. Sed antequam manum a tabula retrahamus, monere debemus, omnes fere hucusque allatas de Ministro ordinario Confirmationis difficultates illi sententiæ inniti, quam nos supra cap. 3. propugnavimus, materiam hujus Sacramenti essentialem esse sacri chrismatis unctionem in fronte baptizati. Qui enim cum Jac. Sirmondo, aliisque Theologis eam reponunt in manuum impositione, & sacram frontis consignationem non esse volunt, nisi cæremoniam, facile se ab iisdem difficultatibus expediunt, dicentes, hanc cæremoniam posse a Presbyteris præstari, dummodo ab Episcopo, tamquam ministro ordinario, *essentialis* materia, & forma baptizatis applicetur. Sed isti dum aliquas hujusmodi difficultates effugiunt, in alias multo graviores incidunt, ut supra observatum est.

PROPOSITIO II.

Presbyteri simplices possunt ex delegatione summi Pontificis Sacramentum Confirmationis conferre (a).

180. Hæc autem propositio evidenter constat ex testimonio superius n. 168. allato S. Gregorii Papæ, qui Præsbyteris Calaritanis, *ne contristarentur*, concessit, *ubi Episcopi desunt*, *ut etiam in frontibus baptizatos chrismate tangerent*. Neque eorum responsio valet, qui hanc Gregorii permissionem restringunt ad unctionem pure cæremonialem. Nam *primo* tantam curam non habuisset S. Pontifex alicujus unctionis pure cæremonialis, ut eam abolere tantopere satageret, & postea ad tollenda scandala eamdem benigne concederet. Deinde ad hujus Pontificis responsum videtur digitum intendisse Eugenius IV., dum in *Instructione ad Armenos*, postquam declaravit, *Confirmationis ministrum ordinarium solum Episcopum esse*, ita subdit: *Legitur tamen aliquando per Sedis Apostolicæ dispensationem ex rationali, & urgenti admodum causa, simplicem Sacerdotem chrismate per Episcopum confecto, hoc administrasse Confirmationis Sacramentum*.

181. Deinde non hoc unum extat exemplum similis Pontificiæ dispensationis. Plura enumerat Benedictus XIV. in laud. superius Opere *De Syn. Diœc.* Lib. VII. c. 7., ubi addit, se etiam *potestatem fecisse P. Custodi, & Guardiano S. Sepulchri D. N. J. C. Ord. Minorum de Observantia idem conferendi Sacramentum Confirmationis in locis terræ sanctæ, in quibus actu non degunt Episcopi latini, & quoad fideles græci ritus, ubi desit Episcopus græcus Catholicus, qui in propria resideat Diœcesi, aut ubi istius ibidem residentis accesserit consensus*.

182. Et postea sic concludit: „ Quare non videtur, hodie fas esse potestatem, de qua olim disceptabatur, summo Pontifici abjudicare. Quoniam, ut ait Veracrux in Specul. part. 2. art. 27. *De Pontificis potestate, post quam dispensavit, dubitare instar sacrilegii est. Esset enim Christo quasi exprobrare, quod non satis Ecclesiæ suæ providisset*. Et magis ad rem Sotus cit. Dist. 7. quæst. un. art. 11. *Non est dubitandum, quin simplex Sacerdos ex commissione Papæ possit Sacramentum Confirmationis exhibere. Et qui de hoc jam modo hæsitarent, ecclesiasticis sanctionibus adversarentur. Etenim quamvis hæc conclusio ex sacris litteris non plane colligatur, sufficere tamen debet orthodoxis, quod Gregorius* (addimus nos, & alii Pontifices) *illam fecerit dispensationem* ".

183. Sed præstat id uberius confirmare verbis nostri S. Doctoris, qui in 3. P. qu. 72. art. 11. ad 1. inquit: „ Papa in Ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua potest quædam, quæ sunt su-

(a) Hæc propositio est contra nonnullos Scholasticos, qui dogma a Patribus Tridentinis definitum, quod solus Episcopus sit ordinarius Confirmationis minister, ita stricte intelligendum putarunt, ut negarent, posse hanc facultatem Presbyteris, etiam per delegationem tribui. Atque ita senserunt non infimæ notæ Theologi, ut Robertus Card. Pullus P. V. *Sentent.* cap. 23., Hugo Victorinus Lib. II. *De Sacram.* P. VII. cap. 2., Hadrianus in IV. Dist. VII. art. 3. Durandus ibid. quæst. 3. & 4.; quibus ex recentioribus adhæserunt Estius in IV. Dist. VII. §. 21. & 22., Samboviu Tract. *De Sacram. Confirm.*, l'Herminier, aliique; quorum opinionem nonnullis argumentis roborare conatus est P. Hyac. Serry Disp. V. Prælect. IX. *De Confirmatione*. Sed major est numerus eorum, qui nostræ propositioni patrocinantur; atque imprimis S. Thomas in IV. Dist. VII.

superiorum ordinum, committere quibusdam inferioribus; sicuti quibusdam Presbyteris concedit conferre minores Ordines, quod pertinet ad potestatem Episcopalem. Et ex hac plenitudine potestatis concessit B. Gregorius Papa, quod simplices Sacerdotes hoc Sacramentum conferrent, quamdiu scandalum tolleretur".

Quæres, *an ad solius Rom. Pontificis auctoritatem pertineat, Presbyteris facultatem concedere conferendi Confirmationem?*

184. Resp. Sæpius laudatus doctissimus Pontifex Benedictus XIV. *De Syn. Diœc.* Lib. VII. cap. 8. n. 3. jure miratur, adeo diversa esse hominum ingenia, ut eam ipsam potestatem, quam plerique Summo Pontifici abjudicant, alii cuilibet Episcopo asserere non dubitent; atque ita prosequitur: Card. Pallavicinus *Hist. Conc. Trid.* Lib. IV. cap. 7. n. 16., Christianus Lupus *in notis ad can.* VIII. Synodi cap. 5. Tom. II., Thomassinus *De Vet. & nova discipl.* P. I. Lib. II. cap. 23., Franc. Farvacquius *De Sacram. Confirm.* cap. 4. qu. 4. & 5., Van-Espen *Juris Eccl.* P. II. tit. 3. cap. 2. n. 5., Juenin Dissert. III. qu. 5. cap. 2. art. 1. §. 3., Petrus Constant. in *Epist. Sum. Pontif.* Tom. I. col. 857. aliique recentiores opinantur, solo inspecta institutione divina, & seclusa Ecclesiæ prohibitione posse Episcopum simplici Sacerdoti committere, ut chrismate a se confecto fideles consignet, nec secus degentes in locis, ad quæ ipse accurrere nequit, Sacramento Confirmationis perpetuo careant. Nec vero pauca, nec levia sunt rationum momenta, quibus hæc opinio innititur. Hactenus sapientissimus Benedictus.

185. Qui tamen breviter enumeratis illis rationum momentis, ita prosequitur: *Sed licet hæc momentosa sint, non tamen leviora sunt, quæ in contrarium proferuntur;* quorum pleraque adducit, imprimis vero auctoritatem Angelici Præceptoris in loco mox a nobis exscripto, ac demum ita concludit. Ceterum quidquid sit de hac difficili, & valde implexa controversia, omnibus in confesso est, irritam nunc fore Confirmationem a simplici Presbytero latino, ex sola Episcopi delegatione collatam, quia Sedes Apostolica id juris sibi unice reservavit; quam quidem reservationem non tantum ex consuetudine in tota Ecclesia latina jamdiu recepta tacite inductam arbitramur, sed jam ante IX. sæculi finem expresse factam colligimus ex epist. 70. Nicolai I. ad Hincmarum, & ceteros Archiepiscopos, & Episcopos in regno Caroli constitutos, &c. &c.

CAPUT POSTR.

De Confirmationis necessitate, & de præcipuis ejus ritibus.

186. Hoc Sacramentum nullatenus esse Christianis necessarium, & seposito ejus contemptu, qui semper est culpabilis, posse sine peccato omitti docere ausi sunt quidam laxiores Theologi: atque hac de re non levis sæculo elapso in Anglia, & Gallia exarsit controversia (*a*). Non esse hoc Sacramentum necessarium *necessitate medii*, quomodo necessarius est baptismus, certum est apud omnes; quod a Parochis docendum esse, monet

qu. 3. & 3. P. qu. 72. art. 11. Dom. Soto in IV. Dist. VII. q. 2. art. 11., Card. Bellarminus *De Sacram. Confirm.* cap. 12., Card. Gotti Qu. II. *De Ministro Confirm.* dub. 2. §. 1., Drouven Qu. VII. *De Minist. Confirmat.*, P. Laur. Berti Lib. XXXII. cap. 7., Juenin, Tournely, aliique non facile numerandi, *quorum sententia*, ut inquit Benedictus XIV. *De Syn. Diœc.* Lib. VIII. cap. 7., *non videtur posse amplius in controversiam, & dubitationem revocari*.

(*a*) Ejus occasionem, initium, progressum, & finem fuse enarrat auctor *Argumenti* Operum Petri Aurelii. Nos brevi ejus notitia contenti erimus, ne hujus litterariæ historiæ juvenes prorsus jejuni sint. Cum jamdiu Ecclesia Catholica Anglicana propter temporum calamitates suis legitimis careret Episcopis, Urbanus VIII. anno 1625. illuc misit Richardum Smitthæum Episcopum Chalcedonensem cum potestate Episcopi Ordinarii super omnes fideles illius Insulæ. Multos tamen novus hic Pastor refractarios invenit, unde graves contentiones, & turbæ exortæ sunt, ad quas sedandas Doctor Kellisonus, Duacensis Anglorum Collegii Rector, scripsit anglice Tractatum *De Hierarchia Ecclesiastica*: cui illico respondit Eduardus Knottus edita sub fictitio nomine Nicolai Smitthæi *Modesta & brevi discussione assertionum Doctoris Kellisoni*. Clerus Anglicanus nonnullas propositiones ex hoc libro excerptas ad Sorbonicam Facultatem misit, ut merita censura proscriberentur; sed pro earumdem propositionum defensione tunc prodiit *Apologia*, auctore *Daniele a Jesu*, seu Joanne Fluide, vel Floydo. Non obstante tamen hac apologia Archiepiscopus Parisiensis D. De Gondy censuram edidit an. 1631. in *quasdam propositiones hybernicas, & duos libellos* supra memoratos. Hujus zelum imitati sunt alii Præsules Gallicani in sacris comitiis Lutetiæ congregati, tum Doctores Sorbonici editis suis censuris anno 1631. Non propterea causa finita est; nam multi postea prodierunt ex utraque parte libri ad hoc infaustum bellum prosequendum. Ex parte enim Refractariorum duo libelli apparuerunt sub ementito nomine Hermanni Loemelli, quorum tituli erant *Spongia, qua diluuntur calumniæ, nomine Facultatis Parisiensis impositæ, &c.* & *Ecclesiæ Anglicanæ querimonia apologetica*, &c. Horum librorum auctor fuerat Jo. Floydus supra memoratus; qui tamen libelli adversam fortunam in Rhotomagensi Senatu passi sunt, carnificis manu combusti. Aliud subsecutum est opus sub nomine Ant. Gossar multis munitum approbationibus, cui titulus *Vindiciæ pro Nic. Smitthæo &c.* Leodii an. 1631.; deinde *Censura Symboli Apostolorum ad instar nuperrimæ censuræ*, &c. ac demum *Examen juridicum censuræ Facultatis Paris.* &c. auctore Edmundo Ursulano Hyberno Francof. 1631.; quæ omnia scripta confutarunt *primo* Franc. Hallier Doctor Sorboniens in *Defensione Ecclesiast. hierarchiæ*, &c. *deinde* Joan. Bergerius de Hauranne, sub nomine Petri Aurelii Theologi, cujus opera Parisiis prodierunt anno 1632., & ab Episcopis Gallicanis in sacro cœtu congregatis anno 1635. commendata, & præmio digna judicata fuere; sed Auctor obstinate latens illud recipere recusavit. Eorumdem tamen ope-

net Catechismus Rom. P. II. cap. 3. n. 16.: sed facile probari potest, ipsum esse necessarium *necessitate præcepti*, non solum Ecclesiastici, sed etiam Divini.

PROPOSITIO

Sacramentum Confirmationis præceptum est jure divino, & ecclesiastico.

187. Quantum ad præceptum divinum, licet in sacris litteris expressum non habeatur, colligitur tamen satis aperte ex illa cura, & sollicitudine, quam habuerunt Apostoli, ut iis, qui baptizati jam fuerant, manus imponerent, ut Spiritum Sanctum reciperent, ut legitur Act. VIII., XIX., & alibi; quam postea curam, & sollicitudinem reliquerunt suis successoribus Ecclesiæ Præfectis; ita ut teste Hieronymo, num. 155. laudato, Episcopi solerent per villulas, & minores urbes discurrere, ad eos, qui per Presbyteros, & Diaconos baptizati erant, confirmandos. Hæc omnino persuadent, Christum Dominum una cum institutione hujus Sacramenti etiam præcepisse Apostolis, eorumque successoribus, ut illud conferrent, adeoque etiam fidelibus, ut illud ipsum susciperent.

188. Hoc idem præceptum ab Ecclesia fuisse renovatum, ac fidelibus inculcatum ex ejusdem Ecclesiæ consuetudine manifestum fit; ut enim in veteribus monumentis ecclesiasticis supra relatis apparet, voluit, & mandavit, ut qui baptizati erant, ad Episcopos deferrentur, sacro chrismate perficiendi. *Si quis Diaconus*, inquiunt Patres Illiberitani can. 77., *regens plebem, sine Episcopo, vel Presbytero aliquem baptizaverit, Episcopus eos per benedictionem perficere debebit*. S. Cyprianus Epist. LXX. *Ungi*, inquit, *necesse est eum, qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, idest unctione, esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit*. Et Patres Laodiceni can. 78. *Oportet, eos, qui illuminantur, post baptisma inungi supercœlesti chrismate, & esse regni Christi participes*. Quibus, aliisque plurimis, quæ brevitatis amore omittimus, addere satis sit verba Optimi Pontificis Benedicti XIV., cujus inconcussa doctrina sæpius usi sumus in *Constitut. De ritibus Græcorum* §. 3. decernentis, *eos gravis peccati reatu teneri, qui, cum possunt ad Confirmationem accedere, illam renuunt, ac negligunt* (a). Hactenus de Confirmationis necessitate: nunc breviter de ipsius ritibus.

189. S. Thomas 3. P. quæst. 73. art. 12. ita generaliter probat, ritus ab Ecclesia præscriptos esse convenientes: „ Dominus Matth. XVIII. 20. fidelibus suis promisit, dicens: *Ubi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Et ideo firmiter tenendum est, quod ordinationes Ecclesiæ dirigantur secundum sapientiam Christi. Et propter hoc certum esse debet, ritus, quos Ecclesia observat in hoc, & in aliis Sacramentis, esse convenientes, ". Hæc Angelici doctrina postea fuit solemniter confirmata in Concilio Tridentino Sess. VII. can. 13. *De Sacram.* his verbis: *Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, anathema sit*.

190. Sacramenti Confirmationis ritus hi præcipui sunt. *Primo* unctio sacri chrismatis in *fronte*; in baptismate enim unctio fit in vertice. *Signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per Sacerdotem, per Pontificem vero in fronte*, inquit Rhabanus Lib. I. *De instit. Clericorum* cap. 30.; cujus cæremoniæ duplicem rationem reddit S. Thomas 3. P. quæst. 79. art. 9.: *primo*, quia homo in Confirmatione *insignitur sicut miles signo ducis, quod quidem debet esse evidens, & manifestum. Inter omnia autem loca corporis humani maxime frons manifesta est, quæ quasi nunquam obtegitur; & ideo liniitur confirmatus chrismate in fronte, ut in manifesto demonstret, se esse Christianum, sicuti Apostoli post acceptum Spiritum Sanctum se manifestaverunt, qui prius in cœnaculo latebant. Secundo quia aliquis impeditur a libera* con-

rum novam editionem sacer ille conventus fieri jussit.

Sed ut ad rem nostram veniamus, magna illius litterariæ controversiæ pars aret de necessitate Sacramenti Confirmationis, quam penitus inficiebantur, qui Episcopo Chalcedonensi repugnabant; ex quorum propterea libris hæ propositiones a S. Facultate Sorbonica diversis censuris notatæ sunt. *Prima*. „ Catholicos „ chrismate unctos in baptismo, licet ab Episcopo non „ confirmatos, perfectos esse Christianos in sensu Pa- „ trum. *Altera*: Chrismatio in baptismo per Sacerdo- „ tem, instituta fuit ab Ecclesia, ad supplendum non „ solum significationem Episcopalis chrismatis, sed e- „ tiam effectuum, nempe ad conservandos, & confir- „ mandos homines in baptismali gratia. *Tertia*: O- „ mnes Theologi dicunt, Confirmationem non præcipi, „ nisi cum commode haberi potest, vel uti alii dicunt, „ quando commodissime; " cujus propositionis falsissimum est τὸ *omnes*; plurimos enim laxiores Theologos id docuisse, ostendit P. Dan. Concina Lib. III. *De bapt. & confirm.* Dissert. II. cap. 6.

(a) Supervacaneum videtur omnium fere melioris notæ Theologorum auctoritatem advocare. Prætermitti tamen non potest S. Antoninus, cujus doctrina moralis magnam semper habuit in Ecclesia existimationem. Hic autem III. P. *Summæ* tit. 14. cap. 14. *Etsi*, inquit, *nunquam occurrat infestatio persecutionis, tenetur homo semel in vita confirmari, & si possit, & negligat, licet Sacramentum aliter non contemnat, peccat mortaliter, & damnatur moriens, nisi tunc confirmetur, vel nisi pœniteat, & confiteatur*.